

HAC NUNC TUTISSIMVS I

BIS

BC

L. M. G. 1788

LUCAE TOZZI NEAPOLITANI

I N

HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIA.

U B I

Universæ Medicinæ, tum Theoreticæ, tum Practicæ
celebriores Quæstiones perpenduntur, atquæ ne-
dum Recentiorum inventis, sed & genui-
næ ejusdem Hippocratis menti con-
gruentes, quàm dilucidè
explicantur.

OPUS

In duas Partes distributum,

A C

SUPREMO REGIS A LATERE SENATUI

DICATUM.

PARS PRIMA.

NEAP. Ex Nova Officina Sociorum
Dom. Ant. Parrino, & Michaëlis Aloyſii Mutii. 1693.
Superiorum Facultate & Privilegio.

Sumptibus Hæredum Cosimi Fioravanti.

Illustrissimis, atquè Amplissimis Viris,
REGIIS A LATERE EPHORIS.
REGIAM CANCELLARIAM
REGENTIBVS.

*Pborismorum Hippocratis scita-
suis illustrata commentariis è
prelo in publicum daturus, in-
certus, ac dubius nutabam ani-
mo, cujus patrocinio illa com-
mendarem, inauguraremq;. Scie-
bam enim bonum felicitatis omen esse, propitio*

a 2

sub

sub Auspicio in lucem egredi, atque ex claritate patrocinii leta sortiri Alcedonia. Cum itaque sic harebam animo, ut horum laborum tutela prospicerem, subiit in mentem Græca illud Sapientiæ vetustum Oraculum, quo Milesiæ regionis piscatores sese à consimili ambiguitate explicuerunt. Cum enim hi ex fortuito jactûs eventu forent admodum solliciti, cuinam pretiosum illud fortunæ donum deberetur, hoc fuere Oraculi responso commoniti:

v. val.
Max. l.
4. de
Sept. Sep
c. l.
Laert.
in Thal
Plus in
Sal.

Ἐξ ὧν μιλήτου τρίποδ' ἄρι φοῖβον ἱρωτάς.
Ὅς σοφῆ πάντων πρώτ', τάτ' τρίποδ' αὖ δῖα.

Et postquam singuli Sapientes, illud veluti Diis solis debitum, recusassent, ad Apollinem delatum, animorum æstus compescuit, sedavitque protinùs discordiarum procellam. Ecceuinam solidioris doctrinæ cœtui, atque altioris sapientiæ δικαστῆρ hoc, qualecumque illud sit, laborum meorum munusculum erat potius inaugurandum, quàm Vestro inclyto Conventui? cujus sapientiæ claritas illam ipsam præscorum temporum peritiam tribus tantis vincere scivit. Ecquid viritum de singulis poterit prædicare facundia, atque egregiis laudibus prosequi, quod ad universum Vestrum Ordinem transfundi non possit? Ecquid de toto Vestro Amplissimo Confessu recenseri præconii, quod citrà palpum ad

ad singulos non reincidat? quippè contextui mi-
neris, ac dignitatis, illustris accessit copulatio,
conjunctioque virtutum. Hinc est, ut virtutes
singillatim distributa habeant præconia, junctæ
miraculum. An hîc audeam illa momenta Ju-
stitiæ, quibus Vos equi, probique facti respectus
summâ religione lustratis, ac sapientissimis suf-
fragiis perpenditis, referre? Nihil attentius, ac
solertius requirentes, nisi quod Publicæ utilita-
tis, ac Regii decoris incrementa, famamq; Ve-
stram possit augere; Undè contingit, ut in ho-
nore sit Vestra districtio, & æquitas plûs ame-
tur. Non leve certè momentum est laudis, in-
ter Juris dicendi salebras, expeditissimo consilio
dirigari, & gloriosius multo ad recti metam
contendere, quàm Hercules fuerit labor in-
conquirendis Abyla, & Calpes, inclyto ausu,
confiniis. Quàm profectò arduum est, imò ra-
rum integritatis prodigium, in Justitiæ libran-
dis lancibus ità se gerere, ut nemo audeat nec
conqueri, nec accusare, sed (integritate suf-
fragante) veniant de potestate imperata, ut ne-
quicquam possit reluctari censura. Et de quo ve-
riùs, ac citrà assentationis officinas hoc potest
posteritati mandari, quàm de vestro scitissimo
Prytaneo, cujus sancita, ac placita, sapientiæ
juxtâ, probitatis, ac celsitudinis, ostentant in-
di-

dicia? Equidè si uspiam, certè nunc Viros
 habet ex Iberia omni integritate, virtute, ac
 splendore eximios, & ex hac nostra Urbe
 Patritios undequaquè præstantissimos, præclarif-
 que nominibus, ac ditionibus insignitos. Quid
 opus est hîc Vestris gloriis inferere illam Ve-
 strum omnium Providentiam singularem, qua
 hujus Regni clavum moderamini, & custodes,
 laresque Regiæ potestatis, nec finitis principales
 proventus pati jacturam, nec subjectos nimis
 oneribus ingravari, providè, ac sapienter ani-
 mo præcipientes, quæ Principis deceant Majesta-
 tem, & quæ hujus Regni expediant sospitati.
 Profectò illa non semel præluxit, cum absque
 ullo vectigali, aut ne minimo populorum grava-
 mine, plerisque cæteris Provinciis, nedum pro-
 fusò ære, sed auxiliari consilio, peropportunam
 opem attulit, ac veluti coram, Deitatis ad in-
 stâr, pluribus interesse, ac prædesse potuit: Nam
 nihil sanè solidum, ac diuturnum esse potest, si
 præsumptio valet inordinata turbare, nec per-
 peti incolumitate vigere, nisi Providentiæ per-
 vigiliis custodiatur. Sed quis Vestram prætereà
 non est admiratus Providentiam, cum ex adul-
 terina, & tam in arctum deducta moneta, pro-
 pè jam fuit, ut Regnum totum in suis copiis
 indigum labasceret, ac deperiret; mox eâdem

in

Anno
 Dni
 1689.

in optimam, præstantemque permutatâ, & tan-
to cum gaudio exceptâ, momento veluti re-
vivisceret, ac ubiquè tripudia, exultationesque
referret. Vestra etiâ Vigilantiæ beneficio est
factum, ut de hoc tam ingenti gaudio posset Res-
publica gloriari, cum semper Vestrâ omnium
laudabilis Sollicitudo ad Regnantis gloriam col-
limarit augendam, & ad publici commodi tuen-
dam prosperitatem, adeò accuratè, & sollicitè
futura prospicientes, ut Tranquillitatem, &
Quietem communem perpetim in animo habue-
ritis, & summâ felicitate fueritis affecuti, quàm
quisque maximè. Quantâ insuper animi Secu-
ritate, & constanti Fortitudine, exterritam
penè Urbem, à formidata Gallorum incurssione,
Armis, & Consilio, sub regimine, ac directione ^{Ann.} 1692.
Excellentissimi Comitæ Sancti Stephani, Proregis
vigilantissimi, Vestra Solertia sublevarit, & pro-
cèl usque fugatos hostium accessus detinuerit, ac
veluti formidine victos, eosdem pepulerit, quis
est qui nesciat? Debetur & Vobis communis
omnium Incolumitas, Pax, & Ubertas, &
quicquid boni nobis accidit, cum & simul unâ
Regis, & Regni jura, sine alterutrius præju-
dicio, tutati, ne vel leve incommodum, aut
perturbationem pati permiseritis, id præ ocu-
lis præprimis habentes, ut ex omnibus rebus
bu-

humanis nil præclarior sit à Vobis expeditum, nihil præstantius, quàm de Rep. benemereri. Atque hinc profectò factum, ut etiàm in exteros transfusa Vestra Sapiencia commendatam gloriã promeruerit, & indictã regiminis normã, gloriosa facinora quomodò gerendã ostenderit simul, & edocuerit: quamobrem Vestro exemplo exploratum est Politicum illud Arcanum, quòd ex claritate servientium crescit fama Dominorum, & Imperii gubernacula Prudentum Virorum maturitati commissa adaugent gloriam Imperantium. Quid dicam igitur de Vestræ Doctrinæ præstantia, quã vel ipsa illa omnium Scientiarum inventrices Athene, præ Vestræ Sapienciæ censu, jam propè est, ut se fateantur devictas; siquidem ex Vestro peritissimo fonte posset certè præclariores doctrinæ haustus petere Vetustas; titulos quippè eximie Sapienciæ merentur ii, quos assiduus Regius cobonestat auditus, nec nisi egregiã præditos esse oportet doctrinã, quos Regia sibi ascivit ad Consilium Majestas. Mitto hinc recensere illustria Vestræ Eloquentiæ gesta, quibus Magistratus minores, effuso doctrinæ eloquio, condecorastis. Testis est hujus Urbis Curia, in qua per omnes honorum gradus transgressi, ita unusquisque Vestrum resplenduit, ut illos ipsos commendatæ peritiæ Viros, quos jaclavit Anti-

qui-

*quitas; Sapientiã anteierit; quamvis illi præ-
 cesserint documentis. Quamobrem meritò verenda
 Regis nostri Majestas, inter Cordatissimos
 Vos Epberos cooptavit; nam pompa meritorum
 est regale iudicium, & honores, quibus prin-
 cipalis Celsitudo sublimat, exertè probant ve-
 nisse de meritis: ad laudem redundat Regnan-
 tis, ubi Dignitates, ac Munera animi dotibus,
 nõ personis aptatur. In penetralia certè aruit Ve-
 stre gloriæ aditum nunc mihi facerem latiore,
 nisi me verecundia Vestra, & Epistolaris reli-
 gio retineret. Hic curules, fasces, trabeas, in-
 fulas, ac innumera etiã Equestris Ordinis in-
 signia producerem, quibus vetusta Gentilitas Ve-
 stra fastos illustravit annalium; sed tamèn cum
 Pœta dicam,*

*...: Nec Origõ latet, sed luce sequente
 Vincitur, ac magno gaudet fulsisse Senatu.*

*Quod si ex claritate Originis luculentior emi-
 scit gloria Posterorum, & manantis venæ pu-
 ritas nequit rivulis obnegari, quanto fulgore
 Vestra Dignitas coruscabit tot, tantisque Vir-
 tutum radiis circumfusa? Sed hæc missa faciam,
 & foeliciori lituo concinenda relinquam. Id tan-
 dem obnixè à Vestra Benignitate deprecor, ut bo-
 sce meos humano supercilio excipiat labores,
 quos Vestro Nomini devovendos consultò puta-*

*vi. Valet: Et dum primum incipientis Anni
diem letis precationibus invicem faustum omi-
namur, Vobis ☉ renascentem hunc, ☉ succe-
dentes, Nestoreos, omni ex parte prosperos, ac
foelices auguror. Neap. Calendis ipsis Januarii.
1693.*

Vestr. Illustriss. Nomin.

*Devotiss. Servus
Lucas Tozzi.*

EMINENTISS. E REVERENDISS. SIG.

L' Heredi di Cosimo Fioravante supplicando espongono a V. Emin. come desiderano mandare alle Stampe un' Opera intitolata *il Commento sù gl' Aforismi d' Hippocrate* del Dottor Fifico Luca Tozzi, supplicano per tanto V. E. darli le solite licenze, e l' havranno a gratia, ut Deus.

Rev. P. Fr. Mauritius à S. Philippo Carmelita Discalceatus videat, & in scriptis referat. Hac die prima Iulii 1692.

Ioannes Andreas Siliquinus Vic. Gen.
D. Eligius Caracciolus C. R. S. Off. Conf.

EX mandato Eminentiss. ac Reverendiss. Domini mei Cardinalis Cantelmi Archiepiscopi Neapolitani perlegi Librum, cui titulus: *Commentaria in Aphorismos Hippocratis*, compositum à Domino Doctore Physico Luca Tozzi, & nihil in eo reperi, quod catholicæ doctrinæ, & bonis moribus adversetur, nihilque inspexi, quod magnam eruditionem, ac animi modestiam Auctoris non redoleat; imo omnia ad trutinam veritatis revocata, ad corporum emolumentum nedum proficua, sed necessaria pronuncio, quapropter, ut in lucem prodeat dignum iudico.

Ex nostro Collegio Matris Dei. Neapoli 8. Ianuarii anno 1693.

Fr. Mauritius à S. Philippo Carmelita Descalceatus
Sacræ Theologiæ Lector.

*Visa supradicta relatione Reverendi Patris Revisoris Impri-
matur. Hac die 10. Ianuarii 1693.*

Ioannes Andreas Siliquinus Vic. Gen.
D. Iannarius de Auria S. Off. Conf. ac Deputatus.

b a

E C

EXCELLENTISS. SIG.

L' Heredi del qu. Cosimo Fioravante supplicando espon-
gono à V. Ecc. come desiderano far stampare i *Com-
mentarii sopra gl' Aforismi d' Hippocrate* del Doctor Fisico Lu-
ca Tozzi, supplicano per tanto V. Ecc. à darli le solite
licenze, e l' avranno à gratia, ut Deus.

A. & M. Mag. Doct. Ianuarius Bisogni videat, & in scriptis referat.

Carrillo Reg. Soria Reg. Gaeta Reg. Moles Reg.
Miroballus Reg.

Provisum per S. E. Neap. die 28. Augusti 1691.
Mastellonus,

Spectabilis Reg. Iacca non interfuit.

EXCELLENTISS. PRINCEPS,

JUSSU Excellentiae Vestrae Librum, cui titulus *In Hippocra-
tis Aphorismos Commentaria* à clarissimo Luca Tozzi om-
nigenae eruditionis viro, deque literaria Republica optime
merito, conscriptum, maxima animi voluptate perlegi. Au-
ctor enim inextricabilibus penè difficultatum ambagibus
explanatis, ita Hippocraticam doctrinam illustravit, ut in
eo Magni Hippocratis genium, & ingenium admiratus sim.
Cumque nihil Regiae Iurisdictioni repugnans in hoc Libro
compererim, nedùm publicam lucem, sed immortalitatem
promereri, censeo, si ita tamèn videbitur Excellentiae Vestrae.
Neapoli 2. Octobris 1691.

Excell. Vestrae

Additissimus Servus
Ianuarius Bisogni.

*Visa supradicta relatione Imprimatur, & in publicatione
servetur Regia Pragmatica.*

Carrillo Reg. Soria Reg. Gaeta Reg. Moles Reg.
Miroballus Reg. Iacca Reg.

Provisum per S. E. Neap. die 12. Octobris 1691.
Mastellonus.

A D

AD LECTOREM.

QUæ nunc habes, Amice Lector, in Hippocratis Aphorismos Commentaria, fuerit à me jam pridem meis Auditoribus publicis lectionibus ore tradita; cumque per aliquorum dumtaxat manus versarentur, essentque à plerisque aliis expetita, in animum induxi, ut illa publici juris facerem, ac typis evulgarem, daturus brevi, Deo favente, reliqua, in totius Operis complementum. Interea his frui, & Vale.

IN LIBROS APHORISMORUM
HIPPOCRATIS
P R Æ F A T I O.

UI primus de Re Medica scripserit, atque medendi præcepta literis consignaverit, communi voto fertur Hippocrates, patriâ Cous, ex familia Asclepiadeorum oriundus, vigesimus à Jove, decimus octavus ab Aesculapio, & nonus à Chrysamide Rege.

Fuit in Rhetorica Gorgia Leontini, sui temporis celeberrimi, atque in Philosophia, eximii Viri Democriti Abderite, Auditor; in Medicina verò à Patre suo Heraclide, & ab Herodico Selybriano edoctus: sed tam postea in illa profecit, ac tantam apud omnes adeptus est venerationem, ut nedum Veteribus, imò & Principibus maximo tum sit habitus in honore, ac Deitatis simulacrum promeruerit, sed & nec in posterum nemo uspiam ausus sit illū vel levitèr laceßere, aut ejusdē diftatis, ne verbo quidem, contradicere. Quin, & Paracelsus ipse, Priscorum omnium Censor cæteroqu岸 severissimus, eundem ultrò reveretur, & commendat, ejusque sententias, præsertim aphoristicas, recipit, & interpretari non dedignatur: Quod & Helmontius quoque passim facit, illumque rarissimi domi Virum appellat. At magnificentiora de ipso loquutus Macrobius, scribit, tam fallere, quam falli nescivisse; ut propterea non mirum, si Galenus pluriès veritus non sit illius sententias Dei vocibus equiparare.

Sed

*Sed si in reliquis suis operibus Divinus planè vide-
tur Hippocrates, procùl dubio in libris Aphorismorum,
maximus omninò est, & suprà humana mentis aciem
se extulit; undè non desuere, qui illos, veluti decre-
ta ex Oraculis deprompta, etiàm ad res Theologicas,
Morales, ac Politicas, non incongruentè retulerint.*

*Livore itaque, & malignitate non caret, quod vul-
gò ex Plinio circumfertur, sententias has in Aphorif-
mis exaratas, ex Tabulis in Aesculapii, Apollinis, ca-
terorumq; Deorum adibus, affixis, vel ex Bibliotheca
Cnidia, illum excerpisse: etenim haudquaquam conti-
nent Aphorismi nudas, simplicesque Morborum observa-
tiones, sed documenta, ac praecepta sanè firmissima,
que sparsim relata inveniuntur in ceteris ejusdem vo-
luminibus, in quibus summum planè ipsius Auctoris in-
genium, maximumque optimarum Artium studium aper-
tissimè relucet, ut etiàm ex observationibus longo usu,
atque experientia comprobatis, utilissimas, praclarissi-
masq; sententias generales colligere sciverit.*

*Inscribitur Opus hoc Aphorismorum, seu Selectarum
Sententiarum: id enim sonat græcè Aphorismus, quod
latine Oratio Selecta. Undè Galenus comm. 1. pr.
Aphor., & comm. 28. secundi, & alibi, Aphorif-
mum, inquit, esse sermonem, qui brevissimis ver-
bis omnes rei proprietates explicat, ac circumscri-
bit. Et Philotheus antiquissimus Aphorismorum Inter-
pres subdit, Aphorismum esse sermonem verborum,
quidè inopem, sensibus autè locupletem. Hinc
quanta sit hujus operis præstantia, atque utilitas, quis-
que faciliè conjiciet, cùm in eo summa Medicinae Ca-
pita comprehendantur, & que graviora sparsim alibi
Hippocrates edocuit, in hoc uno Opere colligantur, ve-
luti generaliora, ac principaliora Medicinae Theorema-
ta: quippè satis is putavit in Arte planè admodum
longa, vitæque brevi, utilitatem quarere, tradereq;*

*ea, quæ necessaria forent ad Rem Medicam faciendam,
non disputandam. Eos igitur ad genuinam ejusdem
Auctoris mentem explicare conabimur, potissimum co-
herentèr bis, quæ accurata Seculi nostri diligentia de-
texit, atq; in lucem protulit, sectantes interea vulga-
tam Leoniceni è græco Codice versionem, ni tamèn ali-
cubi Ratio aliter suaserit,*

LUCÆ TOZZI

In Primum Aphorismorum

HIPPOCRATIS COMMENTARIA

APHORISMUS I.

Vita brevis, Ars longa, Occasus princeps, Experimentum periculosum, Judicium difficile. Non solum autem seipsum prestare oportet opportuna facientem, sed & Aegrum, & Affidentes, & Exteriora.

Ubitat in ipso limine Galenus, an hic unus sit, an plures aphorismi; sed istius tamen hæsitantiæ illum increpat Cardanus: *hoc enim esset, inquit, ipsum Hippocratem accusare, qui duo diversa in unum compegerit.* Conveniunt ea propter cum eodem Salvus Sclanus, Fuchsius, Argenterius, Heurnius, Moralis, & Sanctorius, unicum hunc esse aphorismum duas tamen partes comprehendentem, & quidem primam Aphoristicæ doctrinæ necessitudinem continere, quoniam

A

Vita

Vita humana brevis est ad tam arduam, & longam Artem addiscendam; alteram verò, requisita, ad intenti operis consequutionem; scilicet obtemperacionem Aegri, Assistentium diligentiam, & externorum debitam præparationem, administrationemq; Quamobrèm videtur hic aphorismus universi operis prodromus, atque præmium.

Quoniàm vero Artem longam dixit, & Vitam brevem, videtur subindè Hippocrates nedùm Auditores dehortari, sed etiam ab omni Medicinæ studio homines avocare. Verum his potius perbellè suadet, & adhortatur: *extrema enim*, inquit Galenus, *dementia foret, simul scribere commentationes & tradere posteritati ad Vitæ utilitatem, & simul ab initio non solum à legendo, atque discendo ea, quæ scripseris, dehortari; sed ab Arte universa, cujus doctrinam profitearis, abalienare.* Id igitur potius summo iudicio videtur ab Hippocrate notatum, ut ratio inde pateret, cur doctrinam aphoristicam ad Medicinam tradendam selegerit, hoc quodammodo usus ratiocinio, ut interpretatur Cardanus: *Curatio Aegri perficitur ex Medico præcipiente opportuna, & ut talia adhibeantur; sed ut adhibeantur, oportet, ut sit Causa efficiens, & sunt Astantes: Materia, idest Aeger, qui consentiat: Forma, & sunt res externæ, quæ adhibentur.* Igitur ad consequendum finem, seu sanitatem, præter Medici officium, illa tria quoque sunt necessaria. Verùm cum illa ad opus ipsum, sint directæ, non ad Artem, non est necesse ut doceatur hic; at ut Medicus in Arte sit instructus, necessarium est, ut possit præcipere quæ conveniunt; minime vero poterit, nisi sit instructus aphoristica doctrina; igitur doctrina aphoristica in Arte Medica necessaria est, adeoque necessarium componere, & conscribere

tere aphorismos. Hæc Cardanus. Addit præterea Argenterius hac oratione Hippocratem Medicinæ studiosos hortari ad rem hanc diligentius capessendâ; alios vero negligentiores, hebetiorisque ingenii admonere, ne rem tot, tantisque difficultatibus implicitam aggrediantur.

Ob maximas autem, innumerabilesque, quibus Medica facultas implicatur, arduitates, atque ob longum tempus, quod ad illam addiscendam exquiritur, Vita humana brevis dicitur. Et quamvis Prisci homines ad centenos annos vixisse ferantur, & jam adhuc de plerisque perhibeatur quod ultra centesimum vitam protraxerint, illa tamen si compareretur ad Medicinæ difficultatem, ac multigenam, quæ pro ipsa expostulatur, rerum cognitionem, sanè brevis dicenda est. Atquæ non solum unius hominis ætas, sed & multorum seculorum, vix hætenus sufficere potuit. Quot & quanta in usum Medicum nostris temporibus inventa, atque industria, Anatomicorum detecta sunt, quæ Veteres latere! utquæ omittam quæ à Paracelso, atquæ Helmontio sunt prodita, præclara quotidie inventa medendi notitiam mirum quantum amplificaverint, cujusmodi sunt quæ de motu Cordis, & sanguinis, nec nõ de Animalium generatione non ita pridem pervulgavit Harveus, quæque de Venis lacteis, seu chyloferis Afellius, quæ de Chyli conceptaculo, ejusque ductibus per Thoracem serpentibus Pecquetus, quæ de vasis aqueis, lymphaticis dictis, patefecit Bartholinus, & quæ de structura, usu, connexionem, & fermentis Viscerum observarunt Malpighius, Glissonius, VVarthonus, Lovverius, Sylvius, Graëffius, alique de Re Medica Viri optimè meriti. Nec dūverò finis videtur impositus, sed & post mille se-

cula nequè præcludetur occasio aliquid adhuc adji-
ciendi; quamobrè sicut hætenus medendi Ars nõ
benè patuit, nè profectò in posterum omninò pa-
tebit, cum circumfusa tenebris alia maneant innu-
mera, tum ex corporum constitutionibus, & usibus
partium, tum ex morborum, & causarum, atquè
Medicamentorum notitia, & proprietate. Difficilis
prætereà, & longa nimis censenda est Medendi
scientia ob multarum, variarumque rerum discen-
darum, quæ ad illam ritè faciendam requiruntur,
copiam, ut scitè ostendit Galenus pluribus in lo-
cis, præsertim verò *lib. quod Optimus Medicus de-
beat esse Philosophus*.

At verò animadversione dignum est, quod in
hanc rem innuit idem Galenus *in Commentario*, pro-
moveri quàm maximè posse Medicinæ studium, si
Veterum excogitatis Recentiorum inventa adjician-
tur, ut hac ratione quæ à principio imperfecta
erant, progressu saltèm temporis perficiantur. *Et sè*
(is inquit) *nemo nostrum sufficiat ad Artem simul*
constituendam, & absolvendam, satis tamèn videri
debet, si qua multorum annorum spatio priores inve-
nerint, posteri accipientes, atquè his addentes aliquid,
illam aliquandò compleant, atquè perficiant. Hinc di-
scant à Galeno qui se Galenicos appellant, Medi-
cinam eo tempore valdè mutilam, maximè nunc
locupletem, Recentiorum Anatomicorum inventis,
& spagiricæ Artis remediis evasisse.

Augent prætereà Medicæ facultatis difficultatem
Occasio præceps, Experimentum periculosum, seu
fallax, Judicium difficile. Pro occasione intelligen-
da Temporis opportunitas in exhibendis medica-
mentis: etenim Corpus humanum labile admodum
est, innumerisque obnoxium mutationibus, ut propte-
rèa

reâ quæ nunc exposcit , mox jam non admittet , agendi opportunitate præterlabente ; quamobrem rectè comparavit Oribasius occasionis præcipitem lapsum fluenti aquæ Fluvii , ut quemadmodum quis digitum in fluvium immergens , mox elevans , ac subindè denuò immergens non eandè tangit aquâ , ità singulis horarum momentis corpus ægrotantis variat , & agendorum occasio præterit . AËgritudines etiã cum plerumquè oriantur foveanturque ab humoribus , velût à Caulis , & isti sensim mutantur , fit propterea ut agendi occasio , atquè eorûdem fugandorum , aut corrigendorum opportunitas facillimè effugiat ; unde hæud immeritò Antiqui occasionem describere occipitio calvam , fronte vero capillatam , & Galenus *primo prognost.* Ità volat , inquit , *Occasio , ut aliqui moriantur priusquam vocetur Medicus* . Illam equidè tanti fecit Hippocrates , ut libro *de Arte doceat , omnem morbum curari posse , si Medicus occasionem opportunam agendorum non omittat* .

Experimentum insupèr periculosum dicitur , tum proptèr Humani Corporis dignitatem , tum ob variã ægrotantium habitudinem , & symptomatum conditionem ; unde fit , ut quod uni aliquandò profuit , alii obsit . Experientia enim definitur à Galeno *lib. de opt. sect. ad Trasylb.* *Memoria ejus , quod Sapius , & eodem modo visum est* . Hinc subdit idem Auctor in *Commentario hujus aphorismi* . *In Corpore humano illa experiri , quæ non sunt experientia comprobata , non est citrà periculum , cum mala experientia ad totius animalis interitum terminetur* . & elegantè dixit Plinius *lib. 29. cap. 1.* *Medicos insectatus : Negotiantur animas nostras , & experimenta per mortes agunt* .

Ne-

Nedùm autèm Experimentũ periculosum dicitur, sed & fallax : etenim variant sæpè numero Causæ morborum, habitudines Corporum, temporum constitutiones, egrotantium ætates, etsi morbus, quem probato alias medicamento pepulimus, idem vel valdè similis videatur. Sed plura in hanc rem fuerè alibi à Nobis recensita.

Deniquè Judicium difficile est, quoniam, ut Galenus subdit, *Vera Ratio non facilè invenitur, quod multitudo sectarum, & opinionum in Arte ostendit medicinali: nequè enim si Veritas esset inventu facilis, tot ac tanti viri, qui illam perquisierunt, unquam fuissent in tam contrarias sectas dispersiti; nã, ut verum fatear, hæc difficilis est, & fermè inexplorata.* Quarè esto remedium profecerit, ambigendũ adhuc, quomodò, quibus viis, quave efficacitate contulerit.

Nequè solùm difficultates contingunt in Re Medica ex longitudine Artis, occasione præcipiti, experimento periculoso, atquè ratione fallaci, quæ ad Medicum pertinere videntur, sed supersunt aliæ spectantes ægotum, adstantes, & exteriora. Id enim designant verba illa: *non solum autem seipsum præstare oportet opportuna facientem &c.* Siquidem etsi Medicus suo munere fungatur, atquè opportunam agendi occasionem non prætereat, nèc in experimentis, aut Ratione decipiatur, adhuc tamèn poterit suo fine frustrari, si nimirum AEger non fuerit obtemperans, nec adstantes sint diligentes, nec exteriora ritè comparata, & exhibita. *Ars, dicebat Hippocrates, primo epidem. sect. 2. t. 51. tribus constat, Morbo, AEgro, & Medico Artis ministro: AEgri autem est una cum Medico morbo reluctari.* in cujus Commentario Gal. hæc habet. *Oppugnant sese*
mu-

mutuò, & ; ut ità dicam , inter sese depugnant , ac dimicant Medicus , & Morbus : Morbum enim studet Medicus evertere , illi contra , ne sit inferior , propostum est . Tertius est præter illos AEger , qui , si quidem Medico sit obtemperans , & faciat imperata , socius in certamine efficitur huic , morbo hostis ; si autèm ab eo desciverit , ac quæ dicitur morbus exequatur , duobus nominibus Medico facit injuriam , uno quidem , quòd destituerit solum , altero , quòd duos fecerit , qui erat antè unus . Idemquè confirmans 6. epidem. comm. 4. t. 9. repetit . Adversari morbo agrotum una cum Medico oportet , cumquè tres sint , Medicus , Morbus , & AEgrotus , si Medicum solum cum morbo pugnantem agrotus deserat , vel etiam ad Morbum transfugiens Medico repugnet , Medicum à Morbo superari contingeret . Secundo etiàm prognost. 43. & 6. epidem. 5. ait , paucos morbos esse mortiferos , si nequè Medici errent , nequè agri , nequè ministri , nequè aliquod noxium extrinsecus accidat . Confidentiam paritèr ægroti in Medicum valdè conferre ad morborum curationem docuit idem Galenus 6. epidem. comm. 4. t. 8. & Cõciliator diff. 135. Unde Paracelsus adedò characteribus , imaginibus , & periaptis incubuit , ut nimirum vim Imaginatricis in ægrotantibus vehementèr commoveret , & spem recuperandæ salutis sublevarer . Quamobrèm refert idem Galenus quosdã Pergamì pro deploratis habitos , à Præstigiatoribus factos fuisse , quoniàm horum præceptis propter cõfidentiam obsequabantur , cum Medicis non paruisent . Quare nèc ægroti se curari permittant à Medicis , quibus non fidunt , nec Medici curandos suscipiant diffidentes .

4. in 6. Epid. 8.

Affidentium præterea curam , ac diligentiam qualem esse oporteat perbellè notat Hippocrates lib. de

de-

decenti ornatu prope finem his verbis: oportet ut eligatur unus ex discipulis, qui diu sit exercitatus, & patienter agro seruiat, & quod mandatum est faciat. Et Galenus primo de diebus decretoriis cap. 11. Oportet ut adstantes sint prudentes, periti, patientes, diligentes, bilares, & agrotantibus grati.

Quod ad exteriora denique, illa, inquit Galenus tum hic, tum primo de diebus decretoriis, esse, que agrotum turbare possunt, & crism impedire, ut habitationes inidoneas, turbarum plenas, vicinorum tumultus, strepitum curruum, canum latratus, & quaecumque nocturnum somnum, aut quietem abrumpunt: quiete siquidem, ac somno ne dum vires consistunt, & conservantur, sed & sudores potissimum in febribus salutare, blandè admodum promoventur. Impediunt quoque crism importunæ medicamentorum exhibitiones ab imperitis Medicis in improbū morem inductæ, qui cum se credant magna præstare, agrotantibus summoperè officiant. In hos acriter invehitur Hippocrates *lib. de alimento*, & Galenus *11. meth. cap. 15.* & *1. de diebus decretor. 11.* unde ejus verba transcribere non gravabor: *Quædam peccata, inquit, à Medicis his admirandis committuntur, putantibus, nisi quis ingressus ad agrotum, deinde succingens se, vel cataplasma imposuerit, vel perfuderit, adusserit, vel clysterem indiderit, vel venam inciderit, vel cucurbitulas adjunxerit, vel confricuerit, vel nutriverit, aut hujusmodi aliud factitauerit, nihil ab ipso gestum esse artificiosum: hi enim quoties ad agrum accedunt, toties peccant. An hi Medici sint, vel potius Carnifices, ceteri judicent, subdit Sanctorius.*

Ad exteriora potissimum revocanda sunt Pharmacopæorum opera, Electaria, Syrupi, Catapotia, Cero-

rota,

rota, Emplastra, idque genus alia; quæ non raro adulterina, rancida, malèque præparata esse solent, cum tamèn his adversùs morbos, eorumque causas pugnandum sit; undè non mirum, si frequentè Medici suo fine frustrentur. Si igitur hæc omnia benè, & rectè se habuerint, nihil eorum, quæ in hoc libro scribuntur, falsum esse inveniatur, concludit tandèm Galenus.

APHORISMUS II.

In perturbationibus Ventris, & Vomitibus Spontinis, si talia purgètur, qualia purgari oportet, confert, & levitèr ferunt; sin minus, contrà. Sic & Vasorum inanitio, si talis fiat, qualis fieri debet, cõfert, & benè tolerant; sin minus, contrà. Inspicere itaque oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conveniat, aut non.

Definierat Medicinam Hippocrates libro de flatibus Adjectionem eorum, quæ deficiunt, & Detractionem eorum, quæ excedunt: ut autèm suæ Medicinæ per doctrinam aphoristicam tradendæ initium faceret, quæ detractio, per evacuationes, quæque adjectione, per victus rationem observanda forent, primùm recenset, exordiumque facit ab evacuationibus; cùmque istæ vel qualitatem, vel quantitatem evacuãdorum respiciant, propterea hîc qualitatem potissimùm considerat, relaturus speciatim in sequenti quantitatem. At quoniàm evacuationes in univèrsum vel sponte Naturæ, vel Artis adminiculo contingunt, ac priores,

B

vel

vel Criticæ , vel Symptomaticæ , de iis primùm fermonem habens , inquit ; si in illis talia purgentur , qualia purgari oportet ; & conferre simul , & tolerari , documentum exindè tradens generale cujuscumquè evacuationis , ut illa salutaris , & critica reputetur . Sed sigillatim dictiones explicemus .

Primùm inquit *in Perturbationibus Ventris* . Verunt alii in Ventris commotionibus , & profluviis , ut Heurnius ; clariùs verò Fuchsius , in dejectionibus per inferiora ; undè pro *Ventre* alvi regionem intelligit , non autèm ventrem superiorem , seù thoracem , nequè Ventriculum . Addit , & *Vomitibus* , idest evacuationibus per superiora : Nequè verò de arte promotis , sed sponte exortis , seù à sola Natura excitatis . Nùm autèm sub spontaneis evacuationibus hoc loco comprehendantur egestionis etiã symptomaticæ , quæ fiunt quidem à Natura , sed irritata , vel gravata , dubiũ esse potest , præsertim quia Galenus *lib. de differ. symptom.* illas ad naturales revocavit , imò quandoquè peritiles esse dixit , diminuta nimirùm causa morbifica . Et quamvis negare videatur Sanctorius , asserès eas fieri vi morbi ; dicendum tamèn coherentèr sententiæ Hippocratis , sub evacuationibus spontinis , etiam symptomaticas hoc loco intelligi ; siquidèm dicitur in textu : *sin minus , contra* . Modò per hæc verba designatur excretio quoquè nocens , & symptomatica , quæ nimirùm nèc confert , nèc toleratur .

Si , prætereà subdit , *talia purgètur , qualia purgari oportet* . Quibus verbis manifestè declarat , se vitia purgandorum humorum cõmemorare , atq; aded de eorum qualitate , non quantitate agere . At quæ nã sint ejusmodi qualitates designatæ sub his verbis , *qualia , & talia* ? Qui omnia qualitatibus metiuntur ,

tur, de calore, frigore, humiditate, & siccitate, illa facillè interpretantur. Verùm qualitates istæ, si unquam in humoribus cõsiderandæ sunt, haud quaquàm evacuatione tolluntur, sed potiùs alteratione, correctionequè, ut passim docet Galenus in *libris Meth. M.*, & *de causis morborũ*; quin & Hippocrates ipse *lib. de Vet. M.* expressè notat, *non calidum, non frigidum, nõ humidum, non siccum, magnam vim habere in morbis inferendis*. Quid igitur pro qualitate intelligendum sit, exponit idem Galenus *4. aphor. comm. 2.*, significari superabundantiam superfluitatum sua qualitate infestantium ægrotantem; & clariùs *lib. 1. aphor. comm. 23.* humorem noxium interpretatur, qui cacochymiam constituit; unde definit Purgationem, *evacuationem esse humorum sua qualitate molestantium, seu noxiorum*. Itaq; speciem potiùs vitiosi humoris, putà acrioris, vulgò biliosi, crassioris, seu pituitosi, aliùsvè, quàm nudas qualitates per *qualia*, & *talia* Hippocrates intellexit; itaut sensus fiat, tunc alvi dejectiones, ac vomitus sponte naturæ habitos salutare esse, cum illi humores educuntur, qui morbum faciebant, vel fovebant, sive multi, sive pauci illi sint, etenim hoc loco nullam quantitatis rationem habendam voluit, sed solùm cacochymiam consideravit; ejusmodi autèm evacuationis genus, talis nimirum humoris, qui nocet, necessariò conferet, & tolerabitur, quoniàm Morbus cum symptomatis aut desinet, aut intermittet, & vires vel nullam, vel levem jaçturam patientur; secùs verò, si alterius ab eo, qui noxius est, evacuatio contingat.

Sed gravior difficultas viget in sensu Aphorismi, attenda sententiæ phrasi, & serie verborum. Etenim videtur Hippocrates inutilem, imò ridiculum

concinnaſſe aphoriſmum , qui prognofim contineat pendentem à ſucceſſu ipſius evacuationis ; nàm quis unquam potuiſſet addubitare de eventu ſalutari ex evacuatione ſpontina , ſi ejus humoris facta ſit, qui purgari debuerit? quamobrèm poſt egeſtionem noxii humoris, ejuſdè utilitatem determinare, veluti rem cunçtis obviam , vanum omninò exiſtimandum eſt. Arduam hanc difficultatem ſolus , quod ſciam , inter Expoſitores ſubodoravit Sanctorius, illamquè ſolvere conatus eſt, vertèdo ex græco codice *Qualia* in *qualitèr* adverbium, ut exindè ſenſus fiat, illam evacuationem eſſe bonam, quæ ſit qualitèr oportet , nimirùm ſervatis debitis conditionibus Crifis, putà concocta materia, in die critico, cum debita quantitate, & qualitate. Poſt hanc ſolùm inquit fieri, ut conferat, & ægri ferant verè, & ſalutaritèr. Verùm enim verò voluit Hippocrates Medicos admonere, ut exindè diſcant eſſe imitatores Naturæ, quæ tunc ſalubritèr evacuat, cùm ea educit, quæ vitioſa ſunt, & Morbū faciunt, vel fovent, haudquaquam inſpecta quantitate humoris excreti, de qua *apb.* 23. hujus dicitur: *Dejectiones non ſunt multitudine aſtimanda, ſed ſè talia ejiciantur, qualia conveniunt*; quamobrem videntur hìc recenſitæ conditiones requiſitæ ad bonā evacuationem ſponte habitam, ſivè ſecum adjunctā habeat excreti humoris copiam, vel inopiam, undè Medicus de ea, quæ Artis ope promovenda eſt, judicium ferre valeat.

Sicùt autèm evacuatio, ſi ejus humoris fiat, qui morbum fovet, confert, & levitèr fertur; ità vicifſim ſi facilè feratur, & cōferat, ejus humoris itidèm erit, qui nocebat; videtur enim ex uno in alterum neceſſaria illatio, veluti à Cauſa ad effectum,

tum, & vice versa; ut propterea nullum sit certius salutaris egestionis indicium, quam subinde ægrotum morbo, & symptomatis levare citrà virium exsolutionem. Quod si aliquandò vitiosi humores egerantur, videaturquè æger exindè exonerari, nè tamèn ad morbum conferat, ut in vomitionibus ex calculo Renum; aut ex veneno assumpto, vel inflicto; id accidit, quia nequiquàm excernitur ille humor, qui morbum facit, vel fovet, sed alius, qui à visceribus præter naturam affectis ingeneratus, vel à vitiatæ fermentis corruptus, velut ex accidenti cum principali causa morbi iungitur, ut cum E. G. ex spina digito infixâ tumor, dolor, & febris accidit, quam vigilia consequitur, undè ventris cruditas, & ex cruditate vomitus, vel alvi fluxus, qui etsi ægrotum allevet, & conferat, non tamèn dolorem, & febrim à spina inductam removet, quia non est ejus humoris, qui principalem Morbum fovet, qualis esset purulentus Sanguis, si ex digito dolente, & tumefacto prodiret; hic enim propriè est, qualis educi debet, ut omninò cõferat, & toleretur; quaquàm & is, qui per alvum egeritur vitio ventericuli, depravatus, & corruptus, suo quoque modo conducatur, quemadmodum de Symptomaticis excretionibus superius est notatum; si namquè is detineretur, majus procul dubio damnum inferret.

Emolumentum præterea hic notatum ab Hippocrate, firmum, stabile, & perseverans esse debet, si namque fugax, & momentaneum sit, timendum, relabente mox in pejus ægroto; nulla enim evacuatio tam mala est, quæ saltèm ipso eodem die, ægro contulisse non videatur. Hinc monendi sunt, qui statim ab egestionibus quodammodo relevantibus certam infirmis salutem pollicentur, ne tam faciles sint

sint in ferendis ejusmodi præfagiis, nisi de firmitate constiterit.

At quoniam salutaris evacuationis indicium desumptum ab ægri levamine, & virium constantia sequitur, non præcedit excreta, quæret aliquis, quibus signis manuduci possit ad prænosendam futuram evacuationem salutarem. Idem Hippocrates 6. epidem. s. 2. t. 33., ibique Galenus hæc præ oculis habenda proponit: *Quid, quantum, quædò, quomodo, & ubi.* *Quid*, idest morbus, ejusque causa, num scilicet egestionem, an correctionem egeat; siquidem nonnulli morbi, veluti à corpulenta materia pendentes, ejusdem evacuatione cõquiescent; alii, sola correctione. *Quantum* sit evacuandum conjicere licebit à copia noxiorum humorum; hi etenim, si multi sint, copiosorem egestionem exoptulabunt, modò vires permiserint; quemadmodum enim conferens evacuatio parca, & diminuta esse non debet, ita nec excedat, oportet. *Tempus* evacuandum humorum opportunum judicabitur à præsentia, & præpitudine eorumdè, qui ab utilibus, & salutaribus secreti, in consueta, & naturalia emissaria deponuntur. *Modus* colligitur ab eorundem humorum dispositione, si nimirum faciles sint ad exitum, per patentes, referatosq; ductus deducti, citrà molestiam, aut erosionem. *Locus* deniq; considerandus, num per alvum, aut os, vias urinæ, aut poros cutis noxius humor cõmodè educi queat. His perpensis, Medicus futuram evacuationem prænoscet, num sit collatura sine virium detrimento, atque illam importunis medicamentis non distrahet: quod plerumq; fit magno ægrotatiù periculo; cum non semel viderim ab impedita, vel promota nimium, aliterve turbata crisi, illos periisse, etiam in ip-

sa ægritudinis declinatione .

Quod hucusquæ Hippocrates in ultroneis egestionibus, ut conferant, & tolerentur, adnotavit, nō dissimili ratione in 2. *bujus aph. par.* de evacuationibus arte promovendis admonet, aitq; veluti per comparationē Vasorū inanitiones tunc utiles fore, unàquæ simul sufferri, & cōferre, cū tales fiunt, quales fieri debent. Medicus enim, ut Imitator Naturæ, debet medicamētorum usu eos humores, & per illos ductus educere, quos Natura tentaret, si sponte sua ageret.

At verò quid per vasorum inanitionem intelligat, controversitur ab Interpretibus. Galenus *in comm.* de omni evacuatione exponit, cui assentitur Fuchsius. Oribasius verò solūm de sanguinis missione. At Heurnius cibi abstinentiam, & eam evacuationem, quæ medicamētis purgantibus peragitur, memoratā hīc ab Hippocrate putat. Verūm cum Vasorum inanitio nō minūsi dici debeat, quæ per venæ sectionem, & cathartici exhibitionem fit, quā quæ per sudorem, urinam, aliasvè, haudquam contrahenda videtur Hippocratis sententia ad hanc, vel illam solummodò; ut proptercā crediderim illum voluisse Medicos Naturæ ministros admonere, ut in cujuscūq; generis evacuationibus perficiēdis, eos conētur humores educere, qui morborum fomites sunt, & per illa vasa, quæ sunt cōgruētiora: futurū enim, ut exindē promotā evacuatio feratur, & cōferat. Itaque Vasorum inanitiones quæcumq; Arte faciēdæ, Naturæ operibus, quoādi fieri poterit, conformētur, ut salutare evadant; undē quemadmodū naturales, & spontaneæ evacuationes salubritèr cōtingunt, cum coctionem, secretionemque cōvenientem sequuntur, cum antea

re-

recensitis conditionibus; sic & Vasorum inanitiones artis auxilio promovendas, cum iisdem conditionibus fieri necessum est; ut latius in methodo medendi dictum.

Cæterum postremo loco docet Hippocrates, habendam esse, in ejusmodi egestionibus perficiendis, rationem Regionis, Temporis, Aetatis, & Morborum, in quibus talia vacuari conveniat, ut inde manuducamur in cognitionem quarundam circumstantiarum, quæ, sive intrinsicè, sive extrinsicè, evacuationes impedire, aut turbare possunt.

Primo quidem Regionem considerandam esse precipit; quoniam ex Galeno *lib. de sect. c. 8.* nec in valdè calidis, nec in valdè frigidis Regionibus evacuatio multa, aut affatim facta convenit. Sic pariter quædam Regiones largam sanguinis missionem facile tolerat, quædam verò ægrè admodum, præsertim quæ ventis australibus sunt expositæ, undè mēbra delaxantur, vitale robur infringitur, & sanguis redditur effæctus. Fatetur quoque Galenus 3. *epidem.*, Venæ Sectionē Romæ, & Athenis non valdè pleuriticis convenire, quia utraque Civitas ventis Australibus, adeòq; fluxionibus obnoxia est, ut speciatim de Roma refert 5. *meth. cap. 8.*, idemque ait observatum ab Asclepiade. Atqui compertum habemus hic Neapoli, Austro perpetim agitata, nedum egreferri sanguinis missionem, sed malè omnino cedere ægrotantibus, & sæpissimè in perniciem. In locis etiam supra modum calidis, aut frigidis, sanguinem mittere non audemus, inquit idem Galenus 1. *de Arte Cur. ad Glauc. cap. 14.*, quoniam quemadmodum multum variat corporum habitudines, & animi mores, Regionum incolatus varius, ita & variæ, differetesquè ægritudines in illis observantur,

tur, quæ diversis medicamentorum generibus tractandæ sunt, ut de Scorbuto, Plica Polona, Sudore Anglico, cuiquæ perspectum.

Habenda præterea est Ratio Anni temporis; unde idem Hippocrates 4. *aph.* 5. dixit, sub cane, & ante canem difficiles, & molestas evadere purgationes; & Galenus *ibidem* subdit, plures sub cane purgatos incidere in acutas febres, & naturam ex æstu imbecillam, magis ex purgatione dissolvi; quod pariter confirmat 10. *meth. ult.*, quoniam ex eodem 2. *aphor. comm.* 16. duæ evacuationes simul tolerari nequeunt. De Temporibus nimium frigidis par ratio militat, ut propterea dixerit idem Auctor *comm.* 47. 6. *aphor.*, & *lib. Quos, Quibus, & Quando*, tempus opportunum esse Vernum, & Autumnale. Cavendum etiam esse præcipit à purgantibus medicamentis Hippocrates, in utroquæ Solstitio, & Aequinoctio, *lib. de Aër., Aq., & loc.*, atquæ in subitis Aëris mutationibus, ac vicissitudinibus. Adhuc autem urgente necessitate, temporis ratio habenda est, cum nonnisi in his leviori cathartico uti liceat, ut comode feratur. De venæ sectione verò importuno tempore indicta hæc habet 1. *de Arte Cur. ad Glauc. cap.* 14.: *Quibus Medici nihil omnino de temporum statu cogitantes, sanguinem abstulerunt, interierunt; quamobrem ambientis aëris temperatura loco accidentis cujusdam habenda.*

Similiter ad ætatem ægrotantis respicere oportebit; siquidem ex Gal. *comm.* 4. *de rat. vict.* 19. neq; Puer, neque Senex, sanguinis sustinent detractionem, etiamsi morbus, quo ipsi laboraverint, magnus fuerit. Et 11. *meth. cap.* 14., agens de sanguinis mittendi ratione in febre synocha putri, excipit à phlebotomia pueritiam, inquiens: *At si in puerum inci-*

C

dat,

dat, qui quartumdecimum annum hætenus non attingit, mitti illi sanguis non debet. Et mox subdit: Si corpus decimumquartum annum excefferit, æstimandū est, qualisnām ejus sit habitudo, nūm gracilis, spissa, & dura, & copiosi sanguinis; an contrā; atquē itā in priori missionem sanguinis adhibebis, in secunda nequaquam. Si insuper, cui sanguis mittitur, 30. annos natus sit, sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, ac gracilibus venis, huic aut planè sanguinem non mittes, aut parūm detrahes; & omninò quidē non mittes in tempore æstatis, & regione æstuosa, & cæli statu calido, & sicco; parūm detrahes in reliquis tum anni temporibus, tum regione, tum cæli statu. Et 8. meth. cap. 4. etiā de curandis febribus loquens, ait. At si quidē vel puer, vel senex sit, sanguinem detrahere non licet. Idem repetit 1. de Art. Curat. ad Glauco. cap. 14., & lib. de Cur. rat. per sãg. miss. cap. 6. 9., & 13. Eximit etiā à purgatione puerilem ætatem 9. meth. cap. ult., quoniām, inquit, puerorum substantia omniū facillimè digeritur, ac dissipatur, quominus vacuantis præsidii eget, cum habeat ex seipsa, undè naturalitèr vacuetur. Cautè etiā in senibus ageudum est, nè à purgatione langueāt, cum vires illis admodūm labiles insint, atquē ab alvi fluxu plurimūm lædantur, ut deducitur ex eodem Gal. 5. de san. tuend. cap. 6., & 9. Vides igitur, quā longè à Galeni mente nostrates Medici recedant, tam facili purgantium medicamentorum, & phlebotomiæ usu, in omni indiscriminatim ætate, cum tamèn se Galenicos jactent. Ut verò se tueātur, Celsum appellant, lib. 2. cap. 10. dicentem: Interest enim, non quæ ætas sit, nequē quid in Corpore intus geratur, sed quæ vires sint: Firmus puer, robustus senex, & gravida mulier valens, tutò curantur.

tur. At verò minimè animadverterunt, quod idem Author subjungit: *Maximè tamèn in his Medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis atatibus subest, mulieriquè pregnantì post curationem quoquè viribus opus est, non tantùm ad se, sed etiã ad partum sustinendum; non autèm protinùs faciendum est, quicquid intentionem animi, aut prudentiam exigit.*

Deniquè perpendendos quoquè morbos esse docet, antequàm evacuatio tentetur. Tabes enim, Hydrops, Syncope, Cardialgia, alvi fluxus, aliiquè plures morbi, sanguinis detractionem minimè admittunt. Febres ardentes, inflammationes internæ, dolores vehementes, & similes, usum purgantium medicamentorum recusant, ex Hippocrate 4. *de rat. victus*, & Gal. 1. *de Art. Cur. ad Glauco.* 14. Ab accidentibus etiã, seu symptomatis adjunctis, utraque evacuatio plerumquè impeditur, ut si conjungatur cum vomitu sitis, cum dolore vigilia, cum febre syncope, cum hydrope pulsuum exilitas. De obstructione etiã, & putredine habet expressè Galenus 11. *Meth. cap.* 14., illas phlebotomiã non tolli: inquit enim: *nequè obstructio, nèc putredo curari per sanguinis missionem potest.* Viscera paritèr digestionì ciborum dicata si langueant, quodcumquè evacuationis genus interdicitur, documento ejusdem Gal. 13. *meth. cap.* 15., & 16., quoniã illa omninò roborari exoptulant. Morborum præterea tempora internoscenda sunt, nam multa inter initia utilitèr adhiberi possunt, quæ in augmento, & statu nocent; & alia opportuna sunt in declinatione, secùs verò in cæteris temporibus. Sic Hippocrates 2. *aphor.* 29. scribit: *cùm morbi inchoant, si quid videtur movendum, move; cùm verò consistunt, ac vigens, melius est quietem habere.* Sed de hac re alibi fufius.

Quæ hucusquè exposita sunt, satis manifestè declarant, cùm Hippocrates voluerit inspiciendas esse Regionem, ætatem, Anni tempestates, & ægritudines. At non defuere, (ut præ cæteris est Sclanus) qui pro dignoscendis solùm vitiosis humoribus salubritè expurgandis, isthæc in aphorismo adjecta fuisse opinantur. Equidèm ex Regione conjici posse ajunt humores purgandos, cùm in Regionibus calidis, & siccis, bilis; in frigidis, & humidis, pituita; in frigidis siccis, melancholia; & in calidis, humidisque sanguis prævaleat; adeoque pro illarum varietate congeneres humores educendi sint. Ità quoquè Tempore calido, & æstivo, calidos, & biliosos humores vacuare expediet, quia hos morbum gignere, vel fovere, probabiliter conjecturant; pituitosos verò, & melancholicos, Hyeme, & Autumno; sanguineos deniquè Vere, ob conformem temperierum habitudinem. Sic paritèr ex ætatibus varietatem humorum deducunt: nam voraces Pueri, ob nimiam ciborum ingluviem, crudis, pituitosisquè humoribus scaterere solent; Juvenes verò biliosis; Viri melancholicis; & Senes phlegmaticis. Ex morbis deniquè eosdem humores dignosci posse opinantur; etenim tertianas febres bilem indicare, quotidianas pituitam, quartanas melancholiam, & sanguinem excedentem synochas. Sed & potuissent isti adjicere colores Cutis, & capillorum, habitum corporis, vitæ conditionem, suetam victus rationem, cœli statum, insomnia, aliaquè plura, quæ Galenus proponere consuevit, veluti indicia generalia, prædominantes humores attestantia, ut *lib. de humoribus, lib. 2. microtechni, 2. de Art. Cur. ad Glauc., 2. de naturalibus facult., & alibi sparsim.* At hæc quàm absint ab Hippocratis mente, ex nupèr dictis clarissimè patet.

APHO-

APHORISMUS III.

Habitus Athletarum, qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi, si in extremo constiterint: nequè enim possunt in eodem permanere, nequè quiescere; cum verò non quiescant, nequè possint proficere in melius, reliquum est igitur, ut decidant in deterius. His de causis bonum habitum statim solvere expedit, ut corpus rursùs nutriri incipiat. Nequè Compressiones ad extremum ducendæ; (periculosum enim) Sed qualis natura fuerit ejus, qui debet perferre, ad hoc ducere convenit. Sic & evacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ; & rursùs refectiones, cum extrema fuerint, periculosa.

NOtant hìc imprimis Nonnulli Hippocratem prolinitatis, quòd orationem tam productã inter Aphorismos reposuerit, cum cæteroquã Aphorismus sit oratio brevis, & selecta. Sed excusatione is dignus est: etenim cum rem arduam, & vix fide dignam enarrare debuisset, qualis est, quæ de summo bonitatis gradu, & de extrema sanguinis, & carniùm plenitudine, hoc loco memoratur: initium propterea facit huic aphorismo ab exemplo, ut nimirum tacitè quærenti respondeat, quorum unquam esse possit ejusmodi habitus ad extremum bonitatis perductus, cum tamèn apud cordatiores Medicos satis constet, vix inveniri in hominibus perfectam sanitatem, & habitum corporis ad exquisitum, ut solutione, detractionequè opus habeat.

In-

Inquit ergò ejusmodi habitum inveniri posse in Athletis, quorum scilicèt institutum erat luctari, & in palestris sese variis certaminum generibus exercere, quamobrèm alimentis vescerant multis, & optimis, ut specioso corpore jucundum Populo spectaculum exhiberent, & luctaturi, robore, viribusquè præpollerent. Cùm igitur hi multa euchymorū ciborum copia sese ingurgitarent, tantam carniū, & sanguinis plenitudinem sæpesæpius adipiscebantur, ut non rarò subita, inopinataquè morte succumberent.

Sumpto itaque ab his exemplo, Hippocrates ait, Athletarum habitum, cùm ad summum bonitatis pervenerit, solvendum statim esse: quoniàm in extremo constitui, nè possunt in eodem statu permanere, atquè quiescere, nequè possunt in melius proficere, undè necesse est, ut decidant in deterius. Nè autèm in deteriores statū incidant, subdit, tantum sanguinis, & carniū excessum diminui oportere, ut rursus corpus nutrirī incipiat. Undè deducitur, memorari hoc aphorismo evacuationē illam, quæ à quantitate, seù plenitudine indicatur, quemadmodum in præcedenti aliam à qualitate deduxerat. Summa autèm aphoristica sententiæ eò collimare videtur, ut repletiones, refectionesquè, sicut & evacuationes, ad extremum ductas, periculosas esse decernat.

Sed quænam sint pericula ex habitu athletico imminencia, inquiramus, cùm cæteroquì videatur ejuscemodi constitutio valdè salubris. Verùm ob id ipsum, quòd summum bonitatis gradum attigisse videntur Athletarum Corpora, periculosissima dicenda sunt. Primò ob assignatam in textu rationem, quia nequè in eodem habitu subsistere, nequè ul-

trà

trà progredi possunt; unde Celsus *lib. 2. cap. 2.* scribit: *Si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet, quæ, quia nequè in eodem habitu subsistere, nequè ultrà progredi possunt, ferè retrò, quasi ruina quadam, revolvuntur.* Et Galenus *in orat. suasoria ad bonas artes cap. 6.* hoc genus hominum vocat miserimum. Secundò quia Athletæ in quatuor magni momenti pericula incidere solent ex Hippocrate, ejusquè Commentatore Galeno *4. de rat. vict. 23. v3.* in venarum diruptionem, præsertim verò thoracis, & pulmonis; in earumdem, & arteriarum interceptionem, unde Aphonix, Apoplexiæ, & similes perniciosæ ægritudines; in suffocationem, ab affluxu nimio irruentis sanguinis in cor; & deniquè in ejusdem sanguinis concretionem, putrefactionemquè, ob impeditum illius motum, retardatamquè perspirationem. Hæc autèm facillimè Athleticis corporibus accidunt, quoniam sanguinea vasa ob nimiam plenitudinem summè turgent, adeòque vel dirumpi, vel comprimi necesse est, impedito intereà cordis, & sanguinis motu.

Sed hic dubitare contingit ex Gal. in comm. ; cur Athletæ, quorum venæ adeò sanguine turgidæ putantur, ut diruptionem, & suffocationis periculum minentur, famescere possent, imò pluriès in die cibum sumere, quemadmodum de more illis erat? cùm tamèn ex Gal. *1. de symptomatum causis cap. 7.* fames naturalis à privatione alimenti in partibus, è venarum suctione, atquè ab oris ventriculi corrugatione proficisci dicatur: quæ sanè in Athleticis Corporibus deesse videntur.

Huic difficultati respondent Nonnulli cum Bravolo, famem in Athleticis excitari à Melancholia è sple-

è Splene ad Ventriculum transmissa, citantes ad id Avicennam *i. primi* dicentem, Melancholiam famem afferre. At ductus ille ex Anatome, non quidem è Splene ad Ventriculum, sed è Ventriculo in Splenē tendit, ut ostendit ligatura in vivis animantibus. Nequē Avicenna ibidem statuit, à Melancholia famem naturalem excitari, sed morbosam, & quam caninam, aut lupinam appellant, cùm tamèn Corpora Athletica sanguinea potius dicenda sint, quàm melancholica, etiàm ex testimonio Galenicorum, eaque famescant fame naturali, non morbosa. Argenterius famem in illis oriri inquit à calore interno, qui ambientem partium humorem dissolvendo, cogit extimas ab intimis nutrimentum trahere. Sed difficultati non satisfacit, cùm venæ omnes in Athletis sanguine turgeant, & Corpus undequaque pinguefactum existimetur, si ad summum bonitatis statum pervenerit. At verò quis non deridebit appetitum illum voluptuosum, quem in Athletis effinxit Marsilius Cagnatus, sequentem, ut ipse inquit, ciborum recordationem: Qua enim ratione voluptuosus hic appetitus, aut ciborum recordatio, haberi poterit absquē sensu? Sensus autèm undè erit ad famem excitandam? sanè ex Ventriculo. Quidpiam igitur ibi inesse dicendum, quod famem voluptuosam concitet. Adde, quòd pleriquè ægrotantium tametsi recordentur se cibis egere, haud nihilominus famescunt, sed potius ad illorum memoriam stomachantur.

Verùm Recentioribus innotuit, famem in Viventibus oriri à succis quibusdam in Ventriculi cavum exudantibus, qui etiamsi venæ omninò turgeant, & Corpus undequaque pinguefiat, sensum tamèn in ejus orificio superiori movent, & ad famescendum

dum sollicitant; de qua re fufius alibi à Nobis actum est. Hinc cadit quoquè Responsio Sanctorii, qui distinguit ex græco codice Athletas ad summum, græcè τὸ ἄκρον, plenitudinis perductos, ab his, qui sunt in extremo, græcè ἐν τῷ ἰσχυρῷ: nàm inquit, eos, qui perveniunt ad summum, seù τὸ ἄκρον, adhuc esse in motu, adeoque famescere; qui verò sunt in extremo, veluti terminum adeptos, in quiete persistere, & fame destitui; quin imò, subdit, oriantem anima vegetativa illos occumbere. Etenim parùm, vel nihil interest, an summum, vel extremũ attigerint Athletæ, cùm isti ex mente Hippocratis, nequè quiescere, aut in eodem statu permanere, nequè in melius proficere dicuntur, quandocumquè ad summum bonitatis pervenerint.

Sed & ex verbis textus ulteriùs dubitare licebit, cùm nequeant Athletæ in eodem bonitatis statu permanere, & quiescere? Et quidèm ad summum bonitatis euectos in melius proficere non posse, res est captu facilior; at verò non posse in eodem statu permanere, & quiescere, omninò inintelligibile videtur. Quid enim obstat, summum bonitatis statum adeptos, in eodem conservari non posse? Verùm responsio deducitur ex Gal. in *comm. hujus aph.*, & *lib. de bono Corporis habitu*; siquidèm in Athletis sèpèr fit major sanguinis accretio, ex nova ab alimentis assumptis additione, undè postremò arteriæ, & venæ novi sanguinis incapaces, alterum ex duobus incurrent, discindi scilicèt, vel intercipi; quamobrèm sanguinis, & Cordis motu interrupto, animal perit. Et sanè quosdam novimus, ex ejusmodi Vasorum, & sanguinis interceptione, veluti repentè suffocatos occubuisse. Cæterùm nutritio- nis opus absquè ingenti vitæ incommodo diutius

feriari, omninò est impossibile.

Quid autèm agendum sit, nè eiusmodi damna Athleticis Corporibus eveniant, docet in secunda Aphorismi parte Hippocrates. Et quidèm bonum habitum solvendum statim admonet, ut Corpus rursus nutriri incipiat. At quo pacto, quovè evacuationis genere, non explicat. Verùm si Athletarum Corpora carniùm, & sanguinis incrementum extremum nacta sunt, ea erunt adhibenda, quæ maximam minuere valent plethoriam, quam ad vasa Galenus appellavit. *lib. de plenitudine*. Sunt autèm hæc ex documento ejusdem Diæta, & sanguinis Missio. Missione quidèm sanguinis, venæ inaniuntur; Diæta verò, carnes macrescunt: utrumquè in illis optandum; atquè eo magis, si ex interceptione vasorum in plexibus Cerebri, Aphoni, vel Apoplectici jam evaserint, promotò nimirum per phlebotomiam sanguinis circuitu, subindè impedito, de quibus idem Hippocrates 4. *de rat. vitiis in Acutis*, & Celsus *lib. 3. cap. 27.*

At verò hæc evacuationes consulit ad extremum ducendas non esse; *periculosum enim*: sed faciendas, prout natura fuerit ejus, qui debet perferre; idest secundum quod vires tulerint, nam omne nimium Naturæ inimicum 2. *aphor. 51.* Verùm quid per *Compressiones* intellexerit? cum inquit: *nequè Compressiones ad extremum ducendæ sunt*. In textu græco scribitur τὰς συμπίσεις, quod licèt Leonicens vertat Compressionem; Fuchsius tamèn Extenuationem exponit, & Heurnius Inanitionem talem, ac tantam, ut ex ea Vasa concidant: nam si evacuatio immodica fieret, & ad extremum, Vasa procùl dubio inanita conciderent; imò & ipsa moles Corporis labasceret, non finè vitæ periculo: subindè enim

enim Syncope, aut Apoplexia certò immineret.

Sed undè est, quòd hoc loco Hippocrates extremas evacuationes caveat; *Aph. verò 23. hujus Libri* illas commendat, inquiens: *Atquè ubi usquè ad animi defectionem expedit ducere, faciendum.* Ubi Galenus subdit, *in maximis doloribus, & vehementissimis febribus, nullum majus inveniri remedium, quàm usquè ad animi defectionem evacuare.*

Et licèt Brasavolus, Hippocratem, & Galenum, commendasse dicat evacuationes sanguinis ad animi deliquium usquè *exclusivè*, non *inclusivè*; id tamèn alienum omninò est à Galeni mente; is enim *citato loco, & 9. Meth. cap. 4., & lib. de cur. rat. per Sang. miss. c. 12.* Sanguinis detractionem adhortatur animi deliquium includere; siquidèm describens ibidèm deficientis animi ex Venæ sectione accidentia, memorat totius Corporis refrigerationem, sudorem, vomitum, dejectionem, & similia, quæ sanè Syncopem præsentem attestantur. Hinc alitè Sanctorius Hippocratem interpretatus, illum vituperasse, inquit, extremas evacuationes, non quidèm in Corporibus quadratis, & absolutè robustis, sed in Athletis tantùm, qui non omninò boni, perfectiquè corporis habitus erant, quoniàm sanguis in iis superabat aliorum humorum proportionem; cum tamèn Virtus vitalis solum in illis robusta sit, quibus inest quatuor humorum Symetria, & optima partium commensuratio, quam in Athletis defuisse idem Auctor arbitratur, eoquòd pars sanguinea, & carnosa, præcelleret aliorum humorum, reliquarumquè partium proportionem. At quàm absurda sit hæc Sanctorii expositio, non est, quòd multis suadeam, quippè qui multa fingit, multa supponit de quaternario humorum numero,

mero, jam satis reprobata, & à Peritioribus manifestæ falsitatis redarguta. Præterquamquod Hippocrates nomine Athletarum intelligit, qui ad summum bonitatis pervenerint; undè igitur habet Sæstorius, ut mentem Hippocratis retorqueat ad Corpora Athletarum, quorum habitus absolutè bonus non sit?

Per easdem, imò & graviore ambages, versantur, qui Hippocratem interpretantur, caventem in hoc Aphorismo evacuationes, quæ eò deducunt Vasa, ut inanita subsidere cogantur, undè Syncopes, & repentini interitus; At verò in *Aph.* 23. commendasse eas ad Lipothymiam usquè, non ad Syncopem: differre autèm dicunt Syncopem, & Lipothymiam, quòd illa sit præceps Virium lapsus, ex pulsu deficiente indicatus; hæc verò sit quidè casus Virium, sed pulsu superstitè. At omni crimine, supplicioquè dignus foret Hippocrates, si vires, & Hominum Vitam, in tam ancipiti periculo per ejusmodi evacuationes, libratas voluisset, qui in suo Jurejurando sponderat, se dubia quæquè, & periculosa vitaturum, qualia planè sunt cujusvis animi defectiones, undè difficilis admodum est reditus in Vitam; atquè ex Lipothymia in Syncopem, ac deniquè in Mortem, facillimè transitur, nullis ex adverfo suffragantibus auxiliis.

Melius dicendum eaproptèr, nuspiàm sua sententia commendasse Hippocratem cujusvis generis evacuationes, ad animi defectionem usquè, sed loquutum esse dumtaxat sub conditione: etenim *c. aphor.* 23. *primi* hæc habet: *Atquè ubi ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si ager possit tolerare.* Cumquè rarissimè, vel numquam ægri tolerent ejusmodi evacuationes, idcirco numquam paritèr ten-

tentandæ illæ erunt . Adde , quòd eo loco non agit Hippocrates de Venæ fectione , & sanguinis detractione , fed de dejectionibus multitudine haudquaquam exiftimandis , quæ cacochymiam humorum refpiciunt , nequè tantam Virium diffolutionem minantur , quanta ex sanguinis miffione timetur . Verùm de hac re longior fermo redibit in prædicti Aphorifmi exiftitione .

Quandoquidè videtur Hippocrates fumere prætereà indicationem detrahendi sanguinem , atquè ad prænitam quandam quantitatem evacuandi , ex Viribus folummodò ; dùm inquit : *fed qualis natura fuerit ejus , &c.* ; cùm tamèn indicationes iftæ fumi debeant , vel à Morbo , vel à Causa Morbi , juxtà ea , quæ fufè traduntur in Methodo Medendi ; idcirco de ejus mente hìc ulterius addubitandum . Et communis refponfio eft cum Galeno *lib. de opt. feft. ad Trafybul. c. 22.* , robur non indicare remedium , fed tantummodò tolerare , ac permittere : cumquè remedium , ut ritè adminiftretur , fit à viribus tolerandum , proptereà Hippocrates tantam inquit faciendam effe evacuationem , quantam Vires tulerint : quod etiàm pluriès edocuit Galenus *9. Meth. cap. 12.* , & *13.* , & *lib. de cur. rat. per fang. miff. cap. 14.*

At hìc controverti poteft , quidnàm illud fit , quod principalitèr Venæ fectionem indicet ? Etsi enim non defint , qui sanguinem in cunctis ferè morbis educendum jubeant ; non tamèn adhuc inter eos benè convenit , quodnàm fit primum , præcipuum , atquè immediatum Indicans miffionis sanguinis .

Putarunt aliqui cum Maflaria *lib. de fcopis mittendi fanguinem* , proprium , & adæquatum indicans Miffionis sanguinis effe morbi magnitudinem , moti autho-

authoritate Hippocratis 4. de rat. vict. l. 19. dicentis : *In acutis sanguinem detrahas , si Morbus vehemens sit, atasque floruerit , & Virium robur adsit . Cui consentit etiã Galenus 4. meth. cap. 6. At verò morbum magnum exponit idem Auctor ibidẽm , tripliciter intelligi , vel ob afflictã partis præstantiam, vel ob cacœthiam , malumvè morem, aut proptèr affectus magnitudinem , & læsa partis expansionem . Quare perperam confundunt nonnulli magnum cum acuto ; nam etiã in chronicis misit sanguinem Galenus , videlicet in febre Quartana , in Anasarca , in Arthritide , Sputo sanguinis , aliisque chronicis ægritudinibus . Hisce autoritatibus efficacissimum se putant isti addere argumentum , quòd scilicet magnis morbis magna convenient remedia : Atqui sanguinis missio magnum remedium est ; Igitur illa magnis morbis omninò convenire dicenda videtur .*

Verum quàm longè isti aberrant à vero , ex eo potissimum deducitur , quia pleriquè morbi magni , acuti , & vehementes sunt , venæ tamèn sectionem nedum non admittunt , sed respuunt : cujusmodi sũt , etiã ex Galenicorum sententia , Apoplexia , Vertigo , Syncope , Cholera , Volvulus , Lienteria . Nequè verò omninò verum est Axioma illud : magnis morbis magna remedia convenire , præsertim si ea vocemus magna , quæ magnam in Visceribus , humoribus , & Vita , commotionem pariunt , non sine ingenti discrimine : hæc enim tantum abest , ut magna remedia , quin potius perniciosissima pharmaca sint appellanda . Imò sæpè numero usu venit , ut maximos , & gravissimos morbos , levissimis remediis arceamus : sic Alysson , & pulvis Cancrorum fluviatilium , sanat morsum canis rabidi , & hydrophobiam præcavet : sic à sanguine hirci Pleuriti-

ritidem , à subere Dysenteriam , à gummi arabico Dysuriam , à nitro Nephritidem ; à cortice peruviano Febres , ab Opio dolores , sæpissimè fugari videmus . Quamobrèm , cùm verissimum sit , Naturam esse morborum medicatricem , ea dumtaxat magna remedia appellare licebit , quæ illi haudquaquàm infensa , atquè molesta sunt , nèc vitale robur infringunt ; sed potiùs , quæ grata , atquè amica , ejusdem vim , facultatemquè promovent , ad superandam , propulsandamquè morbificam Causam . Hinc illud remedium magnum appellabitur , quod ad morbi curationem efficacius conducit , quamvis sine violentia operetur . Accedit , quòd non valet illatio ab indicante generali ad indicatum speciale ; undè non rectè inferitur : est morbus magnus , ergò indicatur phlebotomia .

Arbitrati sunt alii cum Capivacceo , vehemens peccatum sanguinis indicare *primo, & per se* phlebotomiam : vehemens autèm peccatum sanguinis , inquirunt , considerari posse trifariàm : aut secundùm formam , cùm scilicèt putrescit , & corrumpitur : aut secundùm quantitatem , cùm excedit : aut secundùm motum , cùm de parte in partem fluit , quò fluere non debet . Hinc subdunt , vitium sanguinis secundùm formam indicare evacuationem illius *eradicativam* ; vitium verò quantitatis indicare evacuationem *minorativam* ; secundùm motum deniquè indicare evacuationem *revulsivam* .

Sed & hi suis quoquè implicantur difficultatibus . Et quidèm cùm sanguis peccat secundùm formam , degenerat in alios humores , qui cacochymiam constituentes , purgatione potiùs , quam sanguinis missione egebunt ; quia & vires languen-
tes

res admodum ex ejusmodi sanguinis mutatione , corruptioneque , procul dubio missionem minimè tolerabunt . Attamen si hæc unquam in corrupto sanguine foret admittenda , ut vult Capivaccus , *eradicativa* , deberet planè universum sanguinem exhaurire ad Viventis internecionem . Excedens prætereà quantitate sanguis in venis , & arteriis , ut evacuatione egeat , nuspiam visus est ; nam quemadmodum Natura in necessariis non deficit , sic in superfluis non abundat ; & si quandoque à copia ciborum abundantior fortassè sanguis progigni videatur , moles indè potius corporis , & carniū incrementum habebitur , chylosa scilicèt Sanguinis portione in alimentum partium cedente , cui sola frugalitas medebitur . Vitium denique in motu omninò commentitium est , & falsò Veteribus creditum , qui putabant sanguinem in venis contineri , sicut vinum in utre : perennitèr quippè ille circumit , & si fortassè aliquandò remoretur , aut alicubi restagnet , graves excitat ægitudines , febres , inflammationes , aliasvè , alitèr omninò subigendas .

Existimarunt alii cum Vallesio 7. *controv. cap. 2.* , venæ sectionem non esse unicum remedium , seù indicatum , sed multiplex , imò multorum remedium aggregatum , adeoque indicari ab aggregato multorum indicantium ; Quin imò addit Sanctorius , huic insistens opinioni , verum , propriumque indicans venæ sectionis esse *innominatum* , atque *inesfabile* , eo quòd ab unico denominari non possit : Octo autèm ipse enumerat indicata , seù remedia , ex phlebotomia provenientia . Primum vocat *Eradicans* . Secundum *tollens plenitudinem* . Tertium *auferens malignam qualitatem* . Quartum *temperans calorem* . Quintum *revellens* . Sextum *derivans* . Septimum

mum

mum præbens motum sanguini, quiete peccanti. Octavum deniquè deobstruens. Concludit eaproptèr, phlebotomiam humores peccantes eradicare, abundantes minuere, putridos corrigere, fluentes revellere, stagnantes derivare; itemque aperire, refrigerare, ventilare, deobstruere, & mille alias utilitates afferre.

At si hæc bona omnia ex unica provenirent phlebotomia; sanè nullus foret morbus, cui illa non esset profutura: cum nullus morbus sit, in quo vel eradicandum, vel minuendum, vel corrigendū, vel revellendum, vel derivandum, vel refrigerandum, vel deobstruendum, vel aperiendum, aliterve operandum, alterandumve non sit. Atqui nec ipsi, quibus tam cordi illa est, audent eandem Vertiginosis, Epilepticis, Empyicis, Tabidis, Asciticis, Obstructis, Asthmaticis, oedemate, & schirrho affectis, aliisque præscribere; in quibus eradicare, minuere, corrigere, revellere, derivare, aperire, deobstruere, aut aliter alterare expedit.

Utrumquè præterea consideretur Phlebotomia, numquam utiliter poterit, & sine ingenti periculo, in ægrorum auxilium duci: etenim, ut præsidium eradicans, deberet universum vitio affectum sanguinem è venis, & arteriis exhaurire, ut omnem illius labem, si præsertim in totum Corpus irrepserit, eradicaret; et si alicubi tantum lateat, divinandum prius foret, undè is extrahendus, citrà aliud dispendium, aut infectionem. Sed et ejusmodi putrefactiones in sanguine, superstitè vita, quis unquam rationabiliter admiserit?

Ut præsidium, plenitudinem diminuens, in sanis potius, quam in morbofis corporibus, locum habere potest, ut hùc Hippocrates de Athleticis innuit,

E

cùm

cùm ad extremum bonitatis devenerint; at verò in morboſis omnia aliter prorsùs se habent, cùm, & sanguis, & reliqui humores multùm evarient, atq; in alios, aliosque degenerent, minimè per phlebotomiam educibiles, per quam non tam mali, quàm boni plerumquè, non sine gravi vitæ incommodo, educuntur; undè Hippocrates solùm commendare visus est evacuationes in Athletis, cùm intrà limites sanitatis versantur: nec solùm educatione, sed potiùs diætâ, solvendos illos esse præcepit, detractione procul dubio tutiori, magisque Veteribus commèdata. Cæterùm plethoriam in ægris, & potissimùm febrientibus, haudquaquàm inveniri, ex eo speciatim satis, superque evincit Helmontius, quia Cauteria in iis spontè exiccantur, nullumque sanguinem fundunt.

Quòd insupèr possit per phlebotomiam maligna qualitas ex humoribus abscindi, incredibile omninò est: Maligna enim qualitas haud evacuantibus, sed corrigentibus, subigitur; ut propterea solùm alexipharmaca, & antidota, à Cordatoribus commendentur, quibus illius vis immanis infringatur. In malignis autèm ægritudinibus bonus sanguis paucus esse solet, isque sæpissimè effoetus, ut testantur pulsus debiles, tactus frigidus, propensio ad somnum, & totius corporis languor; undè Galenus 4. de san. tuenda cap. 4., agens de dignotione, & Curatione vitiosorum succorum, ait: *si bonus sanguis modicus sit, reliquus verò succus plurimus; utiq; in his abstinendum à detractione sanguinis est.* Ampliùs, cùm dicatur maligna qualitas ab ingenti humorum putrefactione pendere, sanè repugnabit omnis sanguinis detractio, tùm quia per illam putredo minimè curatur, documento Galeni 11. meth. cap.

cap. 14., tùm quia educto tenuiori, floridiorique, qui remanet, fit magis obnoxius corruptioni; quare idem Galenus 9. meth. cap. 10. inquit: *In morbis maxime est periculosa evacuatio, veluti si ea forte incidit ex corruptela humorum.* Si præterea ingens hæc putredo in venas, & arterias nondum irrepserit, ut cum pulsus est bonus, & urina, ex Rhasi; sed vel in glandulis Corporis, vel in exilibus vasis, & apicibus arteriarum hæreat, ab educto sanguine illa, interius protrusa, cominùs cor adoritur, & necem infert. In hanc rem Sennertus cap. de febris malignis, & pestilentibus, conferens quotquot antè sua tempora rem Medicam sunt professi, & malignas, pestilentesque febres curare aggressi sunt; longa serie memorat, testatos, extremum obiisse diem ægrotos omnes, quibus in pestilentiis sanguis detractus fuerat; quibus verò secus, feliciter convaluisse; quin & Galenus ipse lib. de cibis boni, & mali succi, idipsù, expressè fatetur, suo tempore accidisse in quadam pestilenti constitutione, ex ciborum vitio. Vires enim plerumquè in his extremè languent, quibus cæteroqui, oppugnandæ malignitatis gratiâ, validissimis opus esset, haudquaquam venæ sectione dissipandis.

Quàm præterea perperam agatur in mittendo sanguine, ut exindè calor adimatur, & vita refrigescat; notius est, quàm ut hic fusa oratione ostendi possit. Vita nostra calore eget, & calore conservatur: frigore verò languet, & fatiscit; undè ex utriusquè excessu, sanè gravior, periculosiorque cèsendus est, qui ex frigore, quàm qui ex calore: cum, quoadusquè calor vigeat, vita perseveret. Nequè verò perpetuò, ex missione sanguinis, calor, qui febrilis dicitur, remittitur: cum & aliquandò, imò sæpèsepiùs, augeatur, ut experimur in febris,

bus, quæ non rarò ab ejus detractiõne ingravescunt, & exacerbantur. Refert quippè Helmontius *lib. de febribus cap. 4.*, Cardinalem Toletanum ab iteratis phlebotomiis, universo penè sanguine exhausto, priùs vita defunctum, quàm febre. At verò, si phlebotomia ejus virtutis esset, ut calorem excedentem, ad naturalem, & vitæ consentaneum reduceret, esset procùl dubio remedium febrientibus omninò præsentaneum; cùm tamèn pleriquè in pejus ruant, atquè ab illa intensiùs excandescant. Porrò scitè admodùm inquit Helmontius: *tantum sanguinis missio refrigerat, quantum de calido vitali furatur*. Et Galenus *12. meth. cap. 1.* multò antea admonuit, *non rarò ab ejusmodi evacuatione, priorem quidè morbū desinere: sed agrum remanere decolorem, viribus imbecillum, exilem, ut vix pristinum habitum in posterum recuperet*. Quemadmodùm igitur dubius est eventus, in curandis febribus, à largo potu aquæ gelidæ, quæ specialiùs æstum febrilem temperare valet: cùm subindè plurimi ab illa perierint, ad extremum frigefacti; sic & longè gravius periculū timeretur à venæ sectione, sedandi fervoris causâ, indicta, per quam nedùm excedens, & qui febrilis putatur, adimitur: sed &, qui salutaris est, à sanguine oriundus, quique vitam tutatur, & fovet. Sed Ecquis unquam sciverit, quantum sanguinis sit educendum, quod æstui solùm temperando sine vitæ jactura satis sit? Verùm & hæc, quæ de caloribus sunt à Veteribus conficta, alibi latius examinabuntur.

Quòd ulteriùs creditur, posse per Venæ sectionē fluentem sanguinem retrahi, atquè in contrarium, cursum distrahi, ac derivari; vanum omninò est: is etenim, continentèr excurrens per arterias, &

ve-

venas, indeque rediens in Cor, perenni circuitu vitam promovet, nec sine gravi ejusdem incommodo retardari potest; undè si fortassè alicubi hæreat, febres, & inflammationes parit, quæ potiùs dissolventibus medicamentis, quàm sanguinis detractio-
ne curantur; cùm stagnans extrà propria vasa sanguis, venæ incisione neutiquàm educi, aut aliò distrahi queat: imò potiùs ex dispendio vividioris portionis faciliùs concrescit, & difficiliùs dissolvitur, aut suppuratur: quibus sanè modis vitæ incolumitati consulitur.

Deniquè quòd obstructioni minimè possit venæ incisio opitulari, docemur ab eodem Galeno *cit. II. meth. cap. 14.*, dicente: *Nec obstructio, nec putredo curari potest per sanguinis missionem.* Et quidè si unquam à sanguine obstructio fit, certè in apicibus arteriarum contingit, quæ nimia exilitate nequeunt tam facilè impulsam à corde sanguinem excipere; idque potissimùm, si à contracto acore faciliè concrescat, aut glutinosior evaserit; modò per venæ sectionem nulla ratione ejuscemodi arteriolarum obstructiones removentur, sed magis, ac magis à concrecente sanguine increscunt: ut proptereà rarò illa contingat, quin comitem non habeat febrem acutissimam, & mali moris, si præsertim præcordia occupet.

En igitur quàm debili fundamento innituntur, quæ tot, tantæque ex sanguinis missione memorantur utilitates; et si aliquandò referatur illa juvisse, indeque convaluisse ægrotantes: certè, quos illa nõ peremit, sortem servasse dicendum. Quibus autèm rationibus pleriquè inducantur, ut obfirmato animo huic magno putato remedio emancipentur, hæc-
tùs mente concipere non potui. Excusandi planè
sunt

sunt Veteres , quos nova Medicinæ inventa , quibus jam locupletata est , latuere ; at non video , quam veniam Recentiores unquam sint promerituri . Si experientiam appellent , qua plurimos per phlebotomiam sanatos fateantur ; testor ex adverso Ipse , multos me annos Medicinam fecitasse , & in Xenodochio Parthenopæo Divæ Mariæ Annunciatæ centenos , & millenos brevè curasse , sine ulla sanguinis evacuatione ; licèt phrenitide , pleurisi , angina , hepaticide , hæmoptoë , erysipelate , omnisque generis febribus , fuerint correpti ; ut proindè jam in propatulo sit , quamlibet posse ægritudinem citò , tutoque curari , absquè ulla sanguinis effusione ; & si aliquandò illa locum habeat , in sanis potius , & in Athleticis , plethoricisque Corporibus , ad plenitudinem minuendâ , juxtâ mentem Hippocratis , commendâda , nè in immedicabiles ægritudines incidant , & suffocationis periculum incurrant . Undè Galenus 2. *aph. comm.* 8. , cohærentèr Hippocratis sententiæ , hæc habet : *Hippocrates non hic tantum , sed etiã in aliis suis commentariis ; quandò invicem proportione servata humores omnes augentur , missione sanguinis auxiliatur ; ubi verò unus aliquis ex ipsis superabundat , illi purgatorium dat medicamen .* Et eodem 2. *aph. comment.* 17. : *Evacuatio autèm omnium humorum æqualitèr (quæ quidèm exquisitissima est) fit per venæ sectionem .* His inhæret Avicenna *sen.* 4. *primi cap.* 20. , ubi definit phlebotomiam , *evacuacionem esse multitudinis detractivam : multitudinem autèm humorum , subdit , augmentum esse super æqualitate ipsorum in venis .* Cùm itaque ejusmodi plethoria , atquè humorum in venis plenitudo , nonnisi in sanis haberi possit , cùm ægra Corpora per hoc ipsum , quòd ægra sunt , sanguinis , & carniùm in-

cre-

crementum nequeant adipisci ; fit ea propter , ut venarum sectiones sanis , & plethoricis tantum conveniant , nè in ægritudines labantur , aut suffocationis periculum incurrant , si id quoque verum sit , ut de Athletis consulit hic Hippocrates .

Claudit denique Aphorismum Hippocrates , inquiens : *Et rursus refectioes , cum extrema fuerint , periculosa* . Quibus verbis admonet , quod sicuti evacuationes ad extremum ducendæ non sunt , nè vasa exinde comprimantur , & concidant ; sic & refectioes extremæ esse non debent , quemadmodum 2. aphor. 51. scribitur : *Plurimum , atque repente evacuare , vel replere , vel calefacere , vel refrigerare , sive quovis alio modo Corpus movere , periculosum : omne enim nimium natura inimicum , sed , quod paulatim fit , tutum est* . Per extremas autem refectioes , non solum intelligi possunt , quæ ad extremum ducuntur , adeoque illicò , & ingenti copia ciborum à plerisque tentari solent : sed etiàm , quæ adedò diminutæ sunt , ut vix reficere valeant , ac propterea sub tenui victu comprehenduntur , quippè Natura nostra mediocritate semper gaudet ; de quo tenui victu mòx .

APHO-

APHORISMUS IV.

Victus tenuis , atquè exquisitus , in morbis quidèmlongis sempèr ; in acutis verò , in quibus non convenit , periculosus . Et rursùs , qui ad extremum devenit tenuitatis , gravis est : nam & repletiones , quæ ad extremum deveniunt , graves sunt .

DE victu ægrotantibus exhibendo verba facturus Hippocrates , considerat primùm detrimenta victus tenuis , tam in morbis acutis , quàm in chronicis ; atquè ait , tenuem , & exquisitum victum in morbis longis sempèr esse periculosum , adeoque damnandum ; in acutis verò , in quibus , ex aliquo accidenti , non convenit , adhuc periculosum existimari : idque magis , quo ratio victus ad extremum tenuitatis devenerit ; & rationè assignans , subdit , quoniàm repletiones , quæ ad extremum deveniunt , periculosæ etiàm sunt .

Verùm ad horum notitiam præscire decet , Victum apud Veteres fuisse distinctum in Plenū , Tenuem , & Mediocre . Rursùs tenuem , in exactè tenuissimum , in tenuissimum , in exactè tenuem , & in tenuem non exactè : ut meminit Galenus *in comm. hujus aph.* , & supèr libros *de ratione victus in morbis acutis* . Plenus victus intelligitur , qui sanorum est , & viribus , ac carnibus augmentum præstat : licèt majori , vel minori quantitate sumptus , magis quoquè , aut minùs pro corporū , & ætatis diversitate nutriat : putà , qui ex carnibus , ovis , cæterisq; usualibus alimentis frequentior esse solet . Mediocris est , qui vires quidèml tuetur , sed
non

non multum auget, quinimò ex rebus labilibus, quæ citam in Ventriculo dissolutionem subeunt, paratur: ut sunt ova recentia, panis elixus, pastilli è mica triticeï panis edules. Tenuis denique, vires potius minuit, quam augeat, vel seruet. Hic præterea denuò dividitur in victum extremè tenuissimū, qui proximè accedit ad jejuniū: ut, cum spiritus tantum, elixires, confectioesque restaurates, commistæ liquoribus, ad cochlear unum, vel alterum, exhibentur: quemadmodum fieri solet in morbis vehementioribus, qui citò in salutem, vel mortem desinunt. In victum simpliciter tenuissimum, ut erat aqua mulsa, & melicraton temporibus Hippocratis. In cibum exquisitè tenuem, ut cremor ptisanæ. Et demum in tenuem non exquisitè, ut erat tota ptisana.

Sed & præscire iuvat, apud vetustiores Medicos variè victus rationem fuisse institutam. Quorundam mos fuit extremam inediam, saltè per triduum, ægrotantibus imperare, uti erant Diatritarii, quorum Princeps Thessalus 4. meth. cap. 4. Aliis erat in usu victus plenissimus, ut fuit Petronas, cuius meminit Galenus *comment. 1. de ratione victus t. 13.* Alii aliter, pro Sectarum varietate. At Hippocrates victus rationem sic instituit, ut in acutis morbis tenuem: in longis verò pleniorẽ præscriberet. Nequè antè illius tempora inter medicinalia præsidia Diætã fuit: etenim, referente Galeno *lib. de Arte tuenda sanitatis ad Trasybul. cap. 33.*, Plato, antiquos Asclepiadas, idest Medicos, hac medicinæ parte non admodum usos esse, asseverat. Et Hippocrates *primo de ratione victus in acutis t. 6.* ait: *de Diætã, idest victus ratione, nihil, quod ef-
fatu dignum sit, conscripserunt Veteres: quamquã-*

v. Cels.
lib. 3.
c. 4.

id magnum esset. Hippocrates ergò ejusmodi auxilio Medicinam locupletavit, quo congrua victus ratio ægrotantibus præscribatur, & quidè̄m summo cum emolumento.

Quamquàm autè̄m Diætæ nomine apud Hippocratem, & Galenum *comment. 3. in 3. epidem. t. 9., & 1. de rat. vict. in acut., & citato lib. ad Trasylbul., & alibi,* sex causæ, scè̄u res nonnaturales diætæ, intelligantur; hoc tamèn loco propriè̄ sumitur Victus, græcè̄ *ἡ Δίαιτα*, pro cibo, ut explicat idem Galenus *in comm. hujus Aphorismi*; ut propterea eidem adjiciat tenuem, atquè̄ exquisitum, sicut paritè̄r in sequenti illum discriminat à pleniori.

Nè̄c est insupè̄r prætereundum, duas præcipuè̄ conditiones exigi à Galeno *2. aphor. comm. 23. ad acutam ægritudinem, symptomatum scilicèt incrementum, & ipsius ægritudinis brevitatem*; undè̄ acuti morbi ab eodem & magni dicuntur, &, qui ad suum vigorem celerrimè̄ properant. Ex defectu primæ conditionis, febres diariæ acuti morbi non sūt: quamvis enim brevissimè̄ terminentur, putà̄ intrà spatium ad summum trium dierum; vehementibus tamèn symptomatibus carent. Ex defectu secundæ conditionis, Hæcticæ febres, Hydrops, Empyema, alique, nequè̄ acuti appellantur: quia, licèt gravibus symptomatis ægros affligant, adjunctam tamèn brevitatem non habent.

At verò potissima Causa chronicarum ægritudinum ex Galeno *2. de differ. febrium cap. ult.* triplex recensetur, humorum scilicèt multitudo, crassities, & viscositas: in his enim multum temporis consumitur, ut multi diminuantur, crassi attenuentur, & viscosi humores incidantur, adeoque ægritudo longa evadit, ut tandè̄m, evictâ, expulsaque causâ, desinat.

finat. His addidere nonnulli vitiosorum succorum, ab excrementorum viis distantiam, & aliùs infixam in Visceribus discrasiam; Undè Morbi articulares, & ægritudines nervorum, solent esse diuturniores: sicut paritèr Viscerum obstructions, & tumores Splenis, Mesenterii, & Uteri, indeque quartanæ febres, scirrhi, affectiones hypochondriacæ, & similes. Contrà verò, breves ægritudines ab humoribus plerumquè oriuntur paucis, tenuibus, & fluxilibus. Cæterum ad morbos cōtrahendos conferet indiscriminatim virium robur, & ductuum corporis laxitas: à robore etenim vitiosi humores citiùs evincuntur, & debellantur, atquè è ductibus liberis, & expeditis, promptiùs perspirant, & faciliùs expurgantur; undè est, quòd quartanæ febres æstivæ ab Hippocrate dicantur breviores: longiores verò autumnale, & potissimùm, quæ hyemem attingunt' 2. *aph. t. 25.*

His modò præmonitis, damnat Hippocrates vitium tenuem, atquè exquisitum (qui scilicèt vires non auget, sed minuit, cujusmodi erat suo tempore pituitanæ cremor) in omnibus morbis longis; & meritò, quoniàm in his, præ temporis diuturnitate, ad causam morbificam evincendam, vires validæ exquiruntur; atquè hæ nonnisi pleniori victu foventur. In acutis verò, licèt videatur victus tenuis commendandus, cum ob brevitatem vigor statim immineat, in quo frugalitas conducibilior est: ut proptereà doceat *in-comm.* Galenus, quòd *in omnibus morbis, quibus maximus vigor, & judicatio primis quatuor diebus futura est, modò Natura sit fortior, integram inediã servare debemus, quæ est victus extremè tenuis; in quibus verò non ultra primam septimanam protrahitur, forti existente natura, solo*

utendum est melicrato, qui fuerit & ipse victus tenuissimus, non tamèn in extremo; nihilominus, si cum acutis morbis aliquid conjungatur, quod ejusmodi extremam diætam ferre non possit; plenior victus est concedendus: quare subdit idem Galenus: si Natura robori non satis fidamus, piscina utemur succo. Hinc nocuus semper est victus exquisitè tenuis in chronicis, & quandoquè etiàm in acutis.

At quinàm sint acuti morbi, in quibus tenuis victus non convenit, jure dubitare licet hoc loco. Et quidèm negat Galenus, haudquaquàm propter peracutos adjectas esse has particulas; nam de illis infra scribitur: *ubi Morbus peracutus est, victu extremè tenuissimo utendum.* Sed pro his intelligendi sunt, qui cum ingenti evacuatione junguntur, & à principio vires atterunt: ut sunt febres cum alvi fluxu, animi deliquio, hæmorrhagiis, in quibus ab exactè tenui victu vires prorsùs conciderent, & ægri ad interitum festinarent. Quamobrèm idem Hippocrates 2. aphor. 7. admonuit: *quæ longo tempore extenuata sunt Corpora, lentè reficere oportere; quæ verò brevi, breviter.* Id ipsum etiàm confirmat Celsus lib. 1. cap. 3., inquit: *In morbis, in quibus initium est ab evacuatione, sicut nullum majus remedium veloci refectiõne; ità nullum majus damnum jejunio, aut parco cibo.*

Verùm obstatè his videtur, quòd in morbis à maxima evacuatione pendentibus, summè quoquè Vires langueant, quæ, licèt exigant pleniorè victum, quo refici possint; illum tamèn non sufferunt, quoniàm nequit imbecillà virtus largiorè cibum conficere. Verumtamèn, estò vires brevè extenuentur, solidæ partes vigent, à quibus plenior cibus conficiatur: etenim ciborum digestio potius ad solidas

lidas partes, earumque fermenta, pertinet, quàm ad spiritus. Accedit, quòd hic damnatur solùm victus tenuis exquisitus, idest exactè talis, qualis erat cremor ptisanæ, undè vires multùm deficerèt; at ex Galeno in acutis, tantam diætam non admittentibus, concedi debet plenior victus, qui scilicèt vires, quas invenit, tueatur. Itaque in prædictis morbis acutis, licèt concedendus non sit victus plenus simpliciter ob virium languorem; non tamèn exhibendus erit tenuissimus, qui magis illas infirmet, sed mediùs intèr utrosquè, vires servans, nè magis infringantur.

Dubitare insupèr contingit ex Galeno *in comm.*, quare dicat, in acutis morbis cibum oportere esse minuentem vires; etenim, si vires minuet, quomòdò istæ morbum superabunt? At cibus, vires minuens, morbum, & causam morbi multò magis diminuit, & extenuat; nam modica cibi quantitate, nèc Natura distrahitur à digestionè causæ morbificæ, nèc copiosiora excrementa cumulantur: cum ex Hippocrate: *non pura Corpora, quantò plùs nutris, tantò magis lædis* 2. aph. 10. Hinc cibus vires minuens dicitur relatus ad sanam corporis constitutionem, à qua certè plenior exoptularetur, si omninò benè valeret; in adversa verò valetudine multus cibus confici nequit, infractis, mutatisque fermentis viscerum huic muneri destinatorum; quamobrèm jure optimo diminuitur.

Quamquàm autèm Hippocratis ætate, cibus adedò parcus acutè ægrotantibus exhiberetur, ut etiàm extremam inediàm interdum attingeret; nostra tamèn rempestate plenior sempèr in acutissimis adhuc ægitudinibus permittitur: aut quia robustiora tunc Corpora tantam potuerint inediàm tolerare, assuetæ fru-

frugalitati; nunc verò debiliora, & molliora evaserint, & largiori cibo uti consueverint; aut quia, ut notavit Montanus *hoc eod. Aphor. primo comm. 5.*, generalia Hippocratis præcepta diversimodè intelligi debent, pro diversitate regionum, & consuetudinum: cum ipsemet dixerit, condonandum aliquid esse Regioni, Anni tempori, Aetati, Consuetudini; idque potissimum, cum in morbis de Virium lapsu timetur. Sed tamèn, quamvis paulò plenior victus tutò nostratibus in gratiam virium conservandarum concedi possit, liberalior permittendus non est, ut à plerisque fieri solet; siquidem non exindè vires, sed morbus increfcit, aut producit, vel saltèm illius Curatio retardatur, ut advertit etiàm Galenus 3. *de crisiibus*, & 1. *de diebus decretoriis*.

Est autèm distinguendum intèr victum tenuem, & attenuantem. Tenuis enim, nedùm parcum, sed & nullius substantiæ alibilis cibum significat; attenuans verò substantiæ nutritibilis est, sed virtutis attenuantis, & aperientis. Sic vinum album, foeniculus, siler, petroselinum, cinnamomum, crocus, aves montanæ, attenuare dicuntur, quamvis liberaliùs assumantur; undè Avicenna in Ascite, Ischiade, Arthritide, & similibus, attenuantem, non tenuem victum commendavit. Sic quoquè Venerea lues, hydrodrops pulmonis, & paralyfis, morbi chronici, nèc pleniori, nèc valdè tenui victu tractandi sunt, sed attenuante: ni aliud à viribus, ætate, aut peculiari Corporis constitutione, exoptuletur.

Quoniam verò parcior, vel plenior victus, ut in morbis præscribi possit, illorum brevitatem, & longitudinem prænoscere opus est; operæ pretium existimavi, breviter hoc loco referre signa, quibus prudens Medicus statim intèr initia exactam, congru-

tem-

temque victus rationem ægrotantibus définire sciatis quod tanti sanè momenti existimandum, ut, si fortassè ignoretur, etiàm ignorare contingat usum ciborum in morbis. Hinc Galenus 3. *de crisibus cap.* 5. scripsit, Medicum in hac re potissimum oportere esse versatum: tum, nè cibum cum detrimento virium importunè exhibeat, vel justo tenuiorem, vel pleniorum: tum, nè morbum protrahat, vel deteriorum faciat. Et quamvis idem Auctor 8. *meth. cap.* 3. dicat: *Ego verò, nèc in omnibus ægrotantibus, factor, exactè me scire in primo die affectum;* poterit saltem futura morbi constitutio secundo, vel tertio die prævideri: notando scilicèt morbi impetum, symptomatum vigorem, recurrentes accessiones, & exacerbationes, motum, & robur Naturæ, causam tum, externam, tum internam, quæ morbum vel efficit, vel fovet, anni tempestatem, & constitutionem, partem affectam, ægrotantis ætatem, ac temperaturam. Cum Morbus impetum facit statim prima, vel secunda die, & symptomata profert vehementia, accessiones exacerbantur, anni tempus est æstivum, ægri constitutio valida, & juvenilis; procùl dubio morbus acutissimus erit, antè septimum terminandus. Si verò tertio, vel quarto die contingant, ad septimum protrahetur, ut deducitur ex historiis Philisci, Uxoris Dromeadæ, & Adolescentis, qui decubebat in foro Mendacium. In chronicis autèm ægri tudinibus, præter nupèr memorata, observabitur ætas senilis, anni tempus hyemale, aër crassus, pluviosa tempestas, & hujus generis alia.

Et rursus, pergit Hippocrates, qui ad extremum devenit tenuitatis, gravis est. Quibus verbis significare videtur, non solum victum exquisitè tenuem, sed etiàm, qui ad extremum devenit tenuitatis, qui-

que

que cum jejunió coincidit, in valdè acutis morbis, si non conveniat, maxime periculosum esse, cum Natura tantam inedia ferre nequeat. Et sensus est, quòd, licet morbi acutissimi, ob extremam brevitatem, extrema inedia tractandi forent; quia tamen major ratio de viribus, quàm de morbo habenda est, periculo proinde minimè vacabit victus extremè tenuis, utpotè qui vires tueri nequit. Hinc optimè advertit Sanctorius, Hippocratem hìc intelligendum de robustis, quibus jejuniùm nec grave, nec molestum est. Quare semper in ægrotis observanda erit propria constitutio, ætas, consuetudo, regio, anni tempus, aliudve, an non possit ejusmodi victus tenuis tolerari; etenim picrocholi, Pueri, helluones, siccas regiones incolentes, jejuniùm tam facile ferre nequeunt, ut obesi, Senes, consueti, & crassum aërem habitantes.

Nequè solum victus extremè tenuis gravis, & periculosus est: sed etiàm, qui maximè nutrit; undè concludit, repletiones quoquè ad extremum deductas graves esse; igitur decernere videtur, moderatum cibum tutiorem semper esse. At quoniam poterat quis quærere, num majus damnum futurum sit ægrotantibus acutè, à cibo tenui, an à paulò pleniori: proinde Hippocrates hæc mòx subjungit.

APHORISMUS V.

In tenui victu aegri delinquant, quo fit, ut magis ladanantur. Quicumque enim error committitur magnus, major in hoc fit, quam in paulò pleniori victu; propterea & sanis periculosus existit valde exquisitus, & constitutus, quoniam errores gravius ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus, atque admodum exquisitus eo, qui fit paulò plenior, magis periculosus.

Cunctis ferè Expositoribus visus est Hippocrates, in hoc Aphorismo victum tenuem, & paulò pleniorē intèr sese comparare, adeoque afferere, majus damnum agrotantibus futurum ex tenui, quam ex paulò pleniori.

Sed his omninò adversatur Sanctorius, qui ex eodem Hippocrate, atque ex Galeno, deducit, tenuem potius, quam pleniorē in acutis exhibendum. Afferit autem non leve argumentum ex 2. de rat. victus t. 37. ubi, semper in acutis studendū esse de tractioni, & non adjectioni ciborum, consulit Hippocrates, donèc morbus maturescat. Cui inhærens Galenus in comm., subdit: *Victus, qui plus est, in acutis efficit noxas inemendabiles; qui verò minus est, emendari potest, cibi paucillum præbendo.* Id ipsum etiā confirmat 10. meth. cap. 13. exemplo ejus, cui ob inedia à Thessali Sæctatoribus præscriptam, tantus languor acciderat, ut vix oculos attollere posset; mōx autem paucō cibo cum tenui vino refectus, oculos substulit, & vires recuperavit. At error ex victu pleniori commissus nonnisi longa inedia, & iteratis evacuationibus emendari potest; un-

dè facilis dicitur adjectio , difficillima detractio . Idem etiàm inquit edoceri ab eodem Hippocrate , & Galeno 2. de rat. vict. 19. , quòd in acutis illi minùs ladantur , qui accipiunt potum solum , quàm qui ptisanam . Corpora præterea acutè febricitantia , malis succis plerumquè referta sunt , ideoque ex pleniori cibo magis inquinantur , ut dicitur 2. aphor. 10. , cùm ex morbo illa malè digerant , undè postmodùm corruptiones .

Ut contradicentia hæc Hippocratis loca conciliarent , & ad rectum sensum revocarent Interpretes , multa , & varia commenti sunt . Fuchsius , & Sclanus inquirunt , voluisse hìc Hippocratem illorum morem reprobare , qui statim à principio ægros per triduum inedia macerabant , adeo ut apud Aegyptios (ut author est Aristoteles 3. politic. cap. 11.) cautum fuerit , gravi pœna multandos , qui antè tertium diem cibum cujusvis generis ægrotantibus porrigerent . Sed quàm sit hoc ab Hippocratis mente alienum , ex verbis Aphorismi apertissimè deducitur . Nequè insupèr de victu tenui intèr initia exhibendo meminit Hippocrates , sed de tenui comparato ad pleniorè , quocumquè morbi tempore .

Triverius sic se satisfecisse putat , scilicèt Hippocratem 2. de rat. vict. cit. de acutis sermonem habuisse , hìc verò de morbis chronicis . Sed cùm textu præcedenti , aliisque sequentibus , verba faciat de victu tenui , qui suapte natura convenit in morbis acutis ; ratio postulat , ut etiàm de illis hìc loquatur , in quibus ejusmodi victus convenire possit : modò convenit ille in acutis , non in chronicis ,

In eisdem quoquè ambagibus versantur Cardanus , & Capivaccens ; Ille quidèm , quia putat , Hippocratem in 2. de rat. victus loqui de cibi quantitate ,

rate : in hoc autem Aphorismo de qualitate ; Hic verò, quoniam arbitratur priorem locum intelligendum de statu morbi, in quo victus tenuis expedit; at verò posteriorem, de toto morbo, in quo victus tenuis periculosior est. Hæc enim finguntur potius ab his, quam reverà menti Hippocratis cohæreant.

Galenus simili quodam modo sensum Aphorismi interpretatur, etenim inquit : *Quicumque error contingit egrotantibus, qui tenui victu reguntur, hic profectò majus affert periculum.* At hic subit equidem admirari, cùm Hippocrates sententiam, quam paucissimis verbis exprimere poterat, tam proluxa oratione, contrà aphoristicam breviter, & tot verborum ambagibus, reddiderit difficiliorem : cùm tamèn Galenus Asiatica sua loquacitate illam brevissimè complexus sit.

Verissimilius, & cohærentius Hippocratis menti existimamus Nos, contulisse re ipsa Hippocratem in hoc Aphorismo damna victus tenuis, & plenioris, atquè rationabiliter pronunciaffe, periculosiorem esse tenuem paulò pleniori, quia ille viribus detrimento est, hic autem prodest ; adeoque perperam à Sanctorio oppugnari allatum ex 2. de rat. vict. in acutis textum 37. Siquidem ibi commendavit tenuem victum, exigitum ab acutis morborum, indicatione desumpta ab ipso morbo acuto, qui velocitè ad statum properat cum virium firmitudine; hic verò, cùm earundem specialiozem habuerit rationem, proindè periculosiorem inquit tenuiorem esse victum in acutis paulò pleniori. Atquè hinc Galenus 8. meth. cap. ult. docet, magis incumbendū viribus debilibus, quàm morbo, quia multò magis vires prævalent pro cibo pleniori, quàm morbi pro tenuiori. Et in comm. hujus Aph. rationem

V. etiam
Menar.
dum
lib. 4. e.
pist. 2.

reddens , ait , errata esse majora in tenui victu , quia ægri cum illo ob debilitatem ad statum non perveniunt . Quare à viribus definienda est ciborum quantitas , & substantia : Sensus itaque Aphorismi erit : in acutis morbis , si ex æquo comparentur errata , & detrimenta , imminetia ex victu , ab acutè ægrotantibus assumendo : quia ex virium languore majus futurum esset damnum , idcirco in tenui victu magis ægri delinquere dicuntur . Notat etiam Valles . *epidem. 7. comm. 4.* , quod tenuior cibus , licet interdum sit utilior , sæpè tamèn est minùs securus ; at plenior , licet Crisim differat , à morte tamèn præcavet , quæ , ex tenuiori victu priùs exhibitò , antè Crisim insequi potuisset . Et ratio indè desumpta videtur , quia alimenta haud secùs exhibentur , quàm ad vires conservandas , vel reficiendas ; ergò ubi vel non adest , vel non imminet virium lapsus , copiosus cibus exhibendus nõ est ; contrà verò , cum de viribus ambigitur , an non persistere possint , donè morbus maturescat , in gratiam illarum victus plenior præscribi debet : non enim victus respicit morbum , sed vires , adeoque à viribus principalitèr determinandus erit . Quare non immeritò Hippocrates indulgendum , ait , paulò pleniori , quoniam vires in morbis facillè labi possunt , quæ cæteroquì constantes esse debent , usquè quò causa morbi evicta , & expulsa fuerit , & si unquam error aliquis committeretur in victu , major procul dubio foret in tenui , quàm in paulò pleniori : nam de pleno simpliciter , vel plenissimo victu , certè par error committeretur , quo scilicet vires non reficerentur , sed gravarentur , immò obruerentur .

Nequè verò præter rem foret Hippocratis mentem explicare , talem illam fuisse , ut ostenderet ,
 itm

tum ægrotantes, tum sanos, qui tenui cibo utuntur, ægrius ferre delicta, quæ non circa victum, sed circa res alias committunt, quam eos, qui plenius nutriuntur: putà si æger, vel sanus, qui tenuitèr cibatur, delinquat in Venere, similive: huc equidèm, docet Hippocrates, gravius lædi, quam, qui uberiori alimento vescatur. Multum in id facere videtur Cornarii versio, quæ græci Codicis fidem accuratius prosequitur. Illa enim sic se habet: *In tenui victu delinquentes ægrotantes magis laduntur. Omne enim delictum, quod committitur, magis magnum committitur in tenui, quam in paulò pleniore victu; quapropter etiàm in sanis periculosus est valdè tenuis, & constitutus, ac exactus victus, quoniàm delicta gravius ferunt. Ob hoc igitur tenuis, & exactus victus, periculosus est magis, quam paulò plenior.*

Nedùm autèm victus tenuis periculosus dicitur ægrotantibus, sed, si fortassè valdè exquisitus sit, & constitutus, etiàm sanis nocet, quoniàm hi errores gravius ferunt. Ubi notandum, quòd sanis periculosus dicitur cibus, non quidèm tenuis simpliciter, sed exquisitè tenuis, nam tenuis posset facilius à sanis tolerari, eùm, ex dictis, vires quodammodò conservet, vel non multum minuat. Hinc posset argumentum à fortiori deduci, quòd, si tenuis exquisitè à sanis minimè toleratur, ideoque valdè periculosus est, quanto magis ægris noxius judicandus erit, in quibus vires validæ expulstantur, quousquè Morbus, & Causa morbi maturuerit. Addit tamèn, periculosum esse sanis tenuem victum exquisitè, si constitutus fuerit, idest si illis diæta exacta, statuta, & continens, præscripta sit; etenim, si semèl, aut bis, aut etiàm

al-

alternis vicibus, sanum Corpus exacto, tenuique victu uteretur, nullum inde futurum esset grave detrimentum. Quapropter Celsus admonet: *sanum hominem nullis obligare se legibus debere, nec ullum sibi genus fugere, quo Populus utatur; interdum in convictu esse, interdum ab eo se retrahere: modò plùs iusto, modò non ampliùs assumere; bis die potiùs, quàm semèl cibum capere, & sempèr quamplurimùm, dummodò hunc concoquat.* Quin Avicenna sanis Corporibus præcipit, ut saltèm in hebdomada jejùnent, exactamq; diætam servant, ad digerendas superfluitates, quæ ex præcedenti cibo fortè cumulatæ in Ventre fuerint.

Sed non levis difficultas emergit ex ratione, quã tradidit Hippocrates in hoc Aphorismo: *Quoniàm errores graviùs ferunt.* Nam videtur falsum, quòd sani graviùs ferant errata ex victu exquisitè tenui: cum enim illi benè valeât, & viribus præpolleant, sanè videntur meliùs inedia m sufferre posse, quàm si ægrotaverint. Ad quam tamèn dicendum, graviùs affici sanos, quàm ægros, à tenui victu: cum sani, per hoc idem, quòd sani sunt, & benè valent, jejunio magis macerentur, undè solida etiàm membra delaxantur, consumuntur, & elanguent: quod secùs ægrotis accidit, in quibus viscera alimentorum addicta digestioni plurimùm hebetantur, & à consuetis muneribus deficiunt. Hinc benè valentes, à longa inedia, bulimon incurrunt, & lipothymiam; ægotantes verò ad dies intègros citrà noxam à cibus abstinent.

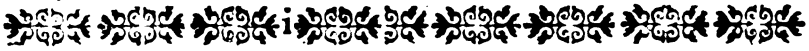
Quemadmodùm tenuis victus periculosus est debilibus, etiàm si acutè febricitent; sic paritèr plenior nocuus censendus est robustis, & succiplenis,
licèt

licèt chronicis ægritudinibus laborent . Ratio deducitur ex mòx dictis , quoniàm cibus postulatur à viribus , non à morbo ; nèc aliundè pleniorẽ vi-ctum in chronicis morbis commendat Hippocrates , nisi , ut vires perdurent , quousquè morbus , ejusque causa fuerit evicta . Cùm igitur vires constant , & cum tenui victu , vel mediocri , benè consistunt , non erit , cùr plenior importunè exhibea-tur .

Postremò inquit , tenuem idcirco victum , atquè admodum exquisitum , periculosiorem esse paulò pleniori , ut pro coronide decernat detrimenta ex illo imminetia : quasi dicat , si tenuis victus sanis , & robustis nocet , procùl dubio nocebit etiàm acuto morbo laborantibus , ac proindè longè periculoser erit paulò pleniori . Quànàm autèm inedia damna sint , explicuit idem Hippocrates *lib. de veteri Medicina* , & 2. *de ratione vict. in acutis* .

At quamvis hæc in tenuem victum scripta sint , animadversione tamèn dignum erit , longè utiliorem nostris temporibus esse tenuem cibum ægotantibus quibuscumquè , & potissimùm febriëtibus : etenim plerumquè infirmantur homines , ex crapulis , comestationibus , nimiaque esculentorum luxurie ; undè Venter universus ægrè admodum multitudinẽ , & ciborum varietatem conficit , quinimò excrementis , multisq; cruditatibus onustus , eas excitat ægritudines , quæ exacta diætã egent , ut removeantur .

APHORISMUS VI.

Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt.

Hunc Aphorismum imperfectū putat *in comm.* Cardanus; ideoque cum sequenti jungendū. Quod paritèr visus est innuere Galenus hoc eodè loco. Quamobrèm, si de tenuissimo victu in morbis peracutis exhibendo inferiùs agitur, quoniàm hi extremos statim labores habèt; profectò hìc etiàm de extremo victu sermonem fieri dicere necessum erit: Cùm autèm superiùs de victu exquisitè tenui in acutis morbis egisset Hippocrates, nunc qualisnàm in peracutis, & acutissimis, conveniat, decernit. Undè mens Auctoris hoc loco est, de Diata solùm sermonem continuare, non autèm de cæteris remediis, ut vulgò creditur, quemadmodùm & Galenus ipse interpretatur. Quin Heurnius existimat, præsentem Aphorismum in correctionem, limitationemque præcedentis, scriptum esse: atquè in eo exactam curationem comprehendi, designatam per dictionem græcam *αι Θεραπειαι*, quæ curationes, non remedia significat.

Verùm quoniàm pleriquè contendunt, præter victus rationem in morbis peracutis servandam, statui quoquè hoc Aphorismo magnorum remediorū usum in morbis extremis; videamus, quid unquam ex hac aphoristica sententia possint isti pro reliquis medicamentis, ut vocant, magnis concludere.

Extremos appellant morbos, qui magni, & summi observātur, sive breves sint, sive diuturni, magni-

gnitudinem solummodò sumentes à symptomatibus, conjunctis cum vehementia, ex quibus Natura gravitè afficiatur, cum manifesto vitæ periculo. Hos autèm tanquàm summos, & extremos, subdunt, magnis, & extremis remediis debere curari. Atquè magna, & extrema remedia, ajunt, esse ex Galeno 2. *aphor. comm.* 29. Venæ sectionem, nonnunquàm etiàm & Purgationem; undè concludunt, non solum Hippocratem hoc Aphorismo extremam inediam designasse, sed etiàm sanguinis missionem, & purgationem, veluti auxilia medica extrema, & præsentanea, quibus morbus quilibet gravissimus, momento ferè, abigi possit.

Sed difficile est conjicere, undè hi habeant, Purgationem, & Venæ sectionem, extrema remedia, esse. Si enim nomine extremorum intelligere velint contraria distantissima, ut usurpat cum Aristotele 10. *metaph.* Themistius 1. *physicorum tex.* 49.; certè phlebotomia, & pharmacia, nullam habent cum morbis contrarietatem, cum vera contrarietas solum versari dicatur inter qualitates. Nè insupèr, si ejusmodi forent, tutò possent adhiberi; nam præter alia alibi demonstrata, Galenus expressè docet 3. *simpl. medic.* 12., & 2. *de arte Cur. ad Glauc. cap.* 3., ab his omninò cavendum, nè morbus alter priore pejor insequatur. Si verò extrema remedia appellentur, quia extremam Corporibus commotionem inferunt, humores concitando, & educendo, sub quo sensu solertiores Medici illa exponere consueverunt; sanè non erit, ut à prudenti viro, sub anticipiti eventu, illa tam facilè possint commendari; cum eadem celeritate, quâ juvare possunt, soleant paritèr, & frequentius irreparabiliter interimere. Quare, si periculis implicita sæpissimè fallant, rarissimè

simè , & maximâ cum præmeditatione administranda , ut insinuavit Hippocrates *hoc eod. lib. 1. 24.* Nequè verò Galenus *cit. loco* absolutè asseruit , venæ sectionem , & purgationem , extrema , seù magna esse remedia , sed solum hæc esse præcipuè , & nonnunquàm , atquè in genere evacuantium , cùm ibi Hippocrates de evacuantibus , seù moventibus medicamentis meminerit , inquiens : *si quid videtur movendum , move* . Undè 5. *meth. cap. 14.* , agens de sputo sanguinis , & ulcere pulmonis ab ipso inter morbos magnos , & extremos , recensito , extrema remedia pro curatione retulit Diaspermaton medicamentum , compositum ex seminibus papaveris , & Ceratum ex thapsia , syncipiti admovendum ; & alibi extremum remedium febris ardentis dixit esse potû Aquæ frigidæ ; & in dolore colico , præsentaneum remedium , ac veluti incantamentum esse Cucurbitulam magnam , Ventri , & umbilico adhibitam , 12. *meth. cap. ult.* Aliquandò etiâ commendat balnea , tanquàm exquisitissima medicamenta , ut præsertim *comm. 42. 7. aph.* ; nonnunquàm etiâ meri potionem , ac fomentum 6. *aphor. 31.* , & 7. *aphor. 46.* . Quamobrè sana ratione evincere quis poterit , quodcumquè medicamentum , cùm juverit , extremû , & maximum dici posse . Potiùs ergò sanguinis missio , & purgatio extrema , & magna remedia dicentur , quia magnam , & ingentem in toto corpore commotionem excitant ; aut quia generalia præsidia sunt , quamcumquè partem respicientia ; aut quia in reliquorum medicamentorum locum , cùm ignorantur , sufficiuntur : si enim unicuiquè morbo congruentia , propria , & specialia remedia , adhibere sciremus , minimè generalibus ejuscemodi medicamentis egeremus , phlebotomia , & pharmacia , nisi solum

ſolùm illà ad venas deplendas , hâc verò ad alvũ laxandam . Atquì hùc ſpectarunt , omnemque ſollicitudinem , atquè operam adhibuerunt tùm Priſci , tùm Recentiores Medici , ut ſingulis morbis propria , & particularia remedia ſingillatim coaptarent , quæ extrema forent , & illicò conferrent , ut colligere eſt ex Galeno in libris *de compoſit. medic. per loca* , & *de medicinis facilè parabilibus* . Hippocratem prætereà ſi conſulamus , magnum , & extremum remedium , is conſtituit Ignem , 7. *aphor. ult.* *Qua medicamentum non sanat , sanat ferrum : & qua non ferrum , ignis : qua non ignis , ſunt inſanabilia* . Sic in ſphacelo , gangræna , cæteriſque Uſtio extremum remedium eſt , ut & in præduro Jecore 7. *aphor. 45.* Sectio in Empyemate , & Hydrope , extremum , & magnum remedium eſt *lib. de internis affectionibus* . Nèc diſſimilitèr Sternutamentum in retētis ſecundinis , & in extincto foetu : Somnus in Delirio : Aquæ frigidæ profuſio in Tetano : Timor vehemens , & repentinus , in Colica paſſione , & alia hujus generis innumera , extrema remedia dicuntur ; ut proptereà nequeat quis ex mente Hippocratis ad hæc duo dumtaxat , phlebotomiam , & pharmaciam , illa rationabiliter coarctare .

Quòd verò nèc ſempèr , nèc ubiquè , his duobus medicamentorum generibus tanquàm extremis , adverſus extremos morbos pugnandum ſit , patet in curatione quamplurium extremarum ægritudinum , præſertim verò Hæticæ febris , immodicè fluentis ſanguinis , Cancris , & Scirrhi inveterati , confirmatæ Dyſenterix , Diabetes , Lienterix , Volvuli , Syncopeſ , aliarumque ſimilium , in quibus , tametſi extremis , & magnis , nequè phlebotomia , nequè pharmaciam , locum habent . Igitur extrema , & magna

remedia intelligenda sunt, quæ statim prodesse possunt, cujusquæ generis illa sint, etiã citrà evacuationem; adeoque perperã à nonnullis ejusmodi dumtaxat dici, Venæ sectionem, & Purgationem.

Quoniã autem superius de Ustione mentio facta est, posset hinc quis ansam arripere, inter magna præsidia jure collocandi Cauteria, & *Vesicantia*, quibus morbos, cæteroquã gravissimos curari posse contendat. Cum enim Cauteria in musculorũ finibus inflicta, vias aperiant præterfluentibus humoribus, verisimile admodum videtur, posse ex illis vitiosos etiã succos è toto Corpore educi: exemplo ab Arboribus desumpto, quæ in caudicibus incisæ, veluti cauterio notatæ, ubi primùm fructus vel nullos, vel malos gignerent, mōx plures, & lapidos afferant. De Vesicantibus deindè longè major ratio videtur habenda, quoniã ex rebus acribus, & causticis, composita, efficacius possunt è centro corporis, quæ interiùs latent, ad superficiem evocare, citrà virium dispendium; ut proindè perhibeatur, & calorem nativum ab illis excitari, & humores aliò decumbentes revelli, & ichores malignos educi, & quoscumquæ pestiferos, deleteriosque morbos tutò, jucundeque sanari; Hinc sacra, salutis Anchora, & morborum deploratorum subsidium appellantur.

At si verum fateri licet, nil aliud à Cauteriis sperandum, quàm circumeunti sanguini aditum extrà Corpus aperire: sanguis etenim, qui ad musculos, adjacentesque partes nutriendas excurrit, ob inductum ulcus, exilit, & si fortassè ibidè aliquantulum detineatur, corrumpitur; undè quæ exindè profluunt, vel sanguinem, vel purulentum humorem, referunt, quemadmodum in cæteris ulceribus

ribus experimur; cumque sæpissimè tractu temporis partes hoc malo affectæ languere soleant, magis proindè obnoxix fiunt suscipiendis humoribus, iisq; corrupendis. Hinc plurimùm decipiuntur, qui credunt, ulceratas ejusmodi partes ob dolorem, & calorem, aut etiàm ob metum vacuæ, excrementa trahere; nam & Galenus ipse *lib. de causis morborum* 6., & 13. *meth. ultimo*, *naturam depellere id*, inquit, *quod abundat, in partes imbecilliores*; & antè ipsum Asclepiades edocuit, succos in partem dolore affectam confluere, non autèm ab illa attrahi. Quare à Cauteriis sola sanguinis, aut lymphæ per suos ductus præterfluentis evacuatio haberi potest, ideoque in Corporibus succiplenis, edacibus, obesis, & sedentariam vitam ducentibus, toleranda; secius verò in gracilibus, extenuatis, & morbo depressis, si potissimùm distillationibus molestantur: in his siquidèm, promotâ perpetim per cauterio affectas partes sanguinis egestione, concitatur, celeraturque ejusdem motus, undè distillationes ingravescunt, macrescit corpus, & non rarò, languore nimio in partibus inducto, Erysipelas, & Gangræna succedit.

Quòd ad *Vesicantia* verò, non adeò illa magnificienda sunt, ut magnum emolumentum ex illis sit sperandum in ægotantibus, quin potius non leve detrimentum indè futurum timendum sit. Vim tractoriam, quam illis attribuunt, omninò vanam existimant, qui Philosophiæ fontes plusquàm levitèr degustarunt, cùm jam compertum sit, tractionem nullam rebus inesse, sed omnia ad pulsionem reduci; undè & revellendi facultas obsolevit. Etiamsi prætereà traherent, procùl dubio ab arteriis educere deberent, ut à centro ad Corporis extremas partes humores evocarent, quoniàm in venis valvulæ

im-

impediunt; cumque vitiosi humores, ichoresque maligni vulgò intrà venas à Medicis collocentur, sanè, ut per arterias ad cutim ferri possent, Cor ipsū pervadere primū debent, damno longè graviori. Ampliūs, tenuiores, acrioresque vesiculas in cute excitantium istiusmodi medicamentorum particulae cum in sanguinem ferantur, & cum eodem circulent, ut patet ex pulsu citatori, mistu sanguinolento, urinæ ardore, cum dolore Vesicæ urinariæ; potiùs ab his credere licet noxam Sanguini, cunctisque Visceribus affuturam; undè vigilia, urentior calor, sitis molestior, solutior sanguis cum virium languore exoriuntur: ideo quia ejuscemodi medicamento genus conficitur ex Euphorbio, Sinapi, Cantharidibus, aliisque acribus, & humano corpori infensus, nocuisque rebus. Atqui majus damnum procul dubio inferent, cum vitiosos humores in alvum decumbere, aut per vias urinarias expurgari, aut alios patentiores aditus petere contingat, veluti per loca conferentiora, quemadmodum ex Hippocrate edocet Galenus *primo aphor. comm. 21.*, inquiens: *conferentia loca esse solere intestina, ventrem, vesicam, uterum, cutim, naves.* Mòx subdit: *Medicum Naturæ imitatore ejusdem inclinationem observare debere.* Si igitur Natura nihilum in cutim deponere videatur, & , ut loquitur Sanctorius, *nullam ad illam* *habeat inclinationem*, ad quid vesicantibus uti licebit? Sic apud Hippocratem *in lib. epidem.* Meton, sanguine è naribus fluente, quinta die judicatus est: Mulier morosa per menstruas purgationes à maligna febre convaluit; & alii plurimi sanati referuntur per urinas, sputa, parotidas, in quibus cutim urentia ista medicamenta Naturæ crism impediunt, ac distrahunt, adeoque deteriorem, & lethalem morbum reddunt.

Ichor

M. Vir.
Err. l.
13. c. 8.

Ichor autem ille, qui nonnunquam exsudare solet ab ulceratis partibus, portio lymphæ est, per glandulas subtercutaneas excurrentis, vel etiâ ejus humoris, qui in alimentum cutis cedere debuisset, quique cum liquato linimento commistus sæpenu-mero degenerat in foetidam materiam, quæ pro maligno humore solet ostentari, cum cæteroque profuisset, si retenta, & partibus applicita, saltè irrorando, & humefaciendo, à suo munere non declinasset.

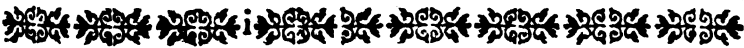
Sed & nequè graviora, quæ imminent mala, ab illorum usu, omittenda sunt. Et quidè, præter dolorem, vigiliam, urinæ ardorem, ulcus, ex languore partis, non rarè insanabile, solent ægrotantes exindè tam gravitè affici, ut motui inhabiles, & lecto decumbere coacti, longè pejus se habeant, quàm à morbo, quem evaserunt, & non sine mortiferæ plagæ periculo; quamobrèm contulisset his plurimùm morbum morbo non curasse, nè in graviolem, molestioremque inciderent: nonnulli etiâ periire à relictis ejuscemodi ulceribus in gangrænâ versis; aliis necesse fuit sectioni, ultionique succumbere, ac mille alia incommoda pati, & cruciatus acerbissimos. Quæ deniquè ab illis beneficia efferuntur, nulla sunt: Etenim sponte sua plerumq; exsiccantur, etiamsi iteratis vicibus affectæ partes proritentur. Grassante hic Neapoli anno 1679. morbosa nimis, & pestilenti ferè constitutione, expertum est, eos, quibus partes Vesiculas excitantibus inustæ nihil profunderent, & spontè sanescerent, brevè convaluisset; periisse verò, qui benè ab illis haberi credebantur, plurimùm ichoris effundentes; sic à Medicis decepti, qui salutaria putant, quæ madefacta comparent, ac multo ichore scatentia: quò sane factum,

ctum, ut non infimæ notæ Viri, & præ cæteris fo-
 lertiores agnoverint, ægrotantes, quos Sors per ul-
 cerantia hæc medicamenta non sustulit, consanuisse
 quidem, at non ab illis. Jure igitur optimo vocat
 hoc medicamenti genus Helmontius *stulta subsidia*
circà Corporis superficiem, ubi centralia laborant, &
obsessa sunt, à Spiritu nequam Moloch excogitata.

Mirari autem hoc loco subit, plerosquè Medico-
 rum, qui commendare cum non soleant, nisi quæ à
 Galeno, & Vetustioribus, memorata sunt, in hoc
 tamèn negligunt Antiquiorum monumenta. Illi enim
 nèc hujusmodi medicamenta habuere in usu, nequè
 illorum unquam meminere. Primus fertur Oriba-
 sius (licèt Sinapismi ad Archigenem referantur)
 intèr chirurgica præsidia illa retulisse, ad revellen-
 dum à capite, *lib. 7. collect. cap. 19.* his verbis :
Acria etiàm medicamenta, brachiis, & cruribus im-
posita, succos ad caput, & viscera, vergentes revel-
lunt. Et quamvis nonnulli contendant etiàm Hippo-
 crati, & Galeno innotuisse, falsi tamèn isti sunt
 ex mala eorundem interpretatione, qui haudqua-
 quam de ulceribus arte promotis, sed dumtaxat de
 spontè enatis, in pestilentiis, verba faciunt. Sic
 namquè Galenus de quadam pestilenti contagione
 agens, *lib. de cibis boni, & mali succi,* habet: *Qui*
servati sunt, id fuit factum, vel ob eruptiones in cu-
tim, sive per sudorem, sive per eryspelata, ulcera,
phlegmones, herpes, impetigines, psoras, & lepras.
Et 5. Meth. cap. 12.: Qui evasuri erant, his pustula,
quas exanthemata vocant, nigra, toto corpore multa,
confestim apparuerunt, ulcerosa quidem plurimis, om-
nibus certè sicca. Quod & contigisse notatur ab Hip-
pocrate Simoni, Horophonti, & Sileno, in quibus
papulæ ad cutim, & abscessus ad crura, eruperunt.

At

At hæc ad Naturæ expellentis motum referenda sunt. Et licet abscessus, & ulcera in cute erumpentia, potnerint postmodum ope medica vel promoveri, vel diutius servari; nil tamèn exindè pro hujus generis medicamentis rationabiliter deducere fas est; cum Naturæ motum adjuvare, vel promoveri, prudentis Medici sit, insulsi verò, & temerarii eandem præposterè, aut importunè concitare. Hinc advertit in hanc rem *Septalius Animadvers.*, & *Caution. Medic. lib. 5. n. 44.*, & *45.*, nequè *Oribasium*, *Aeginetam*, & *Aretæum*, primos horum medicamentorum promotores, in omnibus indiscriminatim pestilentis, nèc sempèr in peste illis usos esse, sed solum in soporosis affectibus, vel cum externa algerent, & æstuant interna; eâ fortassis spe freti, ut ad dolentes, labefactasque partes externas, extremasque, qui humores internas obsiderent, decumberent, indeque ægrotantes fortè fortunâ respicerent. Sed de his satis.

APHORISMUS VII.

Ubi Morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extremè tenuissimo victu utendum est. Ubi verò non, sed pleniorè victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum est, quanto morbus extremis est mollior.

CUm Hippocrates extremis morbis summam diætam convenire dixerit, nunc veluti rationem adjiciens, subdit, quoniàm Morbus ubi peracutus est, statim extremos labores affert, &

ex citâ ad augmentum, & statum festinatione, gravibus afflicta symptomatis Natura, conficiendis, dissolvendisque cibis vacare non potest; quamobrem his potius gravari, quàm refici contingit. Peracuti autem morbi haudquaquàm intelligēdi, qui ad septimum usquē diem protrahuntur, ut censuit Brasavolus, sed qui non prætergrediuntur quartum; nam hi statim extremos labores habent, ut exigit Hippocrates. Subdit insupèr, extremè tenuissimo victu utendum esse: tenuissimus autem victus penè accedit ad inediam, quæ ad septimum sufferri nequiret; Undè Galenus in *comm.* ait: *cùm vires tolerant, vel inediam meram, vel solius melicrati exhibitionem, vel paucum omninò prisana; talis quidē est tenuissimus victus.* Itaque de peracutis exactè, sive acutissimis, qui ad quartum, vel paulò ulteriùs, finiuntur, & quintum diem non transcendunt, intelligendus. Extremos deniquè labores vocat symptomata vehemētia; etenim ab his morborum tempora internoscuntur, juxtà ac idem Hippocrates 2. *aphor.* t. 30. scribit: *Circà initia, & fines, omnia sunt imbecilliora; circà statum verò vehementiora.*

At cùm dicatur in textu: *extremè tenuissimo victu utendum*, qui, ex suprâ traditis, coincidit cum jejunio; dubitandi occasio datur Expositoribus, an reverà in morbis acutissimis jejunio tractandi sint ægrotantes. Et sanè obstare videntur, quæ ex eodem Hippocrate refert Galenus 3. *epidem. comm.* 3., ex quadam pestilentia eos solùm evasisse, qui sibi ipsis vim inferentes, cibum assumpsissent. Et Avicenna 1. 4. *tr.* 4. *cap.* 4. docet, in febribus pestilentibus, quæ acutissimæ sunt, cogendos esse ægrotantes ad capiendum cibum, nam qui cibum sumunt in ejusmodi acutissimis morbis, sanantur.

V. etiã
3. 1.
doctr.
2. cap.
7.

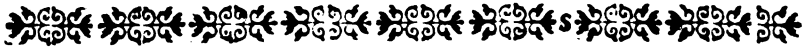
Sunt

Sunt, qui dicunt pestilentes affectiones intèr acutissimas recensendas non esse. At hi falluntur, quoniam interdum prima statim die perimunt, vel ad summum tertia, aut quarta finiuntur, intrà terminū scilicèt acutissimorum morborum; quare, qua ratione distrahenda Natura non est per cibum largiorem in acutissimis ægitudinibus, eadem omninò nec in pestilentiis cibis videtur plenior exhibendus.

Verum ex superius traditis, Indicatio cibandi ægrotantes tenuiori, vel pleniori victu, à viribus sumenda, non à morbo; undè si illæ in peracutis consistant, tenuiorem, vel etiàm tenuissimum admittent; secus si fatiscant, vel deficient: cumque in pestilentibus febribus adhuc intèr initia concidant, deleterio miasmate Cor, & sanguinem invadente, fit propterea, ut in illis victus plenior commendabilis sit. Eo prætereà retundi sæpissimè solet miasmatis immanitas, & pestilentis humoris acritudo, pari modo, quo experimur plurimùm à lacteis, glutinosisque cibariis infringi, & castigari erodentia, & exulcerantia venena, Arsenicum, Sublimatū, Auripigmentum, cujus fermè naturæ, & conditionis, semina pestis esse consueverunt. Qua etiàm arte se tuentur, qui ex Agyrtis, & Circumforaneis rudè plebeculæ imponunt, venena istiusmodi citrà noxam assumentes, postquam benè his alimentorum generibus se impleverint.

Sicuti Morbus, cum acutissimus est, statim extremos habet labores, & tenuissimo victu utendum; ità è converso victus plenior exhibendus, cum ejusmodi non est. Hinc subjicitur in Aphorismo: *Ubi verò non*: videlicèt cum morbus non est peracutus, nec statim extremos labores habet, & pleniorē

victum contingit adhibere . Ut autem determinet quantitatem lautioris victus in morbis non adeo peracutis , subdit Hippocrates , id deducendum esse à majori , vel minori eorundem acutie , & brevitate , ut propterea in ægitudinibus ultra quartum duraturis , ad quintum , vel sextum diem , laxior diæta instituenda sit , & adhuc laxior , ac liberalior in his , quæ ad septimum protrahuntur , pro ratione . Quamquam Galenus malit id intelligendum de recessu à vigore summo , de quo mox .

APHORISMUS VIII.

Quando Morbus in suo vigore constiterit , tunc victu tenuissimo utendum est .

DE quibus morbis hunc Aphorismum scripserit Hippocrates , non est adeo facile divinare . Etenim si de omnibus sermo sit , planè errore non vacabit , quoniam in morbis longis vigor , aut status , ad plures dies sæpissimè protrahitur , ut potissimum in Quartanis annuis , quarum vigor , aut status universalis menses completitur : modò si per mensem victu tenuissimo uteremur in ejusmodi generibus morborum , procùl dubio vires conciderent , & æger præ summa inedia periret . Nè insupèr de solis peracutis intelligendus ; is namquè supervacaneus foret , cum jam superiori Aphorismo dictum sit , in peracutis victum extremè tenuissimum exhibendum esse . Et quamvis dici possit , ibi de toto Morbo , hic solùm de illius vigore sermonem haberi ; quia tamèn totus Morbus tem-

tempus etiam vigoris comprehendit, profectò si in toto modò præcipitur victus extremè tenuissimus, etiàm in vigore, & statu, credendus erit imperatus. Probabiliùs ergò dicendum videtur, loquutum hoc loco Hippocratem de victu tenuissimo, exhibendo in vigore omnium acutorum, etiamsi ex aliquò accidenti commendabilis esset paulò plenior; ut propter eà in omnibus Morbis acutis, licet inter initia, & declinationis tempora, paulò plenior victus foret adhibendus, indicatione à viribus desumpta; cum nihilominùs ad vigorem, & statum ii pervenerint, extremis laboribus stipati, nè ex pleniori cibo Natura distrahatur à concoctione, secretioneq; causæ morbificæ, cui plurimum tunc temporis vacare cogitur; tenuissimus victus præscribendus est. Voluit autem hic primùm de Acutis tantùm ægritudinibus sermonem habere, in quibus majus vitæ periculum imminet, à symptomatibus eo tempore augescentibus, & citiori mutatione, quæ contingere solet, comprehensurus in sequenti etiàm Chronicas.

Nequè tamèn de victu solàm in vigore morborum minuendo intelligendus est Aphorismus, sed etiàm de medicamentorum propè omnium administratione, atquè eorum potissimùm, quæ Naturam salubritèr operantem avertere possunt: eo enim tempore omnia ferè importunè exhibentur, nisi illius motum adjuvent, si fortassè deficere videatur.

Advertit autem, & prudentèr Galenus in comm., hanc Hippocratis doctrinã iis dumtaxat morbis aptandam, quorum causas superare Natura, atquè depellere possit, & in quibus post vigorem sequitur declinatio; nam in illis, quorum vigorem mors excipit, exactam hanc in diem nequaquam præscribemus, nè infaustus eventus nostro adscribatur errori.

rori . Quare in his casibus rem omnem solo prognostico exequemur , memores illius enunciati Vallesiani , *quod ad Medici honorem , & Artis admirationem magis referat prædicere mortem in morituris , quàm salutem in convalituris ;* cùm etiàm doceamur ab eodem Galeno 11. *meth. cap. 9.* , ubi omninò salus desperata est , imprudentis consilii esse apud vulgum infamare præsidia , quæ multis fuere salutis ; & 2. *aphor. comm. 29.* deploratos attingere nō oportere , sed magis abscedere , eventu morbi prænunciato .

Verùm quandò , & undè vigor in Morbis habeatur , inquisitione dignum est . Et quidèm , cùm symptomata crescunt , vel nova , & graviora superveniunt , vigere Morbus dicitur , juxtà id , quod scripsit Hippocrates 2. *aph. 30.* *Circà initia , & fines omnia imbecilliora ; circà statum verò vehementiora ,* idest symptomata , ut interpretatur Galenus . In Febris autèm potissimùm , & in Morbis cum febre copulatis , hæc accidunt à commotione , fermentationeq ; vehementiori succorum , illos gignentium , & ab eorundem inversione tunc tēporis contingente ; propterea fit , ut si secretis inutilibus , & pravis humoribus fermentatio in præcipationem , quam coctionem appellant , desinat , Morbi , & Febris statum excipiet declinatio , cum pristino salutis statu ; sin secus , ingravescentibus symptomatis , à sanguine , cæterisque liquoribus , Vitæ tuendæ necessariis , indegenerem à naturali statum adactis , & aliquandò etiàm corruptis , partes cunctæ corporis elanguent , sed præsertim Cor in suo motu fatiscit , & Vita desinit ; cumque intèr initia februm fermentatio indubita humorum nondùm commotionem talem , ac tantam in sanguine , & visceribus induxerit , ut extre-

tremam inversionem, in præcipitationem, dissolutionem, aut in coagulationem vergere videatur; proinde illis initiantibus, symptomata leviora comparét; atque hinc etiã signa coctionis, & crisiũ non nisi circa statum comparent, quo tempore per fermentationem seœrni incipiunt, ac repurgari inutiles ab utilibus humoribus, quemadmodum in abscessibus, & inflammationibus quoquẽ accidit, cum ad suppurationem perducuntur. Contrã verò lethalia symptomata exorientur, concreſcente, vel dissolutionem subeunte sanguine, aut si aliter vitietur, & invertatur, ut ad motum exercendum inefficax evadat.

APHORISMUS IX.

Conjectari autem oportet, an Aeger cum victu sufficiat perdurare, donec Morbus consistat, & num prius ille deficiat, nec possit cum victu perdurare, vel Morbus antea deficiat, & obtundatur.

HAthenus Hippocrates victus rationem in acutis præscripsit, desumpta indicatione ab ipsis Morbis, morborumque temporibus; nunc verò à viribus illam deducens, inquit, conjectari oportere, num illæ sufferre possint ejusmodi victus tenuitatem, quousquẽ morbus constiterit, quo tempore, evictã causã morbificã, tutò, ac salubriter fugari queat; si enim ejus sit roboris æger, ut citrà cibi mutationem morbum sustinere valeat, diætæ innovatio nulla faciendã est; sin secus, pro illius varietate, variè quoquẽ alendus erit.

Ac

At verò quamvis sensus hujus Aphorismi clarissimus videatur, adhuc tamèn multa in illo animadvertenda supersunt. Et quidèm primùm conjiciendum docet Hippocrates, nùm qui præscribitur cibus, ejusmodi sit, ut cum eo æger ad vigorem, statumque morbi usquè perdurare possit, collatis nimirùm Morbi viribus cum viribus Aegrotantis: quod licèt perarduum planè sit, solent tamèn Medici id ipsum ex facultatum robore dimetiri; undè Galenus de triplici Virium genere agens 9. *meth. cap. 10.*, docet has omnes facultates (putà Vitales, Animales, & Naturales) servare, nihil planè aliud esse, quàm Vitam ipsam tueri, & qualibet earum amissa, necesse esse, reliquas quoquè unà perire; atqui potior ratio habenda sempèr erit de Vitali virtute, quippè quæ Vitam potissimùm sustinet; quamquàm & Naturalem in Morbis materialibus principalem dixerit idem Galenus 4. *de prælag. ex puls. cap. 12.*, eo quòd in illis judicationes faciat. Vitalis autèm facultatis vim ex pulsu speciatim conjectamus, perpendentes illius magnitudinem, æqualitatem, impetum, ac vehementiam; etenim pulsus vehemens, magnus, & æquabilis in suo motu, vigorem Vitalis facultatis denunciat. Sed & non solum vires per ea dumtaxat tempora constantes esse debent, sed etiàm in posterum valituræ, quousquè tandèm morbus omninò desierit, pervestigatis nimirùm habitu Corporis ægrotantis, temperamento, ætate, unà cū facili, vel difficili excrementorum egestionem: siquidèm, cum elatum pulsum comitantur carniū firmitas, constitutio corporis sanguinea, ætas juvenilis, cum facili excrementorum evacuatione, planè virium perseverantiam probabiliter conjectabimus; secus verò, si habitus Corporis sit picrocholus, ætas

seni-

senilis, vel puerilis, stomachus elanguat, alvus laxiora dejiciat excrementa, & vehementibus animi pathematis æger afficiatur, de futura virium jactura plurimum ambigendum, atquæ eo magis, si cum his jungantur causæ longam ægritudinem designantes, superiùs recensitæ. Quamobrèm tametsi morbus tenuem victum exigit, in his tamèn paulò pleniori indulgendum.

Cùm igitur ægotantis vires ejusmodi fuerint, ut spes sit, illas cum tenui victu usquè ad summum morbi vigorem perduraturas, tali quidèm victus forma utemur; At verò adjiciemus aliquid, si eousq; ferendo non sint, atquè imbecilliores extiterint: & quidèm tantum, quantum imbecillitas ipsa videbitur exoptulare; quocircà aliquandò in ipso morbi vigore, ut notat Galenus, plenius nutrire cogemur, si casus ità ferat, ut intereà Naturæ robur dissolvatur.

Nedùm autèm conjecturam faciendam esse monet Hippocrates de Aegro, an cum victu tenui, vel tenuissimo, perdurare possit ad vigorem usquè, & statum Morbi, viribus Naturæ cum illo comparatis; verùm etiàm, si morbus ipse sensim mitescere, & per epicrasim, seù per evacuationes paulatim factas, tandem desinere debeat, ut dicitur *cit. i. de rat. vict. l. 23.*, & 25.; in his namquè casibus, quoniam evacuationes antè statum incipere solent, & quandoquè intèr initia, quibus vires non levitèr infirmari contingit: procùl dubio cibus plenior in vigore, & statu morbi exoptulabitur, ut idem Hippocrates *ibidèm* inquit; tales enim acuti morbi antè vigorem deficiunt, & hebescunt, quem sanè graviores essent subituri, nisi, detracta causa materiali, hebetiores evassent. Advertit paritèr, & sci-

tè Sanctorius, non abs re ab Hippocrate dictum, *an Ager, & non Virtus cum victu sufficiat perdurare*; quoniam in ægro considerantur simul Vires, & Morbus: in virtute verò solum vires; cum tamèn ad conjectandum, num æger possit perdurare, quousquè morbus consistat, vires ex unâ, & ægritudo, ejusque causa ex alterâ parte sint perpendendæ. Quamobrèm subditur in appendice Aphorismi, *conjectari etiàm oportere, numquid priùs ille deficiat, atquè obundatur*, quàm Morbus ipse defecerit, atquè defierit: nè Medicus in cibando decipiatur.

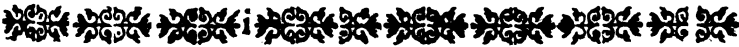

APHORISMUS X.

Quibus igitur statim morbus consistit, iis statim tenuis victus adhibendus est; quibus verò posterius debet consistere, iis & in ipso consistendi tempore, & parùm antè illud, cibus subtrahendus; priùs verò uberiùs agendum, ut ager sufficiat.

PErstringit tandem Hippocrates hoc Aphorismo congruam cibandi rationem in Morbis acutis, illorumque temporibus, atquè generaliore regulam describit à citiori, vel tardiori morbi vigore, & statu desumptam: ut propterea, si statim morbus ad statum sit perventurus, protinùs quoquè tenuis Victus sit adhibendus; cum verò vigoris, & status tempora longiùs distare videntur, non statim subtrahendus cibus est: sed priùs quidèm uberiùs, postea verò frugaliùs cibandum, instante morbi vigore, & adhuc parciùs in vigore ipso. Itaque à duobus videtur ejusmodi in cibis exhibendis ratio-

tionem, indicationemque desumpsisse, nimirum à virium constantia, & à morbi summo vigore; ut proindè, cum Vires constant, & morbi status imminet, cibum subducendum velit; At verò imbecillis viribus, & fortè non duraturis ad Morbi usque vigorem, plenior exhibendum. Quæ cum, ex superius traditis, clarissimè pateant, non est, cùm superiori oratione explicentur.

APHORISMUS XI.

In Accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare nocuum est: & quibus per circuitum sunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet.

HActenus de Temporibus morborum universalibus, in quibus cibus, vel parcior, vel plenior, est exhibendus, canones tradidit Hippocrates; nunc cibandi rationem examinat in temporibus eorundem particularibus: atque primum monet, à cibo abstinendum in ipso accessionis tempore; mox etiàm cibi exhibitionem inhibet in ipsa accessione, cum per circuitum redit.

At videtur Hippocrates idem prorsus repetere in utraqùe Aphorismi parte: quare, nè ejusmodi notam eidem impingamus, explicare decet, quid per accessionem in prima, quidque per accessionem in secunda, intelligere voluerit. Philotheus illum exponendum inquit, in priori Aphorismi parte de paroxysmis febrium quarumcumquè, in posteriori verò de paroxysmis morborum redeuntium per circuitus. Sed nulla in victu exhibendo diffe-

rentia est intèr paroxysmos Febrium, & Morborū, cū eadem ratio militet in utriusquē. Oribasius, & Sclanus, ut difficultatem dirimant, in secunda Aphorismi parte addendam volunt particulā *antè*, quamobrēm textum itā legunt: *in ipsa accessione, & paulò antè abstinere oportet*. Verūm, præterquamquòd id gratis fingant, nequē tamēn difficultatis nodum solvunt, cū idipsum dici quoquē possit de priori parte Aphorismi, quoniām par ratio viget in utrisq; enim verò non modò in ipsa accessione à cibo est abstinendum, sed etiām aliquot horis antè illam; attamēn non tam facilè poterit id ad praxim deduci, nisi quandò accessionis tempus fuerit præcognitum.

Rationi autē, & menti Hippocratis, fortassè consentaneum magis videbitur, si dicatur, primam Aphorismi partem comprehendere accessiones febriliū continuarum, quas Galenus non semel ex Veterum monumentis, cum principio, augmento, & statu particulari convenire fassus est; alteram verò partem invasiones dumtaxat continere febriliū, & morborum intermittentium, qui per statutos circuitus redeunt: Et sanè idem Hippocrates 4. *de rat. vict. in acut.* 39. similem Sententiam protulit, inquit: *Cibus nequē tūc dandum, cū accessiones adsunt: neq; cū jam illæ instant, aut non multò post sunt invasura; sed cū declinant, aut cessant*. Et primo ejusdem operis 46. hæc habet: *cū frigidi fuerint pedes, non modò à sorbitione, sed etiām à potu est maximè temperandum; sed cū caliditas ad pedes descenderit, & caput, cor, ac thoracem reliquerit, dandus est cibus*. Idipsum repetit Galenus in *comm. hujus aph.*, asserens ex eodem Hippocrate, dandum esse cibum, cū declinant, aut cū cessant paroxysmi: cū
decli-

declinant quidè, veluti in horis quietioribus, si febres continuæ sint; cùm cessant verò, idest in horis omninò à febre vacuis, si fuerint intermittentes. Sed non inutile erit causam inquirere, cùm tam multum noxia sit cibi exhibitio in paroxysmis, & præsertim intèr initia. Et quidè multiplex ab Expositoribus affertur. Primò, quia initiantibus paroxysmis, frigus sæpenuerò corpus ægrotantis excruciat, cum rigore, vel horrore, & Cor sivè humoribus, sivè vaporibus infensis, adversisque, plurimùm gravatur, & angitur; undè, si cibus tunc temporis exhiberetur, graviora procùl dubio hæc omnia evaderent, cum majori febris incremento, & non sinè manifesto vitæ periculo; quamobrèm 7. aphor. 67. dicitur, cibum febricitantibus morbum fieri; & Galenus 1. ad Glaucon. cap. 10. monet, in tertiana notha ægros non quotidie, sed alternis solùm diebus alendos esse; aliter virtus, quæ in principio febris obruitur, multò magis à cibo suffocaretur, ut subdit 3. progn. 3. Secundò, quia tunc Natura symptomatis lacescita, non debet ingestis cibus opprimi, cùm utrisquè æquè intenta esse non possit; eoque magis ingruente vigore, in quo omnia evadunt fortiora: & quemadmodùm in augmento universali summa diæta expostulatur, ita in particulari inedia omninò commendabilis erit. Tertio, quia accessionis tempore morbificam causam agitari contingit, omnemque naturæ conatum adversus eandem promovèri, undè cæteræ functiones quodammodò feriantur, ac deficiunt, præsertim verò ea, quæ in Ventriculo peragitur, cùm in unam ciborum confectionem complures causas concurrere necesse sit, quæ per id tempus plurimùm immutantur, & languent; quamobrèm facillimè evenit,

nit, eos corrumpi potius, & in alienam, dissentaneamque substantiam degenerare, quàm in alibilem humorem verti, & commutari, potissimum in confluxu succorum è Pancreate, & Cysti fellea derivantium, qui in febribus ferè sempèr depravantur, & à naturali, convenientique conditione plurimum recedunt, ut aliàs ostendimus.

Quemadmodùm cibi prohibentur in principiis accessionum, imò in toto paroxysmo, comprehendente principium, augmentum, & statum; ità & cujusvis generis medicamenta, & longè magis, si ægrum exagitent, ac turbent: indè enim vires imminui, sanguinem liquari, viscera infici, aut proritari, facillimum. Quamobrèm idem Hippocrates *cit. 1., & 4. de rat. vict.* consulit, nèc forbitionem, nèc aliud quidpiam exhibendum, priusquam Calor ad pedes descenderit, & reliquerit Cor. Nequè alià de causà obiisse testatur Philonis filiam, & Aegrum innominatum, aliosque in epidemiis, nisi quia febricitantes intempestivè cœnarunt, aut medicamenta in paroxysmis assumpserunt; in his enim Venter necessariò calet, fastiditque cibum, intenduntur hypochondria, lumbi, & caput dolent, æger lancinatur, vellicatur, & vomere affectat; undè forbitio quæcumquè evadit perniciosa, ut subdit *c. 1. de rat. vict.*

Verùm hæc non tam generalitèr sunt servanda, ut saltèm aliquandò non fallant. Et quidèm prudenter Galenus monet *10. meth. cap. 3., & 4.*, cibandos quandoquè esse ægrotantes in ipso accessionis initio: memoratque Juvenem quemdam ab imminente marasmo præcautum, exhibita per recurrentes accessiones forbitione. Itaque generalis hæc Hippocratis Regula limitatur in Picrocholis,
in

in stomacho debilibus , & in quibus , ex virium languore , syncope timetur ; in pueris itè , ac senibus , iisque omnibus , qui levi quacumquè de causa dissolvuntur , & imò deficiunt , aut per intervalla refici consueverunt , vel etiàm pluri , & frequentiori cibo vesci ; ac deniquè in locis calidissimis , atquè in pestilenti constitutione : in his namquè , aliisque casibus consimilibus , nè vires infirmentur , aut omninò deficiant , etiàm intèr initia febrilium accessionum , levis saltèm cibus exhiberi poterit , documento Galeni *cit. loco* : is autèm ejus sit conditionis , ut facilè digeri , & vires statim restaurare valeat , juxtà id , quod Hippocrates ipse scribit 2. *aphor. 11.* : *facilius est impleri potu , idest sorbitionibus , quàm cibus* . Sic paritèr & medicamenta , quæ februm periodicarum rigorem , vel horrorem retundunt , possunt , instante paroxysmo , tutissimè propinari , monitu ejusdem Galeni *lib. de prasagit. ad Posthumum* , qui adversùs quartanam febrim , antè paroxysmum , theriacam exhibuit . Et nostra ætate , ad retundendas quascumquè febres per circuitum redeuntès , felicissimo cum successu , paulò antè futuram accessionem , potandum damus vinum cum infuso pulvere Corticis Peruviani , ut & pleraquè alia febrifuga dicta ; quin & Zacutus Lusitanus arbitratur , etiàm in cæteris medicamentis administrandis , invasionis impetum esse expectandum , veluti tempus maximè opportunum ad Causæ morbificæ correctionem , expulsionemque . Undè pleriquè ingruentem februm paroxysmum , adoriuntur medicamentis vomitum moventibus , ut quem vitiosum humorem , fermentumque febrile tunc temporis Natura excutere solet , faciliùs extrahant , & educant .

Si-

v. Hipp.
7. Aph.
42.

Simile quid intèr vetustiores Medicos factitatum in curatione Tertianæ febris à Cleophanto memorat Celsus *lib. 3. cap. 14.*, eumque habuisse in usu multò antè accessionem Caput ægri aqua calida perfundere, deindè Vinum propinare. Sed & Celsus ipse *eodem libro cap. 16.* ad curationem duarum Quartanarum commendat calefacientia antè accessionem sorbere, vel aceti cyathos duos, vel unum sinapis, cum tribus græci vini falsi, vel mista paribus portionibus; & in aqua diluta, piper, castoreum, laser, myrrham. *Et cap. 12. ejusdem lib.* ad Horrorem in febribus aquam tepidam exhibet, ut vomitum cieat; & sub expectatione proximæ accessionis, quæ instare tertia potest, ægrum in balneum deducendum jubet: idemque repetendum sub expectatione quartæ accessionis. Quòd si nèc balneum profuit, antè accessionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere. Si quid verò evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus æger est, eisdemque utendum, donèc horror finiatur.

Cæterum quandò in febribus sit cibandum, paucis expressit Hippocrates *4. de rat. vict. in acut. cit.*, nimirum cum declinant, aut cessant; & quidè expectandam jubet declinationem in continuis, in intermittentibus verò cessationem, & vacuum tempus: tanto tamèn intervallo à futura accessione, ut, ea adventante, Ventriculus inveniatur vacuus, documento Avicennæ *1. 4.* At verò distinctiorem cibandi rationem elegantèr descripsit Celsus *lib. 3. cap. 5.* his verbis: *Cùm febris instet, incipiat, augetur, consistat, decedat, deindè in decessione consistat, aut finiatur; scire licet, optimum cibo tempus esse, febre finita: deindè, cùm decessio ejus consistit: tertium, si necesse est, quancumquè decedit: cætera omnia*

omnia periculosa esse. Si tamèn proptèr infirmitatem, necessitas urget, satius esse, consistente jam incremento febris, aliquid offerre, quàm crescente: & satius esse, instante, quàm incipiente: cum eo tamèn, ut nullo tempore is, qui deficit, non sit sustinendus. Hæc eadem prorsus aptanda cæteris aliis ægritudinibus, quæ per circuitus exacerbari solent, ut sunt catarhi, hemicrania, colici dolores, melancholiæ hypochondriacæ, calculorum affectiones, podagræ, vertigines, palpitationes, passiones hystericæ, & similes, ut advertunt cum Galeno Cardanus, Heurnius, aliique.

APHORISMUS XII.

Accessiones verò, & Constitutiones morbi, indicabunt & anni tempora, & circuituum successiva incrementa, sive quotidie, sive alternis diebus, sive per majora intervalla fiant. Sed ex iis, quæ mox apparent, indicia sumuntur; quemadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum breviat; si verò postea appareat, producit. Et urina, & alvi excrementa, & sudores, quæcumque apparuerint, vel bonam morborum judicationem, vel malam, vel breves, vel longos fore morbos ostendunt.

Nunc ad signa progreditur Hippocrates, quibus Accessiones, & Constitutiones, sive futuros morborum vigores, liceat præcognoscere. Cum enim ex Galeno in comm. tria sint considerata in victu ritè exhibendo, Vires nimirum, Accessiones, & Vigores morborum, vel citiùs, vel

serius futuri ; idcirco , omissis indiciis Virium , de quibus supra , reliquum erat , ut traderet signa prænoscendarum Accessionum , & Constitutionum morborum ; quæ hoc Aphorismo cõmemorans , ad quatuor classes revocat : atquæ alia desumit à Morbis ipsis , alia ab Anni temporibus , quædam ex Circuituum incrementis , intèr se invicem collatis , & demùm pleraquæ alia ab his , quæ mòx apparent.

Primùm quidè̄m proponit , observandos esse morbos : cumque de febribus potissima ratio habeatur , idcirco Galenus juxtà divisionem febrium intermittentium , & continuarum , illarum præsertim exempla profert : Tertianam enim intermittens exquisita , paroxysmos breves futuros indicat , atquæ vigorem citò adventurum , docente Hippocrate 4. *aphor.* 59. , illam septem circuitibus ad summum terminari ; Notha verò Tertianam , sicut etiàm Quartanam , & longos paroxysmos , & tardos vigores , prænuñciat. Intèr continuas autèm , quæ cum sudore à principio invadunt , ut sunt , quæ à Græcis Elôdes dicuntur , diurnæ præsignantur : quæque paritèr cum vomitu , nausea , aut ciborum fastidio , citrà sitim , & absquæ carniū marcore , junguntur , ab obstructione , crudisque succis exortæ , longitudinem portendunt : quemadmodùm de Hemitritæo , de Quotidiana continua , aliisque in praxi est experiri.

Proponit deindè̄ consideranda Anni tempora : etenim , pro eorundem varietate , compertum est , accessiones , constitutionesque morborum breves , vel longas accidere , ac vigores citiùs , vel seriùs , adventare. Morbi Vere , aut Aestate contingentes , ut plurimùm breves sunt ; qui verò Autumno , vel Hyeme vagantur , sæpissimè̄ in longum protrahuntur , ut de Quartanis febribus ab Hippocrate est animad-

animadversum 2. *aphor.* 25. Ipsæ quoquè Tertianæ suapte natura breves, si in Autumnum incidant, diutissimè prolongari solent. Non dissimili ratione conjectandum, subdit Galenus, de morbis omnibus, si hanc, vel illam ætatem, temperiemque invadant, aut sub una, vel alia tempestate, regioneve accidunt, ut colligitur ex 3. *aphor.*, & ex 1., ac 3. *epidemiorum*.

Insupèr observanda proponit circuituum intèr se collata incrementa. Siquidem, cum ægritudines in suis paroxysmis per circuitus crescunt, aut protinùs, cum redeunt, exacerbantur, citò ad augmentum perveniunt, & finiuntur. At verò, quæ statas, & uniformes accessiones servant, statuto quodam tempore redeutes, diuturniores esse solent, tardè admodum vigorem subituræ, ut ex 4. *aphor.* 30. Pari modo, quæ celeritùs revertuntur, anticipantes distæ, breviores: quæ verò seriùs, longiores esse solent, præsertim si lentè procedant, & vix quidquã, aut nihil remittant. In his itaque conferantur intèr se paroxysmi, nùm scilicèt alter sit altero levior, vel gravior, mitioribus, vel violentis symptomatis stipatus, celerior, vel tardior, brevior, vel longior: indè enim facilè conjiciemus Morbi durationem, ejusque vigorem universalem, vel propinquum, vel remotum. A periodis etiàm accessiones febrium, & vigores futuri, citiùs, vel seriùs præsignantur; nam Tertianæ febres in accessionibus comitem habent Rigorem, Quartanæ Horrorem, & Quotidianæ partium extremarum algorem; vigores verò tardiores sunt in his, ociores in illis; hinc addit Hippocrates: *sivè quotidie, sivè alternis diebus, sivè per majora intervalla fiant*. Et quidem, ut comprehenderet nedùm Quartanas febres, sed

etiã Quintanas, Sextanas, & similes, de quibus meminit *1. epidem. f. 3. t. 2. 7.*, & 9., ubi Septimanam, & Nonanam longam esse scribit, verùm non lethalem: licet Galenus illas admittere nolit, commendetque Dioclem, qui in hoc Hippocrati audacèr contradixit.

Ampliùs spectanda proponit ea, quæ mòx apparent. Dicuntur autèm mòx apparentia signa, quæ nequaquam à principio, sed vel in augmento, vel in statu comparent, ad differentiam assidentium signorũ, quæ statim ab initio cum morbo conjunguntur. Exemplum dat Hippocrates in textu de sputo in morbo laterali: illud enim intèr initia deesse solet, at verò in vigore comparet, & quo citiùs apparuerit, eo brevior morbus designabitur; cumque Anaxion pleuriticus *Aeger VIII. 3. epidem.*, non nisi decimaseptima die cœpisset pauca expuere, trigesimaquarta copioso sudore liber evasit.

Ad hæc revocat sudores, aliaque hujus generis epiphænomena, seu mòx apparentia signa, qualia quoquè sunt Criseos, desumpta ex coctionibus vitiosorum humorum, morbos foventium, de quibus idem Hippocrates hæc habet *1. epidem. f. 2. t. 45. Coctiones Judicii celeritatem, & salutis securitatem indicant; Cruda verò, & incocta ostendunt futuros abscessus, vel morbi longitudinem, vel recidivas, vel mortem; prout reliqua indicia mitiora, vel graviora fuerint.*

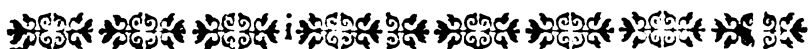
Quæ verò de Urinis memorantur à Medicis, fæpissimè fallunt, præsertim quia nuperis observationibus Anatomicis compertum est, non omnem urinæ materiam unã cum sanguine permanere, nequè per venas emulgentes dictas in Renes corrivari, ibique secerni, ut à Veteribus proditum est, sed
per

per compendioſiores vias, quas Pécquetus, & Bartholinus primi indicarunt, ad Renes, Ureteres, & Veficam deferri; quod vel hinc etiã conſtare poteſt, quoniã ubi quis aſparagos, aliaque olera, diureſim moventia, vel etiã terebinthinã, aſſumpſerit, ſtatim urinam egerat, peculiari odore, & colore inquinatam; quĩ & in potu quarumdam aquarum thermalium, mōx ſtatim miſtum promoveri obſervamus, atquẽ epotas aquas vix, ac nẽ vix quidẽ immutatas excerni. Undẽ conjecturã ab urina, quã venarum exploratrix fida antiquitũs credebatur, deſumptã, fallaciſſimã evadunt. Quã à ſpurcioribus excrementis ſignã petuntur, idem iudicium habent, ut aliã in noſtra Theoreticẽ demonſtravimus.

In calce demũ hujus Aporiſmi dubitare cõtingit, cũ Hippocrates omiferit indicia ex virium robore deſumpta, ſicũ etiã ab operationibus, tũ vitalibus, tũ animalibus, & naturalibus: cũ nullum fidelius ſignum peti poſſit pro dignotione; & præcognitione acceſſionum, ac vigorum in morbis, itemque ſalutis, aut mortis, cõtionis, aut cruditatis, & criſum, quã quod ab operationibus deſumitur, autoritate Galeni, tũ 2. *Artis Medica cap. 2.*, tũ etiã 2. *de differ. febr. ult.*, & alibi.

Sunt, qui dicant cum Galeno *in comm.*, propoſuiſſe hoc loco Hippocratem ſigna ex minus obviis petita, atquẽ adcõ inſtitu difficiliora; Vires autẽ facilẽ dignoſci poſſe ex pulſibus, patentibus unicuiquẽ. At qui Hippocratem ajunt, doctrinã de pulſibus ignorãſſe, vel ſaltẽ non magnificiſſe, prociũ dubio allatã reſponſioni haudquaquã acquieſcunt. Quĩ Galenus ipſe 3. *de criſibus cap.*

II. scribit : *omnia ab Hippocrate , exceptis pulsibus , dicta sunt . Et inferius : signa ex pulsibus sumpta , Hippocrates , vel quia non noverat , vel quia non magni momenti existimavit , idcirco non est exequutus . Verum quidquid sit de hoc , sanè de viribus rationem tacitè habendam voluit superiori Aph. IX. , ubi indicia ab illis desumèda , Nos magna ex parte notavimus , ut proindè de iis denuò agere non sit opus .*

APHORISMUS XIII.

Senes facillimè jejunium ferunt : secundo loco , qui aetatem consistentem habent : minùs Adolescentes : omniù minimè Pueri , præsertim , qui inter ipsos sunt vividiores .

Non intèr omnes Expositores convenit , nùm de sanis , an de ægrotantibus , per ætatum differentias , scriptus sit hic Aphorismus . Siquidèm nonnulli existimant , Hippocratem hæcenus loquutum de ratione victus ægrorum : in posterum de victu sanorum , ad Aphorismũ usquè undevigesimum , sermonem instituere . Alii verò de victu , ægrotantibus solum per ætates præscribendo , canones hic descripsisse contendunt , cùm non omnes æquè jejunium , summamque diætam sufferant proptèr virium , & corporis , variam habitudinem ; Adolescentium enim corpora robustissima sunt : debilissima verò Senum , & Puerorum .

At utralibet sit mens Hippocratis in hoc Aphorismo , id tamèn certum erit , peculiarem ætatum

ra-

rationem hîc illum habere voluisse, in viâus ad-
ministracione. Quamobrêm Senes, ait, facillimè je-
junium tolerare, deindè in ætate consistenti con-
stitutos, minùs Juvenes, & Adolescentes, minimè
omnium Pueros, atquè intèr hos, qui vividiores,
agilioresque sunt.

Nomine Senum intelligit, & quidèrn sana ratio-
ne, Galenus, qui sunt in principio senilis ætatis,
nàm de iis, qui ad extremam pervenerunt sene-
ctutem, seù decrepitam, non rectè videtur pronun-
ciatum, quòd jejunium ferant: quâvis enim modi-
co cibo sustineri possint, non tamèn summam ine-
diam ferre valent, qua penitùs deficerent. *Tale*
quiddam isti patiuntur, (inquit Galenus in comm.)
quale lucernis penè extinctis accidit, qua continuam
exigunt olei suffectionem, multam autèm, & cumula-
tam nequeunt sustinere. Hînc Celsus lib. 1. cap. 3.
hunc Aphorismum ab Hippocrate resumens, ali-
quantulùm ab illius mente defiectere videtur, nàm
inquit: *inediam facillimè sustinent media atates, mi-*
nùs Juvenes, minimè Pueri, & senectute confecti,
Quare pro senibus, non decrepitos, ut Celsus, sed
in prima, seù viridi senectute constitutos intellexit
Hippocrates, quam à septimo annorum septennio
ad nonum usquè septenarium protendi communiter
arbitrantur. Quòd si pro jejunio intelligere velimus
cum eodem Galeno, non quidèrn inediã summã,
& omnem à cibis abstinentiam, sed tantummodò
parcitatẽ; profectò Aphorismus de quacumquè se-
nectute erit exponendus: cum reverà etiã de-
crepiti, & extremo senio confecti, modico cibo su-
stineri debeant, quo scilicèt salubriter conservan-
tur; multo verò potius opprimuntur.

Triplici ex causa dicuntur Senes facilè jejunium
ferre

ferre. Prima est, quia in illis naturalis calor elā-
 guet, & levissimam consumptionem in partibus facit,
 propter quam communiter putatur restauratione ex
 alimentis corpus indigere. Secunda est, quia ipsi
 humoribus abundant phlegmaticis, nimium obsi-
 stentibus tenui calori concoquenti; quamobrem nec
 dissolutio, nec suctio, neque fames iis admodum
 molesta esse solet. Tertia demum, quia senile Cor-
 pus densum, rugosumque, distributioni, adjectioni-
 que alibilis humoris, non adeo facile patet. Ve-
 rum Ego existimarim, illos famem diutius pati,
 quia succi in ventriculum confluentes, atque cibo-
 rum dissolutioni destinati, per ætatem hebetes eva-
 dunt, veluti à sanguine, cæterisque liquoribus ef-
 foetis, provenientes; proindeque nec famem, nec
 chylosim potentèr promovent. Carnes quoque per
 illam ætatem constipantur, atque Viscera universa
 indurantur, & obrigescent, quinimò sensu quodam-
 modo obtunduntur. Duo quippè videntur in uni-
 versum exigere ad famem excitandam, acrior quæ-
 dam vis illorum succorum, qui è tunicis, ac len-
 ticularibus glandulis Ventriculi sensim in ejus ca-
 vum extillant; atque exquisitus ejusdem stomachi
 sensus: utrumque autem in senio hebescit. Neque
 verò Animantium Corpora cibis idcirco egent, quia
 ab intrinseco distantur, quemadmodum opinatus est
 Galenus *J. de rat. vict.* 44. , & *comm.* 15. 1. *aphor.* ,
 inquiens: *si nihil è nostro efflueret corpore, alimento
 opus non esset*; quia licet nihilum è Viventibus ef-
 flueret, adhuc tamèn pro rata nutriri, & cresce-
 re deberent. Verum de hac re fusius infra.

Post Senes, jejunium ferre dicuntur, qui in æta-
 te sunt consistenti, à trigésimo quinto nimirum an-
 no ad quinquagesimum; non tamèn adeo, ut illi,
 quemad-

quemadmodum denotant adjecta in textu verba: *secundo loco*; & quidem pari ratione, ac de Senibus dictum est. Minus adhuc Adolescentes, & Juvenes, summum corporis robur adepti: sanguis enim intrinsecusque vegetior est, & succi digestionem, dissolutionemque ciborum promoventes, atque aviditatem excitantes, acriores, acutioresque sunt, ipseque stomachus præcellentis sensus, propterea & famescunt magis, & exactius cibos conficiunt.

Omnium minimè Pueri jejunium tolerant, quoniam præ cæteris maximè augescunt, adeoque multo alimento egent, ut conveniens incrementum adipiscantur: quamobrem & famescunt, & avidè comedunt, & assumptos cibos quammaximè conficiunt. Addit autem Hippocrates: *Et præsertim, qui inter ipsos sunt vividiores*: his namque sanguis floridior inest, & succi dissolvendis cibis necessarii, acutiores, efficacioresque sunt, atque ad Corporis motum agilior habitudo; quocirca præter citam alimenti digestionem, facilis quoque accidit distributio, atque excrementorum cujusvis generis subita, ac prompta repurgatio. Porro id sonat in græco Codice *προβυμότερα*, (quo vocabulo usus est Hippocrates) ætatis scilicet vivacitatem, & promptitudinem ad agendum, quæ non nisi à robore Viscerum, & sanguinis floriditate provenit, ex Galeno *lib. Artis medic. cap. 29.*

Non est denique prætereundum, fuisse hic solum ad faciliorem, difficilioremque jejunii tolerantiam, comparatas inter se invicem ætates, non homines singularim consideratos: nempe quòd Sortes puer difficilius in ediam patiarur, quàm cum idem ad juventutem pervenerit, & facilius in Senio, quàm in ætate consistenti. Nam si comparatio fieret inter ætates differentium hominum, sive individuorum, ve-

rerì plurimùm liceret de veritate istius Aphorismi: quippè posset Sortes juvenis faciliùs sufferre jejuniũ, quàm Sophroniscus senex, ex peculiari corporis cõstitutione, quæ à varietate regionum, exercitiorum, ciborum, & similium potest plurimùm variari. Hinc Corpora jejunii patientiora solent esse obesa, & succiplena, sedentariam vitam ducentia, ferendis laboribus addicta, & cibis abstinere consueta, ac merobiba; secùs verò gracilia, picrochola, exercitata, & pluriès intrà diem cibum assumere solita.

APHORISMUS XIV.

Qui crescunt, plurimum habent calidi innati; plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus absumitur; Senibus verò parum calidi innati inest, paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur. Hanc etiàm ob causam febres Senibus non similiter acute fiunt: frigidum enim eorum est corpus.

R Eddit in hoc Aphorismo Hippocrates præcedentis rationem: cùm enim jam proximè scripsisset, Senes faciliè in ediam sustinere, Pueros autèm difficultè, ejus rei rationem nunc subjungens, inquit: qui crescunt, nempe Pueros, plurimum habere calidi nativi, parum verò Senes. Verùm difficultates tum ex dictionibus, tum ex ipso Aphorismi sensu exorientes singulatim enucleemus.

Primum autèm ait: *Qui crescunt*. Sub his procul dubio comprehenduntur Pueri, & Adolescentes, quòd in illis dumtaxat incrementum uniuscujusque partis habeatur, juxtà triplicem corporis dimensionem,

nem, hoc est in longum, latum, & profundum; nam qui jam adulti sunt, alimentorum ope pinguiores tantum fiunt, & carnibus magis, atque magis repleti possunt: non autem secundum longitudinem auferere; unde Senes, quamvis nutriantur, minimè tamèn incrementum capiunt. Sic paritèr pleriquè, licèt in ætate consistenti obefiores fiant, re ipsa augeri minimè dicuntur; quò & non rarè obefitas illa malè parta, & morbosa esse solet, & quandoquè etiàm particularis, putà solius imi Ventris.

At hinc non modica lis orta est intèr Expositores. Nonnulli putant, Pueris, & Adolescentibus inesse quidè plurimum calidi innati, quod ad substantiam, minimè verò quod ad qualitatem, cum calor, roburq; Juvenum longè majus sit, quàm Puerorum. Lycus insupèr Macedo, ut refert Galenus *lib. adversùs Lycum*, & in *comm. istius Aph.*, pluribus etiàm contendit, intèsiorem esse Juvenū, quàm Puerorum nativum calorem, cui consentire videtur Cæsar Cremoninus. Is autèm adversùs Hippocratem hoc protulit argumentum: Plurimum innati calidi, ex ejus mente, vel intelligendū secundum substantiã, sive, ut ajunt, *extensivè*: vel secundum qualitatem, & *intensivè*: vel secundum robur, idest secundum vires, & exercitium; at verò in pueris nequè major, & extèsius est substantia calidi innati: nequè qualitas intensior: nequè robur majus, quàm in juvenibus; ergò perperàm ab Hippocrate videtur pronunciatum, pueros plurimum habere calidi nativi. Extensior equidè substantia calidi innati in pueris, subdit Lycus, fingi non potest, quoniam in minori corpore, quale puerorum est, parcius procùl dubio esse debet calidi innati substantia: abundantior verò in

Corporibus juvenum, longè, lateque gravioribus. Nèc insuper Puerorum, quam Juvenum intensior calor esse potest, etenim Juvenes calidiores observantur, ad motum, cæterasque actiones obeundas agiliores, vegetioresque, & cibos adhuc duriores facilius, citiusque conficiunt, quam Pueri. Accedit, quòd qualitibus competit intensio, & remissio, non autem pluralitas, & paucitas, quæ sola debetur quantitati, ideoque perperam videtur dictum *plurimum calidi innati*; quinimò, etsi propria significatione usus Hippocrates dixisset validum, & intensum calorem, nequè tamèn is in pueris constitui deberet, quoniam operationes salubriores, perfectioresque non à calore intenso, sed à moderato proficiscuntur, quippè sanitas in mediocritate consistit. Nequè demùm Pueri Juvenibus robore præstant, sed omninò hi sunt illis robustiores; Nihil est igitur, quamobrèm Hippocrati concedendum sit, quòd Pueri ingenito calore Juvenibus præcellant. Verumtamèn ejusmodi argumentationem satis diluisse visus est Galenus, propositâ innati, atque ascititii caloris differentiâ. Siquidèm fatetur, juvenes ascititio calore præpollere pueris, atquè adeò illos & ad tactum calidiores videri, & in motu agiliores, atquè itidèm robore præstare; sed esse tamèn substantiam innati calidi copiosorem in recens natis, quam longo post ortum tempore in adultis, & senibus. Cæterùm, quamvis plurimum calidi innati pueris inesse scribat Hippocrates, haud tamèn immoderatum, & incongruens existimandum illud est, sed eidem ætati omninò consentaneum: at verò dicitur, magis vigere in pueris, quam in juvenibus, & adultis, comparatè, quia in his sensim mutatione ætatum deficit.

Præ-

Præterea valdè ambigitur apud Physiologos, quidnam sit calidum istud innatum, & undè originem sortiatur in Viventibus. Equidèm nil frequentius audias in Scholis, quàm calidi innati exaggerationem, cujus præstantiam maximoperè extollunt: cùm tamèn nemo ejusdèm naturam hætenùs sit assequutus; credidit eaproptèr Petrus Garçias, fingi solùm illud à Medicis; & Montanus ingenuè falsus est in *hujus Aph. comm.*, se ipsum jam senem factum nondùm illius naturam percepisse. Galenus etiàm anceps videtur in illo describendo: siquidèm 5. *de simpl. med. fac. cap. 8.* confundit calidum innatum cum spiritu: & *lib. adversùs Lycum*, atquè in *hoc comm.*, illud asserit oriri ex femine, & sanguine, menstruo in Animâtibus, in cæteris verò mistis eorumdem principiis, semini, & sanguini æquipolentibus; atquè in *libris de usu partium*, & *de Placitis Hippocratis, & Platonis*, similaribus particulis corporum idem affingit. Insupèr 1. *ad Glauconem cap. 2.* vocat calidum innatum substantiam, quod confirmans in *hoc comm.*, & *lib. 1. de temper. cap. 6.* ait, calidum innatum significare nõ nudam qualitatem, sed subjectum, & qualitatem simul, putà substantiam calidam: at alibi, & præsertim *adversùs Lycum*, sumit illud aliquandò sub nomine substantiæ, interdùm etiàm sub nomine qualitatis.

Si reliquos Authores tum Veteres, tum Recentiores consulamus, hi rem magis, magisque implicarunt. Siquidèm Hippocrates *lib. de Carnibus*, vocat illud immortale. Plato in *Timæo* quasi igneum esse putavit: sive, ut Galenus explicat in *lib. de plac. Hipp., & Plat.*, ignem refractum. Aristoteles 2. *de partib. Animal. 7.*, & 2. *de generat. eorumdem cap. 3.* elemento stellarum illud respondere docet;

ua-

undè pleriquè apud B. Albertum Magnum *lib. 20. de Animalib.*, Coeli substantiam in corporibus Animalium reperiri crediderunt, eamque esse calidum nativum: cui opinioni inhærens Fernelius *lib. 4. sua physiologiae cap. 1.*, & *1. de abdit. rerum Causis cap. 4.*, acriter contendit, calidum innatum haudquaquam elemētaris, sed cœlestis originis esse. Dandinus *lib. 1. de Hum. corp. temper. cap. 12.*, innatum calorem non omninò elementarem, nè tantùm cœlestem ait, sed igneo multò nobiliorem, superioremque. Averroes deniquè mistum ex ambobus putat, *12. metaph. comm. 18.*, ideoque non abs re dixisse Aristotelem, Hominem genitum ex Sole, & Homine, quia calor vitalis, & insitus illius, pendet quidè ex Terra, & Aqua, cæterisque elementis, sed præter eà calorem Solis admittit admistum cum calore aliarum Stellarum.

Sed non facile foret singula recensere, quæ de calido innato à Medicis, & Physiologis sunt conficta. Minimè verò præterire decet, quod Harveyus in hanc rem præclarissimis suis observationibus detexit, & in Exercitationibus de Generatione Animalium dilucidavit. Is enim, cùm iteratâ vivarum Animantium Anatomê ostendisset, sanguinem esse primigeniam partem in illarum conformatione, & omnem Corporis calorem à sanguine proficisci; tandem statuit, dotes omnes illas, quas vulgò innato calido tribuunt, reverà deberi sanguini, nè quidquam in Animalium Corpore illo præstantius inveniri.

Et quidè alius calor in Animantibus nullus est præter eum, qui à Cordis, & sanguinis motu proficiscitur. Constat siquidè ex Anatome in primo Embryonis ortu vesiculam rubicundo liquore
tur-

turgidam, micantem observari, indeque per tubulos confimilem humorem sensim adigi in corpus univcrsum, quo statim incipiunt partes reliquæ vivere, & operari: & tandiù in vita perseverant, quandiù sanguis ipse per proprios ductus in ipsas diffunditur; cumque vividior, plurimisque is sit halitibus acri salilagine præditis, abundans in prima ætate: effœtus verò, & languidus evadat in postremâ; idcirco vegetiores, agilioresque Pueri, & Adolescentes; debiliores verò, & tardi admodum Senes. Et quamvis in juventute, & in consistenti ætate sanguis adhuc vegetus observetur; ille tamèn insitus, atquè à primordiis generationis oriundus, tum ciborum, tum exercitiorum, aliarumque rerum externarum alteratione, plurimum immutatur, coadjuvante pariter eâ, quæ fit in textura partium per ætates, mutatione: cum membra, & Corpus univcrsum in pueritia laxius, molliusque, fiat in senectute rigidum, durumque adeò, ut penè in poris omnibus constipetur, ac exarescat. Hac autèm membrorum firmitate, & constantia, itemque summo incremento, quod ex alimentis in prioribus ætatibus Juvenes, & Viri adepti sunt, præcellunt, præstantque Pueris, & Adolescentibus: non ita verò calore innato, & primigenio.

Calidum igitur innatum in sanguine residere Hippocratem quoquè existimasse credendum, quoniàm eo per arterias, & venas in totum Corpus diffuso, partes cunctæ vivificantur, & calent: frigesunt verò, & emoriuntur, cum effœtus redditur, aut illius motus retardatur. Alium prætereà calorem ab isto distinctum, quem influentem vocant, in Animalibus effingere opus non est, cujus nec ipse Hippocrates unquam meminit, qui ingenitum dumtaxat
tùm

tum hic, tum alibi memoravit. Eget autem primævus ille, & ingenitus sanguis affiduo pabulo, quo foveatur, sui que dispendium instauretur; undè iterata alimenta, & quidè majora, frequentioraque per eas ætates, in quibus incrementum secundum triplicem dimensionem capessere contingit, naturâ exiguntur. Quod si quis primævum, & ingenitum illum sanguinem in Embryonis micâte bullula statim ab ortu conspicuum, Calidum innatum; à cibis verò perpetim suggestum, atquè juxtâ variam ciborum conditionem, & exercitiorum, anni temporum, regionum, aliarumque rerum diversitatem, varium, Influentem velit appellare, per me hoc illi absquè controversia licebit.

Quoniàm verò mutatione ætatum vividus, qui à primordiis vitæ erat, sanguis, spiritibus abundans, & vi, ac robore præcellens, sensim evanescit, & hebetatur; proindè fit, ut quo magis in senectutem tendimus, eo paucioribus alimentis indigeamus, sed melioribus, quæ nimirum vivificam illius portionem reficiant, & balsamo vitali repleant, sinè ullo inutilium succorum gravamine. At verò Adolescentiû corpora copiosiori alimento sunt nutrienda, quippè quæ nutriri, & augescere simul debent; adeoque vivifica, & auctifica portione sanguis est reficiendus: aliter eo nimis dissoluto, & utraqùè portione depauperato, illa macrescerent, & consumerentur. Hinc Aristoteles *lib. de vita, & morte* docet, finire Vitam, aut resolutione, cum alimenta deficiunt, aut suffocatione, cum plus justo assumuntur, indeq; excrementa cumulantur. Qua ratione Senibus servanda vita est paucis fomitibus, atquè alimento spiritibus vegeto, ut idemmet Hippocrates hic cõsulit. Nèc abs re nomine fomitibus usus ille est in

Seni.

Senibus; alimenti verò in Pueris: ut scilicèt denotet, in adolescentia convenire cibum aptum nutritioni, accretionique, quæ per id tempus summo- perè exiguntur; at verò in senectute opus esse rebus omninò tenuibus, quæ spiritibus, non mole reficere queant. Hinc experimur, Senes vino, cjuſq; spiritu, elixire, cæterisque similibus, statim inſtaurari: atquè in longiùs Vitam ducere ſalubriorem parco, & tenuiori victu, qui facilè conficiatur, & vertatur in halitus; multis autèm alimentis utentes ſuffocari, & perire. *Sicuti enim, inquit in comm. Galenus, lucernarum flamma, quarum tamèn oleum eſt alimentum, ſi quis id totum ſimul ſuperinfundat, extinguntur potiùs, quàm nutriantur; eodem modo & in Senibus calidum, ſui fomentum quidèm habet alimenta; ſed ſi multis, & confertis cumuletur, ac quodammodo ſuffocetur, periculum eſt, nè extingatur; non aliter, ac ſi parva ſcintilla ignis lignorum multitudinem ſuperacerves.*

Hanc poſtremò ob cauſam, concludit Hippocrates, febres Senibus non ſimilitè acutas fieri: *frigidum enim eorum eſt Corpus.* Undè notare videtur, non eodem modo febres Senibus accidere, quo Juvenibus, & Adoleſcentibus; quippè febres Senum puſillæ eſſe ſolent, & vix conſpicuæ; Juvenum verò vehementes, & æſtuoſæ. Nè autèm quis hinc ſuſpicetur, febres proptercà omninò, & per ſe calorè præſefferre, tametiſi Hippocrates à frigido corpore Senum acutas febres excluſerit: etenim frigus conſideratur ab eodem, ut ſignum, non ut cauſa, cùm Senes febribus acutis difficultè corripiantur; quandoquidèm corpora Senum frigida obſervantur, quoniàm ſanguis in illis effœtus eſt, vivida, floridaque portione imminutus, ut vehementem commo-

tionem, fermentat ionemq; febrilem subire nequeat; undè, quemadmodum oligopharum vinum, levè nimis patitur fermentationem. Sed & hac de causa, febres Senibus cum accidunt, perniciosæ fiunt, quia tenuis ille sanguinis spiritus fermentatione facilè dissipatur. Si verò à calore febris oriretur, sanè is Senibus prodesset, feto scilicèt, roboratoque pusillo eorundem ingenito calore, qui à febrili non differt, etiàm ex mente Hippocratis hoc loco, nisi solùm intensione, per quam infensum illorum frigus, quo tandèm ad interitum perducuntur, procul dubio retunderetur: atquè conservantur potius senilia corpora asit vini, aquæ ardentis, aromatum, quæ calorem excitare solent intensiorem iis febribus, quas in ipsis pusillas, frigidas, & sepultas Avicennas appellavit. Scitè igitur Galenus *comm. 34. 2. Aphor.*, febres dixit Senibus periculosas fieri, ob virium imbecillitatem, quæ vappescentem sanguinè, fugientemque vitalem spiritum, consequitur.

Sed qui fit, ut quo innato calido Animantes cunctæ vivunt, eodem perire Hippocrati dicantur; undè ex eodem *lib. de alim.*, effatum illud prodiit, quòd idem calor, qui omnia generat, omnia paritèr consumat; & quòd principium omnium unum fit, & finis unus: Quamquàm contrarium tueatur Galenus *lib. de Marcore cap. 3.*, ubi reprobatur sententiam eorum, qui asserunt, nativum calorem causam esse consumptionis in Viventibus; cum enim sit principium conservans, & augens, nequit ea ratione fieri consumens. Quamobrèm censuit potius Avicenna *sen. 1. pr. doctr. 3. cap. 3.*, consumentes Viventium causas esse circumambientem Aërem, corporales, & spiritales motiones, atquè excrementorum congeriem. At Galenus ipse *lib. 2. de temper.*

per. cap. 2. putavit, ex inæquali deperditæ substantiæ restauratione sensim vitam imminui, ac postremò extingui. Et quidè̄m sanguis jugitè̄r commotus sensim rarefcit, extenuatur, & consumitur, nè̄c unquam ex æquo potest, etiàm optimorum alimenterum ope, refici, æqualitate exquisita, & exacta. Aptiffimum exemplum affert ex Platone in *Atlan-tico* Ficinus: Si generosum è̄ dolio merum in singulos dies ad certam mensuram exhauriatur, atquè̄ in ejus locum sufficiatur pejoris notæ vinum, aliufve liquor: certè̄ diurnitate temporis illud vapidū, nullarumq; virium evadet. Sic sanguinem ad resolutionem vergentem, quamvis accurata victus ratione fovere, ac instaurare assiduo conemur, nunquam tamèn̄ possumus omni ex parte reficere; unde procedente ætate tandè̄m hebescit. Sed de his alibi à Nobis est actū in *par. Medicina Theoretice*.

APHORISMUS XV.

Ventres Hyeme, & Vere naturâ calidiffimi sunt, & somni longiffimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda; etenim tunc calor innatus plurimus est, unde & pluribus egent alimentis: indicio sunt atates, & Athleta.

N Edum per ætates varias, varium cibum exhibendum docet Hippocrates, sed etiàm proptèr Anni temporum diversitatem: quipè nemo est, qui nesciat, Homines potiffimùm ita esse à Natura comparatos, ut hyberno, & vernali tempore plus cibi appetant, & ingesta alimenta

faciliùs concoquant , quàm in Aestate . Cujus rei causam examinans idem Auctor , inquit , hyemali , & verno tempore Ventres fieri calidissimos , ac prætereà somnos longissimos esse , innatumque calorem plurimùm vigere ; quæ omnia conspirare videntur in usum uberioris alituræ .

Ventres dixit finè ulla adjectione ; undè propriè intelligit Ventriculum , & Intestina , juxtà morem , ut deducitur ex 6. *Aph.* 14. , ubi dicitur : *Hydrope correpto , si aqua è venis in ventrem defluerit* , idest in cavum Ventriculi , & Intestinorum , *solvitur morbus* : educto nimirùm humore Hydropem faciènte . At verò cavum Thoracis designat 7. *Aph.* 38. , cùm inquit : *destillationes , in ventrem superiorem decedentes , suppurantur intrà viginti dies .*

Hyeme , & Vere calidissimos illos esse docet . Hyems autèm quamvis ab Astronomis spatium illud temporis intelligatur , quod comprehenditur intèr Solstitium Hyemale , & Vernum Aequinoctium , lustrante Sole Signa Capricorni , Aquarii , & Piscium : Atquè Vernum tempus , quod interjacet intèr illius Aequinoctium , & Solstitium æstivum , peragrante Sole reliqua tria Signa Arietis , Tauri , & Gemino- rum . Hippocrati tamèn (cui Annum dividere alitèr arrisit , & quidèm in septèm tempora) ab occasu Vergiliarum , seù Plejadum , usquè ad adventum Hirundinum , nempè à fine Novembris , usquè ad medium Martii Hyems erat ; Ver autèm ab ingressu Solis in Signū Arietis , usquè ad ortum Hyadum , qui contingit circà finem Maii , & initium Junii . Voluit itaquè sub Hyeme , & Vere is comprehendere tempora Anni æqualia , & constantia , magis , minusque calida , exclusis Aestate calidissima , & Autumno inconstanti , & inæquali .

At

At undè calidiffimi tunc temporis Ventres evadant, non temerè dubitari potest. Vulgò ex Aristotele ad Antiperistafim confugiunt, sivè ad contrarii circumobfistentiam: quoniàm inquirunt, calorem à circumobfidente frigore magis, magisque intendi, suasque vires exferere fortiores, veluti adversùs hostilem qualitatem dimicaturum. Hinc cryptas, puteos, & subterranea quæquè loca Hyeme calere testantur, Aestate verò frigere; qua etiàm ratione problema illud enucleavit Aristoteles, cùr Aquæ puteales hyberno tempore incallescèrent, inalgerent autèm Aestate.

Verùm non parùm falsi sunt, qui ejusmodi Antiperistafis vim, & efficaciam sunt commenti, ex superiùs memoratis experimentis: etenim cryptæ, & loca quæcumquè subterranea haudquaquam calida, sunt Hyeme, & per Aestatem frigida, sed potiùs frigidiora sunt Hyeme, quàm Aestate, ut ope Thermoscopii est animadvertere; quin & compactior Aër iis in locis hyberno tempore observatur; undè & aqua, cæterique liquores magis ibidèm attolluntur. Verumtamèn decepti isti sunt à sensu ejus frigoris, quod æstivo tempore percipere solemus, cù ex externo Aëre calidissimo cryptas adimus longè minùs calidas, in quibus scilicèt Aër à radiis solaribus æstivis remotior invenitur.

Sed etsi Antiperistafis aliquam vim haberet; procul dubio non Vere, sed potiùs Autumno illa intensior fieret, cùm noctes longiores, & Solis remotior discessus à nostro vertice, frigidiorè aërem reddant; ut proptereà frigidas quoquè ægri tudines per id tempus vagari fateatur Hippocrates, ejusque Commentator Galenus 3. aphor. 22., & Quartanas evadere longiores. 2. aphor. 25. Atqui de Autumno
hic

hic nihil meminit, sed solius Hyemis, & Veris; igitur non à frigore obsidente caloris incrementum in Ventribus, sed aliundè deducendum erit.

Et quidè̄m ejus incrementi ratio apertissimè traditur ab eodem Hippocrate *in hoc Aph.*, inquit enì̄m: *quìa tunc calor innatus plurimus est*. Plurimus quidè̄m est in Hyeme, quìa sanguis, undè calor innatus provenit, minùs diffatur, constipata per externum frigus Cute: & quemadmodum in Vino partes mobilissimæ, tenuissimæque, sivè ejusdem spiritus, per hyemem meliùs conservatur, & viget, qui ex calore ambientis æstivo facillimè perspirat, & dissipatur, quamobrè̄m eo exhalante promptè illud acefcit, aut vapidum fit; sic paritèr sanguinis spiritus, ejusque portio vivida, tenuis, & mobilis facillè per æstatem exhalat, & disperditur; colligitur verò, ac plurimùm viget in hyeme, undè calor internus vegetior evadit. Plurimus quoquè est in Vere, sed alia de causa: nimirùm quìa eo tempore non modò in hominibus, sed etiàm in stirpibus nutritius abundat humor, qui tamèn Aestate, & Autumno magna ex parte imminuitur: porrò nutritius iste succus abundantior è sanguine per id tempus vegetiori, puriorique, proficiscitur, quamobrè̄m dicitur Ver ab Hippocrate saluberrimum, ob salubrem, quam efficit in Viventibus constitutionem. Iure ergò excipiuntur Aestas, & Autumnus; quoniam per illam sanguis plurimus absumitur, ejusque spiritus, seu portio vivifica, per laxiores Cutis poros evaporat, & dissipatur, undè Corpus universum languet; per hunc verò varium, & inæqualem, multifariam afficitur, ac plerisque impuritatibus inquinatur, nèc benè patent emunctoria Corporis; quo deindè fit, ut ægritudines Autumno

con-

contingentes, vel longæ, vel exitioſæ evadant. 3.
aphor. 9. Verumtamèn comparatè ſolùm ad cæteras
 Anni tempeſtates, & in corporibus benè valenti-
 bus, ac robuſtis, hæc ſunt intelligenda; cùm & nō
 deſint, qui meliùs, & robuſtiùs ſe habeant nedùm
 Ventriculo, ſed toto Corpore, Aestate, aut Autum-
 no; quàm Hyeme, & Vere. Undè idem Hippo-
 crates 3. *aphor.* 2. animadvertit, Naturarum, alias
 ad Aestatem, alias ad Hyemem benè, maleve ſe
 habere; atquè pluriès obſervamus, fortitos imbecil-
 las vires, languidoſque Ventres, in valdè frigida
 tempeſtate, vitali calore penè deficere, æſtavis ve-
 rò temporibus fieri vividiores: quod & iis Anima-
 libus quoquè accidit, quæ hyemali tempore vel in-
 latibus præ frigore immobiles jacent, vel omninò
 emoriuntur; at verò Aestate vivifcunt, & vigent,
 ſummifque viribus præpollent.

Fiunt etiàm in hybernis, vernifque temporibus
 ſomni longiffimi: Hyeme quidèm, conferente plu-
 rimùm diuturna noctium quiete, cum alimentaria
 humiditate; & Vere, abundantiori ſucco ſanguinis
 nutritio, cum clementiori, ſalubriorique Aëris con-
 ſtitutione: ſicut enim calor ingens, ſivè externus,
 ſivè internus ille ſit, ſomnum perturbat, & corpo-
 ri moleſtiam affert; ſic contrà frigus condensando,
 & comprimendo, humores interiùs propellit, & ſō-
 num conciliat: quæ etiàm ratione experimur, intèr
 incitia paroxyſmorum ſomnum ægrotantes opprime-
 re, externis partibus non levitèr refrigeratis. Cō-
 tingit paritèr ſōnus lōgior Hyeme, & Vere, quoniàm,
 ut dictū, ſanguis per ea tēpora glutinoſior evadit,
 quo partes Corporis ſenſibiliùs nutriuntur, & hu-
 meſcunt: modò ex alibi traditis ſomnus ſæpiſſimè ac-
 cidit à Nervorum, & Cerebri madore, majoreque
 irro-

irrotatione, ut potissimum à pastu licet observare.

Ab his ergò deducit Hippocrates, quòd per ea tempora sint alimenta exhibenda copiosiora, quoniàm natus Calor plurimus tunc est, à sanguine scilicèt abundantiori, vegetiorique. Quòd autèm de Calore à sanguine pendente explicandus sit hic Hippocrates, suaderi potest ex eo, quia quamlibet ætatem, & unamquamquè corporis constitutionem comprehendit, ex ingenito calore Hyeme, & Vere abundantiori. Modò si de eo, qui ex principiis seminalibus oriri vulgò creditur, exponatur, aptari haud sanè posset ætati senili, quæ cum maximè omnium elongetur à primigenia seminum constitutione cum evidèti carnium marcore, ideoquè paxillo, vel minimo ejuscemodi innati calidi, quod solidis partibus inesse ponitur, freta, Ventres haudquam per ea tempora calidiores fortiretur, maximeq; hyeme, qua calor potentèr infrangitur, ac hebetatur à circumambiente frigore. Dixit insupèr Naturâ, quoniàm de naturali calore, non autèm de eo, qui præter naturam est, & aliam causam habet, quàm ætatum mutationem, agit: hic namquè indifferentèr potest quocumquè tempore Ventriculum alterare, & calefacere, sed ad exitium.

Quoniàm verò subindè Hippocrates inquit, alimenta copiosiora Hyeme, & Vere esse exhibenda, cum nimirum somni longissimi sunt; videtur tacitè insinuare, Somnum potiùs, quàm Vigiliam ad ciborum confectioem persolvendam proficere; opportunum fore existimavi, pauca de hac re in medium afferre. Galenus 7. meth. cap. 6. morem fortassè sequutus Veterum, qui parè admodum prandebant: cœnabant verò lautius, somnum, & quietem summo-
perè conferre costioni in Ventriculo peragendæ docet,

P. Pan-
cirol. l.
I. tit.
51.

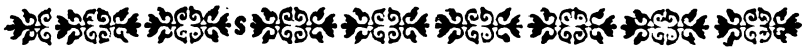
cet, cui ferè omnes antiquiores Medici consentiunt,
 moti potissimum ex eo, quia per somnum calor
 cujusvis coctionis opifex intrò collectus roboratur,
 qui per vigiliam dissolvitur, & dissipatur. Ex ad-
 verso contendunt alii, quorum præcipuus est Lau-
 rentius Ioubertus *decad. 1. paradox. 8.*, vigiliã potiùs
 coctionem promoveri, quoniã ex eodẽ Hippocra-
 te, *6. epidem. f. 4.*, Vigilia edax dicitur: eã etenim
 calor acuitur magis, ideoque efficacius in cibos
 agit. At cum ciborum coactio, & concoctio dis-
 solutionem ex fermentatione in Ventriculo habita,
 & secretionem, distributionemque in intestinis te-
 nuibus, ex confluxu succi fellei, & pancreatici, cõ-
 plectatur, existimaverim Ego, & Somnum, ac Vi-
 giliam, & Quietem, ac Motum perficiendæ coctio-
 ni omninò prodesse: Somnum quidẽ, ac Quietem
 ad eam, quæ in Ventriculo fit, persolvendam; at
 verò Vigiliam, ac Motum ad eam, quæ in Intesti-
 nis tenuibus peragitur, utilium ab inutilibus Chy-
 li partibus secretionem, atquẽ in lacteas venas pro-
 trusionem. Cum enim cibus nondum sit in chy-
 lum versus, quousquẽ Ventriculi cavum occupat,
 nisi deinceps nova dissolutione in gracilibus Intesti-
 nis subactus à recrementis nutritioni ineptis pe-
 nitus, penitusque repurgetur, atquẽ in albicantem
 liquorem convertatur, ut facilius oscilla venarum
 lactearum subeat, profectò chylosis utramquẽ mu-
 tationem exposcit, & quæ in Ventriculo inchoatur
 sola dissolutione, & quæ in gracilibus Intestinis
 perficitur per integram, absolutamque cibi in chy-
 lum transmutationem: Atquẽ prior meliùs quiete,
 & somno, posterior citiùs motu, & vigilia peragi-
 tur, ut consideranti patet. Hinc modò notum fit,
 cur alterutrius vitio ciborum concoctio sæpesæpiùs

○

in-

interturbetur, & alvi dejectiones accidant, aut indigesti, necdum benè secreti alimenti, aut etiàm corrupti, & depravati, in Lienteriis, vel Diarrhœis, ut alibi est à Nobis explicatum. Verumtamèn variant quidèm non rarò hæc ob variam Corporum habitudinem, itemque Regionum, Anni temporum, & assumptorum Ciborum conditionem.

Confirmat postremò aphoristicam hanc sententiã Hippocrates exemplo desumpto à Pueris, & Athletis; siquidèm in his uberior exquiritur alimonia, quàm in cæteris, à vegetiori, plurimoque nativo Calore, ut jam antea demonstratum est. Ipsum autèm Athletarum habitum naturã calidũ esse manifestum est, nam multo, atquè optimo sanguine abundant. Adjicit quoquè Galenus exercitia, quibus natus calor augetur, quemadmodum latius ostendit 1. *de san. tuend. cap. 14.*, & 2. *ejusd. oper. cap. 2.* At per exercitia sanguis solum tenuior, & vividior fit, undè calor intensior; secus verò qui in partibus solidis inhærescere fingitur: quippè is potiùs motu dissolveretur, & evanesceret.

APHORISMUS XVI.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime verò Pueris, & aliis, qui tali victu uti consueverunt.

Cibi quantitatem in præcedentibus Aphorismis præscripsit Hippocrates variam, pro varietate Anni temporum, & Aetatum; nunc verò de ejusdem qualitate sententiam profert, potissimum

simùm in febrientibus, quibus humidum convenire docet: cui inhærens Celsus *lib. 3. cap. 6.*, inquit: *febricitantibus cibus humidus est aptissimus, aut humori certe quamproximus.*

Quid autem pro victu humido intelligere voluerit, non absre dubitari potest. Et Expositores ferè omnes cum Galenò reipsa humidū arbitrantur, eūq; convenire febricitantibus, propterea quòd febris affectio sit calida sicca, cui per contrariam cibi qualitatem obsistendum est. Sed cùm non etiàm frigidum victum commendavit? cùm febris ex eodem Galeno *in commentario istius aphor:* sit *conversio native caliditatis ad igneam*, nihilque febricitantibus calore molestius. Sed & quamvis hoc loco febrim calidam siccam passionem appellet, alibi tamèn sæpiùs calorem dumtaxat illam præferre docet; Nam *lib. de differ. morbor. cap. 5.* intemperiem calidam simplicem totum Corpus occupantem relaturus, exemplum dat febris, quæ nimirum solo immoderato calore molestat, nulla de siccitate mentione facta: quod etiàm confirmat *lib. de Causis morborum cap. 2.*, & *8. meth. in principio*, ubi febrim calorem immodicum nuncupat, ejusque solius vi operationes vitæ lædi testatur. Idipsum sentit etiàm Avicenna *pr. 4. cap. 1.*, definiens febrim, *calorem extraneum accensum in corde.*

Qua prætereà ratione si de curandis febribus per victum humidum sermonem facere voluisset Hippocrates, commendasset illum Pueris, qui humidi existimantur; ideoque conservandi potiùs gratiâ, quàm curandi? Plurimùm autem hallucinantur, qui putant, fuisse hic præscriptum humidum cibum Pueris in statu sano, adeoque voluisse Hippocratem unico Aphorismo omnes simul indicationes à victu humē-

te desumptas comprehendere, quasi verò Pueri eo cibi genere in salubri constitutione servandi, febrientes curandi, & consueti illo uti, muniendi sint, nè in calidas ægritudines labantur. Nàm ex contextu verborum clarè deducitur, Pueros hic considerari non sanos, sed febrientes: quippè victus humidus febricitantibus omnibus conferre dicitur, *maximè verò Pueris*; undè iis febricitantibus potissimum commendatur, itemque eo uti consuetis, si fortassè febribus laborent; quoniàm his convenit ex peculiari puerilis corporis constitutione, atquè ex veteri consuetudine; cumque mutationes in universum subitò inductæ periculosæ admodum sint, ex 1. *aphor.* 3., & 2. *aphor.* 51., & *lib. de vict. rat. in morbis acutis*, atquè in iis præcipuè graviores; propterea consuetudo ipsa servanda est; Pueris verò, nè inemendabile detrimentum in nutritione, & carniùm laxitate patiantur, iidem, vel consimiles cibi, quibus per ætatum initia usi sunt, exhibendi erunt: primum autèm illorum alimentum lac fuit; cibo itaquè illi analogo, etiamsi febre corripiantur, erunt alendi.

Verumenimverò Hippocratis mentem rectius interpretatur Heurnius ex *lib. 1. de diæta*, undè persimilem sententiam transcribit: *cibus humidus, imbecillis, sitis expers, coctû facilis, & liquidus febricitantibus convenit*; cujusmodi erat ptisana, ejusque cremor. Et quidèm *humidus* esse debet, idest fluidus, & potabilis; *imbecillis*, qui scilicèt non sit fortis, durus, aut solidus, quique nè acritudinem stomacho afferat, nè vapores ad caput attollat, nè Ventriculum plurimum fatiget: *sitis expers*, putà qui sitim potius minuat: *coctû facilis*, ut citò in chylum commutari possit, atquè in aliti substantiam

con-

converti: postremò fit *liquidus*, facilisque distributio-
nis, nam hoc pacto promptè diluitur, & celerrimè
in venas lacteas trajicitur. Quare idem Hippocra-
tes inquit 2. *aphor.* 11. *facilius est refcisci potu*, idest
alimento liquido, *quàm cibo*: seu alimento du-
ro, solidoque. Rectè igitur à Galeno *lib. de opt. sect.*
ad Trasylbul. cap. 4., & 1. *de rat. vict. comm.* 18. scri-
ptum est, Hippocratem pro humido victu, liquidum
intelligere, qui potest esse cujusvis conditionis, &
qualitatis; ut propterea idemmet Galenus *cod. lib.*
1. *de rat. victus c.* his, qui imbecilliozem fortiti
sunt Ventriculi concoctionem, præscribit cibum li-
quidum, quoniam ejusmodi alimenta facilius pera-
guntur; quippè illud videtur esse præcipuum Ven-
triculi concoquentis opus, ingesta scilicèt dissolvere,
colliquare, & in substantiam fluidam redigere; quo-
circa cibus liquidus promptissimus est, ac ità præ-
paratus ad concoctionem, ut nullo penè negotio
conficiatur; cumque in febricitantibus vis Venti-
culi ad ciborum digestionem plerumquè elanguet,
exhibenda proindè erunt, quæ faciliè concoquan-
tur, qualia profectò sunt liquida, & in pulvis ve-
luti formam dissoluta: ut hac ratione promptissi-
mè confecta faciliùs in venas, & arterias distri-
buantur.

Atquè hinc etiàm deducere licet, cur non frigi-
dum cibum commendaverit Hippocrates: quoniam
non ab indicatione curandi febrem per contrarias
qualitates, sed à viribus refcendis, & à facilita-
te, ac promptitudine coctionis, & distributionis,
victus humidus præscribitur, veluti conducibilior fe-
brientibus; eoque magis quia superius dixerat, in
accessionibus abstinere à cibo oportere, & præfer-
tìm si per iteratos paroxysmos febres redeant, ut
sub-

subditur quoque *Aphorismo XIX.*

Qua ergò ratione victus humidus febricitantibus omnibus convenit, longè graviori videtur cõmendandus Pueris, si fortassè in febrem incidant: siquidem non aliundè probatum est, humidum victum febricitantibus convenire, quàm ex eo quia faciliùs hic digeritur, citiusque distribuitur, Ventriculum non fatigat, nèc sitim præ cæteris molestissimam auget; atquè hæc in Pueris majus sanè negotium facessunt, quoniàm tenerrimæ illorum carnes facilè per febrim extenuantur, & gluten sanguinis nutritioni, qua cæteroquè summè egent, omninò necessarium, diluitur, & liquatur, nèc alioquè in ediam sustinent, & alimenta duriora vix conficere queunt, quorum usu cruditates cumulantur; quamobrèm humidus, liquidusque victus his videtur convenientissimus.

Similitèr qui longo usu liquidis cibus fuerunt assueti, ægrè duriores conficient, qui suapte natura laboriosius concoquuntur: vis autèm Consuetudinis tanta est, ut etiàm deteriora, si consueta sint, minùs mala evadant, imò faciliùs ferantur, quàm insueta, ut dicitur 2. *aphor.* 50., & 2. *de rat. vict. in acut.* 33., 8. *meth. cap.* 9., & 6. *de loc. aff. cap.* 4.

Hinc modò patet, quàm malè sentiant, qui de victu omninò humido, frigidoque aphoristicam hanc doctrinam interpretantur, quippè qui generale hoc Hippocratis documentum omnibus febricitantibus conveniens, non admittunt, putà in febribus Ephemeris à cruditate, in Quotidianis, Quartanis, & Epialis, aliisque, cum ulceribus, tumoribus, alvi profluviis, catarrhis, & sopore copulatis; cùm tamen ille indiscriminatim cibum humidum omnibus febricitantibus commendet, & quidem prudentissimè

mè, præsertim si pro humido, cibum liquidum, fluidum, facilisque coctionis, ac distributionis, intelligamus.

APHORISMUS XVII.

Et quibus semel, aut bis, & quibus plurandè, an pauciora, & particulatim oporteat offerre, considerandũ. Condonandum autem aliquid Tempori, Regioni, Aetati, & Consuetudini.

A Quantitate, & Qualitate ciborum, pergit Hippocrates ad tempus, partitionemque eorundem, cum non satis sit, ad rectam Viæ rationem præscribendam, nosse quid, & quantum cibi sit exhibendum, ni etiã, semel, an bis in die, & num parum, ac sæpè, an verò multum, & rarò cibare oporteat, prospiciatur. Quamobrèm Medicos admonet, ut & id paritèr advertant, nè in recta ciborum administratione fallantur.

Quoniã verò prima indicatio semper à Viribus sumenda est, pro illarum propterea ratione, cibi erunt offerendi. Et quidè parum alimenti, sed sæpius exhibendum, consulit Galenus *in comm.*, cum ægotantis Vires imbecillæ fuerint, & ea, quæ in corpore est affectio, sit ex humorum corruptione, vel defectu: quippè languidæ vires, etsi restauratione egeant, multum tamèn alimèti sufferre nequeunt, à quo potius obrutæ succumberent, quàm crescerent: alimentum autèm parum, & sæpè exhibitum æquivalet multo. Parum, & rarò cibandum subdit, si vires debiles sint, nullus tamèn defectus adsit, nequè

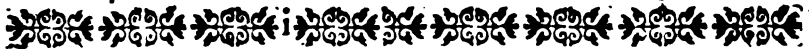
nequè corruptio; sed & humores naturales moderatè fuerint, vel etiàm superabundaverint, ut proptereà conjicere possimus comprimi potius vires ab humorum copia, quàm re ipsa deficere. Prætereà multū, ac sæpius vult alendum, si cum humorum defectu, aut corruptione vires fuerint validæ; etenim multos cibos exigit ejusmodi dispositio, nè vigorem amittat, & hi benè confici possunt à constanti robore. Multum deniquè, & rarò cibandum docet, cum vires robustæ sunt, & plethorica adest dispositio; nam etsi hæc Corporis constitutio potentèr cibos conficere valeat, quia tamèn multis, & frequentioribus non eget, rationabile est, ut rariùs alatur, nè ex plethorica dispositione in Athletarum discrimina incidat, si liberaliùs nutriatur.

At quamvis hæc in recta victus ratione à viribus, & à morbo desumpta, specialius considerare necesse sit, adjicit nihilominùs Hippocrates, indulgendum aliquid sempèr esse Tempori, Regioni, Aetati, & Consuetudini. Et quidèm Hyeme uberiori utendum cibo, sed rariùs: quoniam tunc ex dictis Ventres sunt validiores; undè homines magis appetunt, meliusque digerunt; at quoniam multam ciborum copiam nonnisi post longius tempus conficere possunt, proptereà rariùs alendi sunt. Aestate verò ob Virium, & Ventriculi languorem ciborum multitudo minùs toleratur; idcirco parciùs, sed sæpiùs alendum, nè vires alimenti paucitate deficiat. Sic non dissimilitèr Vere, ac in Hyeme, & Autumno, ac in Aestate cibi erunt assumendi; eo tamèn discrimine, ut quo magis Ver ad Aestatem accesserit, frugaliùs; & quo magis Autumnus ad Hyemem inclinaverit, liberaliùs offerantur: sæpiùs autèm, aut rariùs pro varia Corporum habitudine, & cōditio-

ditione. In Regionibus quoque variis, Aëris, aut Aquarum ratione, cibi facilius, citiusque concoquantur; vel contra tardè admodum, & difficulter; undè homines alicubi, vel multum, atque avidius appetunt, vel, modico licèt cibo, gravantur: quàm, & esculenta, ac potulenta magis, minusque nutritivæ conferentia, plurimum in hoc valeant. Præterea qui adolefcunt, sæpius, uberiusque sunt reficiendi; sicut etiàm consueti frequentiores, abundantioresve cibos sumere; serius verò, & parcius Senes, quique contrariæ consuetudini se addixerunt.

Sed & de Corporibus quoque; eorumque constitutionibus, peculiaris ratio habenda est: quippè Gracilia copiosioribus, & humentibus alimentis: Obesa tenuioribus, ac extenuantibus: & Carnosa solidioribus, ac moderatis nutrienda sunt; atque pro Virium, & Ventris robore, rarius etiàm, ac frequentius, his, aliisque ciborum generibus, prout humores, & fermenta viscerum multigena conditione variaverint.

Hinc deducere licebit, quòd tametsi Vires agrotantis, Morbi, & Causæ morbificæ, itemque illorū tempora, circuitus, incrementa, symptomata, & proprietates, statutam quamdam cibandi rationem exposcant, juxtà regulas superius traditas; illam tamen quodammodò laxare expediet Anni Temporis, Regionis, Aetatis, Corporis constitutionis, & Consuetudinis ergò; adeoque paululum indè in hanc, vel aliam declinandum, & semel, aut bis, & parcius, aut uberius, & serius, aut citius, & sæpius, aut rarius cibandum, prout ipsa expostulerint.

APHORISMUS XVIII.

*Aestate, & Autumno cibos difficillimè ferunt, Hyeme
facillimè, secundum locum Ver habet.*

CUM dixerit Hippocrates, condonandum ali-
quid esse Anni tempori, Regioni, Aetati,
& Consuetudini, nunc docet quibus in An-
ni Temporibus sit hoc agendum in usu ciborum.
Nihil autem præterea de Regionibus, Aetatibus,
& Consuetudine meminit; quoniam facile erat de
his decernere, ubi ratio ab Anni tempore de-
sumpta constitisset. Inquit ergò, Aestate, & Au-
tumno, cibos difficillimè ferri; facillimè verò Hye-
me, cujus causam Aphorismo XV. prodidit. Viget
enim natus, seu vitalis animalium Calor hyber-
no tempore; quamobrèm tunc cibus plurimus ex-
hibendus est: at verò Aestate, & Autumno, is
languet; ideoque multo cibo abstinendum. Quare
si in statu sano pluri alimento homines per ea tē-
pora gravandi non sunt, languescente nimirum in-
genito, & naturali calore; profectò in statu mor-
boso longè magis offenduntur, si multo cibo re-
pleantur.

Verùm quamvis in Aestate, & Autumno indi-
scriminatim ab Hippocrate sit prolatum, multos ci-
bos minimè sufferri, fortè quia, ex superius expli-
catis, Vitalis calor diffatur, & Ventriculi Animalium
tùm maximè in concoctione fatiscunt; adhuc aliæ
per Autumnum vigent Causæ, quibus Corpora spe-
cialiùs afficiantur. Et quidèm inæqualis ambientis
Aëris habitudo Viventia plurimum turbat, & velu-

ti

ti ad motus oppositos repente exagitat, non sine gravi vitæ incommodo; undè Hippocrates 3. *aphor.* 4. notavit, Autumnales morbos expectare oportere, quandò eâdem die modò calor, modò frigus viget, illosque prætereà acutissimos, & exitiales dixit *t. 9. ejusdem libri*, eoque magis quia halituum perspiratio per Cutim, tantoperè Viventibus necessaria, plurimum per id tēpus interturbatur, quocircà sanguis non levitèr inficitur; quin & detenti sudores, & cumulata ex intemperanti victu, & fructuum esu, excrementa, majora propemodùm damna visceribus afferunt, ut etiàm advertit Galenus *in comm. illius Aphorismi*.

Medium locum Ver habere inquit, intèr difficillimam in Aestate, & Autumno, ac facillimam ciborum in Hyeme tolerantiam, atquè hanc ab illo disjunct Hippocrates, quamvis Aphorismo XV. per ea tempora scripsisset, alimenta exigì æquè copiosiora; quia Ventris robur, & ingeni calor vis, atq; efficacia, in utroquè tempore, etsi non eâdem ex causa, uberius alimentum exquirunt, & speciatim in sanis. Sed & ciborum gravamen faciliùs, vel difficiliùs tolerabile in diversis Anni temporibus cōsiderans, ægrè admodùm illos sustineri inquit Aestate, & Autumno; Hyeme verò nullo penè labore. Nequè prætereà in Medicina novum est, quòd medicamentum, sive alimentum alicui indicatum, aliundè non toleretur. Atqui non æquè ferendus videtur cibus Vere, & Hyeme: siquidè verno tēpore turgent abundantiori sanguine Vasa, proindeq; diruptioni, pressuræque faciliùs subjiciuntur, ex humorum, & carniùm laxitate, ac plenitudine, ut de Athletis, qui ad summum bonitatis pervenère, jam antea est demonstratum. Jure ergò medium locum.

verno tempore concessit Hippocrates, illudque ab hyberno disjunctum, comparata nimirum facillima tolerantia ciborum in Hyeme cum ea, quæ minus tuta videtur in Vere. Sed & hac de causa cibum partiri expedit, ut qui non sustinetur semel exhibitus, iteratò resumatur distributus, sæpius, & parcè; quod edocere visus planè est Hippocrates hoc loco, intentus partitioni ciborum potius, quàm quantitati.

APHORISMUS XIX.

Iis, qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, nequè cogere; sed subtrahere adjunctioni antè judicationes.

Videtur hic Aphorismus omninò coincidere cū undecimo, in quo consimilis fermè sententia repetitur. Sunt verò, qui putant hunc esse epilogum præcedentium. Sed penitus falluntur; quia sententiæ aphoristicæ epilogum non admittunt, nequè hic quidpiam eorum continetur, quæ superioribus Aphorismis memorata sunt, nisi solum, quòd videantur resumpta documenta undecimi. Neq; licet opinari, fuisse illum incautè repetitum, vel ab aliis imprudentè adjectum: Nam pleraquè hic notantur, quæ ibi nullatenus sunt recensita, ut est, quòd speciatim dicitur de subtractione cibi antè judicationes. Satius igitur erit ità cum Sclano, & Sanctorio hunc Aphorismum interpretari, ut etiàm cū præcedenti congruentè necti possit. Nupèr scripserat Hippocrates, Aestate, & Autumno difficillimè cibos

cibos ferri, adeoque partiendos esse; excipit nunc Accessiones, & tempus paulò antè Judicationes morborum, ità ut in ipsis Accessionibus, etiam si Hyems vigeat, nihil cibi exhibeatur, sicut paritèr paulò antè Judicationes: quamobrèm quod condonandum est Tempori, Regioni, Aetati, & Consuetudini, locum haudquaquàm habebit in Accessione ipsa, & imminente Crisi.

Quamvis autèm indefinitè scribat Hippocrates: *lis, qui per circuitus accessiones habent*, adeoque videatur quamcumquè morbi accessionem periodicam complecti, specialius tamèn intelligit recurrentes febrium invasiones, quas Galenus *lib. de tempor. morbor. cap. 6.*, divisit in Accessiones, ac Remissiones; & rursus Accessiones in Principium, Inæqualitatem, Augmentum, & Statum: Remissiones verò in Declinationem, & Intervallum. Modò cum Hippocrates inquit, nil dandum in accessionibus, intelligendus in Principio, Inæqualitate, Augmento, & Statu; Sed tamèn posse tutò exhiberi cibum in Declinatione, vel Intervallo. Et quidèm non in Principio, nè distrahatur, aut gravetur Natura, cibo intereà nihilum proficiente, immò potiùs lædente, ut contigit ægroto innominato, & filix Philonis, qui cum febre calentes cœnassent, obierunt. Nequè in Inæqualitate, cum scilicèt inæqualibus motibus caloris, & frigoris, Corpus ægotantis afficitur, & pulsus varii in systole, & diastole observatur: tunc enim graviùs laceffiti febricitantes rem quamlibet fastidiunt. Nèc in Augmento, in quo Cerebrum, & Cor increbrescentibus symptomatis afflicta, magis, magisque à cibo læderentur, non parùm promotâ febrilium fermentorum tumultuariâ commotione. Nihil postremò exhibendum in Statu,

tu,

tu, quo tempore particulares Crises disponuntur; præsertim verò Sudores, qui à cibo impediti procul dubio nocumento forent. Hinc sana ratione Galenus ex documento Hippocratis 1. *de rat. vict. in ac.* 46., inculcat, cibum nullatenus præbendum, nisi calor thoracem dimiserit, & descēderit ad pedes: quod solum in Declinatione accidit, aut in Intervallo, cum symptomata desunt, vel magna ex parte remittuntur. At verò si stomachi languor urgeat, vel syncope immineat, nonnihil pro viribus offerendum, instante adhuc paroxysmo, ut jam antea notavimus.

Addit Hippocrates, nec cogendos esse ægrotantes ad sumendum cibum antè judicationem, seu crìsim, nè impediatur; siquidem ex Galeno 3. *de Crisibus*, plerumquè perturbantur motus Critici, vel cum interitu ægrotantis accidunt, ob errores in victu: cumque ex eodem Hippocrate 2. *Aphor.* 13. *Quibuscumquè Crisis fit, iis nox gravis antè accessionem*, ideoque nè cibus appetitur; nulla planè ratione cogendi sunt, ut cibum sumant; quemadmodum imprudentè plerisque fieri solet, qui ægros vel invites compellunt epulari, ut pugnam cum morbo, ut ipsi dicunt, strenuè possint sustinere. Porrò Hippocrates nedùm cogendos non esse ait, sed detractioni potius incumbendum, ita ut ex priori, & consueto cibo aliquid demendum sit, proximè accedendo victui tenuissimo, nè futura Crisis impediatur, aut interturbetur.

Tempus hoc antè Judicationes, in quo cogere non oportet ægrotantes, ut cibum sumant, Galenus exponit antè Accessiones. Verùm reprehenditur à Triverio, & Montano, quòd Hippocratem nugatorium faciat, quippè qui superius cibum in acces-

sio-

tionibus non dissimiliter inhibuerit; unde concludit Triverius, Judicationem hinc reverà intelligi Crifim, quâ morbus in suo statu judicatur. Hinc autem fit, ut per id tempus subtrahere adjectionem ille consulat; & quidem sive Crises sint universales, totique morbo finem imponant, sive sint particulares, & accessiones tantummodo singulatim removeant, ut dicitur 4. Aphor. 63., nè scilicet Natura à suo munere distrahatur, & causa morbifica per Crifim expellenda, ciborum multitudine, retardetur, recrudescat, ac evicto morbo suppetias ferat.

Attamen adnotare decet, non dixisse Hippocratem nil cibi his dandum esse antè judicationes, præsertim universales, sed subtrahendum adjectioni; id est demendum esse aliquid ex cibo antea exhiberi solito; aliter si de integra subtractione, & inedia intelligeretur, maximum vitæ periculû ægrotantes subirent, essetque hoc Hippocratis documentum ad perniciem potius, quàm ad salutem indictum.

APHORISMUS XX.

Quæ judicantur, & judicata sunt integrè, nequè movere, nequè novare aliquid, sive medicamentis, sive aliter irritando; sed finire oportet.

Quoniam tribus præsidiorum generibus universa Medicina fulcitur, Diæterico, Pharmaceutico, & Chirurgico; Hippocrates postquam de priori superioribus Aphorismis fusè disseruit, pergat nunc canones quosdam generales tradere, summopere conferentes ad usum Chi-

Chirurgicum, & Pharmaceuticum: atque primum Medicos monet, nè quid eo tempore agant, quo Crises perfectè accidunt, & Morbi omninò judicantur, ac desinunt; undè nihil omninò tentare, aut aliqua ratione movere expedit, tum medicamentis evacuationes promoventibus, tum irritantibus, ac perturbantibus Crises motum, sed inchoatum opus, vel absolutum à Natura, Naturæ ipsi omninò committere.

Principiò inquit, *Quæ judicantur*: idest, quæ salubriter à Victrice Natura, convenientè morbificam causam expellente, peraguntur. Judicium enim, seu Crises à Galeno *comm. 13. 2. lib. Aphor.*, definitur subita in morbo, vel ad salutem, vel ad mortem, mutatio; ac fit Naturâ separante à bonis mala, atque ad evacuationem disponente. Subita quippè debet esse mutatio, nam mutationes in morbis sensim factæ solutiones potiùs ab eodem Galeno appellantur: At verò Crises accidunt, totâ simul expulsâ causâ morbificâ, vel saltèm ad ignobiles Corporis partes translata. Cùm itaque ægitudines judicantur, vel etiàm judicatae, & finitæ sunt, Medicus tamquam Naturæ minister aliud quid tentare, aut innovare non debet; etenim non minoris prudentiæ erit, tum cessare, & ab omni opere, quiescere, cùm Natura satis perfectè suum opus explet, & morbum, morbique causam profligat, quàm subsidiarias eidem manus porrigere, quotiès opus medica, atque externo auxilio indigere videtur. Quare Galenus comparat Medicum perito Nauclo, qui opportunis temporibus vela aptat, ac demittit: præposterus enim illorum usus profectò naufragium pareret. Hinc patet, quàm longissimè à Ratione, & recta Methodo medendi juxta præscriptum Hip-

Hippocratis, & Galeni defleant, qui, quo tempore Natura Crifim aggreditur, & labores ingentes fubit in ipfo morbi vigore, ægrum importuna remedium multitudi- ne, ac varietate, obruunt, & nè parùm folliciti, aut diligentes videantur, ipfam vexant, atquè à proprio, falutarique munere diftrahunt; nè ideò meminerunt, illam effe morborum medicatricem, nequè indigere remediis, Medicique operâ, nifi cùm impedita nequit opus abfolvere; quamobrèm idem Galenus 9. de plac. Hipp., & Plat. cap. 8. ex mente ejufdem Hippocratis hæc habet: *erudita Natura eſt, licèt rectè facere non didicerit*: & alibi: *Naturæ morborum Medici ſunt*. Eodem modo fe habet & illud: *Natura ſufficiet prorsùs, &c.* Prudentèr itaquè conſulit Hippocrates, nihil penitùs movendum eſſe, ullo medicamentorum genere, quotieſcumquè morbus integrè judicari videtur, ſed opus omne committendum Naturæ.

Nèc ſolùm Hippocrates movendum inhibuit, verùm etiàm nullatenùs innovandum; ut propterea velit, non modò abſtinere oportere ab his, quæ evacuari, & quocumquè modo alterandi, atquè naturæ motum concitandi vim habent, ſed etiàm à cujuſvis alterius generis medicamenti novam, atquè ab inchoata differentem motionem inducentibus. Quare nèc quæ promoveant, nèc quæ turbèt: nèc quæ diftrahant, aut impediant, adhibenda ſunt: ſed & nèc ægrotantes ambienti frigido exponantur, ſi per ſudorem Crifis immineat; nèc cibos conſtipantes aſſumant, ſi dejectiones futuræ conjiciantur; nèc plurimis integumētis cooperiatur, ut æſtuent, ſi per vias urinæ ſperetur exitus cauſæ morboſæ; nèc gelidam nimis potent aquam, ſi hæmorrhagia è naribus prænoſcatur; ideoque vitentur ea omnia,

Q

quæ

quæ salutarem Naturæ motum remorari , aut prævertere possunt ; undè non abs re addidit Hippocrates : *sed sinere oportet* .

Integrè autèm ægritudines judicari , ac desinere debent , adeoque omninò causæ morbificæ depelli , ut opus universum soli Naturæ absolvendum relinquatur . At secùs si imperfectæ motiones , evacuationesque contingerent ; tunc enim , quia Natura quoquo modo deficit , auxiliis egebit , & ope medica , ut inchoatum opus perficiat , & compleat . Fiunt autèm ejusmodi imperfectæ judicationes , scèu crises , vel ob vitium languorem , vel ob morbificæ Causæ repugnantiam , aut ob viarum , per quas motiones , evacuationesque tentantur , impedimenta ; præter ea , quæ ex erroribus Medici , vel ægroti proficiscuntur . Undè prout hoc , vel illud noverit Naturæ impedimento esse , totis viribus per congruentia , & opportuna remedia prudens Medicus removeere conetur .

Quoniam verò specialius Crises distrahi , aut impediri possunt usu medicamentorum vel evacuantiũ , vel irritantium saltèm , propterea dicitur in Aph. *sive medicamentis , sive aliter irritando* : atquè hæc duo dumtaxat medicamentorum genera notantur . Excipiuntur autèm , quæ Naturam non turbant , sed roborant , ut efficacius inchoatum opus perficiat . Sic in ipsa etiàm Crisi ad reficiendas vires tutissimè exhibentur tinctura AlKermes , julapium vitale , omne genus Elixiris , aqua Cinnamomi , Ambra grisea , & his similia .

Verùm huic sententiæ obstare videtur sequens Aphorismus , quo admonet Hippocrates , eò ducere oportere vitiosos humores , *quò Natura vergit per loca conferentia* ; Undè quis inferre posset , licere

Mc-

Medico congrua adhibere remedia, quæ crifim per loca conferentia adjuvent, ac promoveant. At nullam in Hippocrate contradictionem inveniet, quicumquè confideraverit hic Crifim integram, perfectamque memorari, ut patet ex dictione illa *integrè*, quæ licèt in græco Codice exprimat per *ἀπριος*, quod plura folet fignificare, 2. tamèn *de Humoribus* t. 13., undè transcriptus eft hic Aphorifmus, vice *ἀπριος* fcribitur *ἀπαιρι*, quod perfectè, & integrè fonat, ut notat etiàm Galenus *in comm.* In fequenti autèm Aphorif. agitur de Crifi imperfecta, qua non ex integro morbifica Cauſa depellitur, ut propterea opus medicum exquiratur. Quare Avicenna *prima* 4. in unum recolligens ambas has Hippocratis ſententias dixit; *ſi Natura non movet, move tu motu ejus; at ſi ipſa movet, & aétu movet, dimitte eam, & operationem ejus.*

Conditiones autèm perfectæ Crifis refert Galenus *1. de diebus decret. cap. 2.*, & *in comm. hujus aph.*, eaſque ad ſex revocat: primùm exigit, ut per evacuationem fiat potiùs, quàm per Abſceſſum, & per partes infernas meliùs, quàm per ſupernas: tum ut noxius tantùm humor, iſque omninò excernatur, minimè verò quivis alius: ſervetur deindè locorù neceſſitudo, ut per vaſa conſentientia, ac recto tramite, ejuſmodi evacuatio fiat: poſt has, quæ facile toleretur: & poſtremò, prævia coétione, atquè in die decretorio. Cum hiſ enim conditionibus Crifis contingens denotat, devictam fuiſſe cauſam morbificam, atquè omninò extrà corpus eductam abſquè periculo Recidivæ, & finè ullo virium detrimento. Ex defectu primæ conditionis. licèt Abſceſſus intèr Crifis referantur, quia tamèn vitioſus humor non evacuatur, nèc extrà Corpus depellitur, facile re-

crudescere potest, & denuò sanguinè, ac principalia viscera inquinare, ut accidit Critoni: sic paritèr cùm sunt per partes superas, inopinàtèr Cor, Pulmones, Cerebrum, & alia membra nobiliora infici possunt; undè ex Crisi per vomitum non rarò accidit Cardialgia. Ex defectu secundæ conditionis perniciosæ sunt evacuationes diminutæ, vel immodicæ: etenim ob illas relabuntur ægrotantes; nam quæ relinquuntur in morbis post judicationem, redivas facere consueverunt 2. *Aph.* 12.; ob has verò vitæ periculum imminet ex Virium languore. Cùm insupèr alii humores, quàm vitiosi evacuantur, contingit planè ex unâ vires infirmari, & ex alterâ morbificam causam increfcere, ac vehementiùs adoriri Naturam, quæ procùl dubio ex inutili egestione languidior reddita tandèm succumbet: atqui oportet post coctionem fieri discretionem, & postcà evacuationem, ut bona sit Crisis 4. *Aphor. comm.* 22. Ex defectu tertix conditionis damnantur evacuationes per eas partes habitæ, quæ cum affecto viscere non consentiunt, per meatus sibi mutuo respondententes: sic in affectibus pectoris, vomitus, vel alvi profluvium, malum est. Ex defectu quartæ conditionis pessimæ sunt Crises vitale robur dissolventes, quippè ab his unâ simul morbus desinit, & Vita; undè dicebat Hippocrates in *Coacis prænotionibus*: aliquandò in optimis Crisibus ægri pereunt; cùm scilicèt Vires illas non sufferunt. Ex defectu quintæ cõditionis malæ sunt egestiones humorum intèr morborum initia, nondùm concocta, nèc secreta causa materiali eorundem; quamobrèm Galenus c. *comm.* 22. 4. *Aph.* inquit: *Quandò aliquis incipit Morbus, si quid excernitur, nihil tunc excernitur Naturæ ratione, sed sunt omnia symptomata eorum,*

rum, quæ præter Naturam sunt in corpore dispositio-
num: quo enim in tempore à causis morborum facien-
tibus Natura gravatur, & adest cruditas humorum,
tunc aliquid utilitèr evacuari est impossibile: siquidè
oportet coctionem præire, subsequi verò discretionem, &
postea evacuationem, ut bona sit Crisis, sive Judi-
cium. Et comm. 13. 2. aphor.: Fit autè judica-
tio, Natura separante à bonis mala, & ad excernen-
dum præparante. Ex defectu demùm sextæ conditio-
nis suspectæ sunt Galeno Crises in diebus paribus
contingentes; ut proptereà miretur, cùm citrà reci-
divam judicata fuerit Virgo Larissæa in sexta die,
quâdoquidè ex eodem 1. de diebus decretor. c. 7.
nullum signum futuræ recidivæ fortius est, quàm
dùm Crisis fit in die non critico. Et Hippocrates
4. aph. 36. Sudores, docet, febricitanti si incæperint,
boni, tertia die, quinta, septima, octava, nona, un-
decima, decimaquarta, decimaseptima, vigesimaprima,
vigesimaseptima, trigesimaprima, & trigesimaquarta. Hi
enim sudores judicant morbos. Qui verò non ita fiunt,
laborem significant, & morbi longitudinè, ac recidivâ.

Verùm adversùs hanc ultimam bonæ Crisis con-
ditionem pugnare videntur plurima exempla ægro-
tantium, qui in libris Epidemiorum ab Hippocrate
memorantur judicati aliis, quàm in diebus decreto-
riis; ut proptereà Averroes 4. collect. 4., has eas-
dem perfectæ Crisis condiciones referens, pro die
critico habeat illum, in quo bona Crisis accidit,
ex præcedente coctione, & succedente evacuatione
conferente. Et Celsus lib. 3. c. 4., inhærens Ascle-
piadi hæc habet: *Id Asclepiades jure, ut vanum,*
repudiavit, nequè in ullo die, quia par, imparve, ef-
set, his, vel majus, vel minus periculum esse dixit.
Interdùm enim pejores dies pares fiunt, nonnumquam
etiàm

etiã in ipso morbo dierum ratio mutatur, fitque gravior, qui remissior esse consueverat, atque ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnam vim Antiqui fatebantur, qui cum octavum primi Naturam habere contenderent, ut ab eo secundus septenarius numerus inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octavum, neque decimum, neque duodecimum diem sumendum quasi potentiozem; plus enim tribuebant nono, & undecimo: quod cum fecissent sine ulla probabili ratione, ab undecimo non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiã apud Hippocratem, ei, quem septimus dies liberaturus sit, quartum esse gravissimum, itã, illo quoque Authore, in die pari, & gravior febris esse potest, & certa futuri nota; atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrumque efficacissimum apprehendit, idest, quartum, septimum, undecimum, quartumdecimum, decimumseptimum, in quo & ab impari ad paris rationem transit, & ne hoc quidem propositum conservavit, cum, à septimo die undecimus, non quartus, sed quintus sit: adeo apparet, quacumque ratione ad numerum respexerimus, nihil rationis sub illo quidem Authore reperiri. Haftenus Celsus.

Hæc igitur cum itã se habeant, facile prudens Medicus conijcere poterit, quandonã operantem Naturam finire debeat, & contra quando ejusdem diminutos motus adjuvare, vel excedentes cohibere oporteat. Et quidem in perfecta Crisi nil aliud tentandum præter id, quod Viribus instaurandis inservit; In Crisi verò imperfecta, cum scilicet Natura inchoatam evacuationem absolvere nequit, Medicus illius adjutor sit, & inchoatum motum perficiat, Viribus interea refectis. Symptomaticæ demùm egestiones non impediendæ, si ferantur, & cau-

& causam morbificam quæ ratione diminuunt ; at si Vires infirmant, & ad morbum, morbique causam nihilum conferant, cohibendæ sunt. Porro in omnibus peculiaris ratio de Aegrotantis virtute habenda semper est.

APHORISMUS XXI.

Quæ ducere oportet, quò maximè Natura vergit per loca conferentia, eò ducere convenit.

Sicuti quæ judicantur, & judicata sunt integrè, nequè movere, nequè novare oportet, sed finire; ità cum imperfectè moventur, aut mota sunt, toto conatu adjuvare expediet, ut propterea hic Aphorismus sit veluti appendix antecedentis. Cumque imperfectè judicata à Natura, sint Arte perficienda, ut omninò causa morbi depellatur, & morbus ipse planè desinat, docet nunc Hippocrates per eadem loca, quæ Natura ipsa indicaverit, esse promovendam totius causæ morbificæ evacuationem. Hinc tria potissimùm videntur hoc Aphorismo comprehensa: primùm oportere Medicum Arte perficere, quod Natura explere non potuit: tum ut per loca conferentia, & quæ Natura ipsa in Crisi jam inchoata indigitaverit: deindè ut ex variis fortassè illius motionibus, ea speciatim seligatur, ad quam maximè vergere videtur, & humor ipse deponendus promptior, paratior, magisque dispositus est.

Quænam sint ista, quæ ducere oportet, explicat Galenus in *comm.*: quæ v3. nequè judicantur, nequè

quæ sunt integrè judicata, nempè causæ materiales ægritudinum, quoniàm Crises non accidunt, nisi morbis pendentibus è materia, sivè humoribus, qui degenerarunt: & nisi sensibili evacuatione hi tollantur, illi non desinunt: modò si imperfectè contingat ejusmodi vitiosos humores morborum causas repurgari ope Naturæ, beneficio Artis oportebit diminutam eorundem evacuationem absolvere, ut Aeger in pristinum salutis statum reducatur, & non recidat.

At quoniàm, quæ educenda sunt, per quas vias educi debeant, sæpissimè ignoramus, admonet Hippocrates, ut per ea loca promoveatur evacuatio, per quæ Natura illam inchoaverat; proindè subdit: *Quò Natura maxime vergit.* Naturæ verò nomine intelligitur hic ab Hippocrate vis illa, internusque motus tam partium fluidarum, quàm solidarum restam Corporis œconomiam constituentium, undè fermentationibus, dissolutionibus, secretionibusque, coctiones, nutritiones, mutationes, atquè salubrium ab insalubribus humoribus repurgationes absolvuntur, indeque Cordis, & Arteriarum motus, ac totius Animalis Vita persistit. Hunc ergò partium omnium mutuò cohærentium, atquè in unum consentientium complexum, & structuram, meditatus aliquandò idem Hippocrates, dixit, esse in homine, ejusq; partibus consensum unum, conspirationem unam, per quam sibi vicissim auxiliantur, diversis fermentorum proprietatibus, atquè excedentium humorum propensionibus, viscerum secerniculis, mutuisque succorum actionibus, ac fermentationibus, ut exindè hùc, aut illuc ferantur subacta, inversa, & mutata quæcumquè morbosam fortassè Corporis constitutionem reddiderant, pro varia

ria partium affectarum habitudine, & vitiosorū succorum inclinatione; Undè observamus tenues, acres, sulphureos, seu biliosos appellatos humores, sponte sua Stomachum, & partes supernas petere; crassos verò, seu phlegmaticos, potiùs alvum, & intestina, ex 4. *Aph.* 4., & 6.; quamobrèm eodem 4. *Aph.* 2. utile dicitur talia in medicationibus è corpore educere, qualia spontè prodeunt, putà humores vitiosi, cum ultrò per Corporis emissaria defluunt. Hinc non semèl etiàm expertum in Cadaveribus, humores sponte sua per os, nares, vel per alvum, prodiiisse, nulla intereà vi illos intrinsecùs adigente.

Cùm aliquandò Sudores, Vomitus, & Dejectiones, aliæque evacuationes unà simul promoveantur, illa potissimùm ex ipsis adjuvanda, quæ convenientior, facilior, & securior visa fuerit. Si verò loca, per quæ humorum expulsionès inchoantur, idonea non sint; præsertim si gravia symptomata socientur; ut cùm per vomitum vitiosi humores educuntur, qui Cardialgiam, Singultum, aut Lipothymiam afferunt; vel cùm à Cerebro deponuntur in aures, cum periculo surditatis; vel cùm per vias urinæ, dolorem, ardorem, ulcerationemve inducunt, eas sagax Medicus avertere, atquè in alios ductus deducere poterit, præcavendo intereà mala subindè imminètia. Sic sudores diaphoreticos dictos, & frigidos, passim comprimere conamur, & sistere hæmorrhagias narium, ac hæmorrhoidum, si modum illæ nō fervent. Cùm igitur Natura per poros cutis morbi causã expellere nititur, apparentq; signa sudoris imminèntis, omni conatu stubebit Medicus illum promovere; si verò alterius evacuationis signa præluceant, in illam, prout occasio feret, specialius in-

R

cum-

cumbet, perpensis intereà propriis, peculiaribusque ægrotantium Corporum constitutionibus, dispositionibus humorum, partium affectarum, & ductuum eorumdem conditionibus, aliisque, quæ sanè plurima esse possunt, cum non omnibus æquè contingat pari evacuationis genere ab iisdem ægritudinibus vindicari. Hinc perperam agunt, qui morbos omnes, omnemque noxium humorem, per alvum dumtaxat conantur educere, putantes se hac sola ratione omnem medelam cunctis ægrotis afferre posse.

Loca insupèr congruentia, per quæ noxii humores ducendi sunt, recenset Galenus in *comm.*; scilicet illa sunt Os, Nares, Aures, Ventriculus, Intestina, Uterus, Vesica, & Cutis universa, undè fit perspiratio, & sudor; itemque meatus omnes corporis insensibiles, quos idem Galenus *comm.* 54. 7. *lib. aphor.* Naturâ, ad depellendos vitiosos humores, sibi parare, & invenire dixit. Excipiuntur autem loca affecta, seu partes læsæ Corporis, per quas nullo modo educere convenit, nè humores ad illas magis confluant, ex Galeno *s.* 2. in 6. *epidem.* 29. Hinc in Dysenteria per alvum evacuare, & per vias urinæ in Nephritide, & Diabete, nulla ratione expedit.

Ut autem convenientia illa existimentur, sex videntur exigere conditiones. Primò, ut sint illæsa, ex 13. *meth. cap.* 11., ubi inflammatis Intestinis, vel aliter affectis, Galenus præcipit per alvum non esse evacuandum, sed per ductus urinæ; & læsis Renibus, non per urinam, sed per alvum purgandum esse: quod paritèr confirmat 2. *epidem. comm.* 7., & antè ipsum edocuit Hippocrates 6. *epidem.* 2. 29., inquit: *Revellere oportet, si non quâ oportet,*

re-

repunt; si verò quò oportet, his oscula aperire oportet, qualitèr singula repunt. Secundò, ut nullum incommodum, ex evacuatione promovenda, loca ipsa patiatur, quemadmodum rectè monet in comm. hujus aphor. Galenus. Advertit tamèn idem Auctor 1. ad Glau. c. de Quartana, cum per vomitum omninò ducendus humor est, nè ab illius acritudine, ac pravitate Stomachus offendatur, cibum, vel jusculum pingue, aut aliud quid, quod retundere queat mordentis humoris acritatem, præsumere oportere. Quamobrèm in urinæ vitiis exhibere solemus diuretica, illius acritudinem unà simul temperantia. Tertiò, ut nedùm damna partium affectarum, sed etiàm cohærentium, & consentientium, evitentur, nè scilicèt à promota per has egestione illæ quodammodò coafficiantur, & doleant. Hinc Vomitus prohibetur in affectibus Oculorum, & Cerebri, quia hæ partes plurimùm compatiuntur à vomitu. Sic paritèr affecto Utero, alvus proritanda non est, nè ab intestinorum irritatione ille concutiatur, & furat. Quartò, loca, per quæ ducere expedit, proxima sint Visceribus, undè humores sunt deducendi: hac enim ratione citò, tutò, & jucundè assumpta medicamenta conferent, quod summum est in Medicina facienda, documento Aesclepiadis summoperè à Galeno hac de re commèdati; undè idem Galenus 7. meth. cap. ult. affecta parte cava Hepatis, educit per alvum; laborante verò gibba, per Renes. Hippocrates etiàm 2. epidem. f. 2. 27. urinæ profluvio Lienis tumorem in Bione curatum refert, proptèr consensum Renum; cum Liene per arterias splenicæ, & emulgentes dictas. Quintò, ut tramite, quo fieri potest, compendiosiori, humores egerantur: nimirùm, citiùs

Ex Gal.
13. me-
ib. cap.
11.

vomitum, quàm dejectione Vëtricus inanitur, & Pe-
ctus faciliùs per tussim, quàm per urinam. Sextò
demùm, ut loca, per quæ promovenda est evacua-
tio, communicent cum partibus affectis, & consueta
emissaria illa sint, undè aliàs corpus fuerit re-
purgatum. Sive autèm ductus isti patentés sint, &
Anatome cogniti, sive prorsus ignoti, & inconspi-
cui, parùm referet, modò in similibus contulerint:
dicitur enim 4. aphor. 28. *Quibus biliosa sunt deje-
ctiones, hæc superveniente surditate, cessant; & quibus
surditas adest, superveniens biliosis dejectionibus,
cessat.* Et 7. aphor. 54. *Quibus inter Ventriculum, &
Septum transversum pituita reposita est, & dolorem af-
fert, non habens viam ad alterutrum ventrem, iis per
venas in Vescam pituita versa, solvitur morbus.* Et
lib. de humoribus refertur hæmorrhoidas pleuriticis
prodesse; atquè aliis alia: cùm tamèn consensus per
vasa nullus in his pateat.

Sed & non rarò conferre solent evacuationes
promoræ per speciales quosdam ductus, & magis
uni, quàm alteri, ex habitu, & peculiari Cor-
poris constitutione, itemque à varia anni tem-
pestate, & humorum copia. De habitu corporis
scribit Hippocrates 4. aph. 6., & 7., Graciles per
vomitum faciliè purgari, Carnosos verò, & Pingues
potiùs per alvum. Sunt insupèr, qui ex peculiari
habitudine respuunt cujusvis generis cathartica, at-
què ab illis perquàm malè se habent: alii ægrè
nimis ferunt clysteria, ut etiàm aliquandò in ani-
mi deliquia incidant: Nonnulli certa quædam re-
mediorum genera, quibus humores in particulares
meatus feruntur, abhorrent; aliis verò suaviùs dele-
stantur. Quare in his oportebit ea dumtaxat præ-
scribere medicamenta, quæ experimentis conferen-
tiora

tiora probata sunt; quinimmò per eas solùm vias præstabit evacuare, undè nullum incommodum sit probabiliùs consequuturum, perquisità priùs proprià cuiusvis patientis constitutione, cui magis ferendo sit, & per quos ductus. Quòd ad anni tempora, inquit idem Hippocrates 4. *aph.* 4., Aestate per superiora, Hyeme verò per inferiora potiùs esse evacuandum. In humorum deniquè copia, & multitudine, potiùs dejectoria, quàm vomitoria commendantur, & hæc magis, quàm diuretica, vel sudorifica.

Quoniàm verò antea dictum est, oportere aliquãdò Medicum aliò commotos humores divertere, monendi propterea illi sunt, qui indiscriminatim in Morbis, Naturæ motum prosequi adnituntur: nimirum quia aberrat non rarò illa, & vergit, quò ducere salutare non est. *Oportet itaque, ex Galeno, Medicum Naturæ motum animadvertere, & si quidem idoneus fuerit, ei convenit adminiculari, & cooperari, si verò contrarius, & noxius, hunc prohibere, transferre, atquè divertere oportet.* Atquè idoneus, & utilis tum maximè existimabitur, cum citrà virium dispendium, & viscerum incommodum evenit, ac morbum vel tollit, vel magna ex parte diminuit.

APHORISMUS XXII.

Concocta medicari, atque movere, non cruda, neque in principiis, modo non turgeant: plurimum verò non turgent.

QUamvis in quibusdam exemplaribus Aphorismus hic scriptus non sit, ut notat in *commentario* Galenus, ipso tamèn auctore, negari non potest, quòd Hippocratis non sit, quippè qui passim notatus inveniatur in *libro de humoribus*. Et *lib. 4. de san. tuend. cap. 5.* nedùm Hippocratis esse, idem subdit, verùm etiàm totius Medicinæ Oraculum: id quod speciatim præmohendum duxi ad redarguendos eos, qui vim istius præcepti effugere tentarunt.

Proponitur autèm in illo opportuna occasio purgandi, & tempus aptum egestionis vitiosorum humorum, ut tuta, & còveniens morbificæ Causæ propulsio succedat, absq; ulla innoxii humoris evacuatione: equidèm non sempèr humores nocui evacuante medicamento utilitèr educuntur, cùm primùm concoqui, deindè secerni, ac postremò debeant evacuari. At verò de purgatione ope medica promovèda hic agitur; etenim cùm antea sermo fuerit institutus de evacuatione sponte Naturæ inducta, sed imperfectè, quæque à Medico foret adjuvanda per loca conferentia, quò scilicèt humores ipsi vergerent, propterea hoc Aphorismo ea solùm objicitur examinanda, quæ omninò Medici ministerio peragitur. Nè autèm quis putaret quocumquè morbi tempore licere Medico Morbos purgante medicamento aggredi, præcipit

cipit Hippocrates, non nisi concocta convenire medicari, non autem cruda, nec in principiis, modò nõ turgent. Quare generalem regulam purgãte dumtaxat medicamento utendi, cum concoctio humorũ præcesserit, excipit solùm in crudis turgentibus, quos tamèn & rarò turgere dicit.

Arabes, aliique Barbari, coctionem, in hominibus potissimùm, contemplantur duplicem, pro duplici eorundem statu. Primam fieri ajunt, mutatione alimenti in alibiles humores, atquè in Corporis nutritatum, ut cum ex cibo chylus, & ex chylo sanguis conficitur, ut is in aliti substantiam transeat. Alteram, mutatione noxiorum humorum, non tamèn ut nutriant, sed ut subasti, ac domiti, immò etiàm à salubribus secreti, facilius possint per consueta emissaria expurgari: quò spectat effectum illud Medicorum ex Galeno antea memoratum: *oportere primum præire coctionem, subsequi verò discretionem, & postea evacuationem.* Et sanè hæc, quæ in nocentibus, & inutilibus humoribus sæpissimè observatur, haudquaquam à Calore, qui universalis opifex Coctionum statuitur, perfici potest, quippè qui in statu Corporis morbofo evadit excedens, vel deficiens, adeoque ineptus coctioni noxiorum humorum peragenda, quæ tamèn patientior plerumquè est potissimùm in febribus, in quibus nõ rarò sponte sua morbofi humores concoquuntur, atquè ab utilibus secreti per convenientia emissaria sensim repurgantur. Subolevit fortassè hoc Valesio, qui propterea *super quartum Meteor. Aristotelis* arbitratus est, coctiones perfici potiùs intrinseco calore, ac vi propria mistorum, vel succorum, quàm alieno, nempe Ventriculi, aut alterius Visceris: quod paritèr existimarunt Horatius Augenius 2. *epistol. lib.*

10. cap. 1. , & Argenterius 3. *Artis Med. comm.* 38., eo præsertim argumento ducti , quòd fructus ex arboribus decerpti , sponte sua concoquantur , ac maturentur , itemque interna vi Mustum in perfectum , generosumque Vinum commutetur . Atquè hinc jure optimo melioris notæ Philosophi , quam coctionem Veteres appellarunt , maluerunt Dissolutionem ex Fermentatione nuncupare , voce planè congruentiori ; quin & Galenus ipse coctionem cum secretionem sæpè confundere non est veritus , & alteram sinè altera inveniri minimè posse testatus est 3. *de naturalibus facult.* , & *alibi* .

Hanc ergò coctionem ad opportunam purgantis medicamenti exhibitionem exquirat in hoc Aphorismo Hippocrates , ut exindè inutilium , & noxiorum dumtaxat humorum sequatur evacuatio , quique utiles sunt , & salutare Corpori , in suis vasis consistant ad Vitæ sustentationem . Illi propterea promovendæ sedulò vacandum , nè unquam aggredi licere Morbos purgantibus medicamentis , nisi prius humores evacuandi dispositi , & ad exitum parati fuerint , pluriès animadvertit idem Auctor , sed præsertim 2. *aphor.* 9. , inquit : *Corpora cum quispiã purgare voluerit , oportet fluida facere* : quem textum exponens Galenus , ait : *Erit autem fluidum Corpus , omnibus meatibus quidem reſeratis , humoribus verò incisis , absterſis , atquè extenuatis , si quis fuerit humor in Corpore crassus , ac glutinosus* . Hinc duo videtur in universum exigere ad coctionem , promptamque humorum purgationem , viarum scilicèt laxitatem , & humorum extenuationem . Idipsum etiàm edocet *lib. quos , quibus , & quandò purgare oportet* , inquit : *oportet autem priusquam purgans exhibeamus medicamentũ , crassos humores attenuare , tenacesque diffecare , &*
mea-

meatus recludere. At alii plura in humoribus considerantes, plura quoque in præparationibus, coctionibusque desiderant, pro varia eorundem conditione. Et quidè humores crassos esse attenuandos, tenaces incidendos, calidos refrigerandos, frigidos calefaciendos, & pari ratione alios ad naturalem constitutionem reducendos esse affirmant. Sed tamen de tenuibus humoribus controversant, quo pacto præparandi, atque ad coctionem disponendi sint. Et Avicenna *fen. 1. 4. tract. 1. cap. 7.* illos, eadem lege, vult crassiores efficiendos, documento Galeni *lib. de constit. Artis c. 19.*, qui jubet crassum, & lentum humorem esse attenuandum, tenuem vero densandum. At cõtrarius est Averroës, qui acriter Avicennam reprehendit, asserentem tenuia concoqui, cum crassescunt: & ratio videtur, quoniam quò tenuior humor est, eò facilius purgante medicamento educitur: quippè propria tenuitate facile quosque ductus subire, & pervadere potest, undè suapte natura purgabitur; atque hinc Galenus ipse *lib. 14. meth. cap. 17.* flavæ bilis evacuationem facilem esse scripsit, pituitæ verò, & melancholiæ difficilem; quod paritèr confirmans *lib. quos, quibus, & quando purgare conveniat*, subdit: *intèr initia morbi tenues, & aquosos humores evacuabis: ubi crassi, & tenaces fuerint, quales suapte natura sunt pituita, & nigra bilis, concoctionem expectabis*. Undè tenues, & aquosos humores ad catharsim præparatione, coctioneque non egere, manifestè videtur insinuare; Experimenta nihilominus contraria suadent.

Ex his itaque deducere fas est, aliam hinc intelligi ab Hippocrate coctionem, quam ut vulgò solent interpretari, per mutuam qualitatum attemperationem, & quemadmodum ex Galeno 3. *de natura*.

*Vetiam
lib. de
differ.
Sympt.*

Gal. facult. cap. 7. definiendam putant: Alterationem in propriam ejus, quod nutritur, qualitatem. Ibi enim coctionem naturalem in statu salutis, per quã alimentum in nutritionem vertitur, sibi tantummodò examinandam proposuit; non verò quæ in statu morboſo in humores evacuos peragitur: de ea equidem ſpecialiùs agēs *1. epidem. comm. 2. t. 44.*, & *2. de rat. vict. in acut. comm. 44.*, inquit, Concoctionem haberi, Naturã morboſas Cauſas evincente, atquẽ ad expulſionem diſponente; cumque id calorificis, & diſſolventibus tantummodò perfici poſſit, jure optimo proindẽ Alexander Trallianus *lib. 1. c. 10.* etiã bilioſum humorem per mediocritẽ calefacientia, non verò per frigorifica concoquendum eſſe docet: quod & Galenus ipſe *lib. 2. de compoſ. medic. per loca cap. 11.* admonet; etenim coctio à calorificis tantum, ſed temperatis, non autẽm à frigorificis perficitur. Et licet ab his quoquẽ aliquãdò emolumentum conſequatur in affectibus bilioſis dictis, ea tamẽn non conferunt, quòd coctionem promoveant, ſed quia fervorem, ac ſitim ſedant, ſymptomata planè ægris moleſtiſſima; undẽ poſtmodum Natura meliùs poſſit morboſam Cauſam concoquere, & ſuperare: quemadmodum notavit etiã Actuarius *lib. de compoſ. medicam. agens de uſu ſyruporum inſfrigidantium in febris*.

Concoctio igitur ab Hippocrate hĩc memorata erit ſolùm Diſſolutio, ac Secretio inutilium humorum ab utilibus, & præſertim à ſanguine, eo proxi-mo modo, quo in Muſto, cum in Vinum perfectum prævia fermentatione tranſit, experimur: ſepoſitis etenim partibus inutilibus, & ſæculentis, veluti Naturæ diſſentaneis, Cauſa Morbi eviſta dicitur, & cõcocta. Jubet autẽm Hippocrates concocta eſſe medican-

*V. Gal 5.
de ſimpl.
med. fac.
c. 5. & 1.
epidem.
ſ. 2. cõſt.
3. comm.
41. Ari.
ſtoſor. 4.
maſoor.
2. & c.*

dicanda, non cruda, quoniam si ante ejusmodi dissolutionem, secretionemque, purgatio institueretur, tum boni, tum mali humores à Cathartico indiscriminatim educerentur, vel boni solum, magisque fluentes, magna cum virium jactura; Quod idem Hippocrates 4. de rat. vict. 44. nedum expressè insinuat, sed etiàm rationem addens, subdit: *nempè si ventrè moveris, urina non maturabitur, febrisque citrà tum sudorem, tum judicationem in longum tempus protrahetur.* Cui Galenus inhærens in *comm.*, in eandem planè sententiam concedit. Ut igitur evacuatio accidat talis, qualis exigitur, quæ nimirum conferat, & toleretur, expectanda erit concoctio, idest dissolutio, & secretio morbosorum humorum à salutaribus, ut his relictis, illi solummodò educantur, & æger absquè ulla virium noxa in pristinum sanitatis statum citissimè redeat.

Advertit autem Galenus in *hoc comm.*, & *comm.* 37. 2. lib. Aphor., non cujuscumquè medicamenti assumptione solere Hippocratem medicationem nominare, sed tali vocabulo in sola uti purgatione. Atqui ille humor à purganti pharmaco commodè potest educi, qui cōcoctus, atquè ab aliis secretus fuerit, non autem crudus, & cum utilibus, ac salubribus commistus, At cur addidit, *atquè movere non cruda*? Satis enim esse videbatur affirmando dixisse, *concocta medicari.* Ut quid igitur opus fuit negantem adjicere dictionem? Ansam proindè præbuit Expositoribus dubitandi quid per *movere*, quidque per *non cruda*, is intelligere voluerit.

Sanctorius existimat dictiones has superfluas esse in Aphorismo latinè reddito; fuisse autem opportunè adjectas in græco Codice ad tollendam ambiguitatem, & æquivocationem, quæ continebatur in

verbo *πένονα*, quod potest significare *cocta*, & *ma-
 tura*; ideoque vult ità legendum esse Aphorismum:
Matura medicari, & movere, deleta dictione, *non
 cruda*, tanquàm superflua. Montanus *non cruda* pu-
 tat esse nomen indefinitum, comprehendens quid-
 quid crudum non est; undè opinatur voluisse Hip-
 pocratem movenda esse non *cruda*, idest omnia,
 præter ea, quæ cruda sunt. Arbitrantur alii idem
 prorsùs significare, *movere non cruda*, ac *medicari
 concocta*: fuisse autèm bis idem ab Hippocrate re-
 petitum sub diversa phrasi, veluti effatum, ac do-
 cumentum magni in Medicina momenti. Aliis cum
 Zecchio sic legere placuit: *concocta medicari, atquè
 non movere cruda expedit*: cruda autèm interpretan-
 tur quæcumquè concoctione transmutari possunt in
 substantiam alibilem, ut fertur esse pituita in venis
 contineri credita. Sed & visum est Marsilio Cagna-
 to universam hanc sententiam invertere, ut sensus
 fiat, minimè convenire concocta medicari, atq; mo-
 vere, sed cruda solùm, quia concocta, uti evicta à
 Natura, sponte sua difflantur, & egeruntur, sinè ul-
 la Medici opera. Sunt qui verbum *movere* expo-
 nunt pro *minuere*, seù uti medicamentis blandè sub-
 ducentibus, & lenientibus dictis, adeoque Aphorif-
 mum interpretantur: medicanda, seù purganda esse
 medicamentis eradicantibus, quæ concocta sunt, mo-
 venda verò, seù diminuenda, quæ adhuc cruda
 persistunt: Nequè desunt, qui pro non crudis in-
 telligunt *semicocta*, ut propterea sententiam apho-
 risticam explicent de purgandis perfectè concoctis,
 movendis verò, seù diminuendis crudis, seù semi-
 coctis; Quin & Fuchsius de crassis, & frigidis hu-
 moribus dumtaxat interpretatur. Nonnulli apud Ar-
 genterium non crudos intelligendos existimant hu-
 mores

mores infra sanguinem, qui nimirum per ulteriorem coctionem in sanguinem ipsum commutari possunt; sub verbo autem *movere* comprehendi ajunt quodcumque genus medicamenti motum in Corpore efficientis, etiam perfrictiones, & cucurbitulas. Denique alii *movere* exponunt, sanguinem mittere, ut proinde sicuti concocta purgante medicamento educenda sunt, ita cruda moveri possint sanguinis destractione per venæ sectionem.

Sed tam variæ, ac multæ sunt hujus Aphorismi expositiones, ut mirum sit, quàm mentem Hippocratis in alienos, differentesque sensus extorqueant anxii isti Commentatores; cum tamèn facillimè pateat, voluisse illum concocta, idest ab utilibus humoribus secreta, catharticis medicamentis licere, dumtaxat evacuari, minimè verò cruda, nondum dissoluta, nèc sejuncta, sed simul cum salutaribus commista, ut propterea Aphorismus legendus sit: Concocta medicari, atque movere convenit, non autem cruda: Quæ expositio nedum genuina Hippocratis est, ut deducitur ex 4. de rat. victus 44., verum etiam expressissima Galeni 4. de sanit. tuend. cap. 5. *Quando corpora (is inquit) abundant crudis humoribus, his nèc sanguis mittendus, nèc alvi dejectio, aut exercitatio, aut omninò motus, aut balneum adhibendum, quippè incisa vena bonum sanguinem emittit, malum, qui in primis maxime venis circa Jecur, & quod Mesenterium vocant, colligitur, in totum attrahit corpus; dejectio verò in talibus, tormina, & erosiones creat, animique deliquia, cum eo, quod nèc notatu quidpiam dignum educit, quando crudi omnes succi pigri, atque ad motum inepti propter crassitudinem, frigiditatemque sunt; quò fit, ut etiam omnes angustas vias obstruant, per quas id, quod*

quod medicamentum dejicit, ferri ad alvum debeat, atque ita nec ipsi educantur, & aliis sint impedimento: id quod sanè Hippocrates illo oraculo præcavit; quo brevissimè præcipit, concocta medicamento tentanda esse, non cruda. Eadem de causa nec exercitare, nec omninò movere, sed nec lavare expedit eos, qui in primis venis crudorum copiam habent, siquidè omnes id genus motus succos illos in totum corpus agunt. Servandi igitur hi sunt in omni quiete, dandaque ipsis cibus, potio, medicamenta que sunt, singula ejus generis, quæ attenuent, dissecent, & conficiant succorum crassitudinem, idque citrà manifestum calorem. Et lib. quos, quibus, & quando purgare convenit: Qui humores jam aliqua in parte corporis confederint, nequè ullo alio auxilio, nequè purganti medicamento priùs movendi sunt, quàm concocti fuerint; tunc enim & Naturam evacuationi adjutricem habebimus: quod etiàm repetit in hujus Aphorismi commentario. Ex his itaque manifestè colligitur quid pro movere intelligèdū sit: Quippè non solùm voluit Hippocrates purgandum non esse cruda, sed nec aliud omninò medicamentum quomodolibet movens, aut agitans corpus, & humores, exhibendum; idcirco dixit, cōcoctione persistente, & medicari, idest purgare, & movere, hoc est balneis, sudorificis, exercitiis, aliisque similibus uti posse; in crudis verò humoribus nil horum movendum, aut tentandum: *κινῆσαι* nāque verbum, ut acutè observat Fuchsius, generatim omnia jam dicta auxilia excludit, quippè singula aliqua ratione corpus commovent. Atque hinc perperam nonnulli exponunt verbum *movere* referèdum esse ad non cruda, adeoque intelligendum de medicamento, non quidè (ut ipsi dicunt) *eradicante* sub verbo *medicari* designato, sed de *minuente*;

te;

te; tùm quia notaretur Hippocrates manifesta Tautologia; nam medicari concocta, & movere non cruda, in idem fermè recidunt; tùm etiã quia Gal. 2. *de humor. comm.* 21. verbum *movere* interpretatur evacuare per sudores, urinas, & similia, non verò per purgantia diminuerè. Et *comm.* 29. 2. *Aphor.* venæ sectionem exposuit, & *nonnumquam* solum, purgationem. Accedit, non benè intèr se cõvenire sententias *hoc*, & *Aphorismo* 29. 2. prolatas, si *movere* pro diminuerè, seu levitèr purgare intelligatur: quod enim hic in morborum principiis penitus inhibetur, ibi suadetur, & commendatur.

v. Fuch. annot. in com. Gal. 29. 2. lib. A-phor.

At quoniã ferè communitèr in praxi existimãt, Hippocratem damnasse solum purgantia medicamenta intèr morborum initia, quæ suo tempore vehementiora erant, ut Colocynthis, Scammonium, Helleborus, quibus reipsa uti non licet, nisi postquam concocti fuerint humores; neutiquã verò leviora, Casiam, Rosam, Manna, Rhabbarbarum, si fortè illa novisset: operæ pretium propterea existimavi brevitèr hic etiã examinare, an tutò liceat crudos humores ejusmodi medicamentorum purgantium generibus aggredi, & evacuare, eosque speciatim, qui cum sanguine commisti indebitam fermentationem excitant, ac per eam coctioni, secretionique subjiciuntur, ut plerumquè in febribus evenit; quippè illos, qui alicubi restagnant, & à sanguine sunt sejuncti, nequè coctionem, secretionemque admittere possunt, ut Aqua in Hydropicis, acere Serum in Arthriticis, retentæ fæces in Colicis, procul dubio omni tempore educere expedit, & quocumquè medicamenti genere.

Et quidè m juxtà Hippocratis, & Galeni documenta non convenire dicendum. Ille enim concocta

so-

folùm medicari, feù purgare oportere hoc loco docet, cruda verò minimè: Modò hæc purgarentur usu horū catharticoꝝ lenientium, quæ nedùm levitèr folent evacuare, fed etiàm non rarò hypercathar- fim inducere, cùm præfertim dofi majori exhibètur; Quare fi intèr initia morborum prohibentur Diure- tica, Sudorifica, & alio quocumquè modo moven- tia medicamenta, longè magis inhibita cenfenda erunt minuentia ifta cathartica. Prætereà 4. *de rat. viſt. in acut.* 43., & 44., in principiis morbo- rum, & materiæ morbificæ cruditate, licere dumta- xat uti clyſtere, & non pharmaco docet; *nàm ſi ventrem moveris, urina non maturabitur, febrisque citrà tùm sudorem, tùm judicationem in longum tem- pus protrahetur.* Ubi Galenus ſubdit: non quidè m pharmaco, quia impediretur concoctio; igitur de leviori cathartico id pronunciatum fateri oportet, eo quòd integrè, & omninò morboſā cauſā nō educat: Si enim de evellète, & penitùs expurgante catharti- co ſolummodò meminiffet, concoctio hæud per ip- ſum videretur poſſe impediri, cùm ſubindè totus hu- mor vitioſus ejus ope expulſum iri ſperaretur, ut rectè etiàm notat Sanctorius hoc loco.

Galenus inſupèr 2. *aphor. comm.* 9. commendans Hippocratis documentum de præparandis corpori- bus ad humorum evacuationem, hæc habet: *ſi quis extenuet, atquè incidat craſſos, & tenaces humores, qui in corpore ſunt, & meatus aperiat, per quos iſti trãſmittuntur, atquè ſtrahuntur (ſit venia verbo) à medicamentis, quæ vim purgatoriam habent, tunc pur- gatio in omnibus rectè procedit: qui verò iſtud negle- xerint, & vomitus, atquè alvi ſubductionem procura- verint, in difficiles veniunt purgationes, non ſinè tor- minibus aliquandò, & quadam vertigine, ſaſtidio mul-*

to, & malo pulſu, imbecillitate, & difficultate. Quoniã ex eodem 2. de humorib. comm. 14. , quæ ſunt incocta, ſunt ſtabilia, & infixã, itãut maxima cũ difficultate educi poſſint; quocircã ob medicamenti violentiam colliquationes exoriuntur, mali pulſus, vertigines, febres, & alia graviora ſymptomata. Ampliũ 4. aphor. comm. 22. docet: quo tempore à Cauſis morbum facientibus Natura gravatur, & adefſt cruditas humorum, tũc aliquid utilitèr evacuari eſt impoſſibile. Ubi ſpeciãtim notanda ſunt verba illa, Natura gravatur, ideſt à multitudine, & adefſt cruditas humorum, ſcilicèt in principio, tũc aliquid evacuari, hoc eſt levitèr, ſivè diminutè purgari, eſt impoſſibile. Et 4. de rat. viſt. in acut. 44. Sicũt quies juvat coctiõnem, itã qualibet commotio coctiõnem impedit: phar-maca autèm maximam faciunt agitationem; undè & coctiõnibus adverſantur, & vires quammaximè atterunt. Et comm. 2. prorrh. 58. Alveus in quovis morbo profluens, ſinè ſignis coctiõnis, nihil juvat, & ſi implacidiũ adhuc promoveatur, præter id, quod nihil juvat, noxam etiã affert. Si igitur non prodeſt, etiã ſi ſpontè profluat, cur eſt, quod juverit ab agitante medicamento? Deniquè comm. 24. huius libri ſula oratione proſequitur, quãm cautos eſſe oporteat medicos in exhibendis purgãtib. medicamentis, ut proindè Hippocratem rectè adjeſſiſſe animadvertat, multa cum cautione, & præmeditatione licere iũctem uti intèr ægritudinum initia, & quãm ſe circumſpectum manifeſtet in ejuſmodi purgationibus peragendis: Nequè enim, ait, periculum minimum in morbo acuto eſt malè uti purgante medicamento. Quare majorem oportet ex noxiorum humorum evacuatione fieri utilitatem, quãm (id quod neceſſariò conſequitur) ex purgantibus medi-

T

camen-

camentis detrimentum . Est autem major utilitas , si absque molestia omnis infestans , ac molestans humor sit evacuatus ; ut verò hoc fiat , primò oportet considerare , nunquid ager idoneè se habeat ad hujusmodi purgationem , nam quicumquè multa cruditate laborant , vel qui tenaces , & crassos cibos assumpserunt , sicuti etiàm quibus hypochondria distenta , atquè inflata sunt , aut supra modum calida , atquè ignea existunt , & hoc ipso in loco aliqua est viscerum inflammatio , omnes ii haudquaquam sunt apti ad purgationes . Hæc itaque abesse oportet , & humores , quammaximè fieri potest , esse fluxui paratos , hoc est tenues , & nullum lentorem , participantes , & aperta esse foramina , per quæ debet purgatio fieri , & nullam habere obstructionem ; nam & Nos ista antea paramus , cum quempiam sumus purgaturi . Hætenus Galenus .

His auctoritatibus non levia accedunt argumenta . Equidem importuna hæc , etsi blanda purgantia , in principiis morborum exhibita , tenuiores solummodò humores , eosque non vitiosos , sed utiles , & plerumquè etiàm alibiles educunt , corpus exagitant , coctionem interturbant , Naturam ab incepto opere secretionis distrahunt , Vires infringunt , Stomacho refragantur , febrim , & sitim augent , obstructions , & quandoquè etiàm inflammationes pariunt , & , quod gravius , talem non rarò fermentis viscerum , & sanguini commotionem , inversionemque afferunt , ut dissolutionem is nunquid subeat , aut , exsolutis tenuioribus particulis , per reliquas crassiores , concretionem subiciatur , summo cum Vitæ periculo .

Sed & experimenta quoquè attestantur nulla esse medicamenta , quæ diminuunt solum , aut quæ detergant , integreque expurgent , scilicetque peculiaris

res

res humores; cùm omnia indifferentè unumquemq; educere, & parcius, & affluentius evacuare apta sint, si præsertim dosi deficiant, vel excedant, & hoc, vel alio artificio fuerint præparata, aut correcta. Constat siquidè, quæ leuora creduntur, ut Rhabarbarum, Manna, Rosa, dosi adaucta, nonnunquam hypercatharsim inducere, & cathartica vehementiora Scammonium, Helleborum, Colocynthidè Artis Chimix industria tam exactè castigata, leuem, & blandam alvi subductionem promovere; Quin & idem medicamentum pro varia corporum constitutione modò copiosiores, modò pauciores dejectiones excitat, & nunc per superiora, nunc verò per inferiora movet; undè scitè Hippocrates lib. de medicamentis purgantibus admonet, *Medicamentorū purgantium res non ità se habere, quemadmodum, vulgò putatur: eodem enim medicamento purgantur, & non purgantur; quandoquè verò alia purgat, quàm quæ purgare solet; aliquandò nimium purgat; aliquandò ea, quæ debet, facit; quare fieri non potest, ut quis medicamentis confusus ea temerè exhibeat.* Et lib. de Natura Hominis: *Si eidem homini idem pharmacum, quater in anno exhibueris; Hyeme quidè pituitosissima, Vere autè liquidissima, Aestate biliosissima, & Autumno nigerrima evacuabit.* Quamobrèm non video, undè isti habeant, quædam cathartica medicamenta sibi proprios, & peculiare humores educere, alia evellere, & radicitus extirpare, & nonnulla alia mitius purgare, ac levitè solum ventrè solvere, sive, ut ipsi dicunt, primos ductus corporis detergere, & inanire: Porrò hac ratione nunquam à purgantibus fallerentur: nunquam sana corpora ab his læderentur: nunquam hypercatharsis accideret: & turè illorum usu cunctos morbos expellere liceret.

Sed, qui purgandi legem statim ab initio planam, certamque sibi constituerunt per cathartica dumtaxat leviora, quod vehementiora nocua sint inter initia, cum concoctio in humoribus nulla apparet, & ex eodem Hippocrate, materia morbifica omnino cruda est, adeoque infixata, & impacta, nec dum ab utilibus humoribus secreta, non vident, si crudi succi hærentes, & infixi nequeunt medicamentis vehementioribus expurgari, qui fieri possit, ut debilioribus educantur? Certè vitiosos humores ne quidem attingent, sed alios ab his exagitabunt, & corrumpent, non sine Ventriculi, & Intestinorum noxa; undè postmodum nausea, sitis, pulsus concitator, æstuosior febris, cæteraque graviora mala exoriuntur. Sic pluriès vidimus febrientes ab ejusmodi purgatiunculis, potissimum ex Manna, aut Casia, in maximum vitæ discrimen deductos, cum tamèn crederent nil unquam damni ex hujusmodi cathartorum generibus sibi accidere potuisse.

In summo prætereà errore, atquè in maxima rerum ignoratione versantur, quicumquè putant, blâdè subducentium medicamentorum usum Hippocratem, & Galenum latuisse. Siquidem luculentè percipiet, qui istorum Auctorum libros evolvere non gravabitur, eos habuisse in usu Betam, Fumariam, Mercurialem, Serum Lactis, Epithymum, Aloëm, idque genus alia, quorum beneficio ventrem solvere, & mollitèr humores, atquè excrementa dejicere consueverunt. Hac ratione Cydis Filius usu Mercurialis purgatus fertur *7. epidem.*, sicut etiàm ibidè Filius Nicolai, & Andreas, atquè uxor Polemarchi à Betæ succo. Et lib. de *internis affectionibus* commendatur ad subpurgationem lac Asininum coctum, Bulbum

bulum , vel Caprinum : itemque fuccus Betæ , & Brassicæ ; necnon Serum caprinum cum melle , & salé , aut lac etiã Equinũ decoctum . Pluriès etiã sparsim is memorat , & præscribit Fumariam , Aloëm , Epithymum , & gummi Ammoniacum , quæ lenitèr alvum solvere observantur . Non dissimilitèr Galenus leviora istiusmodi purgantia recenset , atquè à cathartice vehementioribus sejungit : ut 3. meth. cap. 7., & lib. 4. cap. 5., & 6., & lib. 7. cap. 11., & lib. 11. cap. 19., & lib. 13. cap. 20., & clariùs lib. 14. cap. 9., & alibi .

Nequè verò prætereundum videtur , quod Hippocrates 4. de rat. vict. in acut. 64. vel ad deplendã humorum multitudinem , vel ad juvandum Naturæ motum vergentis in alvum , antè quintum Morbi diè purgandum suadet cathartico ex Scammonio ; ut vel hinc saltèr discant , qui solum Manna , Casiam , Rosam , Violas adhibendas intèr agritudinum initia contendunt , licere etiã Morbos aggredi Scammonio , Helleboro , Antimonio , Mercurio convenientèr præparatis , & iusta dosi exhibitis : cum reverà nihilum differant in educendis , aut seligendis humoribus ; Et non rarò damnum , quod à Manna , aut Casia , quæ facilè corrumpuntur , & ventrem instant , inducitur , neutiquàm à Scammonio ritè , recteque correcto timere est : quinimò Chimix ope eò res in conficiendis medicamentis delata videtur , ut longè tutiora , & mitiora observentur Extracta , Resinæ , Magisteria , quàm sint ista , quæ vulgò appellantur benedicta medicamenta .

Verùm , ut revertamur undè digressi sumus : adjecit Hippocrates in Aphorismo : *Nequè in principiis* , ut nimirum ostenderet , non solum purgantia medicamenta exhibenda non esse in augmento , & sta-

tu morborū, in quibus ex eodem 2. *aphor.* 29. melius est quietem habere, nempe ab omni medicamento abstinere; sed nequē in principiis: principia autē complectuntur totum tempus cruditatis ex 1. *de crisi*bus cap. 9., cū scilicet nullum coctionis vestigiūm comparet. Et quamvis *cit.* 2. *aphor.* 29. dicatur, *inchoantibus morbis si quid videtur movendum, move*: de evacuationibus solum per ceteros corporis ductus intelligendum, si necessitas urgeat, minime verò de purgatione per alvum ope cathartico- rum, quæ omninò coctionem, secretionemque in humoribus evacuandis exigunt, ut feliciter operentur.

At hanc generalem purgandi normam, excipit idem Hippocrates in turgentibus humoribus, quos statim à principio sine ulla prævia coctione evacuari oportere animadvertit. Quamobrē quoniam illi sint, & qua conditione præditi, internosse necessum erit.

Galenus tūm *hic*, tūm *comm.* 10. 4. *aphor.*, & alibi, verbum *turgere* exponit, loco moveri, & vagari, aitque *esse translatum ab Animalibus turgentibus ad humores*: nām sicuti illa stare loco non possunt quodammodo titillata, atque impulsæ, concitaque à passione; sic & humores plerumque in motu vehemētiore, atque transfluxu, ab una parte ad aliam in morbi principio hominem infestant, moventes, titillantes, & quiescere non permittentes; sed cū ipsi pariter moveantur, & transfluant, tanto motu de loco ad locum, agrum molestant. Hinc subditur *aphor.* 4. t. 10., illicò medicari oportere, etenim tardare malum est; nē scilicet (ut commentatur ibidem Galenus) *robur Corporis dissolvatur, nē febris augeatur, & nē in aliquod principale membrum decumbant ii, qui per corpus vagantur humores.*

At

At quam communem, & ratam jam fecerunt Scholæ hanc Galeni expositionem, evertere videtur detecta nupèr sanguinis, aliorumque humorum Circulatio, per quam fatis, superque constat, eos perenni motu per sua vasa circumire, cunctaque mēbra Corporis pervadere. Quamobrè m turgentē humores potius exponendi sunt, qui moventur quidē, sed impetuosius, quā par est, per venas, & arterias excurrunt, atquē illas inæqualitèr agitant, & in tumorem attollunt, simulque multitudine, & pravitate concitant, irritant, gravant viscera, per quæ transeunt; undè periculum suffocationis minantur, nisi citò evacuentur. Quam sanè sententiam clariùs videtur explicasse idem Galenus, sive ejus compilator Oribasius, *lib. quos, quibus, & quando purgare conveniat*, dùm ait: *Concitari, & turgere humores dicuntur, cùm motu vehementi agitantur, ac ab uno loco ad aliud confluentes, intèr principia morbi hominem vexant, doloresque, ac titillationes afferendo, agrum quiescere non permittunt.* Quò fit, ut ægrotantes in turgentibus humoribus percipiant dolores per viscera vagantes, cum quadam oppressione, & anxietudine. Equidē Orgasmus hic provenit ab humoribus, multitudine, & pravitate molestantibus, sed magis pertinere videtur ad Viscera, quæ laceffita propellunt, & illos veluti infensos extrudere, atquē exterminare adnuntantur: nisi enim à seipsis removerent, quod affatim irruit, prociù dubio in tumorem elata imminens Vitæ periculum afferrent.

Quoniā verò ejusmodi Orgasmus, sive impetēs, & fluctuosus humorum motus rarò accidit, quia rarò sanguis cum adjunctis humoribus adē multitudine turgēt, & gravat, ut venas, & arterias distēdendo,

dendo, & tumefaciendo, irruat in Viscera Corporis, propterea subdit Hippocrates, *plurimum verò non turgent*, etsi in motu perpetuo sint, nè quis inde temerè, atquè inconsideratè statim à principio sub specie turgentis humoris ad purgans pharmacum deveniat. Rarò etiàm ità turgent, ut cathartico educi debeant, quippè qui non semper ad alvum vergunt. Quamobrèm etsi humores turgent in Critone, Herophonte, & Larissa calvo, non tamen fuere ab Hippocrate purgante medicamento educti; quoniàm, ut colligitur ex Galeno 4. *de rat. vict. comm.* 64. illi solum dejectione purgari possunt, qui ad Mesenterium, & Intestina impetum faciunt, adeoque in alvum vergunt, ut ex conjuncto murmure conjici potest. Hinc prudenter monet Santorius, non esse exhibendum medicamentum purgans in turgente materia, nisi ea inclinationem habeat ad intestina, quò scilicèt ferri videatur, juxtà doctrinam ab eodem Hippocrate traditam Aphorismo superiori, ubi duo præcipiuntur observanda, pro recto medicamentorum usu; quorum alterum spectat ad noxii humoris inclinationem, alterum ad loca convenientia. At nostris temporibus vagantes humores illicò evacuare adnituntur, saltèm ad deplendam multitudinem, priusquam particularia viscera impetant, & alicubi decumbant cum vitæ discrimine. Quòd si fortassè vergere viderentur in vias urinæ, aut in articulis, aliisque externis partibus, cum abscesserint, immorari, procul dubio in alvum ducere, & aliorsùm distrahere non liceret.

Deniquè animadvertendum, aliquandò ægrotantes summa inquietudine, & molestia affici, absquè eo quòd humores turgant, & cum impetu vagentur:

tur; cum nimirum præcordia æstuant, & phlogôsi, aut inflammatione corripuntur; undè gravis anxietas, ingens sitis, ardens febris, pervigilium, & aliqua in parte dolor exoriuntur. In his planè purgans medicamentum mortiferum omninò est. Idipsū sæpèpiùs hypochondriacis accidere solet, cum in febres incidunt, quæ illis sunt præ cæteris molestissimæ.

APHORISMUS XXIII.

Dejectiones non multitudine sunt estimanda, sed si talia deiciantur, qualia conveniunt, & ægri faciliè tolerant. Atquè ubi usquè ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare.

Videtur hic Aphorismus, quod ad primam sui partem, plurimùm convenire cum secundo, in quo dejectiones paritèr commendavit Hippocrates eorum dumtaxat humorum, quos convenit evacuare, & ægri faciliè ferunt. Verùm ibi de egestionibus meminit spontè Naturæ habitis; hic verò de Arte promotis: quoniam superiori Aphorismo dixerat concocta solùm esse medicanda, & quidè m ope medica, atquè medicamenti purgantis adminiculo. Quamvis autè m multum ex eo humoris excernatur, non tamèn sempèr ejusmodi evacuatiò, ut decet, erit; quandoquidè m excretorum non quantitas, sed qualitas, & natura inspicienda est, si ea sit, quæ morbo respondeat, ut subindè conferre possit. Tacitè ergò reprehendit, ut observat Fuchsius, stultam Vulgi, & imperitorum Medicorum opinionem,

V
qui

qui in evacuationibus copiam dumtaxat eorum, quæ excernuntur, expendunt, parum de aliis solliciti: Sunt enim quædam medicamenta, quæ & noxios, & innoxios simul humores plerumque educunt, & aliquandò etiã alibilem substantiam extenuant, & carnes eliquant. Igitur irrisione digni sunt, qui magnoperè admirantur, quamobrèm quis ægrotet, postquã oppidò multa dejecerit; quasi verò ita fuerit natura comparatum, ut aliud quid, nisi vitiosus humor, per cathartica educi nequeat.

Prætereundum autem non est, quòd in græco Codice habetur τὰ χυλόρρα, quod non significat dejectiones, sed quamcumquè evacuationem, ut præcæteris advertunt Fuchsius, & Cenomanus; Undè congruentiùs legendum foret juxtà interpretationem Jani Cornarii: *Quæ prodeunt, seu excernuntur, non multitudine aestimare oportet, sed quandiù prodeant, qualia oportet, & faciliè eger ferat.* Quamvis specialius dejectiones, sive per alvum egestionem sub hoc nomine comprehendantur, veluti illæ, quæ frequentius eveniunt, atquè vulgò plausibiliùs commendari solent.

Erunt igitur quæcumquè evacuationes, ac cujuslibet medicamenti ope, commendabiles, si ejusmodi sint, ut per eas peccantes humores egerantur, recuperandæ salutis ergò. Et licet in vulgata latina traductione legatur: *Si talia dejiciantur, qualia conveniunt*, ut videantur qualitates solummodò humorum designari; nihilominùs juxtà ea, quæ in commentario Aphorismi secundi allata sunt, denotantur præcipuè illorum species, conditio, & natura. Quin in græco Codice scribitur οἷα, quod *convenienter* exponitur à Sanctorio, ut indè modus, locus, & tempus opportunum, cum aliis conditio-

ni-

nibus ad bonam, salutaremque evacuationem requisitis, designentur, quemadmodum etiã adnotarunt Cardanus, & à Veiga. Hinc perindè est dicere, si talia ejiciantur, qualia conveniunt, ac si illi humores, qui morbum faciunt, egerantur, & insupèr tempore opportuno, prævia coctione, per loca conferentia, atquè citrà ullam Symptomatum supervenientium molestiam. Ab his etenim evacuationibus præsto erit salutaris eventus, undè Morbus desinat, & consistentibus viribus æger lufferat.

Sed quamvis, cogente necessitate, ut omninò causa morbi educatur, usquè ad animi defectionem evacuandum consulere videatur Hippocrates, atquè ^{7. etiã} ^{9. Meth} ^{cap. 4.} illi adhæreat Galenus; prudentiùs tamèn utriquè adversatur Averroës 2. *collect.* cap: 8., atquè tribus argumentis evacuationem quamcumquè, & præsertim Sanguinis, ad lipothymiam usquè, vituperat. Medicus, is inquit, Naturam rectè operantem debet imitari: at hæc rectè operans nunquàm ad animi defectionem educit; quare nèc Medicus eandem tentare audebit. Medici præterea intentio in Curationibus esse solùm debet, superfluum, atquè inutile evacuare: modò per evacuationem ad lipothymiam usquè, nedùm superfluum, & inutile, sed utile, & necessarium inanitur; undè omninò nocua censenda est. Postremò Medicum oportet, ut nedùm ægrorum saluti, verùm etiã vitæ tuitioni prospiciat; atquè evacuatio usquè ad animi defectionem non est cum vitæ custodia, quàm potius illam in grave discrimen adducit, igitur prorsùs evitanda. Hinc communiter Arabes, cum ipsorum principe Avicenna, contendunt, meliorem, tutioremque esse parcam, sed iteratam, quàm semel actam, & immoderatam quamcumquè evacuationem.

Sunt qui pro Galeno dicant, neutiquàm ab eodem commendari sanguinis detractionem ad lipothymiam usquè in quacumquè indiscriminatim agitudine; sed solùm in febribus ardentissimis, in vehementissimis doloribus, & in maximis inflammationibus, ut idemmet Auctor memorat in *commentario hujus Aphorismi*: quibus addidit Montanus febrem synocham: quamquàm hæc ad ardentem quoquè referatur, 2. *de differ. febr. cap. 2.*, & 2. *de Crisib. cap. 6.* At non ideò isti Averrois argumentis satisfaciunt. Cautiùs ergò se gerunt nostris temporibus, qui ad tantam evacuationem nunquàm deveniunt, excusantque Hippocratem, quippè qui faciendam tantùm dixit, si æger toleraverit; minimè verò illam vires sustinent, quæ facillè concidunt, nostra præsertim ætate, proptèr Corporum, & Regionum laxitatem. Quòd si idem Hippocrates *Aphorismo secundo hujus* inspicere oportere dixit *Regiones, Anni tempus, & Ætates in evacuationibus*, sanè & hic æquè horum, atquè status Corporum habendam esse rationem voluisse credendum, ut luculenter edocuit 4. *de ratione vict. 19.*

Sed & Cardanus, nèc de evacuatione per venæ sectionem quacumquè de causa præscribendam, sed per alvum solùm; nèc insupèr de vera animi defectione loquutum Hippocratem, arbitratur: Quamobrem in his omnibus Galenum reprehendit mentem Hippocratis perperàm interpretatum. Quòd non loquatur de missione Sanguinis, deducit ex priori parte Aphorismi, ubi de dejectionibus primùm agere est aggressus: Quare rationi consentaneum videtur de illis quoquè continuasse sermonem, cum & evacuationes per alvum, imò per reliquos etiàm Corporis ductus, accidant non rarò usquè ad animi

mi

mi defectionem; undè in Coacis prænotionibus dixerat: *liquida alvi egestio seu sensim, seu simul, si contingat, mala est: altera enim vigilias, altera exsolutionem facit.* Quòd insuper nèc de syncope, aut lipothymia strictim sumpta, sed de vulgari illo animi deliquio, quod superpurgati ægri sine magno periculo incurrere solent, intelligendus sit, colligit ex adjunctis verbis: *Si æger possit ferre: Quomodo enim (ipse subdit) si ad virium defectum æger deducatur, ferre potuisse dici debebit?* Quòd denique tres casus à Galeno recènti de mittendo sanguine ad lipothymiam usquè falsi quoquè sint, probat: & primò de missione sanguinis in febribus ardentissimis, inquit: *si intelligat Galenus ardentissimam febrem, idest à flava bile factam, aberrat toto, ut ajunt, celo: hoc enim esset scelerata manu hominem interficere. Sin autem de ea, quæ fit à sanguine, adhuc generale præceptum non est, vel ipso teste, 9. Art. Cur., ubi de duobus agris narrat, quibus secta vena, ab aliis Medicis exsoluti nunquam ampliùs revixerunt. In secundo casu phlegmonis, vel ipso teste, multo minùs convenit sectio venæ, eùm dicat tantum esse relinquendum sanguinis, & virium, ut abscessus concoqui possit. In tertio casu, in dolore Coli, vel Renum lapidis, si ad exsolutionem sanguinem mittat, feretrum jubeat afferrì Medicus, & Carnificem se missum testetur. Nèc excusant verba illa: adhibita distinctione: Nam in dolore Coli sæpè purgatio talis eadem die occidit. Sed utut sit, melius est, ut expositione hac Aphorismorum à Galeno facta relicta, ad illius libros de Arte curandi te conseras, hic enim aut toties aberrat, aut si nolis hoc verbum admittere, tot præbet aberrandi causas, ut omninò latronis sit propter paucula verba; seu ab illo malè scripta, seu posterius temporum vitio*

car-

*corrupta, seu à nobis perperam intellecta, tot inson-
tium vitam in manifestum periculum vocare. Hæc de
Galenii expositione Cardanus.*

Hinc cōcludere nobis licebit, voluisse hoc Apho-
rismo Hippocratem in evacuationibus arte promo-
vendis Medicos admonere, nè illas ab humorum
multitudine æstiment conducibiles, sed si talia edu-
cantur, qualia pro salute ægrotantis prodire debent,
facileque ab ægro feruntur; scilicèt, ut qui mor-
bū facit humor, excernatur, & vires ejuscemodi eva-
cuationem facilè tolerant. Quòd si vires tam va-
lidæ non sint, ut humores multitudine quoquè pec-
cantes semèl educendos non sufferant, potiùs ad
illarum tolerantiam expediet sensim, & iteratò pur-
gare, quàm ad animi defectionem ægrum deduce-
re; nisi verò usquè ad anxietatem, labefactionem-
que illam, quæ post ingentes evacuationes subse-
qui solet, Hippocratem exponamus.

*v. Gal.
1. ad
Glauc.
14.*

APHORISMUS XXIV.

*In acutis morbis rarò, & in principiis, medicinis pur-
gantibus uti convenit, & hoc cum præme-
ditatione faciendum.*

QUandoquidè murgens humor præcedenti A-
phorismo expurgari permittitur, etsi coctio
nulla appareat, atquè acutæ plerūquè ægritu-
dines ejuscemodi molesta anxietudine sti-
pantur; de his proptereà speciatim nunc admonet
Hippocrates, qua ratione, quo tempore, & quibus
cum cautionibus purgantia medicamenta sint exhi-
benda.

De

De chronicis autem ægritudinibus non meminit, vel quia *Aph. XXII.* illas cōprehēsas voluit, si fortasse ab humorum multitudine, & copia sint progeneritæ; vel quia sub illarum initia peccans materia nequē concocta, & secreta esse potest, nequē tam faciliē turgere solet; ideoque minimē ad evacuationem est prompta: Undē in illis semp̄ (ut habet Galenus,) oportet expectare coctionem; In acutis autem solummodō int̄r initia convenire sapius videtur catharticum, ob majus, quod exindē imminet, vitæ periculum; proindē de his specialius sententiam protulit, sed ad eō angustis finibus coercitam, ut non nisi rarō, & maxima cum circumspectione, ac præmeditatione illud exhibendum esse decreverit. Cæterum adhuc in chronicis, si cum multitudine humorum, atquē veluti orgasmo conjungantur, ut non rarō Quartanis febribus accidit, etiā sub initia illas catharticis aggredi licebit; sin minus per inferiora, per superiora saltē, prout humor facilius per unam, quā per alteram viam educi posse videbitur, juxtā illius impetum, & inclinationem, aut etiā patientis promptitudinem.

Quinam autem sint morbi acuti, cunctis liquet, & alibi explicatum est. At quodnam illorum principium hic sumendum sit, quæri potest: etenim Galenus 1. *de Crisibus cap. 9*, & 1. *Aphor. comm. 12.*, Morbi principium tripliciter sumi posse testatur, vel pro primo insultu, vel pro primis tribus diebus, vel quousquē cruditas in humoribus perseverat, sinē ullo coctionis signo. Cū autem ratio purgandi in principiis morborum, citrà coctionem, desumat̄ ex imminente vitæ periculo, quod ab humoribus impetentibus timetur; sanē quō citius catharticum exhibebitur, eō conducibilius erit,

erit, juxta documentum ejusdem Hippocratis 4. Aphor. 10. Quare Galenus hic exponit, principium sumendum pro primo die, vel non ultra secundum, nè scilicet agendi occasio, quæ in his præceptis admodum esse solet, prætermittatur.

Sed quid est, quod cum præmeditatione faciendum esse dicat? Nempè quia ex medicamentis purgantibus plurimum Natura divexatur, distrahiturque ab opere coctionis, quod summoperè necessarium est ad expulsionem causæ morbificæ, undè spes salutis affulget. Porrò quæ magni momenti sunt, magna quoque circumspectione egent, & non nisi maturo judicio examinanda: atquè in morbis nihil est periculosum magis, inquit Seneca, quam immatura medicina: Et antè ipsum Plato, tùm solum permittendam censuit, cùm summa necessitas urgeret; aliter autèm nullo modo.

Quæ verò oporteat Medicum præmeditari, antequàm purgans medicamentum exhibeat, licet hic non memorentur, colliguntur tamèn ex aliis tùm Hippocratis, tùm Galeni monumentis, quæ reducuntur ad quinque capita generaliora, spectantia Aegrotum, Morbum, Medicamentum, Humorem turgentem purgandum, & Vires.

Aegrotus nèc Puer, nèc Senex sit: uterquè enim facile ab evacuationibus concidit: ille quidèm ob promptam carniùm dissolutionem, hic verò ob virium languorem. Non sit insupèr obnoxius Cardialgiæ, Leipothymix, cæterisque similibus affectionibus, in quas planè ex purgante medicamento laboretur. Excipit quoquè Galenus eos, qui multa cruditate laborant; qui tenaces, ac crassos cibos assumpserunt; & quibus hypochondria distenta, atquè inflata sunt, aut suprà modum calida,

&

& æstuosa ; & hoc ipso in loco aliqua est viscerū inflammatio : hi siquidē haudquaquā purgationes ferunt. Quod etiā confirmat 1. de humor.cōm. 2., & 12. Alibi etiā cavet his, quibus alvus adstricta nimis est, aut Venter languet, pravusque victus in usu fuit. Hūc etiā pertinent utero gērentes, stomacho imbecilles, nup̄r à cibo repleti, lubriciorem alvum, & cruda dejiciētem sortiti, atrophica affecti, Insueti, Rauciloqui, Lienosi, Asthmatici, Ictericī, sicca Tussi laborantes, Stranguria vexati, atquē hæmorrhagiis obnoxii, aliique similes, quos omninō purgandos vetat idem Hippocrates, ejusque interpres Galenus pluribus in locis.

7.4. aph
1.2. aph
35. de
rat. viſc
in acut.
in epist.

Morbus non fit cum inflammatione viscerum ; præsertim imi Ventris ex Gal. 13. Meth. cap. 11.; nequē cum febre copulatus, ex eodem in comm. hujus Aph.; nequē cum obstructione, aut dolore vehementi; nec in tempore æstivo, aut nimis algido.

4. aph. 3
Libr.
quos,
quibus,
& quā.
do.

Medicamentum Morbo, & Causæ morbificæ respondeat oportet, sitque convenienter correctum, & præparatum, gratum, ac jucundum tum Stomacho, tum Palato; itemque experimentis comprobatum, atquē decenti dosi exhibitum.

Humor turgens, ut citrà molestiam educatur, in alvum vergat, atquē ductus expeditos inveniat. Si namquē humores aliorsum inclinent, quā ad Intestina, pharmacum anceps erit: Undē Hippocrates 4. de rat. viſc. 64. turgentes humores purgandos consulit cum ventris murmure; sin secūs, inquit, impurgatos finito, ut in Pericle, Metone, Muliere morosa, Virgine Larissæa, aliisque, in quibus licet turgerent humores, quā tamē ad alvum non vergebant, medicamento purgante protrudere non est ausus: quippè Medicum oportet Na-

turæ motum confectari, & adjuvare; minimè verò distrahere, aut impedire. Si præterea Corpus crudis, crassisque humoribus abundet, à cathartico abstinendum, ut monet hic Galenus: *nam & Nos, inquit, ista antea paramus, cum quempiam sumus purgaturi. Et quamvis cum turgent, non datur facultas ista preparandi; tamen quis forte arripiat occasionem propinandi melicratum, in quo decoctum fit aliquid hyssopi, vel origani, vel tragorigani, vel thymi, vel pulegii, sive quid hujusmodi, vim habens humores extenuandi.*

Denique viribus debilibus, purgans medicamentum inhibetur 7. *meth. cap. 4.*: Sicùt paritèr languente aliquo viscere, præsertim imi ventris: etenim commoti à cathartico humores in debilem illam partem potius ferrentur, quàm in alvum, non sinè periculo ingentis alicujus tumoris. Hæc itaque omnia præmeditari, & circumspicere oportebit, antequàm pharmacum præscribatur. Sed & tempus quoque opportunum, & modus, & habitudo, ac forma Medicamenti similiter erunt consideranda, ut tutior, & jucundior, quò fieri possit, illius exhibitio succedat.

At undè est, quòd tam accurata, & diligens inquisitio præcipiatur ab Hippocrate pro usu medicamenti purgantis, in acutis ægritudinibus sub initia, etiam si materia turgeat? Galenus in *comm.* circumspicendum fuisse Hippocratem ait, in ejusmodi purgationibus, *quoniam non minimum imminet periculum in morbo acuto male uti purgante medicamento; cum omnia id generis sint potentia valida.* Aliibi etiam, dubium inquit esse eventum Medicamenti purgantis: nam alii difficultè purgari solent, alii, modica portione ebibita, copiosè evacuantur; undè

undè comparatur lapillo in mare projecto . Alibi L. quos,
 etiã universum Corpus turbare , agitareque ait : quibus,
 Et alibi naturam sapere veneni ; quippè insensum , et quã-
 molestumque est partibus ejusdem universis ; ete- do, p. c.
 nim sanguinem attenuat , carnes eliquat , fermenta omnia depravat, Ventriculum subvertit , & nauseam movet , Intestina proritat , tormina , & erosiones creat , sitim , & æstum affert , viscera delaxat , spiritus dissipat , motum Cordis , & arteriarũ perturbat , & alia plurima incommoda excitat ; ut propterea dixerit Celsus *lib. 8. cap. 10.* , omnem medicinam solutivam mali succi esse , & Ventriculo inimicam ; cui assentitur Serapio , rationem addens : cum enim , inquit , non aliter alvus subducatur , nisi prius ad Ventriculum , contractis humoribus , ac demum expressis ; necesse est ipsum , & humorum qualitate , & motuum diversitate , non parum lædi , ac etiã temperamentum solvi ; cujus etiã signa sunt fastidium subsequens , antecedens plerumquẽ nausea , malus sapor in ore , quem tandem extrema comitatur sitis . Galenus pariter , qui omnium laxantium innocentissimum Serum esse dixit , mellis tamèn , & salis societate corrigit *5. Aph. 64.* , & nequẽ ab his , flatus , quos excitat , discutiuntur . Si igitur innocentissimum medicamentum non omninò vitio caret , quid de aliis vehementioribus dicendũ erit ? Sanè concludere oportebit cum eodem Galeno *5. de simplic. medic. facult.* , paria esse in purgantibus detrimenta adjumentis , immò aliquandò majora , veluti ex adversis inflicta . Jure optimò ergò Hippocrates hic docet , rarò medicinis V. 2. de
 purgantibus uti oportere , & nonnisi maxima cum rat. viã
 præmeditatione : & Galenus in *commentario* subdit : in acut. cõm. 12.
Quare majorem oportet ex noxiorum humorum eva-

cuatione fieri utilitatem, quàm (id quod necessariò consequitur) ex purgantibus medicamentis detrimentum: habebitur autèm major utilitas, si absquè molestia omnis infestans, ac molestans humor sit evacuatus.

Animadversione quoquè dignum videtur, quod adnotat idem Galenus *lib. quos, quibus, & quandò purgare conveniat*, in malum cedere purgans medicamentum, cum suum evacuandi opus ritè non exierit: & quidèm vel ob peculiarem ægri naturam, vel quia tenue nimis, & exiguum fuit: Fæces etiàm obduratæ, & in aliquo intestino detentæ, atquè exiccatae, quæ propterea clystere priùs erant emolliendæ, ac subducendæ, evacuationem prohibent, & non rarò interturbant; itemque commoti antea humores, in ductus urinarios vergentes, undè catharticum medicamentum in alyvum ducere nequeat: interdum quoquè, quòd id in nutrimentum abeat, vel invertatur, atquè in alienam degeneret naturam; immò quandoquè transeat in perniciem, & commutetur in venenum.

Ob peculiarem ægrotantium constitutionem non rarò accidit, ut assumpta medicamenta nihil evacuent: fortè quia succi dissolutionibus destinati diluunt, & infringunt eorum vim, atquè efficaciam; cumque medicamenta purgantia irritando plerumq; subducant, si fortassè à fermentis Ventriculi, & intestinorum retundantur, atquè extenuentur, votis non respondent. Hac ratione experimur cathartica, cæteroquì violentissima, quibusdam liquoribus chemicè præparatis immersa, vim omnem purgandi amittere. Pari modo Spiritus, & Olea, aliaque hujus generis magisteria, Arte Chimica è medicamentis solventibus elicitæ, movendæ alvo penitus sunt inefficacia: Constat autèm assumpta quævis
me-

medicamenta diffolvi quidè in Ventriculo, ibiq; primam actionem cum fermento ejusdem inire, undè anxietas, fitis, nausea, & quandoquè etiàm vomitus exoritur; sed evacuationem potissimùm humorum in intestinis gracilibus moliri, ex fermentatione habita cum succo Pancreatico, & Felleo, aliisque è glandulis intestinorum extillantibus. Ejusmodi autèm constitutionis plerosquè novi, qui certa medicamentorum purgantium genera sic innoxie assumunt, & citrà ullam ventris molestiam, aut evacuationem, ut penè dixeris illos aquam simplicem ebibisse.

Quoties assumptum Catharticum, dosi, aut vi exiguum est relatè ad Corpus, & habitudinem assumentis, certè nihil, vel modicè nimis operatur: quippè vincitur potiùs à præfatis succis Ventriculi, & Intestinorum, atquè adedò præcipitatione quadã, statim ad inferiora intestina deturbatur, & cum fecibus commiscetur, ac prorumpit in flatus, vel etiàm per vias urinæ præversus abigitur.

Ab obduratis, densatisque fecibus non rarò purgantis medicamenti actio impeditur; quinimò gravia incommoda suboriuntur, inflationis, doloris, vertiginis, & vomitus. Quamobrèm rectè monet Galenus, in his emolliendam antea alvum, subducendasq; feces esse, & postea Catharticum exhibendum. Atquè ex his nonnulli Volvulo mòx correpti periire; alii ab inflammatione suborta, & alii à præcipiti virium casu maxima vitæ discrimina passi sunt.

Qui præterea humores in urinæ meatus sunt deducti, purgationi obicè sæpissimè ponunt, vel quòd jam excreti exuccum ferè ventrem reliquerint; vel quòd Naturam aliò intentam ostendant; vel quòd

com-

commotos à medicamento humores per easdem
urinae vias conferant. Hinc solent vicissim hæc duæ
evacuacionum species sibi mutuò refragari, & al-
tera alteram vel remouet, vel diminuit.

Sed & non rarò epotum purgans medicamentum
in nutrimentum abit, si præcipuè ejus sit condi-
tionis, ut alimentariam participet substantiam,
quemadmodum sunt Pruna, Casia, Manna, Uvæ
passæ, Tamarindi. Còpertum enim habemus, qui
per æstatem Manna colligunt, principiò quidè
alvo turbari, deindè verò, atquè in posterum nullà
percipere ventris commotionem, etsi illius libras
integras assumant. Alia verò genera Cathartico-
rum in quibusdam saltèm Corporibus solent inver-
ti, & in alienam naturam transire, ex mutua cõ-
mitione, actioneque, quam ineunt cum succis In-
testinorum: debet enim assumptũ Catharticum ejus
esse virtutis, & efficacix, ut per actionem, fer-
mentationemque initam cum succis Ventriculi, &
Intestinorum, prævalentiùs consistat, quinimodò
ceù in sui naturam commutatos succos felleum,
& pancreaticum, acriùs, & præcellentius adoriatur,
ac laceffat partes intestinorum sensibiliores, quæ
subindè irritatæ, quadam veluti corrugatione, cõ-
tractioneque, utrosq; protrudant, & reliquos om-
nes in iisdem ductibus stagnantes sinè ullo discrimine depellant. At verò si inertes succi isti sint,
ut fermentationem nequeant ingentem excitare,
aut contrà præpotentes admodum vincant, præci-
pitent, debellent particulas Cathartico-
rum aciores, & mobiliores insupèr retundant, aut figant,
aliterve prævertant, nulla, vel levis indè purgatio
suborietur. Fieri etiàm potest, ut ex vi, impetu,
atquè energia tùm assumpti Cathartici, tùm dif-
fo-

solventium succorum, utriquè infracti consistant, in præcipationem adacti, sicuti in quibusdam artificialibus liquoribus experimur. Acidum quoquè, quod in succis prædictis sæpè sæpius exorbitat, in causa est, ut nonnunquàm solutivæ Medicinæ inefficaces evadant: ab illo enim statim demittuntur aciores, mobilioresq; partes, undè inertes, & effectæ istæ subsistunt. Quæ ratione crediderim difficilimè purgari, etiàm à vehementissimis cathartics, Hypochondriacos, & Scorbuticos, quibus acidum, & multum, & præcellens inest, & sæpè etiàm à naturali constitutione devium; ideoque sicuti innumera illis accidunt symptomata propemodùm admiranda, ità in usu medicamentorum purgantium rara admodùm obtingunt.

Deniquè venenum aliquandò evadit, & transit in perniciem; cùm nimirùm ex malo succorum apparatu evertitur, & corrumpitur in Ventriculo, tametsi sua natura lene illud sit, & innocuum; quemadmodùm enim cibi, ex mala Corporis habitudine, quandoquè vertuntur in exitiosos humores, planè longè pejùs degenerare solent cathartica in deleteriam, & mortiferam conditionem; quinimmodò existimavit Asclepiades, ab assumptis purgantibus medicamentis, perpetuò corrumpi humores Corporis, commutarique in eos, qui sæpissimè nedùm olent excreti, sed referunt pessimam, venenatamq; naturam. Hinc autèm sæpenumerò evenit evomì nupèr assumpta medicamenta, adèò immutata, & corrupta, ut præter stomachi dolorem, anxietatè, subversionem, deliquium, afferant, cùm egeruntur, œsophagi ardorem, faucium, & gutturis attritum, redoleantque multigenas saporum, & colorum species. Si verò deorsùm deposita in tenuibus intestinis

Lib. 1.
de nat.
fac. ca.
13.

14.

stinis cum fermentis eorundem malam subeant fermentationem, atque per corruptionem degenerent in extraneam, dissidentaneamque naturam, tunc inverso rerum ordine, inficiunt nedum succos ipsos, & intestina divexant, verum etiam per partes saltem tenuiores, magisque volantes, circumgyrantem coinquinant sanguinem, undè damna fermè incommendabilia, veluti à venenis illata exoriuntur. At qua ratione, operæ pretium erit hìc etiam breviter explicare.

Varia Venenorum genera commodè ad duas classes in universum revocari possunt. Aut enim partibus solidis corporis infensa sunt, illasque vel ulcerant, vel mortificant; aut liquidis, hoc est humoribus, adversantur, & potissimum sanguini vitæ fomiti. Prioris generis multa sunt, prout diversæ sunt partes, quæ speciatim ab illis lædi solent; & quidè in Hominibus, (cùm & pleraquè certis quibusdam solùm Animalibus obesse videantur; cæteris verò vel innocua sint, vel etiam utilia: undè cicuta, quæ hominibus venenum est, cedit in alimentum Sturnis, & Asinis, sicuti Coturnicibus helleborum) stupescit Cerebrum ab opio; coarctantur Fauces, & Guttur solano; lepore marino Pulmones. Colocynthis nocua potissimum est Intestinis, & Veratrum Nervis. Cantharides sive assumptæ, sive admotæ, Vesicam speciatim cruciant, & micum Sanguinis provocant; atque id genus alia plurima sunt, quæ aliquibus partibus, iisque solidis potissimum adversantur. Ad hanc quoquè classem sunt referenda Arsenicum, Sublimatum, Auripigmentum, Sandaracha, Aerugo, & Caustica quæcumquè, quibus Fauces, & Ventriculum contingit ulcerari, ac inflammari, & quod pejus, gangrenam incur-

currere. Posterioris verò generis sunt, quæ sanguinem contagione labefactant, illumque vel dissolvunt, & in halitus extenuant, vel coagulant, & in grumos vertunt; sed utraqùè motui ineptum, & vitæ inutilem reddunt. Ejusmodi planè sunt morsus ab Animalibus venenatis inflicti, Viperâ, Scorpio, Phalangio, Stellione, Cane rabido. Pleriquè infusi liquores per venas, aut arterias idipsum efficiunt, ut de Aqua Stygia, de Oleo Tartari, de Spiritu Vitrioli, cæterisque, periculum fecere Viri undequaquè celeberrimi, atquè de Re Medica optimè meriti. Constat autèm ab ejusmodi Venenis, vel inflictis, vel assumptis, infectum sanguinem, aut plus justo fluidiorem evadere, aut concrefcere in grumos, adeoque extincto, vel resolutò spiritu, inhabilem reddi motui Cordis, & Vitæ tuendæ.

Atq; hinc non omnia venena pari modo inficiunt, & enecant. Quædam enim, ut maleficam suam vim exerant, cum sanguine omninò misceri debent, & si fortassè ore sumantur, ac ventriculum petant, qualiacumquè illa sint, nullum damnum inferunt. Hoc pacto venena viperarum, & scorpionum si bibantur, vel ingerantur, non interimunt; at verò inflicta furore, & sanguini immista, statim exitiales excitant affectus. Non semèl etiàm animalcula venenosa fortè fortunâ deglutita nil mali attulerunt: de qua re multa referuntur exempla ab Auctoribus, sed præcipuè ab Ephemeridum Germanicarum Collectoribus.

At undè fit, ut à certis venenis, certæ solùm, & peculiare partes afficiantur, reliquæ non itèm? ut de cantharidibus præsertim, sive exterius admotis, sive intrinsecùs assumptis, experimur, quòd Vesicæ solùm officiant. Sanè aliundè congruentior ratio peti non potest, quàm à consentanea, & dissentanea

actione , quam excitant cum fermentis , & poris partium , quas pervadunt . Porrò Cantharides magnam ineunt fermentationem cum sero , & sale urinario , cujus causâ tantam id contrahit acritudinem , ut Vesicam nedùm vellicet , & compungat , sed etiàm corrodat , & mictum sanguinis inducat , qui deindè usu lactis sedatur . Ità paritèr solanum suo succo adedò salivam crassam reddit , & tonsillas constipat , ac tumefacit , ut veluti strangulationem afferat , quæ aceto mòx dissolvitur .

Non tamèn hinc inficiabor , venena illa , quæ inflammationem , ulcerationemque in Ventriculo pariunt , si interiora vasa , & sanguinem pertingant , vitare quoquè illum , & vel exsolvere , vel coagulare . Observatum quippè est in venenatis Cadaveribus ab Arsenico , & Sublimato , non semèl venam Cavam ascendentem , & auriculam Cordis dexterâ , cum adjunctis valvulis , erosas apparuisse , à circulante veneno , unâ cum infecto chylo , & sanguine . A Cicuta autèm , Nappello , Mandragora , Hyoscyamo adedò infringuntur succi Ventriculi dissolventes , & Intestinorum , ut etiàm adjacentes partes hebetent , ac mortificent , indeque paritèr præterfluentem sanguinem inficiant , & tandèm congelent .

Clarè nunc ergò ex his liquere potest , cùm ab aliquibus venenis febris , ardor , sitis , inquietudo ; ab aliis verò frigus , languor , sopor exoriantur , atquè etiàm magis in uno , quàm in alio viscere : quoniàm non aequè ab illis sanguis inficitur , neque parem fermenta Corporis depravationem , perturbationemque subeunt . Habitudo quoquè , & textura membrorum plurimùm sanè in his valere potest : Quamobrèm Cerebrum , suapte natura debilius , magis affici , & gravari ab Opio videmus , quo crassescens

lescens sanguis oneri partibus esse solet . Alibi autem à Nobis est ostensum , succos Ventriculi , & Intestinorum , quamplurima , vel nullatenus , vel non benè dissolvere posse , adeoque infringi , turbari , & quandoquè etiàm corrumpi .

Cùm itaque cathartica medicamenta ejusmodi plerumquè sint constitutionis , ut , saltèm in aliquibus Corporibus , Ventriculo , & dissolventibus liquoribus obline , ob indebitam fermentationem , commotione ingenti excitata , totius Corporis œconomiam turbant , & sanguinis motum pervertunt , unde postmodum naturam venenorum , quibus quàm proximè accedunt , induta , Vitæ exitium parant .

APHORISMUS XXV.

Si qualia oportet purgari , purgentur , confert , & faciliè ferunt ; si contra , difficultèr .

MIrum quàm anxie studeant Interpretes hunc Aphorismū præcedentibus adnectere , eumque non fuisse inutilitèr repetitum ; quemadmodum deduci videtur ex Galeno , qui illum existimat omninò contineri in Secundo , in quo hæc ipsa verba leguntur . At ipse crediderim , aliã ex causâ fuisse ab Hippocrate denuò pronunciatum , quippè qui laconica dicendi methodo summè præcellens , nonnisi premente necessitate , plusquam semel idem repetere nunquam consuevit . Id hoc autem illum fecisse , sive quòd ibi de sponte habitis , hic de arte promotis tantum evacuationibus ; sive quòd de evacuatione in communi eo loci , in hoc autem de

purgationibus ; quæ fieri solent in principiis Morborum solum turgente materia ; sive quod hoc ultimo Aphorismo generaliter comprehensas omnes simul conditiones ad bonam evacuationem per quascumque vias Artis auxilio promovendam requisitas , atque adedè epilogi loco hic tandem relatas voluerit , non diutius morabor , cum non multum interfit , longius examinare. Atq; hic esto finis
Primi Libri :

LUCAE TOZZI

In Secundum librum Aphorismorum

HIPPOCRATIS COMMENTARIA

APHORISMUS I.

In quo morbo Somnus laborem facit, mortale: Si vero juvat, non mortale.

Unctis liquet, Somnum, seu quietem illam, qua sensus omnes ligati, & consopiti jacent, Animantibus fuisse concessam, ut membra Corporis defatigata restarentur, & vires per vigiliam, atque laborem effocta reficiantur. Sic enim provida Naturá comparatū est, ut alternatim Vigiliæ Somnus succedat, & quod Somno torpidum, emortuumque ferè Corpus evasera-
rat

rat, Vigiliâ veluti revivisceret, atquè vicissim hæc quodammodò extenuatum, exsolutumque, opportuno Somno reficeretur. Undè Ovidius.

Quod caret alterna requie, durable non est.

Verùm ubi Somnus ità se habet, ut indè Vivens magis debilitetur, atquè infirmetur, tunc lethale signum censendum est: quo enim tempore id, quod suapte Natura prodesse aptum est, officit, læditque, procùl dubio pessimi signi testimonium est, ideoque inversam naturalis œconomix rationem, atquè insupèr vitæ dissolutionem prænuñciat. Si igitur præter id, quod nihil prodest, noceat etiàm somnus ægrotanti, qui omninò restauratione eget, ut morbo obsistat, mortem non sinè ratione significat.

Dicitur autèm Somnus in morbis laborem facere, & nocere, ex Galeno, cum febres exacerbant, difficilem anhelitum, & inflammationem affert, deliria, aut somnia perturbata inducit, dolores, inquietudines, & defluxiones suscitatur, quibus ægri plurimùm divexati vires amittunt. Sed & quandoquè tam gravis Somnus ægrotantes invadit, ut vix ab illo expergiscantur, quamobrèm exindè eos opprimi potius, quàm levari contingit; undè meritò timetur, nè ob longa quiescendi tempora fato cedant, & in interitum delabantur.

At verò si somnus, ut par est, vires instauret, febrem deprimat, moderatum, & conferentem sudorem promoveat, dolores, & deliria sedet, atquè adcò undequaquè ægrotantibus conferat, meliùs exindè sperandum, sed non proptereà certa salutis spes expectanda: Undè Hippocrates non dixit, signum esse salutare, sed non mortale; siquidèm somnus suapte natura ægritudinem lenire potest, at ve-

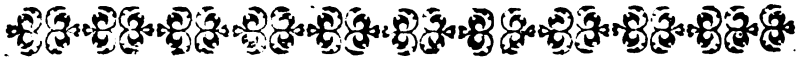
rò

rò delere, nequaquam. Quare nihil mali profectò portendit, si laborem in morbis non afferat, sed potiùs profit, verùm non idcirco salutare signum erit, cum possit æger ex alia causa perire.

Undè autèm hæc mala ægris ex Somno proveniant, inquisitione dignum videtur. Et sanè credere licet, juxtà ea, quæ alibi à Nobis explicata sunt, roridam illam substantiam, qua Cerebrum in ejusmodi ægotantibus perfunditur, suggeri à sanguine depravatam, maleque affectam, ut proinde nervorum fibræ, ubi à blanda, & consentanea suaviter irrorantur in statu naturali, ab illa graventur, obtundantur, vel etiàm vellicentur, & doleant in morbofo: ejus enim conditionis ros ille è Cerebro in nervos defluens esse debet, ut leni quadam, aptaque irrotatione demulceat, & flexiles illos faciat; quamobrèm cum ab hac naturali constitutione recesserit, potiùs conturbat, extorquet, exasperat, adeoque animalibus operationibus obeundis ineptos eos reddit, undè postmodum dolores, lassitudines, distillationes, aliaque graviora, mala exoriuntur. Porrò roridus hic humor plurimum per Vigiliam extenuatur, & dissolvitur, qui propterea ex Somno potiùs reficitur, quadam veluti ex Arteriis per Cerebrum trāscolatione ejus potissimum liquoris, qui in ipsis albicat, & à concoctiori chyli portione procedit, perenni planè suggestu. Quare si per id tempus noceus omninò sufficiatur, procul dubio Cerebro, Nervis, cunctisque partibus infensus, molestusque accedet.

Quoniàm verò non satis est laborem ex somno exitialem prælagire, nisi etiàm solerti industria imminens exindè vitæ periculum, infaustumque exitum, quoad fieri poterit, prudens Medicus præcavere nitatur

tatur, operæ pretium duxi, ea hîc in medium afferre, quæ valeant ejusmodi infortunato omni occurrere, & sanguinem, liquoremque nervorum ab inquinamenti mortiferis repurgare. Et quidè quæ sudorem blandiun, atquè urinam movere valent, optima sunt, uti omnia Bezoardica appellata, sulphur auratum Antimonii, Antimonium diaphoreticum, Tinctura Zuelferiana, panacea duplicata Mynsichti, Sal volatile succini, Viperarum, & Cornu Cervi, Sales volatiles plâtarû ab Helmôtio memorati, atquè descripti à Vvolfango, peculiari libello *de Sale volatili plantarum*. Per vias urinæ verò specialius conferent spiritus urinæ volatilis, necnon Salis Ammoniaci falsus, ad aliquot guttas in aqua Juniperi, itemque balsamum Salis marini verum, idque genus alia, quæ sanguini, cæterisque humoribus Corporis repurgandis non semèl contulisse observata sunt.

APHORISMUS II.

Ubi Somnus delirium sedat, bonum.

QUAMVIS Somnus in morbis prodesse solitus non mortale signum dicatur Hippocrati; attamèn, si deliriû sedet, non modò mortem non indicare, sed omninò utilem esse hic statuitur. Est autèm Delirium aberratio à recta Rationis semita, ut cùm ægrotantes absurda, & vana loquuntur, autè imaginantur: Nequè solùm delirant, cùm vigilant, sed etiàm ubi somno detinentur, quocircà non immeritò inquit Hippocrates:

tes: ubi Somnus delirium sedat; nam non semper per Somnum delirium sedatur, imò & dormientes aliquandò obloquantur, & delirant.

Fit autèm delirium, cum sanguis per Arterias Carotidas in plexus Cerebri delatus, nimiaque fermentatione subactus, extillat in vaporem acré, & exardescentem, qui deindè per Cerebri substantiam diffusus, continua, & inæquali agitatione, internam, & medullarem ipsius substantiam percellit, atquè quaquaversum ejus poros pervadens, ad delirium, & vigiliam laceffit; quin & roridam substantiam, qua ipsum, & nervorum fibræ irrorantur, adedò exagitat, & perturbat, ut subindè omnes prope modum operationes animales depraventur, & vacillent.

Colligit Cardanus ex Hippocrate septem deliramentorum genera, nimirum Phrenitidem, Insaniam, Delirium, Mentis motionem, Stuporem, Melancholiam, & Furorem. Phrenitidem vocat continentem mentis alienationem; interruptam verò delirium; & Mentis motionem, levem solum, ac inconspicuum ejusdem perturbationem. Furorem autèm appellat, delirium cum ira, & impetu; atquè Insaniam, in cogitationibus, & apprehensionibus læsionem; at verò Melancholiam, delirium timore, & mœrore conjunctum; Stuporem, deniquè cum oblivione. Sed & videtur insupèr idem Hippocrates duas alias Deliriorum species considerasse 6. Aphor. 53., quæ videlicèt cum Risu fiunt, & quæ cum Studio, inquiens: *Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores; quæ verò cum studio, periculosiores*, eo quòd illæ leviozem in sanguine mutationem, & minorem Cerebri læsionem designent; hæ verò graviorè, majorèq; à statu naturali utriusq; recessu arguant.

Z

At

In lib.
epidem.

At ex memoratis his omnibus Deliriorum speciebus advertit Heurnius, eam solum hinc ab Hippocrate Somno sedari posse intelligendam, quæ propriè Delirium dicitur, & interrupta mentis læsio est, ut præsertim evenit in vigore febrium Ardentium, à pravis halitibus, atquè expirationibus ex Ventriculo, Mesenterio, aut præcordiis, in Cerebrum sublatis; secus verò cum per idiopathiam accidit, quoniam tunc Somno Delirium increbrescit magis, cum causa in Cerebro hæret.

Verùm quamvis hæc Heurnii expositio Hippocratis menti valdè consentanea videatur, non tamèn est, cur etiàm Somnus summoperè utilis dicendus non sit in reliquis deliriorum generibus: Etenim cum unumquodquè Delirium Pervigilio plerumquè consocietur, & vigilantibus quibuscumquè Somnus proficit; procul dubio & hic delirantibus conferret, modò profundus sopor, & Veternus non sit. Neq; indè timeri debet, humorem in Cerebro collectum, ac Delirii causam, magis per Somnum infigi, & adhærescere: siquidèm Delirium à sanguine solito acriori excitatur, ut propterea acritudine vellicans, & extimulans, Cerebrum, ejusque fibras percellat ad depravatas functiones obeundas; Somnus autèm fit ab humida potiùs, mollique irroratione per Cerebri substantiam diffusa, quæ agitationem illam acrium particularum lenire, & compescere valet, atquè aded si ejusmodi Somnus fiat, qualis naturà fieri consuevit, indicio est, fervidos halitus, acresque evaporationes, quæ delirandi causa fuerant, jam esse edomitas, aut etiàm resolutas. Quòd si ex Somno Delirium nequaquam sedetur, signum erit altiores, consistentioresque esse delirii Causas, putà mordaces humores in Cerebrum delatos, quorum

rum vim, effrenatamque potestatem Somnus demulcere nequeat. Atque hinc putaverim differre Delirium interruptum in Paraphrenitide, à perpetuo in Phrenitide, quia vitium hoc in sanguine inductum, & Cerebro per roridum ejus liquorem communicatum non semper intrarium est, & persistens, ut etiam quendam in Cerebro veluti phlogosim pariat; sed plerumque in febribus ab indebita, & vehemēti sanguinis fermentatione promotum, qua deinde mitescente sedatur. Quod autem inquit interruptum Delirium Diaphragmatis inflammationem sequi, Rationi, & Experimento non cohæret: etenim pari modo Stomachus, Pleura, Intestina, dum inflammantur, ob nervorum communionem cum Cerebro, Delirium inferrent, atque in Peripneumonia nulla mentis motio contingeret, cum Pulmo nervis careat, quin immo nihil vetat, quin continens Diaphragmatis inflammatio continuum quoque Deliriū non inducat, & omnino exitiosum, cum inflammationes illius periculosissimæ sint, atque curatu difficillimæ. Sed & neque experimento constat Paraphrenitide affectos fuisse unquam dolentes, ac tumidos in illius regione; neque præterea purulentam, aut cruentam materiam excrevisse, uti Pleuriticis accidit, cum convaluerint: Atqui comperit non semel ex adverso est, ab inflammato Septo transverso nullam mentis motionem prodiisse, cum tamē Hepatide, & Peripneumonia laborantes deliri sapissimè observati sint.

In omni igitur Delirio Somnus ex Hippocrate prodesse poterit, quamvis potior juvandi causa videatur in his, quæ in vigore febrium ardentium, accidunt, cum scilicet præter acres evaporationes nulla phlogosis Cerebrum occupat. Sed enim plu-

rīmas sanè utilitates affert Somnus ægrotantibus quibuscumquè, sed delirantibus potissimùm, quippè placida quiete, & molli irroratione acritatem sanguinis, & roridæ Cerebri substantiæ retundit, vaporesque illud, & fibras nervorū pervadentes, lenes admodùm, & blandos reddit, qui proindè nequeāt percessere, & extimulare; vires quoquè ex vigilia immoderata fatifcentes commodè instaurat, coctiōnem quamcumquè adjuvat, perspirationē adèò vitæ necessariam, & sudorem sæpè etiām promovet, ut proptereà nil magis exoptandum deliris, & vigiliis ægrotis, quàm blando sopore affici, quo nimirùm sensus omnes, nedùm conquiescunt, & reficiuntur, verùm etiām morbosis molestiis vacant. Jure ergò optimo Paracelsus Somnum existimavit maximum in Medicina Arcanum, quod in omnibus morbis præsentaneum sit auxilium, superans omnia Arcana gemmarum, & lapillorum pretiosorum, ut proptereà non solùm ubi delirium sedaverit, sed etiām si alias ægritudines cohibeat, & moderetur, bonum. Undè meritò Seneca cecinit:

Hic,
Enr.

— Tu, ò Demitor,

Somme malorum, requies animi,

Pars humana melior vitæ.

Hinc itaquè edocemur, oportere in Deliriis, atquè vigiliis immoderatis, Somnum conciliantibus remediis uti, cautè tamèn, & opportunè, nè scilicèt pro Delirio Lethargus, & pro Vigilia Carus inducatur. Quamobrèm & Dosis, & Tempus, & Modus in Somniferis maximoperè erit attendendus.

Et quidèm seligenda erunt ea ad hunc usum, medicamenta, quæ sensim, & blandè tranquillam quietem inducant, neutiquàm verò subitam, violentam, & immoderatam; atquè ex his primùm Ex-

ter-

terna per balneationes , & lituras , ut præ cæteris est Epithema somniferum Penoti , cujus etiã meminit Riverius ; mōx verò , si ista non sint satis , Interna , quæ nimirum ex Opio conficiuntur , adhibeantur . Oportet autem , illud ritè , recteque esse paratum ; etenim nisi fuerit à sulphure suo narcotico , ac stupefaciente vindicatum , non innoxie intrà Corpus assumetur . At verò intèr plurimas Opii præparationes , compositionesque , præstare videtur illa , quam descripsit idem Paracellus in suo Anodyno specifico , *lib. 7. Archidox.* Quamquã & facilius cū spiritu Vini paratur , corrigiturque hac ratione . Opium purum , & pulveratum in septupla , vel octupla quantitate spiritus Vini probè depurati , atque ab omni phlegmate separati , tandiù digeratur , quoadusquè tinctura per quã benè fuerit elicita ; mōx hæc per filtrum trajecta , atque deindè spiritu Vini exuta , abibit in extractum ad formam consistentioris mellis , cui , si lubet , adjici poterit subdupla extracti Croci portio , non tam corrigendi gratiã , quã juvandi vim Opii soporiferam . Cæterum Margaritæ , Corallia , Hyacinthus , Bezoar , Unicornus , nihil planè conferunt . Commendant alii cum Glafero , & Hamelio præparationem , correctionemque Opii per rorem mense Majo collectum , & distillatum , illamque reliquis omnibus præferunt . In Ephemeridibus quoque Germanicis Anni 1672. alia memoratur ex Joële Langelotto per succum Cydoniorum , & salem Tartari . Sed & quæ afferitur ab Angelo Sala optima est , & usu frequentissimo mihi probata .

Dosis Opii quamvis variet penès diversos Auctores , pro varia ejusdem præparatione , frequentius tamèn vix unum , aut alterum granum excedit .

Quæ

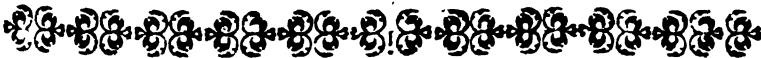
Quæ verò præscribuntur Opiata ad grana xx., & ultra, ad quam dosim visus est Avicenna, & Serapio illud commendare, Opium licèt admittant, sunt tamèn ex pluribus aliis medicamentorum generibus commista, quinimò ex his sunt, quæ minimam sanè Opii partem excipiunt, quemadmodùm Theriaca, Mitridatium, Philonium, Diafscordium, Triphe-
ra magna, & similia. Verumtamèn & in hoc plurimùm valet consuetudo: nam apud Turcas, Persas, Aegyptios, etiàm ad drachmas integras sumitur, imò his tam familiaris est opii usus, ut eo abstinere diutiùs nequeant, sinè evidenti vitæ discrimine, ut testantur Garcias ab Horto, & Prosper Alpinus.

In omnibus ferè ægri-
tudinibus laudatum hoc medicamentum utile esse consuevit, ut propterea ad Catarrhos, ad Hæmorrhagias, ad Febres, initian-
tem Pleuritidem, sanguinis sputum, Palpitationem, Cardialgiam, Dysenteriam, Diarrhœam, Ileum, Renum dolores, Podag-
ram, Hystericas passiones, affectiones Hypochondriacas, & Scorbuticas, aliasq; hujus generis ægri-
tudines, ferè communiter, & cū utilitate, præscribatur. Meritò proindè à quibusdam comparatur Nepenthes Homericò, quo fertur, He-
lenam tristes convivas reddidisse hilares, omnemq; luctum ex animo non semèl abstulisse, sedato ni-
mirùm Cordis dolore. Nèc desunt qui de Re Me-
dica optimè meriti Scriptores, in omni ferè Medi-
camentorum compositione, illud admiscere non ve-
reantur.

Ut autèm omni culpa vacet, & nonnisi magno cum emolumento perpetuò exhibeatur, Vires ægro-
tantis erunt primùm perpendendæ: etenim summè debilibus, & quibus sanguis nupèr detractus, aut proximè detrahendus est, exhibere nefas; sicut &

In-

Infantibus, ac Puerulis, quique facillè in somnum prolabantur, ex peculiari corporis constitutione. Præterea Cachecticis, Hydropicis, Empyicis, Crudis, Pituitosis, Stypticis, periculosa sunt Opio cōmissa; vel quia crudos, crassosque succos magis fiunt, effœtumque sanguinem figunt, & coagulant; vel quia excrementorum expulsionem impediunt, ac retardant. Cæterum præstabit semper dilutum aliquo liquore Opium exhibere, ut facilius somnum cōciliet; quippè evaporationibus potissimum, Cerebri poros opplentibus, soporem inferre videtur, veluti experimur ex Mero, spiritu Vini, Croco, aliisque plurimum effumantibus, Calce, Musto, Cerevisia, Moscho, & similibus, idipsum pariter evenire. Nequè solum suas vires exerit Opium, cum Stomachū subierit, verum etiã ore detentum, aut aliquo liquore dissolutum, & vix linguâ degustatum; quamobrem credere licet per istius porulos, & papillas facillimè Nervos, & Cerebrum tenui evaporatione pertingere, ac soporare; undè etiã compertum habemus extrinsecus admotum, vel manibus diutius detentum, somnum allicere consuevisse.

APHORISMUS III.

Somnus, atque Vigilia, utrumque si modum excesserit, malum.

Quoniam Sanitas in Moderatione sita est, ideo quæ mediocria sunt, valetudini conservandæ, atque Naturæ ipsi sunt valdè consentanea. Hanc ergo mediocritatem in Vigilia

gilia quoque, & Somno veluti necessariam tacite hic Hippocrates videtur commendare, præsertim quia nedum ad salutem, sed etiam ad vitam, debent Somnus, atque Vigilia sibi invicem succedere, & productam utriusque continuitatem vicissim interrompere; undè exuberantes somnos, diutinasque vigilias merito nocuas existimat; nam profectò ubi quis vel immodicè dormiat, vel nimium plusquam oporteat, vigilet, contra valetudinis præscripta operabitur: sicut enim moderato somno nil utilius, quo nimirum membra omnia instaurantur, & vires per motum, atque vigiliam fatiscentes, reficiuntur, ita nihil deterius eodem, cum extrà limites mediocritatis excurrit, atque in longius tempus, quam par sit, protrahitur; quoniam exindè Cerebrum gravatur, torpent membra, sanguis hebescit, & Cor quodammodo in suo motu desidet. Vigilia pariter conveniens, & opportuna, sensus omnes vivificat, sanguinem floridiorem, vividiorumque reddit, excrementorum secretionem, expulsionemque promovet; diuturnior verò vires infringit, membra delaxat, & Corpus universum extenuat. Hinc jure optimo pronuntiavit Hippocrates, utrumque si modum excesserit, malum: omne enim nimium Naturæ inimicum est.

Sed quamvis in determinanda Somni, atque Vigiliæ mensura, certam, statutamque rationem assignare difficillimum planè sit, si nihilominus ætati, consuetudini, propriæque Corporis, aut Regionis constitutioni prospiciatur, poterit magna ex parte de longioris, aut brevioris somni usu determinari. Pueri enim, & qui humidiorum nacti sunt temperaturam, longiori indigent somno, ut & illi, qui frigidiores plagas inhabitant, & crassioribus vescuntur ali-

alimentis . Contrà verò alii , ità naturà sunt comparati , ut breviorē Somnū exposcant , veluti Senes , & habitu graciliores . Sed & quidam morbi nonnisi prolixiori Somno curantur , in aliis verò quibusdam potius longior Vigilia prodest , pro humorum scilicet peccantium varia conditione . Quisquis autem omnes ejusmodi circumstantias consideraverit , poterit ex probabili conjectura decernere quantus cuique Somnus debeat , ut de immoderato possit probabiliter judicare .

At verò nūm deterius sit plus æquo soporari , quàm vigilare , curiosè quis exquiret . Et sanè si Experimenta , & Rationem consulamus , facilè concijiemus longè deteriore esse Somnum immoderatum Pervigilio ; Etenim Lethargici , & Comatosi , per vetusta Medicorum observatione , infra septem dies pereunt ; & Apoplectici vix quartū pertingūt , imò sæpius uno , aut altero die moriuntur : At verò Vigiles plures dies , & menses vivere visi sunt . Fernelius delirum quendam menses quatuordecim insomnes duxisse memorat : & Heurnius de Nizolio sibi relatum narrat , quòd per decēnium Somno caruerit . Seneca etiā Meccœnatem refert integro triennio exsomnia permanisse , atq; vix tandem placida , lenique harmonia per Symphoniarū cantum redormiisse , quod testatur quoque Plinius *lib. 7. cap. 51.* Porro Somnus Morti comparatur , Vigilia Vitæ , quippè per Somnum hebetantur Sensus , & motus Cordis , ac Sanguinis cunctatur ; per Vigiliam verò illi acuuntur , hic incitatur , & viget.

De Pro-
vid.

APHORISMUS IV.

*Non Satietas , non Fames , nequè aliud quidquam ,
quod modum Naturæ exceſſerit , bonum .*

NON solum Somnus, atquè Vigilia immoderata, sed etiàm Satietas, & Fames, aut aliud quidpiam, si Naturæ modum exceſſerit, nocua sunt: Nãm profectò, quod ad valetudinem conservandam, vitamque prorogandam conferre videtur, id quidèm in mediocritate versatur. Quemadmodùm autèm in structura, & constitutione Corporis, omnia membra, partesque, certam exigunt mensuram, atquè extensionem, quam si exceſſerint, vitiosa fiunt; ità paritèr quæcumquè nutritioni, atquè conservationi eorundem usui esse possunt, certum modum, & æquabilem quãdam mensuram, quæ ipsis cõgruat, exposcunt. Et quidèm à Satietae, seu ciborũ plenitudine, gravatur Vêtriculus, Diaphragmatis motus impeditur, adeoque Respiratio offenditur, Viscera circumjacentia comprimuntur, & Succii dissolventes infringuntur; undè mala digestio, & cruditas exoritur, atq; subindè innumera propemodùm detrimenta. A Fame verò, seu nimia à cibus abstinentia, præter morbũ illum, quem Bulimon Græci vocant, macies, languor, stomachi morsus, leipothymia, & similes ægritudines proficiuntur.

Quoniàm autèm videtur hïc Hippocrates Famem considerasse naturalem, præter rem haud erit, quo pacto illa in Animantibus excitetur, quàm brevissimè

simè explicare. Creditum est Galeno, Famem oriri in orificio superiori Ventriculi à prævia suctione, universali partium corporis, trahentiū à venis sanguinem, atquè harum à Jecore, hujus autèm per venas mesaraicas ab Intestinis tenuibus, & à Vētriculo, ejusque Stomacho, qui cū non habeat undè ulteriùs sugat, in seipso coarctatus sensum, quaqua ratione molestū subeat, qui Fames dicitur.

Verùm faciliùs se expediunt, qui Famem oriri ajunt titillatione quadam inducta in tunicis Ventriculi, ea potissimùm in parte, quæ nervosior est, & Stomachus appellatur, à Succis quibusdam acido-acribus illuc confluentibus, vel è Liene, ut placuit Helmontio, & Petro Castello, vel, ut aliis visum est, ab Arteriis gastricis, & coeliacis, vel probabilìus à glandulis in cavum, plicaturasque ejusdē Ventriculi desinentibus, ut aliàs quoquè meminimus. Etsi autèm isti Succi in statu salutis perpetim exindè extillent pro ciborum dissolutione, si tamèn contingat Ventriculū vacuum inveniri, proritatione quadam Stomachum vellicant, & ad alimenta exquirenda sollicitant; quin & non rarò acritate, atquè acore plurimùm excedente, nèc cibis ipsis infringuntur, sed eos veluti momento extenuant, & colliquant, ac mòx iterùm, iterumque ad nova alimēta ingurgitanda lacesunt, inexplebili sanè appetitu, quem Caninum, aut Lupinum appellant. Quare ab hac etiàm Fame, quam non improbabiliter quis dixerit Hippocratē hic commemorasse, plurimùm corpus affici contingit, cū in confinia ægritudinum per ipsam transeat. Hinc scitè Horatius cecinit.

*Est modus in rebus, sunt certi deniquè fines,
Quos ultra, citraque, nequit consistere rectum.*

A 3 2

At-

Lib. I.
Satyr.
1.

Atquè Hippocrates quoquè in Epidemiis scribit : Cibus , Motus , Somnus , Venus , omnia mediocria : quippè Sanitas ipsa in mediocritate cōsistit , à qua si fortassè recedatur , statim ægrotare cōtingit. Verumtamèn minus peccare videntur illi , qui sensim modum , mediocritatemque excedere assuescunt ; longè gravius verò qui , cùm jam diù se à repletionē cibi , & potus , vel à Venere , exercitiisque , abstinerint , aut plus justo cauti omnem Aëris inclementiam vitaverint , quandoq; tamèn cibus copiosius implentur , vel nimio coitu exsolvuntur , vel laboribus delaxantur : tunc enim æquabilitas destruitur cùm ex indigētia Corporis , tunc etiàm ratione consuetudinis . Sed & his non rarò accidit , ut si aliquandò subdiò morentur , vel tantillum à consueto declinent , statim in morbos incidant , & miserimam planè ducant vitam .

APHORISMUS V.

Spontaneæ Lassitudines Morbos prænunciant .

AD prognosim pertinet hic Aphorismus , cùm per eum præfagire doccamur imminentes ex spontaneis lassitudinibus ægrotudines . Sunt autèm spontaneæ lassitudines , quæ citrà causam manifestam exercitii , ac laboris , eveniunt ; nam quodd ex labore , motuque vehementiori , Corpus lassescere contingat , etiamsi Sanitate fruatur , res est manifesta , at verò si artus , membraq; Corporis citrà ejuscemodi patentes causas lassitudinem persentiant , ac impotentia ad motum evadant , spon-

spontè lassari dicuntur, atquè ità instantem morbū præsignant: ejusmodi enim lassitudo, cùm ex causis manifestis, & naturalibus non fiat, procùl dubio ab occultis, & morbofis exoritur.

Galenus tùm in *commentario hujus Aph.*, tùm 4. de *Sanit. tuenda cap. 2.* tres enumerat Spontanæ lassitudinis species, à triplici molestia, sensuq; Corporis desumptas. Primam Ulcerosam vocat, quæ nimium cum sensu ulceris fit; Alteram, quæ cum sensu tensionis; Tertiam cum sensu Inflammationis, cùm scilicèt partes veluti inflammatae percipiuntur, & æstu quodam interiùs conflagrant. Ulcerosam à cacochymia, sivè à vitiosis humoribus membra laceffentibus; Secundam à plethora, seù humorum infantium, & distendentium nimia plenitudine; Phlegmonosam deniquè ab utraq; Causa, superfluitate scilicèt, & vitio humorū, qui repleant simul, distendantque, & vellicent, proritentque partes, & artus Corporis, oriri ait.

Quandoquidèm à Sanguine præter naturam viciato spontanæ istæ lassitudines oriuntur, qui diversimodè affectus, diversas infert partibus molestias, proindè fit, ut ægri tudines portendantur. Et quidèm ab illius plenitudine Vasa Corporis tumescunt, & instantur, undè sensus ponderis, atquè ad motū ineptitudo, imminentque mala 1. *Aphor. 3.* memorata; cùm verò acritatem, salsedinem, aliamve pravam conditionem contraxerit, pruritus, febres, inflammationes, ulcera, aliasque similes ægri tudines excitare potest. At verò oportet musculos potissimùm, & artus, ejusmodi vitiis humorum affici, ut lassitudines habeantur, quippè per has motus speciatim offenditur, & Corpus ad se regendum, & exercendum impotens evadit.

Sed

Sed nec à sanguine solùm vitiato ; sed à lymphâ quoquè , & Nervorū liquore , imò à reliquis etiàm succis præter naturā affectis , possunt lassitudines oriri , quamobrèm Catarrhos , Arthritides , Hystericas affectiones , Cardialgias , Epilepsias , Apoplexias , sæpessimè illæ præcedunt , & comitantur. Peculiaris etiàm quarumdam ægritudinum natura ea est , ut , antequàm invadant , & sensibiliter affligant , veluti prodromos , lassitudines præmittant , quæadmodùm de Renum dolore à calculo Experiëntia testatur ; ejuscemodi enim morbi genere laborantes multos antè dies accidit lassescere , quàm dolore afficiantur . Quarumdam paritèr Regionum incolatus idipsum præferre consuevit , ut citrà quamcumquè aliam causam , ex sola Aëris mutatione , aut sub certo Ventorum afflatu , lassitudines afferat : Ut sæpissimè Nos Parthenopæi , flâtibus Austri , experimur . Hinc rectè notavit Hippocrates 3. *Aphor. 5. Austri auditum hebetant , caligine visum of- fundunt , caput gravant , fluxiones movent , tarditatem , & languorem inducunt .*

Cùm igitur à Sanguine , cæterisque humoribus , veluti à Causis internis vitiatis , lassitudines fiunt , & ægritudines vel instantes ; vel etiàm præsentis denunciant , oportebit , iis edomitis , correctis , ac repurgatis , morbos ipsos adventantes avertere , & impedire , prout species lassitudinis designaverit . In primis autèm perpetuò cõferent omnia alkalia tùm fixa , tùm volatilia , & quæ diaphoresim , ac diuresim promovere apta sunt ; undè Hippocrates 2. *prædict.* adnotavit , Sanguinis miætu solvi lassitudines , si præsertim absquè dolore , & febre contingat . Ità etiàm , si cacochymia vigeat , & Corpus excremētis abundet , adhuc cathartica convenientiora professe

se possunt; instituta intereà diæta, quæ præfatis causis, & patientis constitutioni, ac ætati, meliùs congruere videbitur.

APHORISMUS VI.

Quicumquè dolentes aliqua parte Corporis omninò dolorem non sentiunt, iis Mens agrotat.

Pugnancia, atquè omninò absurda videtur hìc loquutus Hippocrates, quippè qui dolentem asserat posse dolorem non sentire. Quì enim fieri potest, ut quis dolorem non sentiat, cùm reverà doleat? Quamobrèm Celsus, & Galenus de causa doloris potiùs, quàm de dolore ipso sententiam hanc interpretàtur. Sed profectò sic exponendus erat Aphorismus: *Quicumquè in aliqua Corporis parte doloris causam habentes, omninò dolorem non sentiunt, iis Mens agrotat.* Fortassè Heurnius idipsum meditatus, præ reliquis Interpretibus, è græco Codice vertit: *Quicumquè ex parte aliqua Corporis laborant, & nullo modo eam læsionem percipiunt, iis Mens laborat.*

Nequè verò pro dolore quamcumquè morbosam affectionem quis hìc intelligat, ut malè pleriquè arbitrantur; sed eam solùm læsionem, quæ cum molesto sensu affectæ partis à re vehementèr tactù percillante, ac divexante fit, ut clarè deducitur ex contextu ejusdem Aphorismi; itaut sensus sit, eos, qui à re dolorem, sive molestam sensationem in tactu inferre valente, afficiuntur, si fortassè dolorem illum non percipiant, mente laborare. At verò si

de

de quacumquè læsione sermonem hunc protulisset Hippocrates , procùl dubio maligna febre affecti , Hæctici , & Tabidi , qui se febrile non sentiunt , mente quoquè laborarent . Itaque de dolore propriè sumpto exponendus ipse est , putà cū quis inflammationē , vulnus , ulcus , vel quid simile , quod dolorem inferre aptum est , reipsa non persentit , is planè mente læsus est .

Mirari autèm subit , quàm sicco transeant pede Interpretes causam ejuscemodi læsionis in mente à partis laborantis indolentia , cū hæc non sempèr illam ægrotantem arguat , ut in gangrænis . Verùm qui noverit sensiones omnes in Cerebro fieri , ut aliàs à Nobis est ostensum , facilè difficultatem diluet : quippè sensiones omnes excitantur quidè in membris Corporis , sed percipiuntur à Mente in Cerebro : hac autèm distracta , ecclasi abducta , minimeq; advertente , licèt partes reliquæ acriter afficiantur , sensio nihilominus nulla fit : qua ratione Lethargici , Apoplectici , Phrenetici , Cataleptici , ligaturas , ustiones , aliaque id genus tormenta , si adhibeantur , minimè persentiunt . Sæpè etiàm evenit , ut sani licèt homines aliò intenti , & cogitabundi , adstantes nèc videant , nèc audiant , licèt in oculos , & aures , color , & sonus appulerit . Mēs igitur advertere debet in ea , quæ est perceptura ; quippè , ut Epicharmus ajebat : Sola Mens audit , & videt , reliqua surda , & cæca . Quamobrèm Cerebrū , illius sedes , benè se oportet habere , ut sensiones istæ fiant , quæ tametsi , per propria organa ab externis objectis promoveantur , reverà tamèn in Cerebro perficiuntur . Hinc autèm sagax Natura nervos omnes , quibus sensiones peraguntur , in Cerebri meditullio colligavit , ut in ipsum , quæ ex
orga-

organis excipiuntur , rectâ pertingant , atquè in commune sensorium devolvantur, quod de illis iudicium ferat. Hoc autèm si fortassè consopiri, aliterve ægrotare contingat, motiones, perculsionesq; etsi vehementes, & dolorificæ, minimè percipiuntur, ut proindè rectè dictum sit ab Hippocrate, Cerebri, & Mentis læsionem indè designari.

APHORISMUS VII.

Quæ longo tempore extenuata sunt Corpora, lentè reficere oportet: quæ verò brevi, breviter.

Non de ea agit hîc Hippocrates extenuatione, quæ Viventibus, etiàm sanis, ad extremum senium, atquè ad interitum usquè perennitèr accidit, cùm ex alibi dictis Animalium Corpora, donèc vivunt, continuò absumantur, ac propterea perenni indigeant per cibos restauratione, nè omninò contabescant, & citiùs quàm deceat, extenuata emoriantur; Sed solùm, quæ à Morbis inducta est, ex quibus quandoquè tanta fit brevi tempore Corporis consumptio, ut indicio sit ipsam Carnium substantiam colliquari, & absumi. Hæc autèm Corpora, inquit, si diuturna ægritudine sint extenuata, non esse illicò, & violentèr, sed lentè, ac pederentim reficienda; si verò brevi, breviter. Hinc ad eam Medicinæ partem videtur hîc Aphorismus pertinere, quæ Analeptice appellatur; siquidèm ipso docemur, quo pacto nos gerere oporteat in reficiendis iis, qui nupèr à Morbo convalescere.

B b

Et

Et quidè̄m ejusmodi Corporum ex Morbis extenuatio non uniusmodi est, aut æquabiliter omnibus contingit: molliora enim Puerorum Corpora facillimè ex inedia, vel levi etià̄m ægritudine, extenuantur; difficiliùs verò Senum, aliorumque. In Gracilibus etià̄m, atquè ex morbis urentioribus, major planè fit carniùm consumptio; at verò longè minor in Obesis, & succiplenis, atquè ubi morbi accidunt ex crassiori humore progeniti. Quàobrem non immeritò tradit in hoc Aphorismo Hippocrates generalem quendam Canonem reficiendi eos, qui à Morbis jam contabuere, atque sensim, ac lentè reficienda esse, quotiescumquè sensim, longoque temporis spatio, corpora ægrotantium consumpta sunt; assatim verò, atquè brevi tempore restauranda, si illa brevì fuerint extenuata. Et sanè Corpora diuturno tempore consumpta languidiora, cæteris evadunt, atquè fermentis viscerum exsolutis, nequeunt tam benè ingestum uberius alimentum conficere, & in nutritatum commutare; quamobrem multo cibo gravantur potius, quàm reficiantur, ideoque in cruditates labuntur, & non rarò etià̄m in obstructions, cachexias, tumores. Oportet itaque sensim illa nutrire, & parùm, ac sæpè potius alere, quàm plurimo cibo statim gravare: hac enim ratione Venter meliùs conficit, & reliqua viscera conferentiùs admittunt, repurgantque confecta alimenta, sinè molestia, aut periculosa partium inutilium retentione. Sed & solidæ partes, ac membra Corporis jam diù à morbo conflictata veluti exaruerunt, alvusque præ morbi diuturnitate reditur ignava, & negligentius in ea, quæ nutritioni inserviunt, incumbit, conniventque valvulæ, ac ostiola meatuum corporis, atquè extabefactæ glan-

glandulæ suo quoquè defunt officio : undè expedit illa sensim in consueta munera revocare , per lentam , productamque refectionem . At verò in his , in quibus celerior facta est extenuatio , quoniàm robur Viscerum non tam gravitèr labefactatum est , uberius reficere licebit statim à principio , postquam convaluerint . Atquè semper facilius erit absumptos humores , & sanguinem ipsum restaurare , quàm membra , & solidas Corporis partes , quæ ex diuturniori morbo omninò exarefacta , longè difficilius reficiuntur , segniusque consumptam substantiam recuperant .

Nequè solùm ex longa ægritudine tabefacta Corpora sensim , lenteque reficienda sunt , sed iis præsertim alimentorum generibus , quæ alendo humefaciant , & exsuccas partes irrorent , illarumque poros promptius subeant , & replent . Idcirco inductus est usus jurium , præsertim ex Viperarum carnibus , quàm maximè utilis ad reficienda convalescentium , & tabidorum Corpora .

Hinc patet , quàm malè pleriq; Medicorū agunt , qui , famem ut expleant convalescentium , illos permittunt multo cibo gravari , putantes , oportere plurimum eos ali , ut vires amissas , & carnes absumptas resumant ; cùm tamèn eo hebetentur magis , atq; in ægritudines recidant ; etenim propterea quòd langueant , moderato cibo , atquè paulatim nutriendi sunt .

APHORISMUS VIII.

*Si à morbo cibum assumens quis non corroboratur,
pluri alimento corpus uti significatur : quòd si
non assumenti cibum hoc accidat, scire
oportet, quòd indiget eva-
cuatione.*

DE Convalescentibus quoquè verba hìc facit Hippocrates, illosque considerat, nùm ab assumptis alimentis reficiantur, atquè inquit, cibos appetentes simul, & esitantes, postquam morbo evaserint, nisi pari ratione restaurentur, & robur resumant, plurimo sanè cibo, quem conficere nequeunt, repleri, adeoque opprimi potius, quàm nutrirì. Siquidem assumptum alimentum minimè in succum alibilem commutatur, sed majori ex parte degenerat in excrementum, veluti nò rectè à concoquente vi, ex præcedenti morbo, labefactata, confectum, & elaboratum. Quamobrèm, oportebit parciozem cibum assumere, quantum scilicèt vis concoctrix viscerum conficere, & congruèrè transmutàre queat.

At verò si à morbo quis convaluisse videatur, nèc tamèn largiori cibo indulgeat, quo fortassè gravatus, minimè nutriatur, & confirmetur; signum erit malis humoribus, atquè excrementis esse refertum, undè partes congruo alimento refici nequeat, proindeque repurgatione, & illorum evacuatione indigere, ut deinceps meliùs possit Ventriculus appetere, & ingestos cibos exactiùs conficere : quippè in Corporibus impuris assumptum alimentum in fuc-

succum inutilem solet degenerare.

An autem ejusmodi malorum succorum evacuatio per vomitum potius, an per dejectionem, facienda sit, internoscere oportebit ab eorundem humorum inclinatione, & loco, constitutione, & consuetudine ægrotantis; itemque anni tempore, aliisque ab eodem Hippocrate notatis *lib. 4. præsertim Aphorismorum 4., 6., 7., 8., & 9.*: etenim Graciles, & facilè vomentes, æstate, per superiora; hyeme verò, & vomentes difficulter, ac Carnosi, per inferiora opportuniùs purgatur. Sic pariter eò ducere conveniet, quò maximè Natura vergit, & per loca conferentia, ut dicitur *1. aphorism. 21.* Quæ sanè in convalescentibus potissimùm, præcedenti morbo non levitèr conflictatis, observanda sunt.

APHORISMUS IX.

Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere.

PRævertunt hic Nonnulli consuetum Aphorismorum ordinem, atquè huic sequentem decimum præponunt, quem veluti rationem præ-narrati octavi faciunt, ut propterea adjiciendum dicant, hac de causa convalescentes nihilum à cibo proficientes purgandos voluisse Hippocratem, etsi viribus deficere videantur, quia nimirum impura Corpora quo magis nutries, eò magis lædes. In quam sententiam videtur etiàm Galenus inclinare in *comm. Aphorismi octavi.* Utut autem se habeat illorum connexio, quam tam anxie non est, ut per-
qui-

V. Fuchs. & Henr.

quiramus, illud certum videri solum debet, notari in hoc Aphorismo ab Hippocrate purgandorum Corporum dispositionem, ut prospera subindè succedat evacuatio adhuc etiàm in convalescentibus, si fortassè contingat illos purgari oportere, cum ab alimentis, licèt moderatis, non reficiuntur.

Videtur autèm generalitèr pronunciatum, corpora esse præparanda, priusquàm pharmacum assumât; & quidèm sive illa nupèr à morbis convaluerint, sive etiàm reipsa ægrotent, modò cacochyma sint. Sed tamèn quomodò disponi debeant, non est expressum. Verùm crediderim, & vias, per quas evacuatio promovenda est, debitis, opportunisque remediis esse referendas, ac leniendas; & vitiosos humores reddendos esse ad exitum paratos, ut facilior, promptior, & tolerabilior contingat evacuatio. Hinc Hippocrates 4. *Aphor.* 13. præhumectanda esse Corpora eorum consulit, qui helleborum sunt assumpturi, nè pharmacum magna vi, atquè inani conatu, parùm, aut nihil educat: Quem commendabilem planè morem pleriquè sequuti, antequàm dejectorium medicamentum exhibeant, alvum solent injectis clysteribus iteratò lenire, ut nimirùm pateant ductus ad humorū illuviem expurgandam: in Vomitoriis autèm, Ventriculum curant jusculis madefacere, atquè in nauseam deducere, nè humoribus vacuus inutilitèr concitetur, vel, iisdem tenacitèr hærentibus, plus æquo ad evacuationem, non finè gravi noxa, exagitetur: quaproptèr illum, & finitimas partes, præstat humoribus scaterere, ut facilior, & felicior vomitio subsequatur. Succi quoquè, & humores ipsi evacuandi faciles, & parati ad exitum esse debent; quamobrèm crassos, tenacesque attenuare, & incidere, itemque inutiles ab utilibus

libus separare, atquè in propria emissaria deducere expediet, ut aliàs cum Galeno hoc ex loco meminimus: hac enim ratione: Auere ii facilè poterunt, atquè adeò, vi purgantis medicamenti, nullo penè negotio educi. Id autèm præstare, quæ vulgò exhiberi solent, ex melle, & saccharo paratà medicamenta, julapia, syrupos, potionesque conditas, credat, qui velit. Mihi verò persuadeo opportunâ potiùs, convenientique diætâ posse idipsum efficacius haberi; quippè compertum est, eâ solâ digeri, attenuari, & absumi quascumquè Corporis impuritates; quamquàm non omnibus indiscriminâtim pari modo præscribenda, sed pro varietate Corporum, Actatum, Regionum, aliarumque circumstantiarum varianda sit. Verumtamèn si unquam medicamentis præparantibus utendum, satis erit adhibere Tartarum Vitriolatum, Cremorem ejusdem descriptione Quercetani, Electarium ex Absinthio, Mentha, vel baccis Juniperi, in humoribus crassioribus; in tenuioribus verò pulverem oculorum Cancrorum, Sal Cardui benedicti, vel Centaurii minoris, Nitrum fixum, Salem prunellæ, idque genus alia, soluta in aliquo liquore, ut melius vitiosos humores diluant, & citiùs ductus Corporis pervadant.

Nequè verò omnes quoscumquè educendos humores regula hic ab Hippocrate tradita excipit, sed eos duntaxat, qui præter naturam cum sanguine sunt commisti, atquè inducias præbent, ut prævia cõstione, secretionequè tutiùs repurgentur, atquè educantur, ut potissimum in febribus accidit. Qui enim turgent, aut alicubi hærentes urgēt, nèc moram patiuntur, quo citiùs fieri potest, antequàm majora damna, & lethum afferant, extur-

ban-

bandi, & educendi; quemadmodum in Apoplexia, Hydrôpe, doloribus Articulorum, affectione Colica, aliisque, communis praxis observat.

APHORISMUS X.

Non pura Corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.

Sivè Aphorismus hic referatur ad præcedentem, sive ad superiorem octavum, non est, ut tam solliciti simus examinare, quemadmodum anxie admodum Nonnulli allaborant, ordinem in hiscæsentiis perquirentes, cum unicuiquè perspectum esse putemus, doctrinam hinc ab Hippocrate traditam; semper, & ubiquè consideratam, veram esse. Corpora equidem non pura pravis omninò scatent humoribus, quibus cum sanguis, tum fermenta Viscerum perpetim inquinantur, eaque præsertim, quæ coctionibus, secretionibusque sunt dicata: Quamobrem alimentum, quod primò incipit in Ventriculi digestionem à naturali conditione desciscere, mox etiàm in reliquis visceribus magis, magisque depravatur, ac deindè Arterias, Venasque ingressus, nec nutrire, nec Vitam sustinere valet; undè Cachexiæ, Marcores, Febresque mali moris exoriuntur. Impura ergò Corpora quo plus cibis implentur, eo copiosioribus succis inutilibus infarciuntur, ut proindè iisdem gravata lædantur potius, quam nutriantur. Quare præstabit ab inquinamenti primùm ejuscemodi Corpora repurgare, deindè ale-

Hinc

Hinc autem manifestè colligitur, non solum Corpora convalescentium, & impura, paulatim, esse reficienda, sed etiam iis ciborum generibus nutrienda, quæ succorum in stomacho, aliisque visceribus redundantium pravitatem valeant emendare. Et quamvis Hippocrates referat *primo epidem.*, eos solum ex pestilenti quadam constitutione servatos, qui se liberalitè invitarent, ut propterea aliquando saltè conferre videatur impura licèt corpora lautius nutrire, & cibis implere; si tamèn lues ejus tempestatis exactius perpendatur, palàm fiet, id speciatim ægrotantibus tunc accidisse, quòd omni prorsus appetitu destruerentur: quamobrèm ii dumtaxat evadebant, qui sibiipsis vim veluti inferentes cibum assumerent, quo nimirum pestiferæ illius luis conditio, & malitia retunderetur, viresque quodammodo servatæ violentiam morbi evaderent, nè omninò extrema inedia fatiscentes corruerent. Cæterum res alitè in aliis tractanda est,

APHORISMUS XI.

Facilius est impleri potu, quàm cibus.

ETiam de iis, qui à morbo convalescunt, sermonem hinc habet Hippocrates, atquè refectiois modum referens, quo illi in pristinū statum tutius redire possint, docet, præstare eos impleri, seu refici potu, quàm cibus.

At pro potu, non eam intelligit cujuscumquè liquoris sorbitionem, qua potissimum ad sitim extinguendam utimur, sed, cum agat de reficiendis cō-

valescentibus , voluisse indicare videtur alimentum in potionis formam dissolutum , cibum scilicet potabilem , qui facilè exsolvatur , & citò in cor , cæterasque corporis partes per arterias trajiciatur. Quod sanè liquere potest ex his , quæ ab eodem scripta sunt in libro *de alimento* ; inquit enim , *quotiescumquè opus est certissima , & promptissima refectio-
ne , tunc humidum alimentum , ad instaurandas vires , valdè est conducibile : quemadmodum ubi adhuc celeriùs est reficiendum , opus est odoratu .* A cibis autèm , seu solidis alimentis , graviùs planè se habet Corpus , quod nupèr convaluit ; quippè à morbo languidum remanet , illiusque operationes universæ hebetes , & imbecillæ , undè solida alimenta , nèc tam benè , nèc tam citò confici queunt , ut in substantiam aliti commutentur ; quamobrèm tutiùs , cautiùsque labiles , & facilis digestionis cibi , quàm duri , & solidi exhibebuntur , quales potissimùm liquores carniùm , & jura , ptisanæque cremores ritè concinnati .

Quamvis autèm , attenta faciliori ciborum digestionè , ac distributione , in rationabilem sensum Hippocratis sententia revocetur , non tamèn quis hinc generatim existimet , liquidum , ac potabile alimentum solido sempèr esse præferendum : etenim quæ dentibus conficiuntur , nedùm citiùs exsolvi solent , & in perfectum chylum commutari , sed etiàm in accommodatius alimentum verti . Valdè siquidèm conducit ad ciborum in Ventriculo dissolutionem saliva , quæ sale quodam abundat fermentationi promoyendæ peropportuno , quo videlicet , & panificium fermentum quis possèt excitare , ac fortè fortuna amissũ restituere . Constat autèm aliundè ocyùs salita , quàm insulsa fermentescere , & exsolvi , atq;

ci-

ciborum reliquias in dentium intercapedinibus remanſas ſponte ſua per ſalivam quodammodò chylicari.

Tunc igitur ſatiùs erit potulenta convaleſcentibus commendare, cum ſanguis acrior videtur, & Corpora ſalivario rore carentia multa macie conſecta ſunt, atque viſcera imi præſertim ventris exaruerè, ut potiffimùm Heſticis accidit. Quibus verò ſtomachus à muccoſis ſuccis languet, ſaliva abundantior eſt, & acidi ruſtus frequentèr accidunt, ſolidi potiùs cibi illorum malitiam temperantes cõmendabuntur.

Non deſunt autèm, qui Hippocratem aſſerant, nõ de quacumquè reſectiõne loquutum, præſertim verò, quæ cum Nutricatione coincidit, ſed ſolùm de Virium, ſeu Spirituum reſtauratione, quibus liquida, & potabilia plurimùm conferunt: ſic Julapium Vitale, Elixir vitæ, Aqua magnanimitatis, Spiritus reſectivus, Aquavitæ exhilarans, Aqua reſtaurans, Tinctura alKermes, & ſimilia, veluti momento temporis Cor roborant, & diſtraſtas vires reſciunt, quoniàm nullâ in Ventriculo morâ, illicò vitales partes petunt, & cū ſanguine commiſta, Cordi, totique corpori ſuccurrunt. Et quidèm nil æquè ac Vinum, vinique ſpiritus, eique analoga, id citiffimè præſtare videntur, cum experiamur vix ore deguſtata, palati, & linguæ papillas, poruloſque ſubire, ſeque in auras extenuata interiores partes pervadere, & vivificare.

Nequè verò hinc quis ambigat tenuiffimos ejuſcemodi halitus nulla ratione nequire ſolida quoque membra reſtaurare; cum & illi queant denuò intrâ Corpus cum cæteris liquoribus ſubacti in concreſcentem ſuccum verti, nutricationi aptiffimum: Hoc

paſſo Arborès è terræ ſucco, in vaporem elato, imò & pleræquè plantæ ſolo vapore aqueo augeſcunt, & nutriuntur. Atquè ex Phyſicis melioris notæ Viri ſunt, qui volunt animalium partes tenuiſſimo ſolum ſucco, ex chyli portionibus purioribus elicito, ali, atquè compingi. Sic etiàm ex duriffimis corporibus tenuiſſimos liquores ope chymica extrahi videmus, ipſosque in duriora deindè corpora coagulari, ut proptereà viciffim nullo penè negotio res quaſcumquè & dilui, & concreſcere poſſe, jam ſatis unicuiquè notum ſit.

APHORISMUS XII.

Quæ relinquantur in morbis poſt judicationem, recidivas facere conſueverunt.

Judicantur plerumquè morbi ſalubritèr criticis evacuationibus per ſudorem, vomitum, dejectionem, urinam, ſimilesque egeſtiones, quibus eorundem cauſæ omninò ſubactæ, & ſecretæ, à Natura extrà Corpus expelluntur. At verò aliquandò licèt exactè terminati, ac deviçti videantur, ob reliquias tamèn vitioſorum humorum alicubi relictas, poſt aliquod tempus redeunt, & Recidivi morbi appellantur. De his ergò monet Hippocrates, nè omninò fidant Medici ejuſcemodi ægritudinum remiſſionibus, quotiès Crifes perfectæ non ſunt, nè Cauſæ morborum fuerint penitùs ſecretæ, atquè extrà Corpus expulſæ.

Et quidèm morbos omnes, quos materiales appellant, conſquè perſeuerare, quouſquè Cauſæ illos

los foventes, & conservantes in Corpore perduraverint, in confesso est apud omnes: Hæ autem vitium in sanguine, & visceribus inducentes fermentationem procul dubio indebitam promovent, quæ portiones utiles, & salutares cum inutilibus, & nocuis commistæ commotionem non levem universo Corpore inferunt, undè febris, inquietudo, vigilia, dolor, aliaque graviora Symptomata exoriuntur. Concitatam modò fermentationem subsequi necesse est inutilium ab utilibus secretionem, præcipitationemque, ut morbus in salutem desinat; sin secus, mors præsto erit.

Debent itaque Causæ morbificæ, & fermenta viscerum præter naturam excitata, omninò ab utilibus, & salubribus humoribus sejungi, ac tandem eliminari, ut Corpus in naturalem statum redeat, idque Crisis est, seu Judicium, de quo idem Hippocrates aliàs protulit: *Quæ judicantur, & judicata sunt integrè, nequè movere, nequè novare oportet, sed finire*, 1. Aphor. 20. Quòd si contingat, reliquias saltèm præternaturalium fermentorù in Corpore remanere, atquè alicubi latitare, procul dubio morbus ex nova inconvenienti fermentatione eVectus brevè redibit.

Non tamèn dixit Hippocrates, quæ relinquuntur in morbis post judicationem, recidivas necessariò facere, sed tantummodò solere. Interdùm enim reliquæ istæ sensim post judicium dissipantur, cum observemus lentè admodùm à morbo convalescentes, fortè ex istiusmodi reliquiis, paulatim appetitum, consuetum colorem, robur, & carnes recuperare, absumptis intereà, atquè evanescentibus his, quæ in Corpore relicta erant. Jure ergò Recidivæ timendæ sunt, cum evacuationes naturales, & con-

suc-

fueræ denuò supprimuntur; vires nihilum reficiuntur, stomachus adhuc languet, vel nausea tenetur, nec bene cibum conficit, etsi convenienter alatur, non tamen in melius proficit convaliturus. Si præterea Morbus sine causa evidenti, aut manifesta Crisi remittatur, haud erit de recidiva dubitandum, nam his, quæ non ex justa causa fiunt, fidere non oportet, *hoc eod. lib. t. 27.* Adjicit & aliud relabentis morbi indicium Hippocrates in *Coacis prænotionibus*, si videlicet Urina in febricitantibus densum, crassumque sedimentum contineat, divulsam tamen, atque distractam: etenim quod densum est, difficile dissolvitur, difficiliusque repurgatur, quocirca saltem ex parte in venis, & arteriis remanens, febrem facillime revocabit, ni sudor ubertim profuatur, aut alvi fluxus superveniat; quibus scilicet crassiores succi egeri queant.

Quæ de Revertentibus Morbis scribit Hippocrates, Nos ad Commutantes quoque protrahimus exemplo à Pleuritide, & Peripneumonia desumpto. Siquidem non raro experimur depressam, ex Pleuritide, aut Peripneumonia subacta, febrem protinus redire, inducto nimirum Empyemate; quoniam purulentus humor ex Pleuritide domitâ relictus, Thoracis cavum occupans febrem denuò promovet, & quandoque priore pejorem. Differt autem Recidivus Morbus à Commutato, quoniam in hoc causa variat cum Symptomatis, at in illo utraque invariata perseverant.

Cùm autem morbificæ Causæ post morborum judicationes relinquuntur, ratio multiplex esse potest, quæ tamen ad Medici, aut Aegrotantis errores, ad Naturæ imbecillitatem, vel ad fermenti morbifici repugnantiam, rationabiliter refertur. Ad Medi-

dicū quidē, si fortasē in declinatione morbi inchoatam crifim impediāt, vel prævertat, putā si, comparente sudore critico, pharmacum exhibeat, cohibentia medicamēta propinet, cutim, & humores constipantia. Ad Aegrum, si diætā debitā non fervet, feque frigido ambienti exponat. Ad Naturā, si præ languore non valeat Crifim perficere, atq; univerfa recrementa morbosa repurgare. Deniquē ad fermenti morbifici repugnantiam, si tenax, viscofum, multum, rebelle, malignum, illud fit, ut in parotidibus, cæterisque abfcessibus, plerumquē contingit. Verumtamēn ſpeciales quandoquē Temporum Cōftitutiones recidentēs morbos afferre ſolent, ut dicitur 1. *epidem.*: tanta eſt vis Aëris in perturbanda humani Corporis œconomia, nedūm inſpiratione, ſed ambitu.

Ut his ergō incommodis, ac recurrenti Morbo ſolers Medicus occurrat, inchoatam, imperfctamq; crifim expleat, rebelles, ac viſcoſos ſuccos attenuet, ac diſſolvat, obſtructos meatus referet, Naturæ robur adjiciat, nervoſque omnes unā intendat, ut relicta inquinamenta per conferentia emiſſaria educat. Atquē fieri poteſt, ut protruſus magna ex parte vitioſus humor criticè per vias Urinæ, vel Sudoris, reſiduus per alvum ſit egerendus, fortè quia craſſior, cōpactiorque, non aliter quàm cathartico medicamento exturbari queat. Sed & nō rarò etiā accidit, ut reliquæ iſtiusmodi morborum certam quādam fermenti vim, conditionemque nanciſcantur, aptam utiles quoquē liquores inquinare, quæ ſenſim adèd increbeſcere ſolet, ut tractu temporis potentior reddita majora detrimēta pariat. In his autē aegritudinibus eſi magna promoveatur evacuatio, niſi ejuſmodi quoquē fer-

fermentum educatur , nunquàm ægri benè convalescent. Quò fit, ut sæpissimè modico sudore, levi vomitu, pauca dejectione, vel etiàm per urinam, excretionem, graves cæteroquì morbi desinant, qui magnis, iteratisque evacuationibus abigi non potuerunt. Porrò jam satis liquet, febrile fermentum, in febris præsertim periodicis, extingui à Cortice peruviano, quod valido purgante pharmaco adhuc iterato, nunquàm cederet. Hos equidèm cõtumaces morbos à latentibus hisce fermentis inductos, efficacius præ cæteris fugari experti sumus Antimonio diaphoretico, & Bezoarticis cujusvis generis ritè præparatis, quæ nimirum efficacius pervadunt, & vi, potestateque potiùs corrigendi, quàm evacuandi, latentes hos, & rebelles succos extenuât, & eliminant.

APHORISMUS XIII.

Quibuscumquè Crisis fit, iis nox gravis antè accessionem; quæ verò subsequitur, magna ex parte levior existit.

QUAMVIS Morbi plerumquè iteratis paulatim solvantur egestionibus, rarentèr verò judicentur; non est tamèn, ut aliquandò saltem perfecta Crisi subitò desinant, quæ propterea Medicis dicitur: *Subita in Morbo vel ad salutem, vel ad Mortem mutatio, cum notabili materia motione.* Illam autè non alitèr fieri contingit, quàm concoquente, & segregante Naturâ à bonis mala, adeoque per fermentationem subigente, quæ ipsi adver-

adversa totius Corporis œconomiam perturbant , ut in Apſtematum maturatione , atquè puris concoctione , manifèſtè patet . At verò in hac concoctione , ſecretioneque , magna percipitur agitatio , pari fermè modo ac in muſto fermentefcente experimur , cujus partes tenues , & mobiles à craſſioribus , & ſæculentis neceſſe eſt extricari , ut in perfectum Vinum commutetur . Hac ergò de cauſa futuram criſim accidit agitationes , moleſtiasque præire , quibus ægri noctes plurimùm inſomnes , & inquietas patiuntur . Hinc quod plerifquè dicitur antè acceſſionem , vertunt alii antè judicationem . Sed reverà nunquàm Criſes accidunt , niſi in paroxyſmis ægritudinum , cùm nimirùm Natura Cauſam morboſam adoritur , ac ſubigere conatur ; undè perindè erit antè acceſſionem , ac antè judicationem , in acceſſione contingentem , moleſtias , inquietudinesque perſentiri .

Meminit autèm Hippocrates potiùs noctis , quàm diei : quoniàm nocte , etiàm levia graviora percipiuntur , cùm id tēpus quieti deſtinatum ſit , & mens minùs diſtracta eſſe ſoleat ; quamobrèm dolores , perturbationes , & cætera ſymptomata per noctē experimur moleſtiora . Accedit , quòd noctu ex Aëre denſiori , & frigidiore , perſpirationes in nobis quodammodò inpediuntur , ac retardantur , undè ſanguis ipſe , & viſcera Corporis , magis infici , & divexari ſolent .

Quæ verò ſint mala Criſim præcedere ſolita , refert idem Hippocrates 1. *epidem.* , & *lib. prænotionum* : & quidèm , ſi futura ſit hæmorrhagia ex naribus , præcedet vertigo , oculorum rubor , ſqualor , hebetudo , & illacrymatio , aurium tinnitus , pruritus narium , Capitis dolor , temporum

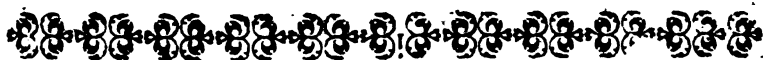
pulsatio, venarum Colli inflatio, & phantasmata per Somnum erunt repræsentantia prælia, rixas, ignem, resque ignitas, ut de eo memorat Galenus, qui volantem ignitum draconem somniaverat. Si Vomitus, præerūt Nausea, & ciborum fastidium, dolor, & morsus stomachi, oris amarities, inferioris labii tremor, & contractio, faciei rubor, Somni turbulenti, Corporis jactatio, Cordis palpitatio. At verò si alvi fluxus; ventris onus, tormina, ac rugitus, hypochondriorum inflatio, cum dejectiendi cupiditate. Si prætereà per Urinam Crisis immineat; illa repentè turbabitur, æger sæpiùs micturiet, Renum, & Vesicæ dolore gravabitur, interque mingendum ardore afficietur. Si demùm per Sudorem; difficilis, & crebra respiratio, præcordiorum æstus, partiumque externarum calor, & mador præcedent, æger ad somnum inclinabit, urina parcior fiet, atquè arteriarum pulsus, majori quadam expansione, fluctuantis motum referet.

Hæc, & id genus alia, pro Crisium varietate accident nocte præcedente; sequenti verò, leviora, planè erunt omnia, & æger ipse meliùs se habebit; immò, si critica evacuatio perfecta fuerit, atquè **Causa morbi omninò fuerit evicta, & expulsa**, non solum Nox, quæ sequitur magna ex parte levior fiet, sed etiàm ægrotus conyalescet. Hunc autèm ferendo esse oportet, nam viribus ex Crisi infractis, de vita verendum; undè dicebat Hippocrates *in Coacis prænotionib. : quandoquè in optimis Crisibus ægri pereunt*: Nimirùm ubi vires non sufferunt.

Atquè hinc salutaris Criseos indicia patebunt, nec non cujuscumquè evacuationis exitus. Quippè si subindè morbus cum adjunctis symptomatibus penitus, vel magna ex parte cesserit, & vires tu-

le-

lerint, profectò res succedet ex voto; sin secùs, omnia ruent in interitum.

APHORISMUS XIV.

In profluviis Alvi mutationes excrementorum juvant, nisi ad mala mutatio fiat.

Egestiones per alvum habitæ, quemadmodùm sæpenumerò salutare sunt, ità nonnunquàm valdè perniciosæ. Nequè solùm, ut habet hoc loco Hippocrates, malæ debent existimari, cùm succedentes fiunt ad mala mutationes, verùm etiàm cùm immoderatæ sunt, & tormina, ac dolores inducunt, internamque intestinorum tunicam erodunt; siquidèm præter Diarrhœam, & Dysenteriam, solent Tabem, & totius Corporis consumptionem asferre.

Distingere consueverunt pleriquè Medicorum ejuscemodi per alvum evacuationes, in Stomachicas, & Jecorarias, atquè illas à Ventriculo malè concoquente, & in excrementa cibos commutante oriri ajunt; has verò è Jecore intemperato ad frigidum quidèm, ut in fluxu, quem Hepaticum vocant; ad calidum verò, ut in Diarrhœa, & Dysenteria.

Verùm licèt aliquandò in Lienteria, & Coeliaca affectione dejiciantur cibi non dùm digesti, qui Ventriculi defectum arguant, haud tamèn putandù, ejusdem sempèr vitio hujus generis dejectiones haberi. Siquidèm non rarò à depravatis succis pancreatico, & felleo, importunæ, ac immodicæ eva-

cuaciones oriuntur: cùm enim in eum usum succi isti à Natura sint destinati, ut transeuntem chylum per intestina gracilia diluant, atquè à sæculentis portionibus repurgent, si fortassè aquei, viscosi, inertes, aut aliter præter Naturam sint affecti, vel illorum ductus obstructi, nulla, vel mala secretio fit, undè simul cum sæculentis partibus, chylosæ, & alibiles paritèr egeruntur. Atquè hinc est, quòd in his conferant salita, acida, acria, austera, quibus scilicèt succi illi corrigantur, vigorentur, vel per proprios ductus confluant in Intestina.

De Fluxu verò Jecorario, nemo est vel levitèr in rebus Anatomicis versatus, qui nesciat omni culpa carere Jecur in ejuscemodi alvi profluviis, cùm jam satis, superque constet, nèc ipsum sanguificandi munere fungi, nèc ex illo per venas sanguinem ad Intestina permeare, sed potiùs ab his in illud revehi. Atquè in Dysenteria, & Diarrhœa, si ab Hepate per venas in Intestina acres illi, & erodentes humores derivarent, procùl dubio laxatis, apertisque venis, unâ simul cum humoribus sanguis ipse affluentèr prosiliret. Verùm hæc fusiùs à Nobis discussa sunt in Praxi cap. proprio de Alvi fluxu.

Utut autèm ista se habeant, memorat hic Hippocrates mutationes excrementorum juvare in alvi profluviis, nisi ad mala mutatio fiat: etenim cùm in Lienterico, ac Coeliaco fluxu egestionis, quæ antea albæ, chylosæ, & fluentes admodùm erant, coloratæ comparent, repurgatæ, & consistentes, naturalem conditionem induunt; ut etiàm de acido ructu superveniente protulit idem Hippocrates. Sic paritèr excrementa Diarrhœam, ac Dysenteriam, comitantia, nigra, sætida, purulenta, ubi malitiam,

ho-

horum exuerint, atquè in flavum, minusque olentem humorem commutantur, argumento sunt, Naturam in pristinum sanitatis statum redire, facileque in posterum moderari posse fluentium excrementorù malitiam, & originem. At verò quotiescumquè evacuationes uniusmodi sunt, & sibi similes continentèr prodeunt, Morbum, causamque Morbi persistentem, contumacemque significant.

Meliùs igitur erit in alvi profluviis excrementa sensim apparere mutata, neutiquàm verò in pejorè deducta conditionem, ut cum è flavo in nigrum, è minùs olente in fætidum, è consistente in corruptum humorem abeunt; ut propterea prudentèr sanè adjecerit Hippocrates, *nisi ad mala mutatio fiat*. Hac de causa exitiosæ sunt dejectiones in Dysenteriis, quæ è pallidis in croceas, in virides, in atras; è crassis in dilutas, & putridas; è stercorariis in pingues, & strigentosas transeunt. Mutationes etenim istæ nulla ratione prodesse possunt, utporè à naturali statu plurimùm recedentes; quamobrèm utiles solummodò censendæ erunt, quæ ad Naturæ consuetum redeunt, vel saltèm non multùm à sanitatis statu deflectunt.

APHORISMUS XV.

Ubi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in Corpore, excretiones inspicere oportet; nam si biliosa fuerint, Corpus unà ægrotat; si verò similes sanis fiant, tutum est Corpus nutrire.

Attulit præcedenti Aphorismo Hippocrates, loco exempli, Crises per dejectionem factas, nunc eas, quæ per abscessum contingunt examinans, utitur exemplo glandularum tumefactorum, atquæ tuberculorum in corpore erumpentium, atque intumescens faucium glandulis, vel erumpentibus tuberculis in Corpore, an non idem nutriendum sit, excretiones observandas esse: etenim si illæ biliosæ fuerint, indicium erit Corpus, ejusque interna viscera unà simul ægrotare; si verò sanorum egestionibus similes sint, tutum erit Corpus nutrire.

Conjecturas hinc itaque recenset ab apparentibus ad recondita, quibus de nutricatu, refectioneque Convalescentium à morbis certò statuat, si fortasse consanescant, facta vitiosi humoris in glandulas, & cutim Corporis depositione, num inde impurum adhuc illud remaneat; idque ab excretionibus conjicere satagit, unde omninò repurgatum possit tutò pleniori cibo nutriri; sin secus, purgare prius expediat, mox alere, juxta regulas superius traditas.

Nequæ verò de Angina intelligendus est Aphorismus, ut malè pleriquè interpretantur. Etenim si de ea, quæ musculorum gutturis, & faucium inflammatio est, sermonem Hippocrates instituisse,

non

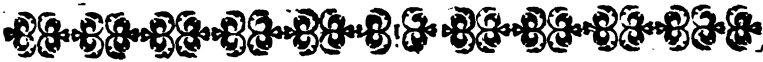
non planè de convalescentibus ex Abscessu, sed de omninò morboſis Corporibus ageret; adeoque malè fuiſſet adjectum: *Si verò ſanis ſimiles, tutum eſt Corpus nutrire.* Igitur de Absceſſibus ad glandulas faucium, & colli, itemque de tumoribus erumpentibus ad cutim omninò loquutus eſt. Et quidè̄m iteratis obſervationibus eſt compertum, ſolere glandulas tum internas, tum ſubtercutaneas, quibus univerſum ferè Corpus refertum eſt, in plerisque ^{v Hipp.} ^{lib. de} ^{Gland.} ægri tudinibus vitiari, imò reliquorum omnium viſcerum affectiones promptè ſubire, quòd vafa quæcumque tum ſanguinem, & nervorum liquorem, tum lympham deducentia, in ſe excipiant, & moderentur, undè harum malè affectarum cauſa plerumque accidit ægrotare, vel ægri tudinum criſes per abſceſſus admittere. Quamobrè̄m non immeritò Hippocrates tumefactarum adenum, & tuberculorum in habitu Corporis prodeuntium exemplo ſpeciati m hic uſus eſt; quippè humores quicumque per vafa Corporis excurrentes in ipſas deducuntur, ibique commiſcentur, atque ab impuritatibus repurgantur. Hinc triplici de cauſa nedum faucium glandulas, ſed cunctas propemodum contingit ægrotare, indeque tubercula progigni; vel ſcilicèt vitio ſanguinis, lymphæ, & liquoris nervorum minimè à recrementis repurgati; vel impedita per poros cutis perſpiratione; vel denique earundem glandularum vitio, quæ nimirum nec excipiât, nec deducât, nec bene permeantes ſuccos repurgent, aut emendent. Meminit autè̄m Hippocrates bilioſarum hic ſolummodo excretionum, non quòd à reliquis aliis excrementorum vitiis illas affici non contingat, ſed quia in acutis ægri tudinibus hujus generis excrementa plerumque excitari ſolent; quippè quæ acriorem ſangu-

guinis constitutionem , & inflammabilem naturam consequuntur , undè febres æstuosæ , sitis , oris amarities , dolor , vigilia , & consimilia symptomata exoriuntur . Cùm itaquè excreta ista mala sunt , totum corpus adhuc infectum denunciant , nè sufficientèr ex abscessibus fuisse repurgatum , ideoque tutò nutriri non posse , nisi fuerit omninò ab inquinamenti deterfum , & evacuationes similes sanis habeantur :

Sub excretionibus autèm , quas inspiciendas vult Hippocrates , non solùm quæ per alvum , sed etiàm quæ per vias urinæ , aliosque ductus fiunt , comprehenduntur ; undecumquè enim illæ prodeant , corporis statum designant .

Notantur paritèr hìc tubercula speciatim extrinsecùs apparentia , licèt consimilibus tumoribus ferè sempèr interiora quoquè afficiantur . Anatome quipè pluriès observatum est , tumores in collo , & faucibus erumpentes occupasse primùm Mesenterium , Pancreas , aliaque Viscera adenosa , ut in Variolis quosq; accidit ; quamobrèm non mirum si , ob consensum partium per glandulas , putaverint pleriquè ab ipsis benè , vel malè affectis de totius habitudine iudicium ferri posse . Frustrà igitur eiusmodi tubercula tollere adnituntur , qui toti sunt in lituris , lotionibus , & emplastris adhibendis , cùm tamèn oporteat internis medicamentis concretos ibidèm humores dissolvere , & extenuare , repurgatis quoquè à sanguine , cæterisque utilibus humoribus , quæ retenta sunt , excrementis . In hunc sanè usum valdè conferunt (præ cæteris , adhuc purgantibus) Antimonium diaphoreticum , Sanguis hircinus , Cornu Cervi , Sperma Ceti , Nitrum fixum , extractum hyperici , pulvis Viperarum , & omnia salia volatilia , qui-

quibus scilicet & diaphoresis, & diuresis facile possit promoveri.

APHORISMUS XVI.

Ubi Fames, laborandum non est.

Redit Hippocrates ad enarrandas cautiones reficiendorum Corporum, atque hoc Aphorismo docet, non esse simul, convalescentibus potissimum, injungenda inedia, & laborem, cum Natura duplicem evacuationem ferre nequeat; unde ait: *Ubi fames, laborandum non est; vel ut vertere visum est aliis: ubi Corpus inedia conficitur, vel confectum est, laborare non debet.*

Quamvis autem de fame solum videatur loquutus, tacite tamen (ut monet in comment. Galen.) cætera quoque inanientia subintellecta voluit, ut proinde hujus sententiæ summa sit, duplici simul evacuatione nunquam utendum, nè vires dissolvantur, & Natura omnino succumbat, cum aliis ex eodem Hippocrate doceamur, magnum studium habendum esse, præsertim in ægrotantibus, fortem servare Virtutem. *lib. de
alim.*

Atque hinc sanè non leve argumentum sumere licet ad redarguendos eos, qui ex Hippocrate cum præcipiant victum valde tenuem, & quandoquæ etiam tenuissimum, in morbis acutis, iteratas tamen phlebotomias, aliásque evacuationes præscribere non verentur, magno Virium dispendio. At verò prudenter hic Galenus admonet: *Sanis non sunt præcipienda exercitia simul, & inedia, neque etiam agris*

E c

ali-

aliquis vehementior motus adhibendus, unà cum cibi abstinentia, nequè sanguinem mittere oportet, nequè citare vomitum, nequè purgare, nequè multa uti frictione, nequè in uniuersum aliquo forti motu, vel Corporis alteratione: In talibus siquidè motibus omnibus, ubi cibus defuturus sit, vires dissoluantur, siuè agrotent, siuè etiàm sani sint homines. Hactenùs Galenus.

Verùm non quemcumquè motum, laborem vocat, sed qui lassitudinem inferat: etenim solent Medici simplicem motum, ab exercitio, & labore, distinguere, ac per sudorem, & lassitudinem dimetiri; & quidè leuem Corporis agitationem, motu appellat; cum sudore, & anhelitu, exercitium; laborem deniquè, ad lassitudinem, & defatigationem usquè deductum. Hoc autèm loco specialius videtur notatus Labor, quo nimirum Corpora virium dispendium patiuntur, quas plurimum licet credere inedia resolutas. Modò per laborem sanguis citatior redditur, ac tenuior, qui profectò facillimè expirat per poros Corporis, eadem occasione patientiores, undè sudores etiàm affluentius emanant, uniuersaque ferè membra fatiscunt.

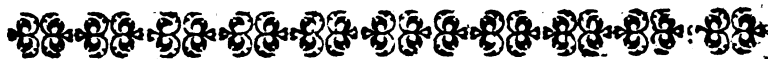
Quoniàm verò famis mentio ab Hippocrate facta est, jure posset quis dubitare, de qua fame exponendus ille sit. Et sanè cùm de Convalescentibus reficiendis agat, famem potiùs naturalem intelligere fas est, cujus nimirum causà sollicitamur ad exquirenda alimenta. Aliàs enim meminimus, à succis quibusdam acido-acribus Ventriculi os superius proritari, cùm is vacuus est; alimenta verò ingesta dissolvi, cùm est repletus. Cùmque per laborè sanguis potentèr extenuetur, & vires langueant, si fortassè è vacuo per famem Ventriculo nil possit fug-

suggeri, quod sanguinem, & vires reficere queat, profectò ex languore nimio totum Corpus grave vitæ periculum subiret. Verumtamèn famem idem Auctor consuluit solùm in humidioribus temperaturis. 7. *aph.* 59.

Quousquè autèm Vita, summâ cum inediâ, & absquè ullo cibo, ac potu, sustineri queat, jam diù quæsitum est apud Medicos. Et licèt ab Hippocrate scriptum sit *lib. de Carnibus*, scèu *de Principiis*, nò antè septimum diem illam esse exitialem; & Plinius *lib. 11. cap. 54.* adhuc ultrà undecimū plerosq; durasse referat: experimentis nihilominus innumeris observatum ab aliis est, etiàm ad menses integros, atquè ad annos, incolumem fuisse productam. At quamvis id factum crediderim in quibusdam ex peculiari Corporum, & succorum constitutione, fortè etiàm non sinè eorundem vitio, atquè ægrimonia: in cæteris tamèn universim non diutiùs Vitam naturalitèr prorogari posse, ut sinè cibo, ac potu hebdomadas transcendat, vix induci possum, ut credam, si potissimùm succi ciborum dissolutionibus destinati, & Ventriculus in suis operibus benè se habeant. In multis Animalibus expertum se fatetur Clariss. Redius infrà quadragesimum diem dumtaxat perduratam; verumtamèn Homines, benèque valentes, ipse existimaverim, haud difficultèr quartumdecimum transilire posse; quin & post octavum bulimon incurrere, quo nèc amplius deindè famefcant, nèc cibum capiant, illùmque fortassè assumptum, vel per vim inditum, nèc retineant, nèc cõficiant, ut aliquandò observavi. Qui ergò referuntur ad plures menses, & annos sinè ullo cibo vixisse, præter naturam planè affecti, in succis Ventriculi, & intestinorū dissolventibus, vitium aliquod

passi sunt, undè ad cibos exquirendos minimè sollicitarentur. Sed & sanguis paritèr ejusmodi sanè constitutionis fieri potest, ut vel minimùm, vel nihil admodùm extenuetur, & absumatur, æquè ac animalibus iis accidit, quæ per hyemem in latibulis degunt absquè cibo. Viscerum quoquè, & membrorum textura plurimùm in idipsum confert, si non tam laxa, ac tenuis sit, ut celeri consumptioni subjiciatur: etenim quibus cutis densior est, nèc facile perspirationi patet, leviolem planè patiuntur corporis dissolutionem. Simile quid accidit iis, qui ingenti timore, ac vehementi mœstitia correpti, omni penè ciborum desiderio destituuntur, & inediam ad plures dies sufferunt. Qua ratione crediderim, quamobrèm nonnulli sub ædificiorum ruinâ ad hebdomadas supervixerint: & pleræquè volucres intrâ nives semestri spatio immobiles persistant, sed adhuc in vita perdurent. Porrò in his, impedita perspiratione, sanguis non diffatur, ideoque nèc novo pabulo eget, ut continentèr reficiatur. Quamquàm & Aër ipse sive inspiratus, sive per poros cutis, aut alitèr exceptus, potest in aliquibus ita sanguinem temperare, ut sine evidenti consumptione, is diutiùs perennet; & sicut peculiare quædam Aëris constitutiones solent quibusdam talem famem excitare, ut pluriès in die cibum sumere cogantur; ita ex adverso aliæ poterunt, in certis saltèm habitudinibus eorum, illam obtundere, ut queant absquè cibus in longum tempus perdurare; Cujus fortè constitutionis fuit ille, quem memorat Olympiodorus ex Aristotele solo Aère, & Sole sustentatum. Hinc non omninò fabulosum putandum est, quod scribit Plinius *lib. 7. cap. 2.*, confirmâtque Strabo *lib. 15. de situ Orbis: ad extremos fines India ab*
Orien-

Oriente circa fontem Gangis Astomorum gentem sine ore, halitu tantum viventem, & odore, quem narius trahunt, nullum illis cibum, nullumque potum esse. Odore etiam plurimos sibi vitam prorogasse, posteritati traditum, ut de Democrito Laërtius, & de Homero, qui ejus vitam descripsit, memorant. Refert quoque Xiphilinus ex Dione, Britannos cibum parare consuevisse, qui ad unius fabæ quantitatem gustatus, & famem, & sitim penitus inhiberet. Feruntur & Indi beneficio cujusdam herbæ, Coca ipsis diætæ, ac ore gestatæ, famem à seipsis repellere: quod etiam à Scythis factitatum meminit Matthiolus in *Prefatione ad Dioscor.* Cæterum in aliis, qui diutius cibus caruisse narrantur, vel impostura locum habuit, vel virtus Divina præluxit.

APHORISMUS XVII.

Ubi Cibus præter naturam plus ingestus est, hic morbum facit: ostendit autem sanatio.

Medioeritatem omninò servandam esse in Natura certissimum est apud omnes, præsertim verò in alimentorum sumptione, ut propterea superioribus Aphorismis dixerit idem Hippocrates: *Non satietas, non fames, nec quidquam aliud, quod modum Naturæ excesserit, bonum.* Nunc verò Cibi quantitatem in Convalescentibus præscribens, nocuum inquit esse cibum præter naturam ingestum, quoniam morbum facit, ut patet ex illius sanatione. Dixit autem *præter naturam*, sive ut alii legunt, *ultra Naturæ exigentiam*, ut nimirum designa-

gnaret cibi ingesti quantitatem mensurandam esse à peculiari cuiusvis Corporis constitutione: quæ enim quantitas uni indebita, & excedens videtur, alii erit naturalis, & consentanea; quamobrèm habendus sempèr est respectus ad ætatem, propriam Constitutionem, exercitia, incolatum, in ciborum administratione.

Sed & *prætèr naturam* explicari quoquè potest, prout vires gravat, & Ventriculum plus justo replet: concoquentis quippè Ventriculi vis limitata est, & succi ejusdem non omnem ciborum copiam dissolvere queunt, sicuti nèc certa aquæ stygiæ quantitas illimitatam metallorum molem diluere, & erodere valet. Fortè quoquè dixerit *prætèr naturã*, habito respectu ad eorundè qualitatem, conditionemq; Siquidem multa sunt, quæ pravitate solùm nocent, & sanguinem, ac viscera coinquinant, si tamèn moderatè sumantur innocua fiunt: extrà modum verò, omninò infensa evadunt. Quamquam consuetudo in his plurimùm valet.

Quoniàm verò Hippocrates inquit, ex cibo præter naturam plus ingesto Morbum fieri, non Mortem, adeoque admittere sanationem; indè profectò deducere possumus, excessum dumtaxat cibi assumpti illum hinc notare voluisse; sive autèm excessus sit relatus ad cibum solito abundantior, ut de femina quadam idem Auctor in epidemiis testatur, quæ liberaliùs pasta, quo die judicata fuerat, recidit; sive ad vim, facultatèmq; Ventriculi, etiàm moderatam ejusdem quantitatem exactè conficere nequeuntis, cum multum, & paucum - ad aliquid referantur, parùm intererit. Nam & importunus, & insuetus, & impræparatus, & crudus, atquè nèc debito ordine, nèc convenienti modo sumptus cibibus,

bus, nedùm convalescentibus, sed etiàm sanis nocuus, & periculosus esse solet. *Cibus profectò*, inquit idem Hippocrates *lib. de loc. in hom., si vincit Naturam, efficit morbum*; Quare quocumquè modo Naturam superet, præter naturam erit, atquè adeò Morbum faciet.

Quòd deniquè ex cibo præter naturam plùs ingestò morbus oriatur, subdit Hippocrates ostendere sanationem, nullà tamèn mentione factà de Morbi specie, aut de ejusdem sanatione. Fortassè voluit subintelligendas ægriitudines ex cruditate, quam ferè omnes morbi consequi possunt, nisi etiàm eadem prægressam ægriitudinem, & graviozem, ex indigestis, corruptisque cibus, redire existimaverit; aut etiàm morbi nomine abusus, damnum, atquè detrimentum indefinitè expresserit. Sanationem verò per vomitum, aut dejectionem, vel per inedia, implicitè complexus est: etenim mala ex cibus uberioribus, vel infestis orta, quàm citiùs vomitu V. Hipp. de vict. in acut. aut exacta diæta corriguntur. Quòd si interiores Corporis ductus subierint, & viscera, ac sanguinem infecerint, nonnisi alexipharmacis curabuntur. Cæterùm à cibus abundantius ingestis, depravatis, aut corruptis, præter cruditates, proficiscuntur Obstructiones, Tumores, Alvi profluvia, Cholera, Colici dolores, Febres, idque genus alia, & pejora V. etià Hipp. 3. de dia. ra. mala. Si prætereà cacochymi ii sint, seu insalubres, malique succi, etiàm Febres pestilentes oriri consueverunt, itémque Vertigines, Syncopes, Lethargi, Apoplexiæ, aliæque perniciosæ ægriitudines, quas memorat Galenus, præsertim *libro de cibus boni, & mali succi*. Quamobrèm si ex his morbi pro venerint, pro illorum ratione varia, diversimodè quoquè tractandi erunt.

APHO-

APHORISMUS XVIII.

Eorum , quæ universim , & velocitèr nutriunt , veloces quoquè fiunt excretiones .

Sic habet vulgata lectio Leoniceni , ut proindè sensus istius Aphorismi sit : eorum , quæ universim , hoc est secundùm totam substantiam , & velocitèr nutriunt , veloces quoquè fieri residuorum excretiones . At aliis arridet *αὐτοῦ* , non universim , sed affatim , seù non sensim , exponere , adeoque Aphorismum ità interpretari , quòd ea , quæ abundantem , & celerem suggerunt nutrientem substantiam , celerem quoquè patiantur excretionem .

Quòd velox nutritio velocem quoquè excretionè referat , suaderi ex eo potest , quia sicut se habet digestio ad nutritionem , ità se habebit secretio , ac distributio ad evacuationem : modò si velox facta est nutritio , velox quoquè designabitur absoluta digestio , ac distributio , adeoque excrementorum repurgatio , & expulsio .

At qua ratione universim , seù affatim nutrientia celerem subeant evacuationem , non benè intelligi potest , cùm pleraquè nutriant , & abundantèr , nec tamèn celeritèr evacuantur : sic carnes meliùs , & abundantius nutriunt , quàm olera , cùm tamèn ista facilioris sint , & celerioris excretionis ; multa alia , ut Spondyli , Locustæ , Astaci , tardiùs planè concoquuntur , mòx verò in intestinum tenue delapsa statim ventrem movere solent , & plufquam ratio exigat , egeri . Ova insupèr facilis , & citè dicuntur coctionis , multùmque nutrire , cùm
tamèn

tamen robustum quid habeant, & insent, ut dicitur 2. de diata; Quin & Galenus ipse multa alia in hunc locum congerit, quibus Hippocratis effatū non levibus videatur implexum difficultatibus.

Sed tamen ipse crediderim, voluisse hinc Hippocratem indicare, quod alia phrasi dixerat in *lib. de alimento, cibum, scilicet, qui difficultè transmutatur, agrè consumi, qui verò facilè alteratur, & apponitur, absumi etià facilè*. Cum enim refectio virium celerimè habeatur à Vino, viniq̄ue spiritu, aut à rebus consimilem naturam participantibus, profectò quemadmodum ista velocitè restaurant, ita velocitè quoque sua tenuitate dissolvuntur. Alimenta paritèr tenuiorem substantiam nacta, & labilis appositionis, celeris etià sunt distillationis, adhuc per poros Cutis perspiratione. Contrà verò succum fortita crassiorem, compactiorèmq̄ue, sicuti difficilius in Ventriculo dissolvuntur, ita tardius in succum nutritium transmutantur, ocyusque partibus apponuntur, atque pari ratione seriùs absumentur, & perspirant. Ceterum hoc Aphorismo censuit Hippocrates generale quoddam documentum tradere, quo sciamus, quibus alimentis oporteat ægros, & convalescentes reficere, & quibus indicii utiliora internoscamus. At verò à liquiditate, & mollicie ciborum fallax iudicium sumitur facilis, & citæ refectiois, nam si Vini spiritum excipias, ipsúmque Vinum, reliqua propemodum omnia non æquè cunctis conferunt, nec pari modo se habent, cum nõ desint, qui meliùs, promptiùsque restaurentur solidioribus, quàm mollioribus cibariis.

APHORISMUS XIX.

*Acutorum Morborum non omninò sunt certa prænu-
ciationes aut Salutis, aut Mortis.*

INtèr alias morborum divisiones, notissima illa est, qua alii Acuti, alii Chronici dicuntur; cūque acuti ob citam eorundem solutionem, intrà breve tempus de ægrotantis vita decernant, cujus eventus præfagitio ab ignominiâ plerumquè Medicos vindicat, nè tamèn exindè multùm faciles in prædicendo illi sint, idcirco accuratissimus Hippocrates, ut quorundam Conjectorum impudentiam, arrogantiamque reprimat, qui etiàm à prima die se jactant morborum exitum prænunciare, hic monet, non omninò certas esse, & infallibiles acutorum morborum vel ad salutem, vel ad mortem prædictiones. Hinc idem Hippocrates *lib. 2. prædict.*, postquam hos deriserit, subdit: *Consulo autèm, ut quàm prudentissimè agant, tum in reliqua arte, tum in bujusmodi prædictionibus, illius probè memores, quod si cui successerit prædictio, is apud ægrotum intelligentia præditum in admiratione fuerit; si verò quis aberrarit, suprà hoc, quòd odio habetur, fortassè etiàm insanire videbitur; quaproptèr jubeo, ut cùm alias omnes, tum has prædictiones prudentèr faciant, quàm sanè & audiam, & videam, nequè judicare rectè homines ea, quæ dicuntur, ac fiunt in Arte, nequè narrare.*

Quinam autèm Acuti morbi dicendi sint, aliàs à nobis est ostensum. Equidèm simul breves, ac symptomatum magnitudine, & vehementiâ sociati esse de-

debent ; etenim febres Ephemerae dictae , quamvis brevissimae sint , ob defectum tamen symptomatum graviorum , acutae minimè dicuntur ; sed & nec Hydrops , Empyema , Tabes , aliaque aegritudines vehementissimis , perniciosissimisque symptomatis conjunctae acutae nominantur , quia breves non sunt . Quamobrem meritò notavit Hippocrates 1.aphor. 7. morbos acutos statim extremos afferre labores .

Undè praeterea Morbis accidat acutè lædere , & ægrotantes affigere , profectò à partis affectae praestantiâ , & à vitiosi humoris conditione deducere licet . A partis praestantiâ quidem , nam hæc diù molestiam , gravemque noxam sustinere non potest ; qua ratione Apoplexiæ , Lethargi , Phrenitides , Syncope , Palpitationes , ob Cerebri , & Cordis cum vitâ necessitudinem , non multum protrahuntur . A noxii humoris naturâ verò , qui plerumquè in acutis aegritudinibus sanguini infensus vitæ conservandæ ineptum illum reddit , sive quòd dissolvat , & corrumpat , sive quòd cogat , aut aliter inficiat , ut solutus , concretus , effoetusve nequeat tandem motum Cordis tueri . Hæc planè damna sæpenumerò eveniunt è degenerantibus , inversis , corruptisque fermentis Viscerum , quibus sanguis permeans inficitur .

Quoniam verò Morbi quicumquè , inchoant , au-
gescunt , consistunt , & declinant , nedum inter initia de illorum exitu certò praesagire nequimus , verum etiàm fallax judicium , & incerta praedictio erit , quousquè exactè nò constiterint , coeperintque declinare : cum enim nondum devicti , pugnantem Causã in Corpore latentem adhuc habent , Vitæ possunt insidias moliri , & ob agendi rapiditatem quacumquè de causa momento temporis permutantur , &

symptomata, quæ remitti visa sunt, denuò exasperantur, imò quandoquè graviora redeunt.

Hujus incertitudinis causam referunt ferè communiter Interpretes in Humorù peccantium mobilitatem, tenuitatémque; quoniàm scilicèt facilè ii de loco in locum feruntur, & quascumquè corporis partes pervadunt, ut proptereà chronici Morbi à crassis humoribus progeniti, cùm lentè procedant, soleant faciliùs, tutiùsque futuri eventus indicia prodere. At potiùs petenda videtur Causa à motu particularum in sanguine, cæterisq; liquoribus fermentescentium, etenim. donè fermentatio perseveraverit, & in depressionem, secretionémque non desierit, quæ sola salutarem exitum ægrotantibus prænunciat, morbus ipse in ancipiti est: quandoquidè in Coagulationem, aut Resolutionem abire potest.

Adjectum est *non omninò*: nè Medici prorsùs desperent de prognosi; cùm cæteroquì magnam laudè exindè consequi soleant, testimonio ejusdem Hippocratis *primo prognost.* Quare, ut quis rationabiliter conjiciat de successu ægrotantium, docuit *Gal. 3. de Crisib. 4.*, ad tria hæc respicere debere, *ad Ideam Morbi, ad Magnitudinem, & ad Morem*; nempè cujus generis ægritudo sit, quæ symptomata illam comitentur, & nùm à benignis, vel malignis succis ortum ducat. Perpendat etiàm sagax Medicus Naturæ vires, an validæ, vel imbecillæ sint, & quidè examinando singulas Corporis operationes, Animales, Vitales, & Naturales. Ab his namquè benè, vel malè se habentibus, leviùs, graviùsque, probabiliter cujuscumquè Morbi eventum conjectabit.

Subditur insupèr, *non omninò sunt certa prænunciatio-*

tiones. Medicina siquidem tota conjecturalis est, & uniuersa conjecturis inhæret; quamobrè in primo aphor. 1. iudicium fallax dicitur. Et Celsus lib. 2. cap. 6. inquit: *Spes ejus interdùm frustratur, & moritur aliquis, de quo Medicus securus primò fuit*. Attamen non sunt ex hoc omninò parvifaciendæ ejusmodi Conjecturæ; nam etsi aliquandò fallant, sæpè tamèn collimant. Undè idem Celsus. *Sed est tamèn Medicina fides, quæ multò sapiùs, perque multò plures agrotos prodest*.

Postremò quamvis meminerit Hippocrates Salutis dumtaxat, & Mortis, sub his nihilominùs aliæ in Morbis mutationes comprehenduntur, ut proindè non modò cauti simus in præfagiendo Salutis, aut Mortis eventu, verùm etiàm omnium accidentium, & mutationum, quæ in morborum decursu contingere possunt. Notavit autèm speciatim Acutos, quibus præ breuitate, & impetu, facilius accidit mutatio. At verò chronici, cùm in longius protrahantur, nèc tam subitam motionem subeant, nèc sinè alicujus visceris affectu diuexent, certiora, & firmiora signa imminentis quandoquè Interitus proferunt.

APHORISMUS XX.

Quibus Juuenibus aluus humecta est, iis senescentibus exiccatur. Quibus verò Juuenibus aluus sicca est, iis senescentibus humectatur.

QUòd Hippocrates has sententias, sicut & pleraquè ferè omnia sub observationibus, atque experimentis potiùs deduxerit, quam
ra-

rationibus conquiescit, vel ex hoc liquere potest Aphorismo, in quo explicando tandiù Interpretes allaborant, certam, constantemque rationem exquirentes à vario ætatum temperamento, sicciore, aut humidiori; cum tamèn exindè oporteret invertere illarum temperaturas, & siccis Senibus humidam, humidis Adolescentibus siccam temperiem aspicere, adversus omnium Veterum placita. Sed & nèc tam facilè humiditas Juvenibus posset affingi, ut qua de causa lubriciorem alvum aliquandò fortiantur, ratio posset indicari, qui tamèn communi voto calidi sicci statuuntur. Hinc fortassè Galenus in *Commentario* huic argumento non fesus, *longiorem*, dixit, *rem hanc exigere sermonem, ita ut liber integer necessariò sit futurus*: Quamquàm de intemperata, aut labefactata facultate Retentrice, & Attractrice Ventriculi, atq; Hepatis, multa etiàm comminiscatur. Verumtamèn rectè postremò concludit: *Quantùm autèm ad usum Artis attinet, hoc solùm scisse sufficiat, quod est ab Hippocrate dictum, etiàm si Causa non adjiciatur*.

Quamvis ergò res difficilis explicatu videatur, si tamèn ea, quæ ad ciborum confectiõnem, dissolutionem, atq; ad excrementorũ alvi secretionem, sunt alibi à nobis memorata, hinc in memoriam revertentur, profectò Causæ ejusmodi permutationis in ætatum varietate rationabiliùs quæri poterunt.

Ciborum dissolutionem, atq; utilium ab inutilibus partibus secretionem, promovent potissimùm cõfluentes succi illi è Pãcreate per Vvirsungi ductum, è Cysti felleâ per cholidochum in Intestina: debent autèm ità hi naturâ esse comparati, ut alter alterum nèc mole, nèc conditione prævaleat, aut exuperet. Si verò felleus humor fortassè præcellat,

&

& acrior, tenuiorq; fit, alvus lubricior redditur; at contrà adstrictior fit, si præpolleat è Pancreate ductus. Quàdoq; etiàm serofus humor, qui è potu, & humidis cibis derivat, totus ferè in Intestina delabitur, & cum fœcibus commiscetur ad alvi lubricitatem; aliquandò verò majori ex parte ad Renes percolatur, & ad Vesicam; undè urina copiosior fit, alvus verò ficcior evadit. Quamobrèm, experimur in urine profluviis Ventrem constipari, & fœces durissimas excerni; Hinc dicebat Hippocrates: *multa urina profusio paucam significat defectionem.*

Cùm itaq; in Juvenibus bilis abundantior gignitur, suaq; viget acritate volatili, qua Pancreatis succum temperet, & moderetur, profectò venter laxior fit; Secùs verò, ubi illa parcior fuerit, aut austerior. Sic quoq; à varia conditione succi pancreatici acidioris, vel salioris, fluxilioris, aut cõsistentioris, variabit Intestinatorum repurgatio. Hinc quotiès felleus humor austeritate alvum in Juvèrute constipat, succedente Senectute aquosior redditus eandem delaxat. Idipsum paritate, & copia, evenit, quibus nimirùm diversimodè afficitur, ac permutatur consuens alter succus pancreaticus; ut proindè egestionis excrementorum ex Intestinis varient pro eorundem succorum variâ affectione, permutationeq;. Constat autem experimento plurimùm infringi Pancreatis liquorem à Felleo acriori, & volatili; sicùt contrà illum auferescere, & exaltari, ubi hic hebes, & effœtus evaserit. Multùm etiàm in hanc rem valet habitudo lactearum venarum, an non partes chyli puriores admittant, vel respuant. Indè enim non rarò accidit fœces diminui, & obdurari, vel contrà multiplicari, & humescere: quod etiàm ex urina parciori, aut abun-

dan-

dantiori superiùs cum Hippocrate notatum est.

Constat prætereà, felleum humorem plurimùm ad alvi exonerationem conferre, ut proptereà persuasum sit plerisquè, non alia de causa Pueros solito lubriciorem alvum habere, nisi quia fæces congerunt multa bile saturas: quamquam Helmontius in Pylori, & fermentorum Ventriculi mutationem ejusmodi varietatem refert, quippè qui creditur Rector omnium operationum, præsertim naturalium.

Quòd autèm mutationes ejusmodi, etatum varietate, contingant, planè liquet, cùm & coctiones, nutritiones, secretionésq; pro etatum diversitate, diversimodè habeantur: quo etiàm fit, ut sæpenumerò, qui in juventute graciles fuerant, in etate consistenti, & senili pinguescant; & qui juvenes obeso fuerant corpore, procedente etate gracilescent: Atque obesorum Alvi plerumq; laxiores esse solent.

Pro Coronide tandèm advertere oportebit, quod etiàm notavit Galenus hoc loco, hunc Aphorismũ non simpliciter, & absolutè esse intelligendum, sed magnã ex parte, collatis invicèm etatibus, ut deducitur ex *Aph. 53. hujus*, ubi nonnisi comparatè in eandem ferè sententiam concessit. Sed & eadem victus ratione servatã, sub eodem Cœli statu, & cum eisdem exercitiis, nullaq; intereà per etates ægritudine suborta, quæ viscerum fermenta immutaverit, ejusmodi permutationes alternè contingent. Si quis enim, inquit Galenus, in juventute *Alexandrinorum victu uteretur, salsis utens cibus, & porris, Zythumq; superbibens; in senectute verò nihil horum assumeret, lentem autèm estaret, & vinum austerum potaret, quo pacto diceremus hujus hominis dejectiones etatis ratione permutari? sic & qui in juventute lentibus vesceretur, & mespilis, & vinum austerum potaret;*

taret; in senectute autem victu uteretur Alexandrinorum, atque ita cum victu excretiones mutaret, non rectè ex dejectionibus iudicium fecerimus. Sed cum omnia alia, non solum quæ ad cibos attinent, paria agentur, & dejectiones commutabuntur, tunc rectum fiet iudicium de his, quæ ab Hippocrate in hoc Aphorismo dicuntur. Hactenus Galenus. Idipsum ex Regionibus, Exercitiis, Medicamentorum usu, atque ex contractâ aliquâ Viscerum naturalium ægritudine, ut de Hypochondriacâ affectione experimur, intelligendum est.

APHORISMUS XXI.

Famem Vini potio solvit.

Non eam hinc vult Galenus solvi ex Vini portione Famem, quæ Naturalis dicitur, & quæ ex longâ inediâ, vel alvi profluvio, fluxu sanguinis, aut aliquâ aliâ, facta est, evacuatione; sed quam Caninam vocant, cum insediabili ciborum appetentiâ conjunctam. Huic appetitui Canino adjicere licet Lupinum quoque, & Picaceum, quo potissimum Utero gerentes afficiuntur, res omninò insuetas, & extraneas appetentes, & quem Plinius gravidarum Malaciam nuncupat. Addunt alii Bulimon; sed reverà Bulimos est affectus ille syncopticus, qui à fame quidè incipit, sed non habet eam ampliùs adjunctam, ut idem Galenus interpretatur.

At quamvis ad Famem morbosam curandam Galenus id exponat: nil tamèn vetat, quin etiàm

G g

Na

Naturalem à Vini potione solvi posse arbitremur; inò cùm superius de reficiendis convalescentibus Hippocrates meminerit, probabiliùs videtur in illorum gratiam fuisse hunc Aphorismum adjectum, quippè qui à morbis vindicati spontè solent avidius famescere. Hi verò si jejuni meracum Vinum potent, procùl dubio famem solvunt, undè alimentum capere nequeunt, deinceps refici non possunt. Constat autèm experimento, etiàm sanos, benèque se habentes ab epoto Vino, illicò delaxari, & ciborum fastidium incurrere, si illud dulce simùl, & generosum jejuno stomacho assumant. Atquè hac eadem ratione fit, ut malè se habeant, qui instante Fame, ac Ventriculo cibus vacuo, aquam ardentem bibunt, qua nimirum non solùm fames ipsa desinit, sed etiàm fermentum ciborum confectiõni addictum, dissolvitur, & extenuatur, non sinè gravioris mali periculo. Cunctis quoquè notum est, voraciores solere esse abstemios, & hydropotas, citiùsq; cibos conficere, quàm œnopotæ; Quamobrèm Hippocrati Aqua edax dicitur.

Sed quamvis ad quamcumquè famem cõpescendam Vinum videatur aptissimum, præsertim merum, & generosum, dicitur tamèn præstâtissimum remediù Galeno adversùs caninam speciatim appetentiam, & longè efficacius erit, si in illo infundantur, aut decoquantur Salvia, Melissa, Chamemælum majus, Abrotanum. Sunt & alia, quæ idipsum operantur, intèr quæ præstat Anisi oleum, cujus quatuor, aut quinque guttæ cum saccharo exhibitæ, atquè identidèm iteratæ, omnem famem mirabiliter sedant.

Nedùm autèm Merum Vinum Caninæ appetentiæ adversatur, cùm ex acidiori fermento Ventri-

cu-

euli provenit, quod sanè diluere, & emendare va-
 let sæpiùs epotum; sed etiàm si fortè à Vermibus,
 qui Platix appellatur, excitetur. Contigit enim
 mihi nò multis ab hinc annis observare Juvenem
 quemdam extremâ macie confectum, etsi avidè, at-
 què opiparè vesceretur, pristinas carnes recuperas-
 se, sedatâ primùm ejusmodi ciborum cupiditate, ab
 excreto per alvum magno, latóque verme in fru-
 sta dissecto, longitudinis ferè palmorum sex, post-
 quàm aliquoties assumpsisset pilulas quasdam ex
 Aloe, & pulvere secundinæ primiparæ juxtà præ-
 scriptum Hartmanni; itémque vinum meracum,
 largiùs ebibisset, cùm reliqua nihil admodùm pro-
 ficerent.

*V. etiàm
 Gal. de
 fame
 ex aci-
 dis hu-
 morib.
 autis
 in côm.*

APHORISMUS XXII.

*Quicumquè Morbi ex repletionem fiunt, curat evacua-
 tio, & quicumquè ex evacuatione, reple-
 tio: & aliorum contrarietas.*

Non quamcumquè repletionem videtur hìc
 Hippocrates indicare, sed eam solùm, quæ
 ex copiosiori ciborum ingestione est, ut
 proindè meliùs vertat Heurnius, *satietatem*; cujus
 etiam vocabulo usus idem Hippocrates est Apho-
 rismo IV. hujus, ut patet ex græci Codicis lectio-
 ne. Quamobrèm genuinus Aphorismi sensus erit,
 morbos à satietate, atquè ciborum ingluvie indu-
 ctos, vacuatione tollendos esse; qui verò evacua-
 tionem sequuntur, repletionem, nèc tamèn omni, aut
 subitâ; sed mediocri, ac paulatim promotâ, ut ex

alibi traditis colligere est: siquidè evacuationi est protinùs per restaurantia succurrendum, sed non tam repentè multis, ut obruant; omne enim nimum Naturæ est inimicum.

Verùm Galenus non eam tantùm hìc intelligit repletionem, quæ ex alimentis in Ventriculo fit uberius ingestis, sed omnem in aliis quoquè cavitatibus, & ductibus Corporis inductam. Quare generaliori significatione, per cujusvis Causæ repletis evacuationem, aphoristicam hanc sententiam exponit. Et quidè par ratio suadere videtur in omnibus, ut quæ Causa Morbum repletionem attulerit, evacuatione tollenda sit, & è converso: eà tamèn differentiâ, ut in Ventriculo, per vomitum; in Intestinis, aut Mesenterio, per dejectionem, in meatibus urinariis, per diuresim; in aliis ductibus, & conceptaculis, eorundem reseratione. Atquè hinc adjectum videtur: *Et aliorum contrarietas*: quæ sanè à Causis petenda est, ut idem Hippocrates docuit *lib. de Natura humana*, inquit: *Quoscumquè Morbos repletio facit, evacuatio sanat, & quicumquè ex evacuatione fiunt morbi, repletio. Quicumquè verò à labore fiunt, quies sanat, & quos otium parit, labor sanat. In summa, Medicum scire oportet opponere se contrarium instantibus & Morbis, & Naturis, & temporibus, & etatibus, & distendentia solvere, & soluta distendere.* Et inferiùs subdit: *Curationem morborum ità instituire oportet, ut Causæ morbi nos opponamus.* Id quod passim etiàm repetit *lib. de Flatib.*, & *2. Epidem. s. 4.* Hac autèm ratione componere licebit litem illam jam diù in scholis exagitatam intèr Galenicos, & Paracelsistas de Morborum Curatione instituendâ per contraria, an per similia: quippè si contrarietas per qualitatum op-

po-

positionem in morbis intelligatur, hæc profectò nulla erit. At verò, si recto medicamentorum usu Causæ morbificæ occurratur, undè tandèm Morbus desinat, procùl dubio Curatio habebitur, tam contrariis putatis, quàm similibus; verumtamen similitudo in eo potissimùm consistere videtur, quòd per medicamenta Natura, prima Morborum Medicatrix, adjuta, ac vigorata, morbificam Causam efficacius adoriatur, & deprimat. Quidquid ergò Causam Morbi corrigit, removet, aut depellit, ipsis contrariari dicitur, sive cæteròquì similia, vel dissimilia, consentanea, vel dissentanea reipsa sint, qualitate, conditione, naturâ.

Quamvis autèm dixerit Hippocrates morbos ex repletione factos evacuatione sanari, si tamèn ista non persistat, & proximè illos foveat, haudquaquã evacuantibus desinent. Sic Calculi Renum, ac Vesicæ, ex ciborum satietate, atquè aded ex cruditatibus progeniti, itémque Tumores, Obstructiones, Febres, nequaquàm curabuntur solâ Ventriculi inanitione, sed necesse erit aliis, aliisque remediis calculus contere, vias aperire, diaphoresim, vel diuresim movere, ut Curatio absolvatur. Itaque cõferet solùm inanitio, persistente Causa in Ventriculo, aut in Intestinorum ductibus, quæ Morbum inducat, vel foveat; cæterùm in aliis, evacuationes, potiùs præcavendo, quàm curando conferent.

APHORISMUS XXIII.

Acuti Morbi in quatuordecim diebus judicantur.

ACutos morbos antea diximus eos esse, qui simul cum brevitate symptomatibus consociantur vehementioribus. Horum autem terminum constituit hic Hippocrates dies quatuordecim, sive ad salutem, sive ad mortem desinant, si proprie acuti sint, simpliciter dicti, nullam interea mentionem factam acutorum ex decidentia, qui ad quadragesimum producantur, neque peracutorum, & acutissimorum, qui intra limites quatuor, aut septem dierum, finiuntur; Atque hinc, forte non dixit Acutos decimaquarta die judicari, sed in diebus quatuordecim, ut nimirum designaret, citra, non ultra hoc tempus illorum judicium protendi, sed tamen & undecimo, & nono, & septimo, criticè desinere posse. Qui verò ultra decimumquartum diem, sed intra quadragesimum judicantur, si conferantur ad eam, in qua exacui cœperunt, diem, terminum quoque quatuordecim dierum prætergredi nec invenientur, atque hac ratione ad decimumseptimum, vigesimumprimum, aut vigesimumoctavum producti observabuntur: quippe multi morbi debiles inter initia comparent, deinde quarto, septimo, undecimo, aliisque vehementiores fiunt, hi profectò ex prima sui invasione, judicari videbuntur ultra quartumdecimum, sed à die exacerbationis, & sensibilis acutiei, atque continuitatis, adhuc intra eundem terminum quatuordecim dierum, vel
ad

ad salutem, vel ad mortem desinent, vel saltè in chronicorum naturam declinabunt; Omnes itaq; (ut hic benè advertit Galenus) qui duas septimanas velocitèr moventur, nunquàm ad exteriorem terminum progredi inveniuntur.

Dixit autèm *judicari* Hippocrates, quoniàm extremū terminū acutorū designare voluit, cùm illi perfecta Crisi absolvuntur, & desinunt, eventu salutari, aut lethali. Undè de Tertianâ exquisita scripsit 4. *aphor.* 59. septenis circuitibus *judicari*. Porrò si ulterius protrahantur, id ab imperfectis evacuationibus, vel ab importunis remediis, erratisque in victus genere, causæ morbificæ secretionem, & crissim impredientibus, aut prævertentibus, accidet.

Sed quare Acuti morbi intrà dies quatuordecim finiantur, causa in promptu est, velox eorumdem motus, atquè cita ad vigorem properatio; cùmque ejuscemodi impetum, symptomatum acerbitatem, atquè morbificæ causæ violentiam diù Natura sufferre non possit, alterum ex duobus sequetur, vel quòd impotens ipsa succumbat, vel quòd valida præcellat, atquè per crissim Morbum, morbique causam vincat, & exturbet. Atqui humores acutos morbos excitantes ultrò tenues, mobiles, & facilè fermentescentes cùm sint, citò commoventur, & permutantur, citòque sponte sua non raro exolvuntur, nisi aliundè concreverint, potissimùm per errata in victus genere.

APHORISMUS XXIV.

Septenorum quartus est Index : alterius septimana octavus principium . Est autem & undecimus considerandus , ipse enim quartus est secunda septimana . Rursus verò & decimusseptimus considerandus , ipse siquidem quartus est à quartodecimo , septimus verò ab undecimo .

Dies in decursu Acutorum Morborum observabiles enumerat in hoc Aphorismo Hippocrates, in quibus Crises præsignari, atque accidere solere ferè communiter creditur, adeòt nulla Crisis salutaris putetur, quæ non die Critico fiat, atque in die Indice non sit prædemonstrata.

Quoniam verò septenariis solum illa salubriter affingitur, recensentur idcirco inter Criticos septimus, decimusquartus, vigesimus, aut vigesimusprimus, vigesimusseptimus, aut vigesimusoctavus, trigessimusquartus, & quadragesimus. Inter hos verò medii, Indices, & contemplabiles appellantur, ut quartus in prima hebdomade, undecimus in secunda, decimusseptimus in tertia, & sic deinceps, in quibus scilicet si costionis indicia præluceant, futura Crisis post quatuor dies portenditur.

Tanta autem Indicibus his, & Judicibus diebus vis hætenus est præstita, ut evacuationes quascumque in his evenientes solummodò commendent, in cæteris verò damnent, tanquam perniciosas, vel saltèm infidas. Hinc idem Hippocrates *aph. 36. 4.* notavit sudores in aliis fortalsè diebus, præterquam in his contingentes, morbi longitudinem, & recidivam

divam significare. Et Galenus valdè demiratur, quomodò Larissæa mulier non recidisset, quæ sextâ die judicata fuerat, cùm cæteroquî sextus dies ab eodem Tyranno comparetur.

Verùm si exactam tùm Indicum, tùm Criticorum dierum rationem ab illorum fautoribus exigere velimus, procùl dubio inveniemus æquè fore, ac Climactericorum Annorum commentitiam. Et quidè quî fit, ut quartus Index esse possit, cùm in illo accessiones febrium vel non accidant, vel non ingravescant, cùm tamèn criticæ motiones nonnisi in febrium paroxysmis fiant? Quomodò octavus principium evadat secundæ septimanæ, cum quo aliæ accessiones per dies impares succedentes nullam rationem ineunt, idque potissimùm in intermittentibus tertianis? Quo etiàm pacto criticus decimiquarti diei motus præsignari possit ab undecimo, cui febriles paroxysmi non respondent? Quomodò insupèr decimusseptimus quartus dicatur à quartodecimo, qui terminus est secundæ septimanæ? & quomodò idem decimusseptimus Index esse possit vigesimi, & vigesimiprimi; sicut & vigesimusquartus, vigesimiseptimi, & vigesimioctavi? Præterèa cùm ex Hippocrate 1. *epidem. s. 2.* Morbi, qui per dies impares exacerbantur, in imparibus etiàm judicentur, quomodò judicari deindè possunt in diebus paribus, decimoquarto, vigesimo, vigesimooctavo, trigesimoquarto, quadragesimo? quod etiàm animadvertit Galenus 4. *aphor. comm. 61.* Et si per septenarios circuitus critici fiunt, cùm est, ut vigesimus, vigesimusseptimus, trigesimusquartus, & quadragesimus critici etiàm statuatur? quinimò transactò quadragesimo, ad vicanos dumtaxat referantur, ut LX, LXXX, C, CXX? Quæ sanè adeò Galeni mē-

tem extorſere, ut illum coëgerint, nedùm uni diei duplicem faciem appingere, alteram præcedentibus, alteram ſuccedentibus hebdomadibus, ſed etiã numerum, ordinẽmque prævertere, illãſque in longius protrahere, aut viciffim, ubi oportuerit, decurtare. Confugit is propterea ad Lunæ motum, qui velocior, & tardior, ad Zodiaci ſigna relatus, cùm fit, velociùs proindè ejus quadrantes peragrans, vigefimum, & vigefimumſeptimum ad Crifim diſponat; in tardiori verò motu, vigefimum primum, indèque vigefimumoſtavum, criticos efficiat. At hoc pacto ſextus, & oſtavus, decimustertius, & decimusquintus, ſimilẽſque dies, pari ratione Critici eſſe poterunt. Sed & nèc menſis, quem ipſe compoſitum fingit, ex Synodico, & Periodico, aut quẽ Illuminationis appellat, aſſignato criticorum dierum computo benè quadrat, cùm alicubi is etiã excedat, alicubi deficiat.

Hippocratem prætereà ipſum, ſi in cæteris ſuis operibus conſulamus, varium planè comperiemus, quippè qui omnibus diebus criſes accidiffe commemoret. *Primo enim epidem. comm. 3. t. 14.* hæc habet; *Eſt autèm primus decretarius circuituum, qui diebus paribus judicant, quartus dies, deindè ſextus, decimus, decimusquartus, decimusoſtavus, vigefimus, vigefimusquartus, vigefimusoſtavus, trigefimus, trigefimusquartus, quadrageſimus, ſexageſimus, oſtogefimus, & centefimus vigefimus.* Ex circuitibus verò in imparibus diebus judicantibus, *primus eſt dies tertius, deindè quintus, ſeptimus, nonus, undecimus, decimusſeptimus, vigefimusprimus, vigefimusſeptimus, & trigefimusprimus, &c.* In die ſexto judicati referuntur Virgo Lariffæa, Heraclides, Eurianactis filia, peregrinus quidam Adoleſcens, aliique plures: Et Gorgiæ
uxor

uxor in quadragesimoprimo: Fulloni in Syro phrenitico decima octavâ die Morbus remifit ; & Polycrati in quintadecimâ : Decimo die Pythio judicatus est , & Hieron in decimo quinto : Scribit quoquè 4. epid. t. II. in his temporibus sextâ , & octavâ , judicabantur omnia circâ Plejadum occasum . Et 1. epidem. sect. 3. multi morbi judicabantur perfectè decimo octavo . Sic paritèr alios , & alios memorat , & paribus , & imparibus diebus , adhuc extrâ Criticorum dierū seriem ab ægri tudinibus salubritèr evasos , ut latius alibi meminimus . Quamobrèm jure optimo Celsus ex sententiâ Asclepiadis vanam statuit Criticorum dierum observationem , atquè oportere Medicos non dies in Morbis numerare , sed ipsas accessiones intueri .

Ad Hippocratem autèm hoc loco Indices , & Judices dies memorantem dicemus , voluisse illum Veterum in hac re morem sectari , qui multùm his credebant ; adeoque potiùs ex aliorum mente , quàm ex propriâ sententiâ , eos exscripsisse , nèc tamèn omnes , sed præcipuos , in acutis vehementioribus , veluti criticas motiones frequentius subeuntes , & finem morbis imponentes .

APHORISMUS XXV.

Aestiva Quartana magna ex parte breves , Autumnales longa , & maximè quæ Hyemem attingunt .

FEbrium brevitatem , aut longitudinem à naturâ , & conditione fermentorum , sive peccantium humorum , præter loci , aut affectæ partis

tis habitudinem, oriri, in confesso est apud omnes. Quemadmodum enim Vinum, pro variâ sui conditione, consistentiori, aut tenuiori, citiùs, vel tardiùs fermentationi subjicitur, ita sanguis fermentatione indebitâ subactus in febribus, ex varietate succorum, qui cum illo commiscentur, celeriùs, vel seriùs, inutilibus, & excrementosis partibus exiit; undè breves, vel longæ ægritudines suboriuntur. Ejus certè generis febrile fermentum in Quartanis est, ut acore, & glutine tenaciùs hæreat, & nonnisi post longum tempus edomitum secernatur, corrigaturque, quod fortassè suggeritur à visceribus morbosâ diathesi affectis, veluti Pancreate, ut existimant Sylvius, & Graëffius; aut Liene, ut alii cū Galeno arbitrati sunt, cæterisque visceribus imi ventris, quæ sanè plura, & varia esse possunt, cū ex alibi probatis, non unus specie humor Quartanas, aliâque periodicas febres pariat, sed multiplex, & varius esse possit, modò statutis intervallicolligatur, moveatur, & præter naturam fermentescat.

Quartanæ ergò febres suâ naturâ diuturniores, magnâ ex parte breves fieri solent, si æstivo tempore accidant, cū scilicèt ob Ambientis æstum illarū causa attenuatur, & per Cutis poros patentiores faciliùs evaporat. At si in Autumnum incidant, quo tempore pori cutis constipantur, sanguis minus fluitat, inæqualitates vigent, & excrementa sunt cumulatiora, longiores procùl dubio evadunt, & eo magis si Hyemem attigerint, quæ nimio frigore sudores supprimit, motum sanguinis tardiozem efficit, humores crassos, & febrilia fermenta reddit longè difficiliùs exsolubilia.

Quamvis autèm Hippocrates Quartanarum febrîū
so-

solummodò hoc loco meminerit , solent tamèn & reliquæ febres , imò pleriquè alii morbi , cùm ex Autumno in Hyemem excurrerint , fieri diuturniores , qui sanè per æstatem breviarentur . Ea enim est Aëris , qui nos ambit , vis , & efficacia , ut , præ cæteris causis humana Corpora alterare valentibus , primas obtineat ; quamobrèm secundùm varias illius affectiones , diversimodè quoquè illa afficiantur ; undè experimur tempestatù mutatione quasdam ægritudines desinere , alias invadere , siquidèm non modò extimo contactu , verùm etiàm inspiratione , intimas Corporis partes pervadit , & cum sanguine ipso commistus plurimùm valet , vel inficere , vel emendare . Accedit summa illa utilitas , quæ ex perspiratione est , quæque promotà multas ægritudines delet , impedita advocat , vel confirmat . Sudores etiàm tantoperè conducibiles in febribus , aëris calore plerumquè promptè emanant , algore verò reconduntur .

Verùm animadversione dignum videtur , hæc ex Hippocrate memorata tum potissimùm accidere , cù Anni tempora suas proprias , debitas , suetasque servant constitutiones : nam si fortassè Aestas à suo calore deficiat , Autumnus verò exæstuet , procùl dubio ea , quæ hic ab Hippocrate sunt proscrip-ta , non rectè experimento cohærent . Sed & Quartanæ ab infartu viscerum progeneritæ hoc Aphorismo nequeunt comprehendì , quippè quæ sive per Aestatem , sive per Autumnum minimè curabuntur , nisi priùs obstructa Viscera fuerint reserata .

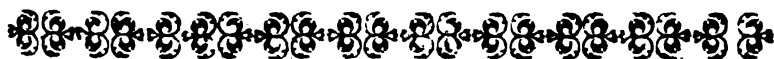
Tamet si autèm Quartanæ febres longissimæ hactenus putatæ , atquè à prioris ævi Medicis ferè immedicabiles creditæ , veluti per exemplum chronicorum morborum ab Hippocrate hic recensentur ,

no-

nostrâ tamèn ætate tam citò, ac tutò fugari solent, ut hinc liquidò patere possit, quàm hæc Veterum, in Medicinâ faciendâ, temporibus præcellant. Et sanè, præsentaneum adversùs Quartanas remedium, nuperrimè inventum est, Cortex Peruvianus, ex Vino, vel aliquâ aquâ medicatâ, aut etiàm in formam pilularum cum Theriacâ veteri, similive confectioe exhibitus. Nequè solùm in Quartanis, sed etiàm in Tertianis, cæterisque intermittentibus febribus, cum primùm sunt invasuræ, utilitèr adhibetur. Quinimò compertum habemus, adhuc continuas, si opportunè offeratur, infringere, atquè intercipere, etiamsi mali moris illæ sint, nullumque catharticum præmissum; modò dies aliquot præterierint, quibus febrile fermentum fuerit quodammodò extenuatum, exagitatum, aut dissolutum. Sed tamèn in his oportebit, nedùm ingruente paroxysmo, verùm etiàm quotidie manè per horas tres saltèm antè cibum cum antidotis permistum, illum iterare.

Quoniàm verò Cortex iste gustu amarus percipitur, & parumpèr astringentior, pleraquè alia consimilem saporem cum aliquâ astringentione nacta, idipsùm posse efficere Medici suspicati sunt, & felici quiddè successu, veluti Radices Gentianæ, Contrajervæ, & Cardui benedicti, itèmq; libri Persicæ arboris, & induvia Cupressi, nec non cortices Mali Aurei, quibus aliquandò memini me parasse pulverem, Peruviani corticis succedaneum, sùmoperè periodicis febribus intermittentibus conferentem. Sunt prætereà alia plura ab Authoribus cõmendata: Myrrha ex Matthiolo ad drachmam unã in Vino veteri, & generoso per horam antè accessionem: Vinum, in quo ebullierit Piper, Cinn-

namomum, & Macis : Elixir proprietatis simplici infusione paratum in spiritu Vini : Extractum Centaurii minoris : Pulvis Zedoariæ, Galangæ, & Zinziberis, singulorum drachma una : Antimonium diaphoreticum, Bezoardicum Minerale, Joviale, vel Martiale, & similia. At quid plura ? Sunt etiã Recentiores adnisi, Emplastris, aut Linimentis, febres istas fugare, ut alibi est à Nobis memoratũ. De inopino Timore, qui diutinas Quartanas sæpissimè tollere visus est, id solũ adjiciam, quòd quemadmodũ per ipsum fæces, urina, sudores sponte suã, laxatis ductibus, profluunt ; itã febrũ intermittentium fermentum, cũ intèr initia paroxysmorum commovetur, facilè disenti, atquè à partibus, quibus fortè hæret, eodem subitò, ac violentèr incusso, seponi, & repurgari potest.

APHORISMUS XXVI.

*Febrem Convulsioni supervenire melius est, quàm
Febri Convulsionem.*

Febri non est Morbus, ut vulgò creditur, sed ejus beneficio morborum Causæ subiguntur, ac debellantur ; Morbi enim ab humoribus pendent, febre vacui, longiores plerumquè observantur, qui per eam cæteroquin plurimũ subacti breviarentur. Sic Apostemata, Cataracti, & quæcumquè ex lentis, crassisque succis progenitæ egritudines, maturatori promptius subjiciuntur febre superveniente ; utque omnes ferè Causæ morbosæ citius egerantur, Natura febrem concitat ; nec unquam crises evenirent,

rent , febre vehementi non promotâ : ea enim internus motus Naturæ est , fecernere , & expurgare conantis , quidquid ipsi adversum insolefcit in Corpore . Non sunt itaque Febres suâ naturâ malæ , sed prout Causam Morbificam in Corpore latentem , ac Vitæ infensam , arguunt , undè operationes cun-ctas depravari contingit , & de exitu periclitari .

Febris ergò commodū considerans in hoc Aphorismo Hippocrates , ait , præstare illam Convulsioni supervenire , quàm vice versa . Febris etenim Convulsioni superveniens Naturam designat conatus suos adhibere in exsolvendâ , depellendâque materiâ , quæ Convulsionem parit : excitatâ scilicet in humoribus , nervos , & musculos afficientibus , fermentatione , per quam discussi , extenuatîque , extrâ Corpus , vel diaphoresi , vel diuresi , propelluntur . Hinc idem Hippocrates 5. aphor. 5. inquit : *Si ebrius quispiam repente obmutuerit , convulsus moritur , nisi febre corripiatur .* Et 4. aphor. 57. *Qui à convulsione , aut distensione nervorum tenetur , febre superveniente , liberatur .* Et lib. de locis in homine : *A convulsione , si febris invaserit , sedatur eadem die , aut sequenti , aut omninò tertia .* At verò Febri superveniens Convulsio causam febrilem designat tantæ pravitatis , ut ædùm febrim concitando Naturam exagitet , sed & Cerebrum , & nervos divexando , convulsionem inferat ; adeoque utilitas , quæ ex febre fortasè speraretur , cedat in noxiam , si eâdem die , quâ invadit , non remittat , & febrem terminet , ut dicitur lib. Coacar. prenot. Hinc non dixit Hippocrates bonum simpliciter esse , sed melius ; nam aliquid mali adhuc per Febrim Corpore accessisse denotatur , quod Naturâ non leviter lacefsat : quamquam etiâ ex febre nervorum succus cum fibris notabiliter

bilitèr exarescit, undè supervenientem Convulsionè vereri licebit ortam ex inanitione, documento ejusdem Hippocratis 6. *aphor.* 39. Eam verò restaurare est omninò difficillimum. In Pueris autèm hæc omnia sempèr evadunt mitiora, quippè qui ex quacumquè levi causa convelluntur, modò id Cerebri vitio non patiantur.

Pleriquè Interpretes non quamcumquè Febrem Convulsioni supervenientem hic volunt Hippocrate utilem existimasse, sed tantummodò de genere Quartanarum, quarum superiori Aphorismo mentio est habita: idque potissimùm ex eo, quia *aphor.* 70. *Quinti* dicitur. A Quartanis capti non admodùm convulsionibus corripiuntur; si verò priùs capiantur, & Quartana supervenerit, liberantur: utraqùe enim ab uno, eodèmqùe humore acido videntur oriri, qui sive inferiùs deponatur, sive per corporis concussionem dissolvatur, sive etiàm sudore, aliàve evacuatione egeratur, nequit in Quartanis febribus nervorum fibras laceffere, & convulsionem excitare. Eadèr ratione accidit, nè Comitiali morbo corripi Quartanarios, & correptos per ipsas sanari. Verùm crediderim alias quoquè febres convulsis profuturas, modò leviores sint, intermittentes, & symptomatis vehementioribus exutæ, quæ nimirùm levi fermentatione, blandòque calore, humores nervos replentes, aut vellicantes, sensim valeant solvere, ac per sudorem potissimùm amandare: quamobrem quos febris minimè apprehendit, prolesto in hypocaustis sudore, feliciter curare solemus.

Disceptant autèm Medici, an tutò liceat in Convulsionem, Paralyfi, aliisque Nervorum affectionibus febrem excitare? Et quamvis non desint, qui asserunt, eo argumento ducti, quòd possit Medicus,

ut Imitator Naturæ , prosequi , aut tentare , quæ Natura ipsa salubritèr agere consuevit : Ipse tamèn opinor , medicamenta quidèm extenuantia , atquè diaphoresim moventia posse , deberèque exhiberi ; minimè verò ad febrem usquè : Non enim quod salubritèr Natura promovere solet , potest tutò à Medico excitari , ignoratâ præsertim agendi oportunitate , quantitate , & qualitate medicamenti , atquè viâ , per quam utilitèr educendum est : sic non sempèr ab exhibitò purgante medicamento evacuatio succedit , qualis , & quanta spontè Naturæ cõtingeret ; nèc ab epoto sudatorio certa spes est futuri sudoris : Profecìdò nisi remedium assumptum Naturam habeat adminiculantem , vanum , irritumque erit , imò quandoquè etiàm nocuum . Atquì eâ , quâ decet , dexteritate ejus generis medicamenta præbere , quæ febrim afferant convulsis profuturam , omninò difficillimum . Poterimus ergò solùm ipsis opitulari , medicamentis attenuantibus , & diaphoreticis , quæ sub nomine Ignis , & Febris , fuere ab Hippocrate commemorata . Cæterùm etsi febris juvenamento esse soleat convulsioni , non tamèn datâ operâ illa concitanda est : sicuti nèc gelidis liquoribus perfundenda sunt membra affecta , licèt idem asserat 5. aphor. 21. , Tetanum Aquæ frigidæ multâ profusione sanari .

2. prorrhet.; &
1. epidem.

At juvamen multo securiùs sperare licet à specificis remediis . Idem Hippocrates lib. de locis in homine pro curatione Convulsionis hæc affert : *Convulsioni sic mederi oportet . Ignis ab utraqùè lætè parte succendatur , & Mandragoræ radix in potu præbeatùr , minore pondere , quàm quod insaniam facit ; & ad tendines posteriores sacculi calidi imponantur .* Sed non solùm Mandragoræ radix huic morbo medici-

dicina est, sed omnia simplicia (ut testatur Petrus in *Nosol. Harm.*) in aquis crescentia convulsa membra restaurant. Referunt Botanicorum plerique Nymphæam flavo, & albo flore, ad umbram arefactam convulsione laborantes brevi tempore sanare, si lecto, vel parieti, ubi illi jacuerint, suspendatur. Id ipsum alii præstare ajunt radicem Imperatoriæ majoris in vino decoctam, & epotam. Liqueor ille elicitus ex Theriacâ in tincturâ spiritu Vini secundum Artem exactè deductâ, atque simul unâ cum spiritu Cornu Cervi, & Vitrioli in digestionem detentus, mox verò à guttis xxx. ad Lx. in jusculo calido mane, & vespere exhibitus summoperè conferre dicitur. Castorei etiâ essentia cum aquâ salviæ mirificè prodest, nec non pulvis ejusdem Castorei ad scrupulum semis in vino. Spiritus sanguinis ad guttas aliquot epotus efficax quoque est. Non minoris efficaciam creditur spiritus Cerasorum nigrorum, Elixir magnanimitatis, Aqua picarum, & hirundinû, Magisterium succini, Sal volatile ejusdem, Extractum ligni visci quercini, idque genus alia, cum lituris per spinam habitis ex oleo Lavendulæ, Castorei, Salviæ, Rutæ; Unguento nervino, Galbano Paracelsi, aliisque, de quibus latius in nostrâ Praxi.

APHORISMUS XXVII.

His , quæ absquæ ratione levant , non oportet fidere ; nequæ multum formidare mala , quæ præter rationem eveniunt : talium enim multa stabilia non sunt , nequæ multum durare , & permanere consueverunt .

Libentè assentiar his , qui malunt sermonem hunc esse referendum ad signa , & auxilia , quàm ad ægros , ut proptereà legant : *His , quæ sinè evidenti ratione , certaque causa , levant , fidere non oportet .* Sic enim clarior fit sensus Aphorismi , quo fidendum non esse his admonemur , quæ absquæ causa manifesta videntur allevasse . De Herocrate *ægrotò 2. sect. 1. 3. Epidem.* hæc scribit idem Hippocrates : *Circà undecimam omnia visa sunt allevata : sopor cœpit . Decimaquarta à febre liber , non sudavit . Circà decimamseptimam rediit febris . Rursus autèm vigesima die judicatus est , à febre liber , non sudavit , cibum fastidiebat per totum tempus , respiciebat , loqui non poterat , lingua arida non sitiebat , dormiebat soporosus . Circà vigesimamquartam calescit est , & sequentibus diebus febris acuta . Vigesima-septima mortuus est .* Hinc in Coacis prænot. brevius consimilem sententiam protulit . *Qui morbi cum malis signis levantur , & qui in bonis non remittunt ; difficiles .*

Dicuntur autèm allevationes absquæ ratione esse , cùm criticam evacuationem non sequuntur , vel si fortassè illa præcessit , diminuta , & imperfecta fuit , nèc per eas vias , per quas fieri oporteret , aut nõ ejus humoris , qui expurgandus est . Hac de causa
deje-

dejectiones in morbis pectoris non conferunt: stillæ sanguinis in febribus pravitatem indicant: sudores frigidi in internis inflammationibus lethum portant: idque genus alia. Si præterea absque ullâ evacuatione videantur Morbi ab humoribus pendentes declinare, & subito remitti, procul dubio redibunt, & fortassè impetuosiores; quoniam illorum Causa ejecta non est, sed in Corpore latens, fieri non potest, quin denuò resurgat, & vehementius invadat. Ejusmodi ergò mutationibus, quibus ægri videntur melius se habere, haudquaquam oportet fidere, quoniam allevamenta hæc stabilia non sunt, & persistente adhuc in corpore causa morbifica, necesse est, ut morbus redeat, non sine vitæ periculo. Indubitatum porrò est eatenus morbos, morborumque symptomata duratura, quoad Causæ eorumdem non fuerint à Corpore penitus eliminatæ.

Verumenimverò visæ sunt aliquandò Febres, imò & Pleuritides, ac Anginæ, alięque similes ægritudines ex humoribus progenitæ, spontè, ac sine ullâ sensibili, & manifestâ evacuatione salubriter desisse citrà recidivam, aut alterius morbi impetum: fortè quia soluti, atque attenuati insensibiliter perspirarunt. Hinc, ut in his judicium rectè feratur, perpendere oportebit, nùm Morbus omninò desinat, simulque symptomata omnia recedant: ipsis enim penitus ablegatis, indicio erit, Causam quoque morbi funditus fuisse deletam. At verò si unum, vel alterum perduraverit, de regressu morbi timendum.

Quemadmodum non fidendum iis, inquit, quæ absque ratione fiunt, ita non metuenda mala subdit, quæ præter rationem eveniunt, cujusmodi sunt symptomata crises comitantia, & antecedentia, de quibus superius meminit *Aphorif. XIII.* Cùm enim hæc

hæc accidunt ex instante Crisi, instabilia meritò dicuntur, scilicèt quia mòx ab illa desinunt. Quòd si præterea perdurarent, non omninò parvifacienda forent, utpotè aliud quid indicantia, quàm quod ex motu Naturæ critico contingere solet. Utraquè autèm debent Morbo, morbique Causæ responde-
re, nè spes infida sequatur.

APHORISMUS XXVIII.

Febricitantium non omninò levitèr permanere Corpus, & nihil minui; vel etiàm plusquàm ratio postulat, contabescere; malum: Illud enim morbi longitudinem, hoc verò imbecillitatem significat.

Diagnosticus simul, & Prognosticus est hic Aphorismus, cum eo mala in febricitantibus nuncientur, sive Corpus plus iusto cõtabescat, sive nihilum minuatur à febre; Siquidem in priori casu imbecillitas, in posteriori morbi longitudo designatur.

Hæc autèm signa in febricitantibus tantum notanda dixit, fortè quia febricitantium Corpora majorem pati solent carniùm consumptionem: Nequè ex quacumquè levi febre, putà diariã, similive, sed ex paulò graviore; Undè speciatim addidit: *nò omninò levitèr*. Si namquè febris omninò levis foret, nullum ex non contabescente Corpore judiciũ sumere liceret, quoniã à levi febre, nil mirum, si non gracilesceat, & permanentem sui constitutionem servaret. Sed & nèc vehementissima illa sit, quippè quæ facilè, urenti calore, vigiliã, dolore,

nau-

naufcâ, dejectione, possit extenuare. Quare media esse debet intèr utraqùè.

In hoc itaqùè februm genere, cùm Corpora nihil gracilescunt, imò in eâdem carniù habitudine consistunt, Morbum indicio est fore longum, veluti à crassioribus succis dependentem, cum solidâ partium constitutione, quæ non tam facilè absumatur. At contrâ si eadem sensibilitèr emacientur, tenues humores, imbecillam membrorum texturam, languidâmqùe temperaturam designant.

Quoniàm verò Morbi longitudini opponit Hippocrates Corporis imbecillitatem, suspicari fas est, quidpiam aliud in textu subintelligendum, ut ex humoribus consistentioribus, & crassis, in texturâ Viscerum firmiori, marcor nullus ex febribus non levibus appareat; atquè in constitutione carniù molliori, debilioriqùe, macies præter rationem manifestior videatur, ex pravâ morbificæ Causæ conditione; proindèque non irrationabilitèr adjici possit, ab immodicâ Corporis contabescentiâ, nedùm ejusdem imbecillitatem significari, sed & Morbi, morbosæque causæ pravitatem, quæ & nutritionem impediât, & membra jam nutrita inficiât, & emaciet. Hac planè de Causa experimur, ex febribus malignis statim intèr initia fœdari Cutim, Oculos excavari, liquari carnes, & faciem fermè cadaverosam apparere. Istiusmodi autèm vitia plerumquè ab infecto sanguine oriuntur, undè mala reliqua derivant.

Adjectum est tamèn: *plusquàm ratio postulat*, nèc immeritò: quoniàm aliqua extenuatio in febrientibus perpetua est. Atquè Hippocrates eam solùm hic considerâdam voluit, quæ modum excedit, estq; plusquàm febris ipsa exigat, ut si levis cùm videatur,

tur : brevi tempore multum consumat ; si statim à principio, si citrà evacuationes, per alvum, aut vias urinæ, sudores, inediam, vigiliæ, aliásque causas extenuare valentes, in tabem Corpus deducere observetur. Profectò cum, præter ejusmodi causas, Corpora febricitantium contebescunt, signum est majorem, quàm oporteat, fieri insensibilem perspirationem, sanguinem, & Carnes plurimùm exolubiles esse, sicut & poros cutis laxiores ; undè sequitur necessariò Corporis imbecillitas cum virium jacturâ.

Quibus deniquè auxiliis, his malis occurrere possimus, morbi nimirùm longitudini, cum Corpus ex febre nihilùm minuitur, ejusque imbecillitati, cum plurimùm contabescit, faciliè ex adjunctâ Causarum distinctione palàm fit : etenim crassos humores attenuare, atquè incidere conabimur, & reseratis intereà ductibus, illos educemus per loca conferentia. Virium languorem, & Carnium laxitatè, quoad fieri poterit, roborabimus, adhibitis quoquè, prout res ipsa postulaverit, alexipharmacis medicamentis.

APHORISMUS XXIX.

Cùm Morbi inchoant ; sè quid movendum videtur, move ; cùm verò consistunt, ac vigent, meliùs est quietem habere.

MOrbi non rarò, cùm inchoant, ab humoribus pendent, qui in primis ductibus consistunt, nèc dùm in arterias, & venas permanarunt : quandoquè etiàm multi sunt, atquè ad

exitum parati, ut quocumquè levi auxilio promptif-
simè egerantur. Hos autèm, antequàm Naturam
opprimant, interiora viscera inficiant, & graviora
pariant symptomata, monet Hippocrates, statim in-
tèr initia, nè altiores figant radices, posse promo-
veri. At verò ubi constitèrint, quiescere satius esse
putat.

Et quidèm Morbi in principio esse dicuntur, cū
nō dūm vires per symptomata adepti sunt: Quamvis
nonnulli primos tantū tres, vel quatuor dies, ex
eodem Hippocrate interpretentur, qui 4. acutor. 64.
Hos si ab initio, inquit, purgare volueris, id antè
diem quintum facito. Cū tamèn tamulæ Aristidis ^{4. Epi-}
idem Auctor purgans medicamentum propinaverit, ^{dem.}
& Anaxioni sanguinem detraxerit, octavâ die. ^{3. Epi-}
^{dem. 5.}

Cūm dixerit Hippocrates: *si quid videtur movē-*
dum, move; Galenus in commentario Venæ sectio-
nem, & Purgationem interpretatur, quarum opus
diminutâ materiâ, facilius, quod superest, possit Na-
tura concoquere. Sed cohærentèr his, quæ aliàs
superiori libro sunt recensita, illa videntur movē-
da, quæ coctionem, secretionemque promovere pos-
sunt, & per quascumquè vias disponere, ut, si Or-
gasmus adsit, vomitus, vel dejectio tentari debeat,
præsertim cūm humores ad alterutram evacuationē
inclinaverint, occupaverintque primos ductus. Hinc
Hippocrates non dixit, simpliciter, & omninò mo-
vendum esse, sed si videatur prudenti Medico, fa-
ciendum. Quare non perpetuò edocet ejuscemodi
evacuaciones promoveri oportere, sed cūm occasio
tulerit, sintque humores ad exitum dispositi, nèc
prætèrà solis purgantibus, & catharticis, sed iis
omnibus, quibus congruenter Naturæ moventi suc-
currere valeamus. Cæterùm ipsemet Auctor 1. aphor.

24. existimavit , raro , & in principiis , medicinis purgantibus licere uti : idque si aliquandò fieri necessum sit , maximâ cum præmeditatione faciendum.

Quod initiantibus morbis movendum consulit , dehortatur , cum consistunt , ac vigent , atque ad augmentum , & statum pervenerint : his enim temporibus Natura maximè à symptomatis tunc ingruentibus affligitur , vires languescunt , & coctio , ac secretio , quæ tantoperè desideratur , usu medicamentorum , præsertim purgantium , plurimum interturbatur . Veruntamen non omninò malum esse ait aliquid movere , sed solùm meliùs esse , si per id temporis quiescamus , nam si fortassè necessitas urgeat , vel opportuna agendi occasio præstetur , nil prohibet , quin & per eadem tempora moveamus : Indicationes enim operandi non à temporibus , sed à motu Naturæ , ab indicantium dispositione , & virtutis robore , sumuntur .

Quamvis autem de Morbis omnibus sententiam hanc protulerit Hippocrates , magis tamèn illa febribus congruit , in quibus quatuor illa tempora sensibiliùs observantur , & proptèr acutiem , atque symptomatum incrementum , majus imminet vitæ discrimen ; cum ob intempestivam medicamentorum exhibitionem , Natura plurimum avertatur ab opere coctionis , & secretionis , quibus Valetudo recuperatur : compertum enim habemus , se pejus semper habuisse febrientes ab importuno usu medicamentorum purgantium , vel saltèm serò admodùm convalescisse , quàm à solis corrigentibus , & coctionem morbificæ causæ , adjuvantibus . Si quid verò unquâ primam ventris regionem occupavit , planè feliciter primo , secundo , aut tertio die , vomitorius eductû , febriem vel extinxit , vel remisit : At hæc ex Anti-

timonio parata præcellunt cæteris, veluti tutiora,
& efficaciora, quæque simul supernè, & infernè vi-
tiosos succos extrudunt.

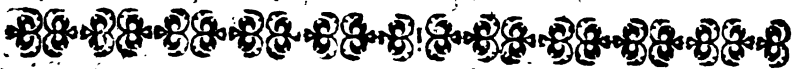
APHORISMUS XXX.

*Circà initia, & fines omnia imbecilliora; circà
statum verò vehementiora.*

Rationem eorum, quæ præcedenti Aphorismo
edocuit Hippocrates, in hoc reddere vide-
tur: etenim interroganti, cur inchoantibus
morbis aliquid moyere conveniat, in vigore verò,
& statu potiùs quiescere, aptè responderi potest,
quà circà principia, & fines omnia symptomata
sunt imbecilliora, circà statum verò validiora. Cū
enim evacuationes, ut conferant, & facile toleren-
tur, robustas vires exigunt; Naturamque vel nul-
latenus, vel levitèr symptomatis divexatam, pro-
indè rectè ab Hippocrate hæc duo tempora veluti
minùs infensa, ad evacuationem ritè absolvendam
opportuna putantur. At verò in statu, & vigore
morborum Natura maximè affligitur, & à causa
morbofa vehementèr exagitur, idcirco non est
ampliùs medicamentis laceßenda, & quod pejus,
avocanda ab opere coctionis, & Criseos.

Undè autèm Tempora ista Morborum internosci
possint, nè alterum pro altero sumatur, breviter re-
cèseamus. Quatuor potissimùm signorum genera tra-
duntur: Primum desumitur à Viribus: Alterum à
symptomatis: Tertium à motibus Criticis: Ultimū
à cruditate, vel coctione Causæ morbosæ. Et qui-

dè m̄ cūm vires ægrotantis validæ sunt; symptomata nulla, vel levia, & motus critici non apparent; imò sæpenumerò omnes ferè evacuationes cōsuetæ magnâ ex parte deficiunt, ac demùm cruditas viget; Principium morbi universale dicitur. Concussis verò viribus, augescētib; symptomatis, vel consistentibus, apparētib; Criticis evacuationibus, Augmentum, & Status appellatur. Deniquè cūm symptomata remittuntur, vel desinunt, criticæ evacuationes liberè prodeunt, & cōtiones in unoquoque genere persistunt, quamvis vires remaneant imbecillæ, universalis Declinatio crit. Quia ergò in Principio Morbifica causa, nondūm per fermentationem in arterias, & in sanguinem irrepsit, vel saltem non plurimūm exagitavit, vel infecit, nè viscerum operationes deturpavit; In Declinatione verò subacta, atquè evicta foras extruditur, idcirco circa initia, & fines omnia sunt debiliora.

APHORISMUS XXXI.

Ejus, qui à morbo cupide comedit, nihil proficere Corpus, malum.

QUamquàm hic Aphorismus cum octavo convenire videatur, ubi in consimilem planè sententiam loquutus est Hippocrates: *Si à morbo cibum assumens quis non corroboratur, pluri alimento Corpus uti significatur; si verò, non assumenti, nè appetenti, hoc accidat, scire oportet, quòd indiget evacuatione.* Nihilominus hic in signum tantum, ille in Causam etiàm adductus est, quo nimi-

mirum & Causam sciamus, cur quis per cibum non corroboretur, & medelam simul adhibeamus auxilio evacuationis. Addit pariter Cardanus, *majus, & deterius esse nihil proficere, quam non corroborari: non corroborari enim, necessario non est malum, sed nihil proficere nec viribus, nec carne, nec colore, qua tria in morbis deperire solent, hoc malum est.*

Malum, inquit, simpliciter; sed in quo genere non explicuit. Arbitror Ego in digestionem, tractionem, atque nutritionem: siquidem avidè comedentes, nil tamèn indè proficientes, incidere solent in ciborum fastidium, & vomitum, mòx etiàm in obstructions, cachexiam, ventris profuvia, aliàque hujus generis mala. Specialius autèm meminit Hippocrates sequenti Aphorismo prostrati appetitus, veluti ab opposito proveniētis: etenim ubi primùm avidè comedentes nihil profecerint, tandèm cibum fastidientes non ampliùs appetent, ab excrementis in ventriculo congestis.

Sed nèc procùl aberrant à vero, qui existimant, Hippocratem hìc non de Convalescentibus, de quibus *Apb. VIII.*, sed de Aegrotantibus sermonem habere, si fortassè ex morbo, seù morbi causa, avidè comedant, & nihil indè proficiant, quandoquidèm malum erit, cum universa illa ciborum quantitas cupidè ingesta nèc in alimentum transmutata, necessariò in excrementosos succos sit convertenda, qui deinceps nedùm morbo priori suppetias dabunt, sed etiàm novum ingenerantes, Naturam oppriment, cum vitæ discrimine: De qua re mòx latius.

APHORISMUS XXXII.

Omnes ferè , qui malè se habent , circa initia cupidè comedentes , nèc quicquam proficientes , ad postremum rursùs cibum non appetunt : qui verò circa initia cibum valdè fastidiunt , postea benè appetentes , ii in melius vadunt .

Licèt Galenus de Convalescentibus quoquè hunc Aphorismum scriptum affirmet in *Commentario* , non alienum tamèn à ratione est , posse etiàm de morbo affectis interpretari , quòd scilicèt ægrotantes , si circa initia ægritudinis cupidè comedant , nèc indè quicquam proficiant , in declinationem perducti cibos non appetant . Si verò ineunte morbo cibum valdè fastidiant , postea benè appetentes proficiant , in meliùs procedunt . Quamquàm & Heurnius initia hæc nolit ad principium morbi referre , sed ad principium usus ciborum , cùm scilicèt , nescio quâ necessitate , cogantur convalescentes cibum capere , quâ antea caruerint . Utùt autèm se res habeat , & Hippocrates sive de convalescentibus , sive de ægris exponetur , certum illud erit , præstare illos intèr initia fame destitui , mòx progressu temporis appetere , atquè edendo proficere , quàm à principio citrà commodum avidè comedere , & postremò non appetere . Ratio desumèda videtur ex eo , quia avidè ab initio cibum assumentes , nèc proficientes , illum nèc benè conficiunt , nèc in aliti substantiam convertunt , undè necessariò excrementosos , & viscosos succos cumulant , qui Ventrículum opplentes , nau-

scam

seam tandèm, & stomachi fastidium inferent; Qui verò circa initia cibos abhorreat, diffusos per Ventriculi cavum humores, quibus fames obtunditur, inedia tandèm corrigunt, ac digerunt, hisq; exsolutis appetitus redit, quo per cibum cõvenietèr ingestum planè reficiuntur. Succi paritèr ciborum digestionì, & dissolutioni addicti, licèt intèr initia inertes sint, sensim per inediam acuuntur, & vegetiores fiunt; undè postmodùm appetitum excitant, & assumptos cibos in succos alibiles permutant, pro virium, & Carnium instauratione.

Hinc modò colligere est, perperàm eos agere, qui statim à principiis morborum immodicè cibos ingurgitant, putantes hoc pacto se viribus pro toto morbi decursu opportunè prospicere: tantùm enim abest, ut id assequantur, ut porius excremèta multiplicantes, morbificam Causam adaugeant, & morbum ipsum si non deteriorem, certè longiorè reddant. Ità Cleanactides *ager. VI. primi Epidem.*, quia toto ægritudinis tempore cibum non fastidivit, usq; ad octogesimum ægrotavit. Nō tamèn hinc quis existimet cibos ab initio morbi appetere, malum esse, cùm aliàs in quovis morbo mente constare, & benè se habere ad ea, quæ offeruntur, bonum dicatur in sequenti Aphorismo; sed solùm malum esse, ut ægri statim intèr initia multùm ex appetitu comedant, quod planè digerere exactè nequeunt; præsertim quia appetitus in principiis morborum vigen, naturalis, & verus plerumq; non est, quippè qui fieri solet à vitiosis, acidisq; humoribus Ventriculum occupantibus; Quòd si adhuc consentaneus, & naturalis sit, nequè tamèn multo cibo gravandus, nè plenitudine distrahatur Natura ab opere coctionis Causæ morbosæ, quæ sæpè etiàm
in-

increbrescit à cibis, eorùmque recrementis ; undè postremò nausea, Ventriculì torpor, & diutiùs saltem ægritudo perdurat.

Cæterùm sententia hæc non tam est universalis, ut aliquandò non fallat ; quocircà Hippocrates dixit : *Omnes ferè : ut nimirùm significaret, non sempèr, sed plerumquè fieri, ut, quod ipse notavit, eveniat.*

Postremò his, qui à principio multùm appetunt, nèc quicquam proficientes cupidè comedunt, moderata diæta remedio crit ; purgatio verò, vel vomitus his, qui cibos fastidiunt, si fortassè stomachum roborantia non profecerint.

APHORISMUS XXXIII.

*In quovis morbo mente constare, & benè se habere ad illa, quæ offeruntur, bonum :
contrà verò se habere, malum.*

EX majori, vel minori recessu à consueto salutis statu, morbos graviores, vel leviores conjicere solemus : illum autèm à læsis operationibus metimur ; & quidèm quo magis, vel minùs, & plures, vel pauciores, illæ offendantur. Id ergò considerans hic Hippocrates, inquit, bonum signum esse in ægritudinibus quibuscumquè operationes tùm ad partem animale, tùm ad naturalem spectantes, benè se habere, quippè quæ leviolem, minorèmq; recessum à naturali statu fecisse ægotantem arguant.

Meminit autèm operationum animalium, quæ
Men-

Mentis, & Rationis, ac naturalium, quæ Ventriculi appetentis, & cōcoquentis sunt; tacuit verò vitales: Fortassè quia fuit illi in animo eas potissimum ægritudines commemorare, quæ vitæ cominùs insidiantur; vel quia vitales non omninò labefactatas putavit, cum naturales, & animales constant; vel quia, vitalibus læsis comparare voluit naturales, & animales benè valentes; vel demùm quia non omnes ad Cerebrum, & ad viscera naturalia pertinentes, sed dumtaxat Ratiocinationi, atq; Appetitui inservientes operationes specialius perpendendas existimavit: dixit enim, *mente constare, & benè se habere ad ea, quæ offeruntur*: quasi his duobus constantibus, reliquæ etsi deficient, sint ægrotautes convalituri. Tantum autem ejusmodi facultatibus videtur tribuendum, ut ad Vitam quoq; spectantes indè foveri, sint, qui crediderint, cum & Cor moveri non posse dicatur, nisi per nervos, & roriferum nervorum liquorem à Cerebro, ac puriorem chyli substantiam è Ventriculo suggestam. Atqui non solum hinc, sed superioribus Aphorismis plurimi fecit Hippocrates appetentis, & cōcoquentis virtutis, quam, prout benè, vel malè se habeat, ceteræ paritèr eodem modo affectæ consequantur.

Atq; hinc sicuti bonum dixit, si æger mente constet, & benè se habeat ad ea, quæ offeruntur; ita ex adverso malum, si ad utrumquè se malè habeat; quandoquidè præter læsas alias vitæ operationes, contingit quoq; animales, & naturales depravari; undè profectò diù Vita prorogari nequit, ob maximum, remotissimùmq; recessum à consueti sanitatis statu. Modò his duobus veluti generibus signorū, & gravioris, vel levioris Morbi fidelioribus testimoniis, verissimile est voluisse

Hippocratem de morborum acutorum eventu tradere prædictiones, de quibus antea meminerat, non licere tam certo præfagire.

APHORISMUS XXXIV.

In Morbis minùs periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut consuetudini, aut anni tempori, magis congruit morbus, quàm ubi nulli istorum congruit.

AD prognosim quoq; hic Aphorismus pertinere videtur, cum ex illo eventus in morbis præfagiri possit. Quamvis enim exitus morborum in ancipiti perpetuò sint, nihilominus si illi congruant naturæ, ætati, consuetudini, aut anni tempori, minùs de vitâ ægotantis vereri contingit, quàm si omninò dissentiant. Nomen autem Naturæ intelligit Galenus temperiem, seu potiùs propriam cujusq; Corporis constitutionem; undè Morbi ad hanc relati dici solent consentientes, & dissentientes. Qua ratione idem Hippocrates *primo aphor. 14.* Senes dixit rarò, ac difficulter acutis, atq; ardentibus febribus corripì, facillimè verò Juvenes. Idipsum omninò dicendum de ætate, habitu Corporis, consuetudine, & anni tempore, ut proindè levius accidat febrile æstate, quàm hyeme, & graviùs affici insuetos, quàm assuetos. Quandocumquè igitur Juvenes, & acriori sanguine præditi Morbis paritèr juvenili ætati familiaribus, & ex acriori humore pendentibus corripuntur, atq; ejus propemodùm conditionis, qualis eâ anni tempestate grassatur, certè hi minùs peri-

periclitantur, quàm si alio morbi genere laborent, qui nullâ ratione ætati, constitutioni, habitui, tempestati, & consuetudini congruat.

At contrarium visum est Diocli Carystio, qui proximis post Hippocratem temporibus claruit, existimans longè pejus se habere ægrotantes à similibus, quàm à contrariis, quippè qui à similibus afficiantur, ab oppositis verò curentur, ut ipsemet Hippocrates statuit *lib. de flatibus*: & quidè videtur minùs resistentes faciliùs succumbere, quàm qui dissentientem nacti sùnt temperaturam, corporis constitutionem, ac habitudinem; undè graciles facillimè evadunt tabidi, & obesi, ac otiosi quacumq; levi ex causa incidunt in hydropem, & pituitosi Senes gravedines, ac raucedines immedicabiles incurrunt.

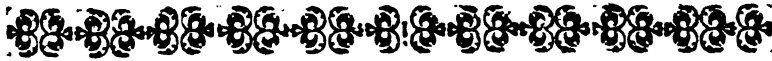
Verùm hjs, alijsq; argumentis fatiis, superq; fecisse videtur Galenus in commentario, qui aliter ac Diocles à Causa, temporis, ætatis, & habitudinis contrarietatem superante, Hippocratis sententiam, hìc tuetur. *Cum enim*, ipse inquit, *anni tempus cohibere non potuerit Causa magnitudinem, cùm tamèn haberet sanitatem sibi suffragantem, multo minus morbo jam factò superaverit, non assistente sanitatis robore.* Atquè Hippocrates minùs dixit periclitari eos, quibus aliquâ ratione morbus congruit, quia minorem recessum patiuntur à sanitatis statu; qui verò in dissentientes sibi morbos incidunt, à potèntiori sanè causa corripuntur, quæ scilicèt valuerit omninò dissimilem ætati, naturæ, consuetudini, & anni temporis morbum inferre. Finge Senem incidisse in ardentem febrem, aliúmve acutum morbum, procùl dubio Causa, quæ acutam ejusmodi ægritudinem intulit, validissima existimanda est,

quæ senilem ætatem cum tanto recessu à suo statu deturbavit. Sic etiã quòd senibus contingant Podagræ, Renum Calculi, Catarri, nil mirum, cum vel levi ex causa has ægritudines incurrant; at iisdem Juvenes vexari, gravius omninò, quoniã Causæ designantur ad eò validæ, ut potuerint cum tanto recessu à naturali, & consueto statu juventutem prævertere, & labefactare. Hic animadvertere decet, non dixisse Hippocratem, minùs affici, corripì, aut laborare, sed minùs periclitari, quorum naturæ, ætati, consuetudini, aut anni tempore magis cõgruit morbus; siquidẽ licet omninò verum sit, difficultùs homines ardente febre corripì hyemali tempore, quàm æstivo, senes, quàm juvenes, pituitosos, quàm biliosos, sedentarios, quàm exercitatos, tamèn quancumq; ardens febris hyeme aliquem invaserit, eã vehementiã, quã solet æstate, tũ profectò egrotans in magno discrimine censendus erit, ob causæ vehementiam, quæ potuerit ardentem febrem Hyeme progignere.

Morbos convenientes desumpsit Hippocrates non solum ab his, quæ Corpori insunt, vel ejusdem Constitutionem comitantur, aut consequuntur, sed etiã ab Anni tempore, cujus consideratio magnificienda est in morbis: illos etenim incipere, aut desinere, breviari, vel produci, diminui, aut augeri pro varia temporum habitudine, non semel meminit idem Hippocrates in libris *Epidemior.*, & *de Aër., aq., & locis.* Hinc adjungẽdæ quoq; sunt Aëris, & Regionum varietates, quibus diversimodè Corpora affici, atq; alterari, cuiq; compertum est.

Quinam demùm sint Morbi ætatibus, & constitutionibus temporum congruentes, latè prosequitur idem Auctor 3. *Aphor.*, ubi singulorum ægritudines enumerat.

APHO-

APHORISMUS XXXV.

In quovis Morbo partes ad Umbilicum, & inum Ventrem attinentes, crassitudinem habent, melius est: multum verò extenuari, ac contabescere, prævum. Sed & hoc quoq; ad inferiores purgationes periculosum.

QUæ de operationibus ad salutare eventus præfagiendos superius Hippocrates adnotarat, nunc è Viscerum imi ventris habitudine desumit, atq; in iis crassitudinem, & extenuationem contemplatur, atq; ex priori bonum, ex posteriori malum indicium deducit.

Partes autem non quascumq; considerandas suscipit, sed eas tantum, quæ ad Umbilicum, & inum Ventrem attinent: istæ siquidem specialiter sunt additæ digestionibus, distributionibus, ac alimenti secretionibus; undè quidquid boni, vel mali toxii Corpori accidit, dependet; ut namq; primæ pinguescunt, cum Corpora adiposa fiunt; sic primæ quoq; contabescunt in gracilescentibus. Cum igitur imi Ventris viscera crassitudinem ostendunt, designant nedum ipsas bene se habere, nilq; grave ex morbo contraxisse, sed etiam reliquis partibus promptè posse opitulari, alibili succo aptè suggesto. At verò si extenuata videantur, & sui imbecillitatem significant, & ciborum confectionem, ac excrementorum secretionem in totius Corporis incommodum malam portendunt. In eandem sententiam scripsit idem Auctor *primo prognost.* 37., optimum esse Hypochondria absq; dolore esse, & mol-

mollia, & æqualia; siquidem Jecur, Ventriculus, Lien, Pancreas, Mesenterium, Omentum, Intestina, & adjacentes glandulæ naturalem servabunt cõstitutionem nihilum ex morbo immutatam. Porro plerisq; ex gallicis præsertim doloribus ferè tabefactis benè sperare non semèl ominatus sum ab inspecto Ventre nondùm extenuato, sed crasso, & molli; nèc spe frustrati consanuerunt.

Sed *melius* dixi, non autèm omninò bonum: nam nullam pati interanea ista in morbis extenuationem, bonum non est ex superius traditis, sed & obstructionem, hydropem, aliàmve similem affectionem præsignarèt. *Qua nobrèm subjunxit: multum verò extenuari, & contabescere malum*: multam opponens extenuationem crassitudini. Quemadmodùm enim impossibile est nullã ex morbis quibuscumq; subsequi in abdomine extenuationem, ità multam, atq; excedentem malam omninò credere oportebit: quippè hæc nedùm Viscerum in imo ventre contentorum prægrandem noxam ostendit, sed etiã succi alibilis malitiam, atq; ineptitudinem. Quare ingentes istæ emaciationes in malignis, & perniciosis ægritudinibus plerumq; observantur.

Addit, *periculosum hoc etiã esse in inferis purgationibus*: quia sicuti ab evacuationibus per superiora cavendum dixit Tabidis, & qui pectoris angustia laborant, ità purgationes per inferiora sunt periculosæ, cum partes ad Ventrem imum attinentes contabuere: à medicamentis namq; purgantibus magis illæ extenuarentur, & elanguerèt; quin & expetita à Catharticis evacuationes, ob hypochondriorum tenuitatem, vel non succederent, vel majorem molestiam parerent, vel febrim exciterent cum phlogosi, aut inflammatione, ut non semèl observatum est.

APHO-

APHORISMUS XXXVI.

Qui sanitate Corporis fruuntur, medicamenta purgantia assumentes, statim debilitantur, & qui pravo usuntur cibo.

Medicamentorum purgantium damna hoc, & sequenti Aphorismo memorat Hippocrates, in sanis præsertim Corporibus: illa enim ait à catharticis statim exsolvi, ac debilitari. Cùm enim ista irritante quadam vi partibus insensâ humores educant, si fortassè vitiosi succi non adsint, utiles liquores ad expulsionem sollicitari necessum est; undè Corpora labefactari contingit. Ejuscemodi autèm perturbationis, atq; exsolutionis mala attestantur fitis, ciborum fastidium, vomitus, dejectio, Ventris tormina, coloris faciei mutatio, & macies, idq; genus alia, quæ catharsim comitantur, vel consequuntur, potissimum importunam. Quòd autèm irritante vi purgantia medicamenta humores educant liquidò constare potest ex eo, quòd glandes podici inditæ à superioribus etiàm intestinis ad motum peristalticum laceffitis fæces submoveant: Mercurius vitæ linguâ degustatus vomitum provocat, & dejectiones: Unguētum de Arthanita Abdomini, & Umbilico illitum alvum solvit: Dejectoria in majori dosi exhibita vomitum movent, non aliâ ex causâ, nisi quia vehementius Ventriculum vellicant, & citius quàm dissolutio peragatur, Stomachi tunicas, fibrâsq; laceffunt, ut etiàm notavit Vallæus in sua Methodo.

De-

Deniq; qui pravis utuntur alimentis etiã à catharticis offenduntur, quoniã inutilium succorum congeries viribus ab evacuatione fatifcentibus succurrere nequit; quamobrẽm mòx exfolvuntur, ac debilitantur. Hinc æquẽ peccant, qui fanis Corporibus cathartica exhibent, ac qui cacochyma affatim purgare conantur. Satiùs itaq; erit in his Corporibus uti purgantibus per epicrasim, quæ paulatim humores vitiosos educentia ab imbecillis viribus sufferantur; ut in uestione, aut sectione hydropticorum idem Hippocrates admonuit.

Nequẽ verò solùm sana omninò Corpora à purgantibus offenduntur, atquẽ debilitantur, sed etiã, quæ nupèr à morbo convaluere, post evictam, extrusãmq; Causam morbificã, atquẽ in pristinum sanitatis statum sunt restituta; quinimmò longè majus futurum damnum timere est in restitutis, quæ sanè imbecilliora esse solent, quàm in his, quæ antea ægrotarunt; sicut enim non sunt illa pravis cibis infarcienda, ità neq; catharticis molestanda, cum perindè sit membra suo, convenientiq; alimento privare, ac malis succis replere.

APHORISMUS XXXVII.

Qui Corpore valent, difficultèr ferunt medicationes.

Posset quis primã fronte, aut oblivionis, aut superfluitatis Hippocratem arguere, quasi verò eadem, quæ præcedenti Aphorismo docuerat, hinc repetat. At Galenus, unum ex iis, quæ ex ipsã progignuntur purgatione, symptoma voluisse Hippocratem superiori Aphorismo indicare,

vi.

citam nempe exolutionem; in hoc autem generaliter de omnibus sermonem habere existimat. Alii hic de sanis Corporibus, ibi de convalescentibus loquutum ajunt. Nonnulli in priori de purgantibus solummodò blandioribus, in posteriori de vehementioribus catharticis egisse sub nomine Medicationum. Cardanus de *actuali* statu Corporis præcedentem, præsentem de *habituali* interpretatur. Quidam demùm hunc illius reddere Rationem, saniori judicio arbitrantur, ut propterea utrumq; Aphorismum nectant: *Qui sanitate Corporis fruuntur, Medicamenta purgantia assumentes, statim debilitantur: quoniam, qui Corpore valent, difficultè ferunt medicationes.*

Et quidèm à medicamentis purgantibus benè valentia Corpora turbantur plurimùm, & concutiuntur, atq; irritatione visceribus illatâ, fermenta depravantur, sanguis funditur, & succi nutritii exsolvantur. Sunt enlm purgantia, ut aliàs à Nobis est ostensum, de genere venenorum, &, ut Celsus habet, humano Corpori inimica, quæ si fortassè inveniunt, quos extenuent, ac dissolvant prava humores, leviozem noxam inferunt; si verò, ut in Corporibus sanis, non habeant, quod cacochymum exturbent, utiles, ac salutares humores invertunt, depravant, corrumpunt, undè non sinè gravi virium jacturâ tolerantur, nisi etiàm perimant.

Neq; verum est, quod Galenus in commentario habet, evenire ejusmodi mala in sanis, quia purgantia medicamenta, cum sibi proprium, quem attrahere appetunt, non inveniant humorem, necessariò sanguinem, & carnes eliquant, ut ex ipsis illum seligant. Satis enim, superq; liquet, omnes, & quoscumq; humores indifferentè educi, quocumq;

cumq; purgante medicamento, nisi quòd à benignioribus leviùs, à vehementioribus efficacius promoveantur, & expurgentur, ut latius alibi est memoratum.

Quamvis autem antea dictum sit, cathartica in sanis difficultè tolerari; non tamem hinc quis existimet, faciliùs ea sufferri in ægrotantibus: quippe in utrisq; eadem, vel paria symptomata comperimus. Id verò in his discrimen aderit, quòd purgatio in ægrotis, si rectè, atq; opportunè instituat, morbificam causam eliminando, prodesse poterit, licet per irritationem Visceribus molesta sit; in sanis verò, præter noxam, ab irritamento, etiàm utiles succi evertuntur, & evacuantur, viribus infractis. Quamobrèm jure optimo animadvertum hic est ab Hippocrate ægriùs ferri à sanis, quàm ab ægrotantibus medicationes, cum reverà cacochyma Corpora ex quovis levissimo pharmaco subitas fortiantur evacuationes, Euchymorum verò purgationes difficiliùs fiant, & maximâ cum univèrsi Corporis perturbatione.

APHORISMUS XXXVIII.

Parùm deterior cibus, aut potus, suavior autem, melioribus quidèm, sed minùs suavibus, est præferendus.

Comparat hic Hippocrates cibum, ac potum suaviorem, cum meliori, atq; illum ait, et si deteriorem, meliori, sed insuavi, esse præferendum: Is autem parùm deterior sit, nam si omni-

omnino pravus foret, procul dubio minime esset anteponendus.

Rationem deducit à suavitate; quoniam suavio-
rem cibum, aut potum Ventriculus arctius ample-
xatur, retinet, meliusq; digerit, atq; in probum
chylum commutat, unde vires, & membra refi-
ciuntur. Similem sententiam tulisse videtur *lib. de*
affectionibus, inquit: *Cibos, potus, aut obsonia,*
quacumq; agri concupiscunt, si non damnum Corpori
inde accessurum est, exhibeto. Sed latius de gratifi-
candis ægrotantibus hæc habet, 6. *Epidem. s. 4.*
Ægrotantibus gratificationes, velut est pure præparare
potus, & cibos, & ea, quæ videt, molliter ea,
quæ contingit. Aliæ gratificationes, quæ non magno-
perè lædunt, aut facillè reparari possunt, velut fri-
gida, ubi hæc opus est. Aliæ gratificationes sunt, in-
troitus, sermones, habitus, vestitus, ægrotanti tonsu-
ra, ungues, odores. Ubi Galenus: *duplex utilitas*
habetur ex gratificatione ægri in his, quæ sunt citrà il-
lius jacturam: altera, quod in cibis melius concoquant,
in potibus sitis sedatur, ex odoribus somnus concilia-
tur, ex balneo quies, virtusq; restauratur; Altera
est Amor ægri ad Medicum, & observantia, qua fit,
ut illi in omnibus pareat.

Usus est hic nomine deterioris, sed suavioris:
quippe deterior is cibus intelligendus erit, qui
minus vires restaurare valeat, minusq; Causæ mor-
bi adversetur; at verò suavior, qui gustatum vo-
luptuosius afficiat, & Ventriculum ad appetendum,
conficiendumq; jucundius alliciat, ut si quæ nau-
sea, vel stomachi subversio aderat, tollatur, vel re-
mittatur: eadem profectò tunicâ Lingua, Fauces,
& Ventriculus vestiuntur.

Solent autem suaviores esse cibi, qui tempore

Salutis sumi consueverunt, nam quæ consueta sunt, minùs molestare solent, præsertim si materno desiderio ab incunabulis appetivimus, vel ab uberibus depulsi, primos à lacte esitavimus: Undè Hippocrates *de ratione vict. in acutis*, faciliùs ferti, ait, malos cibos consuetos, quàm bonos insuetos; Cõsuetudo enim altera Natura dicitur. Deteriores etiàm cibi, si ritè, rectèq; condiantur, salubriores fiunt, & aviditatem excitant. Attamèn non sunt illa in escam concedenda, à quibus nullus utilis succus elicitur, qualia esse solent, quæ à picacea fame laborantibus expetuntur; ea etenim veluti deterrima, omninò sunt interdicens; sed & neq; permittenda sunt, quæ dulcem succum præferre videntur, ut sunt bellaria omnis generis, ex saccharo potissimùm confecta, hæc enim facillimè amarescunt, & in succos Ventriculo intensos quàm citissimè vertuntur.

Hinc modò colligere licebit, gratificandum esse agris in ciborum, & potuum delectu, ut si fortassè quædam cibaria, dummodò omninò nocua non sint, expetant, ultrò cõcedantur, ut & potus vini, aut aquæ frigidæ, itémq; salita, acetaria, aliáq; hujus generis, prout occasio tulerit, moderatè tamèn sumpta. Idem Hippocrates *lib. de internis affectionibus* ad Morbū Regium, qui ciborum fastidium infert, obsonium parat ex pullo gallinaceo percocto, probè condito cum capâ, coriandro, caseo, sale, sesamo, & uvâ passâ albâ, & vinum bibendum jubet album, austerum, vetustissimum. Perperàm ergò agunt, qui nimium severi nullo pacto miseris ægrotantibus in cibus, potibúsq; indulgere solent, cum cæteroquì cibus, & potus in gratiam virium conservandarum ægrotis debeat, qui

qui si insuaves sint, atq; injucūdi, tantū abest, ut profint, ut potiūs in degeneres succos commutati vires non tueantur, sed morbum.

APHORISMUS XXXIX.

Senes Juvenibus plurimū quidē agrotant minū; diuturnis verō morbis correpti ferē commoriuntur.

Confert in hoc Aphorismo ætatem juvenilem cum senili, magis, vel minū obnoxia ægritudinibus; atq; inquit, Senes plerumq; ægrotare minū, quā Juvenes, morbis præsertim acutis; diuturnis verō correptos magnā ex parte commori.

Quò de acutis primò sermonem habeat, patet ex altera Aphorismi parte, in qua memorat diuturnos. Distinguit namq; Hippocrates, ut benè notat Cardanus, ægrotare, idest acutis morbis corripì, ab eo, quod est morbis subijci; cū alioqui Senes pari habitu præditi, ac Juvenes, faciliūs frequentiusq; morbis subijciantur; at verō ægrotant minū, hoc est, minū, seu rariūs, quā illi acutis ægritudinibus corripuntur; neq; tamē id absolutè protulit, sed adjecit plerumq;, seu magna ex parte, cū fieri possit, ut contrarium in aliquibus accidat, peculiare ob causas, sive internas, sive externas: plerumq; autē evenit, comparatione ex æquo habita, ut Senes minū, seu rariūs, quā Juvenes ægrotent, servatā per ætates unicuiq; vivendi normā.

Sed

Sed quî fit, ut rariùs ægrotent, non eadem est apud Interpretes ratiocinatio. Galenus ad contingentiam in victus genere causam referre videtur, ut propterea putet, Senes, qui temperatiores non sunt, magis ægrotare, utpotè qui Juvenibus sint debiliores. Cardanus ex temperamento potiùs frigidò sicco rationem deducit, cui etiàm adjicit calorem imbecillem morbis acutis repugnantem, promptamq; adhuc à debilibus Causis læsionem, ob quam se statim subtrahant, & intemperantias caveât, & quòd putredini non tam facilè obnoxii sint, quoniàm frigidum est illorum Corpus. Sunt etiàm, qui ad crassos, frigidòsq; succos, quibus senilis ætas abundat, rationem Aphorismi revocent, quippe acuti morbi ex humoribus calidis, & tenuibus proficiscuntur, undè rarò senes acutis ægritudinibus laborare contingit.

At quamvis Senes suam cõsultiùs sciant regere, ac tueri valetudinem, sintq; cæteris prudentiores, temperatiorèsq;, ut quæ prodesse, vel obesse consueverint, longâ ætate, iteratìsque experimentis, exactè quoq; didicerint; nisi alia causa accedat, per quam rariùs illos acutis ægritudinibus laborare contingat, non plenè Hippocratis sententia censebitur explanata. Existimaverim eaproptèr, senectutem idcirco rariùs acutis morbis corripì, quoniàm sanguis ætatum mutatione desciscit ab illâ promptâ, & facili, quæ per juventutem vigere solet, acritudine, ac fermentatione; sensim enim hebescit, & alkali suo vivifico, ac volanti spoliatur; quo levi ex causa in Juvenibus conciratur, & effervescit. Succì etiàm ex illo provenientes effœti fiunt, & in acidum declinant, quo potiùs concrefcit sanguis: quare alibi diximus, rarentèr

acu-

acutas febres Senes invadere. Si namq; à temperantia solum victus non ægrotarent, illa profectò non minùs quoq; prodesset, nè in chronicos morbos inciderent, cum tamèn his frequentius capiantur, & correpti ferè commoriantur. Itaq; à conditione potius sanguinis mutatâ, quæ per ætatem sensim acquiritur, id illis accidere fatendum est. Cæterùm quòd ad Cardanum pertinet, frigidò, siccoque Senum temperamento, putredinem excludenti, id tribuentem, non est, ut longiori sermone refutemus; cum hæc apud emunctæ naris Philosophos in derisum jam abierint.

Quoniàm verò Senibus Juvenes opposuit, videtur proindè Hippocrates universas ætates ad duas istas revocare, itaùt homines conferat à pueritia, ad juventutem ex unâ, & à juventute ad senectutem ex alterâ; ideòq; sub Juvénibus comprehendantur etiàm Adolescentes, & Pueri, & sub Senibus, qui in consistenti ætate sunt, & qui crudam, & qui maturam senectutem attigerunt. Priorres enim, sicut sanguine abundant floridiori, vegetioriq; ita carnes habent molliores, & viscerum texturam laxiorem. Posteriores verò sensim in utrisq; deficiunt, & sanguinem, & carnes consistetiores adipiscuntur.

Hac fanè de causa etiàm fit, ut Senes diuturnis potius corripantur affectionibus, quas idem Hippocrates enumerat *Tertio Aphor. 31.*, inquit: *Senibus, spirandi difficultates, destillationes cum tussi, urinae stillicidia, & difficultates, articulorum dolores, & renum, vertigines, Apoplexiæ, habitus Corporis depravatio, pruritus, Vigiliæ, alvi, oculorum, & narium humiditates, visus obtusus, glaucescences, auditus graves.* Hæc autèm ab effœto, inutiliq; sanguine

pro-

*v. pri-
mo de
diata.* procedūt, cuius ratione imbecilla senectus reddita his, alijsq; chronicis ægritudinibus subicitur; sed & cū in has inciderint, vix, aut rarò evadunt; quin, potiùs cum illis consenescent, ægram vitam ducunt, ac tandèm commoriuntur.

*v. 6. a-
phor. 6.
& 6. e-
pidem.
5. 7.* Dixit autèm *ferè*; nàm non omnindò ex chronicis quibuscumq; ægritudinibus Senes decedunt, cū à quibusdam saltèm liberari possint, adhibitâ præsertim diligenti curatione. Eas verò plerumq; insanabiles experimur, quæ languorem partium consequuntur, atq; à perversis, hæretibùsq; humoribus dependent, ut Asthma, Hydrops, Renum, & Vesicæ affectiones, suffusio Oculorum, Surditas, aliæq; similes.

APHORISMUS XXXX.

*Raucedines, & Gravedines in valdè Senibus
coctionem non admittunt.*

EXemplum ægritudinū senilium in hoc Aphorismo allaturus Hippocrates, Raucedinem & Gravedinem in medium adducit, quas inquit, in provectâ senectute coctionem non admittere. Sunt quippè ambæ valdè senibus infestæ, ut quacumq; ex causa etiàm ambientis frigoris, vel austrini flatus, illos divexent. Et quamvis omnes defluxiones, distillationesq; in quamcumquè Corporis partem decumbentes sub harum nomine pleriq; interpretentur, nihilominus propriè exponi debent, quæ in Guttur, & Asperam Arteriam, & quæ in Nares, ac Palatum desinunt. Quamobrem

Rau-

Raucedo est affectio illa gutturis à confluente seroso humore tumefacti, ubi Aër à motu Thoracis, & Pulmonis propulsus infringitur, & vocem raucam reddit; undè in Raucitate vocales ductus, & muscoli Laryngis indebitè irrigantur, ac plus jùsto humescunt, ut nequeat aër impulsus, ac repercussus liberè excurrere, & reflecti, ad vocis modulationem, sed tubæ interiùs tumefactæ ad instar clangorem edit. Gravedo verò, seu Coryza est, in qua similis humor in Nares, & Palatum defluens, tum olfactum, tum gustatum impedit, quamvis etiàm Cerebrum à restagnante humore adeò sæpenumerò gravatur in antica præsertim parte, ut etiàm non levitè doleat, & Oculi illacrymentur.

Quæ cum ita sint, non videntur binæ hæ ægritudines adeò perniciosæ, ut insanabiles credantur in Senibus, quinimò sæpissimè observentur curatu faciles, præsertim si illi cautiùs res suas agant, & in victus genere errata non admittant. Lepidè quidè, & acutè respondit olim Alberto Savanarolæ, hunc Aphorismum objicienti, Leonicens, cum ferè centenarius raucedine laboraret, eum non fuisse pro Medicis scriptum, indicans prudentem, temperantemque hominem posse intactum Aphorismi omen cavere, & à Raucitate liberari V. Car-
dan. hic ut evénit; nam jure Caponum, & semibus gossypii tandem convaluit. Plures alii referuntur exactà diætâ idipsum assequuti, conferente tamè plurimum validâ Corporis constitutione, & spiritalium partium amplitudine, atquè energiâ.

Verùm etsi Raucitas, & Gravedo suâ naturâ inemendabiles non sint, evadunt nihilominus plerumquè tales in valdè senibus ob languorem ejus ætatis; quasi dixerit Hippocrates: Raucedines, &

Gravedines in aliis ætatibus facile curabiles, imò nullius ferè momenti, si in ultima senectute contingant, ob viscerum laxitatem, & sanguinis jam effœti, viriùmq; languorem, coctionem non admittunt, & fermè insanabiles fiunt. Quamobrèm animadvertere est, speciatim notasse Hippocratem, valdè Senes, idest in summa Senectute constitutos, qui plerumquè languidi cum sint, & cadaverosi, etiàm levibus superandis ægritudinibus impotentes evadunt, ut hinc facile inferatur, quòd minimè curationi subjici queant, Asthma, Hydrops, Empyema, Tussis, morbi longè graviores, quos consultò tacuit, si leviores, Raucitas, & Gravedo difficultè in illis maturescunt. Sed & reverà Raucitatem, ac Gravedinem in decrepitis nèc insanabiles ipse asseruit, sed solum coctionem non admittere, ut postremò prorsus desinant; cum non rarò extremo senio confecti interquiescant quidè, sed non omninò ejuscemodi ægritudinibus, potissimum productis, convalescant, etli valentiores videantur, & opportunis remediis sint adjuti. Coctionem autèm in his, vel nunquam, vel rarentèr admittunt, tum à confluyente continentèr humoribus eas partes delaxante, qui sæpissimè in Senibus tenuior plerumquè est, tam à sanguinis vitio, quàm à Cerebri, & glandularum laxitate; tum etiàm ob contractum acorem in provecta senectute increbescentem, qui suo alkali vivifico non coërcitus, nèc subactus, coctioni refragatur. Id quod nedum sæpissimè in decrepitâ senectâ, sed etiàm aliquandò in crudis, & præcanis Senibus, si naturâ languèat, & valetudinarii sint, experimur.

APHO-

APHORISMUS XXXXI.

Qui frequentèr, ac fortitèr absquè Causa manifesta deficiunt animo, de repente moriuntur.

UT hujus Aphorismi veritas perpetuò constet, tria simul hæc ab Hippocrate hic recensita jungi oportere fatendum, ut nimirum frequentèr, fortitèr, & absquè Causa manifesta defectus animi insequatur, cum in hysteri- cæ affectionibus, in mœstis, & melancholicis, inedia confectis, aliisque, quos sæpè sæpiùs linqui animo contingit, vel frequentèr, vel fortitèr, non certò repentinus interitus timeatur, ut in Aphorismo dicitur. Itaque junctim exposcit Hippocrates frequentiam, idest iteratas animi defectiones, & pluriès brevi repetentes: Vehementiam, ob quam pulsus omninò langueant, vires dissolvantur, corpus concidat, palleat vultus, & partes præsertim extremæ refrigerentur, quin & frons, ac collum glutinoso sudore perfundantur: Demùm sine causa manifesta; nam si à mœrore, inedia, immodicâ quacumquè evacuatione, aliâve evidenti causa animo deficiat æger, (quamvis & ab his quoquè perire possit,) repentinus interitus minimè contingeret. Quàmobrèm Causa exigitur interna in ipso sanguine, vel Corde sita, ut lubindè de repentino interitu metuatur.

Hujus animi defectionis, tam vehementis, ut subito, ac repentè perimat, causam Medici ferè communiter referunt ad vitalium spirituum disso-

lutionem, qui vel deleterio humore infecti penitus extinguantur, vel crasso, frigidoque succo suffocentur, vel maxima exolutione dispereant, ut in pestilentibus. At Anatomie compertum habemus hæsisse in his sanguinem dextræ Cordis auriculæ, & impetu quodam succedentem, à vena Cava ascendente suggestum, irrupisse adedò, ut in Pericardium, atq; in Thoracis cavum diffugeret, disruptâ adhuc eâdem venâ. Causam ergò ejuscemodi iteratæ defectionis à sanguine vitiato pendere existimaverim: is enim, cum nimiam crassitie, acore, aliòve vitio, in aditu dextri, sinistrive Ventriculi cōcrevit, hæretque, syncope[m] mortiferam infert. Sic in multis pestiferis constitutionibus repente concidunt extincti homines, ac belluæ, quia pestilentes halitus, seu vapores per aërem diffusi, ejus sunt conditionis, ut inspirati, atque in pulmonibus cum sanguine Cor ingressuro commisti illum concrecentem, hærentemque reddant inter valvulas Arteriæ venosæ, vel in ipso sinistri ventris hiatu, atque simul unâ ejus cavum exitiali cōtagione inficiunt, & labefactant; Undè motu Cordis, & Sanguinis intercepto, syncope accidit, & Mors. Sed & non rarò evenit, ut sanguinis vasa, quæ ad Cor tēdunt, sensim lentis, tenacibusque succis obstruantur, veluti polypis, qui postmodum præterfluentem sanguinem retardent, sintque in causa, ut hic in alias partes irruens, vel opprimat, vel dirumpat, quæ Cordis motui, ac Vitæ sunt omninò, penitusque necessaria. Quoniam verò hæc, aliæque valdè differentia solent plerumquè paulatim fieri, & ex variis causis augeri, aut mitescere, propterea est, ut iteratò redeant gravius, vel levius, pro circumstantiarum varietate; potissimum verò, quia sanguis in ductus

Cor-

Cordis liberè permanare nequit, & quousquè ob-
 staculum à novo superveniente propulsus vicerit,
 animi defectio perdurabit; at verò cū propelli ne-
 quit, nedùm sibi, sed etiàm succedenti sanguini
 impedimento est; quare intumescens vasa primùm
 dilatat, mòx discindit, undè Mors sequitur repen-
 tina. Si diutiùs præterea sanguis grunrefactus ali-
 cubi remoretur; vel contra impetuosiùs, uberiùsq;
 in dextrum Cordis ventriculum influat, idipsunt
 planè eveniet, ut cū à diuturno moerore, & su-
 bito metu, immodico, atquè insperato gaudio, quis
 apprehenditur.

Hinc autèm præter prognosim, qua Hippocrates
 tum patientes, tum Medicos præmonet, ex ejusmo-
 di iteratis animi defectionibus, oportebit illis ne-
 dùm correptis opitulari, sed ab imminente interitu
 præcavere. Nunquã verò satis demirari queo quo-
 rumdã credulitatem, quã sibi persuadent, ad Cor-
 dis vigorem, atquè ad spirituum refectionem, va-
 lere plurimùm smaragdos, margaritas, hyacinthos,
 itémque julapium ex gemmis, & unionibus con-
 fectum, aliãque hujus generis, quæ nullam analo-
 giam cū sanguine, & spiritibus habent; cū po-
 tiùs à spiritu Vini, & Aromatibus, Elixire, & Ju-
 lapio vitali, Aqua cinnamomi, & theriacali, spi-
 ritu Salis Ammoniaci, & Caphuræ, aliisque simi-
 libus id assequi liceat, quæ concrecentem sangui-
 nem dissolvunt, & acidum fermentum, illum coa-
 gulans, volanti Alkali diluunt, & infringunt. Cæ-
 terùm animi Exsolutiones, ex Cardialgia, & Car-
 diogmo, affectione Hysterica, & Sideratione, aliter
 medicabimur suo loco.

APHORISMUS XLII.

*Solvere Apoplexiam fortem impossibile; debilem
verò non facile.*

Aliud exemplum insanabilium Morborum affert Hippocrates, & ubi in præcedenti Aphorismo à Vitæ fonte illud desumpsit, hoc ab origine sensuum mutuatur, potissimum in eo affectu, in quo Corpus universum immobile, & insensibile redditur, vix à mortuis differens, ut illum propterea Apoplexiam, sive Siderationem Medici appellent.

Est itaque Apoplexia privatio sensus, & motus in toto Corpore, superstitè respiratione, licet & hæc multum quoque offendatur, & ab istius varia læsione, majori, vel minori, quadruplicem faciat Galenus illius differentiã: primam, & fortissimam, cum Respiratione omninò prohibetur, vel saltèm sensibilis non est: Alteram fortem, cum Respiratione gravitèr quidèm offenditur, at non prorsùs est abolita: Tertiam minùs gravem, in qua Respiratione adhuc minùs læditur, licet anhelitus habeatur, vel interrupta Thoracis expansio: Postremam levem, cum Respiratione vix à naturali, & consueto motu declinat; quinimò nèc omninò soporati, nèc sensu, motùque destituti, patientes observantur.

Ex his autèm speciebus, primam, & secundã impossibile esse curare ait Hippocrates; tertiam, & quartam non facile, & nonnisi paucissimos, atquè Juvenes, & robustos ab ipsis evadere, trãspositione habita à Cerebro in nervos spinæ subjectos, &

com-

commutatâ Apoplexiâ in Paralyfim .

At quâ de causa immedicabilis Apoplexia censetur, & alibi etiâ idē Hippocrates testetur, quartum diem illam nō transcendere, non intèr omnes æquè convenit. Quæ in hanc rem à Veteribus iunt prodita de obstructione Cerebri ventriū, & de impedito transitu spirituum animalium in nervos, tam vana, & levia sunt, ut longo examine non indigeant; cū jàm cunctis innotuerit, Cerebri ventres repurgandis potiùs excrementis, quàm ingenerandis spiritibus usui esse, qui nec, si ibi gignerentur, in nervos deduci possent, quòd nulli ductus indè pateant in Cerebri Meditullium, atquè Nervorum principium; quin & amplo hiatu patuli nequirent illi genitos spiritus continere, qui tenues cū sint, ac valdè mobiles, sponte sua citissimè evolarent.

At verissimiliùs, cū ea potissimū Cerebri pars, quæ Nervorum origo est, ab humore illuc appetente vitiato obstruitur, aut hebetatur; vel ab intercepto sâguinis motu per plexus Reticularem, & Choroidem, aliâve de causa, malè afficitur, gravatur, aut stupet, ut nervis sensui, & motui addictis minimè suffragari queat, attonitum, sideratumque Corpus evadit.

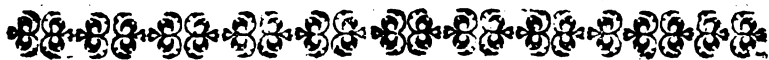
Ab hoc autè Nervorū principio, his, similibusque modis affecto, fit, ut Respiratio in Apoplectici tam gravitèr offendatur, quippè quæ nervis, & musculis egeat, ut perennet; eâ verò omninò impeditâ, sensibilitèr læsâ, sive interruptâ, nequit sâguis ex dextro Cordis Ventriculo liberè per Pulmones in sinistrum permeare; quamobrèm is tūm in eodem dextro Cordis ventre, tūm in ipsis Pulmonibus penitùs, vel majori ex parte, restagnat,

gnet, exhâusto interea sinistro, qui exceptum antea sanguinem propellere non cessat in Aortam Arteriam; Unde in extinctis Apoplexiâ, non aliter ac in præfocatis, dexter Cordis Ventriculus multo, concretoque sanguine turgidus invenitur, sinister verò penitus inaneus. Liquet igitur quamobrem Apoplectici cum gravi Respirationis læsione omninò pereant, & cum leviori non tam facile convalescant; quoniam difficile admodum est eos sanguinis ductus medicamentorum ope reserare, atque sanguinem absque ullâ remorâ circumeuntem, tueri, cum Pulmones sensim concidunt, & Respirationi inhabiles fiunt. Accedit, quòd motus ipse Cordis etiàm non sine Nervorum influxu habeatur, ut proinde isto deficiente, ille quoque desinat.

Quamvis autem Hippocrates asserat, impossibile esse fortem solvere Apoplexiam, quod & argumenta nupèr adducta suadere videntur, non tamen non tentandum (quoad vires Naturæ tulerint) quodcumque prodesse poterit, aut aliquandò contulisse visum sit. Et quidem sub duplici classe continentur, quæ proficere sunt observata: Evacuantia nimirum, quæ respiciunt causam hebetantem, aut obstruentem; & Corrigentia humoris malitiam, ac Cerebri torporem, Antiapoplectica dicta. Intèr priora præstat Extractum Catholicum, & Hellebori nigri cum modico Castorei. Intèr posteriora verò præcellunt spiritus Antiapoplecticus, & Sanguinis, seu Salis Ammoniaci, volatilis Cornu Cervi, & Cerasorum nigrorum, elixir cephalicum, magnanimitatis, & vitæ, oleum Cinnamomi, & Caryophyllorum; atque extrinsecus oleum Succini, Salviæ, Rutæ, & Anisorum, tinctura Nicotianæ, &

Rorif-

Rorismarini , aliâque his similia , & quæ diaphoresim , ac diuersim moveant . Cætera remedia plerûquè adhiberi nequeunt in Attonitis , omni motu , & sensu privatis ; quinimò , etsi illa per vim indantur , ægrè admodùm ob hebetem , consopitâque virtutem proficiunt .

APHORISMUS XLIII.

Qui suffocantur , & à vita deficiunt , nondùm tamen mortui sunt , non referuntur in vitam , si spuma circà os appareat .

QUoniàm Apoplecticos interire contingit non aliter , ac eos , qui suffocati moriuntur ; propterea Hippocrates , ut signa fortis Apoplexiæ traderet , à qua lethalis exitus imminet , præcipuû indicium à spumâ circà os apparente desumit ; atque , eos in vitam non revocari , quibus os obstitum spumâ est .

Sed quæ Hippocrates hic de Apoplecticâ suffocatione videtur indicare , pleriquè etiàm extendunt in strangulatis laqueo , vel Anginâ , in submersis aquâ , aliisque , non dissimili fato enectis , ut proindè generalior sententia prolata videatur de quibuscumquè ab intercluso spiritu pereuntibus . Et quidèm in his omnibus spuma circà os apparens funestum signum est , denuncians spiritalium partium læsionem , & Respirationis noxam , undè referri in vitam perdifficile .

At verò : *Qui suffocantur , inquit , & à vita deficiunt : non enim satis est suffocari , siyè spiritalium*

lium ductuum angustiam premi, sed etiam est opus vitam deficere, quod scilicet Cordis, & sanguinis motum interruptum arguat, quamobrem utrumque junctim ægros perpeti necessum est: hac quippe ratione præter spiritalium viscerum læsionem designatur pariter Cordis labefactio. Quare cum res ita se habet, de vitam sperare amplius non licebit, ubi spuma os occupaverit.

Sed qua de causa Mors inde certo sit expectanda? cum cæteroqui spuma plerisque accidat sine ullo vitæ periculo, & Epileptici ore spumosi non raro fiant, attamen reviviscunt.

Galenus in commentario spumæ generationem investigans, illam ex duarum substantiarum mixtione oriri ait, altera spirituosam, altera humidam, ex quibus in multa perfractis, mutuoque complexu commixtis, ampullæ gignantur, & spuma, ut in Mari, cum scopulis alliditur. Cum autem humida substantia tenax est, spiritus, seu substantia aërea conclusa, difficultè evolat, diutiusque consistit; quamobrem spuma diu quoque perdurat. Duplicem autem hanc substantiam esse in Apoplecticis, & suffocatis evidens est, spiritum nimirum, qui expiratione propellitur, atque à compresso Pulmone, per angustos ipsius ductus quodammodo intercipitur; & lymphicum illum humorem, ac salivarium rorem è glandulis faucium, & gutturis exstillantem, qui ex impedito sanguinis circuitu non tam fluidus esse solet, inò aliquantulum crassescit; ut propterea arctius offendentem spiritum, & pulmonis halitus devinciat, atque ampullas, & spumam pariat consistentiorem. Atque hæc omnia in strangulatis sensibilia esse solent, quippe qui præter crebritatem Respirationis, & violentam Pectoris, & Pulmonis commotionem,

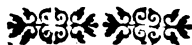
nem, loci angustiam, & aëris plus justo perfracti exagitationem, cum impedito prorsùs sanguinis, & lymphæ circuitu, subitam, maximámque subeunt in faucibus, & gutture prætocationem.

Atquè hinc modò apta ratio deducetur, cùr nō redeant in vitam, quibus spuma circà os apparet, & consistit: nimirùm quia ingētem Pulmonis compressionem, summā respirandi difficultatem, & viarum cùm sanguinis, tùm Aëris interceptionem maximam denunciat: quod etiàm indicare visus est Hippocrates *lib. de morbo sacro, & lib. de flatibus*. Cæterùm in Epilepticis, vel nulla, vel levis noxa accidit Pulmonis, & Cordis motui, cùm Respiratio in illis perennet, & sanguis per Pulmonis ductus in Cor traducatur; quamobrèm spuma in ore comparens haudquaquàm sequitur offendentis spiritus, & perfracti ex tracheolis Pulmonum aëris interceptionem, sed solius salivarii roris, ob concussionem muscutorum mandibularium, expressionem, atquè ad dentes, aliásq; oris partes collisionem, unà cum intercluso aëre in concamerato palati fornice commisti. Itaquè, ut de Veritate Aphorismi perpetuò constet, neutiquàm reviviscēt, qui spumam emittunt ab intercepto spiritu in Pulmonis ductibus, atquè impedito sanguinis per eisdem motu; Qui verò aliis ex causis spumant, benè possunt in vitam revocari.

Sed & non ità pridèm excogitatus est modus, quo isti, & qui sub aquis sunt demersi, in vitam referantur, nisi tamèn sint penitùs extincti, quod plerumquè post duas horas evenit. Sunt primùm inverso Corpore, sublatisque sursùm pedibus, ac capite deorsùm pendulo eousquè detinendi, circùm accenso intereà igne, quousquè recalescere

incipiant, & aquam per vocalem Arteriam eructet, foto sensim Corde, totoque pectore, cum Vini spiritu, elixire vitali, vel pane calente generoso vino irrorato, hisque sæpius, sæpiusque iteratis: futurum enim, ut mox, nisi omninò decesserint, Cor in suo motu restituatur, & paulatim sanguinem admittat, atquè in arterias propellat, cum vitæ restauratione. Qui verò laqueo suspensi, ac strangulati nondum periere, in vitam facillè redire solent insufflato per Asperam arteriam aëre, ut nimirum Pulmonum bronchiis turgentibus sanguis possit è dextro in sinistrū Ventriculum protrudi, subindèque restitui motus tum Cordi, tum sanguini, qui ex strangulatu substiterat. Ad promovendum autem sanguinis motum, atquè ad dissolvendum eum, qui fortè in dextro Ventriculo, & in vasis Pulmoniacis hære, ac concrecere cœperat, plurimum conferent Elixir magnanimitatis, proprietatis, & vitæ Quercetani; itémque spiritus Salis ammoniaci, & theriacalis dictus, julapium vitale cū Croco, oleum Cinnamomi, idque genus alia, sensim, atquè iteratò, ut res ipsa tulerit, exhibita. Cæterum qui ultra duas horas præfocati supervixerunt, ut de eo refert Cardanus, cui aspera Arteria offesa inerat, sicuti ductuum aëris interclusionem omninò non sunt passi, ità Sanguinis, & Cordis motu reverà non sunt defecti, nisi etiàm hi parem cum amphibiiis, & nobili illo Urinatore Cola Catanense, Pisce cognominato, sortiti sint Naturam.

14. de
Rer. Var.
c. 76.

APHORISMUS XLIV.

Qui natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quàm qui graciles.

Sivè hic Aphorismus referatur ad præcedentes, eoque Hippocrates indicare voluerit, citius ex Apoplexiâ, animi defectione, ac suffocatione, obesos interire, quàm graciles; sivè simpliciter sit prolatus de iisdem inter se comparatis, parum inter est; cum alioqui certum sit, valetudinariam perpetuò vitam magis ducere pingues, quàm graciles.

Comparat autem admodum crassos cum gracilibus, & quidem naturâ, qui nimirum à primâ ætate, & primigeniâ conformatione ejusmodi habitudines sunt sortiti. At verò valdè crassos intelligit, qui nedum multo adipe scatent, sed & venas, atque arterias habent exiles, & ossa tenuia, quæ ingentem Corporis molèm ægrè admodum regere valent; sed & his sanguis non solum propter venarum, arteriarumque angustiam modicus esse solet, comparatè saltem ad carniùm multitudinem, verum etiàm parte illa vivificâ magnâ ex parte deficit, quamvis multo glutine abundet, quo scilicèt adeò ii pinguescunt; quamobrèm vitæ fomes, & vigor partium imbecillis quoquè est, qui possit diutius perennare, & causis alterantibus obsistere: atque idè multa etiàm congerunt excrementa, plurimisque adhuc ex non liberâ propter obesitatem per poros cutis trâspiratione, scatēt inutilibus succis, quibus gravati facilè deindè gravissimis ægritudinibus succumbunt, Asthmatis, Hydropi, Apoplexiæ, Syncopi.

Hi

Hi ergò ab ingēnitā cōstitutione obesi, quia laxā, laguidāque nanciscuntur partium, & sanguinis cōpagem, universas penè operationes languidè, obtusèq; exercent, quæ vitam nèc constantem, nèc diutinam portendunt, quemadmodum Aristoteles de Aethiopsis, eisdem ferè ex causis, testatur.

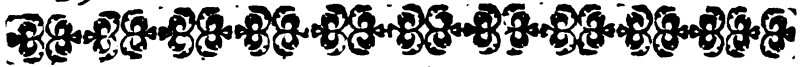
De lōg.
 & bre.
 vita.

At verò Graciles, non tamèn omninò macilentī, & extenuati, sed moderatè carnosī, ob venarum, arteriarumque amplitudinem, & sanguinis vivacitatem, texturamque Corporis perspirabilem, sicut in omnibus sunt agiliores, valentiorèsque, ita in his, quæ ad vitam, salubritatēque spectant, firmiores, ac longæviores observantur. Verumtamèn hos cum obesis collatos sumere convenit sub eādē Regione, in eodem sexu, & ætate constitutos, iisdem exercitiis deditos, & pari utentes victus ratione. Nequè insupèr obesi cum tabidis, vel ad tabem dispositis, utpotè morboſis, quales oblongo collo, excarni cervicē, angustoque pectore sunt, hic comparantur, quemadmodum nèc carnosī, & lacertosi, veluti Athletæ, cum gracilibus: Eufarca enim Corpora cunctis præstant. Sed solum conferuntur Graciles cum Obesis, qui nimirum ab habitu Corporis carnosō, & medio, æquè recedunt, nèc dùm limites salubritatis sunt transgressi. Excipiendi præterea sunt, qui obesum habitum progressu temporis sunt adepti, ob vitam sedentariam, & opiparam, cum Hippocrates speciatim notaverit admodum crassos naturā; hi siquidē à partium laxitate, & sanguinis pauperie vitam in longum ducere nequeunt; in his verò, qui procedente ætate pinguiores evaserunt, nèc venæ tenues sunt, nèc sanguis effcerus, quin & ossa, ac viscera solent esse firmiora; undè fortius causis ægrotare facientibus

bus obsistunt. Pari ratione graciles naturâ tales esse debent; nam qui ægritudine, evacuatione, exercitiis, inediâ macruerunt, hoc Aphorismo non comprehenduntur, veluti à naturali constitutione recedentes, & morbosi; cum tamèn hic comparentur solum graciles, & obesi intrâ sanitatis confinia positi, ut dictum, ex quibus hi faciliùs in morbos labuntur, & lapsi difficiliùs resurgunt, cum nèc medicamentis, nèc diætâ convenientè tractari possint ob carniùm, & sanguinis laxitatem.

Cæterùm, quia à sanguinis dumtaxat constitutione, atquè habitudine debiliori, in pinguioribus hæc accidunt, planè si illa in meliorem conditionè deducatur, poterunt imminètia istiusmodi mala, anteverti, ac præcaveri. Quare tenuiori victu instituto, in aère puriori, cum convenienti exercitio, vigiliâ, sudore, aliisque extenuantibus causis, in meliorem statum illa reducentur, reddito procul dubio per hæc sanguine vividiori. Ubi autèm hæc profecerint, non est, ut medicamenta illa adhibeantur, quæ in hanc rem à quibusdam commendari solent, quemadmodùm est præ cæteris Acetum scilicet summis laudibus à Galeno exornatum. At verò putaverim ipse sinè ullâ mali suspitione præcellere frugalitatem.

APHORISMUS XLV.

*Quicumquè Juvenes morbo comitali laborant,
mutatione maximè atatis, & temporum,
& locorum, & victuum quo-
què liberantur.*

Alteram valdè affinem Apoplexiæ ægritudinè hic memorat Hippocrates, quam Epilepsiam Græci vocant. De hac autèm sic scribit Celsus lib. 3. cap. 23.: *Intèr notissimos morbos est etiàm is, qui comitalis, vel major nominatur. Homo subito concidit, ex ore spuma moventur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum cõsurgit. Id genus sæpiùs viros, quàm fæminas occupat, ac solet quidèm etiàm longum esse, usquè ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdùm tamèn cum recens est, hominem consumit, & sæpè eum, si remedia non sustulerunt, in pueris Veneris, in puel-
lis menstruorum initium tollit. Quæ sanè consentiunt cum sententiâ hoc loco ab Hippocrate recensitâ, quâ monemur Morbum hunc, tametsi non rarò cõsenescentem, si fortassè pueros invadat, fore, ut mutatione ætatum, victuum, locorum, & temporum, mitescat, aut desinat.*

Et quidèm quòd Juvenes hic, antequàm vigesimumquintum annum attigerint, intelligantur, patet ex Aphorismo 7. Quinti, ubi dicitur: *Quibuscumquè morbi Comitiales fiunt, antiè pubertatem mutationem accipiunt; quibuscumquè autèm vigesimoquinto anno, serè commoriuntur.* Quamobrèm ubi Leonice-
nus vertit totus Nèsiu Juvenes, aptiùs Cardanus exponit

valere ad finem morbis chronicis imponendum plurius memorat.

Levamen autem sentiunt Epileptici ab ætatis mutatione, cum Epilepsia idiopathica est, vitio scilicet Cerebri contracta; nam si sympathica illa sit causâ Uteri, aut Ventriculi malè affecti, vel etiã à Veneno, & moribus venenatis, non tam facilè solet ætatum mutatione desinere, nisi fermenta horum viscerum affectorum sensim beneficio temporis extenuentur. Locorum etiã, & victuum mutatio proderit, si in contrariam causæ morbificæ, & habitus Corporis constitutionem facta sit: putã si ab incolatu palustrum locorum, & ab Aëre nubilo, ac Austrino, Epilepticus æger migraverit in Aërem puriorem, tenuiorem, & apricum, & pro abundanti, & crasso cibo, deinceps utatur salubriori. Nil equidẽm in ejuscemodi generibus ægritudinum conducibilius cœli, & victus mutatione.

At quã ratione Comitialis morbus ex hisce mutationibus desinat, nunc inquiramus. Qui existimant illũ ab irruente in Cerebri vêtres humore pituitoso, aut melancholico progigni, statim se expediunt, ætatum scilicet mutatione asserentes ejuscemodi humores digeri, & absumi, temperamento in calidius, & siccius abeunte. Verum Epilepsiam haudquaquã ab humoribus, præsertim pituitosis, & melancholicis Ventres Cerebri opplentibus oriri vel indè potest esse manifestum, quod ægri subito concidant, & convellantur, mox etiã resurgant, liberentur, & in consueta vitæ munia redeant, nullo alio symptomate superstite, præter quamdam Corporis lassitudinem: at verò minimè posset lentus, crassusque humor, qualis est pituitosus

tosus, vel melancholicus tam citò dissipari, & evanescere, aut saltèm à Cerebri Ventribus in alias partes detrudi, non illis sensibilitè affectis.

Verisimilius autèm est, à vaporibus Nervorum principium, illorúmque membranas, infensâ quadam vi, vellicantibus, & fibras molestè admodùm contorquentibus, Comitiale morbum exoriri, ut proptereâ repentè invadat, & subitò etiàm desinere soleat, superstite solùm quadâ mentis hebetudine, & lassitudine totius Corporis, inductâ ab ipsa nervorum contractione. Quâquàm & ab aliis causis epilepticos insultus proficisci posse aliàs ostendimus, modò illæ fibras nervorum lacessere valeant; undè Comitialis morbus veluti nervorum affectus absquè irritamento non fit: cùmque per puerilem ætatem fibræ illorum molles admodùm sint, & tenellæ, fit proptereâ, ut quacumquè etiàm levi de causa concitentur, & convellantur.

Quoniàm verò ætatum mutatione omnia prope modùm Viscera firmantur, & Cerebrû ipsum, atquè nervorum principium, eorúmque fibræ sensim consolidantur, qui antè pubertatem Comitiali morbo obnoxii erant, facilè adventante Juventute, quâ robustiores fiunt, etiàm ab ejusmodi nervorum molestiâ liberantur, æquè ac pueri illi, qui, præ partium mixtui destinatarum languore, urinam diutius continere nequeunt, sæpissimè inviti, aut dormientes mejere solent, ad pubertatem, & Juventutem perducti, nervorum, ac musculorum firmitate, convalescunt. Sed & causæ illæ nervorum fibras priortantes plerumquè per ætates corriguntur, ac desinunt, mutato in meliorem crasim sanguine, cæterisque liquoribus ab illo derivantibus, ac fermentis partium repurgatis; undè sæpissimè experimur

foemellas post menstruorum eruptiones nedùm his, sed etiã aliis gravissimis ægritudinibus, quibus antea laborabant, devictis, evalescere; itẽmque pueros, post repurgatum à variolis sanguinem, meliorem, salubriorẽmque diathesim adipisci. Rectè ergò notavit Celsus *loco c.*, læpè Comitiale hunc affectũ in *Pueris, Veneris, in Puellis, menstruorum initium tollere.*

Quamvis autẽm verum sit sedari potissimũ per ætates hunc morbum, Cerebri, & Nervorum vitio inductum, quia tamẽ ab Utero, Ventriculo, aliisque Visceribus procedens etiã nervorum fibras proritas consequitur, uti in nostrã Medicinã Praxi monuimus, sanè poterit & hic pari ratione mitescere, ætatis, locorum, ac victuum mutatione, modò Causã nervos afficientes emendabiles, & Viscerũ habitudines permutabiles sint. A malã quipè Ventriculi, aut Uteri conformatione, ortæ Epilepsia, atquẽ Hystericæ affectiones, plerumquẽ consentescunt, ut de foeminis infœcundis meminit Hippocrates 5. *aphor.* 62. Compertum quoquẽ habeo foeminam quamdam scirrho uteri ab adolescẽtiã laborantem, hysterico-epilepticis insultationibus perpetim divexari, quotiẽs sunt menses erupturi, etũ nunc propè quinquagenaria sit, plurimisque identidẽm usa medicaminibus.

Ut autẽm facilius assequantur, quod Temporis beneficio per ætates sunt ægrotantes opperituri, poterunt planè quorundam medicamentorum, usu, atquẽ experiẽtiã comprobatorum, ope, ab hoc morbo liberari. Et quidẽm ista varia erunt pro Causarum, & Viscerum consentientium varietate, ut alibi etiã est à Nobis indicatum *peculiari cap. Pr. p. 1. de Epilepsia.* Quandocumq; enim diligentẽr fuerint adhi-

adhibita, & victus, ac loci mutatio consenserint; sperandum ultra Juventutem adhuc productum Comitiale morbum desitutum, si præsertim ex vitâ in erroribus antea actâ proficiscatur, ut aliquandò in Nobili quodam Viro expertum memini.

APHORISMUS XLVI.

Duobus doloribus simul non eundem locum infestantibus, vehementior alterum obscurat.

Quod Hippocrates de doloribus fatetur, nonnulli de cæteris quibuscumquè affectibus intelligendum subdunt, itaùt nedùm vehementior debiliorem dolorem obscurat, sed etiàm affectus quilibet præter naturam gravior minùs gravem insensibilè reddat, adeoque inflammatio Pulmonis, meningum Cerebri, Hepatis, alteriùsve interni visceris externos tumores præoccupet. Sed reverà sensus Aphorismi ad dolentes tantùm partes videtur congruentiùs aptari posse, quoniàm per dolorem sensibilitè afficiuntur, indèq; judicium ferri potest gravioris, vel levioris affectionis, cum cæteroquì in aliis ægritudinibus falli sæpissimè possent patientes, æstimantes leviorè aliquo tamèn dolore, vel molestiâ sociatum, longè graviorè eo, qui reverà intensior foret, sed dolore vacuus.

Dolorifici itaq; affectus intèr sese hic dumtaxat comparantur, & quidè m acerbiores cum mitioribus,

bus, qui tales erunt relati ad **Causas** dolorem inferentes, & ad partes ipsas dolorem subeuntes; quo enim illæ acriores, vehementioresque fuerint, atquæ hæ nervosiores, ac sensibiliores, eo quoquæ dolor acerbior, ac molestior erit. Hæc planè ratione, humores acritate præditi, acidi, falsi, tenues, mobiles, asperius excruciant, dolentque sensibilius Membranæ, quàm Parenchymata.

Non debent autem duo dolores eandem omnino partem infestare, nam aliter mutuò confunderentur, & potius alter alterum exauperet, ut cum dolens membrum inciditur, & cutis ex admotis cucurbitulis tumida, adeoque dolens, scarificatur; Sed diversas, distinctasque partes afficere, ut comparatio fieri possit: putà si unasmul dolcant Cerebri Meninges, & Dentes; Pleura, & Lumbi; Renes, & Femur. Tunc quippè vehementior, aut propter Causæ acerbicatem, aut ob loci, & sensus præstantiam, alterum debiliorem obscurabit, seu in causa erit, ut minùs sentiat.

Sed undè id eveniat, non est adeò facile explicatu. Sunt qui inquirunt, vim sentientem unius partis distrahi ad vehementiorem, aut spiritus in partem vehementius dolentem subsidii ergò demandari, adeoque in parte minùs dolente sensationem impediri, aut infringi. Sed inania verba isthæc sunt eorum, qui rem sibi fingunt pro more sufficientè explicatam, quam reverà magis implicent; cum cæteroque sensationes, quæ fieri videntur in sensibus externis, percipiuntur ab interno, ut alibi est ostensum. Qui insuper idipsum explicare conantur exemplo Luminis majoris obscurantis lumen minus, longè etiàm, latèque falluntur, cum non ex eo, quòd diurno tempore lucente

So-

Sole, Stellarum lumen non conspicitur, benè inferri possit, Stellarum lumen obscurari à lumine Solari; nàm ex profundo puteo quis Cœlum interdiù suspiciens, Stellas saltèm primæ magnitudinis perpendicularitèr fitas clarissimè intuetur, & non est novum Venerem per diem conspici posse, ut nupèr hic Neapoli die XXIV. Martii Anni 1689. post Lunæ conjunctionem in Tauro, ab horâ XX. Italicâ ad Vesperam usquè visa est sequi Solem, signum Arietis perlustrantem, adeòq, undecumquè spectabilis, cunctis fuit admirationi, ac proptereâ quòd pluriès de die spectatam Astronomi notarint, Stella Audax meritò appellata est; cæteras autèm cernere nequimus ad aspectum Solaris luminis, quia ità eo nostri oculi afficiuntur, ut ad perceptionem luminis minoris, quale Stellarum est, omninò reddantur inidonei. Sic paritèr Auditus organa ingenti strepitu percussa nequeunt exiles sonitus percipere; & Tactu ipso non persentiuntur, quæ lenitèr contrectantur, cùm fortassè ustione, vel sectione percelluntur illius Organa.

Hæc autèm non aliâ de causâ contingunt, nisi quia sensiones omnes in Cerebro fiunt per motum in organis sensuum externis excitatum, atquè per nervos, nervorùmque fibras illi communicatum, ut proptereâ quæ molesta partibus subiectis accidunt, percipiuntur à Mente, prout in eas partes intenta est; undè eâ abalienatâ, vel aliò distractâ, dolor, vel voluptas nèc percipitur. Cùm igitur à vehementiori motu dolorificæ causæ affecta est, nequit profectò leviores persentire: hi quippè mitiùs nervorum fibras commovent, lentiùsque Cerebri meditullium concitant, quàm ut valeant mentem avocare in partem leniùs affectam.

Ne-

Nequè verò hinc licebit dolorem dolore levare; & ad partes ignobiles referre, quemadmodum deduci videtur ex eodem Hippocrate 6. *Epidem. sect. 7.* , cum Hippocrates hic dixerit dolorem vehementiorem obscurare, non autem tollere, aut sedare minorem; nec boni Medici sit graviorem dolorem excitare sub dubiâ spe, quòd minor desinat. Sed & perperam, atquè inutilitèr agere experimur, qui in gravibus ægritudinibus partium supernarum, tibias, pedesque asperius attritendo, vitiosos humores in artus avocare nituntur, putantes se ità illas exsolvere.

APHORISMUS XLVII.

Dùm Pus conficitur, dolores, & febres accidunt magis, quàm jàm confecto.

CUM sanguis alicubi restagnat, & tumorem, ac inflammationem parit, concrefcit primum, mòx sensim corrumpitur, & vertitur in pus, in cujus generatione, vehementi quadam fermentatione subigitur, & simul carnes quodammodò discerpendo dolorem excitat, atquè per commotionem, disjunctionemque partium tenuium à crassioribus, calorem excitat, & febrem accendit. Id autem considerans Hippocrates, inquit, dolores, & febres accidere majores, dùm conficitur, quàm jàm confecto pure. Equidè in ipsa puris confectioe partes illæ tenuiores per fermentationè adiguntur, & adnituntur crassiores subigere, undè tumefactionem, expansionem, pulsationemque molestam

lestam inferunt : postquam autem pus confectum fuerit, extricatis tenuioribus particulis, agitatio, atque commotio cessat, fermentatione ad præcipitationem perductâ; nisi quod solum molestia illa persistit, quæ ab ipso pure, veluti à re morbosa provenit, cujus causâ circumjacentes partes infici, atque in suis operibus deinceps lædi poterunt, nisi citò datâ portâ educatur : Id quod planè expertum in cujuslibet Tumoris suppuratione, & mòx à sectione, confecti puris expulsionè. Sed & non rarò per suppurationem egeruntur ea, quæ vix, ac nè vix quidè, alitèr extrudi poterant omni adhibitâ diligentia. Sic spina digito infixâ, nisi alitèr possit extrahi, suppuratione promotâ subducitur. Sic etiàm ossium squamulæ in vulneribus, & ulceribus spontè foràs educuntur, aliâque plura præter naturam Corpori ingenita, vel adverso casu affixa.

Quoniàm verò à suppuratione habitâ dolores mitescere solent, videmur hinc non inconditè admoneri in tumoribus, atque inflammationibus internis, quæ diris cruciatibus miseros ægotantes divexarunt, si fortassè deindè sedentur, cautos esse oportere, tum in prognosi faciendâ, tum in remediis adhibendis, nè rupto apostemate, effusòque in partem vitæ necessariam pure, mors repentè accidat, aut saltè, gravior morbus insequatur, cum æger se jam curatum credat. In Vomica Pulmonis, Empyemate, Anginâ, Pleuritide, aut Hepatide suppurationis, aliisque sæpius id evenit.

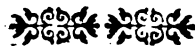
Quòd Hippocrates hic junxerit dolores, & febres, manifestum fit, quâ ratione alibi dixerit omnem morbum esse ulcus, aut ulceris conditionem præferre : siquidè, cuncti planè morbi ve-

*Lib. de
flat.*

Iuti quidam dolores sunt , & molestæ affectiones , aut etiã cum patente dolore conjuncti , profectò , si is à solutâ partium continuitate , vel manifestâ , vel occultâ provenit , omnis morbus aut reverà ulcus erit , aut ulceris quodammodò naturam sapiet . Atquì compertum etiã ex Anatome est , morbos omnes , ipsásque febres , absquè internis tuberculis , abscessibus , inflammationibus , pustulis , ulcusculis , idque genus aliis , non exoriri ; ut proptereà jure optimo sit ab Hippocrate pronunciatum , omnem morbum ulceris conditionem præferre .

Prætèr dolores , ac febres hic ab Hippocrate memoratas , addunt alii etiã Rigores ex suppuratione proficisci , qui sanè in suppuratis sæpe sæpiùs observari consueverunt , præfertim cùm partes membranacæ sunt affectæ , aut purulenta materia per easdem excurrit , & nervos vellicat : quo pacto ex fluentibus humoribus per glandulas subtercutaneas , & cùtim ipsam spinæ attiguam , horrores , & Corporis concussiones plerisquè accidunt .

Cæterùm quæcumquè possunt tenues particulas concitando , & exagitando crassas , adhærentésque , fermentationem promovere ; atquè poros Cutis obturando , perspirationem in partibus tumefactis impedire , valent paritèr suppurationis opus adjuvare , qualia sunt pingua , & calorifica dicta : *Calidum enim* , inquit Hippocrates , *est suppuratorium* .

APHORISMUS XLVIII.

*In omni Corporis motu , ubi laborare cœperit ,
quies statim lassitudinem aufert .*

Videtur & hic Aphorismus unus ex eis, qui Hippocrate digni non sint. Quis enim est, qui nesciat, subortâ à motu lassitudinem quiete desinere, & labefactatum Corpus otio restaurari? Quocircâ Galenus in *commentario* Aphorismum hunc non de solo labore ex motu interpretatur, sed etiâ ampliat ad dolores; atquè alii id speciatim ab Hippocrate notatum putant, ut eos argueret, qui contendebant ex motu immodico morbum calidum exoriri, in cujus curationem frigida cõmendabant, quæ cùm omninò nocua sint, propterea illum statuisse ajunt, solâ quiete lassitudinem ex labore moderari: Et Cardanus duo inquit in eo contineri: *unum satis notum, non esse in labore perseverandum, ubi quis lassitudinem sentiat; aliud non vulgare, ubi quis ab initio lassitudinis quiescat, & non mitigetur lassitudo, esse immundum Corpus, paratum ad morbos, ideoque purgatione indigere.* Sed enim hinc quoquè admonemur, quomodò lassitudinis causas internoscere possimus, an ex motu Corporis pendeat, an verò ab interno ejusdem affectu, si scilicèt observaverimus, an nè labor, ac defatigatio quiete adimatur.

Equidèm spontè enatæ lassitudines, (de quibus Aphorismo V.) solâ quiete non desinunt, sed quæ à laborioso tantùm motu contingunt: hic quippè quieti opponitur, & vicissim temperatur; undè

Qq 2

quem-

quemadmodum immoderati motus, & lassitudinis, remedium est quies; sic otii, ac diurnæ quietis, motus est: utrumquè autem moderatum esse decet; nam ut inferius dicitur, *omne nimium Natura inimicum*.

Quòd vulgatâ versione scribitur: *statim lassitudinem auferri*, ansam præbet dubitandi. Siquidem impossibile videtur tam subito lassitudinem adimî per quietem. Præstat ergò non statim, sed brevi, & facilè, ex græco Codice sufficere, ut sensus fiat, nullo negotio, ac brevi, lassitudinem desituram, si quies accedat; quinimò nèc illa aptè dici poterit auferri, sed tantummodò per quietem succedentem sedari, atquè mitescere. Nequè verò Hippocrates quemcumquè motum hìc intelligendum voluit, sed eum tantum, qui cum labore confunditur, atquè ad lassitudinem perducit, cum apud Veteres alius foret levis motus, & exercitium, & alius labor: hoc enim non solum Corpora levitè exercebantur, sed ad sudorem usquè, ac defatigationem deveniebant. Et quamvis in textu dicat *in omni Corporis motu*, non tamèn hinc quis inferat, primam dumtaxat motus speciem comprehendere, cum, mòx subjungat: *ubi laborare cœperit*; quamobrèm tertiam manifestè designat, ut propterea mens illius sit, in omni Corporis motu, sive in omni exercitiorum genere, saltatu, luctâ, digladiatione, venatione, ludo parvæ pilæ, aliòve simili, quiescendum statim esse, ubi ad defatigationem perventum fuerit.

Quo demùm modo quies lassitudinem adimat, perspicuum fiet, si perpendatur musculorum affectio in motibus Animalium; illi enim pro diversa Corporis agitatione diversimodè distenduntur, &

con-

contrahuntur, atquè adèò diversas figuras effor-
mant, ut observat acutè Stenonius in *sua Myolo-*
gia, quamobrèm tam fibræ carniùm, quàm ner-
vorum à diurnâ commotione delassantur, ut tan-
dèm flaccescant, & extenuentur, eo fermè modo,
quo stamina telarum ab assiduâ, & variâ disten-
sione, & contractione, distorsione, distractione, ac
retorsione, primùm longiùs extenduntur, mòx etiàm
attenuantur, ac postremò scinduntur, & lacerantur.
Cùm autèm per quietem fibræ istæ distractionibus
liberantur, sensim otio, nedùm suis quæquè lo-
cis restituuntur, & conquiescunt, verùm etiàm ali-
quibus liquoribus, qui labore nimio exsudabant,
irrorantur, & liniuntur, immodò reficiuntur, roboran-
tur, ac vigent.

APHORISMUS XLIX.

*Consueti solitos labores ferre, etsi sint imbecilles,
aut Senes, non consuetis, fortibus, atquè
Juvenibus, faciliùs ferunt.*

QUAMVIS præcedenti Aphorismo dixerit
Hippocrates, in omni Corporis motu, ubi
illud laborare cœperit, quietem statim las-
situdinem adimere, admonet tamèn hìc
ejusmodi lassitudinem non adèò facilè sequuturam
in consuetis; quamobrèm inquit, consuetos licèt
debiles, aut Senes, minùs affici solitis laboribus,
quàm insueti, etsi fortes sint, ac Juvenes.

At verò consuetos ait ferre solitos labores: nam
assuetus in uno genere laboris, haudquaquàm faci-
liùs

iùs feret aliud laboris genus ; sic etsi quis assuetus sit venari , non tamèn facilè digladiationè , aut saltatum sufferet. Hinc sententia hæc aptanda , solum consuetis in certis exercitiorum generibus , quæ usu sibi familiaria compararunt ; quamvis & id quoquè verum sit , laboriosos Homines faciliùs sempèr ferre cujusvis generis exercitia , quàm qui sedentariam, otiosàmque vitam ducere consueverunt .

Inquit prætereà , etsi imbecilles , aut Senes , faciliùs tolerare : etenim tolerantia laborum non provenit à robore , sed ab assuetudine , quâ partes Corporis minùs defatigari solent. Sic imperitus scribere , aut fides tangere , etiamsi robustus sit , digitis dolebit . Sed & Equi meritorii , licèt gracilentis, longa adhuc itinera, & quotidianos labores sustinent , quos generosi , sed requieti , sufferre nequeunt. Consuetudine etenim fibræ musculorum motrices aptantur certâ serie ad ejusmodi munera peragenda , imò ex his usu habitis quodammodò roborantur magis , atquè virtute cæteris omnibus præcellunt. Quemadmodum ergò Habitus ex pluribus , atquè assiduis actibus acquiritur ; ità Consuetudo à frequenti ejusdem generis operatione , inducitur ; & sicuti ex habitu acquisito promptitudinem , ac facilitatem assequimur agendorum ; ità Consuetudine tolerantiam adipiscimur : quamobrem alteram Naturam passim illam Galenus appellat . Quid quòd ejus tanta sæpènumerò vis est , ut Naturam ipsam , atquè ingenitam cujusquè facultatem , & prævertat , & superet. Laboribus namquè assueti , si diù otientur , facilè in morbos incidunt : qui cibum semèl in die capere consueverunt , si fortassè bis assumant , protinùs cruditates incur-
runt :

runt : Vini potores , si abstemii fiant , de malâ concoctione , & Ventriculi languore illicò conquerruntur. Sed enim Naturæ defectus plerumquè emendantur , & ultronæ Animi propensiones sæpissimè corriguntur , & temperantur ; At verò quæ Consuetudine invaluerè , vel nullatenùs , vel difficillimè . Fertur Ducem quemdam Atheniensium saltare solitum , cùm præ dignitatis assumptæ decore nequivisset consuetum exercitium frequentare , cùm vellet , cogebatur aliquandò repentè tripudiare , forti totius Corporis concussione , ac tremore deprehensus .

APHORISMUS L.

Quæ ex longo tempore consueta sunt , etsi deteriora sint , insuetis minùs molestare solent. Oportet igitur etiàm ad insueta transire .

Quod de solis exercitationibus præcedenti Aphorismo notaverat Hippocrates , nunc generaliori sermone de cæteris etiàm rebus , quæ humano Corpori possunt adhiberi , aut quocumq; modo in Vitæ usum evenire , commonefacit , atquè in his ferendis , vim , & efficaciam Consuetudinis inculcans , inquit , ex longo tempore consueta , etsi deteriora , minùs , quàm insueta , molestare solere .

Et sanè si præcipua Rerum genera ad Vitam , valetudinèmq; tuendâ necessaria perpendamus , id verissimum comperiemus . Aër frigidissimus , atquè incolatus borealium , & nivolarum Regionum , nedùm

dùm commodè, ac salubritèr, ab illorum locorum habitatoribus toleratur, sed etiàm valdè proficit ad Corporum firmitudinem; si deindè in calidiorè commutetur, & in Regiones temperatas, gravitèr afficiet, & noxam afferet. Cibis enutriti solidis, crudis, & inconditis, quique diù peculiaribus quibusdam potibus sunt uli, si diversis deindè potionum, alimentorùmque generibus utàtur, quantumvis melioribus, lædentur. Assueti pomeridianis horis dormire, vel sub dio, aut Sole sub ardenti, vel ad graves Arborum umbras, incommoda cæteroquì insuetis nocentissima, benè tolerant. Qui purgantibus medicamentis consuefcunt, indè succedentes facillimè sufferunt evacuationes: quo factum, ut Medici intèr Coindicantia Purgationis Consuetudinem retulerint. Sic paritèr qui toxica sumere consueverat, nullo unquam tempore ab eis visus est damnum perferre. Et ubi Homines, inquit Seneca, majorem Vitæ partem in tenebris agunt, sic fit, ut novissimè Solè, quasi supernacuum fastidiant. Vivit adhuc, qui ad integras hebdomadas compressâ alvo citrà fastidium fæces, & vrinam remoratur. Hinc jure optimo dicitur Consuetudo Natura adscititia, quæ primævam corrigere, & permutare valet.

Ut autèm Consuetudo id præstet, longo tempore inducta sit, oportet; quocircà appositè notavit Hippocrates: *Qua ex longo tempore consueta sunt*: etenim quo vetustior illa est, eo radices altiores figit, atquè firmam, ac stabilem in assuetis promptitudinem, ac repugnantiam ad opposita, operatur.

Addidit insupèr: *etsi deteriora sint insuetis*, per comparationem: siquidèm quæ omninò, & absolute

lutè mala, ac perniciofa sunt, potiffimum quæ vehementer, & cū violentiâ afficiunt, haud faciliè ferri poterunt. Sic affuetus pati incommoda Aëris, fomni, vigiliæ, laboris, aut ciborum, non tamèa faciliè tolerabit illa eadem, fi immodica, & violenta fuerint, ut & nequè contusiones, vulnera, aut mortifera venena. Quin & adjecit, illa *minùs moleftare folere*, relata fcilicèt ad infueta, fivè Corpora, fivè mala extrinsecùs occurrantia: quippè fempèr minùs afficientur confueti, quàm infueti, & minùs quoquè moleftabunt, quæ sunt in affiduo ufù habita, quàm quæ omninò inufitata sunt. Hâc profectò ratione, partes eas, quas amictu velare folemus, non finè valetudinis incommodo Aëri frigido exponimus, ficuti nequè pedes frigidâ aquâ abluimus, ut manus, & faciem, finè Catarrhi periculo; & pleræq; mulieres nudos humeros, pectùsque ipfum folet ostentare, abfquè ullo falutis discrimine; quod fanè infuetis obeflet plurimùm. Possumus itaque ità affuefcere ab ineunte pueritiâ, ut iis etiâm, quæ fuaapte naturâ nocere folet, finè valetudinis detrimento, ac vitæ noxâ, utamur; quemadmodùm de plerifquè fertur, qui venenatis rebus Corpus enutrire confueverunt.

Hinc tandèm colligit Hippocrates, oportere etiâm aliquandò ad infueta transire, ut fcilicèt ab his minùs Corpus afficiatur, fi fortalfè iifdem alterari contingat. Quare juvabit cunctis indiscriminatim fubjici, ad valetudinem tuendam, vitâmq; prorogandam, ut omnium ferè quamdam veluti confuetudinem, & ex confuetudine tolerantiam acquiramus. Undè Celfus *lib. 1. cap. 1. fanum hominem, beneque valentem nullis obligare fe legibus debere*, monet, & oportere *varium habere*

habere vitæ genus , modò Rûri esse , modò in Urbe , sapiusque in agro , navigare , venari , quiescere interdum , sed frequentius se exercere , interdum balneo , interdum aquis frigidis uti , modò ungi , modò idipsû negligere , nullum cibi genus fugere , interdum in convivio esse , interdum ab eo se retrahere , modò plus iusto , modò non amplius assumere , &c. Et Galenus in commentario hujus Aphorismi : est , inquit , uniformis quaquè consuetudo periculosa ; cùm omnes homines inopinatis rerum sortibus subjiciantur . Nè igitur aliquandò repenti incidentes in insueta , magno perè ledamur , satiùs esse , inquit , omnia tentare . Iterumque Celsus l. 1. cap. 3. : Nimis otiosa vita utilis non est , quia potest incidere laboris necessitas .

Quamvis autem valdè utile sit varia ad sanitatè tuendam tentare , atquè indiscriminatim cùctis uti , quæ in humanæ vitæ decursu Corporibus accidunt , nè tam facilè vitare possumus , imò , ut consult Hippocrates , etiàm ad insueta transire expediat ; nihilominùs in ejusmodi permutatione , omninò cavendum , nè repenti consueta deserantur , ac subito transeat ad contraria , & insueta , quemadmodum idem Hippocrates sequenti Aphorismo animadvertit : periculosum enim . Sed nequè in maturiori ætate permutationes istæ tutæ sunt ; tunc enim ægriùs feruntur , cùm à levissimis etiàm *Causis* senilia Corpora offendantur ; quamobrè licebit *solùm* in Adolescentiâ , ac Juventute sensim Corpora in oppositum assuefacere , quo tempore incommoda quæcumquè faciliùs tolerantur . Verumtamen adhuc in ejusmodi mutationibus perpendere oportebit , nùm à bonis , vel malis consuetis , ad insueta meliora , vel pejora procedatur , & an etiàm à bonis ad mala , aut contrà à malis ad bona trans-

v. Gal.
5. de
suond.
valet.
cap. 7.

transitus exoptetur : Equidè à malis ad bona , & à bonis ad meliora , tutior semper mutatio existimabitur , sed non adè extrema , ut cum voluerimus ad mala , vel pejora redire , penitus sufferre nequeamus ; longè verò intolerabilius erit à malis ad pejora procedere , cum indè facillè transigretur ad ægri tudines . Quare multum conferet intèr mediocria versari , atquè illis rebus potissimum assuescere , quæ pro Corporum habitudine , ac constitutione ferri possunt , & speciatim in malis ita , ut in eis diutius minimè perseveretur , nè certæ sanitatis , ac vitæ jactura subeat . Hæ namquè mutationes non aliâ certè de causâ videntur commendatæ , nisi ut valetudinè tueantur , non destruant , minúsque , quoad fieri possit , obnoxiam reddant Causis illam alterantibus , atquè ad ægri tudines deducantibus . Sed propositi Consilii rationem ex sequenti Aphorismo uberius explanemus .

APHORISMUS LI.

Plurimum , atquè repentiè evacuare , vel replere , vel calefacere , vel refrigerare , sive quovis alio modo Corpus movere , periculosum . Omne enim nimium Natura inimicum . Sed quod paulatim fit , tutum est , cum aliàs , tum cum ab altero ad alterum transitus fit .

Quoniam præcedenti Aphorismo docuerat Hippocrates conferre aliquandò ad insueta transire , nè quis crederet statim , ac violentè ejusmodi mutationes esse faciendas , monet nunc

illas paulatim fieri oportere , nam quovis modo Corpus movere , plurimum , ac repente, periculosum.

Inquit autem *plurimum , ac repente* , ut scilicet denotet vehementiam simul , & violentiam alterationis: quædam enim alterant quidem plurimum, sive calefaciendo , sive refrigerando , ac sine violentiâ , & longo temporis tractu ; quædam verò violentè , ac citissimè , at non cum tanto excessu . Si autem utrumquè præstent , plurimum sanè exagitant ; subitam simul , & ingentem mutationem inferendo . Et quamvis alterutrum , si humano Corpori accidat , grave sit , poteritque immutet , ac depravet illius œconomiam ; ubi tamèn utrumque conjugatur , periculum Vitæ minabitur , devexatâ nimirum impensè Naturâ , quæ mediocritate solum gaudet , & immoderationem nullatenus ferre potest .

Subdit insupèr, *evacuare , vel replere , calefacere , vel refrigerare* . De Evacuationibus , & Repletionibus immoderatis dixerat etiàm 1. *Aphor.* 3. illas ad extremum ductas esse periculosas : Siquidem inanitionibus immodicis extolvitur Corpus , membra lassantur , & vires deficiunt . Repletionibus verò cuncta gravantur , infarciuntur , suffocantur . Vehementè quoquè calefacere , periculosum ; quippè à calore nimio , carniùm mollietates , ac laxitas , imbecillitas nervorum , mentis torpor , sanguinis profluvium , & animi defectio exoriuntur , quibus tandem Mors succedit , ut dicitur 5. *Aphor.* 16. Frigidum verò convulsiones , tetanos , livores , & rigores febriles parit , estque inimicum Ossibus , Dentibus , Nervis , Cerebro , Spinali medullæ , *ibidem* 1. 17. , & 18.

Utque omnem violentam , ac repentinam mutationem

tionem complectatur, addit: *Sivè quovis alio modo Corpus movere: Omne enim nimium Natura inimicum; & sanitas in quadam commensuratione, ac mediocritate consistit: quo etiàm argumento ductus idem Hippocrates hoc eodem libro t. 3. docuit: Somnum, & vigiliam, utraqùe excedentia, malum: Et t. 4. nèc satietatem, nèc famem, nequè aliud quidquam, quod modum Natura excefferit, bonum.*

Tàm ergò ad valetudinem tuendam, quàm ad morbos abigendos, & tùm in usu alimentorum, tùm etiàm in usu medicamentorum sententiã hanc prolatam esse demonstrant adjecta verba, *evacuare, vel replere*. Undè Medicamenta cathartica validiora, Sanguinis detractiones, victus plenioris frequens exhibitio, immoderata quies, idque genus alia, sunt omninò devitanda. Eleganter itaqùe, & scitè Phocylides hujusmodi effatum ad universos actus humanos transtulit, commèdans in ipsis mediocritatem, ut sit modus in rebus cunctis; & Cicero, ad omnem usum, cultúmque Vitæ referendam eandem esse censuit, ut in omnibus præ oculis sit ipsa sempèr habenda.

Cùm igitur repentinæ, & vehementes mutationes periculosæ sint, consulit propterea Hippocrates, sensim illas esse faciendas, quia quod paulatim fit, tutum est; idque sivè in eodem statu permanere, sivè ad insueta, & vicissim transire debeamus. Quamobrèm in Aphorismo subditur, tùm aliàs, tùm si ex altero in alterum transitus fiat. Sic qui alternè cibum capere, ac jejunare consueverunt, si ab inediã transitum faciant ad immodicam satietatem, Ventriculum procùl dubio gravabunt, & vitam oppriment. Itémque qui cenopota
fuit

fuit, si repentè hydropota fiat, gravitèr afficietur. Juvabit ergò gradatim sempèr in ejusmodi mutationibus procedere, ut illæ ferātur faciliùs, & profint. Hinc quoquè idem Hippocrates *lib. de rat. vict. in acut.* consulit, securiùs omninò esse ad sanitatem, in similibus, & assuetis consistere, quàm repentè, etiàm in melius, permutare.

APHORISMUS LII.

Omnia secundùm rationem facienti, si non succedat secundùm rationem, non est transeundum ad aliud, suppetente quod ab initio probaveris.

Nonnumquàm Medicamenta, aliàq; in ægrotantis opem à solerti Medico, summo iudicio, sanàque ratione sunt præscripta, sive in acutis morbis, sive in chronicis, quæ etsi subito non juverint, nõ proptereà ad alia transeundum imprudentèr, monet hoc Aphorismo Hippocrates: quoniàm, ut subdit Galenus, *non mediocris prudentiæ est, non discedere ab iis, quæ recta visa sunt, etsi nondùm manifesta appareat utilitas ex iis ita factis, consequi*; cum sæpèlæpiùs quod ab initio manifestè non juvit, possit progressu temporis sensibilitèr proficere.

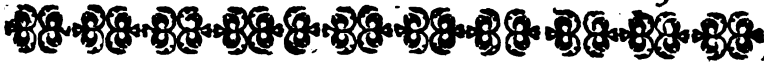
At verò dicuntur secundùm rationem fieri remedia, quotiès per suas indicationes ritè, rectèque examinatas, fuerint opportunè adhibita; Siquidèr rationabilitèr Medicus operari dicetur, cum, cognitâ Causâ morbi, congruentibus tum in ratione victus

victus, tùm in usu medicamentorum, auxiliis utetur, quæ si fortassè brevi tempore eam opem, quæ desideratur, non præstiterint, erunt procùl dubio allatura procedente morbo ad statum, ac declinationem, cùm non rarò longius tempus exquiratur, ut causa morbi, quæ ob crassitiem, tenacitatemque repugnat, coctioni, secretionique subjiciatur; quamobrèm insistendù magis erit iisdem, quæ à principio conferentia judicata sunt, suppetente nimirum eadem ratione, eademque indicatione, quæ efficax visa est ad ejusmodi remedia ministranda. Quòd si temporis decursu Morbus, ejusque Causa cum adjunctis symptomatis mutationem aliquam subierit, non persistente eadem indicatione, certè ad alia transitus tutò faciendus erit.

Non tamèn hinc velim, ut quis pertinacitèr insistens præcòceptæ suæ opinioni, idem prorsùs medicamentum commendare, ac præscribere non desinat, cùm illud visum est non solùm non profuisse, sed etiàm obfuisse ægrotanti. Non enim desunt, qui errorem semèl conceptù, adhuc in perniciem hominum, tueri non verecundantur, & cùm incostantes, aut falsi videri nolunt, grave dedecus; & propriæ famæ jacturam sibi pariunt. Sed enim, quod gravius est, nèc Morbum multoties, nèc Causam Morbi cognitam habentes, sibi multa fingunt, multa quoque ex proletariis Auctoribus congerunt, & perperàm conficta, pejúsque gesta, in medium afferunt. His quippè effatum hoc Hippocratis nullatenùs suffragatur, nilque rationabile suppetit, quod à principio rectum, probatùmque sit. Enimverò ex eventu solùm, atque successu, dijudicare possumus, nùm secundùm rationem fuerimus operati, in eorum genere, quæ intèr Naturæ pene-

penetralia latēt, cujusmodi sunt Medicæ notiones, & solùm à juvantibus, & nocentibus, ad investiganda, quæ ægrotantium salutem pariunt, manuducimur. Quare non esse transeundum ad aliud ex Hippocrate monemur, cùm exhibitum medicamentum, licèt omninò non juverit, minimè nihilominùs nocuerit; quippè aliquandò juvare subitò non solet, vel ex repugnantia Causæ morbificæ, quæ tempore superabitur, vel ex languore Naturæ, quæ sensim oppressa vigebit, & morbum executiet. Undè Celsus lib. 3. cap. 1. *oportet itaque, inquit, ubi aliquid non respondit, non tanti putare auctorem, quanti agrum, & experiri aliud, atquè aliud; sic tamen; ut in acutis morbis citò mutetur, quod nihil prodest; in longis, quos tempus ut facit, sic etiam solvit, non statim condemnatur, si quid non statim profuit; minùs verò removeatur, si quid paulùm salutem juvat, quia profectus tempore expletur.*

At verò, quæ per morborum tempora variant, diversum planè exigunt medicamentorum usum, ut propterea ad alia, atquè alia, pro ratione, transeundum sit; sicùt enim cum re mutare consilium prudentis est, ità expediet omninò in his pro re nata permutare medicamèta. Ità quidè in morbis Pectoris, in Tumoribus, Inflammationibus, cæterisque, quæ ab initio probantur proficere costioni, suppurationisque, omninò mutanda deinceps erunt in detergentia, expurgantia, consolidantia, postquam maturuerint. Verumtamèn ejusmodi mutationes, veluti favorabiles, Rationi adhuc congruentes dicendæ sunt, cùm idipsum non suppetat, quod ab initio, ex mutatione Causæ morbificæ, probatum fuit.

APHORISMUS LIII.

Quicumquè alvos humidias habent, si quidem Juvenes sint, in meliùs commutantur iis, qui siccas habent. Qui verò in Senectute, eo deterius commutantur, nam senescentibus magna ex parte exiccantur.

Similis omninò videtur hic Aphorismus illi, in quo dicitur: *Quibus Juvenibus alvus humida est, iis senescentibus exiccatur; quibus verò Juvenibus alvus sicca est, iis senescentibus humectatur.* Attamen differunt, quia in eo mutationes solummodò per ætates Hippocrates notavit, alvi humidioris in sicciorem, & è converso; in hoc verò meliorem, vel deteriorem ex his constitutionem addidit. At verò aberratum ferè communiter faciunt Interpretes Leoniceum, quòd è græco Codice ἀπαδάσσειν malè verterit *commutantur*: legendum propterea malunt, *melius degunt*, quàm *in meliùs commutantur*; ut indè sensus sit, Juvenes alvos humidias habentes pejus in senectute degere, qua iis tùm spontè exiccatur, cùm alvus lubrica sempèr adstrictà melior reputetur. Sed tamèn, qui in ætate juvenili duriosem alvum sortiti sunt, constituti tandem in ætate senili magis, & magis exiccabuntur; undè in deteriorem statum abibunt. Quamobrèm præstaret Juvenes ex arctiori alvo mutationem subire senescentes in lubriciore, ut excrementa per senectutem cumulatiores promptiùs deponantur; quàm Celsus l. 1. cap. 3. *melior est*, inquit, *in Juvene fusior*,

fufior, in Senē aſtrictior. Atqui hæc tam variè acci-
dant hominibus, pro variâ eorundem habitudine,
& peculiari conſtitutione, ut certa regula ex hoc
deduci nequeat: ſunt quippè qui meliùs ſe habent
cum alvo duriori, quàm laxiori, ſi præſertim
laxitas vitium chyloſis ſubſequatur, & Venter non
adeò obdureſcat, ut quotidianis ſaltèm excrementis
non exoneretur. Verumtamèn per comparationem
tantùm ſunt hæc ab Hippocrate in Aphoriſmo tra-
dita. Immò verò magnâ ex parte dicitur exiccati
alvos ſeneſcentibus; nàm perpetuò id verum eſſe
non experimur, ſivè quòd diſtillationibus corripian-
tur, ſivè quòd malè cibos conſeciant, ſivè demùm
quà laxatis fibris inteſtinorum, ac muſculorum ani,
obſcuram veluti paralyſim in his partibus patiantur.
Hanc autèm alvi lubricitatem, vel ſiccitatem, neu-
tiquàm à cibis, vel ab ægritudine, ſed à propriâ
illarum ætatum habitudine, & viſcerum, ac fer-
mentorum conditione Hippocrates deſu-
mit: hæc enim omnia ſuapte naturâ de-
currentibus annis in nobis va-
riant, etſi perfectâ ſanitate
fruamur; ut aliàs
quoquè memi-
nimus.

APHO.

APHORISMUS LIV.

Magnitudo Corporis, Juventa quidem nequè indecens, nequè illiberalis; Senectâ verò inutilis, & deterior parvitate.

Convenientem, vel inconvenientem molem Corporis in ætatibus considerans hoc Aphorismo Hippocrates, proceram inquit, & magnam staturam, Juventuti nèc indecentem, nèc invenustam esse; Senectuti verò inutilem, et parvitate deteriolem.

Quamvis autem Fuchsius de Corporis potiùs proceritate, seù longitudine, sententiam hanc interpretetur, fretus etiã authoritate Galeni in commentario, & Celsi lib. 2. cap. 2. dicentis: *longa statura, ut in juvenia decora est, sic matura senectute conficitur*; non tamèn video, quàm etiã de totius Corporis magnitudine secundùm trinam dimensionem adaucti, exponi non possit; quemadmodùm scitè quoquè existimat Cardanus, qui acriter hac occasione invehitur in Galenum, de solâ longitudine sententiam interpretatum. *Quid enim, is inquit, absurdias, quàm dicere, proceram exilitatem nequè indecentem, nequè illiberalem Juventa, cum sit ridicula etiã parentibus, & fratribus, vix que non contempta in Principibus? deinde quis docuit Galenum hos, non illos verè magnos in senectâ incurvari, cum oppositum ostendat experimentum, & ratio etiã subscribat; majore enim pondere pregravantur, & cum sint etiã humidiores, magis curvantur macilentis, nam & ligna viridia ab igne magis flectuntur, siccis.* Hæc Cardanus.

S f a

Hanc

Hanc ergò magnitudinem Juvenibus indecentem non esse, nequè proportionem excedentem scribit Hippocrates; quoniam per hanc ætatem æquè adoleſcunt, & partium comparatione per omnem ambitum magni evadunt, quamobrèm cùm secundùm naturam incrementum in longum, latum, & profundum æquabiliter suscipiant, illiberalis, excedens, scè non proportionem servans, dici non poterit: Juvenes namquè decet simul increscere, & incrementum naturale æquabiliter suscipere. Ubi pro Juventute etiàm Pueritiam, & Adolescentiam intelligere licebit juxtà morem ejusdem Hippocratis, ut superius monuimus. At verò Senibus inutilis illa est, & deterior parvitate. Inutilis quidèm, quia à languidâ senectutis virtute tanta moles sustineri non potest, si fortassè perseveret; si verò, ut naturâ accidit, debito marcore afficiantur, extenuatâ crassitudine, per solam longitudinem, ac exilem proceritatem, necdùm inelegantes, atquè inconcinni remanent, verùm etiàm capite deorsum incurvati, ac sæpenumerò etiàm gibbi fiunt. Deterior verò, quoniam proptèr virium languorem, ac Viscerum, & sanguinis hebetudinem, gravatur magnitudine Corpus, non regitur, & facilè vitæ flammula ab opprimente mole, atquè obesitate, suffocatur, & extinguitur. At verò qui parvo sunt Corpore, vivaciores, agiliórésque esse solent, atquè ad quævis vitæ munia promptiores; quamobrèm & diutius, & salubrius illos vivere experimur, nec præterea tam obnoxii illi sunt incommodis, quæ ex magnitudine Corporis senibus accidere ostensum est. Verumtamen deterior solum dicitur parvitate, nam si fortassè comparetur cum eâ Corporis magnitudine, quæ pinguem habitum consequitur, certè melior

cen-

consensenda est; cum carnosa, & lacertosa Corpora præsentent pinguibus, & obesibus, quæ omnium deteriora esse solent. Atqui nec parva, ac pusilla Corpora senum omni prorsus vitio exempta putanda sunt, sed dumtaxat meliora, atque alacriora optimis.

Hinc modò colligere est, lenius tractanda esse, cum præsertim ægotaverint, senū Corpora, ingenti carniū, & adipis mole gravata, quàm parva, & gracilia. Illa enim, utpotè languidiora, faciliè labore, vigiliâ, & quocumquè evacuante medicamento, exsolvuntur; ac viribus deficiunt, si diætâ regantur asperiori: utraqûe autem facilius ferre solent parva, atque adeò vivaciora.

SECUNDI LIBRI
FINIS.

Quæ in

Quæ in hac prima Parte irreperant

	<i>Errata</i>	<i>ſc</i>	<i>Corrige</i>
Pag. 16 lin. 20	effatus		effoetus
22	3 paleſtris		palæſtris
26	26 intellexerit †		intellexerit,
27	27 ſymetria		ſymmetria
33	17 ſchirrho		ſcirrho
38	9 phrenitide, pleuriſ		phreſſ, pleuritide
65	24 iudulgendum		iudulgendum
97	17 quodammodo		quodammodo
103	13 Animalibus		Animantibus
104	32 prandebant :		prandebant,
301	29 levioſam aliquo		levioſam morbum aliquo

**Cætera minoris momenti Lectoris prudentiæ
relinquuntur.**

I N D E X

RERUM NOTABILIUM

Primæ Partis .

A

A bscessus an Criseos nomine donari possit. pag.	123
· Abscessus boni in convalescente signa.	214
Abstemiis, voraciores.	234
Accessiones. vide Paroxysmi.	
Accessiones divisit Galenus in Principium, Inaequalitatem, Augmentum, & Statum.	117
Acuti morbi tenuem victum exposculant ex Hippocrate 42. & seq. item 49. & seq.	
Acuti morbi qui dicantur à Galeno.	42.226
Acuti morbi aliquandò tenuem victum non exigunt, & quoniam hi sint.	44
Acuti morbi quo sensu dicantur cibo minuent e vires indigere.	45
Acuti morbi quomodò prænoscantur.	47
Acuti morbi, dum in vigore sunt, tenuissimo victu tractandi, nisi eorum vigorem mors excipiat.	69
Acuti morbi an intèr initia purgantibus opus habeant.	158
Acutorum morborum non sunt certa prænunciationes.	226.
· & quare.	228
Acuties morbis undè accidat.	227
Acuti morbi in quatuordecim diebus judicantur.	238. & quare.
·	239
Acuti ex decidentia etiàm intrà quatuordecim dies judicari dicuntur.	238
Par.I.	
T t	Acu-

I N D E X

<i>Acuti morbi cur aliquandò ultrà decimumquartum protrahantur .</i>	239
<i>Acutis morbis minùs afficiuntur Senes,quàm Juvenes.</i>	277
<i>Adolescentes an jejunium ferre possint .</i>	89
<i>Adolescentes an , & quomodò, plurimum calidi innati obtineant .</i>	91
<i>Adolescentes plurimo indigent alimento, & quare.</i>	96
<i>Aeger obtemperans qua praestet , qua inobediens.</i>	7
<i>Aegri partes qua sint .</i>	6
<i>Aeger in cathartici exhibitione considerandus.</i>	160
<i>Aegrorum peculiaris constitutio cathartici vim retundit .</i>	164
<i>pag.</i>	
<i>Aeger recidiva causa esse potest.</i>	207
<i>Aegrotantes si pluri cibo nihil proficiant, malum.</i>	261
<i>Aegri in melius procedent si inter morbi initia cibum fastidiant, quàm si vehementèr appetant, & quare.</i>	262
<i>Aegri levius ferunt purgationem , quàm sani.</i>	274
<i>Aegrotantibus gratificandum.</i>	275.276
<i>Aër & famem adimere, & proritare valet.</i>	220
<i>Aëris vis in perturbanda humani corporis œconomia.</i>	207.
<i>&</i>	245
<i>Aestate an loca subterranea algeant .</i>	101
<i>Aestate cur langueant corpora .</i>	102
<i>Aestate imbecillia ceteroqui corpora melius se habent , & quare .</i>	103
<i>Aestate cibi minùs tolerantur.</i>	112.114
<i>Aetas in evacuationibus consideranda.</i>	17.160
<i>Aetatum mutatio varias parit in corporibus mutationes.</i>	232
<i>Aetatum habenda ratio in victus administratione.</i>	86.
<i>&</i>	1:3
<i>Aetati si congruat morbus minùs periculosus.</i>	266
<i>Aetates omnes ad duas revocantur ab Hippocrate.</i>	279
<i>Aetatis mutatio Epilepsiam solvit.</i>	296.& seq.
<i>Alimenta v. Cibi, Victus .</i>	

Ali-

RERUM NOTABILIUM.

<i>Alimenti naturam induit quandoquē Catharticum.</i>	166
<i>Allevationibus absquē ratione contingentibus non est fi-</i> <i>dendum.</i>	252
<i>Allevationes sine ratione quæ dicantur.</i>	252
<i>Alvi fluxus futuri signa.</i>	210
<i>Alvi fluxus species.</i>	211
<i>in Alvi profuviiis excrementorum mutatio quæ bona.</i>	212
<i>pag.</i>	212
<i>Alvi lubricitas, vel stypticitas, quomodò etatum varietate</i> <i>variari possit.</i>	230
<i>Alvus lubrica, & sicca undè.</i>	231
<i>Alvus humida an sicca melior.</i>	321.322
<i>Amara, & parumpè adstrictoria febres fugant.</i>	246
<i>Analeptice, quæ Medicina pars.</i>	193
<i>Angina quid.</i>	214
<i>Animi defectio quandò lethalis.</i>	283
<i>Animi defectio quomodò accidat.</i>	284
<i>Animi defectio quibus præcaveatur. 285. v. Leipthymia.</i>	285
<i>Anni temporis ratio habenda in purgationibus.</i>	17.161
<i>Anni tempora morborum accessiones, & constitutiones præst-</i> <i>gnificent.</i>	82
<i>Anni tempus respicit quoquē victus ratio.</i>	99.114
<i>Annus in septem tempora ab Hippocrate divisus.</i>	100
<i>Anni tempori quod ad victus rationem aliquid concedendū.</i>	112
<i>pag-</i>	112
<i>Anni tempus morborum longitudinem, vel brevitatem parit.</i>	244
<i>pag.</i>	244
<i>Anni tempori si congruat morbus minùs periculosus.</i>	266
<i>Anni tempus an Epilepsiam solvere possit.</i>	297
<i>Anticipantes febres breviores.</i>	83
<i>Antiperistaseos futile commentum.</i>	101
<i>Aphorismorum necessitas.</i>	1.2
<i>Aphorismorum connexio non est anxie perquirenda.</i>	197
<i>Aphorismorum doctrina ab experimentis potiùs deducta,</i> <i>quàm</i>	

I N D E X

<i>quàm rationibus conquista.</i>	229
<i>Apoplexiam fortem solvere impossibile; debilem verò non facile.</i>	286
<i>Apoplexia quid.</i>	286
<i>Apoplexia quatuor differentia ex Galeno.</i>	286
<i>Apoplexia nō fit ab obstructione ventriculorū cerebri.</i>	287.
<i>Apoplexia cur aliquandò immedicabilis.</i>	287
<i>Apoplexia quomodò contingat.</i>	ibid.
<i>Apoplecticis qui respiratio offendatur.</i>	ibid.
<i>Apoplecticos quanam juvare consueverint.</i>	288
<i>Apoplecticis spuma circa os lethalis.</i>	289. & quare.
<i>Aquis demersis quomodò restitui possint, ni penitus sint extincti.</i>	291
<i>Aquæ gelida potus an estum febrilem temperet.</i>	36
<i>Aqua ardens instantem famem tollit.</i>	234
<i>Aqua, edax ab Hippocrate vocatur, & quare.</i>	ibid.
<i>Aqua frigida an perfundendi sint Tetano correpti.</i>	250.
<i>Aspera arteria ossæ observata.</i>	292
<i>Affidentium conditiones ex Hippocrate, & Galeno.</i>	8
<i>Athletarum institutum.</i>	22
<i>Athletarum habitus quare solvendus.</i>	ibid.
<i>Athleta quibus subjaceant discriminibus.</i>	23
<i>Athleta quomodò juxtà Galeni sententiam famescere possint. ibid. & seq.</i>	
<i>Athleta cur nequeant in eodem bonitatis statu permanere. pag.</i>	25
<i>Athletis imminentia pericula quomodò præcaveantur.</i>	26
<i>Athletarum habitus calidus undè.</i>	106
<i>Attenuans victus qualis, & quibus à tenui differat.</i>	46
<i>Augescentibus accessionibus febrilibus tutò cibus non exhibetur.</i>	117
<i>Augescentibus morbis melius est à catharticis abstinere.</i>	258
<i>Autumno corpora debiliora.</i>	112
<i>Autumno cur longiores agritudines, & lethales</i>	103. 244

Au-

RERUM NOTABILIMUM.

Autumni cibus parcior.

112. 114

B

B Ellaria impensè nocua .	276
Bezoardica medicamenta quandò utilia .	176
Bilis, & succus Pancreaticus invicem infringuntur.	231
Bilis usus.	212. 230
Bilis ferè sempèr in febrìb. depravatur.	78
Biliofa evacuationes in convalescentibus, corpus purgatione indigere significanc.	214
Brevitas accessionis, & morbi, undè colligi possit. 82. & seq.	
Bulimos unde.	187
Bulimos quid ex Gal.	233

C

C Acochyma corpora purgatione assatim instituta debilitantur .	272
Cacochyma corpora per epicrasin purganda.	ibid.
Cacochyma corpora copiosiori alimento leduntur magis.	200
Calor corporis an sanguinis missione compesti possit.	35
Calor innatus, atquè ascititius, qui.	92
Calidum innatum quid, & innumera, eaque varia de illo Auctorum opiniones .	93
Calidum innatum ens quoddam fictum reputatum.	ibid.
Calidum innatum an sit quid cœlestè, an elementare, an utrumque.	94
Calidum innatum sanguis ex Harvejo.	94
Calor nullus in animantibus præter eum, qui à corde, & sanguine.	94
Calor influens in animalibus nullus; nisi quæstio sit de nomine.	96
Calidum innatum pabulo eget .	96
Calidum innatum an sit, & vitæ, & interitus causa.	98

Ca-

I N D E X

<i>Calor innatus cur Hyeme, & Vere vegetior .</i>	102
<i>Calor hic qualis sit juxta Hippocratis mentem .</i>	104
<i>Calefacere vehementer, periculosum .</i>	316
<i>Cantharides cur Vesicam solum ledant .</i>	170
<i>Cardanus Galenum increpat .</i>	156
<i>Cathartica medicamenta v. Purgatio, & Medicamentum .</i>	
<i>Cauteria an sint remedia magna .</i>	60
<i>Cauteria quid praestent .</i>	ibid.
<i>Cauteriis inusta partes, humores, qui illac educuntur, minime attrahunt .</i>	61
<i>Cauteria sanguinis, aut lymphæ portionem educunt .</i>	61
<i>Cauteria in succiplenis toleranda, secus in extenuatis .</i>	61
<i>Cauteriorum detrimenta .</i>	ibid.
<i>Cerebri ventriculi spiritus non continent animales .</i>	287
<i>Χαρίστου nomine quid veniat .</i>	154
<i>Chronici morbi pleniorē victum requirunt ex Hippocrate .</i>	
<i>41. & seqq.</i>	
<i>Chronici morbi ab humorum multitudine, crassitie, viscositate, &c. .</i>	42
<i>Chronicis morbis afficiuntur senes .</i>	279
<i>Chronicorum morborum certiores sunt prænunciationes salutis, aut mortis .</i>	229
<i>Chronici morbi an in principiis medicamentum purgans exquirant .</i>	159
<i>Chronici morbi quæ prænoscantur .</i>	47
<i>Chymica medicamenta longe tutiora benedictis vulgò vocatis .</i>	149
<i>Ciborum digestio ad solidas partes potius, quàm ad spiritus pertinet. 44. v. Victus .</i>	
<i>Cibus plenior nostra tempestate agrotantibus exhibetur: secus tempore Hippocratis, & quare .</i>	45
<i>Cibus ad tertiam usquè diem apud Aegyptios agris interdicebatur .</i>	50
<i>Cibus pro mensura virium agris exhibeatur .</i>	52

Ci-

RERUM NOTABILIU M.

	<i>Cibus inbibendus tempore paroxyfmi 75. & antè illum.</i>	76
	<i>Cibus quo tempore in morbis fit exhibendus.</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Cibi in paroxyfmo exhibitio cùr tam nocua.</i>	77
	<i>Cibus qua ratione febricitantibus morbus ex Hippocrate</i> <i>dicatur.</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Cibus qua mensura extenuatis exhibendus.</i>	194
	<i>Cibus impuris corporibus nocuus .</i>	200
	<i>Ciborum digeftioni complures opitulatur caufa.</i>	77
	<i>Cibus quandoquè exhibendus ex Galeno in ipfo acceffionis</i> <i>initio. 78. quibus autem hoc conveniat.</i>	79
	<i>Cibus quo tempore fit febricitantibus exhibendus .</i>	80
	<i>Cibus quo tempore morbo quocumquè affectis fit exhibendus.</i> <i>pag.</i>	81
	<i>Cibus atatum.</i>	<i>à pag. 89. ad 98</i>
	<i>Cibus anni temporum.</i>	<i>à pag. 99</i>
	<i>Ciborum confeftio fomno meliùs, an vigilia peragatur.</i>	104
	<i>Ciborum confeftionis, & diftributionis hiftoria.</i>	105. 230
	<i>Cibus convalefcentium.</i>	193. & feqq. & 200
	<i>Cibus quotiès fit exhibendus .</i>	111
	<i>Cibus parùm, & fepè exhibendus, ubi viros defecerint.</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Cibus ubi multùm, & fepè concedendus.</i>	112
	<i>Cibus quando multùm, & rarò præfcribendus.</i>	112
	<i>Cibi in exitiofos quandoquè degenerant humores.</i>	167
	<i>Ciborum repletio in peste olim utilis .</i>	201
	<i>Cibi liquidiores convalefcentibus aptiores .</i>	202
	<i>Cibi folidi, an liquidi præftantiores .</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Cibi plùs jufto ingefti morbum faciunt.</i>	225
	<i>Cibi quantitas undè mènfuranda.</i>	222
	<i>Cibi præter naturam ingefti qui dicantur.</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Ciborum exceffus quotuplex.</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Ciborum exceffus quomodò corrigatur.</i>	223
	<i>Cibi velocitèr nutrientes veloces patiuntur excretiones.</i>	224
	<i>Cibi tenuiores celerioris funt diffationis, & contrà.</i>	225
	<i>Cibis avidè utentes fi nihil proficiant, malum.</i>	260
	<i>Ci-</i>	

I N D E X

<i>Ciborum nausea in principiis morborum tolerabilior, quam eorum uehemens appetitus.</i>	262
<i>Cibi immodici in principiis morborum perperam offeruntur.</i>	263
<i>pag.</i>	263
<i>Cibis pravis utentes à medicamento purgante statim debilitantur.</i>	271
<i>Cibus suavior, parum licet deterior, meliori, sed minus suavi est preferendus.</i>	274
<i>Cibus suavior, & deterior, quinam.</i>	275
<i>Cibi consueti facilius feruntur.</i>	276
<i>Circuituum incrementa, morborum accessiones, & constitutiones præsignificant.</i>	83
<i>Circuitus sanguinis. v. Sanguinis circulatio.</i>	
<i>Climactericorum annorum observatio uana.</i>	241
<i>Clysteres cathartici præcedere debent.</i>	198
<i>Coctio in morbis quid.</i>	70
<i>Coctio duplex, utilium, & inutilium.</i>	135. 138
<i>Coctio inutilium minimè à calore perfici potest.</i>	135
<i>Coctio melius dissolutio ex fermentatione vocatur.</i>	136
<i>Coctio quæ requiratur ad humorum uacuationem.</i>	ibid.
<i>Coctio quæcumque calorificis promoveri dicitur.</i>	138
<i>Coctionis nomine quid apud Hippocratem.</i>	ibid.
<i>Coctioni haud subjiciuntur restagnantes humores.</i>	143
<i>Coctio medicamento propinatione remoratur.</i>	145
<i>Cæliaci fluxus causa.</i>	211
<i>Cæna intempestiva lethalis.</i>	78
<i>Cola Piscis amphibii par.</i>	292
<i>Comitialis morbus. v. Epilepsia.</i>	
<i>Commutes morbi, undè.</i>	206
<i>Cõpressiones quid significant apud Hippocratem ex Fuchsio, Leonicensi, Heurnio.</i>	26
<i>Concocta medicari oportet. 134. & quare</i>	139
<i>Conferentia, & tolerantia à uacuationibus perseverans esse debet, non momentanea.</i>	13

Con-

RERUM NOTABILIUM.

<i>Confidentia agri in Medicum quantum praestet.</i>	7
<i>Consensus unus, conspiratio una.</i>	128
<i>Consensus quidam incompti.</i>	132
<i>Consentientes morbi qui dicantur.</i>	266
<i>Consistentis aetatis homines quomodo jejunium ferre possint.</i>	86.89
<i>pag.</i>	
<i>Constitutus victus sanis noxius.</i>	53
<i>Constitutiones morborum. v. Status.</i>	
<i>Consuetudinis efficacia.</i>	110.111.188.276.
<i>Consuetudini si congruat morbus minus periculosus.</i>	266
<i>Consueti solitos ferre labores, ceteris licet imparibus, lassitudinem difficilius sentiunt.</i>	309
<i>Consuetudo potius, quam robur, laborum pariter tolerantiam.</i>	310
<i>pag.</i>	
<i>Consuetudo altera Natura à Galeno dicta: imò Naturam ipsam superat.</i>	ibid.
<i>Consuetudo longo tempore, etsi deteriora, insuetis minus molestare solent.</i>	311 & c.
<i>Consuetudo si modum exceßerint etiam molesta erunt.</i>	313
<i>Consuetudo uniformis periculosa.</i>	314
<i>Consuetorum ad insueta mutatio non repente fiat, & quâcumque aetate.</i>	ibid.
<i>Contabescencia summa in mediocri febre debilitatem significat. 254. quin, & morbi pravitatem.</i>	255
<i>Continua febres ex Galeno tempora particularia habent.</i>	76
<i>Contrarietas vera inter qualitates versatur.</i>	57
<i>Contraria an contrariis curentur.</i>	236
<i>Convalescentes avidè comedentes, & cibum fastidientes.</i>	260. & c.
<i>pag.</i>	
<i>Convalescentes cathartici læduntur.</i>	272
<i>Convalescentium regimen.</i>	193. & seq. 200
<i>Convalescentes cibo baud gravandi.</i>	195
<i>Convalescentes quamobrem aliquandò cibum non capiant.</i>	196
<i>pag.</i>	
<i>Par. I.</i>	V u
	Con-

I N D E X

<i>Convalescentes quandò purgatione indigeant.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Convalescentes quâ evacuandi.</i>	197
<i>Convalescentes solidis cibus, an liquidis tractandi.</i>	202
<i>Convulsioni si febris superveniat melius, quàm contrâ.</i>	248
<i>Convulsionones pueris familiares.</i>	249
<i>Convulsioni quanam febris proficua sit.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Convulsionis curatio.</i>	250.251
<i>Copia excretorum in evacuationibus non est estimanda, sed si talia, &c.</i>	153
<i>Corpus si à febre non gracilescat, vel si summè contabescat, malum.</i>	254
<i>Corporis moles juvenibus decora, senibus verò inutilis.</i>	323
<i>Corpora purganda fluida prius reddenda.</i>	197
<i>Corticis Peruviani efficacia in febribus.</i>	246
<i>Coryza quid.</i>	281
<i>Crassi admodum citius intereunt, quàm graciles, & id quare.</i>	293
<i>Crassis sanguis modicus inest.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Crassities corpori undè accedat.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Crassities quomodo tolli possit.</i>	295
<i>Crassi humores catharticum contraindicant.</i>	162
<i>Crescere qui propriè dicantur.</i>	90
<i>Crisis perfecta conditiones.</i>	12.123
<i>Crisis signa in morborum statu, & quare.</i>	71
<i>Crisis fermentatione perficitur.</i>	209
<i>Crisis in paroxysmis accidunt.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Crisis nox præcedit molesta, levior subsequitur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Crisis per qua loca futura sint, què prænoscat.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Crisis optima, quomodo quandoquè periculosa.</i>	210
<i>Criseos salutaris indicia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Criseos perfectè per abscessum facta signa.</i>	214
<i>Crisi imminente cibus subtrahendus.</i>	116.118
<i>Crisis dum rectè accidunt nihil innovandum.</i>	120
<i>Crisis quid.</i>	120.208
	<i>Cri-</i>

RERUM NOTABILIU M.

<i>Crisis imminente, cave Naturam distrabas.</i>	121
<i>Crisis imperfecta causa.</i>	122
<i>Crisis imperfecta recidivas faciunt.</i>	204
<i>Crisis imperfecta à Medico juvanda.</i>	122.127
<i>Crisis imperfecta quod ad loca.</i>	123
<i>Crisis imperfecta quod ad quantitatem, vasorum consensum, tolerantiam, tempus morbi.</i>	124
<i>Crisis imperfecta quod ad dierum numerum.</i>	125
<i>Crisis diminuta à Medico promovenda per loca conferentiora & quò Natura vergit.</i>	128
<i>Critici dies qui.</i>	240
<i>Criticorum dierũ vis Luna malè appingitur à Galeno.</i>	242
<i>Criticorum dierum inanis observatio.</i>	125.241
<i>Criticus dies ille, in quo bona crisis ex Averroë.</i>	125
<i>Cruda, & non cruda, Commentatorum confusio.</i>	140
<i>Crudi humores movendi non sunt ex mente Hippocratis, & Galeni.</i>	141
<i>Crudis humoribus differtos nè lavare, nè omninò movere expedit.</i>	142
<i>Crudi humores an possint lenientibus medicamentis moveri. 143. cur non.</i>	146
<i>Crudi humores si nequeunt eradicantibus medicaminibus educi, quì poterunt lenientibus?</i>	148
<i>Curatio an contrariis instituatur.</i>	236

D

D <i>Eclinatio morborum undè.</i>	70
<i>Declinante febre cibo est locus.</i>	118
<i>Decrepiti jejunium ferre non valent.</i>	87
<i>Decrepiti lucernis penè extinctis à Galeno cõparantur. ibid.</i>	
<i>Decretorii dies supersticiosum commentum.</i>	125
<i>Dejectio quando salutaris. 12. v. Evacuationes.</i>	
<i>Delirium quid.</i>	176
<i>Delirium quò fiat.</i>	177

I N D E X

<i>Deliramentorum genera septem.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Delirium cum risu, & studio.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Delirium quoddam somno compefcatur ex Heurnio: an potius omne .</i>	178
<i>Derivativa sanguinis miffio ineptum cogitatum.</i>	36
<i>Diatâ folâ optimè ad purgationem præparâtur corpora.</i>	199
<i>Dieta ab Hippocrate primùm intèr Medicinâ præfidia connumerata .</i>	41
<i>Dieta nomine quid apud Hippocratem, & Galenum veniat. pag.</i>	42
<i>Diarrhœa hæud à Jecore.</i>	212
<i>Diatritarii Medici qui.</i>	41
<i>Dierum obfervatio in morbis.</i>	240. &c.
<i>Dies in morbis hæud numerandi ex Celfo, fed accèffiones. pag.</i>	243
<i>Diocles Caryftius Hippocrati adverfatur circa confenfum morborum cum ætate, temperie, &c.</i>	267
<i>Diffentientes morbi qui.</i>	266
<i>Dolentes quî dolorem non sentire poffint.</i>	191
<i>Dolor quid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dolor vehementior leviozem obfcurat. 301. & quare. 302.</i>	302
<i>Dolorum acerbitas, & levitas undè.</i>	302
<i>Dolorem dolore levare an boni fit Medici.</i>	304
<i>Dolores dum pus conficitur undè.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dolores quare dum confectum jam pus eft remittant.</i>	305
<i>Dolor internus fi cefferit de fuppuratione dubitandum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dofis medicamentum purgans inefficax reddere poteft.</i>	165
<i>Dulces cibi noxii.</i>	276
<i>Duratio morborum unde præcognofci poffit.</i>	82. & feq.
<i>Dyfteria neutiquàm Hepatis culpâ.</i>	212

E

E. <i>Lodes febres qua.</i>	182
<i>Embryonis innatum calidum.</i>	95
<i>Epi-</i>	<i>Epi-</i>

RERUM NOTABILISUM.

<i>ibid.</i>	<i>Epilepticis circa os spuma haud lethalis, & quare.</i>	291
<i>ibid.</i>	<i>Epilepsia mutatione aetatis, locorum, &c. tolli potest.</i>	296. <i>ff.</i>
<i>an p. 178</i>	<i>idiopathica fit: & quare.</i>	298
<i>35</i>	<i>Epilepsia quo contingat modo.</i>	299
<i>nota. 199</i>	<i>Epilepsia non fit cerebri ventriculis pituitosis succis oppletis.</i>	298
<i>36</i>	<i>pag.</i>	298
<i>37</i>	<i>Epilepsia sympathica.</i>	300
<i>41</i>	<i>Epilepsiae quae resistent medicamenta.</i>	<i>ibid.</i>
<i>42</i>	<i>Epiphanomena signa, morborum durationem praesignant.</i>	84
<i>43</i>	<i>Eradicativa sanguinis missio an unquam locum habere possit.</i>	32. 33
<i>44</i>	<i>pag.</i>	32. 33
<i>45</i>	<i>Eradicantia medicamenta dosis efficit, ac praeparatio.</i>	146
<i>46</i>	<i>Evacuationum divisio.</i>	9. & seq.
<i>47</i>	<i>Evacuaciones symptomaticae quae fiunt; ac earundem utilitas quae.</i>	10
<i>48</i>	<i>Evacuatio quae bona ex Sanctorio.</i>	12
<i>49</i>	<i>Evacuatio sine conferentia quae fiat.</i>	13
<i>50</i>	<i>Evacuationis utiliter futurae indicia.</i>	14
<i>51</i>	<i>Evacuaciones arte promotae quando utiles; itemque sponte natura factae.</i>	15
<i>52</i>	<i>Evacuaciones ut rite instituantur quae consideranda.</i>	16. &
<i>53</i>	<i>seqq. & quare, contra Sclanum.</i>	20
<i>54</i>	<i>Evacuaciones an nullam habitam aetatis rationem sint celebranda, ex Celsi praescripto: locus insignis.</i>	18. 19
<i>55</i>	<i>Evacuaciones ad extremum non perducendae.</i>	26. 316
<i>56</i>	<i>Evacuaciones extremae an alibi interdictae, alibi commendatae ab Hippocrate.</i>	27. 28
<i>57</i>	<i>Evacuaciones citae pleniorum victum exposculant.</i>	44
<i>58</i>	<i>Evacuaciones per loca consuetudinaria, & quod Natura vergit.</i>	127
<i>59</i>	<i>Evacuaciones si modum non servent cohibendae.</i>	129
<i>60</i>	<i>Evacuaciones ubi aegre feruntur quid agendum.</i>	<i>ibidem</i>
<i>61</i>	<i>Evacuaciones per quae loca congruentiores.</i>	130
<i>62</i>	<i>Evacuacione convalescentes quandoque indigent.</i>	196
<i>63</i>	<i>Evacuaciones compendiosiori via, minima molestia, &c. sunt pro-</i>	

I N D E X

<i>promouenda.</i>	131
<i>Evacuaciones arte promota non multitudine astimanda .</i>	
153. <i>sed si convenienter.</i>	154
<i>Evacuaciones an ad animi usq; deliquium faciendae.</i>	155
<i>Evacuaciones basce quo sensu, Hippocrates faciendas esse</i>	
<i>dixerit.</i>	156
<i>Evacuacionibus leuissimis quandoq; morbi cedunt, qui poten-</i>	
<i>tioribus non cesserunt.</i>	208
<i>Evacuaciones biliosa in conualescentibus corpus una simul</i>	
<i>agrotare significant .</i>	214
<i>Evacuacione duplici nunquam utendum.</i>	217
<i>Evacuaciones celeres fieri dicuntur illorum ciborum, qui</i>	
<i>assatim nutriunt.</i>	224
<i>Evacuaciones per alvum factae, & atatu mutatione varian-</i>	
<i>tur, & aliis de causis.</i>	232
<i>Evacuacionem curat repletio, & vicissim.</i>	235
<i>Exercitium quid.</i>	218
<i>Exercitiis nativus calor augetur.</i>	106
<i>Experimentum in Medicinâ periculosum, & quare.</i>	5
<i>Experientia quid sit.</i>	ibid.
<i>Experientia non ritè instituta detrimenta.</i>	ibid.
<i>Experimentum què in Medicinâ fallax.</i>	6
<i>Exquisiti victus incommoda. 40. & seqq. v. Tenuis.</i>	
<i>Extenuata corpora quomodò reficienda.</i>	193
<i>Extenuatio corporis quibus breviter, quibus post multum</i>	
<i>accidat tempus.</i>	194
<i>Extenuata corpora quo alimentorum genere reficienda.</i>	195
<i>Extenuatio summa imi ventris in morbis malum.</i>	270
<i>Exteriora quae sint.</i>	8. & seq.
<i>Extremi morbi, remedia extrema. v. Morbi, Medicamenta .</i>	

F

F *Acultates animales, & naturales, si in morbis valeant, bonum, non contra. 265. v. Vires.*

Fa-

RERUM NOTABILIUM.

<i>Facies obdurata medicamenti purgantis vim præpedire possunt.</i>	165.
<i>Fames in Athletis undè, ex Brasavolo, Argenterio, & Cagnato.</i>	24
<i>Famis genuina causa secundùm Recentiores.</i>	ibid.
<i>Fames modum naturæ excedens mala.</i>	186
<i>Famis naturalis causa juxtà Galeni sententiam, & Recentiorum.</i>	88. & 187.
<i>Fames Canina undè.</i>	187
<i>Fames laborem recusat.</i>	217
<i>Fames quanam laborem recuset.</i>	218
<i>Famem quousq. viventia tolerant animalia.</i>	219
<i>Fames in principiis morborum an bona.</i>	263
<i>Fames quibus modis adimi vivente animali possit.</i>	220
<i>Famem quo pacto explere dicantur Britanni, & Indi.</i>	221
<i>Fames quanam vini potione sedetur.</i>	233
<i>Fames Canina, Lupina, &c.</i>	ibid.
<i>Fames naturalis quoq; vini potione solvitur.</i>	234
<i>Fames aquâ ardente tollitur.</i>	234
<i>Famis Canina curatio.</i>	ibid.
<i>Fames Canina à vermibus.</i>	235
<i>Faucibus à morbo agrotantibus, excretiones inspiciendæ.</i>	214
<i>pag.</i>	
<i>Febrilis calor an sanguinis missione remittatur.</i>	35-36
<i>Febrifuga ipso accessionis tempore propinata.</i>	79
<i>Febriticantes quo tempore sint cibo reficiendi.</i>	80
<i>Febres Senum, & Juvenum.</i>	97
<i>Febris an calorem omninò, & per se præferat.</i>	97
<i>Febres quare senibus periculosa.</i>	98
<i>Febriticantibus victus humidus. 106. & quare.</i>	109
<i>Febris natura secundùm Veteres.</i>	107
<i>Febriticantibus cur victus frigidus non competat.</i>	109
<i>Februm invasiones Galenus in Accessiones, & Remissiones divisi.</i>	117.

Fe-

I N D E X

<i>Febrium brevitās, vel longitudo undē.</i>	243
<i>Febrifuga cujus generis sint.</i>	246
<i>Febris non est morbus.</i>	247
<i>Febres suā naturā non mala.</i>	248
<i>Febris si convulsioni superveniat melius, quā contrā.</i>	248
<i>Febris quanam convulsioni superveniens proficua.</i>	249
<i>Febris an tuō convulsis excitari possit ab Arte.</i>	250
<i>Febricitantium corpora si nihil gracilescant, vel si contabescant plusquam decet, malum.</i>	254. & c.
<i>Febribus incipientibus si quid tibi videtur movendum, move.</i>	258
<i>Febrientes impensē leduntur à cathartico intempestivē exhibito.</i>	ibid.
<i>Febres extinctæ vomitorio in principiis exhibito.</i>	ibid.
<i>Febres, dum pus conficitur, undē.</i>	304
<i>Fermentatio ciborum. v. Ciborum confectio.</i>	
<i>Fermenta quadam morborum recondita recidivas quandoque pariunt.</i>	207
<i>Fonticuli v. Cauteria.</i>	
<i>Frigefacere vehementer, periculosum.</i>	316
<i>Furor quid.</i>	177.

G

G alenus Hippocrati, contrā Dioclem Carystium, patrocinatur.	267
Galenus Hippocrati injurius : ob id reprehensus à Cardano.	1.
pag.	1.
Galenus quid sentiat de Medicina progressu.	4
Galenus Asiatica loquacitatis notatus.	51
Galeno Vesicantia non innotuerunt.	64
Galenus Hippocrati contradicit de Nonanarum februm existentiā.	84
Galenum mitia cathartica baud latuerunt.	148
Galenus à Cardano impugnatur in textûs Hippocratis ex-	po-

RERUM NOTABILIU M.

243	<i>posicione .</i>	157
246	<i>Galenicorum ad evacuationes indiscriminatim persolvendas</i>	
247	<i>ansa à Celso desumpta, ex eodem diffracta.</i>	18.19
248	<i>Gemmarum inutile subsidium ad vires rescificendas.</i>	285
248	<i>Glandula interna, & subtercutanea in plerisq; morbis vi-</i>	
249	<i>tium patiuntur .</i>	215
250	<i>Glandula omnigena excipiunt vasa .</i>	215
250	<i>Glandula quibus de causis aegrotent .</i>	ibid.
254	<i>Gracilibus crassi admodum citius intereunt, & quare.</i>	293
254	<i>Graciles qui dicantur ab Hippocrate .</i>	294
258	<i>Gravedines in valdè senibus coctionem an admittant.</i>	280.
258	<i>&</i>	281
258	<i>Gravedo quid.</i>	281

H

267	H <i>Abitus quidam corporum evacuationes quasdam to-</i>	
267	<i>lerant, quas alii omninò respuunt .</i>	132
267	<i>Habitus assiduis actibus acquiritur .</i>	310
267	<i>Hamorrhagia futura signa.</i>	209
267	<i>Harvejus commendatus, ejusque sententia de calido inna-</i>	
267	<i>to .</i>	94
267	<i>Hepatici fluxus. 2. 1. inculpato Jecore.</i>	212
267	<i>Hepar sanguificandi munere non fungitur.</i>	ibid.
267	<i>Hippocrates prolixitatis notatus. 2. 1. excusatione tamèn di-</i>	
267	<i>gnus .</i>	ibid.
267	<i>Hippocrates impietatis notâ inustus.</i>	28
267	<i>Hippocrates diatam in artem Medicam invexit primus.</i>	41
267	<i>Hippocratis loci adversantes de tenui, & pleno victu, qui</i>	
267	<i>ab Interpretibus concilientur .</i>	50
267	<i>Hippocrates vesicantium non meminit.</i>	64
267	<i>Hippocrati superfluitatis reo quomodo Philotheus, Oriba-</i>	
267	<i>sius, Sclanus, & Nos patrocinemur.</i>	75.76. & 272.
267	<i>Hippocrati contradicit Diocles, & Galenus, de Septimana-</i>	
267	<i>rum, & Nonanarum febrium existentiâ.</i>	84

Par.I.

X x

Hip-

I N D E X

<i>Hippocrates de pulsibus doctrinam, vel ignoravit, vel nihil fecit.</i>	85
<i>Hippocrates tautologiâ notatus.</i>	143
<i>Hippocratem haud latuerunt lenientia Medicamenta.</i>	148
<i>Hippocrates à Cardano contra Galenum defensus de evacuationibus ad deliquium usquè peragendis.</i>	156
<i>Hippocrates experientiam potiùs in Aphorismis, quàm rationem profecutus est.</i>	229
<i>Hippocrates in Criticorum dierum observatione varius.</i>	242
<i>Hippocrates an Indicibus, & Judicibus diebus fidem habuerit.</i>	243
<i>Horror in febribus quomodò à Celso curetur.</i>	80
<i>Humorum coctio, & preparatio ante purgationem. 136. & seq.</i>	
<i>Humores non crudi, Interpretum hallucinatio. 140. v. Crudi.</i>	
<i>Humores restagnantes coctionem non admittunt.</i>	143
<i>Humores ut educantur, preparatione indigent, nisi turgeant. pag.</i>	199
<i>Humores morbifici quò relinquantur in morbis.</i>	206
<i>Humor turgens in cathartici exhibitione considerandus.</i>	161
<i>Humorum quaternarius numerus inter aniles fabellas connumeratus.</i>	27
<i>Humidus victus qui, & quibus conveniat.</i>	106. & seq.
<i>Hydropota voraciores.</i>	234
<i>Hyeme cur alimenta ingerantur copiosiora. 99. & seq. &</i>	112
<i>Hyems quæ dicatur ab Astronomis.</i>	100
<i>Hyems quæ vocetur ab Hippocrate.</i>	ibid.
<i>Hyeme an subterranea loca caleant.</i>	101
<i>Hyeme cur calidum innatum vegetius.</i>	102
<i>Hyeme cur somni longissimi.</i>	103
<i>Hypochondriaci quare difficilè purgentur.</i>	167

Ichor

RERUM, NOTABILIMUM.

I

I chor ex vesicantium ulceribus prodiens, quid.	63
Jecorarii fluxus. 211. v. Hepatici.	
Jejunium qui ferre possint, vel non.	48
Jejunium semel in hebdomadâ præcipit Avicenna.	54
Jejunio magis macerantur sani, quàm agri.	ibid.
Jejunium an in Peracutis morbis conferat.	66
Jejunium qua ætas ferat magis.	86.87
Ignis remedium extremum ex Hippocrate.	59
Impura corpora copiosiori cibo laduntur magis.	200
Inæqualitatis tempore cibus non exhibendus.	117
Inanitiones vasorum quandò utiles.	15. & seqq.
Inanitio vasorum quid comprehendat.	ibid.
Indicationis mutatione medicamenta quoq; mutanda erunt.	
pag.	320
Indicationi, si insistat Medicus, minimè transire debet ad aliud, etsi juxta rationem non succedat opus.	318
Indices dies qui.	240
Indices dies commentitii.	241
Indicationes undè desumenda.	258
Inedia damna.	55
Inedia quoto die animal perimat.	219
Inedia, an, vivente animali, ad annos prorogari possit, & quomodò.	220
Inflammationes dissolventibus tolluntur, & quare.	37
in Inflammationibus internis cautè prognosticum est faciendum.	305
Inflammationes interne catharticum contraindicant.	161
Insania quid.	177
Insuetis quandoquè utendum ex Hippocrate.	313
Intervalli tempore cibus permittendus.	118
Judicium in Medicinâ difficile. & quare.	6
Judicationes. v. Crises.	
Juvenes quomodò ferre possint jejunium.	80

I N D E X

<i>Juvenes an majorem, quàm pueri, calorem innatum habeant.</i>	
91. idque triplici ratione adversùs Hippocratem probatur.	92
<i>Juvenes ascititio calore pueris prapollent.</i>	ibid.
<i>Juvenibus corporis magnitudo decora.</i>	323
<i>Juvenes alvum humidam habere, melius.</i>	321
<i>Juvenes styptici, dùm senes fiunt, lubrici evadunt, & contrà.</i>	
pag.	231
<i>Juvenes si senum morbis corripiantur, periclitantur magis.</i>	
pag.	268
<i>Juvenibus senes ut plurimum acutè egrotant minùs; licèt bi frequentius morbis subjiciantur.</i>	277
<i>Juvenes epileptici mutatione etatum, locorum, &c. liberantur.</i>	296
<i>Juvenes qui dicantur.</i>	297

L

L <i>Abor famescitibus vitandus.</i>	217
<i>Laboris nomine quid veniat.</i>	218
<i>Laborem à motu quies solvit.</i>	307
<i>Labores soliti, consuetis haud facilè lassitudinè inferunt.</i>	309
<i>Laborum tolerantia non à robore, sed ab assuetudine.</i>	310
<i>Laqueo suspensè quo possint modo in vitam redire, si non dum periere.</i>	292
<i>Lassitudines spontanea quæ, & an morbos prænuncient.</i>	188
<i>Lassitudinum spontanearum species tres ex Galeno; Ulcerosæ scilicet, Tensivæ, & Phlegmonosæ.</i>	189
<i>Lassitudinum harum causa.</i>	189. 190
<i>Lassitudines spontanea, quos præsertim morbos prænuncient.</i>	
pag.	190
<i>Lassitudines hæ quomodo corrigantur.</i>	ibid.
<i>Lassitudinem à corporis motu quies an statim auferat.</i>	307
<i>Lassitudines spontaneas quies non auferat.</i>	ibid.
<i>Leipothymia quibus à Syncope differat.</i>	28

RERUM NOTABILIU M.

ad Leipothymiam usquè evacuationes an commendāda. 155
Leipothymia frequentes, fortes, & absque causâ manifestâ,
lethales. 283
Lenientia medicamenta an crudis humoribus convenient.
 144. *cur non.* 146
Lenientia medicamenta quandoquè Hypercatharsim indu-
cunt. 144
Lenientia medicamenta dosis sola efficit, vel preparatio.
 pag. 146. & c.
Lenientia medicamenta Hippocratem, & Galenum minimè
latuerunt. 148
Lenientia medicamenta correctione etiā indigent. 163
Leoniceni lepidum de raucedine Senum dictum. 281
Lienteria causa. 211
Liquidi cibi an solidis præstantiores. 202. 225
Liquidus victus febrientibus. 109
Loca, quibus Natura salubrius se exonerare solet. 62
Loca evacuationibus congruentiora. 130. sex exigunt condi-
tionem. 131. & c.
Lōgitudō morborum quomodò conjici possit. 82. & seq. 254
Lumine majori an obscuretur minus. 302
Lycus Macedo Hippocrati adversatur de calido innato pue-
rorum, & juvenum. 91

M

M *Agnitudo morbi an indicet Venæ-sectionem.* 30
Mala præter rationem in morbis accidentia, non
multū formidare oportet. 253
Malacia gravidarum quid. 233
Maligna qualitas Venæ-sectione abscindi non potest. 34
Mæcenæ vigil. 185
Medicamenta secundum rationem qua. 318
Medicamentorum exhibitiones importuna crīsim impediunt.
 pag. 8

Me-

I N D E X

<i>Medicamenta magna qua dicantur, & quæ morbis magnis resistant.</i>	30.31.
<i>Medicamenta levissima morbos magnos fugant quandoque pag.</i>	30
<i>Medicamenta extrema, & magna qua vocentur.</i>	57
<i>Medicamentum magnum aliud quid, quàm Purgatio, & Vena-sectio, à Galeno pluriès appellatum.</i>	58
<i>Medicamentum extremum ab Hippocrate Ignis existimatus.</i>	59
<i>Medicamenta in morborum vigore vitanda.</i>	69
<i>Medicamentorum propinatio in paroxysmis vitanda.</i>	78
<i>Medicamenta febrifuga, & vomitoria, in ipsâ accessione exhibita.</i>	79
<i>Medicamenta irritantia vitanda dum Crisis imminet.</i>	122
<i>Medicamenta citò, tutò, ac jucundè conferre debent.</i>	131
<i>Medicamenta ea propinanda, quæ determinatis corporibus conferentiora experta sunt.</i>	133
<i>Medicamentis levioribus an liceat crudos humores movere, 143.v. Lenientia.</i>	
<i>Medicamenti purgantis noxæ, cùm crudis humoribus propinatur.</i>	145
<i>Medicamenta Minuentia, & Eradicantia dosis efficit. & preparatio.</i>	146. 147
<i>Medicamentorum purgantium infidus eventus.</i>	147
<i>Medicamenta nisi juverint, quid agendum.</i>	319
<i>Medicamenta quedam, & noxios, & innoxios humores simul educunt. 154.v. Purgans medicamentum.</i>	
<i>Medicamenta purgantia in principiis morborum magnâ cū premeditatione exhibenda, & quare.</i>	160
<i>Medicamenti ratio habenda dum aliquem purgamus.</i>	161
<i>Medicatio ab Hippocrate de solâ Purgatione intelligitur. pag.</i>	139
<i>Medici quos debeant medicandos suscipere.</i>	7
<i>Medici quantum peccent in exhibendis importunè medicamen-</i>	

RERUM NOTABILIMUM.

<i>mentis .</i>	8
<i>Medicus Naturæ inclinationem observare debet.</i>	62
<i>Medici prudentis est Naturæ motum juvare.</i>	65
<i>Medicus à Galeno Nauclero comparatus.</i>	120
<i>Medicus recidivarum causa esse potest.</i>	207
<i>Medici gratificari agrotantibus debent.</i>	275.276
<i>Medicina ex quibus constet.</i>	6
<i>Medicina difficultas unde.</i>	3.4.6
<i>Medicina progressus.</i>	4
<i>Medicina olim mutila, nunc absolutior.</i>	4
<i>Medicina definitio.</i>	9
<i>Medicina conjecturalis tota est: nec ideo parvipendenda.</i>	79
<i>pag.</i>	229
<i>Mediocris victus qui.</i>	41
<i>Mediocritas Naturæ amica.</i>	186.221.317
<i>Mediocritas ubi sensim in excessum vertitur, minus nocuum.</i>	133
<i>pag.</i>	188
<i>Melancholia quid.</i>	177
<i>Mentis motio quid.</i>	ibid.
<i>Mens audit, & videt, ex Epicharmo.</i>	192
<i>Mens si constiterit in morbis, bonum.</i>	264
<i>Mentis advertentia in sensibus requiritur.</i>	303
<i>Minorativa sanguinis missio quando locum habeat ex Capivacceo.</i>	31
<i>Minorativa sanguinis missio tantum in Athleticis, & sanis corporibus convenit ex Hippocrate.</i>	34
<i>Modus in rebus.</i>	317
<i>Morbi, & eorum tempora in evacuationibus perpendenda.</i>	19. & 161
<i>pag.</i>	19
<i>Morbi qui vitent, quive admittant Sanguinis missionem, & Purgationem.</i>	19
<i>Morbi magni qui dicantur, & quo sensu magna remedia admittant, vel respuant.</i>	30
<i>Morbi quicumque citò, tutòque curantur, absque Sanguinis mis-</i>	mis-

I N D E X

<i>missione.</i>	38
<i>Morbi Chronici pleniorē , Acuti tenuem victum exposu- lant ex Hippocrate.</i>	42
<i>Morbi Acuti, & Chronici.</i>	42.226
<i>Morbi Extremi, & Magni qui.</i>	56
<i>Morborum nuntia, spontanea lassitudines.</i>	188
<i>Morbi singuli particularia extrema remedia habent.</i>	59
<i>Morbi extremi absque Pharmaciâ , vel Pblebotomiâ cura- ti.</i>	ibid.
<i>Morbi Peracuti tenuissimo tractandi victu.</i>	65.&c.
<i>Morbi status, & declinatio undè.</i>	71
<i>Morbi ipsi futuras accessiones, suamque durationem præs- gnificant .</i>	82
<i>Morborum duratio undè colligi possit.</i>	82.&c.
<i>Morborum materialium decursus, & solutio.</i>	205
<i>Morbi faciliùs oriuntur si consenserint ætas, temperies.&c. pag.</i>	268
<i>Morbi minùs periculosi si consentientes sint ætati, temperiei, &c.</i>	266
<i>Morbi à ciborum excessu. 222. & quinam.</i>	223
<i>Morborum à ciborum excessu sanatio.</i>	223
<i>Morbos à repletionē curat evacuatio, & contrà. 235 sed nõ quacumque evacuatio.</i>	237
<i>Morbi quocumque die soluti ex Hippocrate.</i>	242.243
<i>Morbi Autumnales longiores.</i>	245
<i>Morbi quandoquè citrà manifestam evacuationem solvun- tur.</i>	253
<i>Morborum tempora quò dignoscantur.</i>	259
<i>Morbus quicumque ulcus est , vel ulceris conditionem præ- sesert ex Hippocrate.</i>	305
<i>Morbos omnes abscessus interni, inflammationes , pustula , &c. comitantur.</i>	306
<i>Mortis naturalis caussa quæ: an calidum innatum.</i>	98.99
<i>Motus ubi adest fames vitandus, & qualis.</i>	218
<i>Mo-</i>	

RERUM NOTABILIUM.

<i>Motu partam lassitudinem quies solvit.</i>	307.308
<i>Movere non cruda quid, & quomodo intelligendum.</i>	140.
⊕	142
<i>Movere corpus plurimum, atque repente, periculosum.</i>	315
<i>Multitudine non sunt astimandæ evacuationes arte promotæ.</i>	153
<i>Musculorum affectio in motibus animalium.</i>	308
<i>Mutationes sensim faciendæ.</i>	317

N

N <i>Atura morborū medicatrix. 31. sed suppetias quando. quæ exquirat ab Arte.</i>	297
<i>Naturalis facultas in morbis materialibus primum occupat locum ex Galeno.</i>	72
<i>Natura quando remediis, & Medici ope indigeat.</i>	121
<i>Naturæ nomine quid apud Hippocratem veniat.</i>	128
<i>Naturæ motum an semper profequi debeat Medicus.</i>	133
<i>Naturales operationes si in morbis bene se habeant bonum.</i>	265
<i>Naturæ si congruat morbus minus periculosus.</i>	266
<i>Nepenthes Homericum.</i>	182
<i>Nervosum liquorem repurgantia medicamenta.</i>	176
<i>Nervis sensiones omnes peraguntur.</i>	192
<i>Nimum Naturæ inimicum.</i>	317
<i>Nonana febres, an ab Hippocrate observata.</i>	84
<i>Nox molesta crises præcedit, quieta insequitur.</i>	209
<i>Nutrire impura corpora est magis ledere.</i>	200

O

O <i>Obstructiones Vena-sectione non sanantur.</i>	37
<i>Occasio præceptis, & quare.</i>	45
<i>Occasio similis præterfluenti fluvio, ex Oribasio.</i>	5
<i>Odore gentes quadam vivunt ex Plinio, & Strabone.</i>	220
<i>Oenopota minus voraces.</i>	234

Par.I.

Y y

Opium,

I N D E X

<i>Opium, & Opiata medicamenta.</i>	181
<i>Opii elegans cum vini spiritu præparatio.</i>	ibid.
<i>Opii doſis.</i>	ibid.
<i>Opii uſus apud Turcas, &c.</i>	182
<i>Opii utilitates.</i>	ibid.
<i>Opium Nepenthei Homeri comparatum.</i>	ibid.
<i>Opium nonniſi conſtantibus viribus eſt exhibendum.</i>	ibid.
<i>Opium quibus interdicitur.</i>	183
<i>Opium aliquo dilutum liquore eſt propinandum.</i>	ibid.
<i>Orgaſmus humorum quid, & unde.</i>	151
<i>Oribafius primus veſicantia inter præſidia Medica connumeravit.</i>	64
<i>Oribafius Galeni compilator.</i>	151
<i>Otiſoſa nimis vita minimè utilis, quia poteſt incidere laboris neceſſitas ex Celſo.</i>	314
<i>Ovorum natura.</i>	224

P

P <i>Ancreatici ſucci cum Bile actio.</i>	231
<i>Pancreatici ſucci uſus.</i>	212.230
<i>Pancreaticus ſuccus ſerè ſempèr in febris depravatur.</i>	78
<i>Paracelſus cur characteribus incubuerit.</i>	7
<i>Paraphrenitis quid.</i>	179
<i>Paraphrenitis an ab inflammato Diaphragmate.</i>	ibid.
<i>Paroxyſmi tempore à cibo abſtinere oportet. 75. imò, & dum idem paulò poſt inuafurus eſt.</i>	76.116
<i>Paroxyſmi tempore exhibitus cibus, cur tam noxius.</i>	77
<i>Paroxyſmi tempore cauſſa morbiſica agitatur.</i>	ibid.
<i>Paroxyſmi tempore nec medicamenta propinare conuenit.</i>	78
<i>Paroxyſmi initio quandoquè agri cibo reſciendi ex Galeno.</i>	79
<i>78. qui autèm hi ſint.</i>	79
<i>Paroxyſmi initio febrisfuga, & vomitoria exhibentur.</i>	79
<i>Paroxyſmi morborum quemodò præcognoſcantur.</i>	81. & ſeq.
<i>Peracuti morbi tenuiſſimo victu tractandi.</i>	65.67
<i>Peracuti morbi qui.</i>	66

Pe-

RERUM NOTABILIU M.

<i>Peracutis morbis an competat jejunium.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Peracuti morbi quot diebus judicentur.</i>	238
<i>Periodi febrium earumdem durationem praesignificant.</i>	83
<i>Perspirationis utilitas.</i>	245
<i>Peste correpti tantum abest, & à Phlebotomiâ sublevantur, quâ potiùs eâ mortem obeunt.</i>	35
<i>Pestilètes affectiones an sint ex genere acutissimarum agri- tudinum: quo proindè cibo tractanda.</i>	67
<i>Pestis seminia ex genere erodentium.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Phlebotomia. v. Vena-sectio.</i>	
<i>Pbrenitis quid.</i>	177
<i>Platia vermes.</i>	235
<i>Plenisudo ἐπι τὸ ἀκρον, ad summum perducta, & in extre- mo, ἐν τῷ ἐσχάτῳ, consistens ex mente Sanctiorii.</i>	25
<i>Plenus victus qui.</i>	40
<i>Plenior victus quandoquè nocuus.</i>	46
<i>Plenior victus sine acutè agrotantibus exhibendus ex mè- te Hippocratis, an tenuis.</i>	49. &c.
<i>Plenior victus nocuus robustis, etsi chronicis affecti sint af- fectionibus.</i>	54
<i>Plenior victus quandoquè ex Galeni consilio in morbi vigo- re.</i>	73
<i>Plethoria in aegris baudquaquàm invenitur ex Helmontio.</i>	
<i>pag.</i>	34
<i>Polypus quandoque syncopes caussa.</i>	284
<i>Potu facilis reficimur, quàm cibus.</i>	201
<i>Potus nomine quid hìc veniat.</i>	202
<i>Potus suavior, licet parùm deterior, meliori, sed minùs sua- vi preferatur.</i>	274
<i>Preparatio quam catharticum precedere debeat.</i>	198
<i>Preparantia medicamenta an qua vulgò putata.</i>	199
<i>Preparatio, dum humores turgent, locum non habet.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Praesidia Medica tria.</i>	119
<i>Praestigiatorum sanationes undè.</i>	7

I N D E X

<i>Principio accessionis eibus subtrahendus.</i>	117
<i>in Principiis morborum an, & quæ medicamenta purgantia prohibeantur.</i>	143.150.159.257
<i>in Principiis morborum catharticum ex Scammonio juxta mentem Hippocratis.</i>	149
<i>Principia morborum quæ.</i>	150.257
<i>Principium morborum tripliciter sumptum.</i>	159
<i>in Principiis morborum quæ movenda videntur moveantur.</i>	257
<i>pag.</i>	257
<i>in Principiis morborum quibus medicamentis movendum, si videbitur.</i>	257
<i>in Principiis morborum, & sine, omnia imbecilliora.</i>	259
<i>in Principiis morborum prestat agros fame destitui, quam avidè comedere.</i>	262
<i>Prognostico solo deplorati relinquendi.</i>	70
<i>Prognostica non temerè facienda.</i>	226
<i>Prognosticum quo morbi tempore faciendum.</i>	227
<i>Prognostica in acutis non omninò sunt certa, & hujus causa.</i>	228
<i>Prognostica dum benè cedunt, summa Medici laus.</i>	ibid.
<i>Prognostica ut ritè fiant, tria consideranda.</i>	ibid.
<i>Prognosticum à viribus quoquè desumendum.</i>	ibid.
<i>Prognostica non tantum salutis, aut mortis facienda, sed reliquorum accidentium.</i>	229
<i>Pueris an sanguis detrahendus, an catharticum exhibendum.</i>	17.18.160
<i>Pueri, & præsertim $\kappa\rho\upsilon\upsilon\mu\acute{o}\tau\epsilon\rho\iota$, vivaciores, minimè jejunium ferunt, & quare.</i>	89
<i>Pueri an, & quomodo plurimum habeant calidi innati.</i>	91
<i>Pueri an calore innato juvenibus præstèti questio Lyei Macedonis adversùs Hippocratem.</i>	92
<i>Pueri calore innato prævalent juvenibus, non ascitiis.</i>	92
<i>Pueri plurimo egent alimento, & quare.</i>	96
<i>Pueri febrientes victu humido opus habent. 107. &c. & quâ obrem</i>	

RERUM NOTABILIUM.

<i>obrè m bi maximè.</i>	110
<i>Pueris somni longiores.</i>	184
<i>Puerorum corpora faciliùs extenuantur; proindè brevi ref-</i> <i>cere oportet.</i>	194
<i>Pueri cur alvum lubriciorem obtineant.</i>	232
<i>Pueri faciliè convelluntur.</i>	249.299
<i>Pueri noctù se commejentes atatum mutatione liberantur,</i> <i>& quare.</i>	299
<i>Pulsionem ea, quæ vulgò Tractioni tribuuntur, philosophicè</i> <i>magis peragere creditur.</i>	61
<i>Pulsionem doctrinam Hippocrates vel ignoravit, vel negle-</i> <i>xit.</i>	85
<i>Purgatio quid sit. II. v. Medicamentum Purgans.</i>	
<i>Purgatio quo tempore anni opportunior.</i>	17
<i>Purgatio an sit remedium magnum.</i>	57.58
<i>Purgationis tempus.</i>	134. & seq.
<i>Purgationem præcedat humorum coctio, seu secretio.</i>	136
<i>Purgationem viarum laxitas, & humorum extenuatio præ-</i> <i>cedat.</i>	ibid.
<i>Purgatio tantùm ab Hippocrate Medicatio dicitur.</i>	139
<i>Purgantia lenientia an crudis humoribus competant.</i>	143
<i>Purgantium medicamentorum pericula.</i>	145.271.273
<i>Purgatio per alvum non omni competit turgentia.</i>	152
<i>Purgantibus medicamentis clysteres præcedant.</i>	198
<i>Purgatio in principiis cum præmeditatione.</i>	160.162
<i>Purgatione immaturâ nil periculosus ex Seneca.</i>	160
<i>Purgationem quinque præcedant præmeditationes.</i>	ibid.
<i>Purgantis medicamenti contraindiantia.</i>	160.161
<i>Purgantis medicamenti eventus dubius.</i>	162
<i>Purgans medicamentum lapillo in mare projecto compara-</i> <i>tur.</i>	163
<i>Purgans medicamentum naturam sapit Veneni.</i>	163
<i>Purgans medicamentum, vel innocentissimum, correctione</i> <i>indiget.</i>	ibid.
<i>Pur-</i>	

I N D E X

<i>Purgantium medicamentorum detrimenta, aliquandò adju- mentis majora.</i>	163.
<i>Purgantia medicamenta quibus de causis suum opus quan- doque ritè non exerant.</i>	164. &c.
<i>Purgantium medicamentorum efficacia potest à succis ven- triculi retundi.</i>	164. 166
<i>Purgans medicamentum in alimentum f accessere potest . pag.</i>	166
<i>Purgans medicamentum in alienam quandoquè naturam transit.</i>	ibid.
<i>Purganda corpora fluida priùs facienda.</i>	197
<i>Purgationem preparantia medicamenta precedant .</i>	198
<i>Purgationes per inferiora periculosa, ubi partes imi ventris contabuerint.</i>	270
<i>Purgans medicamentum irritando vim suam exerit.</i>	271
<i>Purgante medicamento assumpto sana corpora debilitan- tur.</i>	271. 273
<i>Purgans medicamentum iis, qui pravo utuntur cibo, in no- xam cedit .</i>	271
<i>Purgantia per epicrasim cacochymis exhibenda .</i>	272
<i>Purgans medicamentum convalescentes lædit.</i>	272
<i>Purgantia medicamenta humano corpori inimica ex Celso . pag.</i>	273
<i>Purgans medicamentum non seligendo, sed indiscriminatim humores educit .</i>	ibid.
<i>Puris generatio dolores, ac febres parit, & quare.</i>	304
<i>Putredo sanguinis missione minimè curatur .</i>	34

Q ualitatum nomine quid veniat .	11
<i>Qualitates caloris, frigoris &c. quæ tollantur in humoribus .</i>	ibid.
<i>Qualitas eorum quæ purgantur consideranda.</i>	171
<i>Quartanae duæ quæ à Celso curantur.</i>	80
<i>Quar.</i>	

RERUM NOTABILIU M.

<i>Quartana cur longiores.</i>	244
<i>Quartana Aestiva breviores.</i>	ibid.
<i>Quartana Autumnales diuturnae, maximè si hyemem attigerint.</i>	244
<i>Quartana quadam anni temporis rationem non sequuntur.</i>	245
<i>Quartana ab Antiquis insanabiles creditæ, nostris temporibus citò fugantur.</i>	246
<i>Quartanarum remedia.</i>	246.247
<i>Quartana an convulsioni superveniens utilis.</i>	249
<i>Quartanarii nec convulsione, nec morbo comitiali laborant.</i>	249
<i>Quies lassitudinem à motu partam statim aufert.</i>	307
<i>Quies quæ præstet.</i>	8
<i>Quintana febres ab Hippocrate commemoratæ, à Galeno, & Diocle confutatæ.</i>	84

R

R <i>Ationi congrua si operetur Medicus, minimè transferre debet ad aliud.</i>	318
<i>Rauedines in valdè senibus coctionem an admittant.</i>	280.
<i>&</i>	281
<i>Rauedo quid.</i>	281
<i>Recidiva undè.</i>	204
<i>Recidiva quæ præcaueantur.</i>	207
<i>Recidivarum signa.</i>	206
<i>Recidivus morbus, à Commutato differt.</i>	ibid.
<i>Resectiones ad extremum non sunt ducendæ: tam de excessu, quàm de defectu intelligendo.</i>	39
<i>Resectiones lentæ, & breves quibus conveniant.</i>	193
<i>Rescientia medicamina-</i>	195.203
<i>Regio consideranda in evacuationibus.</i>	16
<i>Regiones Austris expositæ agrè tolerant Venæ-sectionem.</i>	16
<i>pag.</i>	16
<i>Re-</i>	

I N D E X

<i>Regioni aliquid condonandum circa victus rationem.</i>	113
<i>Regioni si congruat morbus minus periculosus.</i>	268
<i>Relicta in morbis quandoquē recidivas faciunt.</i>	205
<i>Remedia. v. Medicamenta.</i>	
<i>Remissiones febrium Galenus divisit, in Declinationem, & Intervallum.</i>	117
<i>Repletiones extrema graves.</i>	48.316
<i>Repletiones in pestilenti constitutione quondam proficue.</i>	
<i>pag.</i>	201.
<i>Repletiones curat evacuatio.</i>	235.
<i>Respiratio quare in Apoplexiā offendatur.</i>	287.
<i>Revulsiva Sanguinis missio quando competat ex Capiuacceo.</i>	
<i>pag.</i>	31
<i>Revulsiva Sanguinis missio inane figmentum.</i>	36
<i>Rigores ex suppuratione quomodo.</i>	306
<i>Robur nisi assumāt à cibus convalescentes quid significetur.</i>	
<i>pag.</i>	196
<i>Robusti cur leviores cateroquē labores non ferant aliquando.</i>	310

S

S <i>Aliva ad ciborum digestionem oppidò conducit.</i>	202
<i>Salivā panificium fermentum excitari potest.</i>	ibid.
<i>Saltandi exercitium à Duce quodam Atheniense intermissum, eidem noxam peperit.</i>	311
<i>Satietaem curat evacuatio, & contrā.</i>	235
<i>Satieta modum Natura excedens mala.</i>	186
<i>Sanguinis motum quæ promoveant.</i>	292.
<i>Sanguinis missio. v. Vena-sectio.</i>	
<i>Sanguinis peccatum triplex ex Capiuacceo, secundum formam, quantitatem, & motum. 31. an his rationibus sui indicet missionem.</i>	32
<i>Sanguinis perennis circuitus alicubi remoratus Inflammationes parit.</i>	37

San-

RERUM NOTABILIU M.

<i>Sanguis est calidum innatum ex Harvejo.</i>	94
<i>Sanguinis defectiones, cur ad aequalitatē refici nequeant: elegans Platonis exemplum.</i>	99
<i>Sanguis Hyeme, & Vere rar vividior.</i>	102
<i>Sanguinem repurgantia medicamenta.</i>	170
<i>Sanguinis vitio Syncope accidit.</i>	284
<i>Sanguinis circulatio humorum Turgentiam juxtā Galeni explicationem evertit.</i>	151
<i>Sanitas in mediocritate.</i>	183. 188. 317
<i>Sanitas perfecta vix invenitur.</i>	21
<i>Sanus homo nullis obligare se legibus debet ex Celfo. 54. & pag.</i>	313
<i>Sani cur graviùs afficiantur Tenui victu, quàm egri.</i>	54
<i>Sani à purgante medicamento exolvuntur.</i>	271. 273
<i>Setarum in Medicinâ varietas.</i>	6
<i>Senes quinam dicantur ab Hippocrate jejuniam tolerare. pag.</i>	87
<i>Senes quare diutiùs famem tolerant.</i>	88
<i>Senibus servanda vita paucis fomitibus.</i>	96
<i>Senum cibus.</i>	97
<i>Senum febres minimè acuta, & cur.</i>	97
<i>Senibus cur febres periculosa fiant.</i>	98
<i>Senum lubricitas, vel stypticitas alvi.</i>	231
<i>Senes breviori indigent somno.</i>	185
<i>Senes catharticum non admittunt.</i>	160
<i>Senum corpora, eo quòd lentè extenuentur, lentè reficienda.</i>	194
<i>Senes si juvenum morbis corripiantur, periclitantur magis. pag.</i>	268
<i>Senes ut plurimùm juvenibus acutè agrotant minùs; licèt frequentius morbis subjiciantur.</i>	277
<i>Senes quare rariùs agrotent.</i>	278
<i>Senum Sanguis effatus.</i>	ibid.
<i>Senes diuturnis affecti morbis serè commoriuntur.</i>	279
Par. I.	Z z
	Se-

I N D E X

<i>Senibus si accidunt Gravedines, & Raucedines coctionem an admittant.</i>	280. & 282
<i>Senes magnâ ex parte alvum siccam habent.</i>	321
<i>Senibus corporis moles inutilis. 323. & quare.</i>	324
<i>Senes parvo præditi corpore vivaciores.</i>	324
<i>Senes obesi lenius tractandi cum ægrotaverint, quàm graciles.</i>	325
<i>Sensiones omnes in cerebro. 192. & quomodò.</i>	303
<i>Septimana febres an observentur.</i>	84
<i>Sextana febres an unquam fuerint.</i>	84
<i>Sextus dies in morbis Tyranno à Galeno comparatus.</i>	241
<i>Sideratio. v. Apoplexia.</i>	
<i>Signa mox apparentia morbi durationem præsignificant.</i>	84
<i>Sinapismi ad Archigenem Auctorem referuntur.</i>	64
<i>Solis lumine an lumen stellarum obscuretur.</i>	303
<i>Somnus quid moliatur.</i>	8
<i>Somnus qui fiat.</i>	103-175
<i>Somnus cur Hyeme, & Vere longissimus.</i>	103
<i>Somnus potius an Vigilia ciborum coctionem juvet.</i>	104
<i>Somnus cur animantibus concessus.</i>	173
<i>Somnus quando letalis.</i>	174
<i>Somnus quando laborem in morbis dicatur facere.</i>	ibid.
<i>Somnus non est signum salutare, sed non mortale.</i>	ibid.
<i>Somnus ægritudinem lenire, non tollere potest.</i>	ibid.
<i>Somnus quomodò mala parere possit.</i>	175
<i>Somni labores emendantia medicamenta.</i>	176
<i>Somnus si delirium sedet, bonus.</i>	176
<i>Somnus quare aliquandò delirium non sedet.</i>	178
<i>Somni utilitates.</i>	180
<i>Somnus maximum arcanum à Paracelso vocatus.</i>	ibid.
<i>Somnum conciliantia medicamenta.</i>	181
<i>Somnus modum excedens malus.</i>	183
<i>Somni mensura.</i>	184
<i>Somnus aliquibus morbis prodest, aliquibus officit.</i>	185

Som-

RERUM NOTABILIUM.

	<i>Somnus-ne deterior sit si excedat, an Vigilia.</i>	185
	<i>Somnus cur morti comparatus.</i>	185
	<i>Spirituosa quomodo corpora reficere valeant.</i>	203
	<i>Spiritus animales haud in cerebri ventriculis generantur.</i>	
	<i>pag.</i>	287
	<i>Spuma suffocatis, nec tamèn mortuis, circa os apparens le-</i>	
	<i>thalis. 289. & quare.</i>	290
	<i>Spumæ generatio in Apoplecticis.</i>	290
	<i>Spumæ generatio in Epilepticis.</i>	291
	<i>Spuma Epilepticis haud lethalis, & quare.</i>	ibid.
	<i>Status morborum acutorum tenuissimum exigit victum.</i>	69
	<i>& pag.</i>	74
	<i>Status acutorum medicamenti propinationem respuit.</i>	ibid.
	<i>Status morborum qualis.</i>	70
	<i>Status morbi exigit quãdoquẽ ex Galeno pleniorẽ victũ.</i>	73
	<i>Status morborum quomodo præcognoscatur.</i>	81. &c.
	<i>Status febris tempore cibus non exhibendus.</i>	112
	<i>Status tempore melius est quietem habere.</i>	258
	<i>Status tempore omnia vehementiora.</i>	259
	<i>Stellarum lumen an à lamine Solis obscuretur.</i>	303
	<i>Stelle interdũ è puteis conspiciuntur.</i>	ibid.
	<i>Stomachi fluxus.</i>	211
	<i>Stupor quid.</i>	177
	<i>Sudoris futuri signa.</i>	210
	<i>Suffocatis spuma circa os lethalis.</i>	289
	<i>Suppuratio febres, & dolores parit.</i>	304
	<i>Suppuratione egerũtur, quæ alitèr extrudi nõ potuerũt.</i>	305
	<i>Suppuratoria medicamenta quæ.</i>	306
	<i>Symptomata morbos comitantia, quandò evacuationes pro-</i>	
	<i>hibeant.</i>	19
	<i>Symptomata in morbi statu vehementiora, & quare.</i>	70
	<i>Symptomata cur leuiora in principiis morborum.</i>	71
	<i>Symptomata evacuationes an cohibenda.</i>	126
	<i>Symptomata Crises comitantia non multũ formidãda.</i>	254

I N D E X

<i>Syncope, & Leipothymia differunt.</i>	28
<i>Syncoptes causa.</i>	284
<i>Syncope quando lethalis.</i>	283

T

T <i>Emperamentorum ridicula doctrina, nec refutatione digna.</i>	279
<i>Tempori aliquid cœcedendum quod ad victus rationem.</i>	112
<i>Tempora morborum quomodo internosci possint.</i>	259
<i>Temporum mutatio an Epilepsiam solvat.</i>	297
<i>Tenuis victus, & ejus divisiones.</i>	41
<i>Tenuis victus in morbis chronicis damnatur semper, ut & aliquando in acutis.</i>	43-49
<i>Tenuis victus in quibus acutis morbis nocuus sit.</i>	44
<i>Tenuis victus quomodo ab Attenuante differat.</i>	46
<i>Tenuis extremè victus periculosus.</i>	47
<i>Tenuis victus à quibus toleretur, vel non.</i>	48
<i>Tenuis-ne victus exhibendus sit acutè agrotantibus ex Hippocratis mente an plenior.</i>	49. &c.
<i>Tenuior cibus licèt utilior, sæpè tamen minùs securus, ex Vallesio, & quare.</i>	52
<i>Tenui victu qui utuntur, agri sint, vel benè valentes, difficiliùs errata circa res alias commissa ferens, quàm qui utuntur pleniori.</i>	53
<i>Tenuis exquisitè victus, & sanis nocuus, & agris periculosus.</i>	ibid.
<i>Tenui victu cur graviùs afficiantur sani, quàm agri.</i>	54
<i>Tenuis victus nostrâ tempestate agris quibuscumquè longè utilior, quàm plenior.</i>	55
<i>Tenuissimus victus in peracutis morbis.</i>	65
<i>Tenuissimus victus in acutorum vigore, nisi vigorem mors sequatur.</i>	69-74
<i>Tenues humores an preparandi ut evacuentur.</i>	137
<i>Tertianâ notâ affectos Galenus alternis diebus aluit.</i>	77
<i>Ter-</i>	

RERUM NOTABILIMUM.

<i>Tertiana febris quomodò à Cleophanto curata.</i>	80
<i>Tetano correpti an frigidâ perfundendi.</i>	250
<i>Traçtio nulla in rebus inest.</i>	61
<i>Tuberculis enascentibus excretiones inspicere oportet.</i>	214
<i>Tubercula externa internam corporis dispositionem demon- strant, & quomodò.</i>	216
<i>Tubercula ista frustrâ lituris, & emplastris, sed internis medicamentis tolluntur.</i>	ibid.
<i>Turgentia medicari licet.</i>	34
<i>Turgentes humores qui dicantur ex Galeno.</i>	150
<i>Turgentiam Galenicam Sanguinis evertit circulatio.</i>	151
<i>Turgentia quam rationabiliùs dicenda.</i>	ibid.
<i>Turgentia humorum rarò accidit.</i>	151
<i>Turgentia qua medicamentum purgans admittat.</i>	152
<i>Turgentia signa aliquandò fallacia.</i>	152

V

V <i>Vena-sectio Roma, & Athenis, Pleuriticis non valdè cõveniẽs ex Galeno, & Asclepiade; ut & Neapoli.</i>	16
<i>Vena-sectio quâ anni tempestate minùs nocua.</i>	17
<i>Vena-sectio quibus atatibus conveniat magis, vel disconve- niat.</i>	ibid.
<i>Vena-sectio ad deliquium usquè inclusivè ex Galeno.</i>	27
<i>Vena-sectionis quodnam præcipuum sit indicans.</i>	29
<i>Vena-sectionis proprium indicans non est morbi magnitudo, ut putavit Massaria.</i>	29-30
<i>Vena-sectionis præcipuum indicans non est vehemens pecca- tum Sanguinis, ut Capiwacceo placuit.</i>	31
<i>Vena-sectio an à pluribus indicetur, ut credidit Valle- sius.</i>	32
<i>Vena-sectionis præcipuum indicans sine innominatum, at- què ineffabile, ut voluit Sanctorius.</i>	ibid.
<i>Vena-sectionis octo utilitates à Sanctorio enumeratæ.</i>	ibid.
<i>Vena-sectio numquàm utilitèr, & sine ingenti pericula fe- ri poterit.</i>	33

Ve

I N D E X

<i>Vena-sectio non competit ut praesidium eradicans.</i>	ibid.
<i>Vena-sectio ut remedium plenitudinem diminuens in sanis potius, quam in agris locum habere potest.</i>	33
<i>Vena-sectione maligna qualitas abscindi non potest.</i>	34
<i>Vena-sectio an calorem febrilem adimat.</i>	35
<i>Vena-sectio revulsiva commentum est.</i>	36
<i>Vena-sectione obstructiones haud tolluntur.</i>	37
<i>Vena-sectio quos non peremit agros, sors benigna servavit.</i>	37
<i>Vena-sectionis utilitates, nec experientia probantur.</i>	38
<i>Vena-sectio quid ex Avicenna.</i>	38
<i>Vena-sectio in athletis, & phethoricis solum locum habere potest.</i>	38-39
<i>Vena-sectio an remedium extremum, & magnum.</i>	57-58
<i>Vena-sectio ad deliquium usque an ab Hippocrate laudata: Cardani opinatum.</i>	156
<i>Vena-sectio usque ad Leipobymiam an in tribus casibus à Galeno recensitis conveniat.</i>	157
<i>Venena innoxie ab Agyrtis assumpta, quomodo.</i>	67
<i>in Venenum quandoque abit medicamentum purgans.</i>	167
<i>Venena ad duas classes revocata.</i>	168
<i>Venena quaedam hominibus nocua, reliquis animalibus in- noxia.</i>	168
<i>Venena, quae partes ledunt solidas.</i>	168
<i>Venena, quae fluidis officiunt.</i>	169
<i>Venenum viperarum furore instigendum.</i>	169
<i>Venena quaedam cur determinatas ledant partes.</i>	ibid.
<i>Venena quandoque, & solidas, & fluidas corporis partes ledunt.</i>	170
<i>Venenorum symptomata.</i>	170
<i>Venena in consuetudinem plerisque abierunt.</i>	313
<i>Veneris stella interdiu Neapoli visa.</i>	303
<i>Veneris stella audax ab Astronomis dicta, & qua de re.</i>	303
<i>Ventris nomine quid intelligat Hippocrates.</i>	100

Ven-

RERUM NOTABILIU M.

<i>Ventres Hyeme, & Vere calidissimi</i>	100. & quare.	101
<i>Ventris crassitudo in morbis melior, quàm summa extenuatio.</i>		269
<i>Vere alimenta copiosiora ingerenda, & quamobrem.</i>	99. & c.	
	& pag.	112. 105
<i>Ver quodnam ab Astronomis intelligatur.</i>		100
<i>Veris nomine quid veniat apud Hippocratem.</i>		110
<i>Vere calidum innatum vegetius, & cur.</i>		102
<i>Ver saluberrimum.</i>		ibid.
<i>Vere cur somni longissimi.</i>		103
<i>Vermes Platiæ famis caninæ causa.</i>		235
<i>Veritas haud inventu facilis, & fermè inexplorata ex Galeno.</i>		6
<i>Vescantia an sint medicamenta magna.</i>		60
<i>Vescantia non leve detrimentum inferunt.</i>	61. & c.	
<i>Vescantia non attrahunt.</i>		ibid.
<i>Vescantia quando majorem inferant noxam.</i>		62
<i>Vescantia quid è partibus ulceratis eliciant.</i>		63
<i>Vescantia spontè exiccata egrotantibus quondàm salutifera; ichorem verò effundentia lethalia.</i>		63
<i>Vescantia quo nomine ab Helmontio donata.</i>		64
<i>Vescantia Hippocrati, & Galeno haud innotuerunt.</i>		64
<i>Vescantia ab Oribasio primùm usurpata.</i>		64
<i>Vescantibus nec ipsorum quidèm Autores indiscriminatim usi fuere.</i>		65
<i>Viçtus Tenuis detrimenta. Aphorismo 4. primi libri per totum.</i>	pag.	40
<i>Viçtus Tenuis, Plenus, Mediocris.</i>		40
<i>Viçtus ratio apud Veteres varia.</i>		41
<i>Viçtus plenior agris conceditur à nostratibus Medicis, quàm olim à veteribus concedebatur: cur.</i>		45
<i>Viçtus Tenuis, & Attenuans.</i>		46
<i>Viçtus Tenuis ad extremum gravis.</i>		47
<i>Viçtus maximè nutriens gravis.</i>		48

Viçtus

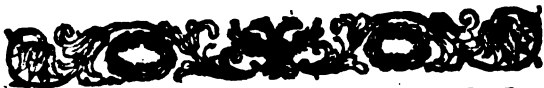
I N D E X

<i>Vitæ tenuis, an plenior ex mente Hippocratis in acutis sit exhibendus.</i>	49. & seq.
<i>Vitæ tenuis, an plenior magis noxius. Aphorismo 5. primi per totum pag.</i>	49
<i>Vitæ non respicit morbum, sed vires.</i>	52. 71
<i>Vitæ tenuis nostrâ tempestate quibuscumquè ægrotantibus longè præstantior pleniore.</i>	55
<i>Vitæ extremè tenuissimus in peracutis.</i>	65. 67
<i>Vitæ pro majori, vel minori morbi acutie limitâdus erit.</i>	68
<i>Vitæ convalescentium. 193. & c. & c.</i>	200
<i>Vitæ tenuissimus in acutorum morborum vigore.</i>	68. 74.
<i>Vitæ plenior quandoquæ in morbi vigore ex Galeno.</i>	63
<i>Vitæ atatem respicere debet.</i>	86
<i>Vitæ ratio ad anni tempora accomodanda.</i>	99
<i>Vitæ humidus febricitantibus.</i>	206
<i>Vitæ humidus qui.</i>	108
<i>Vitæ ratio Epilepsiam solvere potest.</i>	298
<i>Vigiliâ ne melius conficiantur cibi, an somno.</i>	104. & c.
<i>Vigilia modum excedens mala.</i>	183
<i>Vigilia excedens an deterior sit excedente somno.</i>	185
<i>Vigilia Mæcenatis.</i>	185
<i>Vinum, ejusque spiritus resficientium optimum.</i>	203
<i>Vini potio famem solvere dicitur:</i>	233
<i>Vini potio jejunis molesta.</i>	234
<i>Vini potiores minùs voraces.</i>	234
<i>Vini spiritus famem instantem solvit.</i>	ibid.
<i>Vinam medicatum pro fame Caninâ.</i>	234
<i>Violenta mutationes periculose.</i>	316
<i>Vires ex Galeno propriè non indicant remedium, sed tolerant, ac permittunt.</i>	29
<i>Virium ratio habenda etiam in acutis in cibo exhibendo.</i>	51
<i>Vires morbi, & ægrotantis quomodò metiri possimus.</i>	72
<i>Vires servare est vitam tæri.</i>	72
<i>Vires valituræ ne sint, an potius morbus, qui dignoscatur.</i>	

RERUM NOTABILIUM.

<i>tur.</i>	72
<i>Vires morborum durationem præmonstrant.</i>	85
<i>Vires languida cibum parum, & sæpè expetunt.</i>	111
<i>Viribus ex Crisi resolutis de vitâ verendum.</i>	210
<i>Vires in cathartici exhibitione consideranda.</i>	162
<i>Vires languida in causâ sunt recidivarum.</i>	207
<i>Vita brevis ad Medicinam addiscendam.</i>	3
<i>Vitalis facultatis potissima habenda est ratio.</i>	72
<i>Vitalis facultas expulso colligitur.</i>	72
<i>Vita à sanguinis motu.</i>	95
<i>Vita cur extinguatur.</i>	99
<i>Vita quousquè absque cibo conservari possit.</i>	219
<i>Umbilicatum partium crassitudo in morbis melior est,</i> <i>quàm summa contabescencia.</i>	269
<i>Vomitùs quandò salutaris.</i>	11
<i>Vomitoria in ipso accessione initio.</i>	79
<i>Vomitùs medicamentorum toto genere immutatorum undè.</i> <i>pag.</i>	167
<i>Vomitoriis quæ præcedere debeant.</i>	198
<i>Vomitùs futuri signa.</i>	210
<i>Vomitoria in principiis exhibita febres fugat ut plurimum.</i> <i>pag.</i>	258
<i>Urinarum via, & materies alia à Recentioribus inventa,</i> <i>ab ea, quæ usquè adhuc existimata est.</i>	84
<i>ab Urinis desumpta conjectura fallacissima.</i>	85
<i>Urinæ vias dum petunt humores, nequeunt per alvum à ca-</i> <i>thartico subduci.</i>	166
<i>Urina recidivas præmonstrare potest.</i>	206
<i>Urinarum profluvii futuri signa.</i>	210

F I N I S .

NICOLAUS CYRILLUS
LUCÆ

Præptori suo S. P.

Primæ Partis Aphorismorum tuorum Elen-
chum, rudem quidem, & informem, sed
quem quantulumque ingenii mei digerere valuit
tenuitas, jam tandem habes, Luca Virorum optime.
Illius ergò vel sphalmata ὀβελοῖς transfigas oportet,
vel quod boni inest, notes alterisco. Gratias refer-
re non est ut cogites; majoribus planè tuis premor
beneficiis, quàm ut possim levissimis hisce labori-
bus paria referre. Verum enim verò illud mihi sūmū
erit operæ pretium, si encomiasticam istam Epigra-
phen *νιφάδεσσιν*, fateor, ὁμοίην χειμερίησι, tuis typis dignā
feceris. Id equidem non tam in tuam cedit glo-
riam, (hanc enim conferto scientiarū satellitio jam
Tibi fecisti ve&igalem) quàm mihi summo erit
honore; quippè quâ discipulorum tuorum albo ac-
censebunt Eruditi. Spero me voti futurum compo-
tem, nec spe hâc frustratum iri: Cæterùm grati
animi hæc excipias conamina, nam & falsâ molâ, ut
ajunt, litare creduntur, quibus thura defuerint.
Vale.

Hûc

Hūc , sultis ,
Hūc accedite Iatrophili ,

En

Hippocrates ille vester
Medicorum Roscius, Philosophorum Homerus,
Cujus Thebana ænigmata, ac Libycæ Aphorism. syrtes,
Vel Oedipo intérprete, vel Delio indigebant úrinatorc,
Umbrarum jam caret tegmine ,
Aditúsque molestiá .

Ejus etenim

Inaccessum Sophiæ , ac Medicinæ adytum ,
LUCAS Philosophorum, ut ita dicam, ΔΑΦΑ
Detexit, ac referavit .

Hic profectò

Quas concinnas paraphrases,
Quos opportuná eruditione differtos commentarios ,
In Hippocratem non adinvenit ?

Quare

Si Democriti vulgò putatam insaniam
Pro altâ rerum scientiâ patefecit Hippocrates
Hippocratis usquè adhuc creditam obscuritatem
Fulgentissimum esse jubar
LUCAS Democritus alter

Commonstravit :

Adeò ut innumeris ex Interpretibus Unus
Omne tulerit punctum .

Adeste, inquàm , adeste

Qui mores sapitis Pythagoreos
Faustòq; scientiarum om̄ine λάσιον κῆρ obtinuistis:
Frui-

Fruimini: ~~Audore~~ summis in Cœlū extollite laudibus.

At procūl hinc abeant

Cucurbitina capita, maleferiati scioli,

Qui alienā lasciviētes plumulā, Leonis præmuniti corio,

Vel cedro digna aliorū studia subodorātes; *ὡς μύρα κἀνθαρη*

Laureolam in mustaceo quæritant.

Abēant igitūr ad corvos;

Hīc enim

Illud optimo jure inscribendum,

ἰκῶς ἰκῶς ἔσε βιβηλοι.

Observantiæ ergò

Humillimus Auditor

Nicolaus Cyrillus A. & M. D.

LUCAE TOZZI
NEAPOLITANI

I N

HIPPOCRATIS APHORISMOS
COMMENTARIA.

U B I

Universæ Medicinæ, tùm Theoreticæ, tùm Practicæ
celebriores Quæstiones perpenduntur, atquè ne-
dùm Recentiorum inventis, sed & genui-
næ ejusdem Hippocratis menti con-
gruentes, quàm dilucidè
explicantur.

O P U S

In duas Partes distributum,

A C

SUPREMO REGIS A LATERE SENATUI

D I C A T U M.

PARS ALTERA.

NEAP. Ex Nova Officina Sociorum
Dom. Ant. Parrino, & Michaëlis Aloyfii Mutii. 1693.
Superiorum Facultate, & Privilegio.

Sumptibus Hæredum Cosimi Fioravanti.

LUCAE TOZZIO
PUBL. MEDIC. PROFESS. CLARISS.
APHORISMORUM HIPPOCRATIS
COMMENTARIA
IN LUCEM EDENTI,
ita hoc Epigrammate
PRAECEPTORI SUO
auspicatur

NICOLAUS GRAECUS A., ET M. D.

UT Librum adspexit liquido Sebethus ab alveo,
Arte novâ nitidum, sic stupefactus ait.
Est Liber, an Sidus? Praelo, an demittitur Astris?
Est Author Phæbus, Tozzius anne meus?
Tozzius est Author: neque enim me ludit imago:
Phæbum nosco equidem: non ita, Phæbe, nites.
Sic letans Fluvius, leteque sonantibus undis,
Complect Fama tubâ Solis utramque domum.
Tozzi quàm felix! Phæbo nam major in Arte,
Quòd Fama vires plausibus usque Liber.

A D

AD DOMINUM
LUCAM TOZZI

EXCELLENTISSIMUM MEDICUM,

ET PHILOSOPHUM,

*ut suas in HIPPOCRATEM lucubra-
tiones promulget.*

EPIGRAMMA.

Rumpe moras calami : quid publica vota moraris?
*Quid Coi differs pandere scripta senis ?
Ille quidem Stygiis alios servavit ab umbris,
Se servare suã non potis arte fuit .
Ergo age , & exorti redivivum laude Magistrum
Restituas nobis , restituasque sibi .
Sic erit , ut debent alii cui munera vitæ ,
Ipse tibi vitam debeat Hippocrates .*

Additissimus Scriptor
Hjeronymus Vitalianus.

Τ Ω Ι Α Τ Τ Ω Ι
ἐπίγραμμα

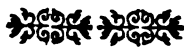
Φεῦ , λέγεται πλάττειν λελύμασ τὸ ἔμβρονον ἄρκτη ,
ἢ κατὰ δὲ μικρὸν σχῆμα ἀγαθὸν δίδουαι .
Δακῆ , δυσμόρφοις χηρημοῖς Κώοιο γέροντι
τὴν τε καλὴν μορφήν , ἀσφαλῆα τε δίδως .

Octavii Sanctorii.

L U.

LUCÆ TOZZI
In Tertium Librum Aphorismorum
HIPPOCRATIS
COMMENTARIA

APHORISMUS I.

Mutationes temporum potissimum pariunt morbos : & in quibusdam temporibus magnæ mutationes aut frigiditatis, aut caloris, & alia pro ratione eodem modo. v. lib. de humor.

Inter Causas externas morbos inferre valentes præcipuus planè Aër est, qui cum Nos perpetuò ambiat, atquè assiduâ inspiratione Viscera vitalia subeat, & cum sanguine in Pulmonibus misceatur, sicuti ubi purus, ac salubris est, Vitam, valetudinèmq; tutatur, ità si alieno vitio iusciatur, aut halituum labe foedetur, potentèr admodum nostra Corpora alterat, & inquinat.

Par-II.

A

Cùm

Cùm autèm innumeris propemodùm mutationibus obnoxius sit, & vicissim variis, differentibusque, vaporibus, nebulis, rore, pruinâ, pluviâ, nivibus, ventis, minerarû halitibus, cæterisque depravetur, undè diversimodè quoquè nos afficit, proptereâ factum puto, cur Hippocrates illius rationem maximâ præ cæteris habuerit, atquè *lib. de Natura Hom.* decreverit à spiritu, scû Aëre, & à cibis, potibusque omnia morborum genera proficisci. Et *lib. de Flatib.*, *Aër est, inquit, maximus in omnibus, quæ Corpori accidunt, author, & dominus.* Atquè iterùm: *Mortalibus vitæ, & morborum ægrotis, solus is est author.* Et mox: *Subjiciam igitur & illud, quod non aliundè unquam verisimile sit morbos evenire, quàm ab Aëre, si is aut plus, aut minus, aut cumulator, aut morbidis sordibus inquinatior in Corpus se ingerat, sed & nunc etiàm demonstrabo omnes morbos ex hoc oriundos Corporibus innasci, ac generari, &c.* Hoc autèm libro speciatim memorans mutationes Aëri contingentes à Temporum varietate, primùm inquit, illas potissimùm morbos parere; ut proptereâ cæteris aliis Causis externis ægitudines inferre valentibus Temporum mutationes præferat.

At quænam sint ejusmodi mutationes, non levis est inter Interpretes disceptatio. Nonnulli eas solum existimant, quæ in quatuor anni Tempestatibus contingunt, præfertim cùm vices illæ commutant. Alii, ubi debitam Temperiem non servant, ut cùm Aestas Autumni, & Ver Aestatis morem referre videtur. Pleriquè ad caloris, ac frigoris inæquales vicissitudines ascribunt. At ipse existimaverim, omnem, & quamcumquè mutationem subitam, ac humanis Corporibus incongruentem, comprehendis, cùm indefinitè illas Hippocrates memoraverit, &

ab

ab omnibus pari modo nostra corpora præter naturam affici possint.

Et quidè̄m cùm ab Hyeme in Ver mutatur temporis constitutio, quemadmodùm Aër incalescit, dies noctes superant, & Sol diutiùs nostrum Horizontem illustrat; sic paritèr humana Corpora ad alia disponuntur, valdè differentia ab his, quibus ex præcedenti Hyeme fuerant affecta; & multò magis cùm ex temperato Vere fit transitus in Aestatem, per quam ex maximo Aëris æstu ob Solis accessum ad nostrum verticè vehementiùs Corpora alterantur, & in acutas admodùm ægriitudines incidunt, quæ & longè graviores accidunt sub Autumno, alitèr, alitèrque affectis corporibus ex immutato in aliam habitudinem Aère, ut & adventante Hyeme in aliam omninò differentem, uti subsequenter Aphorismis singulatim recensēbimus. In his præterea Temporum Anni mutationibus, periculosissima specialius *lib. de Aër., Aq. & loc.* esse ait Hippocrates, ambo Solstitia, maximè Aestivum, atquè utrumquè Aequinoctium, præsertim verò Autumnale, quippè tunc valdè mutabilis fieri solet Aëris status, & repentinæ plerumquè contingunt alterationes ex ingruentibus pluviis, grandinibus, ventis. Oportet autè̄m, subdit idem, & *Astrorum exortus considerare, præcipuè Canis, deindè Arcturi, & Plejadum occasum: Morbi enim in his maximè diebus judicantur, aliique perimunt, alii verò desinunt, aut in aliam speciem, aliumque statum transmutantur; ut propterea ibidè̄m existimet non minimam partem conferre ad Rem Medicam ipsam Astronomiam, sed omninò plurimam, cùm unâ cum temporibus, & Ventrliculi in Hominibus mutantur.*

Verumenimverò istiusmodi Quaternaria Anni di-

visio, quæ nobis Europæis Zonam temperatam incolentibus congruit, minimè cæteris omnibus Terræ habitatoribus pariformitèr respondet; cum sub Zonâ Torridâ aliquibus, scilicèt sub Aequatore sitis, Aestas duplex accidat, Sole perlustrante signa Arietis, & Libræ, quæ Nobis sunt Aequinoctialia; aliis verò, videlicèt Accolis, cum Sol utrinq; posita signa migrat, quæ cæteroquè fixa dicuntur, prout in alterutram ab Aequinoctiali partem declinant; in aliis verò signis à vertice remotioribus Hyemes, aut potius caloris remissiones, Veri, & Autumno quodammodò respondentes fiunt. Sed & Antæcis diversa quoquè accidunt; nam quibus in signis Sol Nobis Aestatem facit, illis parit Hyemem, & contrà; & ubi Nobis incipit Ver, illis inchoat Autumnus: ut fileam nunc; quas omninò diversas etiàm fortiantur Tempestatum mutationes, qui Antipodes Nobis sūt, & qui frigidam Zonam inhabitant; ab Astronomis, ac Geographis abundatissimè collectas. Undè ridiculus planè fuit ille, qui intèr theses quasdam publicè propugnandas, primâ fecit, quâ indefinitè atquè universim se tutaturum asseverabat, quatuor solum esse cunctis Anni Tempora. Huic apprimè cohærebat Plinianum illud ex Apelle: *Nil ultra crepidas.*

Sed tamèn omittenda non est, quæ Veteribus fuit in usu Anni Temporum distributio. Illis enim, etsi communem Zonâ, eadèq; Climata nobiscum colerent, Annum alitèr partiri visum est, & quidèm in septem tempora, ut memorat Galenus hoc eodem *lib. cõm. 14.*, & latius *1. epidem. comm. 1. tempest. 1.* Primum autèm ab Aequinoctio Verno, sive ab ingressu Solis in signum Arietis, ad ortum Vergiliarum, seu Plejadum, Ver constituebant; Ab istarum ortu

ad

ad Solstitium Aestivum, tempus secundum, & quodammodo Aestatis initium. Tertium Aestivum, à Solstitio ad ortum Caniculæ extendebatur. Quartū ab ortu Caniculæ ad ortum Arcturi, Opora dictum. Quintum Autumnale, ab ortu Arcturi ad Plejadū occasū: vocabāt *σπαρατόν*. Sextū ab occasu Plejadū ad Solstitium hybernum. Septimum demum à Solstitio hyberno ad Vernale æquinoctium: quod *τὴν Φυτολίαν* appellabant, seu Tempus insitionis, & cum à flante Favonio purpureæ Violæ exoriuntur. Et quamvis Cardanus *in comment. istius Aphorismi* summo studio conetur rem hanc à Galenō non satis benè explicatam, nec nostris temporibus congruentem, in meliorem calculum revocare, quia tamèn antè Gregorianam correctionem scripsit, quo tempore Vernale Aequinoctium contingebat ad IV. Idus Martii circitè; ac deinceps Astrorum ortus, atquè occasus evariarunt; propterea fit, ut nec illius computus adamussim traditæ rationi, atquè Anni partitioni respondeat. Vernum namquè Aequinoctium nostrâ hac ætate ex Gregorianâ correctione accidit XII. , aut XIII. circitè Kal. Aprilis. Ortus primarum Plejadum VIII. Idus circitè Maii, ultimarum ad Kal. Junii. Solstitium æstivum ad IX. Kal. Julii. Ortus Sirii ipsis ferè Kal. Augusti: Procyonis verò ad XI. Kal. ejusdem ferè, quo tempore Etesiæ spirare solent. Arcturi exortus ad Nonas Octobris. Occasus Plejadum ad XII. Kal. Decembris. Demum Brumale Solstitium X. Kal. Januarii propè. Porrò hæc deinceps etiàm evariabunt, cū observationibus summi illius Astronomi Tychonis Braheï, inerrantes stellæ quotannis secunda 51. secundum ordinem signorum progrediantur.

Sed & cum his observabiles quoquè sunt dies

Ca-

Caniculares, ab ortu utriusquè Canis ad finem usquè Augusti, de quibus Hippocrates 4. *Aphorif.* 5. *sub Canem, & antè Canem*: Dies Halcionii, qui circa festum Divi Martini tranquilli, & aprici esse solent. Ortus etiàm, & occasus Hyadum elabente Majo, atquè imminente Decembre; itèmq; Lunæ elationes, ac depressitates circa Tellurem in suis Apogæis, & Perigæis, aliæque hujus generis plura ab Agriculis potissimū, & Nautis passim observata, cum ex his putent Aërem plurimū immutari, exoriri ventos, grandines, procellas; undè corpora etiàm vehementè affici contingit.

Cum insupèr Anni tempus naturalem, & consuetam non servat constitutionem, varias, diversasque ægri tudines progignit; putà cum per Aestatem pluvix ingruunt, & per Hyemem Austri perflant impetuosius, Ver alget, æstuat Autumnus. Ità namquè graves, morbosasque constitutiones accidisse refert idem Hippocrates *in libris Epidemiorum*, & notatur *hoc eodem* 3. *Aphor.* à *tex.* 11 *inferiùs*.

De cæteris verò mutationibus meminit idem Hippocrates *hoc eod.* 3. *Aphorif.* 4., inquit: *In Temporibus quandò eadem die modò calor, modò frigus viget, autumnales morbos expectare oportet*. Nequè solùm caloris, aut frigoris vehementes, & subitæ alterationes, sed etiàm humiditatis, & siccitatis mutationes morbificæ esse consueverunt, ut proptereà quacumquè de Causâ Aër permutetur, aut afficiatur, humana Corpora perturbari contingat; undè si crassus, nebulosus, turbulentus, simbosus, ventis agitatus; mōx omninò tranquillus, apricus, fervidus, densatus, aut laxatus fiat, non levitèr nocebit: Natura enim nostra, quemadmodum congruentibus, & assuetis gaudet, ità repentin-

nas,

nas, ac incongruentes mutationes, atquè vicissitudines ægrè ferre solet. Quamobrèm subdit Hippocrates, & in quibusdam temporibus magnæ mutationes aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione, eodem modo; quibus comprehendi quoquè videntur, quæ incolatu, exercitiis, indumentis, aliisque similibus subitæ mutationes fiunt, ut in dies experimur; ab his etenim repentè mutatis, diversimodè quoquè Aër Nos afficit, interturbatâ præsertim perspiratione.

Quanta autèm fit vis Aëris in Corporibus quibuscumquè permutandis, alterandisque, vel ex eo quisquè conjiciet, quod quæ ab eo defenduntur, diutissimè perdurant: sic Vinum ad annos integros servatur ferens ætatem, atquè vigorem inconcussum, cùm olco ab ambiente Aëre præmunitur. Fructus recentes cerâ oblitî ad remotissimas Regiones devehuntur, & nedùm incorrupti, sed perindè ac ab arboribus tùm decerpti. Pari modo multa servantur in melle, vino, ejusque spiritu, cæterisque liquoribus; sed et in millio, arenâ, cineribus, aliisque, quibus illa ab Aëris contactu præcaveantur; Et in Machinâ pneumaticâ Boyleï, exhausto Aëre, diutissimè carnes, fraga, mora, cerasa, pruna, aliisque fructus, florésque varii, adeò illibata asservantur, ut nèc marcescant, nèc acoem contrahant. Vinum quoquè, cervisia, ac sanguis ipse ab animalibus eductus, etsi longo tempore in eadem sint reposita, non aliter indè postea extrahuntur, ac fuerunt inclusa. Aëris quippè vi, atquè efficacîâ, quâ Elateris nomine insignitam Recentiores Philosophi voluerunt, suscitantur in Corporibus fermentationes, commotionésque internæ, ut & acerba quæquè maturitati subjiciantur, atquè in jam maturis mobiles, tenuioresque partes adigantur, exsolvanturque,

que, quinimmò pro variorum Corporum, halituum, & vaporum cum ipso intermissione, variæ, multigenæque excitentur mutationes; undè experimur ædificia ad oras maritimas exposita per elaterem, cum vaporibus acido-muriaticis Aequoris commistū, sensim corrodi, atquè manifestè consumi. Quamobrem jure optimò credi potest vorax Tempus cuncta consumere dētibus ab Aëre mutuatis, præsertim cum diversimodè is affectus per tempestatum vicissitudines, multifariam quoquè halituum, & vaporum cōmissione acuitur, & erodentior evadit. Atquè hinc non temerè Olymp. Nemesian. *Eclog.* 3. cecinit.

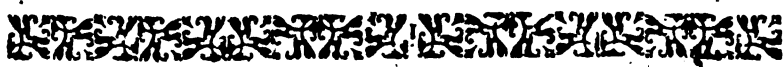
Omnia tempus alit, tempus rapit, usus in arcto est.
Ab uno siquidè Aëre consumimur simul, & alimur, undè principium alimenti Aër Hippocrati dicitur, & enarratorum hætenùs accidentium causa: atquè usus ejus in arcto quoquè est; nam sicuti juvat in plerisque, ità in multis aliis nocere solet: undè Causa indifferens statuitur à Medicis, cum pro vario illius usu, & obesse, & prodesse possit.

*V. Hipp.
de hum.*

At verò præter Temporum Anni varietates, notabiles quoquè in Aëre fiunt mutationes, indèque corporum alterationes, atquè ægriitudines, à Ventis: hi namquè non solum Aërem vel repurgant, vel inquinant, adeoque serenitatem, vel nebulas afferunt, æstum, vel algorem; sed etiàm variis, multigenisq; vaporibus, ac halitibus inficiunt, nitrosis, sulphureis, aluminosis, vitriolicis, mercurialibus, aliisq; quibus respiratio in Animātibus non minimùm offenditur, & permeans sanguis per pulmones inficitur, undè sæpe numero Catarrhi, Tusses, Hænaptoës, Pleuritides, Anginæ, Dysenterix, Febres, aliæque ægriitudines perniciosissimæ exoriuntur. Sunt autèm ex his aliqui flatis temporibus perflantes, ut etiàm aves ad Nos per-

perducant: sunt & alii, qui indifferentè. Verum tamèn & Regiones pleræque certis quibusdam flatibus subjiciuntur, ut Urbs hæc nostra Neapolis Australibus ventis ferè perpetim afflata, ut proptereà distillationes, atquè artuum dolores, & Capitis languores subeat; sed & quidam Telluris tractus peculiare ventos sunt sortiti statis temporibus prosperos, vel adversos. Historiis est jam notissimum sæviisse in Græciam diram Pestem ventorum afflatu ex Aegypto delatam, quam perpetuis monimentis describere solutâ oratione Thucydides, atque heroico carmine Lucretius. Has autèm ex depravato Aëre affectiones, alterationésque, solus ignis corrigere, atquè delere poterit, cum & Hippocrates ipse in Græciæ pestilentis integras sylvas incendi jusserit ad Aëris repurgationem. Cæterum quia non omnes Homines in ejusmodi Temporum mutationibus, & Aëris alterationibus æquabiliter afficiuntur, vel ægrotant, sed qui solum, aut habitudine, aut humoribus, sunt dispositi, proptereà sequentibus Aphorismis, quibus Tempestatibus, ac particularibus Temporum mutationibus Corporum habitudines specialiter subjiciantur, sigillatim enucleat.

Commoda, & incommoda Ventorum v.l. de Aëre Aq. & loc; lib. de humor. & de flat.

APHORISMUS II.

Naturarum alie quidèm ad Aestatem; alie verò ad Hyemem, benè, malève, se habent.

Innumeris Experimentis est comprobatum, non omnes Homines quâvis Anni tempestate æquè benè Vitam degere, atquè inculpatâ valetudine

Par. II.

B

frui

frui , sed quosdam in unâ , alios in aliâ salubriùs vivere : & quidèmlacertosos , atquè obesos , ambienti frigido faciliùs obfistere , meliùsque valere ; graciles verò multùm affici , atquè offendi : cum tamèn contrà hi meliùs se habeant Aestate , illi deteritis ; Undè ex Temporum mutationibus potiùs uni , quàm alteri afficientur , prout ipsorum habitudo , ac propensio huic , vel illi tempestatì magis subjicietur .

Naturas tùm hìc , tùm alibi Galenus Temperies interpretatur , quippè qui omnia corporibus humanis contingentia , calore , frigore , humiditate , ac siccitate , veluti primis qualitatibus , est metitus : quamobrèm in Aestate meliùs quàm in Hyeme illos habere ait , quorum Temperies frigida , humidàq; est ; qui verò Temperamento sunt præditi calido sicco , salubriùs in Hyeme , deteriùs in Aestate . Verùm hâc ratione obesa Corpora , quæ frigida , & humida , ab ipso dicuntur , salubriorem degerent vitam Aestate , quàm Hyeme ; & contrà gracilia , veluti calida sicca , malè se haberent in Aestate , & benè in Hyeme ; cum tamèn obesa Corpora efficacius obfistant hyberno , frigidòque ambienti , à quo gravitèr gracilia offenduntur .

Naturas hìc igitùr exponere oportebit , quas alibi Nos Corporum constitutiones , & habitudines appellavimus , desumptas à texturâ partium similarium organicas componentium , unâ cum sanguinis illas irrigantis conformatione : quibus enim sanguis inest floridus , vegetus , vividus , qui quaquaversùm partes subeat , & ad obeundas operationes agiliter , hos calidam temperiem , seu constitutionem , nactos dicemus ; quibus verò , parte potiùs auctificâ refferus est , obesiores erunt , sed minùs calidâ præditi

tem-

temperaturâ. Confert autem ambiens Aër, sive calidior, sive frigidior evadat, ad ejusmodi Corporum constitutiones vigorandas, vel permutandas, inspiratione simul, & perspiratione; quamobrem tempore æstivo, quia tenuior sanguis evadit ex inspirato aëre, & ex cute rariori promptius perspirant crassiora ejusdem repurgamenta, propterea hebetes, & humidæ Corporum constitutiones, salubrius tunc degunt; deterius verò hyeme, impeditâ ejusmodi perspiratione, & sanguine à frigidiori Aëre aliquantulum constipato. Ità pariter reliquæ Corporum habitudines melius Aestate, pejùs Hyeme degent, quatenus ab utroque, hoc, vel alterutro Aëris beneficio, emolumētum, aut detrimentum ex adverso sortientur. Nequè verò perpetuò verum est frigiditas, quas vocant, aut calidas temperaturas, Aestate benè, Hyeme malè, ac vicissim se habere, nisi ex memoratis Causis inspirationis, transpirationisque, sanguis benè, vel malè afficiatur; siquidem fieri potest, ut frigidus præditi temperamento, sicut & calidus, obesi simul & graciles, æquè malè se habeant in Hyeme, atquè in Aestate, si nimirum effœtus in illis sanguis, in his valdè tenuis, facilè disperdatur, & evanescat, ab ingenti Aëris æstu; & opprimatur, atquè hebetetur à Brumæ algore. Undè plerosque novi ex utrâque Anni tempestate asperâ, ferè quotannis ægrotare, & solùm vitam ducere salubriorem tempore verno, aut etiàm æstivo, modò calor remissior foret, aut aërem incoherentem temperatorem, zephyrisque perflatum; quoniam in his imbecilla sanguinis constitutio, & laxa textura membrorum, utrumque excessum ferre non poterat. Sic levis lucernæ flammula citò extinguitur, cum si algenti, densatòque aëri exponatur, tum si distracto,

ventilatòque , imò etiam radiis solaribus vehementè verberato , aut aliter intensùs excalesfacto . Jure ergò optimo Hippocrates Naturas Hominum indiscriminatim commemoravit , nullâ caloris , aut frigoris , alteriùsve qualitatis factâ mentione .

APHORISMUS III.

Morbi quoquè , alii ad alia benè , vel malè se habent , & quadam ætates ad tempora , & loca , & victùs genera .

QUOD dixerat de Naturis , & Corporum constitutionibus , nunc de ægritudinibus , deq; ipsis ægotantibus , illorúmque ætatibus pronunciat , ut sensus sit , Morbos in quibusdam mitiores evadere , & securiores , in aliis verò graviores , periculosioresque , prout ægotantes ipsi hâc , vel illâ habitudine præditi , in unam , vel alteram morborum constitutionem proclives fuerint . Sic graciles ex distillationibus , Tussi , Dysenteria ; obesi verò ex Asthmate , Hydropè , Sopore , Palpitatione graviùs afficiuntur : In ætate puerili minus periculosa sunt Variolæ ; quàm in ætate consistenti , ac senili . Faciliùs paritèr , citiùsque desinunt Quartanæ , Obstructiones , & Articulorum dolores Aestate , quàm Hyeme . Hydropes , & Cachexiæ , in montanis , ac maritimis locis leviùs affligunt , meliùsque curantur ; In campestribus verò Phthises , & Atrophix . Attenuans victus gravior in juventute , & in morbis à tenuibus humoribus exortis ; ut & plenior , ac consistentior in succiplenis . Horum autem
om-

omnium latiffimè meminit in libris Epidemiorum Hippocrates, ubi Epidemios morbos referens popularitèr grassantes, non omnes tamèn ægros æquabilitèr affectos narrat, sed pro variâ cuiusq; habitudine, ac naturâ, itemquè ætate, tempore, regione, diætâ, alios gravius, alios leviùs ægrotasse, nequè singulos cum uno, eodèmq; genere symptomatum.

Sed nùm ad Morbos potiùs, an veriùs ad Causas respexerit Hippocrates, & undè benè, vel malè ægritudines se habere dixerit ad alia, atquè alia comparatas, dubitari poterit. Et quidèm in textu videtur solùm ægritudines memorasse, ut effectus nostris sensibus magis obvios. Sed reverà Causas magis prospexisse dicendum est: nam morbi benè, vel malè se habent ad alia, aut alia, quatenùs Causæ illos efficientes, aut conservantes, abscinduntur, vel emendantur; aut contrà augentur, & exasperantur: non enim aliâ de causâ tertianæ febres Aestate breviantur, & ingravescunt, nisi quia humor illas fovens promptiùs dissipatur, aut contrà acuitur. Sic paritèr dolores articulares citiùs desinere solent Aestate, seriùs Hyeme, quia per æstum vitiosi succi attenuantur, & exsolvuntur, per hybernium verò frigus detinentur, & incrassescunt. Perperàm proindè agunt, qui in præscribendo victu ægrotantibus, summo studio adnitùtur adversus morbos pugnare, cum in calidis, quas vocant, ægritudinibus frigefaciètia cibaria præcipiunt, etiam si humores prædicent crudos, & phlegmaticam, tenacèmq; pituitam; quamobrèm febricitantes omnes pari modo cibant, oleribus, jusculis, consumpris, cum seminibus, syrupis, & electariis refrigerantibus, ut proptereà Morbos insanabiles reddant, vel protrahant.

Præ-

Prætereà adjecit Hippocrates, quasdam ætates ad quædam tempora, loca, & victûs genera, etiã, benè, vel malè se habere, videlicèt quia, *Pueri, ut inquit Celsus, proximique his, Vere optimè valent, & Aestate primâ tutissimi sunt, Senes Aestate, & Autumnii primâ parte, Juvenes Hyeme, quique inter juventam, senectutemque sunt: inimicior autem Senibus Hyems, Aestas Adolescentibus est. Quidam salubriorem ducunt vitam in maritimis, alii in montanis locis: & nonnulli uno victûs genere benè valent, alio quamvis perfectiori, non itèm.*

lib. 2.
cap. I.

Hinc ergò prudens Medicus pro variâ Corporum constitutione, atq; habitudine, diversimodè in illorum ægritudinibus se gerat, & prout noverit in hanc, aut aliã, cum morbos, morborumque Causas, tum ægrotos, ipsorumq; naturas, atquè ætates propendere constitutionem, ità hoc, vel illo utitur victu, ac medicamento, cavens ea, quæ omninò dissentanea ejuscemodi Tempestatibus, & Constitutionibus videbuntur. Non semèl autèm contigit populares quosdam morbos feliciter depulisse indito statim a principio vomitu, sed & alios, propinatis potionibus gelidarum aquarum, quæ vim alexipharmacam participarent. Quandoquè præstat morbum protinùs validissimis remediis adoriri; interdum verò ejus impetum effugere, ac declinare, Celsi consilio lib. 2. cap. 5. dicentis: *Nequè ullæ alia spes in malis magnis est, quàm ut impetum morbi trabendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præset. Qui itaquè sciverit ægritudines per suos impetus, ac tempora, in variis Corporum habitudinibus, atquè ætatibus, secundum vicissitudines moderari, planè is in Medicinâ faciendâ magnus erit.*

APHO-

APHORISMUS IV.

In temporibus, quandò eâdem die modò calor, modò frigus fit, Autumnales morbos expectare oportet.

Damna ex mutationibus Temporum universim oriri antea exposuerat, nunc speciatim morbos futuros autumnales pronunciat, quâdocumquè eâdem die modò calor, modò frigus vigeat, idque sive in Vere, sive in Aestate, sive in cæteris Anni temporibus contingat. Nequè solum si eâdem die, sed etiâ si longâ dierum ferie, ejusmodi mutationes fiant; sed enim eodem die contingentes frigoris, & caloris mutationes, periculosiores procùl dubio sunt, quippè quæ subitanæ, & repentinæ, celeritè Corpora agitanter, perturbantésque ad opposita; undè speciatim etiâ notantur frigoris, & caloris alterationes; veluti quæ sensibiliùs solidas Corporis partes commovent, atq; in contraria deducunt: Calore enim humores liquantur, & ad sudorem disponuntur, viscera laxantur, pori cutis rarefiunt, & halituum perspiratio uberior fit; frigore verò ista cohibetur, densantur humores, & promotus sudor impeditur; quare ex inæquali, & subitâ hâc commotione, graves noxas ingruere necessum est, quales sunt Autumnales. Morbi siquidè in Autumno evenientes inconstantes sunt, & mali moris, quandoquidè nullum planè tempus eo majores habet inæqualitates: etenim manè, & circa Solis occasum frigus perſentitur, & longè majus noctu; Meridie verò, calor nimius invalescit; ut propterea eâ tempestate plurimi, gra-
vif-

vésque morbi passim ingruant :

Non tamèn quis existimet, ex unico dumtaxat die, mutationem è calido in frigidum vicissim habitam, morbos portendere graves, & autumnales, sed cum diù perduraverit: siquidèm quod semèl accidit facilè à quocumq; etiàm debili toleratur; nequè tantæ efficacitatis esse potest, ut vehementè corpora concutiat, & sensibilem noxam imprimat. Itaque oportet, ut iteratis diebus ejuscemodi permutationes contingant; quemadmodum & Ovidius expressit, 2. de Arte Amand.

*Quùm modò frigoribus premimur, modò solvimur estu:
Aère non certo, corpora languor habet.*

Et Celsus lib. 2. cap. 1. ex tempestatibus, inquit, optima aquales sunt, sive frigida, sive calida, pessima quæ maximè variant: quo fit ut Autumnus plurimos opprimat, nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis, atquè matutinis, simulque etiàm vespertinis frigus est. Cum & lib. 1. cap. 3. diætam per id temporis præscribens, proptèr Cœli varietatem, maximè periculosam, monuerit, nequè sine veste, nequè sine calceamentis prodire oportere, præcipuèq; diebus frigidioribus, nequè sub dio noctu dormire. Ubi præfatos Auctores non de unius diei vicissitudine, sed de pluribus plurimorum dierum, palàm est fuisse loquutos.

Subitæ igitur, & repentinæ vicissitudines nedùm ipso vigente Autumno, sed etiàm extrà hoc tempus, quandocumquè contingant, timendæ sunt, cum subindè vagari soleant illa morborum genera, quæ eâ tempestate grassantur; siquidèm non à tempore, sed ab ipsâ vicissitudine, morborum Causæ, ipsiq; morbi, proptèr subitas Corporum alterationes progignuntur. Quamobrèm plurimùm degenera-

ra-

bunt à consuetâ , & naturali constitutione , reliquæ
Anni tempestates , si fortassè non æquabilem ser-
vaverint aut caloris , aut frigoris habitudinem ; &
longè deterior fiet Autumnus , si & ipse in sua
inæqualitate adhuc sit inconstans . Cæterùm si mu-
tationes istæ , atquè vicissitudines Aëris repentinæ
nocent sanis , multò magis afficient ægrotos : undè
experimur ægritudines cæteroquè leves , ac benignas ,
ob Autumnalis tempestatis varietatem , atquè incō-
stantiam , protinùs in malignas , & exitiales com-
mutari . Perperàm proindè agunt , qui præter Aëris
inclementiam , ultroneas sibi excitant ejuscemodi
permutationes , cùm modò calido , modò frigido
Aëri se exponant , modò æstuent , & sudent , modò
refrigescant , & frigidâ laventur , modò integumen-
tis duplicibus utantur , modò simplicioribus : quod
& non rarò Medici à febricitantibus factitatum tur-
piter & laudant , & commendant .

APHORISMUS V.

*Austri auditum hebetant , caliginem visui offundunt ,
Caput gravant , tarditatem , & languorem inducunt .
Quandò igitur invaluerint , talia in morbis acci-
dunt . Contrà si Aquilonia sit Tempestas , tusses vi-
gent , faucium asperitates , alvi duræ , difficultates
Urina , borrores , Costarum dolores , & Pectoris .
Quandò igitur hac viget , talia in morbis expecta-
re oportet .*

Detrimenta à Ventis oriunda hæc enumerat
Hippocrates , potissimùm autèm ab Australi-
bus , & Boreis , qui cæteris infensiores , fre-
quen-

Par. II,

C

quentioresque esse solent, & quodammodò reliquos alios è collateralibus complectentes, utrumquè Ortum, atquè Occasum, æstivum, & hyemalem, cum eâ amplitudine, quæ Tropicis, ab Aequatore, & ab Ortum Autumnali, ac Verno, competit: quippè non solùm Auster, sed Africus, & Notus, Venti Australes appellantur; sicuti Boreales ex adverso, Aquilo, Boreas, & Corus; & quemadmodum illi consimilem in humectando, & calefaciendo vim, facultatèmq; referunt; ità isti in exiccando, & frigefaciendo.

At verò sicuti Ventorum vis, atquè efficacia, varia observatur, ità Origo diversa esse debet, quæ planè tandiù Physiologorum ingenia fatigavit, ut intèr arcana Naturæ illiam pleriquè repositam existiment, cum post longam, continentèmq; inquisitionem, necdùm hætenùs patuerit. Certum autèm unicuiq; est, in his Aërem diversimodè agitari, atq; hùc, vel illuc violentiùs commoveri, undè pleriquè putatum, Ventum non esse aliud, quàm Aërem motum: quibus assentitur Hippocrates *lib. de flatib.*, definiens Ventum, *Aëris fluxum, & fusionem.* Ut autèm Aër impetuosius moveatur, quidpiã omninò alienum, ac differens, quod agitet, atquè impellat, cum illo intermisceri necessum est, cujus causâ varias quoquè exciter alterationes. Aristotelei halitus, è Terraqueo globo erumpentes, causam commoti Aëris dixere, qui vi Solis in altum elati, ubi ad secundam ejus Regionem offenderint, reperiuntur, ac nequeunt deorsum, cõtrà leviù naturam, tendere, in gyrum primùm revolvuntur, deindè hùc, aut illuc dissiliunt, & ventos gignunt in hanc, vel illam plagam excurrentes. At si exhalationes istæ uniusmodi sunt, eandèmq; sempèr

ter-

certeam naturam participant, profectò Venti omnes siccitatem præferrent, & ejusdem observarentur conditionis. Nequè verum est, quod Macrobius asserit *lib.2. in Somn. Scip. c.5.*, variari ventos à locorù, per quæ transeunt, varietate; adeoque Austrum in sua origine gelidum, per Zonam torridam commectu, sensim incallescere, atquè postremò ad Nos calidum pervenire; ut & ventum Septemtrionalem ad eos, qui Australes regiones inhabitant, propter eandem rationem: Nam deberent quoquè, qui Aestate calidi sunt, fieri per Hyemem frigidi, & qui Hyeme frigidi, per Aestatem calidi, cùm Regiones ex opposito rigentes, aut ferventes pervaderent; quin & nulli per Aestatem frigidi forent, & nulli per Hyemem calidi, sed omnes temporis constitutionem sequi deberent, aut etiàm locorum conditionem; atquè sub Zonâ Torridâ calidissimi, in Temperatâ moderati, in Frigidâ frigidissimi sempèr essent. Atqui falsum omninò est ventos sub Zonâ Torridâ æstuosos esse, etenim qui eas Regiones perlustrarunt, referunt suaves Zephyros, ac largos imbres, ventosósque, ibi vigere, temperarèque plurimùm perpendiculares Solis radios, ut propterea perperàm creditum sit Aristoteli, cæterisque Veteribus, Zonam illâ esse inhabitabilem. Nequè prætereà verum est Ventos tam vastas, remotásq; Regiones percurrere, cùm peculiaribus quibusdam locis concludantur, & suos unaquæquè Regio proprios, particularésque habeat flatus, quibus serenitate gaudeat, aut imbribus irrigetur, caleat, aut frigeat. Auster, & Notus venti Nobis Neapolim incolentibus humidissimi, Apulis afferunt serenitatē, quibus tamèn pluit flante Euro, vel Cæcia. Sed & non rarò alicubi Venti perflant sævissimi, quo

*v. Gas-
fond. 5.
3. l. 2. s.
1.*

tempore alibi , modico Telluris tractu interjecto , neq; levis aura perferentur . Cùm hic Neapoli anno 1688. Nonis Junii horribilis ille Terræremor accidit , quiescente post dirum præterem Aëre , viguit Romæ Auster vehementissimus . Undè liquet , oriri , aut perire flatus , Ventosque , longè propius , quàm ut vulgò putatur , ex specubus , è clivis , fastigiis , & radicibus Montium , è Mari , Fretis , Sinubus , nèc è tam diffitis locis proficisci .

At verò varietas Ventorum , ferentium sive frigus , sive calorem , referenda videtur ad halitus quidè , & vapores , qui è Terrâ , vel Mari erumpentes , per Aërem diffunduntur , sed naturam diversam referunt spirituo-salinam halinitri , ammoniaci , aluminis , sulphuris , vitrioli , bituminis , aliisque sæpè numero diffiliunt , atque feruntur , quò radii Solis impellunt , & Luna Telluri propinquior deprimit , aut peculiaris quædam loci habitudo coarctat . Equidè halinitrosi Aërem infrigidant , aluminosi , sulphurei , & ammoniaci calefaciunt ; misti , grandines simul , & procellas adducunt , & bituminosi etiã tonitrua , ac fulmina ; Ut propterea sit , cùm primi post æstatem Imbres procellis , grandinibus , tonitruis , ac vehementissimis flatibus consociantur , quia ex prærefactâ Tellure varii , diversiq; salium spiritus per Aërem sunt interspersi , qui mox nubibus conclusi , procellas excitant . Statis etiã temporibus spirant non rarò Venti ejus planè pravitatis , ut illis fata , fructus , flores , folia , palmites urantur , & veluti siderata vitâ priventur , ob hostilem , pessimamque vaporum , aut exhalationum flatus , ipsos promoventium conditionem , undè ros etiã , ac pruina ex his decidua infensissima vegetantibus esse solet , transitque in rubiginem . Sic quoque experi-

mur

mur Sale Nitro aquam congelari, & congelatam à spiritibus ex alumine, & ammoniaco elicitis exsolvi, & calesceri. Etesiae Venti ab Hippocrate memorati circa Solstitium æstivum, cum Nilus exundare incipit, quotannis spirant, atq; per eas Regiones æstum Aëris mirificè temperant, quoniam tùm aquæ ipsæ, tùm spiritus perflantes plurimâ nitri copiâ sunt referti. Hinc etiâ est, ut Boreales vèti Aërem serenum, & frigidum faciant; Austrini verò cõturbent, & nubilum, ac pluviosum reddant, quia vapores aquei à spiritibus nitrosis congelantur, ac præcipitantur; ab aluminosis verò dissolvuntur, & attolluntur. Sed & Radii Solis, ac Lunæ motus propinquior nostræ Telluri solent quoquè sæpèpiùs ventos in hanc, vel illam plagam propellere; undè oriente Sole Venti plerumquè spirant orientales, Eurus, Subsolanus, & Vulturinus; & occidenti Favonius, Circius, & Zephyrus, ipso in Occasum inclinante: in signis Australibus Austrini, & in Borealibus Borei sæpèpiùs perflant; quinimò ab Austrinis flatibus calor in Aëre sensibiliùs perferitur, frigus verò à Borealibus. Luna insupèr circa Tellurè depressior vim aëris elasticam comprimendo, & coarctando, Ventos quoquè excitat, plerumq; turbulentos, & irregulares, ob variam elateris commotionem, protrusionemque, nisi tamèn rectâ ex concordia impetu feratur. Diversa demùm locorum habitudo status etiâ vel excitat, vel variat, Etenim in Montibus, Speluncis, Isthmis, & in cujusvis generis fodiis, peculiare quidam status observantur; itémque in quibusdam Maris sinubus, Fretis, Scopulis, quia admirum halitus, aut vapores illinc erumpunt, aërem commoventes, & magis, minúsque agitant, huc, aut illuc, pro loci, & vaporum con-

conditione . Hac ratione Venti in montibus plerumq; frigorifici esse solent, in oris maritimis humectantes , & calorifici , atque in aliis locis alii, pro fossilium varietate, quibus Aër diversimodè refertus, diverso quoq; modo nostra Corpora afficit.

Hinc modò facilè ratio reddi potest, cùm Austri complura Corporibus, præcipuè debilibus, incòmoda afferant, præsertim verò Auditum hebetent, caliginem Visui offundant, Caput gravent. Quoniàm vapores plurimos concitant, & Aërem turbant, qui propterea viscera delaxat, & inquinat, cunctos liquores fluxiliores reddit, sed speciatim sanguinem à suâ compage laxiorem; undè gravedines, catarhi, hebetudines membrorum, totius Corporis laxitates, gravis auditus, & visus caliginosus. Gravius autèm præ cæteris Caput afficitur, quia debilius, atque externis alterantibus magis obvium, quocircà universo postmodùm Corpori torpor accidit; siquidèm gravato Cerebro, nervi quoquè, membranæ, & muscoli afficiuntur. Accedit, quòd nedùm respiratione, sed etiàm còtactu vapores per Aërem diffusi Corpora madefaciunt, ac poros Cutis infarcientes interturbant trãspirationem; sed enim tunc etiàm marmora exsudare conspiciamus à vaporibus ibi consistentibus in aquam. At verò expertum est, phialam nive repletam exterius in ambitu vapores per Aërem dispersos cogere in Aquam, ut exindè modicum post tempus plures amphoras colligere liceat. Nuperrimè etiàm excogitatus est Nobis Modus (& quidèm alius ab eo, quo, per salem plus, minúsve in lance ponderosum, usus est olim Galileus) interno scendi copiam, vel inopiam humoris in Aëre, ope cujusdam Instrumenti in planiphærii formam instructi, atque in XII. partes di-

V. ex
per. Flo

distributi. Id enim per suum gnomonem indicat in designatis partibus quantus humor cum Aëre sit commixtus. In pluviosa tempestate usque ad XI. progreditur hinc Neapoli; in boreali verò, & æstivata, nonnisi ad V. solum regreditur. Non mirum igitur, si tantoperè Capitis affectibus, artuum doloribus, & distillationibus obnoxia illa sit, musculi Corporis per id tempus relaxentur, & Organa sensuum obtundantur.

Cùm ergò hujusmodi tempestas Australium flatum prævaluerit, diùq; perduraverit, talia in morbis accidunt: idest ægotantes, licèt aliis morborum generibus sint correpti, his tamèn præterea symptomatibus afficientur, quæ sanè non sequuntur eorundem morborum naturam, sed Austrinam temporis constitutionem. Quamobrèm solers Medicus minimè ex his morbo supervenientibus decipietur tam in prognosi, quàm in Curatione, si Tempestatis habitudinem scrutatus, exploratum habuerit, quid vi morbi, & quid vi causarum externarum ægris contingat, ut benè etiàm advertit Heurnius.

At contrà in Aquiloniâ tempestate, Tusses vigent, præsertim aridæ Celso dictæ, & Faucium asperitates, à frigidâ, & nitrosâ Ventorum Borealium conditione, quæ pectori inimica est, ex eodem Hippocrate 5. *Apb.* 18. Fiunt etiàm alvi duræ, tum quia fellex humor in ejusmodi Aquilonaribus Tempestatibus minuitur, figitur, aut hebetatur; tum quia absumptis humiditatibus, quæ alvum laxare solent, venter adstringitur, & sæces obdurescunt: nam sicut non exigua humiditas unâ cum Aëre humido per inspirationem in Corpus hauritur; ita cū sicco absumitur; undè flante Boreâ magis sitire so-

le-

lemus, quàm flante Austro, etsi hic calidus, ille frigidus percipiatur. Horrores pariter, non quidem ab internâ causâ inducti, ut in febribus intermittentibus, sed ab eodem ambiente frigido perspirationem comprimente. Deniquè difficultates urinæ, costarum, & pectoris dolores, sive à concrecente sanguine, qui faciliè Pulmonibus, cæterisque partibus Respirationi inservientibus hærescit, sive ab impeditâ, interturbatâque perspiratione; sive etiã quia nitrosi Spiritus inspiratione Aëris hausti acriorem Sanguini communicant, ejusque Serum cogunt, ac exprimunt; undè adaugetur urina, & acrior evadit, atquè dolores laterales, & quandoquè etiã internæ inflammationes ibidem excitantur. Utramquè hanc Tempestatem Borealem, & Australium ventorum sic latinus Hippocrates expressit *lib. 2. cap. 1. Ex Tempestatibus Aquilo tussim movet, fauces exasperat, ventrem astringit, urinam suppressit, horrores excitat; Itè dolores lateris, & pectoris: sanum tamèn Corpus spissat, & mobilius, atquè expeditius reddit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores movet, alvum solvit, totum Corpus efficit hebes, humidum, languidum.*

Ejusmodi autèm à Ventis impetuosioribus tum austrinis, tum boreis, incommoda, quâ ratione vitari possint, edocuit Vitruvius, Palladius, atquè medicè magis Galenus in suis *libris de sanitate tuenda*. Memorabile verò est, quod olim est molitus Acron Agrigètinus (Laërtius id etiã factû scribit ab Empedocle ejusdem Acronis auditore) insignis sui temporis Medicus, atquè Hippocrate vetustior, ad vindicandam ab immani peste Siciliam. Is enim coriis bubulis, ad id affabrè comparatis, ventos primùm, quorundam montium, undè illi spirabant,

angu-

angustiis interceptis, coercuit, mox ignes plurimos accendi iussit, ut pravi halitus per Aërem dispersi absumerentur, isq; meliorem nactus conditionem, remedio in posterum foret sanguini, & Cordi, quod prius infecerat; Idipsum quoque gestum legimus ab Hippocrate, qui integras sylvas comburi præcepit, cum Græcia pravo Ventorum afflatu pestilentia vexaretur. Cæterum partibus speciatim affectis ex mala earundem Tempestatum Constitutione succurrendum erit iis præsidiorum generibus, quæ à Nobis alibi sunt memorata. Solùm hîc referam, quod Aristoteles *in suis problematis*, sedari Tussim animadvertit, illamque veluti momento desinere, cohibito spiritu. Verumtamen siccam esse decet, quæ ab aquilonia tempestate accidit, non autem humidam, quæ cum à concretis humoribus in cavo pectoris, aut pulmonis oriatur, non nisi, anacatharum moventibus medicamentis, curari poterit.

APHORISMUS VI.

Quando Aestas fit Veri similis, sudores in febris multis expectare oportet.

DE his, quæ accidunt ægrotantibus, ab Aquilonia, vel Austrina Tempestate, præcedenti Aphorismo egit Hippocrates, nunc ea prosequitur, quæ à mutata, variataque constitutione temporum eveniunt; præsertim verò Aestatis meminuit, cum Veris naturam æmuletur, atque febricitantes plurimum sudaturos, cum Aestas fit Veri similis, idest ingenti suo ardore deficit, & temperiem quamdam refert, non ab similem ei, quæ

Par. II.

D

in

in Vere naturalitèr contingit: & quoniàm Morbi per Aestatem vagantes plerumquè sudore finiuntur, quo carere solent ægritudines hybernæ, idcirco de Aestate solummodò hæc specialitèr notavit.

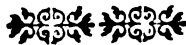
Nequè verò à temperie solùm Aëris vernali per Aestatem contingente, pleriquè volunt futuros in febribus sudores, sed à pluviosa constitutione, quipè quia Ver pluviosum esse solet; undè Aristoteles in *Meteoris* asseruit pluviosum magis esse Tempus Vernum, quàm Hybernium: tunc etenim Sol moderato Calore vapores è Terraqueo globo elicit, elevat, & in imbres commutat, qui sanè per Aestatem extenuati dispereunt, & in Hyeme congelascunt, vel aliò ab Aquiloniis Ventis amandantur. Cùm igitur Aestas sit Veri similis, imbribus abundans, sudores multi in febribus aderunt consequentes ejus tempestatis humidam, & pluviosam constitutionem. Hinc 2. *epidem. sect. 1.* dicitur *pluvias minutas in Aestate febres sudorificas efficere*. Modò minutæ pluvix sunt propriæ Vernalis tempestatis.

Ex his autèm facilè deducere licebit, quâ ratione Hippocrates sudores asserat multos in febribus expectandos: cùm enim Corpora multo humore per id temporis imbuantur, necesse est mori Naturæ, causam morbificam depellere conantis, illum subindè educi sudoribus, qui tùm febris impetu, tùm æstivi temporis ratione plurimi fient; quinimò etiàm à principio comparebunt, exudante nimirum spontè aqueo humore, poros Cutis, & glandulas subtercutaneas occupante, vel impetente.

Febres autèm speciatim memoravit, non quòd in cæteris ægritudinibus, quæ eo tempore contingere possunt, sudores ejusmodi nulli fiant; sed quia hi potissimùm febres comitantur, & ab æstu febrili

li promptius erumpunt. At verò non distinxit febris speciem, fortè quia omnes voluit comprehensas, eâ solum differentiâ, quòd in quibusdam sudores isti critici, & salutare sint, in aliis symptomatici, & inutiles. Quamobrèm tacitè Medicos admonet, nè sudoris copiam, ac promptitudinem omninò reformident, aut ultrò commendent; quasi verò damnum, aut emolumentum pro re natâ non sit interdum allaturus: etenim ab humidâ Temporis constitutione, non verò à causa morbifica, sudor ille provenit. Quamquàm possit etiàm cum humore febrili conjungi, & simul excerni salubritè, si nimirum cætera concurrant, quæ crifim salutarem comitantur. Porrò quemadmodum præcedenti Aphorismo adjectum est: *talia in morbis expectare oportet*; sic paritèr nunc dicitur, sudores multos in febribus esse expectandos, cum Aestas fit Veri similis, non quidè à febre, ejusq; causa, sed ab ambientis humidì, ac pluviosi constitutione.

Quòd si fortassè ejusmodi Verna constitutio vigeat per Aestatem, nè tamèn febricitantes sudare videantur, oportebit omnem industriam adhibere, ut illi ad sudorem disponantur; secùs duplici malo confictabuntur, altero à febrili causa, altero à tempestate pluviosa, undè impeditâ perspiratione, febris in longius producet, vel in pejorem commutabitur.

APHORISMUS VII.

In Siccitatibus febres acuta sunt. Quòd si ampliùs talis pergat esse Annus, qualem fecerit constitutionem, tales plurimùm morbos oportet expectare.

+3 Aph: 15

Primâ fronte videtur hic Aphorismus opponi illi, in quo dicitur: *siccitates sunt imbribus salubriores, & minus mortifera*. Nam si siccitates dicuntur salubriores, cùr est, quòd nunc febres acutas parere ferantur? Verùm in Græco Codice scribitur: *Ἐν τοῖν ἀύχμοις*: idest *in squaloribus*, qui extremam siccitatem, illamque diurnam significant, ut propterea non quamcumque siccitatem, sed summam, vehementemque adnotat hic Hippocrates, ut accuratiores Interpretes exponunt, quâ scilicet nimio ardore cuncta penè exarsacta, atque ambusta videntur. Nequè verò absolutè is protulit salutare omninò esse siccitates, sed tantùm imbribus, seu Austrinis tempestatibus pluviosis, salubriores, factâ nimirum intèr se invicem comparatione; de qua re postea dicetur.

Sed cùr in siccitatibus extremis febres acutæ fiant? Pleriquè rationem desumendam putant ex ipsamet naturâ siccitatis, quæ ferè sempèr cum calore jungitur, ut propterea vigente constitutione calidâ siccâ febres acutas exoriri necessum sit. At non video, quo jure isti mentem Hippocratis sic temerè velint extorquendam. Si enim de tempestatibus calidis siccis hanc sententiam protulisset, sanè dixisset potiùs, in *caloribus*, aut *æstibus*, quàm in *siccitatibus*, cùm cæteroqui Calor habeatur potior,

&

& efficacior qualitas, vi prædita excellentiori inter eas, quas primas vocant. At verò videtur congruè Hippocrates norasse siccitates, non calores, quia mens ejus erat referre detrimenta constitutionis oppositæ ei, quam in præcedenti Aphorismo protulerat de Aestate, in humidum vergente; ut proindè gratiâ exempli notatum voluerit, quòd quemadmodum ab humida tempestate longi morbi, ita ab arida breves oriantur. Accedit, quòd à siccitate extenuantur humores, absumunturq; aquosæ Corporis superfuitates, quæ morbos vel protrahunt, vel hebetant, undè non immeritò brevitatem, & acutiem illi præferent. Cùm insupèr Aphorismus singulas Anni tempestates complectatur, æquè enim de Aestate, ac de Autumno, Hyeme, & Vere videtur pronunciatus, proptereà ulus est Hippocrates eâ, loco exempli, constitutione, quæ communis omnibus esse potest, & indifferentè per utraslibet vagari: modò & Ver, & Autumnus, Aestas, & Hyems siccitatem præferre possunt, idest pluviarum vacuitatem: nequè enim alitè res sicca fieri dicuntur, nisi quia extenuatæ, atq; exsuccæ, omni penitùs humore exhauriuntur, ut in expressâ, exstâque spongiâ palàm fit. Modò per siccitatem extremam pori Cutis supra modum constipantur, partes obdurescunt, & perspiratio plurimùm impeditur; quin & sanguis ipse per Pulmones trajectory, non levitè à sua crasi, & fluiditate declinat, undè alicubi restagnans, & præsertim in apicibus arteriarum, febres excitat vehementissimas, atquè admodum periculosas. Sicùt enim præhumidus Aër, & austrinus, nocuus ex unâ est, sic ex alterâ parte aquilonius, & plus justo attenuatus, distracto videlicèt, ac, ut ita dicam, nimium furente ejus elatè.

Cæ-

Cæterùm secunda pars hujus Aphorismi desumpta est ex libro de humoribus, ubi & plura alia, ad Annorum tempestates pertinentia scripta leguntur. Nequè aliud ex illa inferre vult Hippocrates, nisi quòd morborum per tempora affectiones magnâ ex parte sequantur ipsius Anni constitutionem, ut propterea si tempestas sicca admodùm esse pergat, per universa Anni tempora, per omnes etiâ tempestates, febres acutæ magnâ ex parte sint expectandæ, sicut quoquè alius generis ægri tudines pro ratione vagantis constitutionis. Quo enim diutius squalor in Aère, ac Tellure perduraverit, eo etiâ acutæ ægri tudines graviores fient. Scriptum est autèm *magnâ ex parte*: nam satis est, si plerumquè Tellus, & Aër imbris non madescat, nèc humectetur, adeoque rarentèr pluat: vix enim fieri potest totum, integrumque Annum in nostris Regionibus imbris fore cariturum.

Sed nùm per idem omninò tempus, quo sicca, & imbris vacua Constitutio viget, acutæ febres, hic ab Hippocrate notatæ, observandæ sint, an verò in posterùm, non levis est hujus loci difficultas. Et quamvis aliquibus videri possit, nonnisi quo tẽpore arida tempestas urget, acutas febres vagari, juxtà effatum illud Physicorum, *Causas tunc reipsâ effectus parere, cùm adsunt, & vi, atquè impulsu, operationes promovent.* Nihilominùs si verba Aphorismi perpendantur, planè etiâ imminentes, & futuras comprehensas affirmabimus: dicitur enim, *tales morbos oportet expectare*. Si ergò expectandi, igitur per idem tempus, quo sicca viget constitutio, nō sunt. Nequè verò effatum illud Physicorum perpetuò verum est in Causis Procatarctis, & externis, sed solùm in Synectis, conjunctis, &
pro-

proximis: illæ namquæ, ut morbos inferant, debêt primò internas Causas excitare, quas intèr, & morbos est necessaria connexio; secùs verò cum Causis Procatarcticis: etenim adhùc vitato Aëre, atq; remoto cibo, aut motu, qui morbus ab his semèl inductus est, perseverat, nèc definit, nisi Causa interna, & proxima auferatur. Cùm itaquè Hippocrates de Causis externis, & Procatarcticis hìc agat, nimirum de Anni Constitutionibus, procùl dubio non modò de præsentibus, sed & de imminètib; quoquè, futurisque ægritudinibus exponendus erit. Rectè ergò dicebat Celsus *lib. 2. cap. 1. Nequè solùm interest, quales dies sint, sed etiàm quales antè processerint.*

APHORISMUS VIII.

In legitimis Temporibus, ac convenientem servantibus temperaturam, morbi legitimi, & boni judicii fiunt; intempestivis autèm, non legitimi, & mali judicii.

DE Aegritudinum successu in Anni tempestatibus sermonem hìc habet Hippocrates, ut nimirum ex his variè procedentibus sagax Medicus prælagire sciat quem modum illæ sint servaturæ, & quem quoquè finem habituræ sint; atq; morbos legitimos, & boni judicii futuros, si Anni tempora convenientèr processerint; illegitimos verò, maliq; judicii, si præposterè, atquè intempestivè se habuerint, & à propriâ, ac naturali constitutione declina verint.

Quamobrèm inquit primò *in legitimis Temporibus,*
vel

vel, ut alii vertunt, in *Temporibus constantibus*, aut *moderatis*, ut mavult Fuchsius. Legitima autem, & constantia tempora intelligit, cum singula propriam servant naturam, & suis unumquodque limitibus cōcluditur, ut scilicet stato tempore incipiat, desinatq; nec ultrà quàm deceat, & consueverit, progrediat, aut morem, conditionemq; naturalem excedat, vel prævertat. Hâc ratione si Ver sub Aequinoctio Arietis moderato calore inchoet sensim Aërem ab exceptis Solaribus radiis hyemali exuere rigore, & succedens à Solstitio Cancrî Aestas calorē augeat, qui deindè paulatim mitescat, Sole in Aequinoctium Libræ inflexo, legitima, & constantia tempora dicentur, suamq; servare temperaturam, & consuetudinem. Itaque tunc tēpora legitima erunt, & constantia, cum tempestivè adveniunt, desinuntque, & convenienti vicissitudine invicem succedunt.

Insupèr, & *convenientem*, ait, *servantibus temperaturam*: ubi nimirum Ver moderatum referat calorem, longè majorem, & excedentem Aestas, temperatiorem Autumnus, commutatum verò in algorem Hyems, prout ipsæmet Temporum Constitutiones expostulant: Quæ sanè non aliâ ratione variant, & vicissitudine regulari commutâtur, quàm à motu Solis accedentis, vel recedentis à nostro vertice, qui prout Spiras efficit modò sublimiores, modò humiliores suprâ nostrum Horizontem, ità radios immitrit vel propè perpendiculares, vel admodum demissos, adeoque Aestatem, & Hyemem parit, atque in mediis temporibus Ver, & Autumnus.

Præterea addit, exindè *morbos legitimos oriri*: legitimi autem Morbi intelligi possunt, aut qui simplices, & uniformes sunt, eundem semper modum ser-

servantes, atque ab eodem fomite pendentes; aut qui cum aliorum morborum symptomatis non junguntur; aut etiam qui constantes, & synceri observantur, non autem inæquales, fallaces, & varii, ut Autumnales, sicuti exponit Fuchsius; nec malè mortali velut maligni, quemadmodum vertit Heurnius.

Et demùm *boni judicii*, videlicèt salutaris judicationis, & exitus, absq; ullâ recidivâ, nequè cum ingenti corporis perturbatione, aut in locis incongruentibus, & periculosis. Cùm enim ab inæquali, & heterogeneâ materiâ non dependent, citiùs planè, ac faciliùs Naturæ viribus subiguntur, atque coctione, secretionèque extrâ corpus ablegantur: Quippè non aliâ de causâ spurix, & illegitimæ febres dictæ graviores, difficiliorsq; solutu esse solent, nisi ex commistione diversorum succorum, aut ex variâ fermentorum febrilium conditione. Hippocrates etiâ Hemitritæum periculosum dixit, quia unius generis febris non est, sed Quotidianæ, & Tertianæ naturam æmulatur.

Quòd si hæc non servaverint, sed intempestiva, inconstantia, immoderata fuerint, putà si Aestas humida sit, nequaquam calida; Vere nix, aut grâdines contingant, aliæque tempestates sibi ipsis pro more non respondeant, inconstantes, illegitimi, & mali judicii, oppositis planè de causis, morbi fient.

Undè autèm boni, vel mali judicii signa perenda sint, inquisitione videtur dignum. Et quidèm à symptomatibus potissimùm adjunctis, atque à coctione, vel cruditate illa facilè desumi poterunt. Symptomata enim leviora, vel morbo non dissentanea, salutarem exitum portendere solent; graviora verò, & morbo dissimilia, periculosum denunciant. Coctiones etiâ citò comparentes, nedùm,

bonum, sed & brevī futurum Morbi iudicium significant: Coctio siquidē prævalemē Naturam arguit, & Causam morbificam jam evictam, atq; secretam, adeoq; certam salutem portendit; undē Hippocrates 1. *epidem. sect. 2. Coctiones*, inquit, *judicii celeritatem, & sanitatis securitatem significant. Cruditates verò judicationis sublationem, aut diuturnitatem, aut mortem, aut eorundem recidivas.*

Cæterum sententia hæc clariùs videtur expressa, 2. *epidem. sect. 1.*, undē desumpta est, his verbis: *In quietis, ac constantibus temporibus, & annis, tempestivè tempesta prævalebentibus, boni status, & iudicatu facillimi morbi sunt. In inconstantibus verò, inconstantes; & qui difficultè judicantur. At verò nedum frigus, ardorem, siccitatem, aut pluvias, in his considerandas præcipit, sed etiã Ventos, Ortus, & Occasus syderum, ut ex libro de Aër. Aq., & hoc. memorat Gal. in Comment., de quo legatur Fuchsius hic *Annot. in Gal. Comm.**

Quæ verò in his locis Hippocrates commonuit, sanè experti sumus Anno 1690. in omnibus terè ægritudinibus. Cùm enim ab ineunte Vere Tempestates sibi invicem succedentes inconstantes admodum, atq; intempesta processerint, nam ipso Vere algores, & imbres, Aestate pruina, nubes, grâdines, & venti occidui, nobis frigorifici, potissimum spirarunt. Ad Autumnii principium, æstus ingens meridie, & Sole ad vesperam inclinante, mōx noctu, & sub aurorâ frigus molestum, quod deindè circa finem, dùm hæc scriberem, asperius percrebuit, vicissim stante nunc Borea, nunc Africo; morbi visi sunt, pauci licèt, sed varii, inconstantes, & illegitimi simul, atquè fallaces, ac malæ judicationis. Sed & utero gerentes plerumquè abortum pas-

passæ sunt : puerperæ vehementissimis doloribus vexatæ , vel interierunt , vel variis , atquè inopinis symptomatum generibus fuere affectæ , vel saltèm post diversas carneas moleculas excretas , tardissimè convaluerunt . Deliria quoquè melancholica , Tussis efferæ , dolores artuum contumaces , ac sæpiùs repetentes , febres malignæ cum exanthematibus , & morbillis , capitis dolores , Cerebri hebetudines , & saniei ex aurium ductibus , vel è parotidibus eruptiones , aliæq; similes ægri tudines popularitèr sunt grassatæ . Atqui Senibus potissimùm , & puerulis , hostilis fuit hic annus . Fructus quoquè omnes debitam maturitatem non sunt adepti , atquè uvæ præsertim acerbæ , ut etiàm ad mensem Novembris perductas , tempus apud Nos Vindemiæ novissimum , nondùm dulcem , gratùmq; saporem nactas , in usum Vini colligere necessum fuerit .

APHORISMUS IX.

Autumno Morbi acutissimi , atquè exitiales maxima ex parte . Ver autèm saluberrimum , & minimè exitiale .

Postquàm accidentia legitimorum , & constantium , atquè illegitimorum , inconstantiumq; temporum retulerit , comparat nunc Hippocrates quæ Veri , & Autumno , veluti Temporibus mediis , contingunt , atquè inquit in Autumno morbos magnâ ex parte acutissimos , & exitiales fieri ; Vere autèm , vel nullos , vel salutare , minimèque exitiosos . Fert igitur iudicium duorum Anni Temporum , quæ apud Nos mediocria existimantur .

Non omnes eodem modo Tempus Autumni metiuntur. Nonnulli ex Priscorum monumentis ab ortu Atcturi ad occasum Vergiliarum ejus limites definiunt. Alii cum Astronomis circumscriptum putat Aequinoctio Libræ, & hyberno Solstitio Capricorni. Agricola, & vulgus Hominū à primoribus imbris Septembris in choari, & usquē ad suprema Sationis tempora protendi. Medicorum deniquē pleriquē, cū primū inæquales vicissitudines caloris, & frigoris dies lubeunt, & quousquē frigus æqualitèr in Aëre consistere videatur: idque coherentèr Hippocrati *hoc eodem libro l. 4;* qui Autumnales ægitudines portendit à temporis inæqualitate, & inconstantiâ. Et sanè potior Causa, cūr Morbi in Autumno acutissimi, & exitiales accidant, videtur esse illius vicissitudo, atquē inæqualitas.

Quamvis autem vagari per Autumnū dicat morbos acutissimos, qui scilicet brevi finiuntur, non tamèn omnes, eo tempore evenientes, tales erunt, cū & non rarò pleriq; in longius tempus protrahantur, ut ex *Aphor. 22. hujus* clarè deducitur. Quamobrèm adjecit fore etiàm magnâ ex parte exitiales: quasi dicere voluerit, qui acutissimi accidunt, plerumquē in exitium terminantur; aut si exitiosi futuri sint, in longum tempus haudquaquàm protrahentur; & si fortassè diutiùs ferantur, vacabunt exitio, ut in quartanis, vel in quartanas desinentibus febribus præsertim experimur. Verùm credere quoquē licet paroxysmos dumtaxat ægitudinum in ejusmodi extremâ morborum acutie voluisse designare, exclusâ eorundem remissione, seu declinatione; quare cū dixit acutissimos fieri morbos autumnales, idem fermè intelligere voluit, ac citò ad augmentum illos pervenire: sunt etenim morbi,

bi, qui tardè admodùm omnia quatuor tempora percurrunt, quales chronici sunt: & alii, qui licèt tardum exhibeāt principium, celerius tamèn augmentum pertranseunt, quemadmodùm videntur esse inflammationes, & abscessus interni. Alii deniq; vix inchoant, ut statim ad augmentum, & statum deducātur, quemadmodùm Ardenes febres, & partium principalium ægritudines, Lethargi, Apoplexiæ, atq; de his videtur mētionem fecisse hoc loco Hippocrates, statuens morbos autumnales acutissimos, idest ejus fore conditionis, & naturæ, ut postquàm inceperint, statim augmentum acquirant. Et quidèm si exitiales sunt, procùl dubio declinatione carent, cùm certū sit apud omnes, lethales morbos declinationem non pertingere, sed vel in augmento, vel in statu interimere ægrotantes.

At verò adjectum est *maxima ex parte*: nàm non omninò, ac perpetuò mortem afferunt; quandoquidèm in longius tempus perducti, sicuti acutiem amittunt, ita & perniciem: quâ ratione observamus ægrotantes Autumno, si mortem effugerint, longissimam pati declinationem, sed tandèm convalescere.

Undè autèm tanta acuties, & perniciës Autumnalibus morbis adveniat, hic dubitare contingit. Major pars Medicorum incusat pravitatē humoris atrabilarii, eo tempore exundātis, qui cùm suapte naturâ virulentus existimetur, morbos proindè lethales progignit. Alii ad immoderatum fructuum esum referunt, quibus ajunt plurima congeri in humanis Corporibus excrementa, atq; sanguinem generari valdè obnoxium corruptioni. Sed Galenus in *comment.* plures causas commemorat: Inquit enim *Autumno hoc in primis inesse, quòd eadem die aliquandò calor, aliquandò frigus percipiatur. Deindè æstivum subsequitur tempus, in quo multis quidèm humores affati sunt, quibusdam*
verò

verò & vires sunt debilitata. Neq; solùm hac ratione Autumnus malus est, sed etiã quia primũ quidẽ humores movebantur ad cutem, atq; diffabantur; Autumno verò ab Aëris ambientis frigiditate trudentur, atq; ad interiora impelluntur.

Verùm qui Attrabilem insimulant, coguntur adhuc ejus humoris tunc geniti, ac prævalentis, causam referre; quam enim ab Aestate bilem naturalem adurere desumunt, non levioribus implicatur difficultatibus, quàm ipsiusmet atrabilis generatio; utraq; autem fictitia est, tucati coloris specie Nobis imponens, eiusdem omninò aspectus interiùs extitisse. Verumtamèn quo pacto se res hæc habeat, explicabimus in *Commentariis IV. libri.*

Qui prætereà ab esu fructuum causam deducunt, Naturam ipsam rerum omnium opificem primam, atq; supremam, infamare non verecundantur, quòd fructus procrearit, quo tempore in perniciem hominum cõspirent, cùm tamèn cõpertum habeamus, ipso quoq; confirmante Galeno, opimari Rusticos, Agricolas, atq; custodes Vinearum ab assiduo uvarum, ficuum, similiùmq; fructuum esu. Summo quippè consilio, atq; divinã providentiã factum est, Arbores per Aestatem, & Autumnũ fructus suos edere, ut humano forèt usui, in alimentũ ventribus tunc debilibus valdè accõmodum. Atquòd damna accidunt ex cibis solidioris substantiæ, & difficilioris digestionis, qui cum fructibus cõmiscuntur, atq; intemperantèr, & intempestivè ingeruntur; undè cruditates, putrefactiones, atq; ex his Vomitus, Lienteriæ, Cholerae, Diarrhoeæ, Dysenteria, Febres, & alia mala exoriuntur.

Vicissitudo verò Aëris videtur quoquè Verno Tèpori convenire, cùm adhuc tùm contingat è frigidò in calidum Aërem mutari, nequè minor mutatio

rio fit frigoris in calorem Vere, quàm caloris in frigus Autumno.

Verumtamèn quia Sol propius semper accedit nostro vertici, & dies efficit longiores noctibus, sensimque Aërem calefacit, quo congruentius vitæ fovendæ pro usu Respirationis utamur, propterea fit, ut salubrior sit mutatio frigoris in calorem Vere, quàm ea, quæ Autumno contingit calor in frigus. Calore enim cuncta viventia evalescunt, & vigorantur; frigore verò hebetantur, & languent. Aër quod, qui per æstatem tenuior, & laxior est effectus, confertioribus vaporibus adventante Autumno inficitur, imbribus, & frigore crassescit, ac densatur, undè perspirationes, inspirationesque non levitèr interturbantur. Sed & Vere repurgantur in Nobis humores, & leni quadam, atquè insensibili fermentatione cuncta Viscerum fermenta impuritatum, superfluitatúmque secretionibus reflorescunt, & sanguis ipse floridior redditus, atquè vegetior, tum vivificandis, tum nutriendis partibus accommodatior evadit, & quemadmodùm Annum tum veluti repuerascere observamus, ità Viventia quoquè omnia repubescere, & novam videntur induere corporis habitudinem.

V. Gal.
3. de
suend.
valer.
cap. 10

Non tamèn cunctis Terræ habitatoribus idipsum eodem tempore evenire fatendum est; nam, ut antea est notatum, cum Nobis Zonam temperatam, Septemtrionalem habitantibus Ver accidit, Sole perlustrante signa Arietis, Tauri, & Geminorum, aliis vel Aestas fit, vel Hyems, vel etiàm Tempestas alia Autumno non dissimilis. Nequè præterea indiscriminatim Ver omnibus saluberrimum fit, cum in Aegypto mense Majo, vel ineunte Junio Epidemiâ quâdam ægritudine Incolas illos affici con-

tingat, quâ, nonnisi *Gutta*, ut vocant, decidente paulò antè Nili inundationem, evadere datum est. Quæ namquè Hippocrates protulit, non sunt adeò catholica, & immutabilia, ut alicubi saltèm non fallant, quippè is ea, quæ vidit, ac pluriès observavit, summa quâ decuit ingenuitate, literis mandavit, ac Posteris in usum Hominum consideranda tradidit, quæ aut Locorum varietate, aut Temporum differentiâ, non mirum si varient. Constat namquè diversis omninò dogmatibus tractari Medicinam apud Aegyptios, Chineses, Japonenses, Tartaros, Americanos, quæ monumentis Hippocratis parùm, vel nullimodè cohærent; cum & his alii morbi, aliæque tempestates accidunt, & alia quoq; alimentorum, ac medicamentorum genera sint in usu. Nobis autèm plerumquè congruunt, quia in pluribus, imò ferè in omnibus cum Græcis, & Asiaticis convenimus, & quæ his accidere Hippocrates expertus est, planè cæteris Europæis nullâ, vel modicâ varietate, in singulis Anni tempestatibus contingunt; At verò reliquis Terræ habitatoribus, sive Antæcis, sive Antipodibus, non itèm; sicuti nèc aliis hinc procul distitis, aut Soli, aut Ventorum, aut Ciborum, & potuum varietate, vel proptèr vitæ genus varium, differentemque ab incunabulis consuetudinem.

APHORISMUS X.

Autumnus Tabidis malus.

EXitiosum ægrotantibus dixit Autumnum præcedenti Aphorismo Hippocrates, nunc specialius Tabidis nocuum pronunciat, ut ædum acutos, sed etiã chronicos morbos complectatur, atquẽ in exẽplum ducat. Indefinitẽ autẽm Tabidos nominat, hæud distinguens, quã Marcoris specie affectos velit; quocircã Galenus in *Commentario* habet: *utrũ verò illos solũ nominet Tabidos, quibus Pulmo est exulceratus; vel omnes quomodocumq; extrema confectos macie, non possumus conjectari.* Verumtamẽn *τὰς φθίνας*, quã voce utitur Hippocrates, magis propriẽ significare videtur eos, qui ex affecto Pulmone maciem incurrunt. Plura namquẽ Tabis genera memorat idem Hippocrates 2. *de Morbis*, & *lib. de Internis affectionibus*. Senilis una est, in qua absquẽ ullo Pulmonis ulcere ejiciuntur purulenta, seu potius compacta, & phlegmatica excrementa, similia puri. Altera dicitur Dorsalis, in qua juxtã dorsũ, *V. ibi P. Saliũ & Ronseu in Epist.* & spinam, sentiuntur titillationes quædam, veluti decurrentes formicæ: de aliã huic congenere eruditum libellum nuperrimẽ edidit Franciscus Glissonius *de Rachitide* inscriptum. Tertia appellatur Pulmonica, quæ ex ulcere Pulmonis oritur, & primũ sanguinis, mox puris excreatione ægros perimit. Aliæ quoquẽ aliis in locis referuntur ab affectis, atquẽ obstructis visceribus; Undẽ Celsus *lib. 3. cap. 22.* Hippocratis plerumquẽ dogmata sectatus, & Atrophiam, & Cachexiam, præter Phthisim; atquẽ alii

Par. II.

F

Col-

Colliquationem, & Marasmodum, tùm torridum, tùm frigidum dictum, ad Tabem, veluti ad genus recurre.

Ex his autem pessima procul dubio reputatur, quæ ulceratum Pulmonem sequitur, ac sputum purulentum, de quo idem Hippocrates in *Coacis prænotionib.* hæc protulit: *Quibus Tabidis sputum in igne gravem nidorem olet, & capilli de capite fluunt, pereunt, & quibus in aqua Maris in aëneo vase posita expuentibus, pus ad fundum sedit, brevi pereunt; & quibus Capilli defluunt, à profluvio alvi moriuntur.* Idipsum etiã animadvertit 5. *Aphor.* 11., 12., & 14. Ex quo Celsus lib. 2. cap. 8. in *Tabe*, inquit, *sputum mistum, purulentum, febris assidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in Corpore tenui, periculum subesse testatur. Si quis etiã in eo morbo diutius traxit, ubi capilli fluunt, ubi urina quadam araneis similia supersidentia ostendit, atquæ in sputis odor fædus est, maximeque ubi posthac orta dejectio est, protinùs moritur, atquæ si tempus Autumni est, quo ferè, qui cætera parte anni traxerunt, resolvuntur.* Dicitur etiã 6. *Epidem. sect. 7. Tabescentibus Autumnus malus. Malum itè Ver, cùm fici folia Cornicis pedibus similia fuerint: Quo nimirum Tempore algorem spirat Favonius, & inæqualitatem in Vere parit.*

Nequè verò solùm his Tabescentibus nocuus est Autumnus, sed etiã emaciatis quibuscumquè. Pluriès namquè experti sumus à Diabete, ab ulcere Renum, ab obstructione inveteratâ, à doloribus Coxendicis, ab immodico hæmorrhoidum profluvio, similiq; ægritudine diurnâ extenuatos Autumnopariisse, vel etiã mense Martio, cùm inæqualitatem refert, atq; vicissim modò calore, modò frigore, afflatu Ventorum vario, Aër inficitur.

Cür

Cùm autem Autumnus Tabidis malus sit? Gale-
 nus in *Comm.*, quia siccus simul, frigidus, & inæ-
 qualis est, inquit. At sibi ipsi, & Hippocrati con-
 tradicere videtur, ex 2. *Aphor.* 34., ubi dicitur: *in*
Morbis minus periclitantur, quorum natura, aut eta-
ti, aut consuetudini, aut Anni tempori magis congruit
morbis. Calida enim natura, subdit ibidem Gale-
nus, & atati, & consuetudini, & tempori, & anni
constitutioni, ac regioni, morbi calidiores sunt con-
gruentes, frigidioribus vero frigidiores; eadem ratione,
& siccioribus sicciores, & humidioribus humidiores.
 Sed & ob urentem siccitatem, Tabidi periclitarentur
 quoque Aestate; atque ob siccitatem simul, & algo-
 rem, magis Hyeme: At siccus Aër Pulmonis
 ulceri magnoperè prodesse consuevit ad saniem ab-
 stergendam, & ulcus consolidandum, ex eodem 5.
meth. cap. 12., qui propterea Tabiarum Aërem Pul-
 monis exulcerationibus conferentem scribit.

Potius ergò Tabidis nocuus videtur Autumnus,
 quia Aërem suâ inæqualitate perturbans, atque he-
 terogeneis halitibus inficiens, in causâ est, ut san-
 guis per Pulmones trajectus, atque cum eodem
 Aëre commistus, magis, magisque, indebitâ fermen-
 tatione exagitetur, & dissolvatur. Constat etenim
 sanguinem in Tabefactis fluidum, dilutumque ni-
 mis fieri, atque muriaticâ quâdam acritate disso-
 lutum, ineptum evadere partium nutritioni: cùm
 autem ambientis Aëris inæqualitate is gravius af-
 ficitur, atque tot vicissitudinibus perturbatur, pla-
 nè nedùm Pulmonem ipsum, sed & reliqua alia vi-
 scera acrius molestat, adauctâ non minimùm præ-
 conceptâ acritate, ac dissolutione. Atqui hæc lon-
 gè graviora fiunt in Tabidis ex pure, & ulcere
 Pulmonis, cùm inquinatus, commotusque tam re-

pentè Aër proximius partem ipsam affectam pervadens, ulcus, pus, & circumcuntem sanguinem inficiat, undè majora procùl dubio mala expectanda sunt. Per idem quoquè tempus distillationes vagantur à compresso, gravatòque Aère, perspirationem interturbante, & quodammodò coarctante glandulas, atquè aquosos liquores per illas excurrentes; undè Catarrhi, Tusses, Gravedines: Sudor quippè per Aestatem uberrimus, omninò, vel magnà ex parte supprimeatur in Autumno, undè hos, aliòsq; graviore morbos parere solet. Modò si hæ nocent sanis, quàm acerbius oberunt tabefactis? His planè perniciosissimæ sunt istiusmodi alternationes, atquè cujusvis generis vicissitudines, veluti carnibus, & sanguine consumptis.

APHORISMUS XI.

De Temporibus: Si quidè Hyems sicca, & aquilonia fuerit; Ver autèm pluviosum, & australe, necesse est, Aestate febres acutas fieri, & lippitudines, & intestinorum difficultates, præcipuè verò Mulieribus, & Viris, qui natura sunt humidiores.

EAs in posterum prosequitur Hippocrates Morborum constitutiones, quæ mutationes Temporum consequuntur, certâ quâdam, constantique serie sibi invicem succedentium, ut quemadmodum ex Anno, si uniusmodi sit constitutionis, antea scripserit consimiles futuras ægritudines, ità nunc ex illo per singulas tempestates vario, varias quoquè, differentesq; successuras prædemonstrat

strat. Initium autem facit ab Hyeme, quam (cum
 ficea, & Aquilonia est, cuque Ver pluviosum, &
 Australe succedit) parituram ait in Aestate ægri-
 tudines acutas. Hanc sententiam sic Celso vertere
 visum est *lib. 2. cap. 1. : si Hyems sicca Septentriona-
 les ventos habuit, Ver autem Austros, & pluvias
 exhibet, ferè subeunt lippitudines, tormina, febres, ma-
 ximeque in mollioribus corporibus, præcipuè in mulie-
 ribus. At verò libet illam ex libro de Aère, Aquis,
 & Locis, undè desumpta est, unâ cum ejusdem ra-
 tione hic transcribere, ut ex utriusq; loci contextu
 mentem Hippocratis assequamur. Si quidè Hyems
 sicca, (ibi inquit) & aquilonia fuerit, Ver autem
 pluviosum, & australe, necesse est, Aestate febres, &
 lippitudines fieri. Et mox addit : Cum enim Aestas
 de repente accedat, dum Terra adhuc humida est à
 Vernis imbribus, & Austris, necesse est astium dupli-
 catum esse, & à terra irrigua, ac calida, & à So-
 le urente, cum ventres in Hominibus nondùm constricti
 sint, nequè Cerebrum resiccatum : non enim fieri po-
 test, cum Ver tale existat, ut Corpus, & Caro, non
 humore fluida fiant, adeoût febres acutissime in om-
 nes irruant, maximè autem in pituitosos. At Dysen-
 terias par est fieri, & mulieribus, & viris humidio-
 ribus. Et si circa Canis exortum accedat aqua, ac tẽ-
 pestas, & Etesia spiraverint, spes est cessationis, &
 ut Autumnus salubris fias ; sin minus, periculum est,
 nè & pueri, & muliores moriantur, minimè verò
 Senos ; & nè qui superstites evadunt, in Quartanas
 desinant, & ex Quartanis in Hydrops. Hæc ille.*

At verò quamvis sententia hæc uberiùs ex libro
 de Aër., aq., & loc. explicata videatur, non ta-
 mèn omninò difficultatibus vacat. Et quidè pri-
 mò dubitare contingit, cùm Hippocrates Hyemem

voluerit considerandam in ægreditudinibus eventuris in Aestate: si enim ægreditudines acutas Aestate contingentes non aliundè deduxit, nisi ab humidâ Tellure ob imbres, & ventos austrinos in Vere, procul dubio satis erat notasse Vernum tempus pluviosum; & australe, nullâ mentione factâ Hyemis siccæ, & aquiloniæ. Verùm, quia ex siccâ, & aquiloniâ constitutione hyemali Tellus aridior effecta Vernis imbribus largiùs humescit, nequè solum superficie-tenus, sed altiùs in hiatribus, & voraginibus pluvias excipit, propterea fit, ut per Aestatem vapores indè elevati Aërem inficiant, & coarquant, undè postmodùm ægreditudines acutæ.

Cùm præterea dixerit Hippocrates, necesse esse Aestate febres acutas fieri; fortè quia inevitabiles: quippè quod necessarium dicitur, inevitabile quoque est. Sed reverà non adeò futura certò est ejusmodi acutarum ægreditudinum constitutio, ut penitus vitari non possit, cùm & insalubritas illa Aëris correctionem admittat. Nequè audiendus Galenus, id asserens pronunciatum ab Hippocrate, veluti ex naturâ rei persuaso, & non ex observatione: Nam nulla convincens ratio apparet, quæ cogat isthæc omninò eventura. Sed & contrarium nupèr experti sumus, ab hybernâ tempestate siccâ, & succedente Vere pluvioso, nullas per Aestatem exitisse ægreditudines acutas, sed, quas antea retulimus, medio ferè Autumno, etsi hujus initium fuerit æstuosissimum. Nequè verò Hippocrates quod scripsit, ex confectis ejuscemodi (ut Galenus ipse) argumentis colligere unquam ausus est, sed potiùs ex iteratis, accuratissque observationibus, quas fortassè etiàm aliis à Veterioribus habitis comparavit. His ergò solum fisis, omissis fallacibus argumentis, ex nec-

cessitate dixit sic morbiferam futuram Aestatem, cum Naturæ effectus plerumquæ conformes esse soleant, ubi eadem ad illos gignendos concurrunt. Verùm quemadmodum à Ventis Etesis, & ab imbribus circa Canis exortum supervenientibus, spes est cessationis, ut ipse subdit; ita poterit ejusmodi constitutio aliis quoquæ de causis, vel infringi, vel aboleri.

Insupèr cùm dixerit à Terrâ irriguâ, & à Vernis imbribus duplicatum æstum fieri, cùm potius imbres, & Terra humectata calorem, & æstum temperare debeant, ex doctrinâ Aristotelis, & Galeni, qui volunt humidum, actione saltèm indirectâ, igni, & calori obsistere. Galenus pro more confugit ad putredinem, *habiles enim, is inquit, sunt humiditates modum excedentes, ad putrescendum*. Sed nimis inanitèr; indè enim inquinari potest Aër, non incallescere. Potius ergò à vaporibus in Aère confertioribus æstus geminatur. Etenim cùm Aër crassior, & dèrior fit, radii Solis ad Terram trajecti, ex regulis Dioptricæ, magis intenduntur, & impensius Nos feriunt; quin & incidentes in madidam Tellurem resiliunt, iterumque deducuntur in Aëra, undè tot, tantisque solaribus radiis, veluti spiculis, nedùm Aër ipse exæstuat, sed & Animantes cunctæ urenti ardore molestè admodum laceffitæ, graves, ardentisque subeunt ægritudines, ut adhuc in rabiem sæpissimè agantur, in iis præsertim Regionibus, quæ suapte naturâ calidiores esse solent. Hinc autèm contingit, ut ex Aëre vaporibus confertiori æstum molestissimum patiamur, atquæ ab apparentibus per ipsum staminibus veluti in Aranearum telis futuros imbres conjicere soleamus, quos præsentientes quoquæ Anseres, & Anates impensius

ob-

obstrepunt, & præter morem volitant; muscæ verò solito infensiores fiunt, undè & ab his futurum imbrem Meteorologici præfagiunt. Eadem ex causâ loca quæcumquè fluminibus, aut stagnis circumvallata, aut propè palustres aquas extracta, Aestatem patiuntur æstuosissimam ab Aëris crassitudine, quæ non nisi à vaporibus cum illo plurimum intermistis exoritur.

Amplius, quâ ratione subjunxerit febres acutissimas exoriri ab Austris, & imbribus, quibus carnes molles, & humores fluidi, & aquosi fiunt; Immo Corpora potissimum pituitosa, ac Mulieres, & Viros humidiores affici doceat. Febres siquidem acutissimæ hic præfagitæ potius pitrocholos, & biliosos, quàm homines pituitosos corripiant: pituitosi namquè succi diurnas, & spurias febres pariunt, ex Galeno 1. *Epidem.*, & 2. *de differ. febrium*. Verùm hæc difficultas sicuti Galeni doctrinam vulnerat, ita Hippocratis dogmatibus suffragatur. Hic enim nec ab humoribus febrium periodos deduxit, nec ab iisdem putrescentibus febres pendere arbitratus est, sed solum à motu sanguinis perturbato, vel ab ejusdem recrementis vitiatas, atq; in acidum, falsum, amarum, aliâque degeneratis, quemadmodum expressè docet *lib. de Veteri Medicina*, ubi nō propter calidum simpliciter homines febricitare, neq; hoc esse febrium Causam, inquit, sed amarum, acidum, falsum, aliâque innumera. A commotis autem, turbatisque humoribus febres, cæterâque ægritudines acutas proficisci pluriès repetit *lib. 4. de morbis*. Nequè verò acutas febres hic fieri dixit ab humoribus pituitosis, ut putat Galenus, sed futuras febres, aliâque ægritudines acutas ex Temporum inæqualitate, illâque magis foeminas,
&

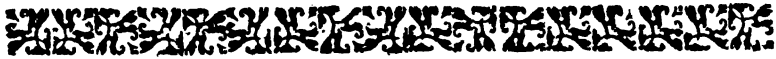
& humidiores viros afficere, defumptâ fortassis ratione, vel à majori horum Corporum impuritate, vel ob minorem ejuscemodi causis alterantibus repugnantiam: sunt etenim in his carnes molliores, laxior cutis, & sanguis ipse hebetior, undè faciliùs alterationibus subjiciuntur.

Postremò, quare spirantibus Etesis spem faciat cessationis malæ Tempestatis æstivæ, causa in promptu est, quoniam Etesis Venti sunt salutares, & spirare solent quotannis ab exortu Caniculæ, quem V. Plin. l. 2. c. 47. & lib. 37. & alii præcedunt prodromi dicti, quasi præcursores. Intèr cætera autèm commoda, illud videtur præcipuum, quod serenitatē afferant, & Aërem ab inquinamentis repurgent: participant enim boream, & nitrosam conditionem, valentem superfluitates humorum ab obesis, & muliebribus Corporibus absumere, atquè emendare. cap. 5. & Aul. Gall. lib. 2. cap. 18.

Cæterùm speciatim notavit Hippocrates ex processu istiusmodi Tempestatis non solùm febres acutas, sed & eventuras lippitudines, seu Oculorum, Inflammationes, & Intestinorum difficultates, græcè Dysenterias. Acutæ febres non tam ab humore, quàm à loco, ubi is colligitur, & fermentescit, exoriuntur; quippè illæ non fiunt, nisi sanguis incitatiores motum adigatur, ut seipsum exuat à cõpage alterius in arterias, & venas præter morem intrusi, aut etiàm hærentis alicubi. Lippitudines verò non dissimilitèr oriuntur à sanguine in adnatâ tunicâ restagnante ab impedito illius motu, qui per exiles ejusdem tunicæ arteriolas in venulas foret traducendus. Porrò ab importunâ ejuscemodi Tempestate facilè crassescit sanguis, pori cutis obstruuntur, Cerebrum gravatur, hebetantur oculi, & universæ tunicæ mollescunt; undè hæc, & alia ma-

la Caput lædentiã, facilè est hominibus evenire, & antea idem Hippocrates Aphorismo V. animadvertit. Iisdem de causis contingit Dysenterias excitari; siquidè excrementa Corporis eã constitutione procul dubio cumulatiõra, & succi dissolventes tùm Ventriculi, tùm Intestinorum nimiùm diluti, benè poterunt omnis generis profluvia per alvum conciere. Quò fit, ut Hippocrates referat fœminas potissimùm, & viros humidiores hisce alvi egestionibus infestari, quippè qui cæteris excrementosiores, molliorèsque, pluviosã, & austrinã constitutione magis offenduntur, præsertim in Ventris laxitate, veluti illum à natura nacti reliquis omnibus lubriciorem. Verumtamèn his, aliisque ingruentibus ex hac tempestate ægritudinibus expediet obistere recto, convenientique usu ciborum attenuantium, parco potu, exercitiis ad sudorem usquè promotis, & medicamentis cùm Caput, tùm Ventriculum roborantibus.

APHORISMUS XII.

Si verò Hyems Australis, & pluviosa, (& serena) fuerit; Ver autèm siccum, & aquilonium, mulieres, quibus partus in Ver incidit, ex quacumquè occasione abortiunt: Quae verò pariunt, imbecilles, & morbidos infantes pariunt, quare vel statim intereunt, vel tenues, & valetudinarii vivunt. Cateris verò Mortalibus difficultates Intestinatorum, & lippitudines siccae fiunt; Senioribus autèm distillationes, quae citò interiment.

Hic etiàm Aphorismus est desumptus ex libro de Aëre, Aquis, & Locis, ubi fusiori sermone constitutionem hujusmodi describit, & ægrotudines subindè futuras cum suis Causis enarrat. Sic autèm exponitur à Cornario, & Cardano. *Si verò Hyems Australis fiat, & pluviosa, & clemens (Cardano ex Veteri versione tranquilla, clariùs placida) Ver autèm boreale, & siccum, & tempestuosum, primū quidem mulieres, quae uterum gestant, & partus ipsis ad Ver instat, abortum facturas esse verisimile est. Quae verò etiàm pepererint, impotentes, ac morbosos pueros parere, itaùt aut statim pereant, aut tenues, & debiles, ac morbosè vivant. Atquè hæc quidem mulieribus, reliquis verò Dysenterias, & lippitudines siccas, & aliquibus defluxiones à Capite in Pulmonem. Pituïtosis igitur Dysenterias fieri verisimile est, & mulieribus, pituita de Cerebro defluente proptèr Naturæ humiditatem. Biliofis verò lippitudines siccas, proptèr Carris caliditatem, ac siccitatem. Valdè autèm Senibus defluxiones proptèr raritatem, ac eliquationem*

venarum, adeoût aliqui quidē de repente pereant; aliqui verò semisiderati, aut dextra, aut sinistra parte fiant. Cum enim Hyems sit australis, & pluviosa, ac calida, & Corpus non adstringatur, nequē vena, Vere accedente boreali, & sicco, ac frigido, Cerebrum postquam ipsum dissolvi, ac purgari contigit à gravedine, ac raucedine, tunc simul cum Vere stabitur, ac costringitur; quare repente Aestate accedente, & ardore, ac mutatione contingente, hi morbi incidunt, & intestinorum levitates, & aqua intercus, ferè reliquis morbis definentibus, superveniunt, quum non queant facile Ventriculi à concepta humiditate exiccati.

Quoniam ergò in libro de Aëre, Aquis, & Locis, undè hic Aphorismus transcriptus est, expressè refertur Hyems Australis, pluviosa, & clemens, seu placida, non videtur expungenda vox hæc *εὐδία*, licet minùs aptè à Leoniceno serena exponatur; unde factum est, ut pleriquè nedùm illam omiserint, & l. 9. ep. 1. sed acriter in eos Interpretes sint inveci, qui retinendam illam omninò voluerunt; quinimò Cardanus ad confusionem omnium inquit, id pertinere; quamquàm postea putet, in libro de Aëre, aquis, & locis, utrumquè, *tranquillum* scilicèt, & *tempestuosum*, veluti invicem opposita, benè convenire; in hoc autè Aphorismo neutrū. Ut autèm res agatur, nō tanti ea momenti est, ut vel mentem Hippocratis extorqueat, vel sententiam depravet, vel Causas morbosæ istius Tempestatis adulteret. Perindè enim est si dictio hæc adjiciatur, aut expungatur, & si clemens, tranquilla, placida, vel ut aliis placet, tepida, aut etiàm serena exponatur, modò id retineamus, voluisse Hippocratem Hyemem ità constitutam, ut à rigidâ, & consuetâ suâ conditione non minimū deflectat: Equidèm Hyems, ob extremum Solis recess-

cessū à nostro Vertice frigorigica solet esse; at verò, ut morbiferam constitutionem hanc afferat, Australis simul, & pluviosa, atquè à consueto rigore declinans, hinc ab Hippocrate exostulatur, quò nimirum fiat, ut vices permutet cum succedente Vere, quod eadem de causâ oportere siccum, & aquilonium esse is animadvertit. Cæterum posse Hyemem placidam simul, & Austrinam haberi, fatetur idem Auctor 2. *epidem. sect. 3.*, cum inquit: *in Perinthum circa Solstitium serè æstivum venimus; facta autem est Hyems clementi Cælo austrina*, &c. Atquè passim in his nostris Regionibus ad Mare Mediterraneum positis experimur Hyemes tam placidas, clementes, & Austrinas simul, ut Vernum tempus referant. Placida autem, & clemens Hyems dicitur, cum algida non est; Austrina verò, quæ australibus plerumquè ventis, haudquaquam tamèn impetuosissis, & per sublimiora discurrentibus perfatur. Sed & Pluviosa quoquè erit, si per intervalla imbres admittat exiguos, & fugaces. Aliter etiàm Austrinam, & tranquillam Hyemem student alii compositam explicare, documento Galeni *lib. 3. epidem. sect. 3. comm. 1.*, Annum tranquillum, & austrinum, ab Hippocrate ibidem memoratum exponentis, quem vide sis; Nobis autem suffecerit hæc breviter adnotasse.

Talem igitur exigere videtur Hyemem Hippocrates, quæ Cutis poros potius laxet, caput vaporibus repleat, & sanguinem dilutiorem, atquè aquositatibus imbutum reddat, universumque Corpus molle, languidum, & succiplenum efficiat, ut proinde, adventante Vere, frigorigico, & aquilonio, ob compressas, densatasq; partes, detentis humoribus, & halitibus, foetus in Utero gerentibus, & Viscera interiora in cæteris Hominibus graviter inficiantur.

Ne-

Nequè enim à solâ Hyeme Austrinâ , sed à succedente Vere aquilonio, prædicit Hippocrates futuros abortus in gravidis , aliásque ægri tudines in Viris , cùm scilicèt perspiratio interturbatur , & sanguis nequit convenientèr repurgari .

At verò nèc ista tempestatum indebita vicissitudo fatis est , ut abortum provocet , sed tantùm disponit , ut is , quacumquè aliâ de causâ vel internâ , vel externâ accedente , subsequatur ; quamobrèm tunc abortient Utero gerentes, cùm animi motionibus perturbatæ , aut immodicis exercitationibus commotæ , aut laxiori victu , potúque usæ , cumulas , ex præcedenti Temporum vicissitudine , detentásque humorum superfluitates , veluti consopitas excitent , & exagitent ; undè Uterus , ejúsque vasa laxentur , atquè lubriciores viæ redditæ deponant , quod interiorius est reconditum . Hinc in Aphorismo adjectum est , ex quacumquè occasione gravidas abortire , veluti quæ commoveat , agitétque excrementa , per Hyemem austrinam congesta , atquè ab aquilonio Vere detenta , ut hæc commota , & agitata delaxent vasa Uteri , & abortum afferant . Contingit autèm foetum potissimùm ab his labefactari, quia , tenerior cùm sit , facilè quascumquè alterationes suscipit , & succumbit .

Quòd si Causæ istæ externæ desint , nullámque præbeant Utero gerentes ejuscemodi perturbationis occasionem , adeóq; ad legitimum pariendi tempus perveniant , fore adhuc subdit Hippocrates , ut ipsæ partus edant imbecilles , & valetudinarios ; quippè humores illi antea cumulas , per partum fieri nequit , quin commoveantur , & commoti tenellum foetum non inficiant , & perturbent . Sed & verendum valdè , nè per tempora partum præcedentia , ad

Ute-

Uterum cum foetus alimento delati, teneras ejus partes etiã foedaverint, & coinquinarint unã sanguinem; undè postmodum languor, & mala valetudo, vel etiã interitus statim à partu, cum præsertim Aëri, per aquiloniam tempestatem algido, subjiciuntur.

Hæc speciatim de gravidis, atquè enixis adnotat; Cæteris verò hominibus difficultates Intestinarum, & siccas lippitudines accidere subdit. Vocantur autem siccæ lippitudines, ut explicat in *Comm.* Galenus, quæ sunt sinè fluxu, nam cum oculis illachrymantibus humidæ dicuntur. At verò lippitudines potiùs graciles, & picrocholos corripient; obesos verò, & humidos, intestinarum difficultates: quod & idem Hippocrates exposuit *c. lib. de Aër., aq., & loc.*, inquiens: *Pituitosis igitur difficultates intestinarum fieri, verisimile est, & mulieribus, pituita de Cerebro defluente, proptèr naturam humidiorẽ, & biliosis autem lippitudines siccas proptèr Carnis caliditatem, ac siccitatem.*

Deniquè Senioribus accidere ait distillationes, quæ citò interiment. Has autem non simplices esse, quales ad os, & nares, feruntur, manifestè deducitur ex eo, quòd hìc in textu subjicitur, citò interimere; & clariùs explicatur *c. lib. de Aër., Aq., & loc.*, ubi proptèr raritatem, & eliquationem, venarum ejusmodi defluxiones in Senibus fieri dicitur, quibus aliqui repenti periant, & alii semisiderati dextra, aut sinistra parte fiant. Modò etfi defluxiones, distillationesque in Senibus difficultè concoquantur, non tamèn repenti interimere solent, aut siderationem afferre. Quare putandum, ex aquiloniã tempestate Cerebrum, per Hyemem Austrinam humoribus aquosis, & crassis repletum, quo-

quodammodò comprimi, ejúsq; ductus, atquè emis-
saria impediri, quo minùs valeat seipsum ab hisce
superfluitatibus repurgare, quæ proptereà ex vicio
per moram, & per frigidum aërem contracto, si
principium nervorum, & nervos ipsos occupent,
Apoplexiam, vel Hemiplexiam afferent; si verò
venas, aut Vasa lymphatica subeant, lævitates In-
testinorum, & Hydropes, similésque alios morbos
parient; ut ipsemet prosequitur *cit. lib. de Aëre,*
Aq., & Loc.; quin & si in pulmones decumbant, &
Cordis vascula pervadant, citò etiàm interiment.
Hæc autèm faciliùs videntur Senioribus evenire,
quippè qui distillationibus obnoxii sunt, & Capi-
te, ac pectore prælanguidi, ambarum partium ægri-
tudinibus sæpenuerò laborare solent.

Quoniàm verò hæc mala Senioribus accidere in-
quit, verissimile admodùm est prænotata Juniores
arripere; quamobrèm rationi consentaneum videtur,
non solum pro ætatum diversitate, sed etiàm pro
cujusq; variâ constitutione, & Corporis habitudine,
vitæque antecetâ, diversimodè cum viros, tum fœ-
minas, tum Juvenes, tum Senes, tum pingues,
tum macilentos, ab ejusmodi Tempestate laboratu-
ros, iis verò præsertim in partibus, quæ affectæ, de-
bilésque fuerint.

Nùm autèm ægritudines hæc ab Hippocrate re-
censitæ, ipso quidèm Vere, an verò succedente
Aestate futuræ sint, non convenit inter Expositores.
Verùm cum in Aphorismo dicatur: *quibus partus in*
Ver incidit; Et in lib. de Aër., aq., & locis scriptũ
fit: Primum quidèm mulieres, quibus partus ad Ver
instat: planè fateri oportet; abortus, & funestos
exitus infantum, ipso verno tempore eventuros; si
enim supervixerint, interitus periculum evasi, atquè
usu

usu lactis perpurcati conceptam in Utero malitiam futurum ut deponant, & salubriorem induant constitutionem; Multum enim ad id valet, nec non ad permutandas naturas, ac mores ipsos, proba lactis conditio, ut alias ostendimus. Celsus etiã *lib. 2. cap. 1.* hanc Hippocratis sententiam interpretatus sic habet: *si Austri, pluviaeque Hyemem occuparunt; Ver autem frigidum, & siccum est: gravida quidem foemina, quibus tunc adest partus, abortu periclitantur; haec verò quae gignunt, imbecillos, vixque vitales edunt.* Quibus planè ostendit, foeminas ipso Vere parientes periclitari. Cæteræ verò ægri tudines, aliis contingentes, pro Corporum, & habituum varietate, poterunt in sequentem etiã Aestatem protendi, & popularitèr grassari; Sed enim tunc potissimùm morbi indè provenientes observabuntur, cum superfluitates humorum detentæ viscera opprimunt, & inficiunt; istæ verò non nisi ex aquilonio Vere detinentur, adeoque tunc ægri tudines parient, citius tamèn, vel ferius, pro Corporum varietate, & humorum superabundantium dispositione. Si autem ad Aestatem usquè protraherentur, facilè possent æstivo calore attenuari, dissolvi, atquè etiã per sudorem educi.

Quid postremò agendum sit, ut, quoad fieri possit, ejusmodi calamitatibus occurratur, breviter referamus. Et quidèm si ab inquinamentis, & aquositatibus detentis, hæc mala imminet, ratio dicere videtur, illis potissimùm repurgandis incumbendum, indictâ quoquè diætâ, quæ valeat sanguinem puriorem progignere, Capite una simul, & Ventre roboratis. Quamobrèm cibi vitentur humectantes, atquè obstruentes, potus rerum gelidarum, somnus immoderatus, ipsæque Aër aquilonius, & frigidus,

cus, & quæcumquè possunt sanguinem obtundere, & perspirationem impedire. Venter in Utero gerentibus præsertim assiduò foveatur aromatibus, ac sæpè etiàm tum is, tum lumbi spiritu vini purissimo, tinctura Kermes; nènon Emplastro Comitissæ dicto, de crusta panis Montagnanæ, aliisque roborètur, cavendo ab his, quæ vel benè, vel malè olent, itèmq; trepidatione, saltu, ac vehementibus animi pathematis. Succum Astaci contusi, & expressi cum Vino semèl, aut bis, singulis mensibus exhibitum, ab abortu præcavere scribit Hartmannus. E' Vitriolo romano ad Solem in calcis formam redacto, atquè pelle Arietinâ acu pertusâ incluso, instar Zonæ, lumbis gestato, præcautas ab abortu plerasquè prægnantes vidi, quibus levi quacumquè ex causa is aliàs accidisset. Idipsum haberi à Magnete adnotat Helmontius *de Magnet. vuln. curat.*

Infantes jam editi, si debiles videantur, præter fetus externos, vegeto lacte ex sanis nutricibus alantur, & oleo macis perungantur, stomacho, & spinâ, atquè intereà detineantur in locis calidis, ut Aëris inclementiam evitent.

Cæterùm in aliis proderunt, quæ cumulosos humores educunt, sudores movent, & Ventriculum, ac Cerebrum roborant, servatâ intereà convenienti diætâ, pro Corporum affectorum diversitate.

APHORISMUS XIII.

Si verò Aestas sicca fuerit, & Aquilonia; Autumnus verò pluviosus, & Australis; dolores capitis vehementes ad Hyemem fiunt, & Tusses, Raucedines, atque Gravedines, quibusdam autem & Tabes.

*v. lib.
de Aë-
re, aq.
& loc.*

A Constitutionibus Tempestatis hyemalis, & vernæ, æqualitatem non servantium, transiit Hippocrates ad alias duas Aestivam, & Autumnalem examinandas, cum suas quoque patiuntur alterationes. Primùm itaque considerat eas, quæ contingunt ex Aestate sicca, & aquiloniâ, superveniente Autumno pluvioso, & Australi. Cùm autem inquirat Constitutiones Aestatis, & Autumni, nullam rationem habet Veris, & Hyemis, fortè quia existimat eas suas habitudines servasse, adeoque præcedentes memoratas vicissitudines haudquam subisse, nè scilicèt quis eâ ratione putaret ex Aestate sicca, & aquiloniâ, atque Autumno pluvioso, & australi, unâ cum inæqualitatibus reliquarum duarum tempestatum, futuras esse ægritudines, quas hic in Hyeme succedente recenset. Quare sicuti bina ibi, sic & hic duo solum inter se comparat Anni tempora vicissim permutata.

Inquit itaque: *si Aestas sicca fuerit*, idest plusquàm naturalis illius conditio esse consuevit, atque adeò, vel ob imbrum inopiam, quibus non rarò humescere solet, vel ob ventos boreales per idem tempus spirantes, omnemque Aëris humorem absumentes, vel deniquè, si Etesiarum, Venti anniversarii, Aëris æstum quotannis temperantes, fortalsè per Ae-

Ætatem non spirent, ità sanè dies Caniculares, pro-
 cùl dubio fervidiores observabuntur, ut & Tellus
 ipsa, præ nimia ariditate, plures in hiatus diduca-
 tur. His quoquè de causis ficcum Aërem appella-
 mus, cùm vaporum est expers, & pluviis caret; ac
 ventis vapores, & nubes dissipantibus percellitur.
 Hinc idem Hippocrates adjecit, *si sicca fuerit, & a-*
quilonaris: sicca planè, à perflantibus Ventis aquilona-
 ribus. In hanc eandem sententiam concessit Celsus
 lib. 2. cap. 1., qui sic Aphorismum latinè vertit:
si sicca Aestas aquilones habuit, Autumno verò imbres,
Austris, sunt, tota Hyeme, quæ proxima est, tussis,
destillatio, raucitas; in quibusdam etiàm tabes oriun-
tur.

Siccam, & Aquiloniam Aestatem si Autumnus ex-
 ceperit pluviosus, & Australis, ad Hyemem, inquit,
 dolores capitis vehementes fieri: Non enim satis
 est Autumnum fore pluviosum, sed Australem pari-
 tèt esse oportet; quandoquidè solent pluviae per
 Autumnum ingentes fieri, præsertim sub orru Arctu-
 ri, & Plejadum occasu, quæ tamèn absquè Ventis
 austrinis, sed plerumquè cum occiduis contingunt;
 ut proptereà peculiarem habendam voluerit rationè
 ventorum Australium, qui majora, quàm imbres,
 damna nobis incutiunt: hi enim sæpissimè simplices,
 ac tempestivi, non leve emolumentum cunctis ani-
 mantibus afferunt, ipsomet Autumno, vel ineunte,
 vel vigente, si præcipuè ferantur à Ventis salubrio-
 ribus: At verò cum Ventis Australibus, omninò
 nocent; quippè Austri infestissimi sunt, ex superiùs
 araditis. Quamobrèm non immeritò conjunxit Hip-
 pocrates pluviosam simul, & Australem Autumnì tē-
 pestatem, quâ scilicèt Caput gravetur, & destilla-
 tiones promoveantur, cum pulmonis læsione.

Do-

Dolores Capitis, qui exinde portenduntur, dicuntur esse vehementes, quoniam ex imbris, & Austris Autumnalibus Caput multis humoribus, aqueisque succis repleti contingit, qui per meninges, cæterasque partes nervis contextas diffusi dolores pariunt.

At quæ fieri potest, ut ab humentibus succis, & ab aquositatibus dolor excitetur, isque vehemens, ut hic advertit Hippocrates? cum tamen ex doctrinâ Galenicorum humida intemperies dolorifica esse nequeat, veluti quæ potius hebetet, & obrundat, atque sola corpulentiam gravet, quam molestum sensum interat, qui est illis Dolor.

Verum si molesta in sensu Tactus perceptio dolor est, quæcumque vim habent poros Corporis scindere, dilatate, contrahere, aut aliter à consueto situ distorquere, poterunt quoque dolorem inferre, & eò vehementiorem, quo violentius afficient. Modò humores cujusvis generis id præstabunt, si maliciam pungant, scindant, erodant; si multitudine comprimant, distendant, ac dirumpant; si motu affatim irruant, vel interciso cursu alicubi hæreant. Porro aquosi humores per pluviosam, & Austrinam tempestatem in Capite collecti, ob falsilaginem, aut acritatem subinde contractam, & multitudine, quæ sunt cumulati, & violentiam, quæ sunt intrusi, vellendo, distendendo, opplendo, & tumefaciendo, dolores vehementissimos incutient. Sed etsi nullum suapte naturam dolorem excitarent, saltè perspirationem, & circumfluum sanguinem, si solam corpulentiam impediunt, & retardent, nocui, & molesti partibus erunt, adeoque doloris Causam dantes dolorifici evadent. Sed enim Vasa lymphatica, quæ multa per Caput circumquaquæ feruntur, & Cerebri corticem, ac Meninges perreptant, plurimum aquo-

sis

sis ejusmodi superfluitatibus , per Austrinam tempestatem à sanguine refluxis , oppleri observantur ; itémque glandulæ Corporis universæ iisdem imbibi , quæ deindè à superveniente frigore hyemali compressæ hæc eadem , & graviora mala progignent , corruptiones , Tabes , Hydropes , tumores . Hinc autèm contingit desinere non rarò vehementes , ac diurnos ejusmodi Capitis dolores spontinâ è naribus hæmorrhagiâ , vel sanie ex auribus prodeunte , aut acriori ex iisdem naribus destillante , vel per poros Cutis , aut in vias urinarias prolabente , post acutas febres de genere earum , quas Galenus vocavit ardentis spurias .

Eâdem ratione , & Tusses per Hyemem aderunt , & Raucitates , & Gravedines , prout aquosi humores vel pectus , vel guttur , vel nasum occupaverint . Siquidem Cerebrum , magnæ glandulæ ab Hippocrate comparatum , cum aquositatibus repletum hyberno deindè frigore constipatur , & quodammodo costringitur , si protrudat in Nares , Coryzam , si in Guttur , & Asperam Arteriam , Raucitatem , si in Pectus , & Pulmonem , Tussim ingenerabit , aliâsque etiàm agritudines , pro vario in alias partes vitiosorum humorum illapsu . Has autèm solummodò Hippocrates memoravit , veluti eas , quæ partes Cerebro proximiores affectas denotant , promptiùsque cum eodem laborante compatibles , & per glandulas attiguas , excurrentes , vel stagnantes humores solitas excipere .

Deniquè in fine Aphorismi additur : *Quibusdam autèm & Tabes* . Verùm de qua Tabe intelligat , potest etiàm hic dubitari . Et quamvis de quacumque extenuatione exponi possit ; attamèn cohærebit magis Hippocratis menti , si ea speciatim explanetur ,

tur, quæ Pulmoniacæ appellatur: siquidè in textu græco scribitur *phthifis*, quæ propriè Pulmonis affectio est, & verisimiliùs induci videtur ex pluviosa, & Austrina Autumni tempestate, quâ nedùm Caput, sed etiàm Pulmonem superfuitatibus aqueis repleri contingit, ac postmodùm illarum repurgationem impediri à superveniente Hyeme Pectori potissimùm, & Pulmoni inimica. Quamquàm autèm humores isti in pulmonibus hærentes sæpenumerò acritudinem, acorem, vel falsedinem contrahant, etiàm ex vitiato partis alimento, & ex consimili conditione, quam fortiri solent detenti halitus, ac vapores è toto Corpore expirantes, itèmq; sudores, & urinæ; nihilo tamèn minùs consueverunt adhuc omni malitia exuti solâ corpulentia, si diutiùs restagnent, non levitèr Pulmonem inficere, & Tabem, ac Phthisim inferre. Undè Hippocrates 7. Aphor. 38. *Destillationes*, inquit, *in Ventrem superiorem*, (idest in Thoracem), *suppurantur intrâ viginti dies*. Ubi cum usus sit græca voce *Catarrhi*, profectò ab humoribus vulgò pituitosis dictis, seu lymphaticis, illas pendere existimandum.

Qui autèm isti sint, quos Tabes ex hâc Constitutione sit vexatura, Hippocrates tacuit. Profectò non omnes eo morbi genere affectum iri liquet, ex dictione, *Quibusdam*, quâ aliquos dumtaxat Tabes laboraturos indicatur. Galenus in *Comment.* interpretatur, *qui ad hunc morbû apti natura sunt, ut potè qui angusto sunt pectore, & quibus à Capite ad Pulmonem fluxio desertur*. Sed clariùs ex eodem Hippocrate 1., & 3. *Epidem.* videntur esse, quibus scapulæ instâr alarum sunt exporrectæ, pectus angustum, collum oblongum, caput magnum, ut in gracilibus, qui sanguinem naturâ nacti sunt acrior-

rem,

rem, tenuiorēque, modico glutine, & multo sero scatentē; undē cū à præcedenti tempestate pluviōsā, & australi, Pulmones, & Cerebrum abundantiori sero perfundantur, facilē in Tabem incidunt, labe nimirū per sanguinem illatā. Harum imminentium ægritudinum præcautiones ex antea traditis facilē innotescant, præter ea, quæ inferius afferemus.

APHORISMUS XIV.

Si verò Aquilonius, & siccus, iis, qui naturam habent humidiorē, & mulieribus conferet; reliquis autē erunt lippitudines sicca, & febres acuta, & diurnæ; nonnullis verò morbi melancholici.

Aphorismus hic præcedenti adnectendus est, ut ex utroquē unica sententia colligatur, veluti serie quadam continuatā plures in unum locum transtulit Celsus c. lib. 2. cap. 1., qui postquā ægritudines ex Aestate aquilonari, & Autumno austrino ex eodem Hippocrate commemoraverit, statim subjunxit: *sin autē Autumnus quoquē aequē siccus iisdem aquilonibus perflatur, omnibus quidē mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit; durioribus verò instare possunt arida lippitudines, & febres partim acuta, partim longa, & hi morbi, qui ex atrabile nascuntur; quā & Hippocrates ipse cit. lib. de Aère, aquis, & locis, uti præcedentis appendicem hanc eandē sententiam his verbis describit: Quod si Borealis sit Autumnus, & siccus, & nequē sub Arcturo pluviosus,*

con-

confert pituitosis natura, & maximè his, qui humidi sunt, & mulieribus; biliosis autèm infestissima est hæc constitutio: valdè enim exiccantur, acciduntq; eis lippitudines arida, & febres acuta, ac diuturna, & aliquibus bilis atra; siquidèm quod liquidissimum, & aquosissimum in bile est, consumitur; densissimum verò, & acerrimum remanet: quod idem accidit, secundùm eandem rationem, sanguini, undè hi morbi his accidunt. Undè sic affectum Autumnum succedere Aestati pari modo sicca, & aquilonari antea descriptæ, manifestissimè demonstrat, ut ex contextu ejusdem loci liquidò patet. Ejusdem quoquè sententiæ est Galenus, qui in commentario hujus Aphorismi, Apparet, inquit, sermonem nunc habitum non esse integrum Aphorismum, sed partem secundam unius Aphorismi, cujus priorem partem nupèr, seu paulò antè destitimus explanare. Conferendus his itèm est Aristoteles, qui lib. 1. problem. 11. Causam secundæ valetudinis in mulieribus, & pituitosis, ex sicca, & aquilonari Aestatis, & Autumnii constitutione inquirat. Et mòx probl. 12., cùm biliosi exindè infestentur; examinat, continuatâ omninò oratione, sub eadem Aestatis, & Autumnii sicca, & aquiloniâ tempestate.

Confert autèm sicca hæc, & aquilonaris constitutio Corporibus humidioribus, absumptis nimirum, vel compressis, deductisque ad vias urinæ aquosis superfluitatibus, quibus illa, ut & muliebria, superabundant; Cæteris verò, idest biliosis, ut idem Hippocrates explicat, sive, ut mavult Celsus, durioribus corporibus infestissima est hæc sicca Temporis constitutio, quæ illa magis extenuat, exiccet, & obdurat; quinimò aridis lippitudinibus, & febribus acutis, ac diuturnis afficit: acutis quidèm, quibus sanguis, & bilis ipsa tenuior, acriorque fit; diuturnis

nis verò, quibus acidior, & consistentior, pro aliarum rerum nonnaturalium usu vario, ab ejusmodi Corporibus antea servato; undè adjectum est in Aphorismo, *nonnullis etiam Morbi melancholici: Cujus rationem idem Hippocrates c. lib. de Aère, aq., & loc. afferens, inquit: quod liquidissimum, & aquosissimum in bile est, consumitur, densissimum verò, & acerrimum remanet; quod idem accidit secundum eandem rationem & sanguini; undè hi morbi his accidunt.* Quemadmodum autem picrocholis, & gracilibus antea dixerat acutas febres, & lippitudines siccas evenire; ita nunc durioris texture Corporibus, & sanguinem nactis consistentiorem, Morbos melancholicos, putà scirrhus, affectiones hypochondriacas, deliria melancholica, idque genus alia accidere portendit.

Hæc quippè longè notiora sunt, quàm ut fusiori egeant explanatione. Verùm quod de longis Gravedinibus à quibusdam memoratur, penitus non consonat: nam quæ unquam ratio afferri poterit, quæ suadeat longas Gravedines ex Aestate, & Autumno siccis, atque aquilonaribus, futuras? cum per ejusmodi exarefacientem tempestatem, si quæ in Corporibus humidæ superfluitates collectæ erant, satis, superque extenuari, consumi, & egeri possint. Quocircà nec illarum, nec alterius humidæ ægritudinis, nè verbum quidè fecit Hippocrates, *in lib. de Aère, aquis, & locis c.:* Sed & nequè diligentissimus sententiarum ejus Compilerator Celsus, qui sic locum hunc, ut antea dictum, est rectissimè interpretatus: *durioribus verò instare possunt & arida lippitudines, & febres partim acuta, partim longa, & hi morbi, qui ex atrabile nascuntur.* Quamobrem jure optimo Fuchsius existimat *librarium,*

errore quodam, Κέρυζαι scripsisse, pro πολυρυζιαί, quod ab una in aliam dictionem facilis sit lapsus. Nequè verò his contentus Cardanus, hanc errandi Causam Galeno adscribere non veretur, cùm inquit: Galenus suo more, legit in utroq; textu Gravedines, seu Κορυζαι, & utriusquè omittit expositionem: Gravis, & accuratus certè Expositor, dignusque pro quo quidam tantùm digladiantur. Et paulò antè scripserat: legi debet. Et diuturna: non Gravedines. Litera enim græca corrupta erat ex Πυροειδὲς ἄλλες ἡρπονικαί pro Κέρυζαι

chf. h. l. qui a- lia plu- ra in i. de ar- gumen- tū cōge- rit.

At verò cūr eam hic omiserit Hippocrates con- stitutionem, quam eodem libro de Aëre, aquis, & locis intèr jàm relatas descripserat, ex Aestate ni- mirùm pluviosâ, & austrinâ, similîq; Autumno, in- déque futuram Hyemem morbidam, pituitosis qui- dèm per febres ardentes spurias dictas, biliosis ve- rò per costarum, & pulmonis inflammationes, non est facile divinare: sicut paritèr cūr alias temporū conjugationes deseruerit, quas Galenus commini- scitur, atquè artificiali schemate effingit Cardanus, pluribus identidèm in eundem Galenum investus, de Regionibus temperatis, & de ordine temporum ex ortibus, & occasibus stellarum. Verùm credere li- cet voluisse has solùm veluti in cæterarum exem- plum Hippocratem afferre, ut indè discerent Me- dici, quâ de causâ ipsemet scripserit initio hujus Libri Temporum mutationes morbos parere. At quid est, quod nobis mortalibus non officiat? Currant, procedantque Anni, Annique tempestates, eâ se- rie, eâ salubritate, quam sibi fingit Heurnius, for- tètè Homines non ægrotabunt, non obibunt? Aër ipse, quem assiduò in ipsiusmet vitæ tuitionem in- spiramus, nobis nocumento est: **Cibo, quo veli-**

V. Gal. I. epi- de. con- sit. I. comm. I. & 3. epid. cō- sit. 3.

Not. f. per I. aphor. Veriim Hib. de Aër. 27. & loc.

mur, gravamur: Aqua siti sedandæ peraccommoda, si frigidior debilitat, si abundantior opprimit, si impertuna delaxat: Vino reficimur, exacuimur, amissumq; resumimus vigorem; Sed & dolemus, inebriamur, stupescimus: Somnus, qui fessa membra levat, otium parturit, hebetat Cerebrum; & Vigilia, quæ spiritus, & sanguinem acuit, infirmit. Sed & quo tempore re quaptam delectamur, fastidimur; & gaudium ipsum, tam nobis optabile, & jucundum, sepius finè exanimat; nèc ulla res est, quæ profit, quin ex aduerso statim, & ultrò, non oblit. Quamobrè ruinis adhuc in ægritudines, & in Mortem, et si Anni tempestates prosperè, salubritèrque procedant: *Quotidiè enim morimur, inquit Seneca, quotidiè demittitur aliqua pars vitæ, & tunc quoquè cum crescimus, vitæ decrescit, & hunc ipsum, quem agimus diem, cum morte dividimus.* Et alter Tragicus

V. Sen.
epist. 24

*Ubiquè mors est, optimè hoc cavet Deus:
Eripere Vitam nemo non homini potest;
At nemo Mortem: mille ad hanc aditus patens.*

APHORISMUS XV.

Ex Anni autè Constitutionibus (in univèrsam) siccitates imbribus sunt salubriores, & minùsmortifera.

CUM superioribus Aphorismis diversas Temporum Constitutiones retulisset, easque tum siccas, & aquilonias, tum pluviosas, & australes; ex quibus ægritudines varias imminere dixit; nunc omnes simul unico, sed generaliori Aphorismo, intèr se comparans decernit, siccitates semper

për imbribus esse salubriores, minúsq;e mortiferas. Et generatim inquit, (modò si cætera ex æquo procedant) siccæ constitutiones pluviosis sunt salubriores. Aër enim suapte naturâ talis est conditionis, qualem Animalium vita videtur exigere; quocircà si ex imbribus humidior evadat, sicuti ad complura Vitæ munia, præsertim ad sanguinis floriditatem, & Pulmonis perpurgationem erit ineptus, ità morbis inducendis materiam suppeditabit: atqui sæpissimè quoquè ex humescente sanguine, & aquosis superfluitatibus ægrotamus, quæ nec regi, nec exactè confici queunt, cum sanguinè hebetent, viscera infarciant, & inquinèt, & non rarò in quasdã partes vitæ magis necessarias delatæ morbos afferant immedicabiles. Sed prætereà Aër imbribus, & ventis australibus immodicè humefactus, & crassior effectus, non modò obest, dum inspiratur, sed etiàm contactu suo impedit, quo minùs insensibilis perspiratio rectè procedat, ut antea quoquè monuimus. Contrà verò ejuscemodi humore vacuus, & insensibilem perspirationem adjuvat, & meliùs internas superfluitates è sanguine absorbens per Pulmones expiratione repurgat; unde experimur nedum siccas Temporum constitutiones, sed etiàm Regiones, in quibus Aër tenuior, & siccior est, salubriores omninò esse iis, quæ humidiorè, & crassiorem illum sunt sortitæ.

At plura adversùs hanc Hippocratis sententiam pugnare videntur. Primò, quia Vita ex Aristotele dicitur, *Mansio Caloris in humido*; quamobrèm videtur salubrior statuenda humida Anni constitutio, veluti Vitæ congener, neutiquàm sicca illi contraria. Hinc Senes idcirco ad interitum festinare dicuntur, quia per ætates, sicciore sèmpèr sunt.

Dein-

Deindè , quoniàm ex Hippocrate 1. *Aphor.* 16. Vi-
ctus humidus commendatur Pueris : Pueri autèm
humidi sunt , útque in cãdem humidã naturã con-
ferventur , humidus victus illis præscribitur. Præter
eã , hoc eodem 3. *Aphor.* 9. dicitur , in Autumno
exitiales morbos fieri ; Ver autèm saluberrimum
esse , & minimè exitiosum : atqui Ver humidum est,
Autumnus verò siccus , ut propterea Tabidis noceus
dicatur. Insupèr. Pueritia omniũ ætatum optima cen-
setur , quia humida ; Senectus autèm pessima , quia
sicca . Tandèm , propria Aëris qualitas , & Natura ,
humida ponitur ; igitur humida , & non sicca con-
stitutio , veluti salubrior anteferenda est , cum per
illam Aër in suo naturali statu fervetur .

Verùm hæc facillimè diluuntur iisdem planè Cri-
teriis Aristoteleis , Galenicisque . Et quidèm Vitam
egere humido dicemus , sed proprio , consentaneo ,
& alibili , ut idem Aristoteles advertit , non autèm
extraneo , incongruenti , & aqueo , quo potius illa
extinguitur , quàm foveatur ; quocircã Vita compa-
tur ab eisdem flammulæ , quæ oleo eget , ut con-
servetur : Modò Hippocrates hinc humidum ex im-
bribus externum infalubre ait . Humidum victum ,
idest liquidum , & potabilem pueris febrientibus
Hippocratem commendasse in commentario illius
Aphorismi cum Heurnio exposuimus : Etenim is nõ
vult alendos esse febricitantes cibus duris , solidis-
que , sed potabilibus , juxtã ea , quæ *Aphor.* 11. 2.
clariùs explanavit . Autumnus non siccitate , sed
summã vicissitudine exitiosos morbos parturit , ut
suo loco dictum est . Et Senes ad interitum festi-
nant ab effæto sanguine , & à Viscerum languore .
Sed etsi ex siccitate mors contingeret , illa extre-
ma esse debet , quæ vitæ fomitem exhauriat ; se-
cùs

cūs verò quæ moderata est, & externâ, superfluum humidum absumendo, vitæ potiùs opitulatur, quàm aduersetur. Postremò Aër suâ naturâ nec calidus, nec frigidus, nec humidus est, sed fluidus, & permeabilis, cujuscumquè alterationis suscipiendæ capax, atquè tunc solùm à sua naturali conditione desciscere videtur, cum nimium densatur, & crassescit, vel plus justo rarescit, & distrahitur, ut proindè immobilis, ac impermeabilis evadat, quemadmodùm Florentinis, & Boylæis experimentis jam satis innotuit: sic enim præter naturam affectus vim patitur, & Animantibus cunctis intensissimus fit, ut etiàm illas vitâ privet.

Constat ergò ficcitates esse imbribus salubriores. Sed cur etiàm minùs mortiferæ sint, cum cæterò quò dictum sit in ficcitatibus febres acutas fieri? Cardanus distinguit febres acutas à morbis acutis, & ex 1. *epidem. Constit.* 1., & 2. *epid. sect.* 3. colligit, acutas febres magnâ ex parte non esse mortiferas, quemadmodùm vel ex Tertianis intermittentibus deducere est. Verùm hujus Ratio petenda est ex Aphorismo sequenti.

APHORISMUS XVI.

Morbi in pluviarum multitudine magna ex parte sunt, febres longæ, alvi profluvia, putredines, morbi Comitiales, & Apoplexia, & Angina. In siccitatibus autem Tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, stillicidia urine, & difficultates intestinorum.

UT quisquè Rationem præcedentis Aphorismi deducat, enarrat hoc loco Hippocrates ægritudines, quæ ex multis imbris, & quæ ex siccitatibus oriuntur: ex his namquè intèr se invicèr comparatis facilè innotescit, longè graviores esse, quæ in imbris, quàm quæ in siccitatibus contingunt. Hinc plerisque visum est, & præsertim Heurnio, ità ex græco in latinum sermonem hunc vertere: *Namquè assiduis imbris, qui Morbi incidunt, hujusmodi ferè sunt febres diurnæ, &c.* Quare consentaneum videretur voluisse Hippocratem, argumèto à morbis ipsis per ejusmodi tempora vagantibus desumpto, præcedentem Aphorismum demonstrare; quod minimè advertit in *commentario* Galenus.

Febres diurnas ex pluviosâ constitutione oriri posse patet ex antea traditis, quoniam per eam plurimæ aquosæ superfluitates cumulantur, quæ sanguinem inficiunt, atquè ad indebitè fermentescendum disponunt: cùmque partim multitudine, partim etiàm crassitie diurnum tempus exigant, ut dissolvantur, longas propterea febres pariunt.

Eadem ferè de causâ alvi profluvia ex humidâ constitutione proficiunt. Siquidem istiusmodi ex-
cre-

cremora plerumque deferuntur in Intestina, & alvum plus æquo lubricam reddunt. Et quidem alvi profluvia hæc, haudquaquam Dysenterix, aut Diarrhœæ, sed alvi dejectiones ab accuratioribus Interpretibus exponuntur, ut ex ipso textu græco palam fit, ac manifestissimè deducitur ex Celso, qui sententiam istam sic est interpretatus: *In siccitatibus* v. lib. 2. cap. 1. *acuta febres, lippitudines, tormina, urinae difficultas, articularum dolores oriuntur. Per imbres, longæ febres, alvi dejectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio nervorum, quam Paralysem Græci nominant. Quin & Dysenterix connumerantur potius ab Hippocrate inter ægitudines sicca constitutionis. Quare Ventris laxitates, Intestinorum læviores, & citrà dolorem ubiores egestionis designantur.*

Putredines hoc loco non solum intelligendæ sunt humorum, sed etiã partium solidarum, quales in Gangrænâ, & Sphacelo: quippè in Tempestatibus humidioribus necdum humores à naturali suâ constitutione declinant, adeoque corrumpi possunt, verum etiã membra Corporis flaccescunt, & in putrefactionem abeunt; undè postmodum Gangrænæ v. lib. 2. prædiction. & ulcera sordida, malique moris.

Morbi Comitiales, & Attoniti, facilè etiã ex largis imbris eveniunt, cum ex ipsis gravitèr Cerebrum afficiatur, & pravis humoribus gravetur; V. Pison. & Vesper de Aplex. undè sensus, & motus torpor, atque abolitio.

Anginæ, seu gutturis, & faucium tumores ab humoribus eas in partes confluentibus gignuntur. Plerumque autem ex pluviam tempestate Tonsillæ, adenæ ibidem sitæ, ab abundantioris lymphæ confluxu tumescunt, & Anginas, quas spurias vocant, V. Hipp. lib. 2. & 3. de morbis de Anæ inferunt; itemque Raucitates, & Tusses, Bronchoceles, & Parotides, pro circumjacentium partium

Par. II.

K

affe-

*gina ex
pituita;
& de
ratione
victus
in Acu-
tis.* affectarum diversitate, & à variâ stagnantis-lymphæ
conditione.

Nequè verò hæ solum ægriitudines ex multis im-
bribus contingunt, sed & aliæ plures consimilisna-
turæ accidere possunt, non minùs graves, quàm
antedictæ; quippè, ut antea notatum est, videtur
ità naturâ comparati, ut molestius humido, quàm
siccò tempore afficiamur, & potius inutilium hu-
morum copiâ, quàm inopiâ salutarium: quamobrèm
meritò Hippocrates morbos in pluviarum multitu-
dine contingentes, periculosiores longè iis esse in-
quit, qui in siccitatibus eveniunt. Tabitudines nam-
què etsi sæpèpiùs ad mortem quoquè perducant
ægotantes, in longius tamen tempus protrahuntur,
& inducias præbent, quæ sanè sperandæ non sunt
à prænarratis ægriitudinibus. Præterquamquòd Ga-
lenus, memoratas hæc Tabitudines ad oculorum
lippitudines ait esse referendas; ut proindè putet in
siccitatibus Lippitudines tabidas fieri, seu ad ta-
bem oculorum terminari: lippitudines autèm peri-
culi sunt expertes. Articulorum dolores, & urinæ
stillicidia, non dissimilitèr diù producuntur, & fe-
rè cum ægotantibus consenscunt. At verò ejusce-
modi affectiones in siccitatibus contingunt potius
ab acribus, & falsis humoribus, qui tunc magis
exacuuntur, & tenuiores redditi promptius artuum
juncturas subeunt, & periostia lacessunt, vel cum
fero urinario commisti, mingendi difficultatem
pariunt, sive ad Stranguriam, sive ad Dysu-
riam illam referamus. Quare collatis invicèm sic-
cis, & pluviosis tempestatibus, facilè nunc decer-
nere erit, longè graviores, & periculosiores esse,
quæ cum imbris, quàm quæ ex siccitatibus con-
tingunt.

— APHO.

APHORISMUS XVII.

Quotidiana autem constitutiones, aëquilonia quidem cogunt Corpora, firmiora, & agilia, colorationa, & melius audientia faciunt, & alvos exiccant, oculos mordent, & si peſtus dolor aliquis prius obſederit, dolorem augent. Auſtrina diffundunt Corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggravant, & Vertigines faciunt, oculis, atque Corporibus difficilem motum præſtant, & alvos humectant.

Comparat hoc etiã Aphoriſmo Hippocrates quosdam alios effectus, qui à constitutionibus ſiccis, & humidis, oriuntur, & fortaſſè, ut maniſteſtiùs oſtendat humidæ, atque auſtrinae tempeſtatis incommoda, longè graviora eſſe iis, quæ à ſiccâ, & aequilonari proveniunt. Sed & quæ ex hac accedant Corpori emolumenta, ſimul unã commemorat, ut nimirum omni ex parte concludat ſalubriores ſempèr eſſe ſiccas constitutiones auſtrinis, & pluvioſis.

At hic non videtur de totius Anni, vel integræ alicujus tempeſtatis constitutione, ſermonem habere, ſed de illis tantummodò viciffitudinibus, quæ in dies per quæcumquæ Anni tempora contingunt, cùm Aër alternè mutatur, & oppoſitarum alterationum Aquilonis, & Auſtri vices ſubit. Veruntamen ſi quotidianis mutationibus aequiloniis, vel auſtrinis, hos effectus parturit, procùl dubio majores, diuturniorèſque erit allaturus, cùm integrã tempeſtate non diſſimilitèr perſtatur, ut antea Aphoriſmo V.

notatum est; ut propterea Celsus inter ea, quæ Tempestates consequuntur, retulerit *lib. 2. cap. 1.* Aquilonem Ventrem adstringere, dolores lateris, & pectoris afferre, sanum tamèn Corpus spissare, & mobilius, atquè expeditius reddere; Austrum verò aures hebetare, alvum solvere, & totum Corpus languidum efficere.

Aquilonares autèm Constitutiones Corpora cogere, seu densare, certo certius est: siquidèm humiditas superfluitates absorbit, poros constipat, & constipando membra condensat; undè totius Corporis firmitudo. Hæc etiàm de causâ frigidam, & septentrionales Regiones incolentes, durioris, firmiorisque texturæ observantur, atquè laborum omnium patientiores; Undè fortassè fluxit etiàm Antiquitas fortitudinem, & impenetrabilitatem in Corporibus exoriri. Nedùm autèm firmitatem, sed etiàm agilitatem aquilonares venti conferunt, nam exhaustis humidis superfluitatibus, atquè aqueis excrementis, quibus plurimum Corpora gravantur, & hebetantur, illa graciliora reddita, sunt quoquè agiliora. Eadem etiàm ratione videntur reddi posse coloratiora, quippè obesa, succiplena, & humida, plerumquè decolorata, & pallida observantur.

Quòd meliùs audientia fiant, patet similiter ex his, quæ super Aphorismo V. dicta sunt, ubi Austrum auditum hebetare scripsit Hippocrates. Fit namquè sæpenumerò surditas, vel subsurditas, ob tympanum, seu membranam illam, primum à secundo meatu auditionis determinantem, nimiam serositate laxatam, quò appulsus Aër eam non concitat motionem, percussionemque, quæ satis sit auditioni perficiendæ, undè vel sonus non percipitur, vel obtusè admodum, quemadmodum experimur in
Tym-

Tympano bellico madefacto, si tùm pulsetur: quod tamèn ingentem sonitum edit, cùm tensum, sic- cùmque evaserit.

Alvos præterea exiccari in constitutionibus aquiloniis, seu constipari, & obdurescere, ut excrementa promptè non deponant, antea quoque ostensum est, cùm & egestionès quæcumque deficient per ejusmodi siccam, frigidamque constitutionem, urinâ solùm copiosiori plerumque perseverante, compresso è glandulis, & tubulis aquosis latice per universum Corpus disperso.

Additur & hic *oculos morderi*, hoc est ardorem, ac pruritus in oculis, & palpebris excitari: aut quia impeditæ perspirationes oculos petunt, & per membranas, præsertim adnatam, diffusè molestant, inferunt motionem; aut quia corrugatione ibidem inductâ præterfluentem sanguinem venæ ex arteriis promptè non excipiunt, sed quodammodo retardant; undè etiàm aridæ lippitudines. Nèc mirum, si præ cæteris partibus oculi in his constitutionibus afficiantur, veluti qui obnoxii sunt cuicumque Aëris alterationi, omnemque ejus vim primi sentiunt.

Augent quoque frigidi, sicci que Aquilones dolores pectoris, si prius isti partes illas obfederint. Siccitas enim, faucium, & gutturis asperitatem inducit, undè Tussis facilè exoritur, quam deinde dolor pectoris insequitur; cùmque frigus eidem quoque infensum sit, profectò si antea doluerit, longè gravius ab aquiloniâ constitutione afficietur, per quam utrumque jungitur Pectori molestissimum.

A Constitutionibus verò Austrinis Corpora delaxantur, & humescunt: nam Austri humidi sunt, & pluviosi; Auditus obtunditur, imò & reliqui sensus

sus omnes hebetantur, Caput gravatur, & multis repletur excrementis, undè Vertigines, & hebetudines oculorum, atquè totius Corporis ad motum impotentia, & ad cæteras operationes, præsertim animales, obeundas ineptitudo, ob nervorum scilicèt laxitatem, à sanguine, ejúsque nutritio liquore serosiori. Alvi deniquè lubriciores fiunt, tum ex malâ digestionem, quæ, flante Austro, fieri solet, tum ex facili inutilium humorum per humectiores ductus ad alvum depositione, præsertim quia fibræ Intestinorum per idem tempus austrinum promptè admodum laxantur, ipsæque fæces humidiores redditæ facilius quoquè egeruntur. Quæ sanè cum ex antea demonstratis notissima sint, ulteriori non egent explicatione.

Solum paulò uberius Vertiginis causam examinemus. Equidè non benè constare videtur, quòd ex dialibus Austris, & ex diebus austrinis fugacibus, Vertigines oriantur: quippè Hippocrates ægritudines referens ex austrinâ, & diurnâ tempestate imminentes, nè verbum quidè fecit Vertiginis, quam proculdubio veluti cæteris periculosiorem recensere debuisset, eoque magis si ex diurnis Aëris mutationibus, atquè alterationibus ab Austro diali oriundam fateatur. Jure ergò existimat Cardanus legendum cum Theodoro Gazâ, (*cui uni plus credendum esse, inquit, in hac causa, quam universis Interpretibus latinis, ut qui Græcus natus sit, & exquisitissimam scripserit Græcam Grammaticam, ut rationem dicendi nemo melius callere potuerit:*) *Vertigines in oculis fieri, pro eo, quod scriptum est se-junctim: Vertigines faciunt, Oculis, atquè Corporibus difficilem motum præstant.* Addit prætereà nequam potuisse Hippocratem de Vertigine Cerebri, quæ

quæ cum Comitali morbo convenit, sermonem habere, eoque unius diei constitutio minimè possit materiam congregare Comitali, aut Siderationi aptam. Verùm quænam sit hæc oculorum Vertigo ipse non explicat. Putaverim Ego esse quamdam in visu Trepidationem, cum objecta per Aërem vapidum spectata quasi trepidare, concuti, & vacillare videntur. Id autèm quamvis in oculis, ipsisque nervis ocularibus, & in tunicâ Reticulari fieri possit, perturbatâ per serositates objectorum representatione; sæpius tamèn contingit ex radiorum Solarium in crassiori Aëre refractione, atquè luminis ad oculos pertingentis quadam veluti inflexione, titubationeque. Sæpissimè enim idipsum experimur cum fluctuantem aquam, scintillantes igniculos, & tremulum lumen candelarum ex sevo confectarum attentius intuemur. At verò accidit facillimè per austrinas constitutiones Aërem istiusmodi perturbationem subire, cum turbulentus simul fiat, crassus, & radiis Solaribus confertus; sed & oculi unâ quoquè per idem tempus hebetantur, & caligine suffunduntur, ut propterea malè objecta corpora cernere queant, vel nonnisi cominùs, præsertim cum à densis nubibus Aër sit tenebricosus, aut luce creperâ vix sublucidus.

APHORISMUS XVIII.

Quantum ad Tempora Anni . Vere quidem , & prima Aestate Pueri , & qui hos proximè sequuntur aetate , optimè degunt , & sani sunt maximè ; Aestate verò , & Autumno aliquatenùs Senes : per reliquum autèm Autumnum , & Hyemem , qui mediam aetatem habent .

Prosequitur nunc Hippocrates singulis Hominum aetatibus convenientia Anni Tempora explicare, cum inferiùs aegritudines iisdem contingentes sit enarraturus.

Enumerat autèm quatuor tantummodò Temporum mutationes, aut quia istae sensibiliores sunt, & vulgò magis receptae; aut quia de Regionibus in Zonis, & Climatibus Temperatis solùm sermonem habere voluit; aut quia demùm in his tantùm observationes suas instituit, cum ea, quae experimentis comperit, consultò scripserit, & Posteris tradiderit.

Facto itaque initio à primâ Anni aetate, seu Vere, Pueros inquit optimè sub illo valere, quibus & Adolescentes adjunxit, ut significare videntur verba illa: *& qui hos proximè sequuntur aetate.* Etenim Hippocrates non quatuor aetates solùm in Hominum Vitâ, quemadmodùm visus est edocere Galenus, sed multò plures distinxit; quamobrem Celsus meritò eos hic interpretatur, qui illis aetate vicini, proximi, conjunctique sunt: atqui proximi, & conjuncti Pueris sunt Adolescentes. Sic paritèr cum Vere primam Aestatem, seu illius principi-

cipium conjunxit, quod ejusdem fit ferè conditionis: quamquàm Galenus superstitiosè nimis Adolescentes Vere, Aestatis verò initio Pueros salubritèr vivere commentatus est. Aestate autèm, & Autumno non omninò, sed aliquà ex parte Senes sanos degere, & per reliquum Anni tempus, atquè succedente Hyeme eos, qui mediam, seu consistentem ætatem habent.

Quibus Hippocratem reprehèdere libido est, quiq; nodum in scirpo quærunt, multa in hoc Aphorismo notant. Primum, illum redarguunt oblivionis, quòd superioribus Aphorismis dixerit Naturarū alias quidèm ad Aestatem, alias verò ad Hyemem benè, malève se habere: quò sanè inquit satis fuisse constitutum, quod hic inutilitèr videtur repetitum, cùm & Pueri, & Juvenes, & Senes sub generali ætatem consideratione omninò comprehendantur. Addunt insupèr non rectè dictum ab eodem: *Vere pueros, & qui proximè sequuntur atate*, scilicèt Adolescentes, *optimè degere*; cùm id tempus suà naturà sit cunctis saluberrimum, ideóque non solùm Pueris, & Adolescentibus, sed etiàm Juvenibus, atquè in consistenti, ac senili ætate constitutis, documento ejusdem Hippocratis *Aphorismo 9.* Si prætereà, subdunt, Pueri Vere, ob consimilem Naturam, & Temperiei commodationem, benè se habent, cùr est, ut etiàm primam Aestatem addiderit? quæ cæteroquì calorem præferat aliquanto prævalentiorẽ puerili ætati penitùs incongruentem, cùm hæc undequaquè moderamine fruatur, & gaudeat. Sed nèc omninò videtur verum, Pueros Vere optimè degere, nam ex infrà dicendis constabit per id tempus sanguineis morbis illos corripì.

De Senibus quoquè addunt, quòd licèt benè se

Par. II.

L

ha-

habeant Aestate, Autumno tamèn ii malè vivants quippè Autumnus tabidis malus dicitur, intèr quos Senes ab eodem Hippocrate referuntur, 2. de *Morbis*; isque, utpotè inæqualis, utrisquè exitiosus esse solet, Senibus autèm potissimùm, ab maximum ejus ætatis languorem. Sed & perperàm illis videtur adjunctum, *Aestate verò, & Autumno aliquatenùs Senes*: quasi hi non omninò benè se habeant Aestate, cùm tamèn senilis calor veluti imbecillis, & infractus, quàm maximè foveatur, & adjuvetur ab ambientis Aëris æstivo calore.

Amplius, qui in mediâ, seu consistenti sunt ætate, nèc videntur rationabiliter dici posse salubriorem vitam ducere per reliquum Autumni tempus, & in Hyeme; quandoquidèm hi frigidi quoquè, & sicci dicuntur, atquè melancholicis ægreditudinibus obnoxii, minùsque ferentes Autumnales Aëris vicissitudines, atquè inæqualitates.

Deniquè cùm hoc loco Hippocrates de Temporibus agat, quæ singularum ætatum Téperaturis, congruant, ut videntur denotare verba illa: *sani sunt maximè: certè, quemadmodùm Puerilis ætas, & quæ proximè hanc sequitur, ob consimilem temperaturam, benè se Vere habebit, & optimâ sanitate fruetur; ità ex adverso Senilis Hyeme, & Juvenilis Aestate optimè degebit, cùm aliàs ab eodem dictum sit, minùs periclitari eos, qui Tempori magis congruunt in suis Temperiebus.*

At isti injustè nìms Hippocratem arguunt, cui manifestæ rationes, & experientiæ suffragantur. Et quidèm *Aphorismo 2. hujus libri*, generalem tantummodò rationem habuit naturarum, quòd aliæ ad Aestatem, & aliæ ad Hyemem benè, malève se haberent; ubi nedùm salubritatis, sed etiàm pro-

cli-

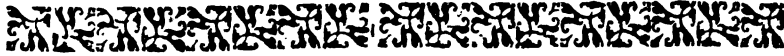
clivitatis ad ægrotudines contrahendas meminit : At hic, restrictiori sermone, ætates memorat, quæ in Anni tempestatibus salubriùs degunt ; undè quod ibi generalitèr protulit, hic speciatiùs singulis ætatibus adscribit. Ver, quamvis suâ naturâ saluberrimum sit, maximè tamèn puerorum sanitati conducit. Et tamen si Senes benè quoquè se habeant Verno tempore, relati scilicèt ad cæteras præcedentes tempestates, adhuc tamèn salubriorem vitâ ducunt Aestate, cum nimirum calidior Aër vividiores reddit cunctas eorundem operationes. Dixit etiàm *prima Aestate* Pueros, & Adolescentes eâdem salubritate frui, quoniàm principium Aestatis eandem referre solet cum Veris sine temperiem, & conditionem, cum per id tempus Aër non adè fervidus sit, ut mollem puerilium carniùm texturam exsolvere, & eliquare queat, præsertim si initium Aestatis eâ distributione sumatur, quâ idem Hippocrates juxta morem Antiquorum ab ortu Vergiliarum ad Solstitium æstivum facere consueverat. Cæterùm, quòd tunc ægrotare aliquandò illis accidat, non indè fit, ut plerumquè, & maximâ ex parte salubriùs non degant : quippè cunctis temporibus, omnibus ægrotudinum generibus Homines in unaquaque ætate laborare possunt, tum præsertim, cum præpotens causa ægrotare faciens præcesserit.

• Autumnus Senibus planè periculosus est. Nequè verò inquit Hippocrates salubritèr illos vivere tempore Autumnali, sed tantùm *aliquatenùs*, scilicèt *aliquantispèr* ; si potissimum Aestatis conditionem referat ; undè disjunctim legendum, *Aestate verò, & Autumno aliquatenùs* : itaut sensus fiat, Senes Aestate quidèm benè degere ; Autumno verò *aliquatenùs*, idest aliquâ ex parte, præcipuè intèr illius

initia, & cùm consimilem Aestati constitutionem participaverit: id quod praesertim fieri solet, ipso ineunte. Per reliquum autem Autumni tempus, & Hyemem, benè se habebunt consistentem, ac mediam aetatem adepti, qui non solum Viri, sed & Juvenes, intelligendi sunt, utque commentatur Heurnius, etiam à XXV. anno ad XL. producti, comprehendentes nimirum Juventutem, & Virilitatis initia, cùm reliquum aetatis virilis referatur Hippocrati ad crudam Senectutem, quae, ex mente ejusdem Auctoris, initium sumit à septimo annorum septenario: tunc enim vires robustae sunt, & sanguis vegetior; undè Autumni inaequalitatem nedum ferent, qui in media, constantique aetate sunt, sed etiam superabunt Hyemalis temporis rigorem. Clarius proinde Celsus hanc sententiam est interpretatus, ut Juvenes Hyeme, quique inter Juventam, & Senectutem sunt, salubriorem vitam ducere scripserit. Accedit, quod consistentem aetatem nacti, fiunt omni ex parte prudentiores, ut quascumque causas externas vitare, & ab Aëris vicissitudinibus, atque alterationibus se tueri quam optime calleant. Denique puerilis aetas, veluti in modicamine sita, Vere cæteris temporibus temperatiori, melius se habet: porro id mediocritatis est, ut in alterutram partem vergens, à sanitate declinet. At verò intemperatae Naturae à mediocritate recedentes, ut in salubritatem revocentur, in oppositum quodammodo statum ducendae sunt; undè in oppositis sibi tempestatibus melius degunt, ut alias etiam meminimus; quamobrem Juvenes, & Viri antè annum quinquagesimum floridiori sanguine praediti, sicut Aestatis ardorem non benè sufferunt, ita hybernum frigus melius sustinent, imò exinde

sa-

salubriùs vivunt, sanguine in contractiorem crasim restituto.

APHORISMUS XIX.

Morbi omnes quidem in omnibus temporibus sunt & quidam verò magis in quibusdam ipsorum & sunt, & exacerbantur.

QUONIÀM hucusquè Hippocrates ægritudines in diversis Anni constitutionibus, ac tempestatibus evenientes retulit, atquè in posterum erat enarraturus, nè quis indè crederet eas nonnisi his vigentibus futuras, in reliquis verò nequaquam, admonet hoc Aphorismo Medicos, ut unoquoquè tempore, ac vigente quacumquè Anni tempestate, constitutionéque, cujusquè morbi periculum timeant, cum quolibet tempore illi accidere possint, & vagè omnia Corpora afficere. Sunt tamèn illorum pleriquè, qui magis uno, quàm alio Anni tempore observantur, & affligunt; Undè nonnulli potiùs Aestate, quàm Hyeme, alii Autumno potiùs, quàm Aestate: sic experimur pleuritides, catarrhos, paralyses, sopores Hyeme potiùs evenire, quàm Aestate; febres ardentes, tertianas, variolas, morbillos, erysipelata, magis Aestate, quàm Hyeme. Sunt & alii, qui licèt fieri quidem possint quocumquè anni tempore, magis tamèn alio increbrescunt, & exacerbantur: Hydropses enim aliquandò contingunt Aestate; exacerbantur autèm Hyeme: ut & Quartanæ febres Aestate, & sæpè sæpiùs Autumno invadentes, graviore, in-

fenfioresque observantur brumali tempore. Verumtamen à Causis petenda est istiusmodi morborum varietas; etenim qui omninò ab Aëre pendere videntur, licèt soleant esse communes, universales, & Epidemii, possunt nihilominus certo quodam Anni tempore exacerbari, ac vigere; A cibus verò, laboribus, animi pathematibus, aliisq; causis inducti, sicuti particulares plerumquè sunt, ita peculiaribus mutationibus permutantur, quarum certa ratio haberi nequit, cum ferè indefinitæ illæ sint.

A propriis, & peculiaribus etiàm Corporum constitutionibus, atquè habitudinibus sæpenumerò accidit, ut morbi quosdam solùm arripiant, cum aliqui unius; & alii aliùs constitutionis, aut habitudinis sint immunes. Atquè hinc fit, cùm graciles aliquandò ægrotent, & obesi salubritèr degant, ut & Pueri infirmèntur, non Senes, fœminæ, non mares, sedentariam vitam ducentes, haudquaquàm exercitiis dediti, vel contrà. Refert Cardanus olim Patavii gravi quodam morbi genere fuisse Hebræos solùm affectos, alios minimè; & Basileæ aliàs, pestilenti ægritudine Cives dumtaxat laborasse, non advenas; fortè quia ex vitio à cibus, potibusque jam pridem in communem usum habitis illorum habitudo, atquè Corporum constitutio eam contraxerat in humoribus, & sanguine dispositionem, ut luem illam soli Cives incurrerent, non Exteri, alio victus genere usi. Anno 1618. solos pueros per universam ferè Italiam, sed immaniùs per Regnum Neapolitanum Angina maligna sustulit, cujus deinceps contagione interierunt succedentibus annis omnis ferè generis quadrupedia cornigera, præsertim boves. Huc etiàm referri possunt morbi illi, qui

En-

Endemii, seu Patrii appellantur, qui scilicet peculiare tantummodò Regiones infestant, ut est Scorbutus, familiaris Germanis, Hollandis, Danis, & Anglis. Sic paritèr fuit Lepra apud Hebræos, Elephantiasis apud Græcos, Mentagra Romanis tempore Plinii, Sudor Anglicus, Plica Polona, & Syphillis, seu Morbus Americanus.

Undè autèm Morbi omnes omnibus indiscriminatim, & universis Anni temporibus contingere possint, ratio desumenda videtur ex eo, quia Morbi potius ab internis Causis, putà humoribus præter naturam affectis, quàm ab externis, & procatarcti-
cis, quæ vulgò occasiones appellantur, exoriuntur: cùmque illi quocumquè Anni tempore infici possint, atquè diversimodè permutari, inverti, & à consueto, ac naturali more desciscere, poterunt quoquè, quâdocumquè malè affecti fuerint, omnes, & quoscumquè morbos in quibusvis Corporibus parere. At verò quia non tam facilè sponte sua vitiantur, nisi ab Aëre, cibis, ac potibus, cæterisq; causis, nonnaturalibus dictis, perturbentur, hinc fit, ut sæpenumerò istas diversimodè Corpora alterantes morbi consequantur, & aliquandò magis, aut minùs exacerbentur, pro variâ earundem, & Corporum affecto-
rum conditione.

APHORISMUS XX.

Vere etenim Furores , & Morbi melancholici , & Comitiales , & profluvia sanguinis , & Angina , & Gravedines , & Raucedines , & Lepra , & Tusses , & Impetigines , & Vitiligines , & pustula ulceroſa plurimæ , & tubercula , & Articulorum dolores .

E Numerat nunc Hippocrates hoc , & ſequentiſſimis Aphoriſmſis ægritudines , quæ ſingulis Anni temporibus plerumquæ accidunt. Facto autem initio à Vere , inquit , Furores , morbos melancholicos , Comitiales , aliòſque eo tempore evenire ; non quòd hi ſolùm , eâ Anni tempeſtate contingant , ſed ut plurimùm : cùm & alii plures , conſimilem naturam participant , per idem tempus obſervari poſſint , ubi præſertim nil obſtiterit , quòd ratione propriarum conſtitutionum , & ætatum , vel etiàm peculiaris Climatis , & Regionis , aut demùm cauſâ ciborum , potuum , exercitiorum , cæterarumque Rerum nonnaturalium , Vernalis temporis diſpoſitionem perverterit , atquæ immutaverit .

At hic illicò ſe exhibet enucleanda non levis in Hippocrate Contradiçtio . Is enim *Aphor. 9. bujus* , Ver ſaluberrimum conſitetur , & minimè exitiale , indicans exindè , vel nullos , vel leviffimos morbos Veris tempore evenire : modò enarrati morbi , & multi ſunt , & peſſimi , quales potiſſimùm Comitiales , ſanguinis profluvia , Anginæ , Lepræ , puſtulæ ulceroſæ , à quibus non rarò periclitari , & perire ægrotantes cunctis notum .

Co-

Conatur Galenus in *Commentario* contradictionem hanc solvere, & utramq; sententiam in commodum sensum referre, saluberrimum inquit benè dici Ver, etsi hos passiat Morbos, quoniam à centro Corporis ad ejusdem habitum humores vitiosos educit: nam hoc ipso tempore profundum Corporis expurgatur, vitiosis humoribus à partibus principalibus ad Cutem pervenientibus, vel ad loca viliora transpositis. Sed & alii enarratos morbos à solâ sanguinis plenitudine ortos putant, quæ comparata ad cacochymiam levior, & quodammodò salubrior censenda videtur. Verùm adscripsit Hippocrates Aphorismo IX. Verni temporis constitutionem sanis Corporibus congruentem, quibus procul dubio saluberrima est; At verò Corpora recrementis inquinata, & malè affecta, cum adventante Vere alterantur, & morbosa fiunt, in ea potissimum mala incidunt, quæ hoc Aphorismo recensentur: Hæc enim est differentia inter tempus vernale, & cæteras Anni tempestates, ut illud, nisi Corpora impura fuerint, & pravis succis imbuta, in optima salubritate tueatur; reliquæ verò tempestates, etiam si Corpora benè se habeant, adhuc tamèn malè afficiant, & alterent; quippè Aestate sudoribus, oris amarore, siti, ciborum fastidio, cruditate, lassitudine, anxietate, plurimum vexantur; quia & excandescente sanguine, facillimè corripuntur febribus, doloribus, vigiliis, diarrhœis, cæterisque gravioribus symptomatis, humorum omnium acritatem, tenuitatemq; ab æstu cõsequentibus: & Hyeme catarrhi, tusses, gravedines, raucitates, perfrigerationes sunt: At Vere nil horum accidit, sed Corpus ab Aère temperato in summa mediocritate consti-

Par. II.

M

tutum

tutum omni ferè vitio caret ; quamobrèm nisi humores pravi , & excrementa alicubi restagnaverint, sanè morbi nulli per id tempus aderunt.

Quo autèm pacto Furores, & Morbi melancholici, ac Comitiales, sicut paritèr lepræ, pustulæ, & dolores articulorum Vere accidere possint, quæve ratione intèr Vernales ægri tudines hic recensentur, alia est hujus loci gravior difficultas; cùm alioquì referendæ illæ videantur intèr Morbos hyemales, præsertim quia ex superioribus Aphorismis major pars horum in Constitutionibus pluviosis, & Austrinis evenire dicta est: Austrinæ autèm, & pluviosæ Constitutiones quàm maximè vigere observantur Hyeme, non Vere. At huic facilè occurrer, qui ratum habuerit Morbos Vere contingentes, ex peculiari ejusdem constitutione, sequi vitium sanguinis, cùm hic eo tempore internam subeat commotionem, atquè partium inutilium sensibiliorem planè secretionem, exsolutionemque; quin & manifestius fermentescat, increseat, & moveatur, eo prorsus modo, quo per idem tempus experimur succos alibiles adaugeri, & promptius, uberiùsque poros, fibrásque Arborum subire. Quoniàm verò sanguis per partium texturam transiens, præcedenti Hyeme, non tam commodè à suis impuritatibus potuit depurari, accedente Vere, quo Carnium textura laxior fit, & ductus, ac secernicula Corporis patentiora evadunt, meliùs ille repurgatur, ut penè novam videatur inducere naturam. Quò etiàm fit, ut vagantes per Hyemem Quartanæ, aliæque horrificæ febres, eodem Verno tempore desinant, secretis nimirum, depulsisque sanguinis inquinamentis. Id ipsum comprobare licèt, analogiâ Microcosmi cum Macrocosmo, in aquis thermalibus,

bus, quæ sponte suâ per eadem tempora è Terræ Visceribus erumpunt, & vires suas exerunt longè cæteris temporibus efficaciores. At verò quis non videt Venas, & Arterias Vernali tempore turgere, pulsus fieri elatiores, roseo colore vultum præcipuè decorari, urinas augeri, capillos renasci, & sanguinem ipsum vegetiorem redditum, sponte suâ plerisque è naribus extillare. Si ergò sanguis Vere ejusmodi mutationes subit, non mirum si morbi tunc sanguinei exoriantur, quos hoc loco memorat Hippocrates, ubi aliquod vitium is contraxerit, secretis nimirum, depulsisque impuritatibus. Et quoniàm præcedenti Hyeme plerumquè sanguis ex constipatâ cute, ac perspiratione impeditâ, acorem, aut acritatem contrahit; idcirco furores, morbi melancholici, lepræ, aliæque similes ægritudines contingunt, variæ solùm, pro varietate partium, in quas excrementosi humores deponuntur.

Furores hoc loco memorati, non sunt, qui cum febre accidunt, cujusmodi est Phrenitis; sed solùm communi nomine dicti, Mentis motiones, seu desipientiæ, quas idem Hippocrates unico vocabulo est complexus, cum inquit 6. Aphor. 53. *desipientia, quæ cum risu fiunt, securiores, quæ verò cum studio, periculosiores*. Distinxit autèm alibi idem Auctor quatuor classes deliramentorum, quæ scilicèt cum feritate, & impetu, ut in Phrenitide, & Mania; quæ cum moestiriâ, & timore, ut in Melancholia; cum mansuetudine, & fatuitate, ut in Infania, & Stupiditate; & demùm quæ cum risu, & lætitiâ, ut in Amore, Gaudio, & Ebrietate. Modò videtur hic, vel, generali quodam delirio, seu mentis depravatione, furorem designasse; vel eam tantùm desipientiæ speciem, quæ cum risu, & gaudio eve-

nit; cùm hujusce generis desipientia à sanguine potissimum vegetiori, vividiorique pendere soleat. Non incongruè etiàm intelligi posset delirium Melancholicum, quodammodò indicatum in textu: siquidem sanguis acore quodam per præcedentem Hyemem infectus, & adventante Vere repurgatus, facillè ejusmodi acidas superfluitates liberiori meatu per laxiorem viscerum texturam trajicit, & in glandulas per Cerebri corticem dispersas deducit, vel aliò deponit; undè Cerebrum in suis functionibus animalibus depraveretur: quandoquidem, docente eodem Hippocrate, affecto Liene, atquè sinistro hypochondrio fortitèr pulsante, Mens illicò commoveretur: Et alibi, in morbis melancholicis furorem quoquè evenire dicitur; & 6. Epidem. f. 3: sanguineum Corpus in melancholiam, biliosum in furorem transire fertur. Quamobrèm non immeritò hic Furores, vel generatim Mentis motiones, vel desipientias cum gaudio, & amore, vel etiàm cum vehementi quadam in hæc applicatione, quæ internos sensus fatiget, sive idiopathicè, sive sympathicè, possumus congruentèr interpretari.

6. Aph.
56.

Pro morbis autèm Melancholicis, nedùm deliria melancholica, ut pleriquè vertunt, sed quæcumquè aliæ ægritudines, à melancholicis, tartareis, & acidis succis progenitæ, sumi possunt, ut consueverunt, esse Strumæ, obstructions, tumores duri, hypochondriacæ affectiones, & similes. Acidum enim, quod in fermentis Viscerum, cæterisque liquoribus vi, aut copiâ exorbitat, & per Hyemem veluti sopitum fortè hæsit, Verno tempore dilutiùs effluit, & varias partes petens potentiùs inficit, diversasq; ægritudines parit, pro Corporum, & ætatum diversitate; Undè lympham, sanguinem, succum ali-

bi-

bilem, cæterósque humores in visceribus, & glandulis figens, diversimodè quoque præter naturam afficiet. Jure ergò notantur hic potissimum ab Hippocrate morbi melancholici, putà ab ejusmodi succis melancholicis, & acidis inducti; quoniàm hi præsertim Vere in Corporibus malè affectis ex præcedenti hyberno tempore exoriri possunt, repurgato nimirum sanguine à fæculentis hisce humoribus acidis, per Hyemem cumulatis. Quà etiàm ratione Comitiales morbos fieri dicendum est, ut qui Hyeme veluti latuere, mòx Vere prodeant, exutà quodammodò Naturâ veterem, fædámque humorum omnium, & præsertim sanguinis conditionem, renascentis Anni beneficio.

Verùm hic dubitare contingit, cùm Hippocrates retulerit morbos Verno tempore contingentes ad eos potissimum, qui Caput, & Cerebrum divexant; aliis autèm interni Visceris ægritudinum non meminerit? At cùm Vernales Morbi metastasis, & abscessus naturam referant, quòd impuritates sanguinis tunc temporis secernantur, & istæ plerumquè in glandulas abscedant, proindè fit, ut Cerebrum, quod magna glandula dicitur, potissimum ex illarum decubitu afficiatur. Nequè verò Cerebrum solùm, sed etiàm circumjacentes glandulæ faucium, & colli, non rarè inficiuntur, & ejuscemodi superfuitatibus imbuuntur. Quòd autèm Abscessus morbi istirationem referant, clarè deduci potest ex eo, quòd Hippocrates intèr Vernales ægritudines retulerit quoque Impetigines, Vitilignes, Lepras, pustulas, & tubercula, quæ sanè decubitus sunt vitiosorum succorum in glandulas subtercutaneas; quin & articularii dolores, hoc eodem loco memorati, pari modo ad Abscessus reducuntur, ut liquet. Sed tamèn,

mèn non hinc quis credat, has solum hoc Aphorismo descriptas ægri- tudines Verno tempore exoriri, cum & aliæ, aliæque similes non dissimiliter prædire possint, si fortasse in alias, aliásque partes vitiosi illi humores, à sanguine secreti, transferantur: quippè non rarò compertum est, per idem tempus, & Pleuritides, & Peripneumonias, & Choleras, & Febres, aliúsque generis acutas ægri- tudines sævisse; quamquàm Hippocrates illas solum, ut frequentiores, veluti in exemplum, Medicis objecerit; cum & hæmorrhagias, & gravedines, & rancitates, & tusses pariter adjecerit.

Sanguinis profluvia frequentissima Vere esse solent, nedùm per consuetos ductus Uteri in fœminis, & in maribus per mariscas, sed etiàm per Nares, & Os. Sunt etenim plerique, qui quotannis, statuto quodam tempore vigentis Veris, hæmorrhagias narium patiuntur, quæ nisi sanguifera vasa ad certam quantitatem depleant, nullâ arte cohiberi possunt; at verò sponte sua desinant, statim atque sanguis deserbuerit, & in pristinam, naturalémque crasim fuerit restitutus. Novi etiam, qui singulis annis mense Majo per aliquot dies sanguinem expueret citrà cujusvis periculi suspicionem, imò cum antè hoc tempus Capite doleret, totòque Corpore anxius, & anhelosus videretur, mòx ab excreto sanguine levabatur adeò, ut meliorem habitudinem indueret, & salubriorem deinceps vitam viveret. Contingunt autèm hæmorrhagiæ istæ, aut quia sanguis tunc vegetior, floridiórque redditus à suis conceptaculis sponte exilit, atque per teneriora, laxioraque venarum, & arteriolarum oscilla sibi quodammodò vias aperit, majorem fortè exquirens capacitatem, cum illum pori partium satis excipere

re

re non valeant: aut quia acore per Hyemem contracto eandem laceffit, ac referat: aut etiam quia partes ipsæ Corporis molliores, laxioresque per id tempus redditæ, liberum luxurianti sanguini aditum præbent. Verumenimverò nec Hippocrates quamcumquæ sanguinis eruptionem Vere contingentem, hoc loco sumendam voluit, sed largam, & copiosam: nam inquit, *sanguinis profusio*. Et quamvis non expresserit modum, & locum istiusmodi profusionis, nihilominus credere licet anastomosi potius profilere, per hiantes venarum, aut arteriolarum, fines, ubi illæ mutuo coeunt, & ex his in illas sanguis propellitur. Quod si ex arteriolis egressus poros partium subeat, & uberius, quam par sit, effluat, atque restagnet, inflammationes, ac apostemata patit. Hinc non immerito in textu dicitur, inde Anginæ quoque exoriri, cum scilicet in glandulis, ac musculis faucium, & gutturis is hæret.

Non dissimiliter Raucitates, & Gravedines evenire credendum est, sive quod serosiores diluti sanguinis superfluitates in os, & nares à Cerebro confluant; aut è vasis lymphaticis in eorundem glandulas derivent; sive quod solam in Aëre mutationem à Solis accessu illæ consequantur. Siquidem ejus vi proximiora nostro Vertici signa perfluantis ambiens calor sensibilior sentitur, unde attenuantur humores, & aquei vapores è Terraqueo globo uberius elati vapidum, pruinosum, ac nimbosum Aërem efficiunt, catarrhorum certissimum promotorem.

Lepræ hoc loco memoratæ num reverà illæ intelligendæ sint, quæ maximi apud Veteres horroris erant; & nedum insanabiles credebantur, sed etiam contagiosæ, dubitari potest: nam si ejus-

mo-

modi conditionis, & naturę Lepra foret, non videtur ex vernali constitutione illam posse oriri; quippè sanguis licet Vere à suis impuritatibus repurgetur, nunquàm tamèn eam pertinget pravitatem, quæ tam horribilem, contagiosamque affectionem pariat, ut non rarò etiàm instar pestis miserimè patientes enecet. Accedit, quòd Hippocrates simul cum Lepra junxit Vitiligines, & Impetigines, quę longè mitiores sunt Cutis ægritudines, utpotè citrà vitæ periculum tolerabiles, & absquè contagio. Quare alterius generis videtur statuenda, qualis nostrâ ætate Scabies, & Puerorum Porrigo est. Sed enim non eadem fuit Hebræorum, Græcorum, & Arabum Lepra, quamvis Mercurialis *lib. de Morbis Cutan. 2. cap. 5.* contendat Lepram Græcorum, seu Elephantiasim, esse Albaram nigram

*Confere-
rendus
est idem
Avic. l.
3. f. 22.
tract. 1.
cap. 16.
& l. 4.
f. 7. tr.
2. cap. 9.*

ab Avicenna descriptam, *lib. 4. f. 3. tr. 3. cap. 1.* Eam namquè differentiam, statuit Marcellus Donatus, *lib. 1. de hist. med. mir. cap. 4.* intèr Lepram Arabum, & Elephantiasim Græcorum, quòd illa tumorem pedum, & crurum, cum varicibus protuberantibus, & atro colore, referret, ex Rhali *lib. 9. ad Almansorem cap. 93.*; Elephantiasis verò Græcorum universi Corporis fœdum tumorem adjunctū haberet, adeò ut Paulus *lib. 4. cap. 1.* universi Corporis Cancrum appellaverit, & Galenus *lib. 2. de Morbor. Causis cap. 7.* Elephantiasis totam formam immutari tradiderit. At verò hoc morbi genus fusiùs describere visus est Aretæus *lib. 2. cap. 13.* Tumores enim, inquit, alii juxtà alios exurgunt, non dùm quidè continuè, sed crassi, & asperi, & interstitium tumorum discissum est, ut Elephantis Corium; venæ latæ sunt non sanguinis redundantia, sed cuius crassitudine; pili in omni Corpore præmoriuntur,

in

in mento vari sunt, raris quoque in Capite vesaries; quod verò majus est, intemptivi, cani, & calvitium affatim, subitiq; ingruunt, non multo post autem pubes, & mentum glabrescunt; quòd si qui pauci pili remaneant, hi magis dedecent, quàm qui defluerunt, capitis cutis altius rescissa est, rime autem frequentes, profunda, asperè; tumores in facie duri, acuti, nunquam fastigio albido, base viridiorè, pulsus pusilli, graves, tardi; venæ temporum distentæ sunt, & sub lingua dentes nigricant, aures rubent, admista nigritie, ulcera fetida sunt, & alia super alia exurgunt, &c. Hæc ille.

Rarissimum nostris temporibus hunc morbum, imò & Antiquioribus ignotum penè in Italia scribit Celsus lib. 3. cap. 25., peculiarem verò Aegypto, & Alexandria testatur Plin. lib. 26. cap. 1. & Gal. 2. de Arte curat. ad Glauc. cap. 10.. At nunc in Belgio, & Gallia frequentem esse referunt Amatus Lusit. Cent. 2. car. 34. & Valleriola lib. 6. enarr. 5. Contigit transactis annis videre hic Neapoli Monachum quemdam Elephantiacum, qui licet cum aliis familiariter versaretur, nunquam tamèn illos infecit; undè veritati consonat, quod ex Alexandro Tralliano lib. 2. probl. Med. 42. habet Mercurialis, minus contagiosam esse Leporam in nostra Italia: quòd pariter innuere visus est Aristoteles Sect. ult. probl. 7.

Hinc modò deducere licet Leporam inter morbos vernos ab Hippocrate recensitam, non eam, quæ contagio inficit, putaturque incurabilis, sed, quæ in fine 2. prorrh. mitior, faciliorisq; dicitur curationis, esse intelligendam, veluti quæ à repurgamento sanguinis oriatur, sitque ad scabiei dirioris speciem referenda. Sub nomine autem Lepræ hic ab

Par. II.

N

Hip-

V. etiã
Euchf.
2. para-
dox. c.
16.

Hippocrate indigitatur, ob quamdam solummodò analogiam, quia veluti Scabies cutaneus morbus est; quamquam Lepra etià reliquarum partium, & humorum vitium consequatur.

Alphos,
& Lem-
co.

Imperigines, & Vitilignes morbi quoque cutanei sunt, solumque differre ponuntur, quòd non æquè cutim foedent, aut profundè inficiant. Cæterùm in utrisquè pilis, & capilli radicibus eroduntur, ac desuunt, imò Cutis ipsa quandoquè ad album, aliquandò etià ad nigrum, aut aliter coloratur. Contagione carent, nec aliud incommodum pariunt, quàm turpitudinis. Et licèt Veterum pleriquè scripserint graves esse ægitudines, & Paulus, Aëtius, ac Serapion morbos fecerint incurabiles, hi tamèn nunquam lethales appellarunt, sed solum difficillimæ Curationis; undè Celsus foedas quidè illas nuncupavit, minimè verò periculosas. Fient autèm solum deteriores, cum in ulcera desinunt, & præter Cutis læsionem, interiùs pervadunt, & viscera inficiunt. Nec tamèn aliter contingunt Vere, quàm aliæ ægitudines cutim afficientes, à repurgati scilicèt sanguinis in Cutim transpositione.

Nec alià de causâ prodeunt Verno tempore pustulæ ulcerosæ, videlicèt cum inquinamenta sanguinis in Cutim delata, ibidè hærènt, salsam, acré, acidamve conditionem præferentia; undè simul Cutim foedent, & ulcerent. Quamobrèm diversitas harum omnium cutanearum affectionum tota erit à diversa Cutis, & vitiati sanguinis conditione; ut propterea acidus, austerus, crassusque humor in densiori cute Lepras; Impetigines verò, & Vitilignes, tenuis, & acer; salsus deniquè, & erodens, in Cute rariori, pustulas ulcerosas excitet.

Ve-

Verifimile autem admodum est. hæcæ sanguinis superfluitates, priusquam ad Curiam tamquam ad universale Corporis emunctorium deferantur, & simul cum sanguine in venis, & arteriis, continentur, non tantæ esse pravitatis; nam si fortassè ejuscemodi vitium interiùs referrent, fieri nõ posset, quia viscera inficerent, & febres, inflammationes, cæterásque graviores ægritudines excitarent; undè credere est hujusmodi gravitatem contrahere, cum ad habitum Corporis eruperint, ambientis Aëris potissimum alteratione, atquè succorum in glandulis subcutaneis missione: tunc enim hærentes alienam induunt naturam, coagulationi, & corruptioni subjiciuntur, atquè à perspirantibus halitibus exagitata, extraneas, inconvenientésq; fermentationes subeunt, degenerantque in fermenta undequaquè vitæ dissidentia, & molesta; quò fit, ut ardorem, dolorem, & pruritum afferant, præsertim à pascu, & ex motu, vel cum aëri calido Corpus exponitur.

Tubercula deniquè, & Articulorum dolores, fiunt paritèr Verno tempore, abscedentibus ad cutim, & artus, iisdem excrementosis humoribus à sanguine, qui si serosi fuerint, magisque fluxiles, dolores; si verò crassi, & consistentes, tumores afferent.

Nè autem hæc damna malè affectis istiusmodi Corporibus ingruant, præstabit statim ineunte Vere, sanguinem ab ejuscemodi inquinamenti repurgare, iis præsertim medicamentorum generibus, quæ diaphoresim blandè movere apta sunt, sed & per reliqua Corporis emissaria crassiores succos promovere: in quam rem potissimum conferre consueverunt, quæ ex Viperarum carnibus cõficiuntur, itémque ex C. C. Antimonio diaphoretico, ejúsque cernissa, Chalybe,

cæterisque, præter ea, quæ, per alvum, & vias urinæ educendo, opportuniora videbuntur. Quod si jam mala ista accesserint, proderit speciatim ad Infantias, Melancholias, cæterasque melancholicas affectiones Veratri usus: Ad profluvia sanguinis Vatriolum, spiritu, & oleo orbatum, atque externè ad calcis formam redactum: Ad Imperigines, & Vitilignes præter diaphoretica, quidquid ex sulphure præparatur; Ad Lepam, & Elephantiasim, omnisque generis pustulas, Vinum Viperinum, ac mistura Alexipharmaca ex Carnibus, Cordè, & Hepate eorundem Viperarum concinnata, extrinsecus verò aqua Calcis, & Cerussæ stibii, descriptione Angeli Salę. Alia plura ad idem facientia peti poterunt ex nostra Praxi jam pridem in lucem edita.

APHORISMUS XXI.

Aestate autem nonnulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertiane febres, & quartanæ, & vomitus, & alvi profluvia, & lippitudines oculorum, & aurium dolores, & oris ulcerationes, genitalium putredines, & sudores.

Proreditur Hippocrates æstivas ægitudines enarrare, illasque ait partim Veri convenire, partim proprias, & peculiare Aestatis esse; quare initio hujus inquit: *Aestate autem nonnulli horum.* Quinam autem isti morbi sint, non explicat. Verisimile tamèn videtur eos esse, qui majorèm retinent analogiam cum æstu illius tempestatis, atque ab humoribus pendere possunt tenuioribus, & acri-

bus

bus, ut sunt profluvia sanguinis, impetigines, pustulæ, ulcera, anginæ. Sanguis etenim, vel tenuior redditus, vel acrior, facile per Aestatem venas aperire, cutim ulcerare, & musculos gutturis, ac faucium inflammare potest.

Præter hos, fieri etiã Aestate ait febres continuas, & ardentes, & tertianas, non quòd reliquæ adhuc febres in Aestate fieri nequeant, sed quòd hæ potissimum, à vehementi æstu illius Tempestat. At undè tres hic relatae febrium species inter sese differant, disquirere supervacaneum non erit, cum distinctis nedum nominibus, sed & proprietatibus, atque effectibus, illas experiamur.

Galenici febres Ardentes, & Tertianas, tùm continuas, tùm intermittentes, loco solùm differre ajunt, materiã verò omninò convenire: quippè bilem, quàm in venis collocant, & naturalem appellant, communem harum omnium febrium materiã, cum putruerit, constituunt; verùm si in Venis majoribus, & circa præcordia, Ardentem; si in venis minoribus, aut earumdèm apicibus, Tertianam continuam; si demùm extra venas diffusa in habitu Corporis putredinem contraxerit, Tertianam intermittentè pariat.

Verùm hæc Recentioribus nõ probantur, qui plurimis rationibus, atque experimentis, evictam, falsamque demonstrarunt hanc de quaternario humorum intrã venas numero doctrinam: & si qui unquam in venis, venarumque apicibus putresceret; vicissim per arterias circumiret, & universum sanguinem inficeret; imò adhuc è Venis minoribus in majores immitti oporteret, ut Cor præter naturam alteraret; Sed & nequè bilis ista intrã venas putrescens possit unquam ad habitum Corporis, aliòve extramitti sinè vasorum diruptione; atque in-

ingenti sanguinis effusione. Quæ præterea de fuliginibus putridis, effumantibus ad Cor, ipsi commentantur, vana omnino sunt; nam si putridæ, essent, excurrento per venas, sanguinem, reliquosque humores inevitabiliter inficerent, perenni cum ipsâ societate; quòd improbabile prorsus est, unum humorem intrâ venas putrescere, cæteris unâsimul commissis non æquè in putredinem adactis, præsertim cum pituita, vel melancholia in Quotidianis, & Quartanis febribus putruerint, immunibus interea à putredine bile, & sanguine, ad illam contrahendam aptioribus. At de hac re fusius egimus in tractatu de Febribus, ubi ad fermenta, fermentationemque variam in sanguine inductam omnia retulimus. Illud autem nunc hisce tribus febrium speciebus hoc loco ab Hippocrate memoratis commune videtur, quòd acritudinem in sanguine inductam consequantur, per quam facillimè is ad fermentescendum disponitur, undè postmodum ardores, inquietudines, sitis, vigiliæ, insomniæ perturbata, deliria, vomitus, cardialgiæ, diarrhœæ, aliæque id genus oriuntur.

Atquè hinc est cur Aestate potissimum eveniant, cum scilicet Aëris æstu attenuantur humores, sanguinis motus celerior fit, aquei liquores per sudorem uberrimè egeruntur, adeoque in cunctis humoribus facilis commotio, ac fermentatio concitatur, cum acritate, ac sulphureâ quadam inflammabilitate, quam sæpissimè istiusmodi febres tertianæ, & ardentes comitantur, stipatæ symptomatis idipsum omnino attestantibus.

At mirum fortassè videbitur, cur Hippocrates inter morbos æstivos Quartanas febres referat, quas idem sequenti Aphorismo cum Autumnalibus junxit.

Et

Et quidē pleriquē Interpretes expungendas esse v. Fu-
chf. &
Card. arbitrantur, quod nequē in antiquis exemplaribus, nec apud Theodorum Gazam fidissimum, diligentissimūmq; Expositorem, nec etiā apud Galenum in hoc Aphorismo memorentur. Sed & nequē Celsus hanc eandem sententiam interpretatus Quartanarum meminit. Quamobrēm nō immeritō perperam adiectas hoc loco illas existimant. Verūm cū idem Auctor 2. *Aph.* 25. æstivas Quartanas scripserit magnā ex parte breves esse, atquē experimentis innumeris compertum habeamus plures per idem tempus vagari, procū dubio nil vetabit, quin etiā cum æstivis ægritudinibus illas connumeremus. Fortē autē difficile visum est Commentatoribus ad æstivos morbos quartanas febres referre, quoniā creditum ipsis est hætenū, à solo humore melancholico, qui æstate vigere non putatur, illas exoriri. At cū febres istæ non ab humoribus, sed à periodis, quas servant, sint desumptæ, planē poterunt omnes ab omnibus, & singulis humoribus depravatis, ad certum tamē tempus cumulatis, ac fermentescentibus, progigni, ut aliās à Nobis est demonstratum; sed enī, Hippocratis ætate, maximus error erat velle à succis febres periodicas determinare, cū tū in confesso cunctis esset ab uno, eodēque humore, quascumquē febres proficisci; undē ab eodem Hippocrate proditum est omnes febres à bile fieri, diversimodē tamē affectā.

Vomitus Aestate faciles esse solent, tū quia Vētriculus eo tempore gravari solet excrementis ex malā ciborum digestionē cumulatis, ab fermentorū dissolventium hebetudine, tū quia malē confectus, degeneratūsq; chylus, in acres, fastidientēsq; humores versus, insensā quadam oleositate Ventriculū

culum nausæ, & subversione afficit; atquè ad vomendum lacessit, cujus indicio est oris amarities, sitis, ciborum fastidium, & quædam stomachi laxitas, ac molesta perturbatio; undè prompta, & facilis vomitio. Quod si fortassè succi isti vel sponte suâ defluant, vel adigente Ventriculo per fibras in Pylorum, & Intestina protrudantur, everfis una simul humoribus è ductu Pancreatico, & Cholidoco eodem confluentibus, alvi profluvia contingunt, quæ hic græco nomine diarrhœæ specialius appellantur; idque potissimum, cum alimenta labiliora fuerint, veluti fructus horarii dicti, qui fermenta ipsa pervertant magis, ac diluant, atquè intestina laxent, indeque facillimè secessus moveant. Sed tamèn æstivo tempore biliosæ superfluitates è sanguine copiosiores cumulantur, atquè in Cystim, & cholidochum deducuntur, itémque liquor Pancreaticus acrior, & tenuior esse solet, qui & potentius exsolvit, & vehementiorem cum felleo humore fermentationem excitat, & acrius quoquè intestina ad motum peristalticum proritat; undè nedùm diarrhœæ, sed etiàm dysenterix, atquè cholæræ, aliarque similes egestionès inferri possunt.

De Oculorum lippitudinibus res est evidens, quod sæpiùs in Aestate vagentur, à nimio Aëris æstu, à pulvere, à lumine tunc confertiori. Nùm autèm humidæ, vel siccæ hic intelligantur, nonnulli ambigunt. Et quamvis de utrisque sermo videatur habitus, cum ab æstu siccæ, atquè à defluente in oculos liquato per calorem seroso humore humidè dici possint, quia tamèn Hippocrates alibi siccas expressit, hic reticuit, videtur humidas voluisse notare, nam cum illas maluerit intelligere, siccas sempèr lippitudines in Aphorismis adjecit. Sed tamèn

mèn opinari licebit, tùm humidas, tùm fccas hoc loco consideratas, utpotè indefinitè sumptas: humidas quidèm in obesioribus, & succiplenis; fccas verò in microcholis, & gracilibus.

At major difficultas est de Aurium doloribus: siquidèm hi potius Hyemis, quàm Aestatis ægritudines videntur, quemadmodùm idem Hippocrates antea retulit: quippè hujusmodi dolores à delabentibus è Capite in aures excrementosis humoribus progigni solent, qui cùm Hyeme potissimùm superabundent, & Caput oppleant, non videntur proptereà æstivo etiàm tempore prævalere, in aures deferri, & dolores incurrere: quòd si non minùs Hyeme, quàm Aestate vigeant, & ejusmodi mala pariant, profectò nullum tempus ab hac aurium molestia immune erit, cùm cæteroquì æstivum tempus vim habeat quascumq; serofas superfluitates, saltèm per sudorem, absumendi. Verùm Aurium dolores cùm varii esse possint à varietate delabentium humorum, poterunt quoquè aliis anni temporibus inferri. Hyeme namquè, & in Constitutionibus austrinis à lympha Caput gravante, aures dolebunt, dolore tamen obtusiori, undè etiàm subsurditates fieri antea notatum est; At verò Aestate, dolores pungentes, & acerbiores accident, ab humoribus tenuioribus, & acrioribus illati: modò hos aures petere manifestè docuit Hippocrates 4. Aphor. 28., inquit: *Quibus biliosa sunt dejectiones, hæc superveniente surditate cessant; & quibus surditas adest, superveniens biliosis dejectionibus, cessat.* Et tex. 60. ejusdem libri: *Quibus in Febris aures obsurduerunt, sanguis ex naribus fluens, aut alvus turbata, solvit morbum.*

Oris exulcerationes fieri etiàm possunt Aestate;

Par. II.

Q

vel

vel ab illabente sero tunc temporis acriori, vel à consimili salivarii roris vitio, vel ab halitibus è Ventriculo malè affecto elevatis, vel etiàm à molestis acrium, & erodentium succorum vomitionibus, quibus non rarò & os, & fauces, & guttur, & dentes gravitèr offenduntur.

Genitalium putredines hìc memoratæ, exponuntur à quibusdam pudendorū ulcerationes, ut pubis simul, & sedis, adjacentiūmque partium vitia denotentur. Illæ autèm non solùm fieri possunt proptèr decubitus humorum acrium ad eas partes, sed etiàm ob sudores, furfures, egestionésque alias per cutim æstivo tempore frequentiores, quæ nisi convenientèr abstergantur, & repurgentur, procùl dubio pustulas, & putrefactiones afferent, humidâ præsertim, & austrinâ constitutione; cùmque hujusmodi mala pudendis accidant ab iterato sudore, proinde addit Hippocrates in textu *Sudores*: Et quidèm hi, peculiare sunt ejus tempestatis evacuationes, à tenuitate simul humorum, & à majori pororum Cutis laxitate. Nequè verò simplices sudores intelligit, sed pustulas quasdam, quæ per id tempus à mordacibus sudoribus in cute erumpere solent. Græcè enim scribitur ἰδρῶνα, latinè sudamina, quæ pustulæ sunt tenues, & rubræ per totum corpus dispersæ, aqueâ materiâ sudoris emulâ repletæ, & non rarò ardorem ingentem, ac pruritus molestum afferunt. Oriuntur à lymphâ, vel à sanguinis sero acriori, saliflagine muriaticâ prædito, ambientis Aëris æstu attenuato, atquè ad habitum Corporis transmissò.

Cæterùm, quæ aliàs ad fugandas febres à nobis sunt recensita, hìc in usum revocari poterunt, ut ipsi per Aestatem imminentibus occuramus: præpri-

v. Hipp.
3. Epi-
dem.
const. 3.

primis autem repurgato sanguine, correctisque fermentis viscerum, undè ejusmodi labem exoriri suspicio est. Nèc dissimiliter in cæteris ægritudinibus hoc Aphorismo memoratis operandum, cum omnes ab eodem fonte proficiantur. Cùmque hæc ex alibi dictis notissima sint, non est ut longius in iis enarrandis immoremur.

APHORISMUS XXII.

Autumno verò plurimi æstivi morbi sunt, & febres Quartana, & Erratica, & Lienes, Aquæ intèr cutem, & Tabes, & stillicidia Urinæ, & difficultates Intestinorum, & laxitates Intestinorum, & Coxendicum dolores, & Anginæ, & Asthmata, Volvuli, Morbi comitiales, Furores, Melancholia.

Sicuti in Aestate dixerat nonnullos Vernos morbos eo tempore contingere; ita nunc plurimos æstivos adhuc Autumno fieri asserit. Et quidem credibile est eos Autumno etiã evenire, potissimum intèr illius initia, qui proptèr communem utriusque tempestatis, desinentis scilicet, & incipientis, habitudinem, maximam cognationem habent, & eorundem succorum vitia consequuntur, veluti sunt Tertianæ febres, tum continuæ, tum intermittentes. Sed præterea recenset speciatim Autumno vagari Quartanas febres, & Erraticas, & Lienes, nimirum tumefactos, & obstructos, Aquas intèr cutem, græcè Hydrôpes, Tabes, Urinæ stillicidia, laxitates, & difficultates Intestinorum, aliásque.

De Quàrtanis febribus nulli dubium est, quòd intèr autumnales ægri tudines sint recensendæ, cùm ab acidis, tartareis, seù melancholicis succis progigni perhibeantur, qui Autumno vigere solent. Erraticæ etiàm febres ejusdèm tempestatis peculiariter dici debent, tùm quia Autumno ob sui inæqualitatem heterogeneorum succorum causa est, qui variè, differentèrque corpora inficiunt; tùm etiàm quia humores ex præcedenti Aestate ad Cutim commoti, atquè sudoribus exsoluti, Autumno detinentur, ac sparsim per membra Corporis diffusi, inæqualitèr illorum fermenta, & sanguinem ipsum alterant, ideòque Erraticas pariunt ægri tudines. Dicuntur autèm febres Erraticæ, quæ certam periodum, & eundem invasionis modum non servant, sed modò diebus singulis, sed diversis horis, modò alternis, & interruptis adoriuntur, & ægros affligunt, aliquandò noctu ingravescunt, interdium quandoquè, nonnunquam cum rigore, aut horrore, aliquandò sinè illo, modò his, modò aliis symptomatis stipatæ, de quibus scripsit Hippocrates *lib. de rat. vict. in acutis: Inconstantes, & erraticos morbos curare non expedit, priusquam constiterint*: idèst, certâ lege, & periodo invadere ceperint.

His pleriquè adjungendas esse contendunt febres illas, quæ Quintanæ, Sextanæ, & Septimanæ vocantur ab eodem Hippocrate 1. *Epidem.*, moti auctoritate Galeni negantis ibidèm Quintanas, Sextanas, & Septimanas febres, easque ex accidenti tantùm haberi posse, putà cùm quis ex periodica febre convalescens, ob errorem in victus genere commissum, febrem Ephemeram incurrat, quæ ab ultimâ accessione febris periodicæ distet intervallo quin-

quinque, sex, aut septem dierum, undè possit quinta, sexta, aut septimana appellari. At verò isti longè, latèque falluntur: Etenim Hippocrates non febres ibidèm ex accidenti, & irregularitèr inductas describit, sed periodicas, & ordinatas, illasque veluti sæpiùs observatas memorat; Erraticas verò febres haudquaquam convenire posse cum, quintanis, sextanis, aut septimanis, intèr periodicas ab eodem Hippocrate relatis, evincitur clarissimè ex Celso, qui erraticas, incertas vertit, quæ scilicèt nullum statum tempus, nèc ullum accessionum, & remissionum ordinem servant, quemadmodùm habent periodicæ. Error autèm istorum indè ortum habuit, quia putarunt cum Galeno à diversis specie humoribus periodicas febres distingui, putà Tertianas à bile, Quartanas à melancholia, & Quotidianas à pituita, cum tamèn potiùs à reditu, & circuitu, quem referunt, tales appellandæ sint.

*V. histor.
Cleans.
Fidis I.
epidem.*

Lienis tumores à restagnante ibidèm sanguine acidiori, ac melancholico fieri, apud omnes in confesso est; undè lienosi colore livescunt, venter tument, sinistro præsertim hypochondrio, reliquo Corpore macrescunt, & in cunctis operationibus hebetes evadunt; Hinc notavit idem Hippocrates *lib. de loc. in hom.* eo vivaciores, salubriorèsq; fieri homines, quo lien magis detumuerit, & mole fuerit imminutus; at contrà valetudinarios esse, quibus increbruerit; quamobrèm Alciatus illum comparavit Fisco, qui alienis opibus ditescit, inquitens, *lib. 2. Embl. 97.*

Splene aucto, reliqui tabescunt Corporis artus:

Fisco aucto, arguitur civica pauperies.

Sed undè id accidat, difficile est determinare. Qui illum cum Jecore sanguinis officinam credide-

re, plus justò per ramum splenicum chylum Hepati subtractum ad se trahere arbitrantur. Thomas Bartholinus, acidum sanguinem fermentatè relinquo Corpori detrahare putat, indè que maciem universalem exoriri. At existimaverim Ego vicissim sanguinem, & lienem infici crassitie, & acore, eoque veluti inutili corpus non ali, sed potius coinquinari, ac macrescere; hunc verò obstrui, & tumesceri.

Eximi cæpit nunc ultimò Lien è Canibus in Anglia; & Bartholinus in *Anatome Renov.* refert se ejusmodi extractionem felici cum successu vidisse institutam coràm Friderico III. Rege Danorum, animalibus exindè superstitis fanis, & agilibus. Lienes etiàm è Canibus exemptos vitâ superstitè testatur Barbette *prax. lib. 3. c. 10.* In Vetula etiàm splenis scirrho laborante tentatam fatetur Leonardus Fioravante, quæ supervixit, atquè aliam memorat Clerkius in Rustico quodam apud Bonetum *Med. sept. tom. 1. l. 3. f. 20. c. 12.* Fabulosam nihilominus illam putat idem Bartholinus in hominibus, quippè qui subindè vasa plurima frangi necesse dicat, non sinè vitæ periculo: additquè investam esse hanc fabulam à Plinio, & antiqua Erasistrati opinione, qui lienem frustrà animantibus à Natura inditum affirmabat, cum quæ urinariâ Vesicâ carent, liene quoquè sint orbata. At non video quâ ratione idipsum peragi non possit in hominibus, quod in cæteris animalibus actum ipsemet Bartholinus, aliiquè fatentur, nisi solùm ex imminente vitæ periculo ab infelici ejus operationis eventu: non etenim tam temerè licet humanum corum æquè, ac belluinum negotiari.

A tumoribus, & obstructionibus Splenis sæpè Hydrops

drops oritur, latinè Aqua intercus, cùm exindè aqua intèr cutem collecta tumorem efficiat, non rarò etiàm universalem, qui si digitis comprimatur, foveam relinquit. Veteres existimarunt aquam hanc in Hydropicis colligi, aut vitio Hepatis in aquosum humorem chylum commutantis, aut ex abundantiori melancholico Lienis humore, qui ab Hippocrate sub nomine aquæ fuit pluriès indigitatus. Sed nuperrimis observationibus jam innotuit à lymphæ, è suis vasis relaxatis, aut diruptis, exiliente provenire, quæ si in toto Corpore colligatur Anasarcam, si in imò Ventre Ascitem, si in solo Capite Hydrocephalon, si in scroto Hydrocelem, atq; alibi, alias hydropifese particulares pariat; Cùmq; vasa ista plurima per Jecur, & Lienem diffundantur, propterea fit, ut ex illorum affectionibus sæpe, sæpiùs Hydròpes orientur.

Quòd Tabes in Autumno plerumquè contingant, superius quoquè notatum est; imò quòd eo tempore tabidi malè se habeant, & periclitentur, docuit hoc eodem libro Hippocrates. Videtur autèm macies tunc fieri sensibilior, quoniàm ob temporis inæqualitatem sanguis per Pulmonem trajectus diversimodè afficitur, & iteratis Aëris vicissitudinibus perpetim alteratur, atquè à blandâ suâ indole, partibus nutriendis amicâ, non parùm declinat. Sed & humani Corporis habitudo, non minùs ac cæterorum viventium, eâ anni tempestate, non levitèr permutat; tunc quippè quemadmodùm Arbores, & Plântæ universæ defrondent, ac veluti succo nutritio privatæ, contabescunt; ità pro modulo suo humana Corpora nutritionibus deficiunt, eaque potissimum, quæ gracilia sunt, & sanguinem sunt nacta, morbosiore, vel saltèm minus defæcatum; Atqui lon-

*V. Gal.
2. progn.
còm. I.*

longè graviùs degunt, qui tabidi sunt à Pulmonis vitio, ut antea fusiùs ostensum est *Aphor. 10.*

Stillicidia Urinæ, græcè stranguriæ, frequentèr Autumno inchoant, & frequentius quoquè exasperantur. Cùm enim hæ ab humorum in illos ductus confluentium acritate, aut ab ulcere ibidem contracto, aut etiã ab angustia, tuberculis, calculis, arenulis, glutinosisque succis inductâ, procedant, sanè per Autumni tempus, quo hæc omnia incrementum solent, vel incipiunt, vel auferuntur.

Referuntur insuper inter ægrotudines Autumnales difficultates, & lævitates Intestinorû, quæ licet oppositis de causis evenire videantur, ut propterea à Celso *lib. 2. cap. 1.*, ac Theodoro Gaza, sint in expositione hujus Aphorismi prætermisæ Dysenterix, non tamèn eas simul inferri credendum est, sed prout illæ diversis in Corporibus prævaluerint. Et quidèm si in alvum superfluitates humorales per ætatem cumulatae, atquè mox Autumnali tempore compressæ, ac depravatae, deponantur, orientur Dysenterix; si verò delaxentur viæ intestinorum, ac succi dissolventes diluantur, contingent Lienterix. Congestæ cruditates ab immodico usu fructuum, ab intempertivis potationibus gelidarum aquarum, idque genus aliis, idipsum parere possunt, modo invertant, depravent, corrumpant, tum fermenta Stomachi, tum Intestinorum liquores, alimentorum dissolutioni, ac secretioni inservientes. Sed & difficiles, ac dolentes egestionis non raro insequuntur fæcum duritiem, atquè viscosos, hærentesque succos velligante acore molestos, ut in Tenesmo, qui Autumnali præsertim tempore ab iisdem supra memoratis Causis fieri consuevit.

Coxendicum dolores, græcè Ischiades, inferri dicuntur.

cuntur à luxatione ejus articuli, quo Ischium cum Ilio jungitur: luxationem autem hanc efficiunt crassi, glutinosique humores, qui in cavum juncturæ horum ossium inferuntur, & Ischium præsertim, seu Coxam in sensu, motuque divexant, & membranas circumvestientes nervulis ferè innumeris refertas acerbissimo dolore exeruciant. Solet etiàm non raro insequi vitium depluentis succi in medullarem Ischii substantiam, qui membranulam circumambientem vellicet, & compungat. Non semel quoque observatum est dolorem hunc oriri ab affecto periosio, quo deindè siderato fit, ut coxa universa sensim Paralyfim, & totius cruris Tabem incurrat.

De Anginis nil est aliud, quod hìc repetamus; cùm de iis alibi à nobis actum sit. Solùm adnotare juvabit, progigni illas Autumno partim ab ambiente Aëre inæqualitèr affecto, & gutturis, ac faucium musculos exasperante, partim etiàm à dentis halitibus, qui ad organa vocis potissimum delati inflammationem, & tùm deglutitionis, tùm respirationis difficultatem pariant.

Si verò decumbant humores in Pulmonem, ac ductus Aëris impedian, graventq suâ corpulentia spongiosam, rarâmq. ejus visceris substantiam, Asthma exoritur, seu creber anhelitus, gravior tamèn, vel levior, pro majori, vel minori ejusdèm infarctu. Videtur autem hoc loco Hippocrates eam solummodò speciem designare voluisse, quæ difficilem quidèm efficit spirationem, sed absquè multo conatu, & ronchis, ut accidit in Orthopnæa; quamobrèm non immeritò usus est nomine Asthmatis, quamvis Cardanus anhelationes exponat.

Volvuli græcè Ilei, ab Intestino Ileo, & Volvulos quod speciatim in his affici puratur, morbi sunt, in

Par. II.

P.

qui-

quibus nil per alvum egeri potest, sed fæces sursum, inverso motu peristaltico, delatæ, per os excernuntur. Quamquàm Hippocrates in Epidemiis memoret foeminam quamdam volvulosam modicos quosdam secessus habuisse, eorum fortè humorum, qui postrema intestina occupaverant. Frequentiores causæ hujus affectionis esse consueverunt inflammatio Ilei intestini, aut circumscripti Mesenterii; duriora plus justo excrementa, glutinosisque succis referta; atquè ejusdem Intestini convolutio, vel delapsus. Modò, quæ ex his Autumno sæpius accidat, videtur à fæcibus constipatis, compactisque succis oriri; undè etiàm delabi, & contorqueri queat Intestinum.

Comitiales Morbi per idem tempus fieri dicuntur à Galeno proptèr Aëris inæqualitatem, quæ maximè apta esse solet tum ad debilitandum Caput, tum ad heterogeneos humores inducendos, præsertim melancholicos, & acidos; undè illi plerumque excitantur. Hinc Hippocrates in Epidemiis inquit: *Melancholici fiunt Epileptici, & Epileptici Melancholici: Et qui morbo sacro corripuntur quartanâ superveniente liberantur*, translato scilicèt vitioso humore è Cerebro in partes Corporis inferiores, atquè per febrem sensim absumpto.

Eodem modò dici possunt progeniti Furores, & Melancholiæ, quæ ægritudines sunt valde Melancholicis familiares, in quibus acidum adedò prævalet, ut sæpenumerò ad Tumorem, & Mœstitiam cuncta conspirent.

Ne autèm mala ista ingruant, oportebit statim ac opportunum tempus incipientis Autumnus tulerit, Corpora his obnoxia ejuscemodi superfuitatibus repurgare, atquè salubriori, temperatiorique victu
ale-

alere: Quocircà ex Hippocrate Galenus *Comm.* 47. 6. *Aphor.* commendat in iis, qui ægri futuri sunt, convenientem purgationem malè affectorum humorum, ut subindè prævertatur illorum malitia, atquè imminens, aut futurus Morbus prohibeatur; Nequè solum purgatione satis erit superabundantes vitiososque succos educere, sed & ultrà opus erit relictum fortassè in sanguine, aut viscerum fermentis vitium emendare, usu præsertim medicamentorum acido, Autumno vaganti, occurrentium, qualia sunt, quæ ex chalybe conficiuntur. Postquàm autèm Morbi advenerint, oppugnato iis., quæ in nostra Praxi sigillatim sunt recensita.

APHORISMUS XXIII.

Hyeme verò Morbi laterales, & Pulmonis inflammationes, Gravedines, & Raucedines, Tusses, dolores pectoris, laterum, lumborum, & Capitis Vertigines, & Apoplexia.

NUM in hoc etiàm Aphorismo intèr morbos hyemales referendi sint nonnulli ex Autumnalibus, quemadmodùm in cæteris Anni tempestatibus antèa notavit Hippocrates, valdè dubitat in *Comm.* Gal. Sed parum refert, *sivè ex communi voluerit*, ut ipsemet subdit, *hoc quoquè in loco Nos subaudire dictorum aliquid; sivè simpliciter pronunciare, tanquàm nihil autumnale tempus cum hyemali communicet.* Verum enim verò voluit solum hic ægritudines hyernas referre, quæ frequentiores, urgentioresque esse solent, omissis aliis, quæ

communes forent, & tacitè subintelligi viderentur.

Primò autèm Pleuritides, seu Morbos laterales recenset; mòx addit dolores pectoris, & laterum, ne quis putet, eundèm morbum sub diversis vocibus inutilitèr repetitum significare. Et quidèm morbos laterales hic intelligi propriè pleuritides, græcus Codex manifestè declarat; laterum verò & pectoris dolores solummodò ad musculos, & partes externas Thoracis pertinere putandum est, cum non rarò dolcant solum Costæ, & partes exteriores pectoris citrà inflammationem, à solo confluxu serosioris lymphæ in glandulas ejusdem subcutaneas, vel etiàm ab impedita perspiratione. Addit insupèr Pectoris, & laterum, desumptâ nimirû differentiâ nominis à loco potiùs, quàm à naturâ ægritudinis, quoniàm aliquandò dolent partes Thoracis anteriores, quas pectus appellamus; quandoquè verò latera, & partes ejusdem posteriores, scapulæ, dorsum.

At undè Morbi laterales, qui inflammationem præferunt, hyberno tempore algido contingant? Profectò eos progigni fatendum ab impeditis, detentisque halitibus, qui cum pectoris internas partes ab inspirato frigido aëre non levitèr affectas, potissimùm invadât, proptereâ Pleuritides, & Peripneumonix suboriâtur. Accedit, quòd hyemali tempore sanguis consistentior sit, atquè glutinosus, acidisque succis inficitur, qui exiles, angustasque pleuræ arteriolas pervadere nequeunt, facilitè in his hærent, & inflammationem inducunt. Eâdem ratione Pulmonis Inflammationes per idem tempus accidunt, atquè eo magis, quo Aër impurus, & nitratis vaporibus repletus ejusmodi consistentiam in sanguine adjuverit, transitu per pulmonis vasa habito, ubi Aër cum
illo

illo commiscetur, observatione Lovverii.

Gravedines, & Raucitates Hyeme potissimum vagari notissimum est, tum à ferosis humoribus tunc vigentibus, tum ab humidis, & austrinis Aëris alterationibus, Cerebrum, cunctasque glandulas gravantibus, ut alibi etiã notavimus. Cum verò non solum Caput asperæ Arteriæ, sed etiã bronchia, & Pulmo ipse immodicè irrigantur, quinimò (ut sæpè evenit) quodammodò obstruuntur, Tusses quoque fiunt, & Anhelationes, aliæq; pejores Pectoris, & Pulmonis ægrotudines.

Quòd si humores isti, vaporésque internam pectoris partem non occupent, sed potius externam, quæ Costis adjacet, dolores afferent laterum, & lumborum, læsis nimirum musculis ibidem dispositis; cumque partes istæ mutuo communicent inter sese, propterà fit ut non rarò simulana compatiuntur, quare ægrotantes ipsi indiscriminatim de dolore dorsi, scapularum, laterum, & lumborum conqueruntur, & vicissim unum pro altero accusant.

Non dissimili modò Capitis dolores fiunt, cum humores, vaporésque, meninges Cerebri, aut pericranium afficiunt. Multotiès autèm Catarrhos prænunciant: quippè ii primùm in Capite cumulantur, mòx alias partes petunt, & alias, diversasque affectiones, pro partium affectarum diversitate, parturiunt.

Vertigines demùm, & Apoplexias antea quoque retulit Hippocrates evenire ex constitutionibus Austrinis, & pluviosis, quæ cum potissimum hyemali tempore contingant, non mirum si illæ intèr hybernos morbos hoc loco recenseantur. Adjectos quoque legimus in græco Codice Lethargos, quos

non

non dissimilitèr oriri per easdem Austrinas Hyemis constitutiones palàm unicuiq; est . Et licèt Galenus in *hujus Aphorismi Commentario* illorum non meminerit , hanc eandem tamèn Hippocratis sententiam referens 8. *de plac. Hipp. & Plat.* , cum gravedine, raucitate , & tussi , lethargos etiàm connumerat .

Hybernis modò hisce calamitatibus præcipuè occurremus indictâ victus ratione , quæ cumulas fortassè humidas superfluitates , atquè inductos jam crassos , acidósque succos diluat , & absumat ; itémque exhibitis medicamentis aKali volatili præditis , quæ unafimul valeant viscera , & præsertim Cerebrum roborare , sanguinem vividiorè reddere , crassos succos attenuare , atquè per suos ductus , prout res ipsa exigere videbitur , deducere . Hâc sanè ratione plures catarrhis obnoxii salubriùs Hyeme , quàm frequentèr ægrotare consueverant , in posterum degêrunt , quàm Aestate .

APHORISMUS XXIV.

In Aetatibus autèm talia contingunt : Parvis , & nupèr natis Puerulis , oris ulcera (quæ Aphthæ vocantur) Vomitus , tusses , vigiliae , pavores , umbilici inflammationes , aurium humiditates .

A Morbis Anni temporum , ad eos transit Hippocrates , qui ætatibus contingunt , & in iis ordinem , ac doctriinæ connexionem præ cæteris servat . Distinguit enim illas in septem , ac primam , quæ Infantilis dicitur , ab ortu ad septimum mensem , cùm pueruli dentire incipiunt , ob-

no-

noxiam ait Aphthis, vomitui, tussi, vigiliæ, pavoribus, umbilici inflammationibus, & aurium humiditatibus, non quòd his solùm, sed quòd præ cæteris; Quoniàm à subitâ mutatione, quam nupèr nati subire coguntur, tum Aëris, tum alimenti, necessè est sanguinem, aliòsque liquores, & Viscera universa quadantenùs alterari; undè ejusmodi ægri tudines prodeant.

Aphthæ illis accidunt, vel à lacte acri, & falso, vel à sero, & lympa per ductus salivarios in palatum delabente. Sunt namquè Aphthæ oris ulcuscula, quæ palatum, linguam, & fauces non rarò exedunt, si præsertim diutiùs serpant: albicant, & multoties totum oris cavum occupantes, suctioni impedimento sunt, & nisi citò succurratur, mortem inferunt. Solent etiàm subsequi gallicam à parentibus, & nutricibus contagionem; & quandoquè etiàm ex hâc lue infectorum osculis, amplexibus, halitu, proficisci, cùm tenellæ infantium Carnes facilè quacumquè de causâ infici possint. Nequè verò solùm Pueris, sed etiàm adultioribus illas accidisse compertum est, adhuc venenatas, contagiosasque, & Hippocrates 3. *Epidem.* memorat viguisse olim quasdam Aphthas deleterias, & contagiosas à pestilenti constitutione.

A lactis etiàm vitio Vomitus sæpissimè Puerulis accidit, vel quia in ventriculo acescit, & coagulatur; vel quia sero abundans fibras laxat, atquè adeò ad vomendum lacescit. Potest præterea è Vermibus vomitus inferri, sicut etiàm à Ventriculi languore, cùm non rarò qui diù frigido Aëri expositi fuere, vomitionibus corripiantur, quique lac suxerunt à Nutricibus cibos fastidientibus, aut perperam pastis, ob malam esculentorum conditionem.

Ab

Ab Aëre tusses fiunt: cùm enim recens in lucem editi Aërem inspirent inæqualitèr affectum, & plerumquè frigidum, non mirùm si tussi corripantur, quòd si fortassè, præter Aëris alterationem, delabantur etiàm serosi humores in Tracheam, & bronchia Pulmonis, non solùm Tussis orietur molestior, sed etiàm periculosa, à qua facilè pueruli suffocari possunt, cùm nequeant sufficientèr extussire, & excreare; quamobrèm, stagnantibus humoribus in Pulmone, facilè opprimuntur, & suffocantur.

Vigiliæ accidunt puerulis, vel causâ Tussis, vel ob Ventris tormina, quibus plurimùm obnoxii sunt, vel proptèr immodicas egestionem ex corrupto lacte progenitas, quæ illis non levem molestiam asferunt, vel ob easdèm retardatas, ac diminutas, undè Intestina distendantur, & dolorem excitent. His accedunt etiàm, quæ ab Umbilico recentèr exsecto iis accidunt; quippè in eam partem quandoquè sanguis irruit, ichores confluunt, & tumefaciendo non rarò Exomphalon inducunt. Non tamèn vigiliæ istæ diurnæ admodùm erunt, quemadmodùm in Adultioribus, & Senibus, sed solùm comparatæ ad statum, conditionémque illius ætatis; siquidèm puelli proclives sponte naturâ sunt ad somnum, ut proptereà majorem temporis partem dormiendo consumant. Cùm ergò à consueto, naturalique statu recessum faciunt, vigiles dicuntur.

Pavores proprii sunt illius ætatis. Cùm enim pueruli insueti sint, commotiones, strepitus, aliásque perturbationes pati, quacumquè proindè de causâ percelluntur, contremiscunt, & pavent. Quòd si à lacte in Ventriculo, aut Intestinis corrupto, vel
coa-

coacto, ac ferè in calcem verfo, originem trahant, profectò compunctiones præerunt, undè non folùm pavores, fed etiàm motus fpafmodici, atquè Epi- leptici fubfequentur, aut folâ per fibras nerveas percuffione, aut etiàm infensâ per eandem evapo- ratione in Cerebrum perlatâ.

Umbilici Inflammationes Puerulis quoquè frequẽ- tiffimæ funt, tum ob nuperam umbilicalium vafu- rum refectionem, ubi fanguis facilè ftagnat; tum à vagitu, quo partes illæ intumefcunt, & inflam- mantur. Sed & non rarò vafa ipfa delaxantur, & fanguinem effundunt, non finè vitæ periculo; quam- obrèm Obftetrices ftatim à partu arctè illa vinciunt, & poftquàm fuerint refciffa pulvere coccineo, aliò- ve astringente infpergunt, ut fanguinem liftant, & inflammationem inhibeant.

Aurium humiditates sæpè etiàm Puerulos molè- ftant, Cerebro per eam ætatem laxiori, atquè hu- moribus tum ex Aère, tum ex lacte, fcattente. Notavit autèm fpecialitèr Hippocrates humidam Au- rium fordes, quia reliquæ per nares, & os, finè dubio ejuſmodi funt; quæ verò ex auri- bus prodeunt compactiores naturâ effe folent, & longè cæteris parciore. Nequè tamèn folùm per aures, fed etiàm per totum Caput, col- lum, & faciem ferofa excrementa repurgantur, imò aliquandò nec fatiſ, ut & colli glandulæ non in- tumefcant, ſtrumarum inſtar, non finè graviori- malo.

Ut igitur ab his infantès præcaveantur, ftatim à partu cocileare unum olei amygdalarum dul- cium ſimplici expreffione elicitum, & ſaccharo roſato commiſti ſorbeant; mòx injurias ambièntis Aëris evitent, deindè lac ſugant à nutricibus fanis, opti-

Par. II,

Q

mè

Lib. 12.
61.

mè altis, sobriis, juvenibus, hilaribus, & bonæ constitutionis. Præferendum autèm semper foret maternum, veluti magis analogum ei, quod intrà Uterù saltèm ultimis diebus cessit illis in alimentum: idque nedùm ad Corporis salubritatem facere, sed etiàm ad mores, ostendere satagit Phavorinus apud Gellium. Indè enim ea præsertim beneficia prodeunt, quæ è Colostro exsucto oriri palàm est, quippè est hoc illis utilissimum medicamentum ad repurgandas universas Ventris sordes, inhibendâsque lactis coagulationes; undè tot, ac tanta mala Infantibus contingunt. Sed quis unquàm id vulgo, ac ignavis Medicis persuaserit? hi enim primum lac è mâtis prodiens adèdè nocuum existimant, ut pro veneno habeant. Cæterùm omnia alia remedia autè vana sunt, aut nocua, præsertim si interiùs adhibeantur; cùm tenelli pueruli nil quidpiam aliud sufferant ore assumptum, quàm purum lac; quandoquidèm Ventriculi fermentum nulli alii, quàm lacti dissolvendo, tum est aptum, per mollem, laxâmque ejus ætatis constitutionem.

APHORISMUS XXV.

In progressu verò, cùm jam dentire incipiunt, gingivarum prurigines, febres, convulsiones, alvi profluvia, & maximè cùm caninos edunt dentes, & iis præsertim pueris, qui crassissimi sunt, & alvos duras habent.

Plerumquè incipiunt dentire Pueri septimo mense; sed tamèn & antè hoc tempus quoquè passim experimur, imò & quosdam cum dentibus intrà uterum progenitis prodissè & vidimus nos, & alii plurimi fatentur; undè dentatos illos dici refert Plinius. Hinc autèm non reverà nasci dentes putandum, quasi verò post aliorum ossium structuram generentur, sed solùm per eam ætatem erumpere, & conspicuos fieri, nimirùm è maxillarum alveolis, in gingivarum fastigium productos; quamobrèm has quodammodò perforari, ac lacerari contingit; undè tantus dolor, cum pruritu, febribus, aliisque symptomatis. Indicio autèm est mandendi aviditas, quâ nimium anxii, & lac iteratò sugunt, & mammaram papillas mordent, & quidquid illis offertur, dolentibus gingivis apponunt, ut veluti à Natura edocti dentium eruptionem coadjuvent. In quam eandem rem peritæ nutrices pastillos huic usui conferentes conficiunt, & dentientibus puerulis datâ operâ mandendos exhibent.

lib. 7.
c. 19.

Accidunt hoc eodem quoquè tempore febres; sive quòd adveniant symptomaticæ à dolore, & inquietudine puellorum, sive ab impetu Naturæ, den-

Q 2

tium

tium eruptionem promoventis; sive etiã à permutatione fermentorum, quæ in cibos deinceps mandendos in Ventriculo acuuntur; ut proindè fermentatione excedenti in sanguine inductâ febris oriatur, quæ illius ætatis comes est indissolubilis. Si tùm enim incipiunt Pueri solidiores cibos exquirere, & mandere; planè fermenta exigunt valentiora, quæ illos conficiant. Hâc proptereã de causâ sanguis mutatur, felleus humor cumulatiores fit, urinæ coloratiores apparent, fæces compactiores, fures abundantiores, innovati, permutatiquè Corporis argumenta.

Convulsiones, seu motus Convulsivi per hoc etiã tempus accidunt, vellicatis nimirum Nervis à vaporibus, vel humoribus ex malâ lactis, aliorumq; ciborum commitione progenitis; siquidè facillè lac acescit, & corrumpitur à miscelâ cujusvis alterius rei cum illo non consentientis; undè hæc, & alia graviora mala oriri possunt. Non tamèn est necessè, ut humores, aut vapores ex vitio lacte, & cibo degenerati, Cerebrum, & nervorum principium petant, cum si tantum Intestina vellicent, Pylorum, Ventriculum, in Puerulis, motus excitent convulsivos, ob nimiam partium teneritudinem, vel saltè cruciatus, tormina, inquietudines, dentium stridores, vagitus, & ejulatus.

Quemadmodum vitiosi lucci, si Cerebrum, & nervos afficiant, Convulsiones, & Epilepticos motus pariunt; ita si ad alvum vergant, afferunt Diarrhœas, ex levissimâ etiã causâ fieri solitas in illa ætate; undè Hippocrates *peculiari libello de Dentitione* inquit: *Quibus in dentitione alvus plus subducit, minus convelluntur; qui verò dentientes habitiores manent, & altiore semno utuntur, magis obnoxii sunt*

convulſioni. *Qui hyeme dentiant, reliquis ſimilibus
exiſtentibus, melius liberantur: non omnes in denſitia-
ne convulſi moriuntur, ſed multi etiã ſervantur, &c.*
Itaque juxta humoris abundantiam, & in unam,
aut aliam partem Corporis inclinationem, diverſa
contingunt pueris dentientibus accidentia; ut proin-
dè jure dictum ſit, quibus alvus plus ſubducitur,
minùs convelluntur, deſiſto nimirum ad alvum
humore. Quid autem pro alvi profluviis intellexe-
rit Hippocrates dubitari poteſt. In Græco Codice
ſcribitur *διάρροια*, ægriſtudines quidem alvi, atque
ex humoribus acribus, & bilioſis progigni putatæ.
Verum pueruli nequè humores iſtos generare dicun-
tur ex Galeno, nequè in alvi profluviis humores
egerunt acres, amaroſ, & bilioſoſ, ut patet ex
linctu canum, qui egeſtas ejuſmodi puellorum fæ-
ces avidiſſimè devorant. Hinc crediderim Diarrhœã
hic intelligi latiffimã planè ſignificatione, ut omnem,
& quamcumquè excedentem alvi evacuationem
complectatur; quippè in puellis egeſtiones im-
moderate pendent ſolum ab indigeſto, & dege-
nerato lacte, quod licet colorem aliquandò referat
flaveſcentem, non tamèn acritatem, aut amarorem
ſapit, nèc bilioſam, felleamque conditionem, ſed
ſolius ſeroſæ, nèc omninò butyro exuta portionis
depravatæ materia eſt: ſerum namquè, & butyrum
cum permutantur ſæpiſſimè flavum colorem exhi-
bent; præterquamquòd à variã, diverſaq; miſturã
cæterorum ſuccorum, atquè à depravatiſ ſecretio-
nibus, non rarò etiã in adultioribus, hi, aliq;
colores in excretis obſervari conſueverunt, ut pro-
ptereã nimirum coloribus credendum non ſit, quòd
& aliã à Nobis eſt notatum.

Hæc autem illi potiffimum ætati accidere ſubdit
Hip-

Hippocrates, cui dentes canini erumpunt; sùntque hi, quos Græci Cynodontas appellant, vel quòd Canum dentibus exertis similitudinem referant, vel quòd soliditate, & acutie ad instàr illorum cæteris præsent, & utrinquè superni duo, totidèmq̃e inferni, quatuor primoribus, & incisoribus adjacent, duritie, firmitate, ac longitudine præcellentiores, cùm his res durissimas frangere soleamus. Aliquandò, statim ac anteriores comparuerint, enascuntur; interdùm etiàm postea ad annum, pro variâ scilicèt Corporum constitutione: quocumquè autèm tẽpore prodeant, sempèr sunt cæteris molestiores.

Quâ autèm ratione iis præsertim ista asperius accidant, qui crassissimi sunt, & alvos duras, adstrictasque habent, majoris videtur ponderis difficultas. Galenus in *Commentario* id retulit ad convulsiones tantùm, ut proindè velit crassissimos, & alvos duras habentes, convulsionibus magis affici, quoniàm, inquit, isti plenum Corpus habent, & abundans superfluitatibus, ideòque convulsionibus facilè capiuntur. Sed reverà adjecta hæc verba referenda sunt ad omnes antedictas affectiones, ut sensus fiat, eos potissimùm puerulos prænaratis ægritudinibus obnoxios esse, qui crassioris, seu obesioris sunt constitutionis, quoniàm his humores insunt copiosiores, excrementa serosa cumulatiora, laxiores carnes, & minùs sana Corporis habitudo, ut alibi edocet Hippocrates.

Sed cùm etiàm adjectum sit, & qui alvos duras habent: cùm cæteròqui alvos duras nacti temperiem, & habitudinè præferant aridam, & exsuccam, carentem excrementis. Verùm duras alvos habentes à transfluxu humidarum superfluitatum in alias partes Corporis, hic subaudiuntur, in quibus scilicèt arescunt, & constipantur fæces, quia serosiora

excrementa detinentur, & aliò vergunt, quò confluere non deberent; quamobrèm sanguis, lympha, liquor nervorum, aliq̄ue peculiare viscerum humores, illis imbuti, ac malè affecti, febres excitabunt, convulsiones, dolores, aliq̄ue incommoda graviora; Atquì in intestina fortassè delati, magis vellicabunt, & compungent, acriúsque torquentes, nedùm alvi profluvia, sed etiàm tormina, lancinantésque dolores inferent; cùm graviús diarrhœis afficiantur, qui stypticâ sunt alvo, quàm qui lubricâ, vel ob desuetudinem; vel ob exquisitiorem partium sensum, vel ob majorem confluentium succorum in illis acritatem. Sunt etiàm qui putant dictiones illas disjunctim esse legendas, ut qui crassissimi sunt, obnoxii fiant prædictis affectionibus ex unâ, atquè ex alterâ, qui alvos duras habent: utraq̄ enim causa efficax esse potest convulsioni, aliarumque ægritudinum in hoc Aphorismo memoratarum: Et quidèm hæc indicia tantùm sunt prævæ habitudinis, & exuperantis in Corpore morbificæ superfluitatis. Verumtamèn duram alvum habentes non omninò styptici, & suppressione fæcum laborantes intelligendi sunt, sed qui non adedò lubricam alvum sunt sortiti, cùm pueruli universim solum Ventrem habeant: quare styptici solum dicentur relati ad eos, qui solito lubriciorem nacti sunt.

Tametsi hos dumtaxat dentitionis morbos recenset hoc loco Hippocrates, non tamèn quis negaverit alios plures præter eos accidere posse: Etenim experimur per hoc idem tempus obnoxios esse puerulos Variolis, & Morbillis, quorum tamèn nulla invenitur facta mentio apud Hippocratem, Galenum, cæterosque veteres græcos Medicinæ scriptores, cùm ab Arabibus solum in hæc nostra tēpora

pora viguisse memorentur , ut latius infra. Cæterum his non aliter ac de aliis antea dictum , convenienti lacte , usûque rerum , dentitionem promoventium , providendum erit.

APHORISMUS XXVI.

Cum verò , jam magis adoleverint , tonsillæ , & vertebra , quæ est in occipitio , ad interiora luxationes , crebri anhelitus , calculi , lumbrici rotundi , ascari-des , verruca , satyriæ , stranguriæ , struma , & alia tubercula , sed præcipuè antedicta .

R Ecenset jam tertio Hippocrates ægritudines Pueritię provectioris , quę ad duodecimum , vel decimumquartum annum extenditur , atq; in ea ait primùm accidere tonsillas . Sunt autem Tonsillæ , glandulæ illæ , quæ ad radicem linguę jacent , & cum tumescunt , ac inflammantur , ductuum Aëris , & cibi , angustiam afferunt , undè difficiles deglutitiones , & respirationes exoriuntur , quomobrem à Græcis paristhmia appellantur . Ejusmodi ergò inflammationes glandularum , aliarumq; partium adjacentium , familiares sunt Adolescentulis , aut quia sanguis per eam ætatem vegetior , & abundantior factus nequit commodè intrā proprios ductus contineri , ut propterea in vicinas partes effluat ; aut quia refluentes per suos ductus à Capite lymphicos , & pituitosos humores glandulæ istæ excipiunt , & tumescunt , atquè impedito aliquatenus in ipsis sanguinis circuitu , nec illo sat benè repurgato , similes exoriuntur inflammationes.

Mox

Mòx subdit, *Vertebrae occipitis ad interiora luxationes* : Hæ sunt in pueris, vel à tumoribus, & inflammationibus musculorum, & glandularum colli, siquidè eam ætatem valdè strumis obnoxiam experimur; vel etiàm ab illapsu crudorum humorum in interstitia vertebrarum, quandoquidè laxatis, amplificatisque viis, quæ musculos; & ligamenta illarum interjacent, ob ætatem accretioni summè vacantem, promptius è Capite confluunt humores in vertebrae, tunc magis motu exagitatas; undè facile postmodum luxationes exoriuntur. Quòd si ulterius contingat impediri respirationem ab hujusmodi vertebrarum Cervicis luxationibus, lethalis exurgit Angina, ut docet idem Hippocrates 2. *de morbis*.

Crebri præterea anhelitus iisdem contingunt à congestis crudis humoribus in ductibus Pulmonum. Pueri etenim voracissimi sunt, & facile crudum nec benè elaboratum chylum conficiunt, qui deindè per ramum thoracicum in pulmonem perlatus, præ vasorum angustia, & Visceris laxitate, hærescit, & anhelitum inducit. Sed & comprimitur sæpenumerò Pulmo, atquè in suo motu quadantenus impeditur à sanguine, tunc temporis vegetius fermentescente, & per Aëris misturam vasa spiritalia efficacius amplificante: quo fortassè argumento Galenus adnotavit 9. *meth. cap. 4. & 5.* Synochas febres ex sanguine progenitas Asthmaticas esse, quoniam effervescens sanguis pulmonis ductus vehementer dilatatur, ejusque substantiam opprimit, undè anhelitus, & Asthma.

Calculi insuper his sunt, magis tamèn in Vesica, quam in Renibus: Isti enim molles, & laxi cum sint, meatúsque habeant, qui per eam ætatem promptè expanduntur non tam facile crudos,

Par. II,

R

cras-

crassosque succos detinent, sed ultrò illos finè ullo impedimento in Vesicæ cavum delabi sinunt, ubi diutiùs hærentes in calculos vertuntur, adiuvante plurimum sale illo urinario tenaces istos, tartareosque succos figente, & coagulante. Deponi autèm crudos, crassosque succos, & quidèm plurimos in Vesicam patet evidentè ex eo, quia puerorum urina multo, inutilisque sedimento scatet, quod, cùm illa consistit, sublidet, & fundo matulæ hæret.

Lumbrici etiàm sunt admodùm Pueris familiares, & tùm teretes, tùm ascarides dicti, de quibus latè Galenus in *Commentario bujus*. Modum autèm, & locum generationis istorum, diversosque affectus exindè provenientes non est ut hïc diutiùs inquiramus; fat enim ab aliis magnæ notæ Viris de illis actum: solùm tamèn addam, quòd quemadmodùm hi familiares sunt pueris, ità nullius periculi esse solent; quamvis si teretes Vêtriculum occupent, vomitus, convulsiones, febres, & dolores pariant non omninò contemnendos.

Verrucæ, vulgò porri, sunt tubercula dura incute erumpentia, rotunda, & sensus expertia. Sponte suâ sæpenumerò abscedunt, & exiccantur; ali-quandò verò etiàm acribus, & erodentibus medicamentis non cedunt, atquè ad plures annos perdurant. Comparent autèm puerili hïc ætate transpositis in cutim consistentioribus succis glandularũ subtercutancarum, repurgatòque sanguine ab excrementis tartareis, & sæculentis, in callos veluti degenerantibus.

Satyriæ quænam sint, non adhuc benè constat inter Expositores. Galenus in *Commentario* ne verbum quidèm de illis facit; meminisse tamèn earum alibi,

re-

referens voces Hippocratis rariores, vocavitque Satyriasmos, vel potius satyrismos, tumores scilicet circa aures erumpentes; & 8. de plac. Hippocrat. & Plat. ferè cum strumis confundere videtur. Sed & ex eodem Hippocrate satyriasmus, vel satyriasis diversas ægri tudines significat; aliquandò Elephantiasim, quòd Elephantiaci, more Satyrorum, in Venerem ferantur; quandoquè pudendi perpetuam tensionem; & interdum aurium retorsionem, & labiorum tumefactionem, quo etiàm vitio Satyri laborabant. Hoc autèm loco satyriasmus, subdit Heurnius, speciem quamdam esse parotidis. Verùm ex eo, quòd Galenus in contextu vocem hanc omiserit, nonnulli putarunt fuisse perperam in græco Codice adjectam, vel cum strumis convenire, vel etiàm V. Paul.
l. 1. c. 3. pro satyriasmò legendam seiriasim, ut mavult Hieremias Triverius, vel deniquè phthiriasim, qui morbus est pedicularis, quammaximè familiaris pueris.

Stranguriæ non rarò etiàm Pueris accidunt, iis præsertim, qui cum lotio arenulas, & viscosos succos emittunt, aut Vesicæ calculo laborant; quamobrèm non dissimili ex causâ in his fiunt, ac in aliis dictum est.

Strumæ, & alia tubercula, tum in glandulis cervicis, tum in cæteris aliis partibus glandulosis erumpentia, à decubitu, & secretionè humorum dependent: cumquè glandulæ colli potissimùm depositos è Capite inutiles succos excipiant, propterea fit, ut strumas, aliòsque tumores his consimiles contrahant: ejusmodi autèm crassis, crudisque glandularum tumefactionibus pueri præ cæteris subijciuntur, ob nimiam voracitatem, malàmque chylòsis elaborationem.

Per hanc eandem ætatem solent Variolæ , & Morbilli comparere , nostrâ tempestate aded pueris familiares , ut vix unum , aut alterum invenias ab his immunem . De his apud Hippocratem , Galenum , cæterosque Græcos Auctores nulla mentio facta reperitur : qui autem primi illorum meminere fuerunt Arabes . Et quamvis ab Hippocrate memorentur in libris Epidemiorum pustulæ , exanthemata , & turbecula cutanea , illa tamèn potius pestilentiarum symptomata fuere , omninò differentia à Morbillorum , & Variolarum proprietatibus , quipè indiscriminatim quamcumq; ætatem afficiebant ; nequè verò figuram , circumscriptionem , quantitatem , procedendi modum , resolutionem , & generalem totius Corporis ex illarum eruptione affectionem referebant , quemadmodum nostrâ ætate servare Morbillos , & Variolas experimur . Hinc Mercurialis 1. *de Puerorum Morbis* , intèr morbos novitèr inductos Variolas , & Morbillos revocare non veretur , idipsum quoquè deducens ex innumeris Veterum Medicorum testimoniis .

Verùm undè Variolæ , & Morbilli originem traxerint , non modica est intèr scriptores controversia . Arabibus addicti ad sanguinem maternum illâ referunt , quo nimirum , inquiunt , pravis humoribus inquinato altos intrâ uterum ultimis saltem mētibus , infantes , fieri postmodum obnoxios ejusmodi criticæ eruptioni . At hoc vitium in sanguine sicuti fingitur universale , ita universos afficere debuisset , etiã antè Arabum tempora . Sunt quoq; qui non semèl , sed bis , & tèt , & in primâ , & in mediâ , & in ultimâ ætate Variolas passi sunt , atquè hi , etsi antèa febribus laborassent , cùm tamèn sanguis priori fermentatione subactus , fuerit

om-

omnino repurgatus, & per febrim nihil principio proruperit, sed nonnisi media, vel postrema hominis ætate. Accedit quod Indi occidentalium regionum antequam commercium cum Europæis iniissent, istius contagionis immunes extitere; & sicuti ab ipsis Hispani luem veneream in nostrates, ita in eos nostras variolas transtulerunt.

Alii ad malignos syderum influxus causam novæ hujus infectionis retulerunt; quo enim tempore vagari primum visæ illæ sunt, viguisse ajunt trium planerarum, Martis, Veneris, & Saturni conjunctionem in signo Geminarum, pari ferme ratione, ac in aliis pestilentibus, atque in ipsa lue Venerea expertum ajunt. At, estò syderum influentias hæc agere admittamus, quis sibi persuadeat, ut iisdem desinentibus, non fuisse usque adeò defectura, ut cæteris Epidemiis accidisse observatum est? Nequè insuper verisimile videtur ejuscemodi malignas syderum conjunctiones superioribus Seculis defuisse, cum pluriès adhuc Mars, Venus, & Saturnus ab Orbe condito juncti sint, atque in posterum etiàm sint coituri.

Revocant alii cum Fernelio novam hanc Variolarum, & Morbillorum apparitionem ad communes causas Epidemiarum ægritudinum, Aërem nimirum, & Alimenta. Aër siquidem pravis, diversisque vaporibus infectus, variè quoque sanguinem in humanis Corporibus, & præsertim in teneris puellis, alterat, exagitatque; undè novas ægritudines excitet. Cibi etiàm idipsum efficiunt si mali, si varii, si dissentanei, si insueti, si degeneres sint, atque eo magis in debilioribus corporibus, qualia sunt puerorum, quibus, præ carniū mollitie, & raritate, quodcumque vitium impingitur, & inhæret: cum autèm in lucem editos lac paverit, deindè duriuscula

V. Hipp.
l. de
nat. hū.
de
flat.

cula alimenta, postmodum solidiora, ac difficiliora, & deinceps multa, & varia, proinde fieri, subdunt, ut sanguis diversimodè affectus tandem erumpere cogatur in Variolas, & Morbillos ad sui repurgationem. At sumpta hæc ab Aëre, & cibis, nimis lata, & universalis causa videtur cujuscumq; ægritudinis. Præterea alterationes, perturbationesque, Aëris semper extitere, atque in cibis per Infantilem, & Puerilem ætatem eadem ubique fuerunt, & perpetuæ mutationes. Cùm ergò non antea, quam à temporibus Arabum, Variolis, & Morbillis pueros subjecerint?

Verumtamèn inficias non iverim ad Morbillorum, & Variolarum eruptionem sanguinem omninò in, indebitam, ingentemque fermentationem adigi, ut manifestè testantur febres, quæ illas præcedunt, vehementissimæ, inquietudine, vomitu, mentis motione, sopore, motibus convulsivis, pavoribus, anhelationibus, æstuationibus, tussi, siti, aliisque gravissimis symptomatis stipatæ. Fermentum autèm istud in sanguine inductum ejus profectò conditionis esse debet, ut veneni, & maligni miasmatis naturam redoleat, cùm non solum gravitèr inficiat affectos, & non rarò ad necem perducatur, cum notis pestilentibus morbis communibus, sed etiàm contagione in alios, aliòsq; pueros, & juniores, & adultiores diffundatur, ut propterea pluriès evenerit devastari omninò provincias integras ex puorum, & quandoquè etiàm virorum internecone à Variolis, & Morbillis. Pueri verò plerumquè afficiuntur, utpotè qui carnes habent teneriores, facile ejusmodi miasmata suscipientes, & sanguinem instar musti sponte suâ promptissimè fermentescentem. Hinc modò fieri quidèm potest, ut primùm

ex

ex malâ alicujus habitudine ingeneretur in sanguine,
 & in fermentis viscerum ejus moris pravitas, ut
 deindè in pestilens, contagiosumque venenum com-
 mutetur, quod in cæteros illius consuetudine usos
 transmigratione quadam etiã per halitus, vel per
 fomitem, transfundatur. Non rarò verò semel Va-
 riolis, aut Morbillis infecti, iterum, iterumque in
 eisdem relabuntur: quia ex vitâ perperam in usu
 sex rerum nonnaturalium antea tale vitium in
 sanguine contraxerunt, quod pestilens ejuscemodi
 venenum videatur æmulari, & exolvendo sangui-
 nem fermentatione subactum in cutim adigat, &
 Morbillos, ac Variolas renovet. Atqui diversimo-
 dè affectus sanguis, diversas quoque parere potest
 infectiones, & multiformes referre venenorum na-
 turas, ac proprietates, ut exindè comperiamus à
 quibusdam figi, & concrefcere liquores Corporis,
 ab aliis dissolvi, & extenuari, ab aliquibus quæ-
 dam dumtaxat Corpora ærotare, hujus, non al-
 terius sexus, aut ætatis, gracilia, non obesa, exer-
 citata, non otiosa, certo solùm victus genere, non
 alio alta, sub proprio, non alieno Cœlo degentia,
 unius, non aliis ditionis, & quandoquè (quod admira-
 bilius) hyeme, non æstate, in locis salubriori-
 bus, non palustribus, in urbibus, non in pagis,
 contagium diffunditur, & cautos magis, quam
 qui finè ulla suspitione cum omnibus versantur,
 & cunctis indiscriminatim utuntur, inficit; ut pro-
 pterea plerisque videatur prodigiosum: cum tamèn
 hæc omnia accidere soleant à variâ veneni con-
 ditione, variâque sanguinis, & carnium habitu-
 dine, Corporum constitutione, cutis texturâ, ani-
 mi perturbatione, aliisque propemodum innumera-
 bilibus, quibus humana Corpora perpetim subi-
 ciun-

ciuntur, alterantur, atque momento ferè permutari possunt. Hâc eâdem ratione passim experimur obesse uni, quod alteri prodest, & quod semel, aut bis, & pluriès contulit, aliàs nocere, senectuti jucundû, & utile fieri, quod puerili, ac juvenili ætati infestum fuerat, plerosq; sub uno climate perpetuò ægrotare, sub alio valere, idque genus alia.

Ad sanguinem igitur vario modo affectum omnia ejuscemodi vitia referenda sunt; sed tamèn in pueris potissimùm, & adolescentibus facilior est Variolarum, & Morbillorum eruptio, in quibus cutis raritas, & sanguinis floriditas esse solent, pro ejusmodi impuritatum repurgatione, aptiores; cùm enim aliàs à Nobis ostensum sit sponte suâ sanguinem, cæterósque liquores Corporis per ætates commutari, repurgarique, indèque texturam partium variari, proindè fieri, ut adolescendi tempora sint hujusmodi cutaneis eruptionibus potissimùm obnoxia: confert autèm solummodò ad hæc Aër, promovendo in sanguine fermentationem, vel etiàm transvehendo ex uno in alium inficientes halitus, ut in plures, vel omnes fermentationi concipiendæ dispositos diffundatur. Et quamvis apud Arabes primum seviisse perhibeatur hujusce generis pestilens, contagiosumque venenum, non tamèn hinc credi-

V. Hipp.
6. epid.
2. 18.
in hist.
Simonis
6. 6. A.
phor. 9.
Fuchs.
5. de
san. C.
M. c. 8.
6. 6. A.
ph. 9.

derim per vetustiora etiàm tempora, si non hujus omninò conditionis, & efficacitatis, consimilis saltem malignitatis, perturbati, repurgatiq; sanguinis eruptiones extitisse, quas fortassè Hippocrates, aliq; Græci Auctores, sub genere exanthematum, pustularum, & papularum, aliarumque cutanearum ægritudinum comprehenderunt: sic metastasis, & apostasis apud eundem varia significant: sic satyriasis, & melancholia: sic exanthemata ipsa diversimodè

ab

ab eodem Hippocrate, & Galeno usurpantur; ut propterea non temerè quis sublimes papulas ad Morbillos, latiores verò ad Variolas referre possit. Non tamèn hinc negaverim longè immaniùs illas seviisse Arabum, quàm aliorum ætate, ut tùm popularitèr grassatæ, & universaliùs întecerint, & inevitabili fato ocyùs affectos interemerint, quemadmodùm non ità pridèm à Majoribus nostris accepimus de Angina pestilenti, quæ pucros quoquè, primâ hujus sæculi ætate, adeò vexavit, ut pauci fuerint, qui ab ea evaserint, estò Angina vetustissima ægritudo sit. Hoc idem de sudore Anglico, dysenteria pestilenti, cæterisque morbis epidemiis dicendum, qui licèt Veteribus cogniti, quandoquè tamèn fiunt contagiosi, & mortiferi, ut propterea de illis speciatim agere pleriquè gravissimi Auctores cõstituerint. Verùm mitiùs quandoquè, quãdoquè crudeliùs grassantur quorundã morborũ genera, quoniã, ut antea animadversum, non eodem sempèr modo sanguis inficitur, nec sempèr eandem agendi, ac procedendi vim deleteria in illo concepta lues exserit ob variam causarum dispositionem, coitionem, & efficaciam. Atquè hinc Variolas ipsas, & Morbillos unã tempestate omninò mortiferos, pestilentisque observamas; aliã verò mitissimos, & undequaquè salutare.

Cùm Variolæ, aut Morbilli erumpunt, cohibendi non sunt, sed omni studio promovendi medicamentis diaphoresim adjuvantibus, & sanguinem à compage malignã exuentibus, non tamèn adeò, ut exsolvant plus justo, & partem illius vivificam dissipent. Quamobrèm in Aère moderatè calido patientes detineantur, parcè alantur, & si fortè lac fluxerint, pullis aliis ciborum generibus infarciantur,

Par. II.

S

tur,

tur, quoniã si in cæteris omnibus moderata dia-
ta semper juvat, in his potissimum omninò neces-
saria est: alvus nequaquam solvatur, nam lubrica
perniciosa esse solet: oculi solum foveantur virenti-
bus frondibus absynthii, vel rutæ, aut etiã læ-
pius perfricentur smaragdo, crystallo, aliisque simi-
libus, ne ab eruptione variolarum visu deficient,
aut aliter vitentur. Quod si variolæ non promptè
prodeant, sed in eruptione cunctentur, fortassè quia
fermentum crassius est, nec tam facilè subactus fer-
mentatione sanguis ab inutilibus portionibus extri-
catur, vel etiã pori Cutis arctiores sunt, quàm
tenacitas fermenti febrilis exigat, tunc sudorifica
locum habebunt, & simul alexipharmaca roboran-
tia; in adultioribus quidè Bezoardicum Minerale,
vel Joviale, Antimonium diaphoreticum, Elixir pro-
prietatis, & magnanimitatis, Spiritus salis ammo-
niaci dulcis redditus, idque genus alia; in tene-
rioribus verò confectio alkermes, pulvis Viperarum,
& Cornu Cervi, Aqua theriacalis Petri Salii, &
Cardui benedicti. Nequè verò his adèò indiscrimi-
natim utendum, ut postquam eruperint, & maturi-
rati subjectæ fuerint, adhuc exhibenda sint; cum
inposterum satis sit patientem pannis coopertum
detinere, & convenienti victus regimine uti. Fal-
luntur autè qui in apparitione Variolarum frigo-
rificis ex adverso insistunt, ad reprimendum febris
æstum; hinc enim cohibetur fermentatio tantoperè
in ipsis necessaria, & impeditur critica Variolarum
eruptio, non sinè manifesto vitæ periculo. Juvabit
ergò pro re natâ, summâ prudentiâ uti, & modò
efficacioribus, modò levioribus criticam hanc ad
Cutim depositionem promovete, si tarda videatur;
quandoquè verò totum opus Naturæ committere,
cum

cum scilicet res ipsa bene processerit, documento Hippocratis *Aph. 20. primi*. Hæc etenim ratione auxiliares manus Naturæ imbecilli præstabimus, cum se sola fuerit impotens, nec tamèn eidem salubriter operanti calcar in præcipitium addemus; quandoquidem fermentationes istiusmodi facillimè desinere possunt in totius sanguinis exolutionem, & ægrotantis interitum.

Ad strumas, seu scrophulas Hollerius commendat folia cupressi austero vino conspersa, & contusa, donec in unum corpus coeant, ad formam Cataplasmatidis applicata. Linimentum conficit Zacutus ex radice Bryoniæ cum Terebinthina, & Cera, illudq; mirabile deprædicat. Pinguedo serpentum à plerisque commendatur; & à Severino nostro emplastrum de baccis lauri oleo chamemælino malassatum. Internè verò prodesse feruntur, Radix scrophulariæ in pulverem redacta, cinis spongiarum, & pulvis ad strumas compositus Helmontii, atque arcanum duplicatum Mynsichti.

In pra-
xi.

1. prax.
66. 101

Ad Verrucas efficax dicitur sanguis Talpæ recens, & calidus: Cinis rorismarini, & corticum salicis ex Matthiolo: Chelidoniæ majoris folia contusa, ex Zacuto: & Lunæ radii per vitrum ustorum collecti ex Helmontio *Tr. Form. ort. n. 55. & tract. Magnum oportet nu: 29.*

Ad lumbricos summè valet spiritus vini umbilico infusus insperfo mòx pulvere Myrrhæ. Internè verò aqua, in qua Mercurius crudus ebullierit ex Helmontio. Riverius conficit pilulam ex Mercurio dulci ad gr. iij, cum gr. vj. diagridii vapore sulphuris correcti, atque modico condituræ rosarum perficarum excepti ad formam boli, si tamèn patiens adultior sit. Parat alium Hartmannus ex Mercurio

crudo salivâ humanâ , vel acido citrii mortificato ad gr. xx, cui addit bezoîni gr. ij. , cum modico ejusdem condituræ rosarum. Mirum enim quàm Ver- mibus Mercurius sit infestus .

APHORISMUS XXVII.

Grandioribus autem , & jam accedentibus ad pubertatem plurima ex his , & febres diurnæ magis , & ex naribus profluvia sanguinis .

Grandiores , & accedentes ad pubertatem intelliguntur , qui decimumquartum annum attingunt , cum scilicet pubescere incipiunt , & semen emittere , quamvis ex Galeno , & antè , & post hoc tempus pubertas possit inchoare , pro varia carniû firmitudine , & virium robore . His quoquè plurimæ ex enarratis præcedentium ætatum ægri- tudinibus non dissimilitèr accidunt , sed præterea febres diurnæ , & ex naribus profluvia sanguinis : Febres quidè diurnæ ob majorè crudorum succorû copiam , quoniàm , ut dictum voraces pueri cruditates facillè incurrunt ; undè febres , aliique morbi durationem diurnam adipiscuntur . Sed & non raro in graves , longasque febres incidunt ex ea , quæ per feminis effusionem molestior admodum esse solet , causâ ; quippè per hanc ætatem ad Venerem acti innumeras subeunt calamitates , & mille patiuntur incommoda , sive quòd abstineant , sive quòd illâ impensius abutantur , ut sileam quas ex diversis , ac repentinis animi pathematibus sufferunt alterationes . Ad hanc fortassè classè revocandæ erunt quæ febres in tœmellis Chloroses , & in maribus Eroticæ appel-

appellantur, ad Tabem perducentes. Profluvia verò sanguinis è naribus, non quidè ex eo, quòd abundantius generetur, ut benè notat *in comment.* Galenus, adversus eos, qui stultè putant Naturam in superfluis quandoquè abundare, & sanguinem affluentius progignere, sed quia per hoc tempus minùs ex ipso absumitur, & tenuior, vividior, acriórque fit, utpotè qui per ætates sensim permuatatur, quamobrèm facilè potest exiles narium arteriolas, ac venulas referare, & hæmorrhagias inferre.

APHORISMUS XXVIII.

Plurimi autèm morbi puerulis judicantur, nonnulli quidè in quadraginta diebus, nonnulli in septem mensibus, nonnulli verò in annis septem; quidam verò jam ad pubem accedentibus. Qui verò permanserint, nè in pubertate finierint, puerulis, aut feminis, cum menstrua erumpunt, consenescere consueverunt.

MIrum sanè videri debet quàm anxii sint Interpretes in pervestiganda Hippocratis mente, num de acutis, an verò de chronicis ægritudinibus hunc scripserit Aphorismum. Et Galenus autè de diuturnis morbis prolatum, inquit, aut imperfectum sermonem esse; atquè adedò omninò vult legendum: *Plurimi autèm pueris diuturni morbi judicantur.* In quam eandem sententiam reliqui ferè omnes Expositores concesserunt. At Cardanus non semèl Galeno conviciatus, hic speciatim illum ignaviæ notat, existimans implicitè diuturnos comprehendi

hendi sub græca voce πύλα, quâ hoc loco Hippocrates usus est . Verùm frustrâ apud Medicos hæc agitari putaverim , si acutos morbos non rarò protrahi , & in chronicos desinere observamus : sic nõ rarò tertianæ febres , & ardentes , ut & malignæ acutissimæ , sensim solent mitescere , & in longius tempus ægrotantes affligere , in alias, aliâsq; ægritudines commutatæ . Itâ quoquè Pleuritides acutæ ceteroquî transeunt in Empyemata : Apoplexiæ in Paralytes : Phrenitides , in Insanias , & Melancholias : Dysenterix in Tenesmos : ut propterea passim experiamur quosdam morbos ab initio esse omninò acutos , procedente mòx tempore produci , & chronicos , annuos , ac consenescentes fieri , permutatâ conditione , causâ , parte affectâ , aliâve simili circumstantiâ eorum , quæ morbis consociantur . Nõ immeritò igitur Hippocrates indiscriminatim morbos hæc retulit , scilicèt ut acutos simul , & chronicos comprehenderet ; cuius rei non leve videtur esse argumentum , quod idem in Aphorismo apposuit , nonnullos scilicèt morbos judicari in quadraginta diebus , qui extremum acutis terminum constituunt . Profectò æstimabilius est , quod idem Cardanus animadvertit , Menses , & Annos hoc loco memoratos , non à morbi initio , sed à nativitate ipsa puerorum , esse numerandos , ductus ejusdem Hippocratis auctoritate , cui & Celsum adhærere interpretatur . Idipsum quoquè videntur indicare verba illa ; *quidam verò jam ad pubem accedentibus ; qui verò permanserint , nec in pubertate finierint ; aut cum menstrua erumpunt* . Quæ sanè ad ætates puerorum , non ad morborum tempora referri possunt .

Sensus itaque Aphorismi est , morbos in Pueris terminum , aut remissionem sortiri ab ipsa ætatum
mura-

mutatione : cùmque hæ mutationem subeant plerumquè in septenariis , idcirco de his mentionem faciens Hippocrates dixit , *in septem mensibus : in septem annis* : finem in illis designans ab ætate , nõ autèm à temporibus morborum , aut à criticis diebus . Quod si diù perstiterint , atquè ultrà pubertatem perduraverint , adhuc erumpentibus menstruis in fœminis , & postquàm ex ephebis excefferunt , in maribus , procùl dubio inveterascunt , & cum ægris ipsis consenescent ; undè idem Hippocrates 5. aphor. 7. *Quibuscumquè* , ait , *morbi comitiales sunt , antè pubertatem mutationem accipiunt ; quibuscumquè autèm vigesimo quinto , ferè commoriuntur .*

Ratio horum delumenda est ex sanguinis , aliorumque humorum , successu temporis , mutatione ; undè Crasis , & constitutio Corporis variat , atquè per meliorem excrementorum repurgationem , viarum laxitatem , viscerum vim , & efficaciam , universa Corporis œconomia in salubriorem statum perducitur . Alibi autèm à Nobis est ostensum , sanguinem procedente tempore sensim permutari , ut ubi primùm dulcis nimium , & multo glutine satur est , in pueritia mòx attenuatur , & portione vivificâ fit prævalentior ; deindè verò in pubertate , & adolescentia adhuc floridior , minùsque austificâ parte præditus observatur , atquè in Juvenibus , & tenuior , & vegetior , acriórque ; in Viris tandèm , ac Senibus magis , magisque effœtus , vapidus , & postremò acidus , & adeò exsolutus , ut vitæ tuendæ omninò inutilis evadat . Sic propemodùm Mustum ubi ex uvis recens est expressum , dulcissimum , glutinosumque est , & spiritibus vacuum ; mòx verò intumescit , & fervet ; ubi autèm efferbucrit clarescit , & sensim , depositâ fæce tartareâ , vigorem exerit ,
atquè

atque in perfectissimum, robustissimumque Vinum evadit. Si autem, exagitationibus, æstu, flatibus austrinis, aliisque, potissimum verò temporis diurnitate, evaporet, & evanescat, exolvitur, ac subinde accescit, aut fugit. Porro hæc omnia sanguini contingunt per ætates, & unafimul visceribus cunctis, quibus veluti colis trajicitur, ac repurgatur: siquidem decurrentibus annis ipsa quoque firmantur, obdurefcunt, amplificantur. At quis unquam ejusmodi in partibus Corporis mutationes per ætates inficiabitur, cum dentium casus, vocis mutatio, menstruorum, & seminis profusio, pilorum eruptio, cutis corrugatio, calvitium, canities, & alia plura id manifestissimè attestentur.

At verò verbū illud *judicantur*, non ità accipiendum videtur, ut semper in salutem pueriles morbos desinere credendum sit, cum & non rarò in iisdem temporibus, ut Celsus advertit, maximè pueri periclitentur; quamobrèm & malè, & benè eos per ejusmodi tempora terminari, pro variâ eorundem conditione, intelligemus. Cæterùm quandocumquè pubertatem excefferint, atquè à feminis, aut menstruorum eruptione minimè desierint, difficilem exitum plerumquè nanciscuntur, aut etiàm consenscunt.

APHORISMUS XXIX.

Juvenibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acuta, morbus comitialis, & alii, sed precipue antedicti.

AD morbos Juventutis pergens Hippocrates, cum visus sit prætermisisse eos, qui ad Adolescentiam pertinerent, statim à Galeno arguitur oblivionis. Sed nequè hujus solum, verum etiàm quòd nèc satis plenè de morbis acutis dixerit, imò tertianas maximè, & febres ardentes omiserit; contra verò adjecerit morbum comitiale, qui potius puerilis est, & ætatum mutatione sanatur. Deniquè Tabes, & sanguinis spuitiones non ætatis ratione, sed ex accidenti Juvenibus evenire contendit. Undè concludit: *Quare melius fuerat ita scribere Aphorismum: Juvenibus autem eveniunt propè omnes alii morbi, quos diximus aliis accidere ætatibus, sed precipue ardores, & tertiana febres.*

Verum non temerè is arguendus. Ad primum enim, quamvis non desint qui pro Juvenibus Adolescentes interpretentur, licebit nihilominus vocem Juvenum ex græco codice congruentius retinere. Nequè deindè ætatem Adolescentiæ prætermisit, cù eam ad Pubertatem antea retulerit, quemadmodum Heurnius quoquè existimat: Puberes enim, & Adolescentes in idem omninò tempus conveniunt, atq; ab anno quartodecimo ad vigesimum primum, vel vigesimum quintum extenduntur.

Sanguinis spuitiones intelliguntur, quæ ex gingivis, ore, faucibus, vel quæ ex asperâ Arteriâ, &

Par. II.

T

Pul-

Pulmone emanant; quoniam per hanc ætatem sanguis tenuior, & acrior redditus facillè illarum partium arteriolas, & venulas referare, aut erodere potest, præsertim autem cum organa spiritus cum amplificentur, unde Vox gravior, & Respiratio crebrior, ac latior motus Cordis, & sanguis longè citatior observatur.

Tabes, scè Phthises, consequuntur spuitiones sanguinis: nam *ex sanguinis sputo, puris sputum, ex puris sputo phthisis, 7. aphor. 15. & 16.* Possunt quoquè Tabes Juvenibus accidere ab acriori, tenuiorique sanguine, qui sensim suâ portione auctificâ exutus nutriendis partibus inidoneus efficiatur, undè postmodum totius Corporis extenuatio. Quod autem Galenus ex accidenti solum sputa sanguinis, & phthises his evenire crediderit, aut quia *vulnerantur, aut quia franguntur, aut saliant, aut clamant vehementius, vel quia refrigerantur, aut humicubant, aut replentur; aut propter aliquam ejuscemodi causam;* licèt verum quoquè sit, non tamèn huic dumtaxat ætati ab ejuscemodi causis spuitiones accidere poterunt, sed cunctis propemodum, potissimum verò ætati puerili, quæ imperita, & inexpertissima, his omnibus ultrò se subjicit.

Febribus acutis Juvenes quacumquè ex causâ corripuntur, quoniam in illis sanguis acrior, & volatilis, copiosorem felleum humorem cumulat, & in cysti deponit, undè acutos morbos fieri apud Medicos in cõfesso est; quin eadem acritate, & volatili conditione, facillimè fermentationi, atquè acutis, & brevibus ægritudinibus subjicitur; undè idem Hippocrates 1. Aphor. 14., *Senes dixit acutis morbis non corripì, quia frigidum est illorum Corpus;* Juvenes verò utpotè calidissimos præ cæteris promptius affici. Sub

his

his autem acutis febribus, & tertianas, & arden-
tes, aliasque similes ægritudines tacitè is compre-
hensas voluit, quicquid Galenus obgarriat.

Morbus comitialis licèt puerilis dicatur, & ple-
rumquè pueros afficiat, nō hinc tamèn cæteris quo-
què ætatibus contingere non posse fatendum, &
præsertim juventuti, de qua speciatim scribit idem
Hippocrates *lib. de morbo sacro*: Si post vigesimum
quintum annum morbo sacro homines corripiantur,
non sanari: quod etiàm repetit Aphor. 5. 1. 7; quo-
circà posse etiàm hoc morbo Juvenes infestari, cla-
rissimè demonstrat. Distinguenda autèm est duplex
Epilepsia, altera quidèm Idiopathica vitio Cerebri
inducta; altera Sympathica ab affectis aliis visce-
ribus, præsertim Ventriculo, & Utero: Modò licèt
Epilepsia proximam Cerebri læsionē insequens Pue-
ris magis sit familiaris, & mutatione ætatum sæpissi-
mè sanetur, quæ tamèn à consentientibus hypochon-
driis, Ventriculo, & Utero fit, procùl dubio Juvenes
torquere poterit, quibus scilicèt oris amarities, &
acida cruditas, nausea, vomitus, atquè indè ver-
tigo, & insultationes epilepticæ frequentissimè con-
tingunt.

Deniquè, cùm inquit, & alii, sed præcipuè ante-
dicti, præter enarratos intelligit plures alios mor-
bos posse Juvenes invadere, qui nimirum vel affi-
nitate temperiei ipsis congruunt, vel sanguinis, alio-
rumque humorum acritate promanant, vel à crudi-
tatibus, & intemperantiis exoriuntur, vel deniquè
in foeminis à menstruorum suppressione, atquè hy-
stericis affectionibus originem ducunt, adeoquè cæte-
ris ætatibus pro ratione communes esse solent. Hinc
non est cur Galenus tam malè de Hippocrate sen-
tiat, & Aphorismum hunc prævertat, quippè qui

peculiares solum tradidit, alios implicitè sub his contentos, tacitè subintelligendos voluit; communes deniquè veluti in aliis Aphorismis memoratos, non sinè ratione prætermisit.

APHORISMUS XXX.

Ultrà hanc ætatem progressis Asthma, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna profluvia, cholera, difficultates, & levitates Intestinarum, hæmorrhoides.

Ultrà hanc ætatem progressi communi voto exponuntur Viri, & ad ætatem consistentem perducti, à quinto circitè septenario ad septimum, vel octavum, aut paulò post, pro Corporum valetudine. His ergò plurimos quoquè morbos accidere asserit hoc Aphorismo Hippocrates, sed præcipuè in sanguine, cæterisque liquoribus mutationem, atquè variatam in visceribus texturam insipientes, à quibus ætates hominum mutari alibi à nobis ostensum est.

Et quidè m Asthma, seu creber anhelitus, illis fiet ab humoribus crassis, & glutinosiori hymphâ è sanguine secretâ, quæ facitè pulmonibus hæreat; & si fortassè acorem contrahat, & sanguinem pari vitio affectum præsignet, etiàm pleuritidem, & peripneumoniam minetur, aliòsve dolores, tumoresque, lateribus, & musculis respirationi inservientibus insensos.

Pari modo lethargi orientur, & phrenitides, si lymphici humores, aut sanguis ipse, per Cerebri
mea-

meatus excurrentes, acido concreti, vel glutinosâ portione plus justo referti, in meningibus, & ple-xibus, in Cerebri cortice, aut alibi remorantes, indebitæ fermentationi subjiciantur, & quamdam veluti phlogosim inferant. Nequè solùm has Cerebri affectiones in ætate virili constitutos pati posse credere licebit, sed etiàm deliria melancholica, Ecstases, Catalepses, aliâsque ægritudines capitis ab acidis succis, aut halitibus dependentes.

Ardentes febres Juvenibus familiares, Viris quoquè evenire posse intèr initia saltèm cõsistentis ætatis, ob utriusque analogiam, eâdem ratione facilè deduci potest: sanguis enim promptè in utrifque fermentescit, & in ætate virili ob cutis densitatem ab impeditâ quadantenùs perspiratione, cuicumque alterationi citiùs subjicitur; unde febres ardentes, & acutæ. Quamquàm non rarò etiàm acore infectus sanguis hærare solet in apicibus arteriolarum, qui proptereâ febres excitat vehementissimas, & quandoquè etiàm mali moris, ut, aliâs in tractatu de febribus adnotavimus.

Diuturna profluvîa, specialiùs per alvum fiunt, ab humorum acritudine, à mala ciborum digestionè, & à confluxu aliorum succorum è cæteris partibus Corporis sensim languentibus.

His addit choleras, idest immodicas, subitâsque per os, & alvum diversorum succorum evacuationes proptèr depravatos Ventriculi, & Intestinorum dissolventes succos, qui si deorsùm solummodò ferantur, in erodentes, lancinantésque degenerati, molestas admodùm dysenterias; in dilutos verò, ab acido corrupto, & effœto, ad chylôsim inepto, lienterias excitabunt.

Hæmorrhoides demùm virilem ætatem peculiariùs

comitantur: in eâ enim sanguis acore magis inficitur, promptiusque hæret, undè nequit tam liberè remeare. Potissimum autèm Lienem, & Mesenterium afficit, è quibus Arteriæ Splenicæ, & Mesentericæ in alvum deductæ hæmorrhoidales efformant, sanguinem sæpissimè fundentes, ab ejusdem ibidem cœcreti vitio. Per hanc eandem ætatem varices etiàm fieri solent non dissimili ex causa progenitæ, à decubitu scilicèt sanguinis sæculenti, & acidi, alicubi stagnantis.

Cæterùm his, qui in præfatas ægri tudines lapsi fuerint, opitulabimur medicamentis partim atorem in humoribus valentibus infringere, & emendare, cujus præcipuè generis sunt, quæ ex chalybe, & alkalicis conficiuntur, partim etiàm specificâ virtute unicuique sigillatim occurrentibus, de quibus fusè egimus in Praxi.

APHORISMUS XXXI.

Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, urina stillicidia, & difficultates, articularum dolores, & Renum; Vertigines, Apoplexiæ, habitus Corporis depravatio, pruritus totius Corporis, vigilie; alvi, oculorum, & narium humiditates; visus obtusus, glaucedines, auditus graves.

Claudat postremò hunc Tertium Aphorismorum Librum Hippocrates ægri tudinibus, quæ senectutem potissimum solent infestare: principales autèm ex innumeris hic recenset, quippè necdùm istæ, sed complures aliæ per eam ætatem va-

ga-

gari solent. Quam autem senectutem is propriè voluerit intelligendam, dubitari hoc loco solet; Si quidem Hippocrates senilem ætatem in tres alias distinguere consuevit, crudam scilicet senectutem, mediam, & decrepitam. Verumtamèn cum nullam ejusmodi distinctionem hìc fecerit, sanè videtur omnes voluisse comprehendere, quamvis ultimæ ægritudines in Aphorismo recensitæ potiùs ad maturam, quàm ad crudam pertineant, cum nonnisi extremam viscerum, & sensuum labefactionem, ac virium languorem consequantur. Hanc eandem sententiam ità vertit Celsus lib. 2. cap. 1.: *In senectute spiritus, & urina difficultas, gravedo, articularum, & renum dolores, nervorum resolutiones, malus Corporis habitus, nocturnæ vigilia, vitia longiora aurium, oculorum, etiàm narium, præcipueque soluta alvus, & quæ sequuntur hanc tormina, vel laxitas intestinorum, ceteraque sunt ventris mala.* Ubi Senectutem voce quoquè generaliori usurpavit.

Memoratæ hìc spirandi difficultates differunt à præcedentibus, quæ antea aliis ætatibus sunt adscriptæ; quoniàm Senes difficilem respirationem à languore potiùs subeunt: Siquidem, ut rectè monuit Plato in *Timæo*, non semper ab affecto pulmone, atque hærentibus ibidem crassis succis, difficultas respirationis proficiscitur, sed non rarò etiàm ab impotentia thoracis, & musculorum intercostalium, ac diaphragmatis, veluti Senibus accidit. Quamquàm & laxitas pulmonis, & succorum ibidem crescentium pondus idipsum quoquè sæpesæpiùs efficiunt, utraqùe eidem ætati familiaria; quamobrèm adjectum est in Aphorismo *destillationes cum tussi*, quæ infarctum pulmonem denunciant: enim verò ingravescente ætate cuncta penè viscera imbecil-

illiora sunt, sanguis hebescit, & lenti, viscosique succi plurimi ubique cumulantur, præsertim in partibus sua naturâ laxioribus. Sed & Senum Corpora nec benè, nec facilè perspirant, quapropter plurima pars eorum, quæ insensibilitèr transpirare debent, interiùs detenta, viscera, & sanguinem inficit, undè omnis generis catarrhi.

Cùm autèm succi isti ad Renes, & Vesicam confluant, nedùm serum urinarium depravant, sed etiàm ductus ipsos obstruunt, atquè varias in ipsis ægri- tudines adducunt, præsertim verò Strangurias, & Dysurias: Hæ namquè sunt potissimùm in Senibus à viscosis, acidisque succis, qui vel urinæ exitum interdicientes, vel urinam ipsam reddentes acriorè, mictui non levem molestiam afferunt, & non rarò in calculos, arenulasque conversi, gravando, aut vellicando, vehementèr sphincterem musculum excruciant: hic autèm eo graviùs afficitur, & lacescitur, quo Vesicæ habitudo ad propulsionem impotentior evaserit, ob senilis ætatis imbecillitatem.

Iisdem omninò de causis contingunt dolores Articulorum, ut proptereà qui humores ad vias urinæ præfatas afferunt affectiones, in artus delati pariunt arthritides, undè congeneres ejusmodi ægri- tudines experimur, atquè iisdem penè medicamen- torum generibus curari. Quoniàm verò serosiores plerumquè humores aut egerùtur, aut promptiùs dif- flantur, crassioribus detentis, proindè fit, ut hi in artubus topbos, in Renibus, & Vesicâ, calculos progignant, atquè in aliis, aliisque partibus stagnan- tes, alias, aliisque inferant gravissimas affectiones, & in Cerebro quidèm Vertigines, Apoplexias, men- tisque hebetudines, obstructis nimirum vasis, in qui- bus liquor nervorum à sanguine secernitur; in vi-
sce-

seribus imi Ventris Oppilationes, Hydrôpes, tumores; in oculis glaucedinem, & visum obtusum; in auribus surditatem, atquè alibi alias propemodùm infinitas.

Nequè verò solùm quibusdam in partibus peculiare morbi contingunt, sed etiàm toti penè Corpori, per cachexiam, seu depravatam habitum, ob malam ejusdem nutritionem, tum propter vitiatum in sanguine alimentum, tum propter defectum viscerum malè transmutantium, repurgantiumque alibilem Corporis substantiam: equidèm hæc omnia perperam aguntur in ætate senili, cum & facultates, & spiritus, ac fermenta viscerum sensim, sensimque deficiant, ex alibi probatis.

Quoniam autèm serum, lympa, cæteri que liquores, atquè fermenta potissimùm glandularum per ultimas ætates sponte suâ acorem contrahunt, & cū alicubi detinentur diutiùs quàm par sit, etiàm muriaticâ, austerâque falsedine inficiuntur, idcirco sæpissimè quoquè accidit, ut Senes acido-salsis ichoribus abundant, qui detentis fuliginibus ex malâ transpiratione commisti, longè pejores, molestioresque fiunt; undè postmodùm pruritus, pustulæ, & non rarò etiàm ulcuscula illis accidunt per universam ferè cutem dispersa. Atquè hinc planè evenit cùm tantoperè senectus de totius Corporis æstu conqueratur, qui falsò à vulgaribus Medicis calidæ Jecoris intemperiei solet adscribi, cùm tamèn per juventutem nullus viguerit.

Adhuc etiàm vigiles admodùm sunt Senes: iis enim Cerebrum plurimùm exarscit, & liquor illè tum ipsi, tum nervis irrorandis addictus vel multum deficit, vel à naturali, convenientique humefactione desciscit; & quamvis Senes pituitosis scateant hu-

moribus, hi tamèn ad somnum conciliandum utiles non sunt, imò si quandoquè Cerebrum impingant, gravando, atquè obstruendo, potius soporem, atquè Apoplexiam inferunt; atqui ros ille somno conciliando peropportunus, lenis, placidus, blandusque esse debet, quo scilicèt Pueri potissimùm abundant; undè fit, ut somno præ cæteris indulgeant. Sed & senectus curarum plena est, quibus plerumquè anxii, ac solliciti, exsomnes fiunt, cùm alioquì somnus requies animorum appelletur ab Homero.

Ex oculis præterea, naribusque Senum solet plurimus excrementosus humor extillare, nam illorum Cerebrum multis perpetuò scatet inutilibus succis ex effœto sanguine, ejúsque sero, & lymphâ abundantiori, depositis, qui si fortassè detineantur præfatos morbos Capitis afferunt; si verò per consuetos ductus deferantur, & oculos, & nares plus justo humentes efficiunt, imò in os confluentes sputa multiplicant, & labia salivosa reddunt. Iisdem quoquè incommodis Ventriculus afficitur, plerumquè ex malâ ciborum confectioe, quandoquè etiàm ex illapsu consimilium succorum in glandulas, & meatus intestinorum; undè alvus lubricior evadit.

At verò nunquàm ferè non obnoxii sunt Senes visus hebetudini, cùm rari admodùm sint, qui per eam ætatem videndi acie præpolleant; verumtamèn haudquaquam solo languore, aut spirituum inopiâ, ut plerisque est creditum, sed potius humorum, aut tunicarum crassitie, vel extenuatione, situ, figurâ, & structurâ oculi per ætatem evariatâ, ut aliàs à nobis est ostensum. Cùm autèm Visus hebetudo triplex observetur, aut in remotis solum, aut in proximis objectis corporibus, aut in utrisque; hinc prima dicitur Myopia, secunda Presbytia, ter-

tia

tia Amblyopia. Et quidè̄m Myopes propiùs admo-
 ta cernunt, remota vel nullatenùs, vel confusè ad-
 modùm: atquè hoc vitii genus familiare potiùs est
 Juvenibus, undè ingravescente ætate sæpenumerò cor-
 rigitur. Presbytæ verò remotiora distinctè, proxi-
 miora confusè vident, cujusmodi sunt Senes. Am-
 blyopes tandè̄m tùm ad proxima, tùm ad remota de-
 ficiunt. Hinc autè̄m liquet nequaquàm ad spirituiũ
 copiam, vel inopiam, robur, aut languorem, vi-
 sionis vitia esse referenda, quippè imbecilli Senes
 si proxima cernere nequeunt, multò minùs remota
 discernent; & robusti Juvenes non tàm exigent,
 ut obiecta forent oculis admota. Accidunt ergò
 ejusmodi visus hebetudines à vitiatâ tunicarum, hu-
 morùmq; structurâ, ac dispositione: Etenim in prio-
 ribus videndi vitiis Crystallinus humor non habet
 à Retina justam distantiam, sed vel ad eandem
 propiùs accedit, ut in Presbytis, vel ab illâ lon-
 giùs recedit, ut in Myopibus; quamobrè̄m conspi-
 ciliorum ope plurimùm adjuvatur alteruter in his
 videndi defectus; nàm in Presbytis Crystallus in-
 lenticularem formam redacta, seù convexa; in Myo-
 pibus verò concava oculos juvat, sive ad proxi-
 miora, sive ad remotiora conspicienda. Porrò hæc
 vel formatione, vel assuetudine, vel solâ ætatum
 mutatione contingere solent, cùm sensim humores,
 & tunicæ oculorum ejusmodi permutationes in situ,
 ac dispositione, à naturali, debitâque constitutio-
 ne, plerumquè subeant.

Tertia deniquè hebetudinis species, tùm ad pro-
 xima, tùm ad remota obiecta prospicienda, quan-
 doquè vitium sequitur illius tunicæ, quæ Cornea
 appellatur, fortè quia convenienti pelluciditate ca-
 ret, sed vel crassior, vel rugosior, alitèrve affecta,

evadit opaca: aliquandò ab humore Aqueo, Vitreo, vel Crystallino oritur, qui alieno, atque impuro humore maculatus lumen non benè admittit, ac excipit, nèc ad Retinam clarè trajicit. Nonnunquã etiã in Retinã ipsã, quæ simulacra rerum debet excipere, vitium latet; & distinctæ visioni redditur inutilis.

Glaucedo paritèr Senum oculis sæpissimè accidit; cùm humores, præsertim Crystallinus, crassescunt, & densiores fiunt, ut luminis in ipsos incidentis refraçtio à debita ratione variet, & glaucus color, cæsius, ac cæruleus, qualis Noctuarum, in oculis observetur. Evenit autèm hoc vitium in perfenum oculis, exarescentibus quodãmodò humoribus, aqueo, & crystallino, ipsã sensim occidente senectute.

Tandèm verò cùm sensus omnes in Senibus hebescant, tùm potissimùm Auditus fit gravior; quin & Memoria, ac Mens ipsa in occiduã illã ætate paulatim deficit.

Senilibus autèm istiusmodi ægritudinibus, quoad ipsa ætas ferre poterit, bono potius vitus regimine, quàm multis, & inutilibus medicamentis, occurrere debemus. Et quidèm Cachexiam in ipsis moderabimur aromatum usu, atque ex his concinnatis elixiribus, julapiis, tincturis, spiritibus, & aquis, ut est julapium Vitale, Aqua vitæ Matthioli, Tinctura alkermes, Vinum aromaticum, Aroma philosophorum, Oleum cinnamomi, Electuarium è nucleis pineis, & è baccis juniperi compositum, atque id genus alia.

Pruritus Corporis ab effæto sanguine in acorem vergente inductus exquiret quoque medicamenta, quæ sanguinem ipsum repurgent, atque edulcant, superiùs recensita; cùmque ab impedita in Senibus per-

perspiratione pruritus hic eveniat ; conferent pro-
pterea unafimul levès perfrictiones cum pannis ex-
calectis, & aquâ ardente irroratis, vel cum aquis
thermalibus, potiffimùm quæ sulphuream, & nitro-
falfam referunt conditionem.

Alvus humida in Senibus, potiùs optimo victu,
quàm remediis curabitur.

Ad Oculorū tandèm, & Narium defluxiones, fi quæ
præfcribenda funt, Ventriculum, & Caput roborent,
ac fensus ipfos foveant, & acuant, qualia ex
rore marino, succino, caryophyllis,
cinnamomo, aliifque volan-
ti alkali præditis, pa-
rantur, ut aliàs à
Nobis est no-
tatum.

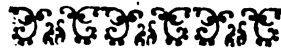

LUCÆ TOZZI

In Quartum Librum Aphorismorum

HIPPOCRATIS

COMMENTARIA

APHORISMUS I.

Uterogerentes sunt medicanda, si materia turget, quarto mense, & usquè ad septimum, sed ha minus: à juniore autèm factu, & seniore, abstinere oportet.

Uandoquidèm Hippocrates in hoc libro per plures Aphorismos de rectâ purgantium medicamentorum ratione in ægrotantibus verba faciat, initium ducit ab utero gerentibus, morbo affectis, cujus causâ purgatio instituenta videatur; atquè eas docet purgante medicamento tractari posse, si tamèn materia turgeat, à quar-

to

to mense usquè ad septimum ; has autèm minùs ; in cæteris verò omninò abstinere oportere. Vide-
tur itaquè Aphorismus tria universim comprehen-
dere: morbos nimirùm, in quibus gravidas purga-
re conveniat: tempus itèm opportunum, minùsque
periculosum ejuscemodi evacuationis: mòx etiàm
tempora graviditatis lubriciora, adeoque cavenda.

Et quidèm Catharticis medicamentis gravidas nò
esse commovendas, nisi gravi, & acuto morbo af-
ficientur, nemo unquam in dubium vertere ausus
est, cùm subindè maximum tùm ipsis, tùm con-
ceptis fœtibus detrimentum sit adfuturum ab abor-
tu, qui à purgante medicamento procul dubio se-
queretur, & quòd humores innoxios educeret; &
quòd sanguinem, aliòsque liquores funderet, atq;
alibilem succum perturbaret; & quòd Uterum, cæ-
teraque Viscera naturalia lacessendo plurimùm cõ-
citeret, & contorqueret, adeoût existimaverit Aver-
roës omnem medicinam solutivam Utero nocuam
esse, ut quæ per ejusdem ductus, ac per meatus
urinarios, vitiosos humores etiàm promoveat.

Catharticis itaquè tunc solùm utero gerentes sub-
jiciunt, cùm acuto, gravique morbo corripuntur,
ac prætereà peccans humor, illius causa, efferus est,
& motu irrequietus, sive, ut loquitur Hippocrates,
turget, desumpto vocabulo ab Animalibus ad coi-
tum concitatis. Cujus rationem tùm hìc, tùm ali-
bi, & *comm. 10. hujus libri*, attulit Galenus. Nam
cùm, is inquit, *superabundantes humores moventur,*
& *per totum corpus feruntur, nondùm in aliqua par-*
te firmati, tunc ad eos expellendos Natura incitatur,
& *aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorũ*
motum ad alvum deducente, priusquam robur Corpo-
ris dissolvatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad
ali-

aliquod membrum principale decumbant ii, qui per corpus vagantur humores. Undè tria exigì videntur ad turgentiam in humoribus inducendam, Impetus scilicèt humorum, &, plusquàm Natura postulat, in partes irruptio: Robur earundem partium, quæ à seipsis illabentes humores propellant: ac deniquè Multitudo, quæ regi, aut cum reliquis excrementis Corporis sensim simul educi nequeat. Quamobrèm turgens materia ex sui copiâ evacuationem exposulat, & causâ mobilitatis facilem, ac promptam illam pollicetur, quæ sanè difficillimè succederet, si alicui parti hæreret, & consisteret; nequè verò absq; manifesto vitæ periculo, si principem partem occuparet, aut in uterum decumberet, foetui, & matri noxam certissimam allatura.

Sed quo genere purgantis medicamenti turgentes in uterogerentibus humores educendi sint, gravior videtur difficultas. Et Fuchsius in expositione istius Aphorismi præscribit medicamenta verè purgantia, etiàm ex colocynthide, scammonio, turpetho, idque genus aliis. Et quamquàm ista medicamenta, inquit, vix citrà foetus noxam sumantur, cum ex Galeno 2. de victu Acutor. comm. 12. purgantium omnium medicamentorum natura, corporum, quæ expurgantur, naturis contraria, atquè deleteria sit; tamèn præstat hunc solùm ista ratione lædi, quàm ut nullo prorsus dato, & matrem, & foetum de vita periclitari patiamur.

Verùm communior praxis ab his abstinet, & tutius putat licere uti levioribus, quæ satis sunt educendis humoribus turgentibus, & sponte suâ mobilibus. Atquè abortus periculum nedùm à purgantis medicamenti naturâ, sed magis imminet ab irritamento, & concussione vehementi à catharticis for-

tio-

tioribus inductâ: Quamobrèm & Aloë, & Rhabarbarum quoquè vitantur, quorum primum vasorum oscilla facillimè aperit, & hæmorrhoides excitat; alterum verò per vias urinæ humores potentèr promovet, ideoquè attiguum Uterum facili negotio proritare, & laceffere potest.

De vomitoriis alia potest esse difficultas, nùm ista in usum purgandarum uterogredientium duci comòdè queant. Et crediderim posse illa tutò præscribi, si tamèn turgens humor Ventriculum petat, illúmque ad nauseam disponat, subvertat, atquè ad vomendum sollicitet. Eò namquè ducendi sunt humores, quò Natura viam affectat, documento ejusdem Hippocratis 1. *aphor.* 21: quin & sæpissimè Uterogredientes spontaneas subire solent vomitiones, quibus à plerisque ægritudinibus vel præcaventur, vel vindicantur, quâ etiàm ratione partum in debitum tempus salubritèr protrahunt, aliàs procùl dubio abortituræ. Consentit quoquè in id Hippocrates, 5. *epidemior.* 18. ubi Uxorem Antimachi gravidam bimestrem à dejectorio medicamento mortuam scribit, càmque vivere potuisse, si aquam bibisset, & evomisset.

An præterea tutò quoquè purgari possint Uterogredientes, si aliis ægritudinibus afficiantur, & vitiosi humores minimè turgeant, sed potiùs alicubi consistent? Equidèm inficias non iverim, cùm vitiosus humor principem occupat. Quare in Apoplexiis, Convulsionibus, Lethargis, cæterisque Cerebri affectibus soporiferis nemo est, qui non audactèr purgans medicamentum exhibeat gravidis, etiamsi exindè periculum abortus immineat: præstat enim opitulari Matri, ne Mater, & foetus simul periclitetur. In Uteri quoquè affectionibus, &

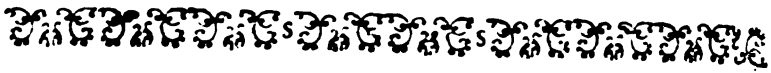
cùm pravus humor in illum irruit, ne abortus inde sequatur, consueverunt peritiores Practici impetentem humorem intercipere, & leni aliquo cathartico ad alvum deducere.

Quòd ad tempus verò magis opportunum ejusmodi purgationis, statuit Hippocrates medium illud esse Gestationis, nempe à quarto mense usque ad septimum. Et quidè quartus mensis includitur; cùm ex græco Codice *τετραμήνια* quadrimestres interpretentur Fuchsius, & Heurnius; quasi verò istæ potissimum purgationem sufferant, quòd foetus per vasa Umbilicalia tenaciùs Placētæ, & Utero tunc hæreat, nec tam facilè à concutiente cathartico dissocietur. Rectè paritèr observat Heurnius quadrimestres foetus intelligendos esse non in spatio temporis, sed in motus incoëptione, cùm scilicèt moveri cæperint; quippè tunc denotant membra cuncta firmiora jam evasisse: at verò foetus in utero moveri incipiunt, si robore præcellant, circà tertium, & quartum mensem; undè idem Hippocrates 1. *epidem. sect. 3. agr. 13.* Spontaneas alvi turbationes in trimestri promovit, & quidè salubritèr, quocircà gravida illa à febre decimaquartâ die judicata est. De septimo autè mense major est difficultas. Putat Brasavolus etiàm ab Hippocrate comprehendi. At excludendum arbitratur Fuchsius, quòd Hippocrates dixerit *usque ad septimum*: si enim, inquit, hunc excludere nolisset, profectò dixisset ad octavum usque; at verò octavus mensis periculosissimus est, & septimus non rarò partui dicatur. Verùm adjecta verba, *sed hæc minùs*, manifestè declarant etiàm septimum voluisse inclusum; non tamèn adedò tutum esse, veluti sextus, quintus, & quartus mensis, ut proptereà quòd uteri gestatio septimum propiùs attigerit,

rit , eò periculofior purgatio exiftimetur . Multum autèm hìc tribuèndum eſt ſolertiæ Medici , qui pro ratione Morbi , ejuſque cauſæ , atque ægrotantis gravidæ conſtitutione , ſeptimeſtrem catharſi ſubjiciet , vel eximet .

Poſtremò à juniore, & ſeniore foetu abſtinere oportere , hoc eſt omninò catharſim cavere , neceſſum eſſe , in primis , & ultimis menſibus graviditatis , admonet Hippocrates , ex evidenti abortus , & vitæ periculo , tum Matris , tum Infantis ; quoniàm ex Galeno *in comm. Fœtuum connexus cum Utero eandem habent proportionem , quam fructus cum plantis . Hi ſiquidem in prima generatione debilioribus pediculis continentur , & ideo facile decidunt , quando vehementior ventus ipſos concuſſerit ; poſteà verò auſti difficilem habent à plantis diſſolutionem : ſicuti rursùs cum perfecti ſunt , ſponte ſua ſine vi extrinſeca decidunt . Eodem modo & conceptus , in primo quidem tempore ſeminis injeſtionis , ſi aliquandò ſaltare contigerit mulierem , aut in lubrico cadere , ſive quorvis alio modo , vel ſecundùm animam , vel ſecundùm corpus moveri vehementiùs , facillimè dirumpuntur ; ſic etiàm quandò jam perfecti ſunt : tempore verò intermedio , firmiorem habent coalitum ; quare mulier uterogerens poteſt fortiores motus ſuſtinere , ſine fœtus offenſione .* Hactenùs Galenus . Hinc modò plenè conſtat , cur media tempora veluti ad purgandum tutiora permittantur , prohibeantur verò priora , & poſteriora , tanquàm periculofiora .

Illud tandèm hìc ſupereſſet examinādum quo pacto , quòve coalitu adhæreſcat fœtus Utero materno , undè alimentum , & vitam mutuatur . At quoniàm id à Nobis luculentè eſt oſtenſum in priori noſtræ Medicinæ parte Theoreticâ , idcirco libentèr illuc philologos remittimus .

APHORISMUS II.

*In Medicationibus talia educere è Corpore , qualia spon-
te prodeunt , utile . Quæ verò contrario
modo prodeunt , cohibere oportet .*

QUOD aliàs *Aphorif. 2. lib. primi* de quacum-
que evacuatione spōte naturæ promotâ scri-
pserat , nunc de solâ purgatione , quæ
Cathartici auxilio ab Arte peragitur , ser-
monem habet , atquè inquit , in artificialibus pur-
gationibus talia è Corpore esse educenda , qualia si
spontè , & ultrò prodirent , egererentur ; at contrâ ,
cohibenda esse , si alia ab his , quæ peccant , pro-
deant . Quare consulit hoc Aphorismo Hippocrates
Medicos in Catharticis Naturam imitatu-
ros . *Est autem Imitatio* , inquit Galenus *in comm. , tales in
unoquoque morbo humores evacuare , quales novimus
in Spontinis prodesse evacuationibus* . Nomine verò ta-
lium , & qualium humorum , intelligendi sunt in
specie peccantes ; purâ biliosi , lymphici , crassi ,
tartarei , acres , acidi , aliique , si fortassè plus ju-
sto superabundent , Naturam gravent , atquè ægro-
tantem infestent . Affert Galenus exempla earum ,
quæ spontè fiunt , salutarium evacuationum , ex eod-
em Hippocrate desumpta , ut cum aquâ intèr cu-
tem laboranti , & lippitudinem , aut surditatem pa-
cienti , alvus solvitur ; undè has easdem evacuatio-
nes arte promoverè , utile putare est , cum id per-
agatur , quod Natura spon-
te suâ salubritèr perfi-
cere consuevit , quamquàm non sempèr ex voto suc-
cedere soleat .

Quo-

Quoniam verò Hippocrates spōtè prodeūribus, artificiales evacuationes, salutare ut eveniant, cōparavit indefinitè, jure hīc dubitare licet, quid pro spontè prodeuntibus intelligere voluerit, cū & criticis, & symptomaticis illa aptari queant. Et quidē de criticis res in confesso est apud omnes, quoniam, per illas Natura seipsam à molestiis exonerat, & ægros ab ægritudinibus vindicat: nequē aliundē criticæ, & salutare dicuntur evacuationes, nisi quā per ipsas morbi judicantur, ac desinunt: At verò symptomaticæ tales non sunt, quibus non rarò Natura plurimū elanguet, morbi ingravescent, & sæpè etiā mors subsequitur, cū tamē humores in illis spontè prodeant. Quamobrē non videtur Aphorismus indefinitè accipiendus de quibusvis spōtè prodeuntibus, etiā symptomaticis. Hinc Fuchsius illum itā scribendum putat: *In usu medicamentorum purgantium talia è corpore educere oportet, qualia etiā si spontè prodirent, utilia essent; ita ut sensus fiat: talia è Corpore esse educenda, qualia ubi spontè prodirent, utilia forent, idest qualia à Naturā ipsā utilitèr evacuarentur. Quo casu etiā symptomaticæ evacuationes salutare censendæ erunt, si ejus sint humoris, qui obest. Quocircā solent communiter dici conferentes in genere causæ, quā morbifica causa per ipsas minuitur; malæ verò in genere signi, quod significant humorum multitudinem, vel pravitatem, undē partes gravatæ, vel irritatæ evacuationem moliantur.*

Quemadmodū autē purgationes ope medicamenti ab Arte promotæ salutare, utilisque sunt, si ejus sint humoris, qui peccat, quisque sponte naturæ prodiret, si criticè egereretur; itā è converso malæ, & inutiles existimantur, si ea cathartici medi-

di-

dicamentis vacuentur, quæ Natura non utilitèr educeret: quamobrèm consulit Hippocrates illas esse cohibendas. Sic oportebit fluentem immodicè sanguinem sistere, & alvum ex hypercatharsi, aut egestione aliùs humoris ab eo, qui educendus esset, firmare, & cohibere, remediis in hanc rem planè specialioribus.

Undè verò conjicere possit Medicus fore utilem, vel inutilem, artificialem ejusmodi evacuationem, ut sinenda, vel inhibenda sit, ab his, quæ conferte, & tolerari probaverint, judicium sumendum esse admonet. Quare sequentem Aphorismum subjungit, veluti illius appendicem.

APHORISMUS III.

Si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & levitèr ferunt. Contraria verò gravitèr.

CUM dixerit Hippocrates utile esse in purgationibus arte promotis talia educere è Corpore, qualia sponte naturæ prodirent, indicia nunc tradit proficientis ejuscemodi purgationis, desumpta ex eo, quòd conferat, morbus remittatur, & æger sufferat, cum vires nullum, vel leve admodum detrimentum ab illa patiantur.

Quamquam autèm idipsum ferè docuerit *Aphor. 2. lib. I.*, ut propterea hic videatur inutilitèr, & frustrà repetitus, non tamèn eximendus, ut bene advertit Cardanus; nam ità nectitur præcedenti, ut oratio omninò mutila remaneret, si deesset: Sicut enim in evacuationibus ultroneis utilitas certa, & per-

perseverans judicatur, si conferat, & toleretur, cum scilicet talia egeruntur, qualia convenit evacuare, ita in evacuationibus medicâ ope proritatis emolumentum certò futurum conjicitur, si ea purgentur, quæ purgari oportet; & contrà, si talia sint, educta, qualia erant educenda, certò quidem conferet, & æger sufferet, ut proindè vicissim se res habeat ad utrumquè. Quâ sanè ratione putaverim facilè his responderi posse, qui ausi sunt Hippocratem notare, quòd tùm hìc, tùm Aphor. 2. pr. nil quicquam se dignum scripserit, sed lippis, & tonsoribus notissimum, ut fusiùs à Nobis alibi est exculsum.

Hinc nullo negotio deducetur, nequè conferre, nequè tolerari evacuationem humorum, qui utiles, aut alibiles cum sint, nullatenus sunt educendi, sed graviolem noxam afferre, commotis, exasperatisque his, qui noxii sunt, & morbum faciunt. Hæc autem notiora sunt, quàm quæ notissima, propterea longiori non egent explicatione.

APHORISMUS IV.

Medicari Aestate superiores magis, Hyeme verò inferiores.

Subaudire oportet Ventres, subdit *in comm.* Galenus; Itaùt sensus sit, per Ventrem superiorem seu Stomachum magis Aestate, Hyeme verò per Intestina, seu Ventrem inferiorem purgandum esse. Et rationem affert, *quoniam qui tunc superabundat humor, flava bilis est, & tota natura animalis*

lis propter ambientem caliditatem magis ad superiora movetur. Hyeme verò potius prævalent crudi, crassique succi, qui sponte suâ deorsum feruntur, & tunicis intestinorum adhærescunt, ut proinde ad superiora difficillimè deduci possint; quamobrem melius dejectoriis ad alvum ducuntur. Constat præterea experimentis per Aestatem os facillimè amarescere, & Ventriculum, ejusque orificium superius ad vomendum sollicitari, sive quòd fermenta illuc ex arteriis gastricis corrivantia acriora sint; sive quòd sanguis ipse acrioribus, & veluti sulphureis partibus plus æquo redundans in cystim felleam easdem uberius deponat; undè & urinæ per idem tempus flavescere magis soleant, & fæces, cæteraque Corporis excrementa pari colore inficiantur: quæ sanè ex documento ejusdem Hippocratis promptam, & facilem pollicentur vomitionem.

Sed obstare sibi ipsi videtur Hippocrates lib. de salubri victu docens, sex hybernis mensibus vomere utile esse, nam & pituitæ plus, & capitis gravitas subest; in Aestate verò clysmatum fit usus, & superiores Corporis partes per inferiores purganda. Id ipsum protulit Celsus lib. 1. cap. 3. vomitum indicēs utiliore Hyeme, quàm Aestate, hanc eandem procul dubio Hippocratis sententiam prosequutus. Licet autem plerisque visum sit librum hunc non Hippocrati sed Polybio adscribere; nil tamèn inde deducetur, quòd rationabiliter propositæ objectioni faciat satis; cum & Polybius gravissimus quoque Auctor sit, nequè suâ vel ratione, vel experientiâ destituatur, ut etiàm in hoc Celsum asseclam habere promeruerit. Nequè verò satisfacit Galenus distinguens evacuationes vel ad totum Corpus spectantes, vel ad Ventriculum solùm, ut propterea

ve-

velit Aphorismum hunc intelligendum de evacuatione totius Corporis per superiora Aestate promovendâ, per inferiora Hyeme; effatum verò *de salubri diata* restringendum ad solius Ventriculi exonerationem. Quoniam sive Aestas, sive Hyems fuerit, semper ac Ventriculus humoribus gravatur, vomitu exonerandus est, exigente id loci conditione, & humoris expurgandi promptitudine, quippè qui compendiosiori viâ statim educitur.

Verùm enimverò quocunque humore Ventriculus infarciatur faciliùs planè per vomitum, quàm dejectione exonerabitur, sive tempus æstivum sit, sive hyemale, cum non à tempore, sed ab humoris evacuandi proclivitate, facilitatèque, indicationes desumantur ejuscemodi specialium egestionum. Quoniam autèm humores sub Aestate plerumquè Ventriculum occupant, atquè à depravatis ejusdem digestionibus ægritudines inferunt, undè eo tempore faciles cruditates, nausæ, oris amaritudines; propterea fit, ut promptiùs per vomitum egerantur. Faciunt in idem esus fructuum immoderatus, gelidæ potationes, balneationes, natatus, cæteraque his similia, quibus plurimùm Ventriculus elanguet, & impuritatibus oneratur. Hinc compertum habemus cunctas propemodùm ægritudines Aestate vagantes ab uno Ventriculo crudis humoribus oppresso exoriri, ut propterea vomitus opportunè concitatus momento veluti gravissimis cæteroquì ægritudinibus remedio sit. Sed & nequè absolutè dixit Hippocrates Aestate per superiora dumtaxat purgandum, etenim usus est voce comparativa *magis*; quasi verò dicere voluerit, plerumquè Aestate per vomitum vitiosos humores esse educendos, quoniam isti plurimùm primos ductus gravare solent, aut circa Ventriculum

stagnare. Quòd si fortassè alibi resideant, per alios ductus erunt evacuandi, quò nimirum illi vergere videbantur, modò loca ipsa sint conferentia. Ità quoquè si Hyeme Ventriculus biliosis, ut vocant, succis, scateret, non infernè, sed supernè vacuandus foret, nullâ habitâ ratione temporis, sed tantum loci præter naturam oppleti, & promptè per superiora exonerandi; quia tamèn Hyeme crassi humores intestina sæpiùs occupant, indè fit, ut faciliùs deiciantur, cùm difficilè admodum foret inverso intestinorum motu per stomachum illos protrudere, & per os expurgare, idque non sinè gravi periculo. Cur autèm humores vitiosi plerumquè in Hyeme intestina, vel glandulas Mesenterii, occupent, ratio peti potest nedùm ex eorundem, qui sæpe sæpiùs crassi, & viscosi esse solent, conditione, sed potissimum ex tardiori secretionè, quæ tunc peragitur: sicut enim Aestate ciborum digestio, seu dissolutio in Ventriculo languet, & tarda est; secretio verò in Intestinis celerrima fit, sive à fermentorum acritate, sive à laxitate viarum: ità vice versa ciborum confectio Hyeme in Ventriculo citior est, cùm Ventres Hyeme, & Vere naturâ calidiores ab Hippocrate dicantur; at verò secretio, seu distributio tardior, undè etiàm alvus adstrictior evadit, & pulsus eo tempore rariores fiunt. Accedit quòd somni longissimi per Hyemem adjuvant coctionem; vigiliæ, & motus per Aestatem faciunt distributionem, ut proindè mirum non sit, cur humores excrementosi Aestate potius Ventriculum occupent, Hyeme verò in Intestinis, & glandulis Mesenterii restagent: quamobrèm illi per vomitum, hi verò per dejectionem faciliùs educuntur.

Atquè hinc modò contradicentia Hippocratis loca

ca

ca faciliè erit in unum, concordèmq; sensum revocare: etenim idcirco hyemali tempore vomitum is commendavit, quia Ventriculum multâ pituitâ repletum existimat, ut clariùs ejus latinus Interpres Celsus expressit; siquidè non à tempore, sed ab humore Ventriculum occupante indicatio vomendi desumitur; quare sive Aestas, sive Hyems sit, parùm refert, dummodò locus vomitioni paratus videatur.

Quod autèm putaverit Musa Brasavolus vomitum Aestate commendatû, ad inanien- dos superiores ventres, Caput scilicèt, & Thoracem; planè nèc Hippocrati, nèc rationi, aut experimento cohæret. Hippocrates siquidè in diversis Capitis ægritudinibus alvi subductionem consulit, non vomitum; ut in surditate, oculorum dolore, cæterisque; quin & Galenus in *comm. hujus* nonnisi de Ventriculo solum aphoristicam hanc sententiam est commentatus. Ratio verò tantùm abest ut suadeat Caput, & Thoracem per vomitû inaniri, ut potius expâsa repleantur, & gravitèr ab impetente Ventriculo afficiantur; undè vomitus in affectibus oculorum, & pectoris, communi voto tamquàm nocuus reprobatur. Experi- tiâ deniquè pluriès constitit in harum partiû ægritudinibus plurimùm vomitum obfuisse, & quibusdam sputum sanguinis, aliis oculorum inflammationem, & vehementissimum Capitis dolorè attulisse, ut propterea nemo sit, qui in praxi audeat, vomitoria in morbis partium superiorum præscribere, nisi tantùm cum illi à laborante Ventriculo proficiuntur, à cujus levamine illæ confanescant.

APHORISMUS V.

*Sub Cane, & antè Canem, difficiles
sunt medicationes.*

QUàm opportunum tempus conferat in purgantibus medicamentis adhibendis, ut subindè proficiant, & finè ullo incommodo utilitèr ferantur, nedùm hic, sed alibi pluriès inculcavit Hippocrates, speciatim autèm *lib. de Aëre, aquis, & locis*, illorum usum inhibuit in magnis temporum mutationibus, itemquè in solstitiis, & æquinoctiis. Considerandos quoquè voluit inerrantium Astrorum exortus, præcipuè Canis, deindè Arcturi, & Plejadum occasum: undè non minimam partem conferre ad rem medicam Astronomiam ipsam censuit, tum in prænoscentis, tum in curandis ægritudinibus, ut vix errare Medicum posse asserat, qui stellarum congressus præsentire, & observare novit.

Commodum nunc quoquè, difficiles, & molestas admonet futuras purgationes sub Cane, & antè Canem: quod etiàm edocuit *lib. de medicam. purgant. in fine* inquit: *Tempore Aestatis à Canis ortu per dies quinquaginta vitare oportet, & non dare medicamentum, sed infusis per clysterem uti.* Quoniam ex Galeno in *comm. hujus*, *exusta tunc nostra natura, eam, quæ à medicamentis purgantibus existit, non fert acritudinem; quare & pluriès purgati hoc tempore incidunt in febres, & natura ex aestu imbecillis, magis ex purgatione dissolvitur: & quidèm purgatio hac mala fiet, cum calor aëris ambientis in partem trahat extrinsecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores.*

Quod-

Quodnam autem sit ejusmodi tempus *sub Canem*, & *ante Canem*, inquisitione dignum. Verum oportet scire ex Astronomicis duos affigi Firmamento Asterismos Canis nomine appellatos, quorum alterum Canem majorem, alterum minorem faciunt. Ambo sunt in plaga Australi extra Zodiacum, sed minor ab Aequinoctiali declinat ad Boream, major verò ad Austrum. Asterismo Canis minoris ad femur appingitur stella primæ magnitudinis Procyon dicta; In Asterismo verò Canis majoris ad mandibulam, & in oris hiatu affigitur Sirius, stella quoque primæ magnitudinis fulgidissima, quam Ptolemæus in *Almagesto*, stellarum pulcherrimam appellavit, quòd ob magnitudinem, & splendorem, præ cæteris longè admodum micet, atque scintillet; hæc verò per dies decem circiter post Procyonis ortum ex Horizonte cum Sole emergit. Cum igitur dixit Hippocrates *sub Canem*, tempus illud intelligendum voluit, quo Sirius, & Canis major viget, sive cum Sole cosmicè oritur; *Antè Canem* verò, tempus, quo Procyon exortum Sirii præcedit.

Sed non benè convenit inter Auctores cuinam Cani nomen Caniculæ propriè tribuendum sit. Equidem si vocem ipsam attendas, videtur convenire Cani minori, quem pro Canicula usurpant Tabulæ Alphonsinæ, Beda, aliique: cui sententiæ favet quoque *Horatius lib. 3. ode 29.* inquiens.

.... *Jàm Procyon furit,*

Et stella vesani Leonis,

Sole dies referente siccos.

Et multo clariùs *Plinius lib. 18. cap. 28.* *Aegypto verò Procyon matutino astuosus, quod sidus apud Romanos non habet nomen, nisi Caniculam hanc velimus intelligi, hoc est minorem Canem, sanè ut in astris pingitur.*

gitur. Bayerus in sua Uranometria utrumque Canem vocat Caniculam, quod & alii faciunt. At multo plures sunt, qui Caniculæ nomen Sirio attribuunt, & inter cæteros Astronomi, qui propterea Caniculares mutationes Cani majori, & Sirio adscribunt. Unde Manilius *Astronomic.* 5.

*Cum verò in vastos surgit Nemeus hiatus,
Exoriturque Canis, latratque Canicula, flammam
Et rapit igne suo, geminatque incendia Solis.*

*Qua subdente facem terris, radiosque movente
Dimicat in cineres Orbis, fatumque supremum
Sortitur, languetque suis Neptunus in undis*

Et viridis nemori sanguis decedit, & herbis, &c.

Quamquam Galenus primo *epidem. comm.* 1. *const.* prima de Sirio hæc habet: Hunc aliqui, nomine abutentes totius Sideris, Canem etiam nominant: atque Cani universo Sideri est nomen; illi verò, qua in ejus est mandibula, Canicula, quam rectè Anticanem, non Canem appelles. Idemque indicatum legimus ab Arato vetustissimo Poëta græco, cujus *Phænomena* in latinum vertere dignatus est Cicero, referuntque in hanc rem illius carmina Fuchsius, & Cardanus. Sed & Iulientius idem Aratus, Ruffo Festo Paraphraste, de Sirio agens.

*Aetheria Canis ille plaga, cui plurimus ardor
Aestuat in mento.*

Et mox:

*Qui formidato sub nomine Sirius athram
Urit, huic rutilos si Sol adflexerit axes,*

Quantus Corporibus, quantus labor imminet agris.

Quo insuper tempore uterque Canis oriatur, licet aliter, aliterque apud Veteres scriptum sit, nostris tamen temporibus Cosmicus ortus Sirii incipit initio Augusti; Procyonis verò ad diem xxiv. Julii.

lii. At si ortum Heliacum spectemus, hujus accidit iii. Idus Augusti; illius verò xvii. Kalendas Septembris. Tempore autem Hippocratis, annis antè Christum natū CCCC., & in IV. Climate, quod per Rhodum Insulam transit, ortus Caniculæ referebatur ad pridie Idus Julii: & tempore Avicennæ, idest anno Christi MC. circitè, ad xvi. Kalendas Augusti; idque fortassè ex Plinio *lib. 2. cap. 47.* qui ad diès xv. antè Kalendas Augustas adscribit: & clariùs *lib. 18. cap. 28: xvi. Kalendas Augusti Assiria Procyon exoritur; dein postridie, ferè ubique confessum inter omnes s̄dus indicans, quod Canis ortum vocamus, Sole partem primam Leonis ingresso: hoc fit post solstitium xxiii. die.* Et rursùs *c. 29. Pleniluniū nocet ad iv. nonas Iulii, cùm Aegypto Canicula exoritur, vel certè xvi. Cal. Augusti, cùm Italia.* Circà idem tempus illā oriri testatur quoquè Ptolem. *lib. de inerr. stell. signif.* At verò Maginus anno Domini MDC. ad altitudinem Poli Gr. 45. ortum Caniculæ Cosmicum accidisse scribit *iv. nonas Augusti.* Et Argolus Romæ, anno MDCXXXIII. ad pridie Kalendas ejusdem. Verumtamèn variat sempèr illius ortus nedùm pro varia locorum latitudine, & poli elevatione, verùm etiàm, quia stellæ fixæ ex accuratissimis observationibus Tychonis, cæterorúmque Recentiorum Astronomorum, quotannis in Ortum, secundùm signorum ordinem, feruntur secundā 51.

Numerus Canicularium dierum varius adhuc dicitur ab Authoribus. Idem Argolus ad diès dumtaxat xxvi. contrahit, nempè à die xxiii. Julii (cùm Sol ingreditur amplitudinem Orbis lucis Sirii) ad diem xviii. Augusti. Maginus protrahit ad xxx. Keplerus ad xxxv, vel xxxx. At verò Hippocrates ad 14 diès produxit. Hinc ad Idus usquè Septembris

bris ex mente ejusdem purgantia medicamenta veluti toleratu difficilia, ac molesta, in nostris regionibus vitanda erunt.

Nùm insupèr ex solo hujus temporis æstu immoderato existimaverit Hippocrates difficiles, ac molestas futuras purgationes, an etiàm ex peculiari Astrorum vi, atquè influxu, non ausim determinare, Quippè ex unâ parte non solum fervida hæc, atquè æstuosa tempora vitanda is monuit, sed etiàm temperata, cujusmodi sunt Aequinoctia, itemquè occasus Arcturi, & Plejadum per Autumnum contingentes; quamobrèm non à solo Aëris calore molestiam purgantium deducit. Ex alterâ verò parte non levis ratio suppetit ex Galeno superius adducta, quam latius sunt prosequenti Fuchsius, & Cardanus hoc loco, quòd eo tempore Natura imbecilla sit, Corpus exsuccum, & excalesfactum, atquè humores sponte suâ ad habitum Corporis ferantur per sudores, ut propterea non tutò ad interiora duci possint, ne ambobus intèr se pugnantibus Natura distrahatur, aut penitus dissipetur. Expertum quoquè dicunt in Caniculæ exortu Solem ceteroquì à vertice decliviorè, urentiorè, molestiorèquè persentiri: quàm scribit Plinius *lib. 2. cap. 40.* Maria, exoriente Sirio, plurimùm

v. etiàm
lib. 11.
cap. 14.
& Mer-
curial.
var. l.c.
l. 2. cap.
24. ex
Arist. l.
5. de hi-
st. anim.
cap. 12.

fervere, fluctuare in cellis Vina, Stagna moveri, Canes in rabiem agi, Apes ubertissimè mellificare, Etesias ventos spirare, aliòsque plures effectus sanè admirandos in Terris percipi, qui non aliundè, quàm à vi, atquè influxu speciali hujus sideris proficisci posse videntur.

Sed, ut verum fatear, non video quâ ratione tot, ac tanta Caniculæ, & Sirio tribuantur, quæ in nostris Regionibus vel nulla sunt, vel potiùs Soli, quàm

quàm ipsi debentur. Ea enim longè admodùm à nostro vertice diffita est, amplitudinem habens or-
 civam perquam proximam Tropico Capricorni, un-
 dè vix gr. 33. suprâ Horizontem assurgit, & tùm
 potissimùm à Sole remotissima fit. Sed & quibus il-
 la in vertice est, non calorem, sed frigus affert,
 quo tempore cum Sole cosmicè exoriens, nobis sub
 Zonâ temperatâ degentibus æstum cõgeminare pu-
 tatur, quippè tunc illis Hyems est. Quod si iner-
 rantibus Stellis quidpiam virtutis ergâ nos unquam
 inesset, profectò id foret potiùs conferendum Re-
 gulo, Basilisco, seu Cordi Leonis, Stellæ primæ
 magnitudinis, de naturâ quoquè Martis, quæ tùm
 juncta Soli, signum ipsum Leonis peragranti, per
 idem tempus suprâ Horizontem emergit, Cælum
 mediat, & iteratâ circuitione revolvitur. Attamen
 negari non potest maximè tunc etiàm in urentio-
 rem æstum conferre majorem in aëre vaporosiori
 refractionem. Compertum enim habeo Aërem in
 his nostris Regionibus per hæc eadem tempora,
 vaporibus fieri confertiolem; undè radii Solis, etsi
 aliquantò decliviores, ad Tellurem trajecti, uberrimè,
 velut ex vitro ustorio, colliguntur, & quod-
 dammodò exurunt. Hinc quo die caliginosum Aë-
 rem antelucanis, vel vespertinis horis prospicimus,
 æstum longè admodùm urentiorem futurum præsa-
 gire solemus, quem mòx per diem experimur. Fie-
 ri autèm per hæc tempora Aërem vaporibus con-
 fertiorem ipse crediderim ejusdem Solis vî, qui è
 Terraqueo globo in hiatus patentissimos dehiscente
 innumeros, variòsque vapores elicit, cùmque hi
 per noctem nequeant deindè discuti, nec præ sui
 tenuitate in pluviam concrefcere, per circumam-
 bientem propterea aërem dispersi, nequè multùm

Par. II,

Z

à Tel-

à Tellure sublimati, justâ distantia, collectos Solis radios arctissimè in nos transfundunt, & ad igneum penè ardorem iterùm, iterùmque conduplicant. Hâc ergò de causâ fit, ut manè, & antè Solis exortum non leve frigus persentiamus, interdium verò exstuemus: In id quoquè referre est, quamobrèm per hoc idem tempus tam perniciosæ apud nos sint locorum mutationes: quippè Aër tùm quoquè ex hiâte Tellure, variis, multigenisque evaporationibus inficitur, quæ non minimùm officunt respiracioni, & sanguini per Pulmonem circulanti; & nisi per ingentes, iteratôsque imbres, aut à flante Borea Aër omninò repurgetur, exitiosas ægrotudines minatur, ut alibi etiàm adnotavimus. Dixit autèm Hippocrates *sub Cane*, & *antè Canem*, non vires, sed tempus potiùs exortus utriusquè designâs, cum nimirùm ea accidunt, quibus Aër æstuosior fit, & Corporum habitudines adeò afficiuntur, ut purgantium medicamentorum vim, commotionemque sufferre nequeant.

Quoniàm verò Hippocrates de tempore ortus utriusquè Canis expressè hoc Aphorismo meminit, planè audiendi non sunt, qui existimant, *sub Cane* illum voluisse oppositum tempus ortus Canis designare, atquè adeò hyberni solstitii, intensiorisque frigoris dies referre: quamquàm & hoc etiàm tempus importunum Galeno censeatur, *lib. quos, quibus, & quando*, purgantibus adhibendis, cum tùm quoquè difficiles, & molestæ admodùm contingant purgationes, quòd humores non tam sint ad exitum parati, nec viæ laxæ, aut expeditæ. Id enim licèt verum sit, non tamèn menti Hippocratis hoc in Aphorismo cohæret, cui solum de tempore ortus Sirii, & Procyonis meminisse in animo fuit.

Ve-

Verumenimverò non omninò cavendà dixit tēpora vigentis utriusquē Canis in usu purgantium medicamentorum, sed solùm per ea tempora purgationes difficiles, & molestas, idest nō facilè tolerabiles, accidere. Siquidem illa dicitur ab eodē salutaris evacuatio, quæ confert, & toleratur; modò hæc minimè videtur sufferri posse in diebus Canicularibus, ex antea traditis. At si ægritudo talis per hæc tempora contingat, quæ exigat purgationem, profectò illa adhibenda, quoniam potissima indicatio agendi in morbis, non quidè à temporibus sumitur, sed à causis morbificis, atquè ab his, quæ intrà Corpus sunt, non extrà. Sic Apoplecticos, Hydropicos, Colico doiore vexatos, aliòsque tempore caniculari gravitè affectos, absquè ullo metu æstus, aut Caniculæ, communitè in praxi cathartici curare adnituntur, ad humoris vitiosi depulsionem. Quamobrèm hunc Aphorismum potiùs servandum interpretabimur in his, qui ab imminetibus se tueri, quàm à præsentibus morbis vindicari satagunt, & potiùs in Corporibus sanis, vel neutris, quàm in morbofis, quæ ægritudine laborant cathartici usum exoptulante; etenim de his, qui adhuc sunt sani, sed ægri futuri sunt, scripsit Hippocrates 6. Aphor. 47: *Quibuscumquè vena sectio, vel medicatio convenit, hos Vere purgare, vel venam incidere oportet, ad præveniendas imminentes per Aetatem ægritudines, ut fusè Galenus explicat in comm. ejusdem Aphor.* Quòd autèm hos memoret Hippocrates, qui per medicamenta purgantia se tueri cupiunt, manifestè declarat Galenus hoc loco, inquiens: *quare & plures purgati hoc tempore incidunt in febres, & Natura ex æstu imbecillis, magis ex purgatione dissolvitur.* Si enim timor est ne in-

cidant in febres; procul dubio de non febricentibus, & morboſis fermo eſt habitus.

APHORISMUS VI.

Graciles, & facilè vomentes, purgare ſuperius, caventes Hyemem.

Quemadmodum præcedentibus Aphorismis de temporibus aptis, vel ineptis, ad vomitum, aut dejectionem, egit, ita nunc de Corporibus, illorumque habitudinibus verba facit. Et primùm Graciles, ac facilè Vomentes considerat, quos ait per superiora purgandos esse. Pro Gracilibus autem nõ intelligendi sunt Tabidi, quique ex morbo graciles evasere; nam de his *Aph. VIII*; sed qui obesi, & carnosi naturã non sunt. Plerumquẽ enim Graciles istiusmodi solent esse Picrocholi, vulgò biliosi, & cholericici, ut advertit *in comm.* Galenus, quibus venæ, & arteriæ latæ sunt, sanguis tenuior, & acrior, ac stomachus, atquẽ os ingenti amarore suffunditur. Nequẽ solùm istos satis est graciles esse, nisi etiã faciles sint ad vomendum; Siquidem nimium valet promptitudo loci, & facilitas, seu dispositio humoris, sponte suã vergentis ad supera: tales autem observantur, qui breve collum habent, thoracem latum, & Pylorum ex irritamento protinùs se invertentem ex coarctatione fibrarum circularium: Anatome quippè expertum est, vomiturientes fortiri cholidochum ductum rectã pergentem in pylorum, quò bilarius succus superabundans facilè irruit, & vomitum concitat.

citāt. Itaque cūm hæc omnia plerumquē concurrant in gracilibus, meritō per superiora purgandī illi erunt. Adjicit tamēn idem Galenus adverbium *magis*, nam magnā ex parte, inquit, graciles sunt biliosi. Quōd si gracilitas talis sit, qualis in melancholicis Corporibus esse solet, quā in illis desunt conditiones mōx memoratæ, jure, ut inep̄ta ad vomendum, excluduntur ab eodem Hippocrate *Aph. 9.*, inferiūs explicando.

Verūm undē accidat gracilitas ista Corporibus, curiosum est quæsitum. At qui consideraverit partem sanguinis glutinosam, & albicantem, in Animalibus obessoribus, & mole, & virtute plurimūm valere, tenuem verō, & dilutam nimis esse in gracilibus; planē causam utriusquē inveniet. Quæcumquē enim animalia sunt obesa, & multo adipe scattentia, sanguine quoquē abundant glutinosiori, qui facilē partibus appingitur, & hærescit pro nutritatu; quæ verō macilenta sunt, modico glutine donantur, eoque plerumquē dilutiori, ut propterea concrefcere non satis fit, & in augmentum partium adhiberi. Hæc eādē ratione contingit, Senes sensim extenuari, & contabescere, marasmo, ut vocant, frigido, quoniām sanguis in ipsis, ætatum progressu, tenuior, atquē dilutior fit, & si fortassē concrefcet, potiūs à crudo, inutilique phlegmate crassefcit, quod partibus gravamen esse solet. Contrā verō Pueri, sanguinem fortiti consistentiorem, & glutine abundantem, in dies incrementum suscipiunt, atquē ad trinam dimensionem vegetant.

Est tamēn verum, quōd licet gracilia Corpora nacta sint sanguinem multo glutine non saturum, adeoque modicē illa nutriantur, & crescant, solent nihilominus esse vegetiora, & validiora, quippē
quæ

quæ sanguinem habent acriorem, floridiorem, multîsque spiritibus refertum, quo sanè privantur obesa; sed & Venæ quoquè, ac Arteriæ in his observantur magis exiles, quæ tamèn latiores sunt in gracilibus; undè & pulsus in illis fiunt tardiores, ininûsque validi; in his verò crebriores, & vehementiores; quîn imò dicebat Hippocrates 2. *Aph.* 44. naturâ admodum crassos citius interire, quam graciles: cuius rationem reddens Galenus in *comm.* inquit: *Angusta enim sunt horum Arteria, & Venæ, atquè ob id paucum omninò sanguinem habent, spiritumve, adeòtùm cùm ætate processerint, citò ipsis, vel parvam ob causam, calor natus dextruatur.*

Quoniam ergò gracilia Corpora tenuiorem habent sanguinem, felleum humorem plûs iusto cumulant, qui delatus, ut dictum, ad pylorum, faciem in illis vomitum excitat; cùmque bilarius iste succus quodammodò etiàm conferat excrementorum per alvum *expulsioni*, ne ista magis Hyeme impediatur, quæ tardior per id tempus esse solet, proindè consulit Hippocrates, cavendum Hyeme, Præterquamquòd eo tempore bilis iners esse consuevit, vel saltem à congestione excrementi mucosi, ex tardiori distributione, emergentis, plurimum retusa; quamobrèm satius erit per eadem tempora alvum, si oportuerit, subducere, & tardas ipsius egestiones promovere, crassos itémque succos, & in plicis intestinorum impactos, detergere, & expurgare.

Sed mirum est quòd Celsus exactissimus sententiarum Hippocratis Compiler in re hac tam clarâ, atquè ab omnibus receptâ, illi contradicere videatur, cùm asserat *lib. 1. cap. 3.* vomitum gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus inutilem

tilem esse, utilem verò plenis, & biliosis omnibus; si vel nimium se replerunt, vel parùm concoxerunt. Sed rectè utrumquè conciliat Fuchsius, Celsum interpretatus, de gracilibus, qui vî morbi sunt extenuati, ac Ventriculum languidum, & humoribus vacuum habent. Si enim is vomitum utilem esse ait plenis, & biliosis omnibus, profectò graciles intelligit tabidos, exhaustos, & viribus exsolutos.

Illud tandèm erit advertendum, tunc graciles, & facilè vomentes per superiora purgandos, cum ægritudine laborant purgationem indicante, atquè per vomitum opportuniùs: etenim in omni evacuatione necesse est primùm, quod exigit, inesse; mòx etiàm abesse, quod repugnat, ut illa convenientè instituat, simulque conferat, & toleretur ab ægrotante.

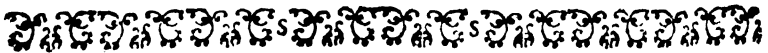
APHORISMUS VII.

Vomentes verò difficultè, & mediocritèr carnosos, per inferiora, caventes Aestatem.

Videtur hic Aphorismus præcedenti è converso scriptus: Sicùt enim facilè vomentes ad vomitum inducendi sunt, ut in Ventriculum irruentes egerant humores indè promptè evacuos; ità vomentes difficultè illum cavebunt, ne periculum dilacerationis venarum incurrant, potissimum in thorace. Quòd si prætereà carnosì sint, adhuc magis periclitabuntur ob nimiam Ventris compressionem, renixum musculorum, & vasorum exilita-

litatem. Observat etiã Fuchsius non temerè adjectum esse *mediocritèr*, græcè *μέτρος*; quoniã qui *mediocritèr* carnosi sunt, mediocri corporis habitu præditi, meliori fruuntur sanitate, & quandoquè optimã; quamobrèm nullã evacuatione molestandi, ut dicitur 2. *Aph.* 36., & 37. Cæterùm omninò pingues, & obesi, inepti sunt vomitioni, scatèntque humoribus pituitosis, & tenacibus, hærentibus potissimùm in glandulis Mesenterii, & Intestinorum, qui proindè dejectoriis potiùs, quàm vomitoriis educi possunt.

Additur postremò cavendo Aestatem: & quidèmedum ex nupèr traditis, verùm etiã quia carnosif, & obesi à purgantibus medicamentis facillimè eliquantur, & sanguis in illis funditur ad hypercatharsim usquè, si præsertim medicamenta sumantur validiora, ut deducitur ex Galeno *comment.* 36., & 37. *ejusdem lib.* 2. *Aphor.*, cum & per Aestatem ejusmodi Corpora multis, & abundantibus sudoribus perfundantur. At quamquàm cavendam dixerit Hippocrates Aestatem, non tamèn reliqua anni tempora prohibuit, quæ alibi tutiora, & convenientiora promulgavit.

APHORISMUS VIII.

Tabidos verò per inferiora, caventes superiora.

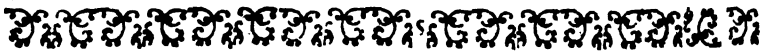
NE quis confunderet graciles, de quibus antea, cum Tabidis, & à morbo extenuatis, adjicit hunc Aphorismum Hippocrates, quo admonet, Tabidos, græcè *φθινώδεις*, seu Phthisicos

eos per superiora purgandos non esse, per quas scilicet vias superius dixerat graciles purgari oportere.

At quavis Galenus *in comm.* pro Tabidis Phthisicos, quique phthisim morbum patiuntur, sit interpretatus, videtur tamen inverisimile hos voluisse Hippocratem comprehendere, nam quâ causâ, quâve indicatione unquam phthisi laborantes ad vomitum sint deducendi, non bene constat, quippe qui exsucci, & macilenti, potius repleti, quam evacuati exoptulant. Quamobrem verisimilius exponit Cardanus eos hic subintelligendos, qui ad tabem, & phthisim contrahendam proni sunt, quales describuntur ab eodem Galeno ex mente ipsius Hippocratis 1. *epidem.*, thorace, & tergo restricti, ac scapulas habentes alarum instar exprorectas, atque ampliori capite præditi, destillationibus, in pulmonem, & thoracem irruentibus, obnoxii: in his enim pulmo mollis, & laxus admodum, cæteraque respirationis instrumenta valde debilia, facile à confluentibus succis eroduntur; undè sanguinis sputum, Empyema, & Phthisis. Si his ergo vomitus indicitur, procùl dubio periclitantur.

Mirari quoque subit cur in Codice Leonicensi adjectum inveniatur *per inferiora*: cum nè Heurnius, nè Fuchsius, nequè Cardanus, aliúsve ex recentioribus Aphorismorum Interpretibus id in suis versionibus habeant. Quâ enim ratione, sive qui phthisi laborant, sive qui ad phthisim contrahendam sunt dispositi, quocumque medicamenti purgantis genere tractari possint, non facile sibi quispiam persuadebit. Verùm tacitè subintelligendum existimaverim purgationem per inferiora potius molientiam esse, si fortassè Venter cum adjunctis

ductibus fuerit aliquo humore gravatus: quamvis enim ex humore in Ventriculo stagnante vomitus foret indicatus, ob malam tamèn Pectoris, & Corporis habitudinem, vergentem ad Tabem, potius ad inferiora is ducendus erit, ne periculum disruptionis vasorum, & suffocationis subeat, ut dictum. Medicamenta autèm purgantia ex levioribus seligenda forent, Manna, Casia, Rosa, Rhabbarum, ne per acritudinem major in humoribus commotio excitetur, cum alioquì satis sit in his blandè alvum subducere, & nequè multùm, nequè universalitèr evacuare, sed tantummodò Ventriculum, atquè Intestina inutilibus succis oppleta, lenitèr inanire, & quodammodò abluere.

APHORISMUS IX.

Melancholicos verò plenius per inferiora; eadem ratione contraria apponentes.

Sicuti Tabidos interpretati sumus eos, qui ad Tabem sunt dispositi, non verò qui jam Tabidi, & Phthilici facti sunt; ità Melancholicos hic sumere oportebit eos, qui habitus sunt melancholici, sive proclives sunt ad melancholicum habitum contrahendum, ad differentiam eorum, qui solent à Medicis appellari, Biliosi, Sanguinei, Pituitosi, ex dispositione, quã sunt affecti, hunc potius, non alium humorem cumulandi, vel etiã ex conditione sanguinis crassioris, & consistentioris, non verò tenuioris, acriorisque; Quamobrem Galeno visum est *lib. de humoribus: & comm. de Natura*

sura humana biliosos appellare, qui in operationibus agiles nimium sunt, & cutis colore flavescentes; sanguineos, qui rubicundiores, & roseo colore suffusi, hilarésque; pituitosos, quibus cutis albicat, aquosa excrementa insunt, & operationes segnes fiunt; melancholicos deniquè, quorum fuscus color est, mens intenta, & cogitabunda, cum mœrore, & taciturnitate.

Hos itaquè ait Hippocrates per inferiora purgandos esse, si necessitas exoptulaverit, & quidè plenius, quàm in Tabidis dictum est, ob crassitiè, & densitatem humoris melancholici, qui non tam facilè purganti medicamento cedit, nec promptè per angustos meatus Corporis ad exitum deducitur. At verò *plenius*, non *vehementius* scriptum est; ut nimirum edoccamur iteratis potiùs egestionibus, si oportuerit, melancholicos, & tartareos succos esse educendos, quàm unico, vehementique cathartico, quo magis furerent, & excandescerent, vel contrà tenaciùs hærent, serosiori portione sepositâ: meliùs eaproptèr crassi isti, compactique succi blandis subducentibus parère consueverunt, quibus scilicèt lubriciores redditi, & laxiores sibi faciunt vias, & commodiùs in alvum citrà molestiam deducuntur.

Adjecta deniquè verba: *eadem ratione contraria apponentes*, denunciant, pro variâ ratione peccantium humorum, diversimodè Medicum se gerere oportere; ut proindè vitiosus humor, si promptus ad exitum videatur vomitu, fortè quia Ventriculum occupat, eò promovendus; si verò tunicis, glandulisque Intestinatorum, aut Mesenterii hæserit, dejectione, magis, minùsve validâ, pro majori vel minori ipsius, & patientis Corporis habitudine. Ni-

si etiã dicere velimus cum Argéterio, his in textu adjectis, significare voluisse Hippocratem melancholicum humorem per inferiora vacuandum esse, dummodò nil impediât Aestas, Corporis gracilitas, aut ad vomendum promptitudo, vel quidpiam aliud eorum, quæ pollicentur faciliorem per superiora evacuationem.

APHORISMUS X.

Medicari in valdè acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum est.

JUbet hoc Aphorismo Hippocrates statim esse purgandum in valdè acutis morbis, si tamèn materia turgeat, nullã expectatã coctione, quam aliàs, in morbis curandis, evacuandisque humoribus, exigere visus est; atquè rationem adjicit, quoniã tardare in his malum est.

Et quidèm, quòd de purgatione illicò instituentã loquatur, patet ex verbo *Medicari*, quod alibi diximus sic passim à Græcis, & Latinis Scriptoribus expositum. Nequè verò quidpiam aliud videtur posse significare; etenim ex superioribus Aphorismis continuatus sempèr sermo est habitus de purgatione per cathartica, ut propterea nèc de missione sanguinis, nèc de diuresi, aut diaphoresi promovendã liceat interpretari, sed solùm de dejectione, vel vomitu, prout humor in hanc, vel illam partem vergere videbitur.

Sed & valdè acuti morbi prætereà intelligendi sunt peracuti, qui scilicèt septimum diem non
tran-

transcendunt: hi namquè tanto cum impetu aggrediuntur, ut quàm citò omnia quatuor tempora tranfigant, & non rarò etiàm vehementissimis symptomatibus socientur, de quibus idem Hippocrates *Aph. 7. 1. ubi morbus peracutus est, statim extremos, habet labores.*

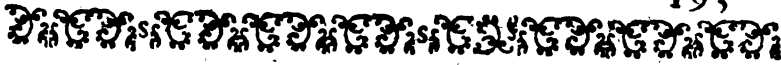
Vult autèm medicandum statim, cùm materia turget: quamquàm arbitratur Argenterius purgationem esse indicatam subitò, non ex turgentia, ut ipse loquitur, humorum, sed ex acutie, & vehementia subitaneâ ejuscemodi morborum, qui indicias non præbent, ut propterea delendas putet particulas illas, *si materia turget.* Verùm quòd non temerè turgens materia hïc sit apposita, suadent potissimùm, quæ aliàs à nobis sunt animadversa: Siquidem non omnis peracutus morbus indicat purgationem, cujusmodi sunt suffocans Angina, Ardens acutissima, & Lipyria febris, quælibet inflammatio interna, idque genus aliæ ægritudines. Præterquamquòd idem Hippocrates *Aph. 22. 1. concocta medicanda docuit, cruda verò non movenda, nequè in principiis, modò non turgeant. Et Aphor. 24. ejusdem:* in acutis morbis, dixit, rarò, & in principiis, medicinis purgantibus uti licere. Accedit quòd potior ratio exhibendi cathartica in peracutis desumpta videtur ex imminente periculo decubitus humorum vagantium in membra vitæ principaliora, cum magno ejusdem discrimine: quod sanè deesse solet in acutis morbis, materiã non turgente, cùm cæteroquò in peracutis æstus febrilis, sitis, humorum cruditas, tenuitas urinarum, vel earundem turbatio, purgationem contraindicent. Quarè prudentè nos admonet Hippocrates *4. de rat. viis. in acut. 38. nedùm abstinere oportere intèr initia*
fe-

februm, aliorumque morborum acutorum, à purgantibus, sed à quibuscumque medicamentis Naturam turbantibus, & humores dimoventibus. Et *lib. de Medic. purgant.* inhibet usum eorundem in febribus vehementibus, quales sunt Ardentibus, & peracutæ, sed solis clysteribus suadet molliendam alvum, si opus sit. Conferenda huc quoque sunt, quæ fufius attulimus in expositione *Aph. 22, & 24. Libri 1.*

Cùm igitur turget materia, dumtaxat purgare licebit inter initia, imò protinus, nullâ datâ morâ, priusquam scilicet robur Corporis dissolvatur, vel æstus febris augeatur, aut ad aliquod membrum principale decumbant ii, qui per Corpus vagantur humores, ut subdit *in comm.* Galenus: Idque profectò est, quod Hippocrates *in Aph.* inquit: *tardare in talibus malum.* Quòd si humores agitati, & commoti, alicubi per decubitum consistant, abstinendum planè à purgante medicamento, ne denuò commoveantur, & interiores, nobiliorésque partes petant, modò tamèn is sit factus in parte Corporis, quæ universam peccantem materiam capiat, eumque comitetur symptomatum abolitio, vel remissio, juxta ea, quæ de abscessu salutarî notantur à Practicis, & fusè referuntur à Galeno 2. & 6. *epidem.*

APHOR.

APHORISMUS XI.

Quibus adsumt tormina, & circa Umbilicum labores, & lumborum dolor, qui nequè à medicamento, nequè aliter solvitur, Hydrops siccus contrahitur.

CUM hætenùs Hippocrates de temporibus, & constitutionibus Corporum egerit, in quibus purgatio instituenda foret, vel per supra, vel per infera, ad præcautionem, vel curationem morborum, hoc nunc Aphorismo memorat eos, qui licèt purgationem exigant, non tamèn ab illa juvantur, sed ob repugnantem causam, vel partium discrasiam, in morbos graviores, & penè incurabiles delabuntur. Hinc videtur Aphorismus ad prognosim pertinere, quâ præmuniri possit Medicus, ne suo sine frustratus infamiâ notetur, simulque præfigire sciat futurum ex malâ naturalium viscerum habitudine morbum.

Inquit igitur, quibus tormina contingunt, & circa Umbilicum labores, seu anxietates, ac molestiæ, unâ cum doloribus lumborum, undè medicamentis subducentibus, vel aliter solventibus videantur tractandi, si his non proficiant, futurum ut in siccum Hydròpem incidant.

Tria simul hic commemoravit Hippocrates, Tormina, circa Umbilicum labores, & Lumborum dolorem; ut nimirum his universam ferè Regionem naturalem affectam comprehenderet: Tormina pertinent ad Intestina; circa Umbilicum labores ad Mesenterium, Omentum, & Peritonæum; Lumborum de-

deniquè dolores complectuntur utriquè hypochondrium, Jecur, Lienem, Pancreas, cum adjunctis partibus, & glandulis lumbatibus, & ubi potissimum Peritonæum adnectitur. Quotiès ergò ejusmodi partes afficiuntur, ac dolent, nec tam facile medicamentis confanescunt, planè denunciant causam omninò rebellem, & contumacem, quæ ob reconditos anfractus, nequè facilem inveniat aditum, sed potius exagitata, atquè excussa solvatur in status, qui deinde distendendo, & instando, Ventrem tumefaciant, & Hydròpem sicum inducant.

Et quidèm sunt tormina à re quapiam tenaciùs hærente, & sensim in halitus evaporante, ideòque extendente, & contorquente plerumquè cavitates Corporis ampliores, quales potissimum Intestinarum, quæ distenta, utpotè sensu prædita acriori, cruciatus subeunt acerbissimos. Nequè solum molestantur Intestina ab his, quæ interiùs illorum cavum occupant, sed ab iis etiàm, quæ per Mesenterium, ejusque ductus illuc confluunt, atquè gravando, irritando, vel inæqualitèr afficiendo, non levitèr divexant, & excruciant. Debent autèm ista ejus esse conditionis, ut acidum austerum redolent; ità enim, & concrecentem substantiam in humoribus pariunt, & tormina, atquè lancinantes dolores inferunt; Quamobrèm Veteribus causa ejusmodi cruciatuum pituita vitrea dicta est, & Recentioribus succus pancreaticus acidior redditus, indubitèque commissus glutinosiori chylo, & oleosiori felleo humori: qui proptereà plicis, cellulisque Intestinarum hærentes, & crassitie difficultèr removeantur, & austerà aciditate vellicent, comprimant, & molestè nimis contorqueant universam Abdominis regionem.

Iisdē omninò ex cauffis contingunt circà Umbilicum labores, sivè, ut Heurnius vertit, cruciatus; nam quæ interiùs Intestinatorum involucra infestant, circà Umbilicum esse videntur, ubi potissimùm Intestinum Ileon omnium longissimum, maximèque anfractibus flexuosum residet, & ubi diutiùs fæces immorantur, innumerisq; hiant osculis vasa chylifera, seu lactea, venæque mesaraicæ dictæ.

Ad lumborum verò dolorē referuntur mala quæcumquè pertinentia ad glandulas lumbares, Mesenterii centrum, Pancreas, utriusquè Hypochondrii latera, atquè his adjacentia viscera, quorum affectiones hoc loco Hippocrates sub generaliore nomine doloris complexus est. Sunt enim partes istæ sensu non modico præditæ ob innumeras nervorum propagines tum à pari vago, tum à vertebris lumbaribus, & ossis sacri, dependentes. Dolent autem ab humoribus ibidem aggestis, & acidam, acrem, muriaticamque nactis conditionem; undè innumera propemodùm mala exoriuntur, ut primus omnium suspicatus est Fernelius, moxque per Anatomem reliqui post ipsum detexerunt.

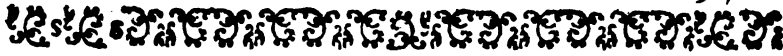
Cùm itaquè hæc alicui accidunt, atquè ab usu purgantium non desinunt, quæ cæteroquì per evacuationem peccantium humorum desinere deberent, vel saltè infringi, ac sedari, ope aliorum medicamentorum diuresim, aut diaphoresim moventium, siccus Hydrops facillimè succedet: indè enim arguitur mala partium discrasia, & vitiosorū succorum repugnantia, quæ prædictis medicamentorum generibus non cedit. Sed & quamvis genita, ac cummulata ibidem excrementa vî medicamentorum repurgentur, non tamèn fieri potest, ut omninò evelantur, ob humorum crassitiem, viarum angustiam,

glandularum ineptitudinem, & partium affectarum imbecillitatem, cum nequè medicamenta facilem habeant ad eas accessum, sinè multâ, & validâ commotione, ac violentiâ.

Quòd verò siccus Hydrops, græcè Tympanites, indè potiùs oriatur, causâ est, humorum crassities, & acor, undè multi, tenacésque halitus; atquì morbus hic à materiâ crassâ, concretâque, flatibus permistâ, dependet, à qua etiâ Ventris tormina, circâ Umbilicum cruciatus, & lumborum dolores exoriuntur, ut antè animadversum. Sed tamèn non solùm Hydrops siccus, verùm etiâ congeneres alii morbi contingere possunt, quales sunt colici dolores, hypochondriacæ affectiones, passiones hystericæ, Ischiades. Meminit autèm potissimùm Hippocrates siccì Hydrôpis, tamquàm morbi patentioris, qui scilicèt visu, tactûque percipitur: eo enim imus Venter non solùm ingentèr intumescit, sed percussus talem sonum edit, qualem Tympana, ut loquitur Galenus *in comm.*, ad differentiam humidì Hydrôpis, qui Ascites ab Utris similitudine dicitur, in eo enim materia in Ventre collecta non est flatuosus aër, sed humor aquosus.

APHOR.

APHORISMUS XII.

Quorum alvi Intestinorum lævitate laborant, hyberno tempore per superiora purgari, malum.

Plures hic Aphorismus patitur difficultates, si vulgari commentatione exponatur. Et quidè primò, cùm Hippocrates antea generalitèr vituperaverit usum purgantium per superiora Hyeme, non erat cur nunc idipsum repeteret in lævitate Intestinorum, quæ multò magis vomitum recusat, cùm ex incoctione ciborum oriatur. Non videtur deindè consentaneum Rationi, lævitate intestinorum laborantes debere unquam vomitoriis tractari, cùm lævitas Intestinorum, græcè Lienteria, definiatur à Galeno tum *hic*, tum *comm. 1. lib. 6.:* *velox exitus eorum, quæ comeduntur, & bibuntur, quæque talia dejiciuntur, qualia fuere devorata; vel brevius: Defectio coctionis.* Modò coctionis defectus accidit ex languore Ventriculi, & caloris naturalis concoquentis, ex ejusdem Galeni doctrinâ; Undè igitur desumi poterit indicatio promovendi vomitum in ejusmodi ægritudine, quæ potiùs roborantia expostulat? Præterea excluditur in textu usus purgantium per superiora dumtaxat; videtur ergò tacitè is admitti per inferiora, ut deducitur ex præcedentibus Aphorismis, in quibus alter semper ex duobus admittitur, & alteruter tantum vituperatur. Quis autem unquam cõmendaverit purgantia dejectoria in Ventriculi læguore? Postremò pugnare videtur præsens Aphorismus cum *XV.VI.*, ubi lógo alvi profluvio laboranti spontaneus vomitus superveniens

salutaris dicitur. Certè si spontaneus vomitus prodest, poterit quoque prodesse ex arte paratus; nam Medicus Naturæ imitator esse debet.

At hæc omnia solutu difficillima profectò forent si Lienteriæ incommoda à languido Ventriculi calore deducere niteremur, &, ut Antiquioribus est creditum, à vitio concoctricis, retentricis, & expultricis facultatis; nam cum in Lienteria cibi incocti statim egerantur eo ferè modo, quo sunt assumpti, ad imbecillitatem concoquentis facultatis, illos conficere, & in chylum permutare nequeuntis, causam ejuscemodi subitæ egestionis veterum plerique retulere: alii ad defectum etiàm retentricis, undè debitum tempus concoctrici denegaretur: & alii ad irritatã simul expultricem, quæ antè tempus sollicitata cogeretur cibos præproperâ propulsione ad alvum deturbare. Quocumque autèm modo ciborum hæc cita dejectio explicetur, semper eadem occurrent difficultates. At verò si perpendantur quæ ab eodem Hippocrate de lævitate Intestinorum dicta sunt, certè faciliorem, verisimilioremque hujus morbi causã inveniemus, atque propositarum difficultatum solutiones. Is enim 6. *Aphor.* 1. inquit: *In longis lævitatibus Intestinorum si ructus acidus superveniat, qui priùs non erat, signum bonum.* Quoniàm, ut subdit in *comm.* Galenus, *significat ructus acidi tantisper cibum in Ventriculo retineri, donèc principium mutationis accipiat, & naturam suorum operum reminisci.* Siquidem jam satis anatome compertum est, ciborum dissolutionem, seu coctionem in Ventriculo, ope quorundam succorum acidoacrium haberi, quia & distributionem eorundem jam dissolutorum fieri in Intestinis tenuibus per misturam confluentium succorum, fellei scilicet, & pancreatici. Quotiès ita-

itaquè succi isti hebetes sunt, vel mucore retusi, præpediti, alitèrve depravati, nulla, vel mala fit ciborum confectio, dissolutio, distributio, & secretio, sed gravamine intestinis illato sponte suâ illi feruntur in alvum, & egeruntur. Nequè verò improbableè omninò est, quod ex Vetustiorum Medicorum sententiâ refert Galenus *ibidem*, fieri ejusmodi ægritudinem proptèr intrinsecæ superficiei Intestinatorum lævitatem. Etenim ex Anatomie constat internam Intestinatorum tunicam rugosam, villosamque esse, innumeris glandulis miliaribus refertam, in quas hiant oscilla venarum lactearum, quæ transeuntem chylum à suis fœcibus secretum exugant, deducendum deindè per proprios ductus in commune Pequeti Receptaculum. Si igitur contingat villosam hanc Intestinatorum crustam à re quapiam erodente abradi, & complanari, ut deinceps nequeant lactea vasa præterfluentem chylum exugere, procùl dubio sponte suâ tota massa chylifera, vel etiàm non confecti cibi ad alvum delabentur, & evacuationem promovebunt Lientericam. Id ipsum quoquè accidet à laxitate fibrarum intestinalium, & cum à vitiatis felleo, & pancreatico liquore mala fit alibilis portionis dissolutio, atquè à fœcibus secretio, ut latius *in nostra praxi* notatum est.

His itaquè sic expositis, facili nunc negotio, Hippocratis mens in præsentì Aphorismo dilucidabitur: eo enim primùm insinuare videtur lævitatem Intestinatorum saltèm aliquandò oriri vitio alicujus humoris, ut etiàm videtur adnotasse Galenus *in comm. Aphor. 1. lib. 6.*, qui propterea evacuatione egeat, sicuti superioribus Aphorismis de aliis meminerat. Mox vomitum non omninò in hac ægritudine prohi-

hiberi, si præsertim illa Aestate contingat ex humoribus Ventriculum occupantibus, cum in hoc textu dicat hyberno tempore non licere per superiora purgari; undè in aliis temporibus, & præsertim Aestate fortè aliquandò licebit; aliter indefinite dixisset in lævitatibus Intestinorum nunquam per superiora purgandum. Quòd hyberno præterea tempore malum sit Lientericos per superiora purgare: tum quia per id tempus vomitus non solet esse facilis; tum quia hyeme coctio, quæ in Ventriculo peragitur, melior esse consuevit distributione, quæ fit in Intestinis, ut antea ostensum est; quare ne vitiosi humores ibidem stagnantes ad Ventericulum per vomitum revocentur, propterea dixit malum hyberno tempore per superiora purgari. Accedit, quòd si Lientericus fluxus ex glandulis Intestinorum mucosis succis obsitis, & veluti incrustatis oriatur, certè illi per inferiora, & non per superiora purgandi erunt, quod & acutè quoque animadvertit Amicus meus sempèr recolendus Josephus Lanzonus Medicus Ferrariensis *animadv.* 22. Deniquè difficultati ex *Aph. XV. VI.* propositæ facile fiet satis, si dicamus, loquutum ibi Hippocratem non de Lienteria propriè dicta, sed de Diarrhoea, quas intèr multum interest. Sed & ibi de vomitu spontaneo diarrhææ contingenti; hinc verò de purgationibus arte promotis sermo est: Atqui non sempèr licèt quocumque morbi tempore id ipsum agere, quod aliquandò solet specialis, & provida morborum Rectrix, & Medicatrix Natura sponte suâ operari: sic per hæmorrhagias narium, per supurationes ex auribus, per parotidas, per Umbilici relaxationem, morbos sæpè numero, causasque morbosas abstulit, per quas vias minimè Medico expe-

pe-

pediret. Ecquis unquam Naturæ solertiam poterit imitari, quæ sibi mille parat vias, ut seipsam à morbis vindicet, quemadmodum Galenus animadvertit.

APHORISMUS XIII.

Qui non facilè per Superiora purgantur, ad Veratrum admittendi sunt, pleniore cibo, & quiete, corporibus antè potionem humectatis.

CUM antea Hippocrates de temporibus purgationi per supera, vel per infera, aptis, vel ineptis, deque constitutionibus, & habitibus corporum, necnon de morbis, in quibus vel una, vel altera evacuationis via magis, minusve conferret, sermonem fecerit, sequentibus quatuor Aphorismis de usu agit Ellebori Veteribus maxime commendati ad eam, quæ per superiora fit, evacuationem efficacius moliendam, illumque in medium adducit, veluti pro exemplo aliorum medicamentorum per os ducentium; atque inquit Corpora ad vomendum difficilia non esse ad usum Hellebori ducenda priusquam fuerint humectata, cum cibo, potuque, tum quiete.

Helleborus in officinis duplex semper est habitus, albus unus, niger alter. Albus ad vomitum, niger potius ad dejectiones paratissimus. De albo autem hic mentio facta videtur, quod de evacuatione per vomitum sermo fit, & usui is foret apud Veteres frequentiori, quibus familiarissimæ quoque erant vomitiones; undè Plinius *lib. 25. cap. 5.* illud quon-

quondam terribile, postea tam promiscuum evasisse scribit, ut plerique studiorum gratia, ad pervidenda acrius quae commentabantur, saepius sumptaverint: sed & tutissime sumi in Anticyra Insula, quoniam Sesamoides admiscent: In ejus autem usu cautionem sane dignissimam proponit hoc Aphorismo Hippocrates, ne mala inde sequantur, quorum ipsemet alias meminit, cum importunus, atque immoderatus est.

Primum considerat num Corpora difficulter per superiora purgentur, an vero facilem subeant vomitionem. Si facile ad vomendum dedueantur, non erit cur ad Hellebori usum deveniendum sit, cum levi quocumque vomitorio Ventriculus possit exonerari. Solum ergo Veratri usum admittendum consulit in difficulter vomentibus, quorum Ventriculus acriori eget stimulo, quam ut a quocumque alio blandiori medicamento levius proritetur, ad difficilem vomitionem promovendam. Difficilis autem vomitus contingit, vel a structura Ventriculi se potius per fibras ad infera, quam ad supera corrugantis; vel a crassiori tunica, quam interius ipse vestitur; vel a glutinosis, crassisque succis internam illius partem oblinentibus; vel ab ejusdem Ventriculi fundo distantiori, ut non tam facile per vomitum subversus se possit per oesophagum exonerari, renitente quodammodo per angustiam, atque stomachum comprimente Diaphragmate, ut in artus pectore saepe evenit. Quocumque autem modo vomendi difficultas accidat, semper opus est validiori vomitorio, quo scilicet irritatio sensibilior, molestiorque excitetur ad invertendum Ventriculi, & Intestinorum motum peristalticum, cum vomitus motus Ventriculi sit inversus, conantis expellere ea, quae illius cavum occupant.

Cum

Cum igitur vomitus non facile succedit his, qui ex allatis causis non omni leviori vomitorio per superiora purgari possunt, monet Hippocrates ad Veratrum esse admittendos: verumtamen pleniori cibo, & longiori quiete esse magnoperè præhumectandos. Siquidem Helleborus tenuium est partium, & inter pharmaca nimiam acritudine, & ingenti mordacitate pollet, unde, ne Ventriculo vehementi noceat irritatione, atque inflammationem inducat, expediet illum præmunire humectantibus alimentis; secus ab utraque facile sequi posset convulsio, quam ex Helleboro lethalem idem Hippocrates pronunciavit 5. Aph. 1. Humectabitur autem convenienter Ventriculus juribus potissimum, & alimentis adiposis: quin & consueverunt plerique antè ejuscemodi vomitoriorum exhibitionem cibum ad saturitatem usque, & ex rebus præsertim oleosis, & pinguibus imperare, ut melius crassi, tenacesque succi cibo commisti unafimul evomantur, & medicamentum vomitum inducens quodammodo cibo retusum nequeat Ventriculum vehementius lacescere, & exagitare. Quod sanè nedum in hellebori usu, sed in cujusvis alterius efficacis, & violenti vomitorii intelligendum: etenim Hippocrates eo solum hinc usus est loco exempli.

Eadem ex causa quietem servandam docet, antequam Helleborum sumatur, eamque non solum Corporis, sed Animi. Confert enim utraque quies nedum ad humefaciendum, verum etiam ad vitale robur servandum, quod bene valere necesse est ad ferendam vomitionem: Equidem Corporis, & Animi morus plurimum extenuant, & vires debilitant.

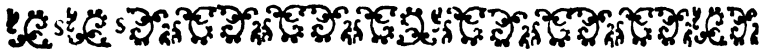
At cum Hellebori usus veluti periculosissimus (tamen) multifariam illum corrigere, & præparare

Par. II.

Cc

Ve-

Veteres conati sint, ut apud Dioscoridem lib. 4. Aëtiam lib. 3. cap. 124., Aeginetam lib. 7. cap. 21. & Galenum lib. quos quibus, & quando, & 3. de fractur.) nostris temporibus exoleverit, alia, & quidè m initiora vomitoria excogitata sunt, in quibus tanta cautio, quanta in Helleboro exposulatur, non videtur necessària. Veruntamèn non temerè, & inconsideratè quæcunque vomitum movent usurpanda sunt, cùm aliquibus satis sint quæ ex vegetalibus conficiuntur, aliis verò etiàm quæ ex mineralibus sunt parata: quo pacto hic Hippocrates non omnibus vult Helleborum esse exhibendum, sed solùm iis, qui difficultè evomunt; undè pro variâ evacuandorum humorum conditione, vomitoria ista evariare licebit.

APHORISMUS XIV.

Cum biberit quis Helleborum, ad motiones quidè m Corporum ducere magis; ad somnos verò, atquè quietem, minùs. Indicat autè m navigatio turbari motione Corpus,

Postquàm Corpora ad Hellebori sumptionem sunt disposita, ut facilem ex illo nanciscantur evacuationem, consulit Hippocrates ad motiones esse ducenda, sumpto exemplo à navigatione, per quam constat illa turbari, & promptiùs evomere. Scitè autè m advertit Cardanus hunc Aphorismum scriptum fuisse ad commodam, facilem, celerem, minùsque molestant ab Helleboro evacuatione-

tionem; sequentem verò adjectum esse ad illam augendam, vel cohibendam, si fortassè diminuta, vel excedens videatur: quâ ratione vindicatur Hippocrates à calumniis Galeni *in comm.* dicentis, *liquere quòd hic sermo eandem vim habeat cum priorè*, quasi verò Hippocrates bis de eâdem re verba fecerit.

Confert itaque motus evacuationi promovendæ; tum quia humores attenuat, fluxilisque reddit; tum quia ductus corporis dilatat; tum etiã quia calorem suscitatur, & medicamenti assumpti operationem sollicitatur: contrã verò quies, & somnus impedit, cohibetque. Quamobrèm experimur sisti somnò omnes cujusvis generis evacuationes, uno solùm excepto sudore.

Non tamèn motus adeò vehemens, & immoderatus esse debet, ut Corpus delasset, vires eneruet, & ad cutim commotos humores deducat: hoc enim pacto retardaretur potiùs evacuatio, quæ ex assumpto vomitorio desideratur; quinimò duceretur vis venefica e poti Hellebori in partes Corporis penitiores, non sinè gravi noxâ totius. Sed & nèc quicumque motus ad vomitum promovendum exquiritur, sed qui corpora turbare valeat, & nauseam movere, cujusmodi est navigatio, per quam inæqualitèr illa exagitantur. Undè existimavit Argenterius conducibiles solùm in id esse navigationem, equitationem, & ambulationem per circulum. Adderem ego motum illum nostratibus puellis cõsuetum, quo pensiles è suspensio fune librati in aère ducuntur, reducunturque.

Sed an statim ab assumpto Helleboro, aliòve vomitorio medicamento movendum sit Corpus? Putaverim eousque quiescere oportere, quousque me-

dicamentum fuerit in ventriculo dissolutum, sivè, ut practici loquuntur, à potentiâ deductum in actum: cùm verò Ventriculum vellicare, & nauseam movere cæperit, turbatione commovere necessum erit; quod & pleriquè facere consueverunt solâ linguæ, & summitatis œsophagi vellicatione. Verùm hâc in re plurimùm tribuendum prudentiæ, & sagacitati assidentium, ne diutiùs, crebriùs, aut impensius, quàm par sit, Ventriculus proritatione subvertatur, & mala suboriantur non rarò immedicabilia. Idem quoquè servandum erit in usu subducentium medicamentorum, in quibus pro quiete somnus, & pro motu vigilia (si fortassè illum Corpus ferre nequeat) commendabiles erunt, prout medicamentum dilui, aut exacui exposulaverit.

APHORISMUS XV.

Cùm voles Helleborum magis ducere, move Corpus; cùm verò sistere, somnum inducito, nèc moveto.

QUòd hoc Aphorismo doceat Hippocrates modum, quo assumptum Helleborum evacuationem copiosiore eliciat, patet per adverbium illud, *magis*: nam procul dubio vehementiùs, uberiùsque purgabit Helleborus, si à motu seipsum insinuaverit, atquè confluentes humores adhuc à Ventriculo, & Intestinis remotiores eduxerit, potissimùm si motus ejus sit conditionis, ut præter attenuationem, amplificationemque, agitet, turbet, & nauseam moveat, ut antea dictum est.

Si-

Sicut autem motus confert ad copiosorem evacuationem promovendam; ita quies, & somnus eandem, fortassè immoderatam, sistit, & cohibet; quamobrèm Hippocrates cõsulit hoc eodem Aphorismo à motu abstinendum, & somnum esse inducendum, si illam comprimere opus fuerit.

At quo pacto somnus inducatur, Hippocrates nõ explicat. Et quidèm non tam facilè est in egestionibus à purgante medicamento excitatis, quo scilicèt Venter assiduò ad secessus proritatur, somnum allicere. Verùm ad compescendas evacuationes per alvum immoderatas non rarò cibus assumptus mirè contulit: eò enim allecã Natura ab evacuatione desistit, & fibræ Ventriculi, ac Intestinatorum plurimùm eadem de causã delassatæ contrahuntur, & confluxuros humores detinent, quinimmò vis medicamenti à portionibus cibi humidioribus non levitèr infringitur, ipsæque succorum particulæ jam antea dissolutæ, & attenuatæ, summoperè crassescunt, atquè consistunt. Attamèn in vomitu quia Ventriculus gravitèr afficitur, & per plures horas nauleã, & subversione tenetur, non videtur opportunum cibum assumere; is quippè subindè gravatus, magis, magisque ad vomendum sollicitaretur, non sinè graviori noxã. Proderunt eaproptèr, quæ stomacho grata, reficere quidèm possunt, sed vî quãdam opiatã vomitum sedant, qualia sunt Vinum, vini spiritus dulcis redditus, Aqua cinnamomi stillatitia, œleo saccharum ejusdem, vel citrii, tinctura alkermes, aliudve simile, foto quoquè intereã Ventre rebus aromaticis, putà oleo Mastiches, & Magni Ducis, elizire Quercetani, Aquã ardente, Balsamo orientali, vel Tolutano, idque genus aliis. Sed & Theriaca præsertim recès vino diluta efficacissima quoque

quæ est, sicut etiã Mitridatium, & Diascordium dosi convenienti, pro ratione virium, & ætatis. Laudanum deniquè opiatum, & aliquo liquore solutum, aut in pilulam cum confectioe hyacinthina redactum in compescendo vomitu, ut & in cæteris evacuationibus cohibendis, præcellere dicitur; cavendũ tamèn ne importunè, aut excedente dosi exhibeatur, nam consopitis omninò viribus, stupefactoque Cerebro lethum afferret ab evacuatione.

APHORISMUS XVI.

*Carnes Janas habentibus Helleborus periculosus:
facit enim convulsionem.*

QUOD aliàs Hippocrates de quocumquè purgante medicamento in benè valentibus protulit, nunc speciatim de Helleboro adnotat, & quidèm albo, quo nimirum vomitus cõcitatur, ut ex hæctenùs traditis clarè deducitur.

At mirum videri potest, quòd Helleborus sit unquam sanis exhibendus, ut exindè convulsionis periculum timeatur. Quis enim unquam sanæ mentis Helleboro utetur, aut suo, aut alieno consilio, cum benè valet? Quamobrèm videtur hic Aphorismus inutilitèr adjectus, quo fortassè debeant benè valentes commonescieri, ne Helleborum assumant. Verùm non dixit Hippocrates *benè valentibus*, sed *sanas carnes habentibus* Helleborum esse periculosũ: nam possunt Corpora sanas carnes habere, & aliquã ægritudine laborare, præsertim citrà febrim, & absquè ullo sanguinis vitio, sed solã quatumdam
par-

partium affectione, uti est dolor lumborum, genuum gravitas, Ischiades, ardor stomachi &c. In his enim affectibus solebant Veteres vomitoriis uti, imò quacumquè ex occasione Helleborum potare: tam illis familiare, & consuetum erat vomere. Hos ergò consulit Hippocrates ab Helleboro abstinere, si carnes sanas habeant; additque rationem, quoniàm Helleborus convulsionem affert.

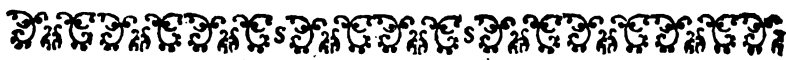
Sed quomodò ex Helleboro Convulsio oriatur, dubitari non incongruè potest. Et quidèm non ex vi purgante id evenire fatendum, ex eo potissimum, quòd cætera cathartica medicamenta etsi vehemētissima, uti sunt colocynthis, scammonium, elaterium, convulsionem non afferant. Videtur itaque convulsionem afferre Helleborus acritudine potiùs Ventriculo, & nervis insensâ, quemadmodùm Cantharides speciatim nocuæ sunt Vesicæ urinaræ: Colocynthis, & Scammonium Intestinis, Opium Cerebro. Proptèr vomitum enim, quem violentèr inducit, fibras stomachi laceffit, & nervis ejusdem compungit, ac extorquet, undè fit, ut convulsionem, quæ passio nervorum est, pariat. At verò magis afficit Helleborus habentes carnes sanas, quoniàm in his nervorum fibræ exquisitioris sensus sunt, atquè adeò faciliùs acris, atquè irritantis medicamenti vim, molestiàmque percipiunt, quam minimè perferrent si hebetioris sensus forent, aut multâ pinguedine, & crassorum succorum copiâ infarcirentur. Quâ etiàm ratione fit, Ventriculum lentis, viscosisque humoribus, aut adiposis cibus oblitum acritatem Hellebori minùs perferre, quàm si omninò vacuus, & benè valens sit. Hinc experimur graviùs affici eos, qui jejuni Arsenicum, Auripigmentum, Sublimatum, aliùdve istius generis venenum

num assumpserunt; leuius, vel nullimodè, qui à pastu: cuius rei non ignari circumforanei pharmacopolaë, arcanorum jactatores, ut rudem plebeculam illudant, venena sumunt, postquam se plurimum ingurgitauerint, & cibis potissimum oleosis, ac pinguibus, quibus interna Ventriculi tunica ad veneni efficaciam retundendam obliniatur.

Cæterum Convulsio hic ab Hippocrate notata, non vera convulsio intelligenda est, sed motus convulsivus: Siquidem per convulsionem veram, nervi, & musculi ad sua principia retrahuntur, & retracti perdurant, ut in Tetano, Opisthono, & Emprostho; at verò convulsio, quæ ex Helleboro contingit, refert potius inæquales, atque irregulares earundem partium commotiones, spasmodicas, congruentiori nomine, appellatas, quemadmodum in Epilepsia.

Sed quibus remediis succurrendum iis sit, qui ex usu Hellebori, aliùve similis medicamenti, motus istiusmodi convulsivos patiuntur, non erit absre hic breviter memorare, idque lubentius, quoniam non sunt hi eisdem omnino remediis tractandi, quæ usui esse solent cæteris convulsionibus, aut motibus convulsivis, ab humore nervos occupante progenitis, in quibus purgantia, dissolventia, & calefacientia dicta à practicis commendantur; sed potius humefacientibus, & obtudentibus acrimoniam ab Helleboro inductam. Quare jura ex vegetalibus, quæ nervis opulentur, & Stomacho grata sint, proderunt, cuiusmodi præcipue parari solent ex bardana, Rœchade, visco quercino, malo cydonio, cum floribus nymphaeæ, & violarum arefactis. Cydonium ipsum sive crudum, sive coctum fertur Hellebori albi antidotum, itémque Gelatina C. C., & conditura

tura florum nymphaeae. Mirificè etiàm conferre putantur extractum baccarum sambuci, & hyperici, Theriaca, & Mitridatium recens, cum pulvere femininum pastinacæ. Exteriùs verò proderunt quæcumquè leniunt, & partes concitatas demulcere valent; undè oleum hyperici, baccarum lauri, & vitellorum ovorum; itémque radices Angelicæ in Vino excoctæ, & in cataplasmatibus formam applicatæ conferunt; balneationes quoquè vel ex aquis thermalibus blandè laxantibus, vel ex artificialibus, cum medicamentis anodynis, præsertim chamemælo, meliloto, hyperico, aliàs profuisse visæ sunt. Cætera ex communi agendorum methodo petenda erunt.

APHORISMUS XVII.

Eum, qui non febricitat, cibi fastidium, morsus oris Ventriculi, vertigo, & oris amaritudo, purgatione indigere per superiora significant.

HActenùs opportunum, convenientémque vomitoriorum medicamentorum usum, animadversiones, cautionésque, in Hellebori exhibitione descripsit Hippocrates, nunc signa tradit eorum, qui per superiora, vel inferiora purgandi sint: Et primùm, eum inquit, qui non febricitat, sed nauseâ, ac ciborum fastidio, itémque morsu oris Ventriculi, vertigine, atquè oris amaritudine afficitur, purgatione indigere per vomitum significari.

Recenset itaquè hæc indicia, quibus Medici di-

Par. II,

D d

gno-

gnoscere queant quandonàm per superiora vitiosos humores expurgare cogantur, sectantes Naturæ motum, ut idè Hippocrates alibi scripserat, quò movendus, ducendúsque humor vergeret.

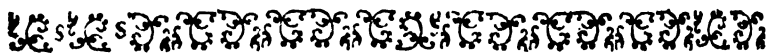
Et quidè ad superiora ferri indicabunt. Primum, *ciborum fastidium*, quo designatur Ventriculus inutilibus humoribus oppletus, undè illius fibræ laxatæ nequeant corrugari, succi dissolventes, digestioni addicti, præpediti, aut retusi, famis sensum non exacuant, & vis ipsa ciborum concoctrix hebescat, & elanguet. Secundum, *morsus oris Ventriculi*, qui nonnisi ab humoribus præter naturam ibidè congestis, acribus, & biliosis dictis, fit, quibus nimirum Stomachus vellicatur, & compungitur, eâ doloris specie, qui græcè Cardiogmos, & Cardialgia appellatur. Tertium, *Vertigo* designans, iisdem humoribus in Ventriculo collectis, sive per nervos, sive per arterias Cerebrum affici, & pravis halitibus adèò tentari, ut subindè in suis operationibus turbetur, & vertiginem incurrat, vel simplicem, vel tenebricosam dictam. Quartum, *oris amaritudo*, quæ à degeneratis paritèr humoribus, amarorem præferentibus exoritur; Undè œsophagus, palatum, & lingua pari affectione per consentientes glandulas, tunicásque cum salivario rore depraventur. Quamobrè cùm hæc omnia manifestissimè demonstrant vitiosos humores Ventriculi Cavum occupare, meritò per superiora, veluti per loca conferentia, illi erunt exturbandi. Si enim ad inferas partes dejicerentur, usu purgantis dejectorii, nõ tam promptè, atquè expedite evacuarentur & procul dubio infici quodàmmodò quoquè possent, qui in intestina confluunt succi: quin & catharticum ipsum ab eorundem succorum miscela deprava-

vatum, & corruptum graviorem molestiam afferret, atquè ex diuturniori mora in Intestinis, venæ lacteæ inquinaretur, facileque oriri possent tormina, diarrhæa, febres, præter alia non leviora reliquorum naturalium viscerum mala, speciatim verò Renum, & Vesicæ, ob transmissionem alicujus portionis dejectorii medicamenti: id enim cujuscumquè generis illud sit, diureticum fieri solet, quemadmodùm testantur urinæ per id tempus coloratiores, multùmque turbatæ.

Hæc autèm indicia simul juncta dixit indicare, per superiora purgationem, absente tamèn febre, nam si fortassè illa feбри sociarentur, certè non à præsentia humoris in Ventriculo, quæ planè vomitum indicat, sed ab ipsa febre oriri possent. Quamobrèm si humor Ventriculi cavum occupans desit, evacuatio minimè indicabitur, quæ nonnisi ex postulata videtur ab humore Ventriculum replente: at verò non rarò à febre accidit cuncta hæc oriri, quæ tamèn purgationem non exigunt, imò & ali-quandò contraindicant, ut cùm febris inflammationi, vel phlogôsi copulatur.

Verùm quamvis ista signa citrà febrim Corpus denuncient per superiora purgandum, eoquòd designent Ventriculum malis humoribus repletum; non tamèn si febris adsit, oportebit sempèr, & omninò à vomitoriis abstinere, si ex iisdem, aliis-que signis conjiciamus, humorem Ventriculi cavum occupare; etenim sempèr ac humores Ventriculum infestant, vomitu ejiciendi sunt; undè sensus Aphorismi is erit, ut si absente febre, nausea, morsus oris Ventriculi, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo quempiam affecerint, vomitus sempèr indicetur; si verò hæc omnia à febre habeantur citrà

humorem in Ventriculo contentum; ab illo abstinendum, cum hæc eadem à solâ febre pendere possint; at si prætereà, etiàm humoris præsentiam in Ventriculo sequantur, & non à febre exoriantur, vomitus adhuc erit procùl dubio indicatus, potissimùm intèr ejusdem initia. Dixi intèr ejusdem initia, nam si fortassè hæc accidant tempore declinantis febris, quoniàm significant criticam evacuationem per superiora futuram, oportebit à vomitorio abstinere, & Naturæ motum criticum expectare, ex regulâ ab eodem Hippocrate traditâ *Aph. 20. lib. 1.:* *Quæ judicantur, & judicata sunt integrè, nequè movere, nequè novare aliquid, sive medicamentis, sive alitèr irritando, sed sinere oportet,* de qua etiàm re legendus Galenus 3. *de Crisib.* Liceret autèm, si præmonitam evacuationem minime Natura expleret, ut alibi notatum. Verùm intèr ea, quæ vomitum movent, & citò, ac tutò conferre solent, præstant ex stibio concinnata.

APHORISMUS XVIII.

Dolores, qui sunt supra præcordia, quicumquè egerint purgatione, medicari oportere per superiora significant: quicumquè autèm infra subsistunt, per inferiora.

Docet & hoc alio Aphorismo Hippocrates quandò purgandum sit per superiora, & quandò per inferiora, idque ex dolore partes suprâ, vel infrâ præcordia occupante, potissimùm deducit, dummodò purgatione opus sit.

In

In doloribus itaque, sivè (ut exponunt Fuchsius, & Heurnius) in molestiis, seu affectionibus supra præcordia, vel (ut alii vertunt) supra Septum transversum, si purgatione egeant, vomitu potius utendum, quia breviori viâ, & faciliori molimine se Natura exonerabit; imò humores ipsi evacuandi promptiores, paratiorésque erunt ad exitum. Non tamèn dixit in doloribus, seu molestiis quibuscumquè, sivè in doloribus simpliciter, & absolute: nam nequè Pleuritis, aut Peripneumonia, nequè Angina, aliúsvè dolor cum inflammatione, purgationem indicabit; Sed in doloribus, qui purgatione egent, quales scilicèt à Ventriculi orificio superiori ex pravis humoribus oriuntur. Sed nequè defuerunt, qui etiàm in affectibus Pectoris, & Pulmonis, cum inflammatione conjunctis, vomitum commendarint, quemadmodùm præ cæteris Rulandus, qui usu cujusdam Aquæ, benedictæ à seipso appellatæ, Pleuritidem, Pulmoniam, Empyema, cæterasque ægritudines Thoracis tutò se curasse testatur; quamobrèm hâc ratione sêsus istius Aphorismi geralissimus foret, aptandus cuicumquè ægritudini supra Septum transversum. Quod si non supra septum transversum, sed supra præcordia dolores, ac molestiæ hîc intelligantur, sententia hæc procul dubio clarior fiet, quippè præcordia sub nomine phrenos græcè nuncupata, comprehendunt etiàm Viscera plurima sub septo transverso constituta, ut Hepar, Ventriculum, Lienem, & alia adjacentia, in quorum doloribus, seu molestiis, purgare per superiora tutius licebit, ob consensum, quem ista ineunt cum eodem Ventriculo, in cujus cavum se plerumquè exonerant.

*P. Gal.
6. de
plac.
Hippoc.
& Pl.
cap. 24*

Quemadmodùm affectiones partium superiorum
ob

ob loci promptitudinem indicat per superiora purgandum; ita è converso quæ inferiores partes molestant, exigunt purgationem per infera: difficillimè enim humores in imo Ventre consistentes possent per vomitum expurgari, cum tamèn promptissimè in Intestina confluentes ad alvum deponantur. Nèc absre dixit Hippocrates: *quicumquè infra subsistunt*, idest stabiles, & firmi sunt; nam si fortasse vagi forent, hanc, vel illam partem impetentes, non temerè purgationem exquirent, cum non benè constaret per quas vias esset educendum; quin, & verendum foret, ne à flatibus orti commoda adhuc purgatione desinerent, sed contrà potius exacerbarentur.

Nequè verò rationi dissentaneum putandum est, nedum de evacuationibus per cathartica tatum Hippocratem loquutum, verum etiàm de quibusvis aliis egestionibus, supra, vel infra, promovendis, ut propterea sensus Aphorismi sit, in doloribus supra septum transversum, & vomitione, & anacatharsi, prout alterutrâ opus fuerit, utendum esse, infra septum transversum verò, & dejectione, & diuresi, pro loci, & humoris proclivitate: non minùs enim unâ, quàm aliâ evacuatione corpus affectum purgari posse experimur; quamvis hìc de catharsi propriè videatur loquutus Hippocrates.

APHOR.

APHORISMUS XIX.

Qui in medicamentis purgati non sitiunt, non cessant, priusquam sitiant.

Proponitur in hoc Aphorismo ab Hippocrate signum completæ purgationis à medicamento habitæ, illudque dicitur esse sitis evacuationem subsequens, ut propterea eousque purgationem esse producendam videatur assertum, quousque sitis comparuerit.

Affert Galenus *in comm.* quatuor causas, ob quas sit futura sitis ex purgante medicamento. I. *Ratione ipsius Ventriculi, qui ex caliditate, vel siccitate, vel ambabus qualitatibus promptè ad sitiendum perducatur.* II. *ratione medicamenti, cum acre fuerit, calidum, & mordax.* III. *proptèr humorem evacuatum, qui plerumque bilis amara est.* IV. *ex superabundanti evacuatione, per quam rorida substantia educta, siccitas deinde subsequitur, & sitis.*

At quamvis hæc ut plurimum ita se habeant, non tamèn semper, & ubique veritati consonant, cum non raro expertum sit ingentem sitim fuisse subortam absque ulla, vel modica evacuatione, atque ab usu medicamenti levitè purgantis, quod sedandæ siti usui esse solet, quemadmodum fatentur de pulpa tamarindorum, de casia, de violis. Contrà verò sitis nulla, vel exigua subsequuta est à cathartico vehementiori; Undè fallacem nimis conjecturam plerique existimarunt succedentem ex purgatione sitim; quia & de veritate istius Aphorismi magnoperè sunt veriti. Si præ-

te-

tèrèà perpendantur, quæ à Galeno sunt in ejus argumentum proposita, planè alias, & quidè m graviores addere poterimus difficultates: etenim si ex caliditate, & siccitate fitis oriretur, procul dubio febre hecticâ laborantes immensum sitirent, nullatenus verò hydropici; nequè verò proptèr medicamentum, cùm acre fuerit, calidum, & mordax; nequè proptèr humorem evacuatum, etsi biliosus sit, fitis orietur; nàm etiàm levià, & quæ benedicta, appellantur purgantia medicamenta, sitim sæpissimè excitant molestissimam; & evacuato humore, præsertim bilioso, febrem, & sitim inferente, utraqùè potius desinere deberet.

Quod præterèà idè m Galenus scribit *i. de simpl. med. facult. cap. 30.* augeri sitim vel ob caloris copiam, vel ob humoris inopiam: ob caloris copiam quidè m ex febris, aère æstivo, cibis calefacientibus, & exiccantibus, purgantibus medicamentis, venenis erodentibus, aliisque; ob humoris inopiam verò, ex laboribus, vigiliis, sudoribus, cæterisque evacuationibus immodicis, nequè veritati cohæret; Siquidè m Hydropicos intensa, & molesta fitis urget, quæ nec ab humoris inopiâ, nequè à caloris copiâ dependet.

De organo, scù sitis sede dubitare ulterius contingit: nàm quamvis *in comm. hujus Aph.*, & alibi, putaverit Galenus esse Ventrículum: Alii tamèn nedùm ex Recentioribus, sed ex Vetustioribus Philosophis, & Medicis Pulmonem existimarunt: cujus sententiæ fuerunt Plato, & Aristoteles. Undè sicut edaces dixerunt eos, qui latiorè m Ventrem à nativitate nacti sunt, ità bibaces ex adverso, qui ampliorem, longiorè mque thoracem. Hippocrates etiàm *lib. de Carnibus* idipsum manifestè

do-

docerē videtur afferens per laryngis rimam aliquid potulenti in tracheam, & pulmonis bronchia delabi, ad illum irrorandum, humectandūque; cui consentit paritèr Galenus 8. de plac. Hipp., & Plat. cap. 15. Hinc idem Hippocrates hoc eodem 4. Aph. 54. inquit: *Quibus plurimūm sicca tusses levitèr irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multūm siti infestantur: Quoniām, ut subdit in comm. Galenus, madescunt loca, quæ ad asperam pertinent Arteriam, & idèò minus siticulosi fiunt. Quamobrè, pluriès expertum, magis extingui sitim usū gargarifmorum, quibus scilicèt asperæ Arteriæ ductus humectatur, quàm si liberalior potus Ventericulum irroraret. Huc etiām facit quod notavit paritèr Hippocrates in epidemiis magnoperè ad omnem sitim prodesse os claudere, & tacere; quandoquidè ex loquela non solū salivarius ros extenuatur, & deficit, verū etiām Thorax, Pulmo, & aspera Arteria plurimūm defatigantur, & exarescunt: si autè à Ventericulo sitis oriretur, haudquaquàm proficeret silentium, eo loco ab Hippocrate commendatum, cū vox, & loquela, ad Thoracem, Tracheam, & Pulmonem pertineat, juxtà illud: *Cor sapit, Pulmo loquitur*. Atqui non rarò à pastu si diutiùs eloquamur, vehementiùs sitimus, et si Venterculus uberiori potu jàm inundet.*

Ex his igitur, aliisque, quæ consultò omittimus, videntur planè rationes à Galeno pro expositione hujus Aphorismi superiùs adductæ non minimū enervari. Quamobrè, ut sensum Hippocratis verifimiliùs assequamur, & congruentiùs tueamur à vindiciis, scire oportet sitim in Animantibus induci ex defectu ejus humoris, qui per sua vasa circumfluus irrorandis partibus addicitur, & latex,

Par. II.

E c

ac

ac lymphæ ab Anatomicis vocitatur: etenim in statu naturali pari circuitu partes cunctas Corporis petit, irrigat, & humefacit, quo sanguis in eadem illapsus alit, fovet, atque in vita tutatur: hic idem aqueus humor glandulas salivarias pervadens, fauces, linguam, & guttur irrorat, atque gustui, & loquutioni peragenda plurimum confert; oculos quoque oblinir, serum in pericardio conservat, & pro pulmonibus aliquâ sui parte in pectoris cavo colligitur; imò universas glandulas Corporis alluens, nec non articulos, membranas, parenchymata, non solum nutritui, & incremento proficit, sed etiâ à plurimis ægritudinibus cuncta tuctur. At verò sicuti in statu naturali substantiâ, qualitate, & quantitate convenienti, cum per suos ductus circuit, omnia hæc Corpori beneficia elargitur; itâ in statu morbofo, si in his deficiat, mille propemodum incommoda parit: potissimum autem sitim excitat, si desit, totòque fere corpore exhauriatur, sudoribus, mictionibus, sputo, lachrymis, aliisque immodicis evacuationibus, sive spontè, sive arte promotis. Similitèr si glutinosior, falsior, acrior, acidior redditus, nequeat fauces, guttur, & linguam convenientèr irrigare, ut experimur in catarrhis, in febribus, in subito timore, & aliquandò etiâ mòx à pastu. Si præterea aliò confluat, quàm ut decet, aut alicubi restagnans extrâ proprios ductus feratur, ut in hydròpe, & dyspnoæ. Quare non mirum si diversimodè sitim sedari comperiamus, largo nedum aquæ haustu, sed & vino, ejusque spiritu, aliquandò spiritu vitrioli, vel salis, cæterisque multum intèr se disparibus, quandoquidè non ab una, eadèmq; causâ lymphæ vitium exoritur; & sitis.

Na-

Naturalis præterea fitis in Ventriculo quidem, & in faucibus excitatur, ac perſentitur; at verò morbosa, & quæ præter naturam evenit, etiã in gutture, tracheâ, & pulmonibus; undè sæpenumerò accidit, ut ingenti ſiti crucientur ægrotantes, etſi Ventriculus multis humoribus, etiã aqueis, ſit repletus, imò nonnumquã adhuc languidus, & nauſeã affectus. Sunt inſupèr qui ſolis gargarifmis ab ejuſmodi ſiti moleſtiã liberantur, & alii inſpirato dumtaxat Aère frigidiori: ſub quo ſenſu dixit Hippocrates tuſſes levitèr irritantes in febribus ſitim remittere.

Purgantia autèm medicamenta poſtquã diſſolutionem in Ventriculo paſſa ſunt, ſuas operationes plerumquè exerunt in Intefſtinis tenuibus, ubi irritatione ſimul, ac fermentatione indebitã cum liquoribus felleo, & pancreatico perpetim inductã, eos primùm humores diluunt, & extenuant, qui tunicis, & glandulis eorundem impacti fæcum depoſitionem non rarò etiã remorantur; undè prima Alvi exoneratio, tota fermè ſtercoraria eſſe ſolet. Mòx ſi ejuſ ſint efficacitatis, ut lacteas venas ſubeant, atquè etiã cum ſanguine ſecundùm partes ſaltèm tenuiores miſceantur, ipſum fundunt, & glandulas potiſſimùm Meſenterii laxant, exturbant, & extenuant, idèoque vafa lymphica illuc pertinentia pari moleſtiã cogunt lympham ubertim effũdere, & quandoquè etiã ſanguine intinctam, ut in hypercatharſi contingit.

Quoniã verò in glandulis præſertim ſolent vitioſi, & inutiles humores inharere, cum ob ſpongioſam earundem ſubſtantiam facilè ſuſcipiant, & difficultè deponant, quos ſemèl humores excepère, idcirco ſit, ut nunquã à catharticis congrua pur-

gatio sit successura, ni glandulæ malis humoribus sint inanitæ, & ex præterlabente lymphæ quodammodò deterfæ, ut indè universalis Corporis purgatio, & veluti purificatio, habeatur.

Hinc modò ad expositionem præsentis Aphorismi dicendum, Hippocratem hoc loco de ea purgatione habuisse sermonem, quæ ex medicamentis verè purgantibus, & catharticis universalibus dictis, peragitur, neutiquàm verò de laxantibus solum, & lenitivis appellatis, quæ nùm Antiquis cognita fuerint, alibi discussum. Ea verò cum sint addicta purgandis non solum primis ductibus Corporis, sed etiàm intimioribus ejusdem partibus, atquè à Ventriculo remotissimis, planè in glandulas Mesenterii, & Pancreatis, imò in arterias, & venas, vires suas diffundunt; quamobrèm nedùm excrementa in eisdem primis ductibus stagnantia, sed etiàm penitiores alios, & alios humores, tum utiles, tum alibiles, sed degeneratos, exturbant, & evacuant; cumque cum his multum lymphæ paritèr educatur, emunctis ferè glandulis universis, proindè ingens sitis ad ejuscemodi purgationem subsequitur, quam Hippocrates hoc loco veluti signum completæ purgationis in toto Corpore specialitèr consideravit, ut proindè dixerit: qui in medicamentis, scilicèt catharticis, & universalibus purgati, idest humoribus sive quantitate, sive qualitate peccantibus inani, non sitiunt, non cessant purgari, priusquam humores ex glandulis, & ex vasis sanguineis, ac lymphicis, educti non fuerint, ut proptereà ab horum evacuatione sitire cogantur. Hinc sitis subsequens à medicamento purgationem, non est generale indicium cujuscumque evacuationis à cathartico habitæ, sed ejus duntaxat, quæ à vehementioribus

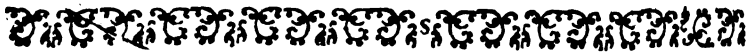
ribus

ribus inducitur, atque totius ferè Corporis est, cum
lymphæ, & feri sanguinis educatione. Quod si præ-
terea hypercatharsis subsequatur, procul dubio scis
molestissima accidet, præter alia, & graviora sym-
ptomata, immodicam, inconvenientemque evacua-
tionem comitantia; de quibus Galenus *comm. 36,*
Or. 37, 2. lib. Aphor. ; Or. alibi.

Quamquam autem videatur Hippocrates in hoc
Aphorismo ex superveniente siti completam purga-
tionem determinare, non tamèn putandum metam
exindè præfigi in quibûsvis evacuationibus promo-
vendis: scis enim ex medicamento purgante pro-
veniens designat solum maximam in humoribus, &
partibus solidis motionem, undè licèt purgationi
superveniat, non tamèn illam sistit, sed attenuato,
dissolutoque nimium sanguine, potius augere potest.
Quare si fortassè purgati non eò devenerint, ut si-
tiant, non idcirco sunt ad sitim subeundam alio
fortè medicamento purgante cogendî, ne utiles hu-
mores dissolvantur, fundatur sanguis, & hyperca-
tharsis subsequatur, omninò perniciofa: quoniam
ex eodem Hippocrate, evacuationes non sunt mul-
titudine æstimandæ, sed si talia dejiciantur, qua-
lia conveniunt; & ægri facilè tolerant *1. Aph. 23.*
Præterquâquòd infidele signum est in purgationibus
sitire, cum interdum sitiant à medicamento ægro-
tantes, nec tamèn benè sint purgati, & aliquando si-
tiant ex peculiari Ventriculi constitutione, quando-
què etiàm à conditione medicamenti, ab æstu Aë-
ris, à morbo, aliisque causis innumeris.

Notabile verò est, quod monet Cardanus hoc
loco, multum conferre motum ad juvandam pur-
gationem, cum catharticum sitim non inducit, ne
scilicèt autè penitus non purget, autè parum, & im-
per-

perfectè, deducto argumento ex præcedenti Aphorismo XV.: *cùm volueris ducere Helleborum, move Corpus.* Etenim assumpta medicamenta, quæ non purgant, plerumquè nocua sunt, & mortifera, nisi ejiciantur, ut contigit Adolescenti Eubæo 5. *epidem.* Verumenimverò pluriès expertum in praxi, magnoperè promoveri purgationes catharticoꝝ, epotâ aquâ frigidâ; quinimò utatissimum est Medicis Romanis largissimas aquæ gelidæ pociones commendare iis, qui catharticum assumpserunt, ut subindè abundantius egerant, & absque siti, laxatis nimirùm, humectatisque ductibus, atquè lubriciori alvo redditâ, quæ non rarò constipatur, & contrahitur à medicamento fibras Intestinoꝝ ex irritamento corrugante.

APHORISMUS XX.

Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum gravias, & lumborum dolor, purgari per inferiora oportere significatur.

A Nteâ *Apb. 17.* tradidit Hippocrates signa purgandorum humorum per superiora, nunc indicia profert, quibus internosse liceat purgationem esse faciendam per inferiora; & sicut ibidè de non febricitantibus sententiam protulit; itâ hic etiâ febricitantes excipit, atque tormina, seu cruciatus circâ umbilicum, gravitatem genuum, & lumborum dolorem, citrà febrim, indicare purgationem per inferiora moliendam; undè oportebat hunc Aphorismum antè scribi, ut con-

XI oratione notarentur signa utriusque evacuationis per supera, & per infera promovendæ. Recenset itaque tria signa demonstrantia purgationem faciendam per inferiora, tormina nimirum, seu cruciatus circa umbilicum, genuum gravitatem, & lumborum dolorem; quæ sanè denunciant humorem infernas partes occupantem, ut etiã superius ostensum est. At verò speciatim hæc tria memoravit, non quòd alia idipsum non indicent, sed quòd per hæc necessariò purgandum sit, ne humores in iisdem partibus affectis firmati graviora mala afferant, vel saltèm irresolubiles deinceps fiant; Quamobrèm non immeritò adjectum est verbum *oportere*. Excipiuntur autèm febricitantes, quoniam in his ejusmodi signa non sempèr indicant materiam humoralem, vel omninò purgatione educendam; siquidèm non rarò in febris decubitus humorum ad eas partes denunciant criticas motiones, vel abscessus ad articulos, undè à purgante medicamento esset abstinendum, ne motus criticus Naturæ impediretur, aut aliò distraheretur, non sinè febrientis nocumento. Cæterùm sempèr à ejusmodi accidentia ab humoribus contingunt, qui in inferiores partes tendant, purgatio non poterit non esse salutaris, cum & loci promptitudinem, & humoris vergentiam, & facilem à purgante medicamento evacuationem illa denuncient.

Verumtamèn animadvertere oportebit, an non faustus, ac salutaris eventus ejusmodi evacuationem subindè subsequatur. Quippè nisi statim profecerit, verendum, ne à majori commotione humorum, & tumultuariâ viscerum naturalium concussionem futurus sit gravior affectus in imo Ventre, cujusmodi siccus Hydrops ab Hippocrate *Aph. XI.*

bu-

hujus libri prælagitur. Quare vitanda erunt ea, quæ in purgationibus nimium exagitant, & status excitant; sed potius in usum ducenda sunt, quæ graviora visceribus, sine ulla perturbatione, vitiosos humores blandè subducant, & amicabiliter alliciant.

APHORISMUS XXI.

Dejectiones nigrae sanguini atro similes, & spontè procedentes, sive cum febre, sive sine febre pessima: & quanto colores pravi fuerint plures, eò deterius. A medicamento verò procedentes, meliores sunt, idque quanto plures fuerint colores non pravi.

Dejectiones tum sponte naturæ habitas, tum à medicamento promotas considerat hoc loco Hippocrates, easque sive nigras solum, sive multicolores: & quidem spontè factas omnino vituperat, sive nigrae compareant, sive alterius coloris à naturali recedentis; meliores verò judicat, si ab assumpto medicamento proveniant, eoque magis si colores plures fuerint, nec multum à naturalibus, & consuetis recesserint.

Prudentè autem existimat Argenterius duas in hoc Aphorismo sententias contineri, alteram quidem pertinentem ad nigras dejectiones spontè procedentes; alteram ad pluralitatem colorum in dejectionibus apparentium; nequè enim nigrae evacuationes, plures colores admittere possunt: quamobrèm unus Aphorismus in hunc modum scribendus foret: *Dejectiones nigrae, qualis est sanguis niger, spontè procedentes, sive cum febre, sive sine febre pessima.*

fima. Alter verò: *Dejectiones, quæ spontè factæ plures habent colores, deteriores sunt, quàm si fiant à medicamento.*

At quænam sūt istæ dejectiones nigræ sanguini atro similes? Certè eas hic Hippocrates non intelligit, quæ atrabiliaræ dicuntur; nam de his infra. Nèc, quæ concretum, nigrumque sanguinem referunt, aut propriè sanguineæ sunt, quippè non dixisset, *sanguini atro similes*; ubi similitudinem tantummodò, non substantiam, vel qualitatem in excretionibus notavit. Nèc præterea humorem illum, quem melancholicum appellant, ut *in comm.* Galenus interpretatur: etenim dixisset, dejectiones nigræ bilis, quemadmodum Veteres melancholiam nuncupare consueverunt; sed & nequè ejusmodi melancholicus humor uspiam reperitur, cum satis, superquè à Recentioribus ostensum sit, quaternarium humorum numerum fictitium esse, & qui in Liene fingitur potius acore, quàm crassitudine, ac nigritie talis appellatur; & si fortassè in alvum decumberet, non quidè per venas, sed per arterias illuc mearet, adeoque simul cum sanguine effundi deberet, quemadmodum in hæmorrhoidibus; cum tamèn nullius harum evacuationum meminerit hic Hippocrates. Pari modo reliquæ egestiones nigræ ab adustâ bile, vel pituitâ, perperam à Veteribus excogitatæ, veluti omninò commentitiæ, rejiciendæ sunt, quæ & hic nequè aptari possent, ubi istiusmodi nigræ dejectiones etiàm sinè febre pessimæ referuntur, cum cæteroqui adusta pituita, & bilis, nonnisi cum acutis febribus jungi posse perhibeantur.

Verisimiliùs itaque putandum coherentè Anatomicè dejectiones nigras in hoc Aphorismo ab Hip-

pocrate memoratas fieri vitio succi pancreatici acido-austerioris redditi, & præter Naturam fermentantis tum bilem è cholidoco defluentem, sed crassam, & inertem, tum partem cibi depravatam, & corruptam: ea enim est conditio istiusmodi acidi humoris, cum austerior fit, ut compingat simul, & in atrum commutet quidquid crassiusculum adjicitur; eo fermè modò, quo fieri experimur ex acido Vitrioli cum alkali gallarum in atramento scriptorio, & potissimum compactiori: cum enim pancreaticus hic humor à naturali statu recesserit, & ponticam austeritatem acquisierit, sic felleum liquorem combibit, crassam præsertim pituitam conjunctum, ut atramentum æmuletur: quamobrèm in his, in quibus ejus acor prævalet, uti in Hypochondriacis, Scorbuticis, Lienosis, aliisque, solent ejuscemodi atræ egestiones apparere, quæ vulgò melancholicæ appellantur. Quòd si acidum istud etiàm in Lieno exorbitet, undè sanguis è ramo splenico in mesentericum derivans trajiciatur in Arterias, indeque etiàm in venas, quæ turgidæ, & varicosæ hæmorrhoidales cæcæ nuncupantur, procùl dubio egestionem quoque promovere poterit consimilis atricoloris, & non rarò etiàm concreti sanguinis, si diuturniorem moram ibidem contraxerit, ut sæpe sæpius observatum. Et quamvis in Aphorismo videatur similitudo potius notata, ut propterea non sanguis niger, sed alius humor nigro sanguini similis designetur; si tamèn ex græco codice verba textus examinentur, non videtur concretus, & nigricans sanguis ab ejusmodi dejectionibus exclusus; undè Fuchsius exponit, *veluti sanguis niger*: & Heurnius *cujusmodi est sanguis niger*: idest ab acido austeriori concretus, & ater redditus.

De-

Dejectiones præterea istæ pessimæ censendæ sunt, cum spontè processerint: *spontè* quidè̄m, quoniàm significant talem, ac tantam esse humoris virulentiam, ut sponte suâ, nullo adigente medicamento, viam faciat, & exitum sibi paret. *Procedentes* verò, idè̄st non semèl exeuntes, sed iteratis vicibus, & per universam ferè morbi latitudinem perseverantes, etiàm intèr initia. Siquidè̄m symptomaticæ evacuationes solùm à principio comparent, & continentèr perseverant; at verò criticæ, statim absolvuntur, & nonnisi circà declinationem accidunt. Undè si dejectiones istæ nigræ semèl tantùm appareant, non erunt æquè malæ, ac si integrâ morbi duratione perseverent.

Nequè verò est necesse illas cum febre conjungi, ut malæ sint, quoniàm haudquaquàm à febris societate malitiam suscipiunt, sed ab humoris exeuntis conditione, ac pravitate, & à viscerum discrasia. Quare perindè erit, si febris adsit, vel absit. Est tamèn verum, quòd longè pejores censendæ erunt, si febrim comitem habeât; nam præter morborum, & symptomatum pluralitatem, arguunt quoquè sanguinis vitium, indebitamque inductam in illo fermentationem, & Cordis, aliorumque viscerum læsionem: idque sive febris symptomatica putetur, sive essentialis dicta.

Cæterùm pessimas dixit Hippocrates, non exitiales, sicut de atra bile pronunciavit, & cum ad morbos acutos, vel diurnos cum extenuatione, ac languore, consequuntur: etenim istæ medelam non admittunt, ut inferiùs ostendemus: at verò quæ hic memorantur, poterunt artis industriâ temperari, & corrigi, si potissimùm diù non perduraverint, & vires aliundè constiterint, in ætate non admo-

dum provectâ: quod sanè præstari poterit usu rōborantium medicamentorum, & acidum superabundans corrigentium, qualia præsertim sunt ex chalybe composita, & alkalina appellata.

Verumenimverò pravitas, & pluralitas colorum apparentium in excretis augment malitiam, & periculum affectorum: an quia ex humorum heterogeneitate, varia quoquè viscerum discrasia significatur, quæ propterea non tam facilè queat artis auxilio emendari; an quia extremam denunciant corruptelam, varii, plurèsque humores, degenerati in virides, & porraceos, æruginosos, lividos, & atros. Undè idem Hippocrates 2. *Aph.* 14. dicebat: *In profusivis alvi mutationes excrementorum juvant, nisi ad mala mutatio fiat.* Pluralitas autèm colorum in excretis hoc loco intelligitur eorum, qui omninò præter naturam sunt, secùs verò si secundùm naturam forent: quamobrèm rectè in textu dicitur: & quanto colores *pravi* fuerint plures; Pravi autèm colores à naturalibus, & consuetis penitus declinant, cujusmodi esse solent vitellini dicti, porracei, æruginosi, lividi &c. Atquè hinc facilè occurri poterit difficultati ex præcitato *Aph.* 14. 2., ubi mutationes excrementorum utiles referuntur, cum hic dicantur perniciosæ: ibi enim mutatio fieri intelligitur in coloribus Naturæ consuetis, & à malis in bonos; hic verò in morbofis, & de malis in peiores, ac pessimos.

Sed cur à medicamento procedentes nigræ dejectiones meliores reputandæ sint? Et quidèm nigras non solùm, sed & flavas, virentes, aliàsve dejectiones vî medicamentorum habitas nemo amplius reformidat, cum unicuique compertum sit eas potissimùm consequi conditionem, & tincturam me-
di-

dicamentorum: Rhabarbarum enim ad flavum, sen-
na, & castia ad nigrum, agaricus ad album ex-
cretos humores colorant; quin pro varia eorundem
excrementorum vi, & miscelâ, multi quoquè, &
varii colores in excrementis comparere solent, &
non rarò absque ullo viscerum vitio, aut morbo-
sæ constitutionis vestigio. Sed etsi morbificam cau-
sam consequantur, adhuc decedentes ex assumpto
medicamento humores pravi validam arguunt Na-
turam, & seipsos non adeò rebelles, ut eidem eva-
cuanți obstant, vel non statim obsequantur. Non
tamèn hinc quis existimet, omninò periculo vacare,
quæ à medicamento prava, & atra procedunt: ete-
nim Hippocrates non simpliciter nigras dejectiones
ope medicamenti habitas bonas dixit, sed melio-
res, comparatè nimirum ad eas, quæ sponte Natu-
ræ contingunt; nam nigrae dejectiones ex pravis hu-
moribus semper malæ existimandæ sunt, eoquòd
denunciant pravas inesse Corpori dispositiones, un-
dè nigrae illæ prodeant, adeò à naturali sta-
tu recedentes.

Postremò advertit Hippocrates, quò plures co-
lores in excretis à medicamento comparuerint, eo
minùs malos esse, quoniàm universam humorum
colluviem, omnemque malum Corporis apparatus
indè evacuari significatur, adeoque Naturam me-
dicamento adjutam potuisse modico temporis in-
tervallo vitiosos humores deponere, & expurgare
absque partium solidarum noxâ sensibili. Colo-
res autèm plures, & non pravi, si omninò secu-
dum Naturam sint, certè nedum meliorem, sed
etiàm optimam indicabunt egestionem, ut antea ex
Aph. 14. 2. memoratum est: si verò præter Natu-
ræ morem accidant, denunciant quidèm profutu-
ram

ram evacuationem in genere causæ, cum prævi humores excernantur; at verò in genere signi malam saltèm arguunt viscerum dispositionem, undè tam prava colorum varietas exoriatur.

APHORISMUS XXII.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis vel supernè, vel infernè exierit, lethale.

Precedenti aphorismo Hippocrates nigras simpliciter dejectiones vituperavit; nunc verò specialius, quæ atræ bilis conditionem referunt, omninò exitiales asserit, nequè solum per inferas partes, verùm etiàm per supernas, modò morbus inchoet.

Et quidèm initiantibus morbis solummodò, illius evacuationem exitialem esse docet: quandoquidèm nil tunc excernitur (inquit in comm. Galenus) Naturæ ratione, sed omnia sunt symptomata earum, quæ præter Naturam sunt in Corpore dispositionum; undè cum adest cruditas humorum, aliquid utilitèr evacuari est impossibile: siquidèm oportet coctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea evacuationem, ut bona sit crisis. Hinc communi voto damnantur à Medicis evacuationes habitæ in principiis morborum, cum vel multitudinem, vel pravitatem significent; at verò iisdem declinantibus, & post humorum coctionem, quælibet excretio salutaris est, veluti procedens à victrice Naturâ corpus à suis impuritatibus repurgante.

At quamvis cujuslibet humoris evacuatio inter ini-

initia morborum mala fit, longè tamèn periculo-
fior erit, si atram bilem redoleat. Dicitur autèm
à Medicis Atra bilis, humor ille, qui colore ni-
gricat, sed non concrefcit, ut fanguis, imò in ter-
ram decidens fermentefcit, & bullulas excitat, ve-
lüt Acetum, aut Vinum, lumini objectum splendet,
& acrimoniam, mordacitatèmque fapit; quamobrèm
viscera, per quæ tranfit, erodit, & ulcerat inftår
aquæ ftygiæ. Hinc intèr humores omnes, qui fla-
tum Corporis morbofum confequuntur, peffimus
hic omninò reputatur, & venenofus, veluti extre-
mam nactus corruptionem, vitæ penitùs inimicam.

Verùm quo pacto ejufmodi deleterius humor
Atrabilarius in humano corpore generetur, non
inutilitèr quæri poteft. Haftenùs eft creditum Bi-
lem duplicem in humano Corpore reperiri, natu-
ralem unam, & alibilem, in venis unà cum fanguine
contentam; alteram nonnaturalem, & excre-
mentofam in cyfti felleâ collectam, ac continentèr
in tenuia inteflina confluentem; fieri autèm ut eo-
dem ægrotante, vî atquè pernicie morborum, vi-
fcera, & prefertim Jecur intemperetur, atquè ejuf-
modi biliofi humores putredine, & exuftione dege-
nerent in vitellinos, croceos, mòx etiàm in frugi-
nofos, porraceos, ac deniquè in atrabilarios, extre-
mum corruptionis terminum designantes, qui prop-
tereà veluti summè recedentes à confueto Naturæ,
ubicumque comparuerint, lethum prænuncient.

Sed jam fatis, fupérque ab Accuratoriis Me-
dicis, de Bile in venis contentâ excogitatum, va-
num, & futile detectum eft, ut de illa ulteritùs
verba facere pudeat. Solùm Bilem in cyfti felleâ
contentam, & per cholidocum in jejunum intefli-
num transmittam, gravem, nocuàmque mutationem,
fu-

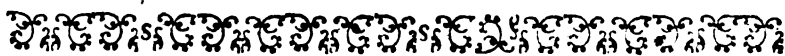
subire posse constat Anatome, si nimirum indebita fermentatione cum aliis humoribus, & præsertim Pancreatico, illuc confluentibus, præter morem invertatur, & nedum colore, sed etiã acritate, & malitiã, commutetur in naturam fermè deleteriam, undè appositè quidè Galenus 6. *de loc. aff. c. 5.* animadvertit generari non rarò posse in humano Corpore humores veneno similes, qui scilicèt idipsum agant, quod à venenis assumptis, vel infectis fieri experimur.

Et quidè si felleus hic humor acer, & oleus redditus cum acido pancreatis, aliòve, commisceatur in Intestinis tenuibus, ita ingenti fermentatione exacuitur, ut erodendi vim adipiscatur; nequè solùm in Intestinis, sed & in Ventriculo ex depravato ejusdem fermento, corruptisque cibis; pariterquè ex lymphâ acriori cum fermento glandularum vitiato. Nèc dissimilem pati solet serum urinarium depravationem, si acrius sit, & sale acidiori inspergatur; itemquè si menstruus sanguis, atquè alia Uteri recrementa fermentis hystericis coinquentur, & subsistant. Quamobrèm ubiquè ex malâ atquè indebitâ misturâ fermentorum poterunt pravi, & deleterii humores progigni, & è diversis egeri emissariis, venenorum Naturam redolentes; undè erosiones, pustulæ, ulcera, gangrænæ, aliãque hujus generis perniciosissima.

Quoties itaquè ex inconvenienti misturâ, ac fermentatione succorum, alii, & quidè præter Naturam exorti, præsertim acres, atrii, & venenosi, per alvum, aut per os egeruntur, multis ex rationibus mortem prænunciant: quippè significant viscera non benè suos humores secernere, & repurgare, sed potiùs ex vitiatâ texturâ, & crasi, illos inficere,

un-

undè fermentationes, dissolutiones, distributionesque alimentorum pessimæ sunt in prægrande viriù dispendium: sed & humores ipsi depravati acritudine veluti arsenicali, & acore fermè vitriolico, partes quas pervadunt, pungunt, erodunt, ulcerant, & gangrænam, aut sphacelum inferunt; imò sanguinem ipsum, aut coagulando, aut exsolvendo, ineptum circulationi reddunt: infecto autèm sanguine, & vel concreto, vel exsoluto, motus Cordis desinit, & vita. Cæterùm egestionis istiusmodi aut suprà, aut infrà habitæ, sunt tantùm nobis indicia, quibus malam viscerum, & fermentorum cõstitutionem conijciamus jamjam lethum comminantem, nam non ex eo quod nigra prodeant, sed quòd intùs genita vitæ fomitem inficiant, & corrumpant, mors imminet.

APHORISMUS XXIII.

Quibuscumque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quemvis alium modum extenuatis, nigra bilis, aut veluti sanguis niger, per inferiora subsederit, postridiè moriuntur.

Videtur hic Aphorismus multùm cum XXI. congruere: verùm ubi antea dejectiones nigras universim vituperavit Hippocrates, nunc specialius exitiales eas inquit in extenuatis. Decernit enim nigram bilem, aliùmve nigrum humorem per inferiora excretum in valdè extenuatis postridiè mortem portendere.

Cùm igitur indefinitè asserat paulò post succes-

Par. II.

G g

su-

suram mortem iis, qui extremè extenuati sunt, si nigra dejecerint, inutilis procùl dubio censenda est quoramdã Interpretum controversia, quã ambigunt nùm de atrã bile propriè dictã, an verò de melancholiã sermonem habuerit. Nãm quæ adjecta sunt; aut *veluti sanguis niger*: manifestè declarant omnem cujuscumque nigri humoris dejectionem voluisse illum comprehendere, ut proindè parùm, vel nihil intersit, nùm bilis atra, an melancholia, vel alius niger humor, egeratur, modò Corpus vî morbi sit extenuatum; etenim imminētis mortis causã propriè ad languorem, & Corporis extenuationem refertur; undè hujus Aphorismi rationem afferens *in comm.* Galenus, subdit: *est enim in talibus, idest extremè extenuatis, natura imbecillis adeò ut non possit concoquere, nequè discernere, nequè excernere, quæ itã prava existunt.* Quin Heurnius historiam cujuscã ducis militum refert, qui cùm diù quartanã febre laborasset, indèque macruisset, tandèm à concreti sanguinis per alvum excretionē, postridiè obiit. Porrò in hoc, nèc atra bilis, nèc melancholicus humor prodit.

Quamvis autèm hoc loco, nigrae solùm dejectionis, sive atræ bilis, sive melancholiæ, aut feculenti sanguinis Hippocrates meminerit, veluti omninò exitialis in extremè emaciatis; non tamèn hinc erunt eximendi aliorum humorum, imò etiã ipsius sanguinis, & chyli egressus inconvenientes: etenim 5. *Aphor.*, & *alibi*, tabidos etiã brevi morituros ait, si alvus immodicè solvatur; sed, si dejectio nigra lethalis est extenuatis, ob extremam maciem, & virium languorem, sanè longè periculosior erit dejectio sanguinis, aut chyli, quòd arguat summam naturæ labefactionem, quæ difficillimè

mè in extenuatis remittitur. Quare in his quælibet evacuatio magnificienda est, sed ejus potissimum humoris, qui tuendæ vitæ magis conferat, cujusmodi est sanguis, & chylus.

Sed quod de dejectione Hippocrates adnotavit, an exponi quoquè possit de vomitu, non irratiōnabilitèr ambigitur; cùm atram bilem infernè, vel supernè exeuntem mortiferam præcedenti Aphorismo pronunciaverit. Et quidè si causa instantis mortis provenit ex extrema macie, & summo virium languore, nulli dubium, quod etiàm vomitus niger valdè extenuatis lethalis sit: Rarò autè tabefactis, & languidis vomitus accidit, quibus præ summâ virium jacturâ vomendi conatus nullus esse potest; undè factum puro hanc evacuationis speciem Hippocratem tacuisse.

De cæteris evacuationibus veluti per urinam, sputum, itèmq; furfures, sudamina, tubercula, adhuc dubitari potest, an non citam mortem portentant, si nigra compareant in extenuatis. Et dicendum lethalia plerumquè indicia esse, sed non ad tam breve tempus, ut postridiè mortem afferant; imò dubiam aliquandò fieri conjecturam, cùm ob morborum, sivè acutorum, sivè chronicorum, eorūque temporum varietatem, diversimodè sit prognosticandum; atquè alitèr in viris, ac in fœminis, & alitèr adhuc in epidemiis constitutionibus. De qua re legendus idem Hippocrates *in epidemiis, & in prognost.*

Quoniàm verò hic solùm nigri cujuscumquè humoris lethalem exitum in extenuatis adnotavit, videndum cujus generis extenuatos intelligere voluerit. Interpretes communiter eos exponunt, quibus necdum spiritus, & humores consumpti sunt, sed

etiã solidæ partes exhaustæ, tũm acutie, & pravitæ, tũm morbi longitudine cum evacuatione conjunctã: etenim extenuatio talis, ac tanta esse debet, quæ virium dissolutionem, & Naturæ languorem inferat, ut proindè vitiosi humores sponte suã effluant. Nisi quippè penitus extenuati forent ægrotautes, profectò non tam citam mortem subirent, ut in Aphorismo dicitur, quandoquidẽ plurimi ab eodem Hippocrate referuntur *in libris epidemiorum*, qui nigra dejecerint, & minimè obierint, vel saltem in longius tempus vitam protraxerint. Sic Herophon *agrotus III. 1. epidem.* quintã die nigra deiecit, & 17. judicatus est. Et *Aeger III. 3. epidem. sect. 1.* qui decumbebat in Dealcis horto, quintã, sextã, & octavã die, ac denuò quintadecimã, & decimasẽptimã, & per universum ferè morbi decursum nigra egressit, & graveolentiã, quadragesimã tamèn perfectè convaluit.

De tempore tandem jure etiã dubitari potest, nũm in principio solũ, an solũ in augmento, & statu, aut in declinatione, comparentes nigræ dejectiones exitiales sint, an verò quocunque tempore indiscriminatim. Et sanè, cũm de extenuatis sermo sit, nequit intelligi de morbi principio, quando omnia symptomata debilia, & levia sunt, nec tantus marcor esse potest, quantus videtur exigitus ad carniũ dissolutionem, & virium languorem; quĩ & Hippocrates ipse *per morbos acutos*, dixit, *vel diuturnos*: modò diuturni morbi dicuntur, qui quadragesimam diem transilierunt. Ad declinationem verò deducti, nunquã morbi lethales esse cõsueverunt, etiã ex documento Galeni 3. *de trib. sib. cap. 5.* dicentis; *Nemo unquã vi morbi, in ejusdem declinatione mortuus est, nisi solũ ex acciden-*

denti, aut ex aliquo errore commisso, vel à Medico, vel ab egroto. Igitur in augmento, & statu morborum id evenire fatendum: in augmento quidem, si morbus fuerit acutus, quippè tunc extenuatio provenit ex virulentia, quemadmodum in Pestilentis; In statu verò, si fuerit chronicus, cum ex ipsa morbi diurnitate Corpus langueat, & contabescat.

APHORISMUS XXIV.

Difficultas Intestinarum, si ab atra bile inciperit, letalis est.

INter plurima damna, quæ Atra bilis deorsum excreta afferre potest, memorat hoc loco Hippocrates Dysenteriam, veluti frequentius ex illa procedentem, cum infernas partes petierit in alvum delata. Est enim difficultas Intestinarum, græcè Dysenteria, frequens, cruenta, & dolorosa dejectio; Quamquam nomine Dysenterix quicumque alvi fluxus cum dolore junctus non raro intelligatur, ut propterea Diarrhoeam quoque comprehendat, quemadmodum deducitur ex Galeno 3. de sympt. caus. cap. 8. Plerumquæ illa fieri dicitur ab humoribus acris, qui vellicando Intestina, & dolorem afferant cum torminibus, & sæpius compellant ægrotantes desidere: Nonnunquam etiam à mucosis, & falsis humoribus, qui tenacitate assiduo torqueant, falsedine verò erodant, & ulcus inferant.

Et quidem ab his inducta Dysenteria non tam
fa-

facilè sanatur, imò omninò lethalis dicitur, si ab atra bile incæperit, quoniàm ab illa non solum Intestina ulcerantur, sed exeduntur, ac mortificantur, ob virulentam ejusdem conditionem. Atquè hinc monendi sunt quicumquè rem medicam sunt facturi, ut non tam glutinantibus remediis Dysenterix opitulentur, quàm corrigentibus, & acidis, ac acres humores temperantibus: quo pacto non semèl vidimus dysentericos veluti repentè sanatos hujusce generis medicaminibus, tormentillâ, bistortâ, plantagine, centinodio, verbasco, baccis sambuceis, croco Martis, colchotare Vitrioli, hæmatite, sanguine leporino, & similibus. Hâc quippè ratione non solum affectis intestinis consulitur, sed specialius humori ulceranti, & corrumpenti, undè affectio ortum ducit, quemadmodùm ex antea traditis facilè est deducere. Verùm de hac re latius in nostra praxi.

APHORISMUS XXV.

Sanguinem quidè supra ferri, qualiscumque sit, malum: infra autè, bonum, cùm niger dejectur.

Specialius hoc Aphorismo sanguinis excretio consideratur, & tam per superiora, quàm per inferiora; sed cùm supra fertur, malum dicitur, cùm infra, bonum, si niger dejectur.

De evacuatione itaque sanguinis per os habitâ, manifestè intelligendus Hippocrates, ut interpretatur Galenus, exceptâ illâ, quæ per nares fit. Si quidè è naribus sanguinem fundi, & sæpissimè salubri-

lubritè , innumeris ferè constat experimentis , cùm & febres tertianæ , & continuæ , & ardentes , non rarò etiàm malignæ , & pestilentes , criticè terminentur , ut extant exempla tùm apud Hippocratem , & Galenũ , tùm etiàm apud reliquos rei medicæ professores . Solum vituperantur stillæ sanguinis è naribus erumpentes , veluti signum ingentem pravitatem denunciâns , sicut paritèr immoderata hæmorrhagia , quæ non facilè sistitur : cæterùm in reliquis conferre consuevit ; undè plerosquè novi , qui à periodica per eas partes sanguinis eruptione nedùm à gravissimis capitis doloribus evaserunt , sed etiàm ab aliis pessimis ægritudinibus præservati diutissimè vixerunt .

Sanguis igitur per os excretus hoc loco vituperatur , & quidè tùm ratione sui , qui de genere earum rerum est , quæ nunquàm egeri debent , tùm ratione viscerum , & vasorum , in quibus asservatur . quoniàm ea reserata , aut erosa credendum , cùm prodit . Et quidè sive è Capite , sive ex Ventriculo , sive demùm ex Thorace profiliat , sempèr sui , & principalis alicujus visceris noxam arguit , & non levem vitæ labefactionem , quippè quæ suo fomite depauperetur .

Nequè verò ab his solum egrediens cruor malus est , sed , quod majus , quia alicubi stagnans , ut facilè est , illicò concrefcit , acorem contrahit , & corrumpitur , ac tandè in pus vertitur : ex pure autè innumera propemodùm detrimenta exoriuntur , febres potissimùm , ulcera , marcores ; Undè idem Hippocrates 2. Aphor. 47. : *Dum pus conficitur , dolores , ac febres accidunt* : & 6. Aphor. 20. : *Si in Ventrem sanguis præter naturam effunditur , necesse est suppurari* . Et 7. Aphor.

Aphor. 15. : à sanguinis sputo, parvis sputum; a puris sputo Tabes, & Mors.

Quamvis autem sanguis per os excretus semper aliquid mali referat, & sive spumofus sit, & floridus, sive nigricans, & concretus, quemadmodum colligitur ex adjecta voce: *Qualiscumque sit*; idest cujusvis generis, & conditionis; Nihilominus levius malum portendit in foeminis, in quibus sanguinis excreationes utiles esse consueverunt, etiam per tussim, modò à suppressis menstruis purgationibus procedant; quamobrèm idem Hippocrates 5. *Aphor. 32. Mulieri, inquit, sanguinem evomenti, menstruis erampentibus, solutio fit*; referatis nimirum uteri ductibus, atquè exeunte sanguine per loca convenientiora. Et *Aph. 33. ejusdem: Menstruis deficientibus, sanguis ex naribus fluens, bonum.*

At quod foeminis salubritèr accidit ex menstruorum suppressione, non rarò etiam contingit viris ex pleuritide, si nimirum sputum sanguineum comparuerit, ut dicitur 1. *Aph. 12. Quare generale hoc Hippocratis effatum in aliquibus excipietur; Verumtamèn oportebit diligentèr advertere, nimis sanguis ipse immediatè è suis vasis prodeat, sequaturque alicujus principalis visceris erosionem; an vero ex tumore jam disrupto, vel suppurato, excernatur; etenim sicuti in priori casu semper malum, ita in posteriori sæpius bonum; quinimò *morto laterali laborantes si in quatuordecim diebus non repurgantur, ad suppurationem vertuntur, 5. Aphor. 8. : Suppurati vero nisi in quadraginta diebus purgentur à die, qua ruptio facta fuerit, in tabem transferunt, eodem 5. Aphor. 15. Quòd si sanguis è glandulis faucium exsudet; & sputo excernatur, non solum nil mali portendere solet, sed sæpenumerò etiam**

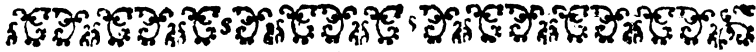
etiã prodest: compertum enim pluriès est vehementi capitis dolore vexatos veluti momento cõvaluisse, excreto è prædictis locis faucium sanguine. Quo sensu exponendus idem Hippocrates 7. Aphor. 37. ubi sibi ipsi contradicere visus, inquit: *Quicumquè evomunt sanguinem, si sinè febre quidèmsalutare; si verò cum febre, malum*: Adeoque non omnem sanguinis per os evacuationem malam pronunciat, imò salutarem vocat, si sinè febre sit. Planè is intelligendus de sãguinis exitu haudquaquã à Ventriculo, cujus vomitus peculiaris actio est, sed à glandulis faucium, & gulæ, è quibus profiliens sanguis evomitur. Quamquã & absquè ullã Ventriculi læsione, ex viscerum naturalium obstructione, aut tumore; possit sanguis ubertim evomi, aut excreari, pari modo ac ex utero malè affecto contingit, ut antea notatum est.

Sicuti supra ejectus sanguis, quicumquè sit, malum dicitur, ita deorsum excretus, bonum, si tamèn niger egeratur: at quã ratione, non benè constat, præsertim si ad memoriã revocentur, quæ præcedentibus Aphorismis sunt recensita, in quibus dejectiones nigras pessimas Hippocrates promulgavit. Quare cum in præsentiarum nigrum sanguinem per inferiora excretum bonum proferat, videtur sibi ipsi manifestissimè repugnare. Verùm quamvis hæc apud ceteros Expositores non sint facilia solutu, sic tamèn à Nobis explicantur, ut quemadmodum Hippocrates superioribus Aphorismis nigras damnaverit dejectiones, ortas ex malã, indebitaque misturã, ac fermentatione succorum fellei, & pancreatici in Intestina tenuiã confluentium: ita hîc laudabiliorem existimet nigram dejectionem procedentem à sanguine ex venis hæmorrhoidalibus cõ-

crescente: manifestè enim hoc loco opponit sanguinem per os excretum sanguini deorsum exeunti, ubi antea non sanguinem, sed dejectiones nigras sanguini atro similes retulerit, casque ab interioribus, & malè affectis visceribus promanantes. Sed & multùm quoquè interest nùm sanguis in ipsis visceribus degeneratus concreverit, an solùm in venis sedis suâ crassitie subsederit, aut tanquàm impurus à reliquo sepositus sponte suâ prodierit. Quamobrèm jure addit Hippocrates, *cùm niger dejicitur*: nam si fortassè purus, & floridus egeratur, profectò malum erit, & quidèm præter Corporis languorem, ac decolorationem, pulsuum imbecillitatem, viscerum labefactionem, minabitur tabem, vel hydròpem. At verò si niger dejiciatur, & per intervalla, periodo latiori, plurimùm proderit, præsertim Melancholicis, & Nephritide laborantibus, ut dicitur 6. *Aphor.* 11., immò solet à gravissimis ægritudinibus præcavere 6. *epidem. sect.* 3., ubi, qui hæmorrhoidas habent, nequè pleuritide, nequè peripneumoniâ, nequè phagædenâ, nequè furunculis, nequè tuberculis terebinthi figuram habentibus, nequè leprâ, nequè vitiliginibus correpti referuntur. Iis verò omninò suppressis, Hydrops, aut Tabes subsequitur, ex eodem c. 6. *Aphor.* 12. Undè nec suprâ modum fluere, nec omninò suppressi, salubre erit.

'APHOR.

APHORISMUS XXVI.

Difficultatem Intestinatorum habenti, si veluti carunculae dejiciantur, lethale est.

Hic iterum de Dysenteria sermonem habet, quam terminum sortiri lethalem inquit, si in egestionibus carunculae dejiciantur. Neque verò incipientem intelligit, veluti in *Aph.* 24. sed aliquantulum protractam, ut ostendunt verba illa, *difficultatem intestinatorum habenti*: quæ sanè ægro- tantem diutius cã affectione detentum significant. Sed enim nequè carunculae, & strigmenta Intestino- rum statim inter initia comparere possunt, quippè primùm humores varii, & acres, mòx verò mucosa quædam, deindè cruenta, postremò strig- mentosa, veluti carunculae, egeruntur: his autem apparentibus lethale signum est, quòd *nequè caro concrefcere, nequè cicatrix abduci in his possit*, ut sub- dit in *comm.* Galenus.

Adnotat autem non ineptè Cardanus lethale hoc loco intelligendum, quod plerumquè mortem af- fert, & naturã suã, non tamèn necessariò, nèc sempèr, nisi adjungatur vitium imbecillitas, mate- riæ pravitas, vel fragmenti intestini excretio; quo calu æger omninò morietur. Quamobrèm in Dy- senteriiis consideranda sunt quæcumquè in ulceri- bus perpenduntur, conditio videlicèt ipsius ulceris, pars ulcerata, & causa vel faciens, vel fovens ul- cus: ex his enim oritur, undè ulcera lethalia fiant. Ab ulceris namquè conditione præfagire solemus lethalem eventum, si magnum, profundum, mali-

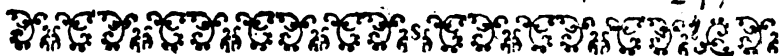
H h 2

gnum,

gnum, putridum, exedens, cum inflammatione; aut gangrænâ conjunctum, illud sit. A parte affectâ, si principem partem occupet. A causis demum, si ab acris, erodentibus, venenosisque humoribus foveatur. Idipsum planè observandum in Dysenteria, siquidem cum intestina gracilia sunt affecta, à pravis, ac deleteriis humoribus, undè fatida, livida, nigra, egerantur, cum ramentis Intestinorum, ingenti dolore, cibi fastidio, febre, virium jacturâ, certè mors præsto erit. Porro cum ista desint in Tenesmo, etsi non rarè carunculæ egerantur, mors non ideò necessariò subsequitur. Sub Carunculis autèm comprehenduntur nedùm glandulæ internam Intestinorû tunicam occupantes, sed etiàm fibræ illæ carneæ, quibus interiorem eorumdem substantiam communi Anatomorum nuperâ diligentia detectum est, ad motum peristalticum perpetuandum. Si ergò ulcus eò pervenerit, ut exesâ internâ tunicâ duriori, fibras istiusmodi erodat, & exteriorem pervadat longè molliorem, irreparabile profectò exitium portendetur, & eo citiùs, quo priora intestina, & tenuia, magis fuerint affecta, cum ista discissa non coalescant, ex eodem Hippocrate 6. Aphor. 18. & 24.

APHOR.

APHORISMUS XXVII.

Quibus febricitantibus sanguinis fluxerit multitudo quacunque ex parte, cum reficiuntur, alvi iis humectantur.

Prognosim proponit hoc Aphorismo Hippocrates succedētis alvi humectationis in febricitantibus ex fluxu sanguinis præcedenti, undecūque prodierit: Rem tam rarenter visam, ut perpauca sint, qui illam observaverint; undè factum quod est, ut Expositores de ejusdem veritate plurimum etiā dubitaverint; proindè non mirum, si quod Fuchsius non solum in febribus, verum etiā in aliis morbis fieri dixit, alii ex adverso ad febres duntaxat contraxerint; & quam sententiam Cardanus universalitèr veram fassus est, probabilem solum, nequè necessariam, statuerit Argenterius. Sed videamus quomodò illam nos congruis apremus argumentis.

Sanguinem immodicè fluentem jam antea nocturno adnotavimus, cum indè vita humana sensim fatiscat, ac tandem desinat, si fortasse ad eam pertingat quantitatem, ut motum Cordis intercipiat. Si ergò febrientes accidat largâ sanguinis profusione debilitari, etsi extinctâ febre evaserint, à resumptis viribus facile oriri putandum non levem alvi laxitatem; tum quia ubi antea excrementa cujusvis generis detinebantur, mox statim vigoratâ naturâ, deponuntur, & alvus fit lubrica, idque potissimum si à languente Ventriculo cibi nec benè digesti, nec benè sint distributi; tum quia lympha

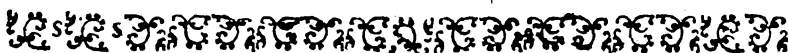
pha, causa febris, tenuior reddita, ac detenta, propter immoderatum sanguinis exitum, incipit deinde, cum Corpus reficitur, ad alvum deponi, ideoque excrementa solvere, atque intestina reddere lubriciora; tum demum quia, relictis partibus, omnia illarum excrementa pari modo deferuntur ad alvum, quae prius vi morbi detenta fuerant: quo scilicet pacto experimur, declinantibus febribus cunctas promoveri evacuationes, tum sensibiles per alvum, urinam, sputum, sudorem, tum etiam insensibiles, per poros cutis perspiratione. Porro ab immodica sanguinis evacuatione fieri plerumque solet, ut multo sero in vasa inanita intruso per febrim scateat, & deinceps revalescens, in alvum, aut vesicam deponat.

Speciatim autem notavit Hippocrates id febricitantibus accidere, quoniam per febrim plerumque Corpora exarescunt, unde serosa excrementa non tam facile per id tempus egeruntur; at vero desinente febre, cum gravamini illa deinde sint toti Corpori, solent à Naturâ in pristinum statum restituta, per proprios, & patentiores ductus evacuari. Hinc merito adjecit, id dumtaxat accidere, cum corpora reficiuntur. Atqui non parum in idem conferet felleus humor, qui per febriliū accessionum tempora depravatus, ineptus evaserat faecum repurgationi, mox in salubrem statum revocatus consueto usui secretionis, excretionisque intestinalium excrementorum, reficitur.

Verum alvum humectari solummodo animadvertendum, cum memorata excrementa feruntur ad Intestina; at si fortasse in vias urinarias ducerentur, copiosior urina potius, quam lubricior alvus fieret, ut deducitur ex 3. *prophetic.* 40. Sic pariter,

si

si ad convalescentis Corporis refectiorem ciborum frugalitas servetur, undè multa excrementa nequeant cumulari, nè profectò alvus humectior evadet: sequitur enim lubricitas alvi immodicam excrementorum collectionem, quæ nonnisi largiorem ciborù usum consequi solet, coherentèr his, quæ idem Hippocrates edocuerat 2. Aphor. 7., & Aphor. 17. ejusdem: ubi cibum præter naturam plùs ingestum morbum facere dicitur, idque patere sanatione, hoc est, collectorum excrementorum expurgatione, ut subdit *in comm.* Galenus.

APHORISMUS XXVIII.

Quibus biliosa sunt dejectiones, hæ superveniente surditate cessant; & quibus surditas adest, supervenientibus biliosis dejectionibus, cessat.

A Translatione humorum de una in aliam Corporis partem varias, diversasque accidere ægritudines, in confesso est apud omnes, cùm illi pro varietate partium, in quas feruntur, varias quoque excitent operationum læsiones, adeoque morbos omninò differentes; undè qui humor stomachum vellicando cardialgiam affert, si fortasè in Cerebrum, vel meninges deducatur, phrenitidem, aliùve morbum pariet: & qui suo acore alvum stypticam facit, in renes delatus lapides procreat, in liene restagnans scirrhum, in pleura pleuritidem, atque alibi alias promovet affectiones. Hinc perpendens Hippocrates in febribus potissimum ejusmodi humorum in caput, & aures decubitum,

bitum, vel ex his in alvum depositionem, adnotat, surditatem oriri, vel desinere.

Pro biliosis autem dejectionibus eas intelligit, quæ tenuium, & labilium sunt humorum, qui sponte suâ mobiles faciliè ex una in aliam partem deducuntur. Hæ verò tam sunt frequentes in febrientibus, ut vix unum ex millenis invenias, qui ejusmodi humorum egestionem per alvum nō patitur: cum enim in febribus sanguis indebitè fermentescens, secundum aliquas sui partes saltè acrior evadat, fit propterea, ut ejuscemodi acrium succorum in cysti felleâ copiosior secretio, ac repurgatio habeatur, undè fæces, urinae, imò etiàm sudores, cæteraque cutanea spiramenta consimilem referant conditionem, & non rarò cutis ipsa pariformitè inficiatur. Igitur si fortassè per consueta Corporis emissaria recrementa ista minimè repurgentur, sed in sanguine detenta ferantur in caput, & aures, procùl dubio surditatem afferent, oppletis nimirum ductibus auditioni conferentibus, cum etiàm in statu sano, ejusdem generis excrementa in primam auditus semitam deponantur, undè Cerumen exoritur, flavum simul, & salitum. At verò si ab his in alvum deferantur, flavæ dejectiones comparabunt, & quidè affluentiores, desinente interea surditate.

Verùm advertit, & rectè Galenus, non de ea hic surditate Hippocratem locutum, quæ ex habitu difficultè solvitur, & propriè surditas appellatur, sed quæ repentiè in febribus, vel aliter fieri solet, & subsurditas, seu gravis auditus dicitur: illa quippè vitium organi sequitur, vel saltè à tenaci, hærentique humore dependet: hæc verò, quæ febricitantibus accidit, quoniam à fluente humore procedit,

per-

perseverans esse non solet; quamobrem quâ facilitate evenit, eâdem, detruso inferius humore, brevissimè definit.

Cæterùm hæc tunc solum eventui prælagito respondebunt, cum surditas, seu subsurditas ex memoratis humoribus provenit; nam si fortassè aliundè illa oriatur, ut accidit Hermocrati *agrote II. 3. epidem.* certè prognosis fallit. Sed & poterit quocumque humor in auribus collectus aliò diverti, & per sudorem, aut urinam expurgari, desinetque surditas, absquè ullâ per alvum evacuatione. Itaque debent ista reciprocè respondere, ut aphoristica hæc sententia ubiquè vera inveniat.

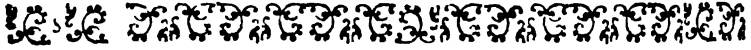
Undè autèm consensum hunc Aurium cum Intestinis deducamus, ut his fluentibus illæ laborantes exaudiant, arduum sanè est ex Anatome explicare, nisi solum communes Arteriarum vias recenseamus, & mutuò intèr se referentes ambarum partium glândulas; undè non semèl vidimus brevi solutas parotidas ingentèr tumefactas, egestionibus per alvum habitis. Attamèn crediderim istiusmodi subsurditatem febricitantibus evenire ab humoribus dumtaxat circa Ventriculum collectis; sicut enim sæpè numero experimur aures obsurdescere, & tinnitum, sibilumque pati in vertiginosis ab affecto Ventriculo, imò & dolores, cæterasque capitis affectiones à stagnantibus ibidèm humoribus excitari; sic paritèr credere licet in surditate hinc ab Hippocrate memoratâ ex suppressis egestionibus obtingere. Nequè verò verisimile videretur tantam humorum colluviem posse Aures occupare, quanta solet per alvum deinde in febricitantibus egeri. Satis enim est nervos per eas partes excurrentes præter naturam affici, vellicari, atquè à pravorum succorum præsentia gra-

Rar. II,

Ii

vari,

vari, aut extorqueri, ut mox Cerebrum, ejusque organa sensuum coafficiantur: fiet autem ut potius Aures in his lædantur, quam sensus alii, à conditione vitiosi humoris acris, & biliosi, quippè is, ut antea dictum, multum respondet cerumini, quod Aurium recrementum est felleum, & amarum.

APHORISMUS XXIX.

*Quibus febricitantibus sexto die rigores fiunt,
difficile judicium sequitur.*

AD prognosim quoque pertinet hic Aphorismus, quo edocemur rigorem febrientibus contingentem sexto die difficile judicium præmonstrare.

Rigor quidem adeò solet esse febricitantibus familiaris, ut unum ex peculiaribus symptomatis, quæ febres comitantur, recenseatur. Potest autem & Periodicus, & Criticus, & Symptomaticus esse. Periodicus, cum accessiones febrium intermittentiû, potissimum tertianarum initiat, renovatque, & sicuti is inseparabile, propriumque signum earundem esse solet, ita quoque bonum existimatur, de quo Hippocrates *hoc eodem libro t. 63. : quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres solvuntur.* Criticus est, cum continuis, vel continentibus febribus supervenit, præcedente coctione: eo namque febres aut desinunt, aut in intermittentes commutantur; undè Hippocrates *Aphorismo 58. hujus inquit: febre ardente laboranti, rigore superveniente, solutio fit.* Symptomaticus demum febricitantibus

ac-

accidit, sed absquè ulla febris remissione, irritamentum, ac pravitatem humoris arguens, & si fortassè ægro jam debili accidat, lethale signum dicitur, *tex. 46.* Modò rigor hoc loco memoratus nèc periodicus, nèc criticus esse potest, sed omninò symptomaticus, adeoque non bonus.

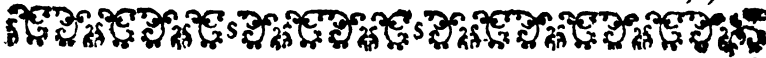
Nequè verò ex uno tantum capite malus ille censendus est, nam sexto die contingens veluti inter initia febris, & vigente cruditate, malignitatis nota esse solet, ut ex Hippocrate pluribus in locis epidemiorum clarissimè deducitur, & quæcumquè per hæc tempora contingunt, mala sunt; undè & morbus regius, & sudores sexto die incidentes, pessimi ab eodem Hippocrate proclamantur: quamobrèm Galenus Tyrannicum illum appellavit.

Sed quàm nocuus, molestusque sit Rigor febricitantibus, ex ipsius naturâ deducendum: est namquè V. Gal. de sympt. caus. c. ult., de Rigor. trem., palp. c. 6. & comm. 63. hujus. universalis concussio Corporis cum sensu frigoris illata ab humore partes ejusdem sensu præditas irritante. Ex hac autèm concussione adedò totum Corpus affligitur, ut veluti à longo itinere defatigatum, ac verberibus casum conqueratur: succedente verò intermissione, qua omninò febre vacet, quodammodò reficitur, & quiete compensat, quod à febre rigorifica perpeffum est. At verò si febris intermissio nulla sequatur, talem ex rigore molestam concussionem rependere cum non possit, magis, magisque debilitatur, & fatiscit, ut tandem succumbat. Accedit, quod causa rigoris humor est partibus omnibus insensus, itemquè sanguini, lymphæ, & liquori nervorum, quaproptèr nisi deindè repurgetur, & per aliquam evacuationem egeratur, procùl dubio mala minabitur periculosiora.

Quamquam autem Hippocrates speciatim notaverit rigorem sexto die malum, non ideo cætera accidentia, si fortè eodem die, aliòve non critico, contingant, bona censenda erunt, cum & sudores, & vomitus, & dejectiones, & Icterus, aliæque hujus generis, tum sexto die, tum aliis diebus, nèc criticis, nèc indicibus, antè coctionem, difficile judicium portendant: quælibet namquè evacuatio non ex præcedente coctione, secretionèque contingens, pro symptomatice habenda est, veluti ex pravitate, vel multitudine proveniens, nèc tamèn ejus humoris, qui morbum facit. Hinc Philini uxor *agr. IV. 1. epidem.* cum octava die superriguisset, vigesimà obiit: & uxor Dromeadæ passa rigorem tertiam, & sextam, paulò post periit. Sic & Hermocrates *3. epidem.* morbo regio affectus sextam die, periit vigesimam septimam. Cõtrà verò Epicratis uxor, quæ superriguit decimam quartam, judicata est quadagesimam. Quare, ut rigor, aliùsve Naturæ motus, criticus, & salutaris censeatur, coctionem, secretionemque peccantis humoris cõsequi debet; cum febris intermissione cõjuncta, cõcurrentibus quoquè aliis bonæ judicationis indicibus.

Qualenam sit ejusmodi difficile judicium, deduci potest ex *1. epidem. sect. 2. const. 2.* ubi Hippocrates, *cruda, & incocta, & in malos abscessus conversa,* inquit, aut judicationem non futuram, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidivam significare. Quod & in *comm. istius Aphorismi* memorans Galenus subdit: *eos, qui in hoc die (puta sexto) sunt rigores, difficile habere judicium, hoc est malum asserre, ac si malè judicantes dixisset; vel certè infirmum, ut qui facillè recidivam facerent, vel in longum tempus protraherentur, ac si dixisset difficulter solubiles.*

APHOR.

APHORISMUS XXX.

Quibuscumquè accessiones fiunt, quacumquè horâ febris dimiserit, si eadem crâs occupaverit, judicium habent difficile.

ET hic Aphorismus ad partem pertinet prognosticam eventus febrium, & quidè ex repetentibus paroxysmis eadè horâ inconcussâ, & invariata, eas solutu difficiles testatur. Exemplum affert Galenus febris, quæ sèpèr eadè horâ, puta tertiâ, redeat, & tùm primo, tùm secundo, tertio, ac quarto die initium resumat, & sic deinceps, sicut aliâ quavis horâ intermittat, & desinat. Tales enim, inquit, febres horam sui principii in accessionibus inconcussam, & invariata habentes, futuras longas, & difficultèr solubiles; idque sive quotidie, sive tertio, sive quarto quoque die, illæ repetant.

Et sanè, quod de quibusvis periodicis febribus sermo hic sit ab Hippocrate prolatus, colligi posse videtur ex adjectis dictionibus. *Quibuscumquè accessiones fiunt.* Accessiones autè indefinitè comprehendunt quotidianas, tertianas, & quartanas. Verùm cum idem dicat *si eadem crâs occupaverit*: quotidianas potius expressas voluit, vel tertianas, quartanasque duplices, triplicisque, singulis scilicèt diebus affligentes. Quamquàm probabile quoquè sit voluisse id exempli loco notatum, quemadmodum alibi consuevit, pari loquendi formulâ usus, generalia medicinæ dogmata singularibus exemplis tradere.

Sed

Sed nùm voluerit sub quacumquè hora intermissionis febris designare repetitionem, incæptionemque sequentis accessionis, itaut finis unius sit initium alterius; an verò principium singulorum paroxysmorum eâdem sempèr horâ contingat, licèt finis, & declinatio cum intermissione variet, ab Expositoribus disceptatur. Sub priori sensu interpretatur Heurnius, qui vult casum ab Hippocrate fingi, si sequenti die, invaleat febris eâdem horâ, quâ desit antecedenti. At verò sub posteriori exponit Galenus, qui servari quidè m sempèr horam, in qua accessio suum faciat initium, non servari verò alias, in quibus finitur, ut antea notatum est, commentatur; parùmque interesse, an quacumquè hora, & citiùs, & tardiùs febris desinat, dummodò eâdem sempèr horâ redeat, & incipiat. Et quamvis utrâque expositione sensus Aphorismi cohæreat experimento, suisque rationibus fulciatur; longè tamen probabilior videtur, & menti Hippocratis cõgruentior interpretatio, si finem unius accessionis, alterius principium excipiat, ut cum expectatur intermissio præcedētis, & altera subsequēntis febris accessio subingreditur. Etenim hic Aphorismus videtur scriptus de febribus continuis, licèt periodicis, cum intermittentes *Aph. 43.* dicantur periculo vacare, quæ propterea difficile judiciũ habere nequeunt. Cum igitur febres accidunt, quarum remissiones initiantes succedentium accessiones excipiunt, ut quotidianæ, tertianæ duplices, hemitritæ, aliæque *per subintrantiam* dictæ, tunc profectò difficile iudicium sequitur; in his enim multi, & mali solent esse humores ingenti, foci febrium sordidi, & fermenta viscerum non minimum depravata. Accidit præterea ex eiusmodi febrium generibus ingens

in viribus jactura, cum nequè coctiones ciborum, nequè alimenti distributiones commodè peragantur, & quod graviùs, ob accessiones sibi subitò succedentes Natura nequeat, ut in intermittentibus, restaurari, sed sensim hebescit, & elanguet. Secùs autèm accideret, si febris omninò intermitteret, desinerétque, ut existimat Galenus.

Quam præterèa idem Galenus rationem difficilis judicii affert, desumptam ex fixâ, firmatâque causâ accessionum, quæ idcirco difficultèr solubilis sit, multis improbat Argenterius, sed potissimùm ex eo, quòd erraticæ febres deberent esse facillimè solubiles, ob vagam, instabilémque causam, ex qua oriuntur, cum tamèn ex eodem Hippocrate habeatur difficillimæ solutionis esse, atquè adèò longissimas evadere; quòd & illæ, quæ fixam, stabilémque causam recognoscunt, ob id ipsum solvi faciliùs deberent, quippè quæ meliùs subjiciantur coctioni, secretionique, quàm si erraticam, vagantémque consequantur; undè concludit faciliùs concoqui biliosam materiam alicubi stagnantem, quàm fluentem, vagantémque pituitam; itemquè citiùs febres continuas ex humore in venis concluso, quàm intermittentes, procedentes ex humore per habitum Corporis diffuso, ut idemmet Galenus arbitratur: sed enim experimur tertianas, & quartanas intermittentes, mensurnas, & annuas evadere, cum hycmem præsertim attigerint.

At quamquàm hæc adversùs Galeni expositionem ab Argenterio proposita non levis momenti videatur, hæud tamèn improbabilis illa penitùs dicenda erit, si repetitiones febrilium accessionum statis semper horis habitæ, invariata temporis invasionem servant. Siquidem reditus accessionis febrilis eadem sem-

semper horâ immutabiliter arguit æquabilem, constantemque in vasa sanguinea fermenti febrilis intrusionem, atque in visceribus, seu focus februm, per uniformem, determinatamque fermentescens sanguinis in sua emissaria depositionem. Verum quo pacto ista accidant, clarius infra explicabuntur.

APHORISMUS XXXI.

Febricitantibus lassitudinem habentibus in articulis, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt.

2. Aph.
5.

Alibi dixerat Hippocrates spontaneas lassitudines morbos prænunciare, isque propterea usus est veluti signis futuras ægritudines præmonstrantibus; nunc & easdem assumit in signa prognostica futurorum abscessuum in articulis, & circa maxillas, si febricitantibus accidant, & absque ulla causa manifesta.

Notavit autem speciatim febricitantes, quoniam licet abscessus quibuscumque ægrotantibus accidere possint ex multa, & tenui materiâ, cum virium languore, vel ex tenaci, & crassâ expulsionem repugnante; frequentius tamen febricitantibus contingunt, eo quod humores febrem excitantes per indebitam fermentationem motui magis subiciantur, & de loco in locum ferri possint.

Cum itaque hi citrà quamcumque evidentem causam, membra Corporis defatigare valentem, lassitudinem incurrunt, ut vel si minimùm, leviterque moveantur, se impotentes percipiant, abscessibus

sibus subjiciuntur; etenim exindè significatur humores ad partes musculosas, itemquè ad tendines, & ligamenta articularum decumbere, undè impedimentum motus, & impotentia regendi Corporis pondus exoriatur.

Quoniàm verò lassitudo triplex memoratur à Galieno *comm. ejusdem Aph. 5. 2. lib.*, prima quæ ulceris, altera quæ tentionis, tertia quæ inflammationis sensum refert, dubitari hoc loco potest, quænam potiùs hìc sit adjicienda, quæ futuros abscessus in loca articularum prænunciet. Et dicendum omnem, & quamcumquè esse comprehensam, cum unaquæque ab humoribus exoriatur, & solum inter sese differat sensu, quem partibus inferunt; quamobrèm non immeritò Hippocrates indiscriminatim lassitudines nominavit. Porrò ad partes lassitudine affectas veluti debiliores facilè quicumquè humores appellunt, & abscessus inferunt.

At verò non ex modica, ac momentanea Corporis lassitudine, hi protinùs sunt præfagiendi, sed ex continuata, diùque perseverante afflictione, ut propterea in Aphorismo notentur, qui *habent*, hoc est qui perpetim patiuntur *lassitudines*, non qui *habuerunt*, vel passi sunt. Indè enim arguitur imbecillitas artuum, qui facillimè eaproptèr excipere possint decumbentes humores.

Sed & in articulis, & circa maxillas potissimùm memorantur abscessus fieri, quoniàm humores à partibus nobilioribus sepositi non alibi promptiùs recipi, & consistere possunt. Sunt enim in articulis vacuitates; glandulæ verò veluti partes Corporis spongiosæ facilè etiàm excipiunt, & detinent: harum autèm præcipuè notavit quæ circa maxillas sunt, uti in buccis, juxtà aures, itemquè in collo

& in jugulo ad linguæ radicem, quippè in has sæpiſſimè vitioſos humores à Cerebro, aliſſque internis viſceribus abſcedere experimur.

Quamquàm autèm articulos, & glandulas circà maxillas abſceſſus pati retulerit Hippocrates, non tamèn reliquas idipſum ſubire poſſe negandum: etenim ſectis cadaveribus, pluriès abſceſſus inventi ſunt in glandulis Meſenterii, & Pancreatis, itemquè in glandulis lumborum, & Renum, aliſſque; & ſanè, quâ ratione ponè aures, & in collo glandulæ ſuſcipere poſſunt vitioſos humores, eâdem, & cæteræ tùm internæ, tùm externæ abſceſſus pati poterunt; quinimò non ſemèl expertum eſt multò antea quàm exteriores glandulæ tumerent, interiores in Meſenterio intumuiſſe; undè rationabiliter quidèm diſſolventia, & diaphoretica medicamenta, in ejuſmodi tumoribus à peritioribus Medicis commendantur, quæ ſcilicèt impactos, hærentèſque humores incidant, attenuent, diſſolvântque, & per patentiores ductus foras amandent, quemadmodùm de urina multa, & craſſa idem Hippocrates Aphor. 74. hujus faſſus eſt, inquiens: *Quibus ſperatur futurus abſceſſus ad articulos, eos liberat ab abſceſſu urina multa, craſſa, & alba, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri, &c. de qua re inferiùs.*

APHOR.

APHORISMUS XXXII.

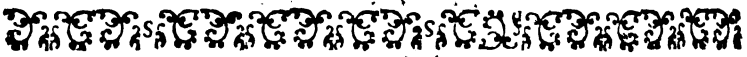
Quibus autem convalescentibus ex morbo pars aliqua dolet, ibi fiunt abscessus.

QUOD de febricitantibus ex lassitudine præcedenti Aphorismo pronuntiavit, nunc de convalescentibus ex dolore partem aliquam infestante idipsum profert Hippocrates. Quare & hic Aphorismus prognosticus quoque est, alterum tradens indicium abscessus futuri, & quidem ea in parte, quam dolor excruciat.

Proponit autem convalescentes ex morbo, id est, qui nupèr è morbo servati sunt, præsertim acuto; nam ex morbis chronicis non tam facile abscessus eveniunt, resolutâ nimirum sēsîm materiâ morbificâ ex morbi diurnitate: quippè ex reliquiis humorû non benè subactis, nec expulsis, ejusmodi abscessus fiunt.

Pro dolente verò parte non solum intelligit, quæ reverà dolore, sive pungente, sive gravante afficitur, sed quocumque modo laborantem, imbecillam, & languidam. Cùm enim abscessus, translatio sit humoris de una in aliam partem, præsertim ignobilem, certè nisi hæc languida sit, & imbecilla, commotum humorem minimè excipiet; undè sive à dolore re ipsâ cruciante, sive ab imbecillitate undecumque inductâ, pars aliqua laboret, obnoxia fiet abscessui. Hinc experimur in partes torpidas, exangues, extenuatas, aut doloribus affectas, commotos humores decumbere, & abscessus parere. Quod verò vulgò dicitur dolorem trahere, veluti cucurbitula, ridiculum est, cùm & Galenus

ipse 3. de natur. fac. 13. languorem in partibus,
non dolorem accuset.

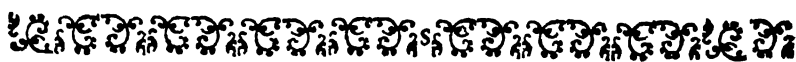
APHORISMUS XXXIII.

*Sed si antè morbum aliqua pars doluerit ?
ibi morbus statuitur.*

Quemadmodum præcedentibus duobus Aphorismis ex indiciis cōcomitātibus, vel consequentibus morbos, conjunctā videlicet lassitudine, aut insequente dolore, prognosim futuri abscessus deduxit Hippocrates; ita hic ex præcedente morbum dolore in aliqua parte Corporis conjicit futurum morbum ibidem consistere, & firmari. Quamobrè inquit Galenus in comm., si quis velit connectere duobus prioribus sermonibus illū, qui nūc dicitur, ad unius Aphorismi integritatem, si-
vè seorsum unumquemquē scribere, nihil refert, nām & communitas eorum ostensa est, & singulorum proprietates in sermone præposito.

Cū igitur antequam morbus invadat, pars aliqua Corporis ad ægritudinem disposita dolore afficitur, vel aliter molestatur, aut languet, ibi futurus morbus firmabitur, sumptā conjecturā ex languore ejusdem partis affectæ. Nām sicuti spontaneæ lassitudines, antè morbi invasionem cōtingentes, Corpus obnoxium ægritudinibus portendunt; ita labor, dolor, languor cujusvis partis, prænuñciat futuram in eadem parte affectionem; quippè pars dolens, aut aliter affecta subjicitur recipiendis humoribus præter naturam adactis, & vitiatis, qui propterea
ibi-

ibidem consistentes morbum excitabunt, inflammationis, tumoris, aut abscessus naturam referentem; nisi tamèn evacuatione per vias urinæ, vel Intestinatorum, aut etiàm per sudorem, vel narium hæmorrhagiam, alitèrve, vitiosus, ac collectus humor egeratur, ut ex eodem Hippocrate deducitur 6. epidem. s. 4. intèr initia.

APHORISMUS XXXIV.

Si febrem habenti suffocatio repenti supervenerit, nullo tumore in faucibus existente, est lethale.

Pertinet quoquè hic Aphorismus ad partem prognosticam, atquè eo interitus prælagitur febricitanti, si repenti suffocatione corripitur citrà faucium tumorem.

Quandoquidèm inquit *febrem habenti*, procùl dubio is, cui hæc accidunt, febre multo antea correptus existimandus est: idque magis, quoniàm suffocatio dicitur supervenire; quare eadem repenti contingens erit symptoma superveniens febricitanti.

De qua verò febre intelligat Hippocrates, dubitat *in comm.* Galenus. Et quamvis de eo, cui magna insit febris, videatur interpretari; contingit tamèn, subdit, etiàm sine magna febre, strangulatione repenti superveniente, hominem interire; inevitabilior autèm, & citior est mors, ut ne sperari quidèm possit illius salus, cum vehemens febris detinet ægotantem, ob majorem respirationis indigentiam.

Sivè igitur acutâ, & gravi febre, sivè etiàm le-

vio-

V. Hipp.
in Coac.
cis præm.
ubi ead-
dem
die, vel
tertiam
peritum-
rum
agrum
scribit.

viori æger afficiatur, si nullo tumore fauces occupante videatur repente suffocatione corripitur, is prædicitur interiturus. Cùm enim citrà causam evidentem suffocatio supervenit, vel in pulmone, vel in aspera arteria vitium aderit, & quidè ejus conditionis, ut non tam mole, quàm venefica pravitate respirandi organa inficiat; vel etiàm à Spinæ vertebris luxatis, atquè introrsùm inflexis partes respirationi dicatæ comprimuntur: quorum utrumquè lethale est, medelam haudquaquàm admittens. *Suffocatio namquè non aliud est, inquit Galenus, nisi interitus subitus propter defectum inspirationis, qui fit ex angustia alicujus instrumenti ex iis, quæ observantur respirationi.* Quoniàm verò dixit nullo tumore in faucibus existente, implicite proindè intelligendum voluit tumorem guttur occupare: quæ enim internam partem asperæ arteriæ infestant, vel exterius circum obliant, haudquaquàm visu spectari possunt, etiamsi os undequaquè amplificetur: inflammato autèm gutture, ejusque musculis, impeditur inspiratio, & expiratio, vel per compressionem, si forte exterius inflammatione gravetur, vel per obstructionem, si interiùs constipetur.

Sed quid si tumor in faucibus appareat, an non lethale signum existimandum sit? Et quidè sine vitæ periculo ejusmodi in faucibus tumor non erit, cùm non minùs periclitentur ægrotantes ex impedita respiratione, quàm ex impedita ciborum deglutione. At verò longè periculosior censenda est læsio respirationis, quàm deglutionis; cùm sine respiratione, & aëre, diù vivere nequeamus, absquè deglutione verò, & sine cibo ad plures dies vivere possimus. Accedit, quòd tumor apparens in faucibus, multis, variisque medicamentorum generibus

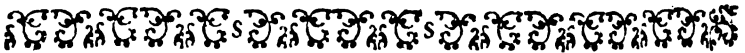
tra-

tractari potest, & non rarò ad maturationem, vel resolutionem perductus ægrum incolumem relinquit, secùs verò qui guttur, & asperam arteriam occupat; & si fortassè maturitatem subeat, delabente in pulmonem, & thoracem purulentâ materiâ, necem quoquè affert.

Dubitari prætereà solet quinâ tumor hîc ab Hippocrate memoretur, cum apud Medicos tres species tumorum (excepto Erysipelate) communiter recensentur, phlegmonis, scirrhî, & œdematis. In codice græco scribitur *œdema*, idest tumor mollis factus à phlegmate; undè is videtur speciatim in Aphorismo notatus, eoque magis quia citrà dolorem est, cujus ne quidè verbum facit Hippocrates in textu. Verùm crediderim potius Inflammationem intelligendam esse, cum febricitanti superveniat, ubi humores acritudinem, tenuitatèmq; sortiuntur. Præterquamquòd tumores œdematosi veluti à lentis humoribus inducti sensim, & per paulatinam congestionem fiunt, nè facilè gutturi, aut asperæ arteriæ adnascuntur; in Aphorismo autèm dicitur repentè suffocationem fieri oportere, & minimè apparentem. Quamquàm si fortassè œdema exoriatur adhuc vitæ periculum minetur, ob interclusam respirationis semitam. Usus est autèm nomine œdematis Hippocrates, quod omnem tumorem, seu inflationem significat, ut etiàm in *comm.* Galenus advertit.

Non est autèm prætereundum periclitari aliquandò ægotantes, & suffocatos interire, absquè ullo tumore, aut inflammatione gutturis, vel faucium, ob malignam solùm, venenatamque inspirati aëris conditionem, quemadmodum contigit circà Annum Domini 1618., quo tempore per Italiam, sed præfer.

fertim in hoc Regno Neapolitano fava lucis contagiosa viguit, quâ innumeri ferè pueri periere. Id verò potissimùm illâ affecti patiebantur, ut fauces, & guttur livescerent, & fætorem emitterent pestilentem. Compertum quoquè est suffocari homines, cæteraque animalia peculiaribus halitibus è quibusdam cavernis, ac fodinis erumpentibus, non dissimilitèr ac iis accidit, qui aërem illum exhauriunt è cryptâ ad lacum Anguianum sitâ. Ex densiori etiâ, aut plûs justo tenuiori aëre idipsum pluriès visum, quemadmodùm in cellis vinariis ex fermentescente musto, locis oclusis, specubus subterraneis, thermis, hypocaustis, aliisque, ut latius in nostra Medicinæ parte theoretica. Verumtamèn suffocatio in hoc Aphorismo memorata nonnisi grave Pulmonis vitium sequitur, atquè ab interna, non autèm ab externa causa illatum, ut antea dictum est.

APHORISMUS XXXV.

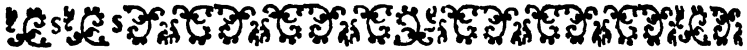
*Si febrem habenti repente collum pervertatur,
ac vix possit devorare, non existente
tumore, lethale est.*

UBi præcedenti Aphorismo lethale signum ex subita suffocatione febricitanti superveniente à laso gutture, vel pulmone, desumptum est; nunc ab impedita deglutitione idem indicium sumitur ob vitium faucium, & gulæ. Equidèm sicuti respiratio pertinet ad asperam arteriam, ejusque ductus, ita ad fauces, & œsophagum deglutitio.

Et

Et sanè utrumquè symptoma cōsiderat Hippocrates in febricitantibus, quibus sempèr gravius, ac periculosius est ejusmodi extraordinariis accidentibus molestari, cūm per febrim vires magis labefactentur, vitæ usus, & operationum vitalium commoda sensibilius afficiantur, quæ planè diutiùs læsa esse non possunt, etsi in cæteris ægitudinibus faciliùs sufferantur.

Quotiès ergò præter incommoda febris, & symptomatum, illam frequentiùs concomitantium, accidit febrientes rarioribus, insuetisque aliis vexari, longè majus peficulum imminet. Et quidè de vitâ magnoperè ambigendum, si repentè illis collum v. Cels. lib. 2. c. 6. pervertatur, contorqueaturque, ut vix, ac ne vix quidè possit deglutire. Significatur enim talem, ac tantam læsionem in musculis moventibus, flectentibus, & circumvolventibus collum inductam esse, ut etiàm nervi, & vertebræ spinalis medullæ coafficiantur; undè etiàm gula, quæ per fibras, & musculos, spinæ adhæret, suo munere deglutiendi defungatur. Atquì hæc non sinè luxatione, inflammatione, paralyfi, aut convulsione contingunt, quæ febricitantibus omninò mortifera esse solent. Sed & impedimentum deglutitionis non levitèr quoquè incommodat, cūm Corpus alimento, & debitâ virium instauratione privet. Quod autè ab inflammatione ex luxatis vertebris, aliave simili affectione spinæ id oriatur, clariùs expressit idem Hippocrates 2. epidem. sect. 2., & Galenus 4. de loc. affect. cap. 3. Quamobrèm quomodocumquè spinæ vertebræ offendantur, adhuc contusione, vulnere, contorsione, valdè de exitu lethali timendum erit.

APHORISMUS XXXVI.

Sudores febricitanti si incaperint, boni tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & decimoquarto, & septimodecimo, & vigesimoprimo, & vigesimoseptimo, & trigessimoprimo, & trigesimoquarto: Hi enim sudores judicant morbos; qui verò non ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidivam.

P Ergit Hippocrates examinare sudores in febris evenientes, per quos hæ læpissimè judicatur: eos autèm inquit, si incaperint diebus imparibus, potissimùm indicibus, & decretoriis, bonos, & salutare esse; secùs in aliis. Quare considerat hìc solummodò tempus apparitionis sudoris, nam de substantia, qualitate, loco, & modo, infra.

Quamquam autèm ferè omnes Interpretes unanimi consensu generalem hanc Hippocratis sententiã exponant, indequè rationem dierum judicatoriorum rœantur; si nihilominùs perpendantur accuratiùs, quæ hìc eorundem serie is complexus est, procùl dubio plures, & quidèm non levis momenti difficultates occurrent excutiendæ.

Primùm autèm se offert examinandum, cùr ad seriem criticorum, & indicum, quartum diem in hoc Aphorismo non retulerit, recensuerit verò tertium, & quintum; itemquè cur vigesimum primum, non vigesimum, qui tamèn ab eodem intèr potiores criticos alibi refertur; & cùr vigesimumseptimum, non vigesimumoctavum, veluti per septenos com-

pa-

paratum ad vigesimumprimum.

Nèc deindè difficultate caret, quare tempus sudoris incipientis in febris sit hic per dies impares, veluti crismos recensitum, cùm tamèn idem Auctor 1. *epidem.* judicatorios dies dividerit in impares, & pares, eo sanè discrimine, ut si morbi per dies impares exacerbentur, imparibus quoquè judicentur, & per pares, diebus paribus.

Sed etsi per dies impares ingravescentes morbos speciatim voluerit hoc Aphorismo designare; undè postmodùm non decimumtertium, sed quartumdecimum recensuit, & trigessimumquartum, non trigessimumtertium, vel trigessimumquintum, in quibus accessiones repetunt sensibiliores, graviusque affligentes, cùm febres periodum servant tertiansrum.

Undè præterea tantam fidem hoc loco judicatoriis diebus præstitit Hippocrates, qui in *libris epidemiorum* quamlibet diem tùm imparem, tùm parem, decretoriam notat. Equidèm Larissæam Virginem sextâ die judicatam refert, ut & filiam Eurianactis. Pythion æger primus 1. *epidem.* decimâ die sudavit, & judicatus est; aliique plures pari modo judicati commemorantur, ut latè à Nobis ostensum est alibi *cap. de crisiibus, & diebus criticis.* Quamobrèm Celsus diligentissimus cæteroqui præceptorum Hippocratis observator nullam dierum criticorum rationem habendam voluit, sed tantùm accessiones repetentium febrium considerandas, cùm ex illis morbi judicium sumant.

Animadversione paritèr dignum videtur, cùm omiserit quadragesimum diem ultimum criticum acutorum morborum, in quo multi à gravissimis morbis vindicati memorantur, ut præteream reliquos dies in chronicis considerabiles, sexagesimum, octogesimum,

mum, centesimum, & centesimum vigesimum. Hinc traditam criticorum dierum rationem suspectam plerique habuere, nequè solum ex Recentioribus, sed apud Vetustiores quoquè, ut testis est ipsemet Galenus, qui in *comm. hujus Aphorismi* hæc habet: *Nò parva est de diebus scriptis in Aphorismo discordia, cum alii alios pro arbitrio scribant.*

Adhuc insuper inquirendum foret, quomodo possit sudor die tertio, vel quinto, criticus, & salutaris esse, cum tunc morbus in principio sit, quo tempore nunquam salubriter Natura movet, quæ tam brevi concoquere, & malos humores secernere nequit. Contra verò qui fieri potest ut sudor post vigesimumseptimum, vel trigessimoprimum erumpens tam malus sit, ut morbi longitudinem, laborem, vel recidivam portendat, si aliter succedat, cum jam per diu is duraverit, ejusque causa morbifica magnam ex parte domita putanda sit, cum signis coctionis, & criscos, præsertim quia sudores ab humoribus tenuibus proficiuntur, & hic ab Hippocrate considerantur, veluti acutis morbis finem imponentes, qui propterea ultra quadragesimum producti non referuntur.

At quamvis hæc plurimi facienda sint, ut alias quoquè meminimus; aphoristicam hanc tamen Hippocratis sententiam non incommodant, quippe is sudores hic memorat, qui frequentius febrientes allevant, & potius iterato febres sensim solvunt, quam semel per absolutam, exactamque crism judicant, quemadmodum Galenus 3. *de crissib.* adnotavit, raro nimirum febres præsertim productas unicam, perfectamque crisi terminari, sed sæpius repetitis evacuationibus desinere, quas idem solutiones appellavit, cohærenter his, quæ Hippocrates ipse

Aph.

Aph. 63. hujus, ex rigoribus quotidie recurrentibus, febres quotidie pariter solvi animadvertit, potissimum per sudores. Quoniam verò istæ per dies plerumque impares invadunt, nec quadragesimum transcendunt, ideo factum, ut impares præsertim notaverit, omiseritque quadragesimum. Quod autem de sudoribus non semel apparentibus, & judicantibus febrim, sed incipientibus apparere, & pluriès redeuntibus agere constituerit, patet manifestè ex contextu ejusdem Aphorismi, nam inquit: *sudores febricitanti si incæperint*: si ergò enarratis diebus incæperint, ac deinceps progrediantur, utiles existimandi erunt. Cum imparibus autem connumeravit quartumdecimum, & trigésimumquartum, an quòd voluerit sequi Priscorum morem, qui ex Pythagoreis hos dies magis commendabiles fecerit; an quia sub his adjacentes comprehensos voluit, quos ideo non retulit; an demum quia quæ sæpius observavit, scripsit. Atqui anticipantes, aut seriùs redeuntis febres non raro in causa sunt, ut crises, quæ cæteroquò die impari evenirent, pari accidant; etenim fieri potest, ut tandiù iteratis accessionibus præveniant, aut remorentur, ut tandem dies permutent. Cæterum quarti diei Hippocrates non meminit, quoniam sudores hinc consideravit in declinationibus febrium comparentes, quæ cum per dies impares ponantur exacerbari, propterea illi non nisi in diebus imparibus quoque prodibunt. Sed & raro crises observatas testatur Galenus in quarto die, qui se semel tantum, & Archigenem bis in totâ vitâ vidisse faretur.

Quod postremò sudores aliis diebus cõtingentes, quàm in his, qui notantur in Aphorismo, laborem portendant, morbi longitudinem, vel recidivam,

in-

*Variam
Hippoc.
progn. 2
1. 26. &
Mercur
3. de cr.
cram. 1.*

intelligendum, cùm absquè signis coctionis accidit, nequè vî Naturæ post secretionem expellentis; tunc enim humorum multitudinem, aut pravitatem consequuntur, adeoque morbum futurum longum, molestum, redeuntem, ancipitem, & non rarò etiàm capitalem, si præsertim alia pravitatis indicia simul copulentur.

APHORISMUS XXXVII.

Frigidi sudores cum acuta quidè febre mortem; cum mitiori verò longitudinem morbi significant.

Qualitatem nunc sudoris in febricitantibus considerat Hippocrates, & præsertim eam, quæ ad tactum pertinet, veluti sensibiliorem, frequentiorèmq; frigoris videlicet, aut caloris. Inquit autèm frigidos sudores semper malos esse, sed tamèn cum acuta febre junctos, mortem; cum mitiori verò, solùm longitudinem ægritudinis præsignare.

Et quidè oportet sudores in febribus calidos persentiri, tum quia à partibus viventibus calore præditis emanant, tum quia sanguinis, vitæ fomitis, ferositates redolent, & salium misturas, undè sensationem tactui inferunt calorificam: quo scilicet pacto calor è corporibus percipitur, mediâ actione sensui tactus illatâ: quamobrèm quæ acrius tactum afficiunt, patentiusque cutis poros divellunt, discernuntque, ea quoquè calorem excitant urentiorem. Contrà verò quæ coarctando constipant, vel obtundunt, sicuti tenuiores partes hebetant, ac figunt
ità

ità sensum frigoris inducunt, & non raro etiã stupefaciunt, si fortassè modum excedant. Hæc autem ab uno, & solo sanguine, vel in motum celeriore adacto, vel contra præpedito, contingunt; siquidẽm quoadusque sanguis mediocritè fluidus per venas, & arterias excurrit, atquẽ portione sui floridã, & vivificã cunctas Corporis partes irrigat, & quaquaversum inferitur, calor, quem vitalem appellamus, in iisdem perſentitur, quæque inde prodeunt, etiã excrementa, caloris quoquẽ sensum exhibent. At verò, ubi præter naturam is afficitur, & vel exsolutã portione volatili, vel etiã coagulata, vel alitè irretitã, circuitum æquẽ bene perſolvere nequit, immò effoetus, vapidusque, nec arteriolarum externarum partium subit, nec cutim convenientè fovet; cumquẽ ab acido potissimum serosiores, & lymphicæ portiones ex eodem malè affecto, pressius, insensiusque exprimantur, & per glandulas subtercutaneas in exteriorem Corporis ambitum protrusæ, ab ambiente Aëre figantur, sudor proinde frigidus exoritur.

Atquẽ hinc sudores frigidi cum acuta, & continuã febre conjuncti mortem prænunciant, quippè qui significant eam in sanguine, cæterisque liquoribus Corporis discrasiam, & depravatam affectionem indutam esse, ut jam jam cruorem, floridamque illius portionem figendo, aut exolvendo circuitum removeretur, & pulsationes in corde, & in arteriis interceptat, magno cum vitæ discrimine. Frigidis quibus sudoribus legimus periisse Philiscum, Silenum, uxoremque Dromedæe 1. *epidem*. Quod si febris acuta, & continua non sit, sed levis, & pusilla, ut ex adjunctis symptomatis, ab humore potius in glandulis subcutaneis concreto, atquẽ sensim per febrim

brim extenuato, ejusmodi sudor exorietur, quare longitudinem solummodò præsignabit.

Est tamèn verum quòd multum differt sudor frigidus cum febre acutâ copulatus, ab eo, qui mitem febrem comitem habet: qui enim febrî acutæ, & continuæ jungitur, veluti ab exsoluto sanguine procedens, præter sensum frigoris, instâr glutinis adhærescit, undè liquatæ substantiæ alibilis portionem exhibet; qui verò febrî mitiori sociatur, cum non nisi lympham crassiorem in glandulis hærentem, sensimquè contabescentem pro materiâ recognoscat, procùl dubio serosiorè conditionem participabit, adeoque minus malus erit, quoniàm nil aliud mali arguit, quàm multam, crassam, crudamque materiam, quæ tandèm diuturnitate temporis dissolvetur, & superabitur.

Debent autèm mites ejuscemodi febres tales reverà esse ex sui naturâ, modicum scilicèt, levemque recessum à consueto, & sano statu Corporis inducentes: nam si fortassè mites, & pusillæ forent ex malignâ, venenatâque conditione, quemadmodùm Galenus animadvertit, pusillas febres iniquès quâdoquè valdè malignas esse, certè majus, celeriusque periculum minantur, an quòd internam alicujus visceris inflammationem consequuntur, an etiàm quia corruptionem, & gangrænâ.

Quoniàm verò indiscriminatim dixit Hippocrates frigidos sudores malos esse in febricitantibus, merito dubitari potest, an de sudore quocumquè morbi tempore erumpente intelligere voluerit; an verò de sudore solum in diebus criticis. Et quidèm cum superiori Aphorismo sudoris meminerit certis solum diebus prodeuntis, videtur norasse dumtaxat eum; qui, quo die crisis expectatur, erumpat, ut

exi-

existimat Heurnius. Verùm, non est, ut Aphorif-
 mum, ad hos tantummodò sudores contrahamus,
 cùm & reliqui etiã inter initia febrium compa-
 rentes, si frigidi sint, idipsum prælagiant. Immo
 fatetur Mercurialis rarissimè contingere, quòd ægri
 in principiis morborum multum sudantes, aut non
 periclitentur, aut longã ægitudine non corripian-
 tur. Quin & calidi quoquè sudores lethales esse,
 consueverunt, si ægrum non allevent, & vires dis-
 solvant. Quamobrèm non ideò quia sudores Hippo-
 crates frigidus vituperavit, calidos perpetuò utiles
 putandum, cùm & hi, nisi modum, quantitatem-
 que servant à viribus tolerabilem, atquè universales
 sint, è toto nimirum Corpore manantes, in febrium
 declinationibus, quæ propterea subindè intermittant,
 pessimi quoquè censendi sint. Atqui non semèl vi-
 dimus ejuscemodì frigidos, exitialesque sudores cõ-
 pescuisse diaphoretica alexipharmaca, veluti Anti-
 monium diaphoreticum ritè præparatum, & conve-
 nienti dosi Diascordii Fracastorii commistum, item-
 què Bezoardicum minerale, aut martiale cùm ex-
 tracto ligni aloës, sal volatile viperarum, aquam
 magnanimitatis, spiritum salis ammoniaci dulcem,
 redditum, elixir vitæ, idque genus alia; foris in-
 terea partibus extimis spiritu vini, vel simplici, vel
 cum caphurâ misto: quod planè plerisque para-
 doxum, qui tamèn vel ex ipso Nicolao, ad id *Ro-
 satam novellam* præscribente, discere deberent, quã
 ratione istiusmodi mala tractanda sint.

3. de ex
 cre m.
 cap. 1.

V. prog
 2. 26.
 & aph.
 56. in
 fra

APHORISMUS XXXVIII.

Et qua parte Corporis sudor est, ibi significat morbum esse.

*V. Avic
1. p. cāt
17. 2.*

Sudores in febribus, ut salutare sint, nedum calidi, sed è toto Corpore stillantes esse debent, cum intèr evacuationes universales à Medicis referantur. Quodcumquè igitur particulares sunt ex unâ, vel alterâ corporis parte manâtes, mali putantur ex 2. *prognost.* 26. Damnat itaque illos hic Hippocrates nedum ut causas morbosas, verum etiâ ut signa, ostendentia illam partem, undè effluunt, speciatim affectam esse. Non tamèn hæc cutanea solum intelligenda, quasi verò sudor ex poris cutis erumpens, eâdem curim laborantem designet, sed potius viscera interiùs recondita; quamobrèm è capite profluens, Cerebrum, ejùsque meninges laborare designabit; è pectore verò Pulmonem, & Cor. Nequè insupèr ex illo semèl erumpente, idipsum conjectandum erit, sed ex iteratis, recurrentibùsque sudoribus; Undè experimur eos, qui Cerebro destillationibus obnoxio laborant, in somno circà frontem, & cervicem sudore perfundi, & nares humectiores pati: quâ ratione dicebat Hippocrates 6. *Aphor.* 2.: Quibus nares naturâ humidiores, & genitura humidior, iminùs integrâ sanitate fruuntur: quoniam Cerebrum serositatibus abundat. Oportet autèm sudorem in his spontè prodire, nullâ causâ externâ impellente, puta æstu aëris, exercitiis, hypocaustris; quippè à superabundanti humore necesse est, ut is solum-

mo-

modò erumpat; quamobrèm sicuti egestionès per alvum, aut per vias urinæ spontè habitæ, & plusquam Natura postulat, excedentes, multitudinem humorum ostendunt, eorum præsertim, quæ in venterem occupant: ità paritèr exsudationes particulares adauctæ, atquè alicubi collectæ serositatis indicia sunt. At verò plerumquè in glandulis, quæ innumerabiles per habitum Corporis dispersæ detectæ sunt, serosi isti humores colliguntur, ut præ cæteris prodidit Uvarthonus in sua *Adenographia*: hæ autèm vel cùm à frigore ambientis exprimuntur, vel cùm ab ejusdem æstu attenuantur, & rarescunt, vel cùm adeò turgidæ, ulterioris lymphæ incapaces evadunt, solent sponte suâ illam in sudorem adigere. Atquè hinc obesiora corpora, veluti succiple-na, facilè ex quacumquè levi causâ copioso sudore perfunduntur.

Nequè verò sudor quâ parte erumpit, malè affectam illam solùm indicat, sed eam quoquè, undè provenit. Expertum enim, Caput aliquandò sudare ab affecto Ventriculo, aut Utero, ut in Vertigine sympathicâ, & hystericâ affectione. In his enim non tantùm morbus in Capite, & Cerebro designatur, ubi sudor comparet, sed potissimùm in Ventriculo, in Utero, undè affectum Cerebrum titubat: sic paritèr sudat cervix, & frons ex syncope, inopino timore, Cordis anxietate, aliisque vehementioribus animi pathematis, neutiquàm morbo Cerebrum afficiente, sed Cor; quoniàm ex Corde vehementèr perturbato, sanguis tumultuariè commovetur, & in serositates extillat, caput, & faciem potissimùm perfundentes, ob Imaginatricis conturbatæ vim, molestâque impressionem, à tristi, & injucundo objecto susceptam.

Postremò ejusmodi sudores plerumquè noctu, & intèr dormiendum contingere solent. Compertum enim habemus, eos, qui pectore laborant, vel laxiori, imbecillioriq; capite sunt præditi, per noctem sudare circà partes easdem, in quibus se læsos experiuntur, sensim scilicèt se exonerante Naturâ quibus superfluitatibus opprimitur. Vigilantes quoquè consueverunt nonnulli circà Stomachum, & Ventericulum sudare, cum præsertim multo cibo, immoderatòque potu infarciuntur. Qui prætercà doloribus articulorû obnoxii sunt, solent sæpius ex nullo, vel levi motu in plantis pedum, & volis manuum crassiori humore interdium madescere. Quare pars sudans significabit morbum in seipsa latentem à susceptis ex imbecillitate humoribus, vel aliunde transmissis, vel ibidem aggestis, & ingenitis. Hinc medicamenta ejusmodi humores abscondentia dirigi debebunt tum ad partem ipsam quæ sudat, tum ad eam, quæ sudoris materiam procreat, & suppeditat.

APHORISMUS XXXIX.

*Et qua parte Corporis calor, aut frigus,
ibi morbus est.*

NEdùm à sudore particulatim erumpente latentis ibidem morbi indicia sumere possumus, verùm etiàm ex aliis accidentibus, quæ eidem insueta contingunt; undè ex mutato cutis colore, ex tumore, dolore, alopeciâ, asperitate, & duritie, aliisque, id ipsum conjicere solemus. Notat au-

autem speciatim in hoc Aphorismo Hippocrates sensum caloris, aut frigoris, qui si fortassè in aliqua parte diutius perseveret, nec facilè cedat, eam ægritudine laborantem, designabit.

Et quidèm calor, aut frigus partem affectam indicabunt, si modum, & temperaturam exceſserint, cum recessum arguant à consueto, & naturali: calor etenim alicubi exuperans, sicut & frigus, designant humorem ibidèm collectum hæreſe, qui aut indebitam fermentationem excitet, aut circumeuntè sanguinem retardet, aut consuetam perspirationem impediatur, aut alibilem succum depravet, aliudve præter Naturæ morem agat, quod sensum acuat, vel obtundat; quemadmodum à sanguine restagnante plerumquè accidit, ut in tumoribus. Sed & aliquandò fit, ut partem exsolutam, vel emortuam denunciet, adeoque præsentem, vel imminentem gâgrænam. In his etiàm, qui quartanas, vel tertianas febres patiuntur, frigus molestissimum, quale glaciæ, intèr initia paroxysmorum circa lumbos perſentitur, designans ad easdem partes ejuscemodi febrilem focos pertinere; quemadmodum novissimè demonstravit Franciscus de leboë Sylvius.

Necesse autem est, caloris, aut frigoris excessum ita partibus accidere, ut diutius perseveret; nam si fortassè illicò dispareret, cum non à firma, stabilique causâ procederet, certè vel nullam, vel levem tantummodò partis ægritudinem indicaret, sed solam ejusdem imbecillitatem, quâ obnoxia illa denotaretur perturbationibus subeundis, præsertim ex halitibus, è quibus fugaces ejuscemodi calores excitari solent.

Pari ratione, si fortibus calorificis sensus frigoris desineret, nec liceret latentem in parte

te morbum arguere: etenim non rarò ab æstu aëris immoderato facies plurimùm calere solet, quæ frigidâ ablutione illicò mitescit; & contrâ sæpissimè per hyemem algent manus, pedésque, nullo interiùs latente morbo, quoniàm mòx igne, aliòve corpore calorifico in naturalem, consuetúmque calorem restituuntur. Quare ejusmodi excalefactiones, refrigerationésque, ab internis causis induci debent, nequè ut levis momenti sint, oportet, ut proindè obstant adhibitis extrinsecùs medicamentis, secùs latentem sub cute morbum non indicabunt.

Morbus deniquè ex ejusmodi sensu frigoris, vel caloris, in partibus affectis indicatus, materialis esse debet, nam quemadmodùm dolor non fit nisi à re solvente continuum; ità frigus, & calor in partibus excitatus non sinè aliquo sensu doloris, absquè causâ materiali nequit haberi, putà ab humore sensum frigoris, vel caloris inferre valente. Porò omnes istiusmodi sensationes cum tactu sunt: Tangere autèm, vel tangi, nisi Corpus, nulla potest res.

APHORISMUS XL.

Et ubi in toto Corpore mutationes fiunt, si Corpus refrigeretur, vel rursùs calefiat, vel color alius ex alio oriatur, longitudinem morbi significat.

ETiam ex coloribus in Corpore apparentibus, mòx verò disparentibus, cæterisque mutationibus repentè subortis, atquè evanidis, de morbi cõditione iudicium ferri posse decernit Hippo-

po-

pocrates; & ubi præcedentibus Aphorifmis partem affectam ex sudore, ac sensu caloris, aut frigoris dignoscendam protulit, nunc ex mutationibus Corpori contingentibus, futuri morbi chronici prognosim exhibet.

V. erid
Cels.
lib. 25.
5.

Mutationes ægris Corporibus eventientes quamvis plurimæ esse possint, sensibiliores tamèn, frequentiorésque referuntur, quæ visu, & tactu cunctis innotescunt, veluti excalesfactiones, refrigerationésque, & colorum mutationes, præsertim in facie. Hæ modò cum subindè fiunt, & sæpiùs evariant, malè affectam Corporis, & sanguinis, aliorúmque humorum, constitutionem designant. Sic enim colores, qui naturalitèr Corporibus accidunt, ex sanguine, cæterisq; succis cum sanguine commistis exoriuntur; undè vulgò fertur: *qualis color apparet in cute, talis humor abundat in Corpore*. Ità in statu morbofo, colores varii in cute apparentes varietatem confluentium in sanguinem humorum consequuntur, atquè aded depravatam ejusdem sanguinis habitudinem. Itemquè sicut calor moderatus, conformis, & consentaneus vitæ à sanguine convenienti est, ità ab eodem malè affecto, ac vitiato, variæ, differentésque colorum mutationes proficiscuntur.

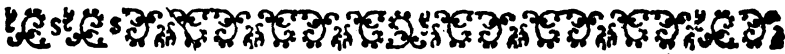
Non tamèn hic intelligendas vult Hippocrates eas Corporis mutationes, quæ sensim, aut progressu temporis ægrotantibus eventiunt, vel certâ solùm periodo, statutoque ordine redeunt, sed subitaneas, repentinas, inordinatas, quemadmodum colligitur ex eodem *lib. de judiciis*, undè hic Aphorismus videtur desumptus. Et sanè: Siquidem mutationes periodum servantes, & per intervalla redeunt, cujusmodi in febribus intermittentibus, in
qua-

quarum initiis cutis friget, & pallet, calet verò, & rubet in augmento, non semper morbi longitudinem portendunt. Quare tunc potius erunt observabiles, cum repente accidunt, & evanescent; ut cum facies E. g. mox rubet, mox pallet, modò livescit; modò flavescit, calet, & friget; quòdque uni parti accidit, contingat quoque reliquis, ac toti corpori, & quidem vel simul junctâ partium omnium extimarum, vel unius post aliam, continuatâ mutatione.

Sed cur hujusmodi repentinæ mutationes morbi longitudinem prænuccient, difficilius est inquisitionis. Et crediderim id ex malâ, variâque sanguinis affectione verisimilius provenire. Cum enim partes acres, acidas, serosas, crassas, exsolventes, coagulantes, aliâsque in se ille suscipit, varias affectiones partibus, quas permeat, imprimat; undè acritudine calorem, & ruborem, acorem, pallorem, & frigus, serositate mollitiem, alborem, & madorem, crassitie nigrorem, tumorem, & hebetudinem, & si fortassè salilaginem contrahat, pruritus, asperitatem, & erosionem partibus inferet. Hinc Hippocrates lib. de ossibus scribit: *laxatis venis, seu potius arteriis, ex corde sunt colores rubicundi, ac lucidi; adstrictis verò virides cum pallore, aut etiâ lividi.* Laxantur autem, aut constringuntur arteriæ, & venæ, prout sanguis acrior, & floridior, vel contrâ acidior, & consistentior evaserit. Modò sanguis, cum varias contrahit affectiones, atque diversorum succorum misturas, certè longius tempus exigit, ut percolatione, secretionéque in emissariis habitâ, in statum naturalem redigatur. Accedit, quòd ex variâ, ac multigenâ sanguinis constitutione viscera Corporis diversimodè quoque afficiuntur, illorûmque

que fermenta vitiantur, quocircà ob differentem eorundem discrasiam, non tam facile potest ægritudo indè deducta removeri, sed in longum tempus necessariò protrahitur; sed & nequè periculo vacabit, si præsertim alia copulentur, quæ illius pravitatem, ac malitiam ostendant, quippè non sine vitæ discrimine fit sæpenumerò morbi lōgitudō: nequè hīc Hippocrates longum morbum attestatus, securum illum, & salutarem est ausus affirmare.

Verùm hæc non ex quacumquè causâ profecta putandum, sed ex infixâ, ac tenacitèr hærente, secùs morbi longitudinem minimè portenderent, veluti si à vaporibus tātummodò provenirent memoratæ colorum mutationes: hæ etenim in affectionibus hysteriis, in morbillorum, ac variolarum eruptionibus, in Renum, & Intestinorum doloribus, sæpissimè accidunt citrà diurnitatem.

APHORISMUS XLI.

Sudor multus ex somno factus absquè causa manifesta, Corpus uti pluri cibo significat; Si verò cibum non accipienti hoc accidat, scire oportet, quòd evacuatione indiget.

Perutili sanè documento admonet hoc Aphorismo Hippocrates, quid ex multo sudore cōjectandum, quidque agendum sit, traditâ causâ immoderatæ istiusmodi sudationis. Undè ad diagnosim ille pertinet, quâ curatio congruentèr institui possit. Verùm sunt hic plura distinctim animadvertenda,

Par. II.

N a

S a

Sudor primùm refertur multus, seu copiosus: quandoquidè salutaris ut ille sit, non parvus, & imperfectus esse debet, sed qui universam causam morbosicam extrà Corpus educat. Jure ergò adnotatur multus, ut exindè ambigere non liceat ab ejus parvitate catharsim judicari necessariam, quæ compleat, quod à sudore fortassis perfici non potuit.

Dicitur inductus ex somno; nam ut superiùs innuamur, sudor salutaris esse debet calidus, universalis, & in somno factus: si modò is calidus, universalis, & copiosus, in somno contingens, non proficit, illius malitia aliundè petenda erit, cum iteratò profluat, & non allevet.

Sed & præterea absquè causâ manifestâ adjicitur: id est, quòd prodeat non ex æstu ambientis aëris, aut hypocausti, nèc ab assumpto medicamento sudorem elicente, nèc aliquam aliam causam, quæ ipsum promovere valeat, sed solum internam, reconditamque, consequatur.

Cùm igitur hæc simul junguntur, sudor autem non semel accidat, sed sæpius repetat, Corpore interea nihilum proficiente, suspicari primùm licebit eum à ciborum, & potuum copiâ provenire, unde tanta ejusdem materia suggeratur: solent quippè partes Corporis, præsertim extenuatæ, aut etiã viribus exsolutæ, statim ab assumpto cibo, dilutiones ejus particulas in suis poris excipere, quibus deindè gravatæ, cum nequeant omnes in sui nutritium transmutare, coguntur in adjacentes glandulas deponere, & mox per sudorem excernere, qui sane desinet assumpto cibo, & potu frugaliore, quantus scilicet satius sit viribus reficiendis, absquè ullo partium gravamine. Si autem sudor multus cibo-

rum,

rum, & potuum copiam non sequatur, planè desig-
nabit ingentem aquei, & serosi humoris colle-
ctionem, quæ omninò evacuatione egebit. Verum-
tamèn sudor si modicus foret languorem potius
Naturæ, vel rariorem cutis texturam argueret, cum
fortassè diutiùs repeteret.

At quo genere evacuationis impurum ejusmodi
Corpus repurgari debeat in Aphorismo Hippocra-
tes non explicavit. Quare licèt presìus intelli-
gì possit, quæ per cathartica peragitur, quibus com-
pactiores, crassioresque succi, à suditionibus relictis,
efficaciùs educuntur; nihilominùs etiàm quæ per
vias urinæ fieri solet, admitti poterit, si præsertim
ad eas vergere videantur, qui excernendi sunt. Nam
quâ ratione crassi humores ad articulos deponendi,
solent non rarò per vias urinarias expurgari, po-
terunt & eadem, qui per cutim omninò excerni ne-
queunt, in Renum ductus transmitti, & evacuari.
Sæpè etiàm expertum est ex stypticiori alvò, laxa-
tis urinæ meatibus, uberius illam profluxisse, cras-
sam, turbidamque, ac multo sedimine saturam. Ve-
rùm tutius semper erit catharticis uti, si non se-
mèl, & vehementioribus, saltèm blandioribus, &
per intervalla, prout res ipsa, & vires tulerint. Ea
autèm ejus porissimùm sint generis, ut simul inci-
dant, & attenuent, referantque conditionem hydro-
ticam, aut phlegmagogam.

Nequè verò hic reticebo quod jam pridem ite-
rato usu cõperi, contumaces morbos, atquè recõditas
morborum causas, in penitioribus Corporis partibus
hærentes, tutò, salubriterque fugari, & quod admirabi-
liùs, absquè ullâ multoties evidenti evacuatione, bicipi-
piti pulvere nostro, ex cerussa stibii Salæ, & nitro ex
lotionibus ejusdem elicitò, atquè ad plures dies ex-

hibito, doſi tamèn variâ pro Corpori, & ætatum di-
verſitate. Mirum enim quàm efficacitèr omnes iſtiuf-
modi ægri tudines depellat, quæ cætero qui aliis cu-
juſvis generis medicamentis obſiſtunt. Verùm in
illius præparatione diligens, & ſagax artifex expo-
ſtulatur, ut res ex voto ſuccedat.

APHORISMUS XLII.

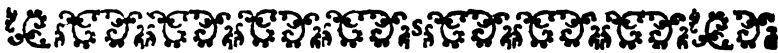
*Sudor multus calidus, vel frigidus, ſemper fluens, frigi-
dus magis, calidus minus, ſignificat morbum.*

Sudorem quoquè hic multum, ſeu copioſum,
ſemperquè fluentem conſiderat, illumque ait
omninò morbum indicare, leviorè tamèn,
ſi calidus, graviorè, ſi frigidus ille ſit. Equidèm mo-
dicus ſudor utpotè levis momèti ab Hippocrate par-
vipenditur, veluti levem quoquè cauſam designans;
at verò abundans, & perpetuò profluens, non ſe-
mèl ſcilicèt, aut unico die, præſertim critico, ſed
totâ morbi duratione cõtingès multitudinem ſimul,
& malitiam arguit, quæ saltèm diuturniori tempo-
re emendari poterit: Pravitatem autèm ſignificabit
majorem, vel minorem, prout frigidus, vel calidus
ille fuerit; nàm calidus tenues, mobilèſque humo-
res designabit, qui faciliùs exſolvi, & expurgari
poſſint; frigidus verò, craſſos, & conſiſtentes, coctio-
nis longè difficilioris. Quamobrèm non *magis, &*
minus legendum exiſtimant Fuchſius, & Heurnius, ut
Leonícenus vertit, ſed *majorem*, ſeu longiorem mor-
bum, & *minorem* ſeu breviorè.

Conſideratur præterèa hic ſudor è toto Corpore

ma-

manans, non verò ex aliqua tantùm parte. Ità enim meliùs nectitur Aphorismo præcedenti: nam de sudoribus particularibus antea verba fecerat. Quamquam nil repugnat, ut etiàm aptari possit sudoribus ab unâ, vel alterâ parte erumpentibus; eundem sicut se habet sudor universalis ad totum Corpus, ità sudor particularis ad speciales Corporis partes, ideoque sudor multus, sive frigidus, sive calidus semper fluens morbum omninò magnum indicabit, vel dignitate partis affectæ, vel symptomatum magnitudine, ac sævitiâ, aut curandi difficultate. Hinc omnis sudor bonus, calidus est; ac verò non omnis sudor calidus, bonus est, nisi alia conjungantur, quæ sudoris bonitatem attestentur, ut præsertim, si in declinatione morbi fiat, præcedentem coctionem subsequatur, feratque deinceps ægri levamen, ac morbi, causæ morbificæ, & symptomatum abolitionem.

APHORISMUS XLIII.

Febres quæcumque non intermittentes tertio die fortiores fiunt, magis periculosa. Quocumque autem modo intermiserint, periculum abesse significant.

Orditur nunc Hippocrates accidentia febrilium, quidque boni, aut mali ex illarum accessionibus, ac progressibus prælagiri possit, pluribus Aphorismis edocet. Primum autem illarum, continuitatem, atque intermissionem memorat, atque intermittentes periculo vacare, continuas verò, & præsertim tertio quoque die ingravescentes, pericu-

*V. etiam
in conc.
prænot.
ubi: Fe-
bres cõ-
tinua
per ter-
tium
augescit
res pe-
riculo-
sa.*

riculosas magis, magisque fieri, quo graviores, validioresque fuerint.

Omnes itaque febres cōplectitur, cūm dicat *quacumque*: quo nimirū nullam excipit, modō non intermittat. Dicuntur autē non intermittere, cūm ægrotum nunquā febre vacantem deserunt, licet magis, vel minū excrucient, prout magis, minusve ad augmentum accesserint, in quo omnia symptomata vehementiora sunt. Has febrium species Græci consueverunt *synochas* appellare, idēst continētē affligentes, non quōd suis quoque temporibus particularibus careant, sed quia ægrum nunquā immunem relinquunt, quamvis pro varia materiæ morbificæ motionē, modō incipiant, modō augeantur, aut stent, modō deniquē in declinationem vergant, quam nondū absolutam aliā accessio febrilis excipiat, cum iisdem omninō molestiis, ut prius; sed & non rarō tertio quoque die vehementiū adoriuntur, & affligunt.

At quænam sint ejusmodi febres continuæ tertio quoque die vehementiū affligentes, controvertitur apud Expositores. Fuchsius semitertianas interpretatur, græcè *bemitritæos*, de quibus Hippocrates *1. epidem. constit.* 1. hæc habet: *Febres horrida, continua, acuta, omninō non intermittentes; forma autē erat semitertiana, uno die leviores, altero verō gravius invadentes, & in summa acutiores evadentes.* Hinc duas statuunt exigi conditiones in febre semitertianā, ut nimirū continua, & acuta sit, itemque horrida, & alternis diebus gravius affligens: quas ut Galenus eidem aptaret, semitertianam fecit febrem compositam ex tertiana intermittente, & continuā quotidianā: hāc enim ratione inquit simul horridam fieri, tertiis quibusque diebus

2. de
differ.
febr. c.
8.

bus ingravescentem, & continuam, atquè acutam.

At crediderim voluisse hic Hippocratem eas febres memorare, quæ græcè *Tritæophyes* appellantur, tertianarum naturam referentes. Harum quoquè meminit Galenus 2. *de differ. febr. cap. 2.* vocatq; tertianas extensas, quæ scilicèt de uno in alterum diem adeò protrahuntur, ut antequàm prior accessio desinat, nova per triduum subingrediatur. Tritæophyes ergò istæ febres, præterquamquòd suâ naturâ molestissimæ, cùm continuæ sint, & de tertio in tertium novis sempèr accessionibus recurrentes, solent etiàm gravissimis symptomatibus stipari, quæ procedentibus paroxysmis magis, magisque increbrescunt: quamobrèm prælanguidi redditi ægrotantes facillimè succumbunt; jure igitur in Aphorismo referuntur periculosiores.

V.2 in
6. epid.
23.

Verùm quomodocūquè intermittētēs periculo vacare, quâ ratione adjectum sit, non omninò benè constat; cùm apud plerosquè gravissimos Auctores habeatur, ab intermittentibus febribus ægrotos periisse, & non sinè nota malignitatis; quamvis à Galeno proditum sit *in comm. istius Aphor.*: *Sola illa, quæ in quietem febre vacantem desinunt, periculo carent, etsi vebementissimam, & valdè longam habuerint accessionem. Non absquè ratione autem eas, quæ in quietem febre vacantem desinunt, esse absque periculo, inquit, ut quæ non ex inflammatione aliqua, nequè ex maligna humorum putredine occasionem habeant: neutra enim harum ad quietem pervenit febre vacantem.* Attamèn non desunt, qui vel omninò falsum, vel non perpetuò verum hunc Aphorismum asserant, præsertim quia citrà inflammationem, & absquè humorum malignâ putredine continuæ, & periculosæ febres observatæ sint, imò

exi-

exitiales, & malignæ sæpè sæpiùs videantur cum intermissione, ut de Hermocrate scribit Hippocrates 3. *epidem. agr.* 2., qui licet pluriès à febre liber visus fuerit, nihilominùs vigesima septimâ die mortuus est.

At estò hæc à quibusdam opponantur, hæud tamèn rationabiliter evinci poterit, febres reverà intermittentes periculosas esse, ni priùs successu temporis in continuas permütentur. Per id enim, quòd verè intermittunt, periculo vacant, undè ut periculum minentur, continuæ fieri debent. In quacumquè cujuslibet accessionis intermittentium febrium declinatione febrile fermentum, veluti sanguini extraneum, repurgatur, & expellitur, vel per sudorem, vel per dejectionem, aut vomitum, vel per urinam, vel saltèm insensibilitèr mediâ transpiratione: cumque mors contingere nequeat absquè proximâ, & continuatâ sanguinis, & cordis læsione, quâ utriusque motus interrumpatur, fit proinde, ut cum febris intermissione illa haberi nequeat.

Quæ verò febres referuntur intermittentes, & mortem attulisse, reverà intermittentes non fuerunt, vel continuæ mòx evaserunt. Et quidèm sunt, quæ remissionem, declinationèmq; subeunt, non tamèn omninò desinunt, sivè ad quietem febre vacantem perveniunt, undè apparentèr solùm videntur intermittere, quemadmodùm Hermocrati accidit, qui visus est à febre immunis, sed reverà febricitabat, idque ex eo potissimùm, quia numquàm symptomatibus fuit vacuus, ut benè etiàm observat Mercurialis *hoc loco*, undè de non legitimâ, & verâ intermissione suspicari jure possumus; quin & sæpè sæpiùs absquè ulla evacuatione, vel manifestâ causâ, perfectè declinasse non licet credere.

Sunt

Sunt præterea quæ primùm intermittentes, deindè transeunt in continuas, ut cùm fermentum febrile antea extraneum sanguini, deinceps intraneum evadit, aut ex malâ sanguinis habitudine, aut ex viscerum discrasia, undè perpetim sanguis inficiatur, contrahâtque simile vitium, quod aliundè suggereretur. Sic aliquandò acidum ex Pancreate sanguini suggestum, ita illum succedentibus paroxysmis viciat, ut nedùm acorem imprimat difficultè feceribilem, verùm etiam eundem reddat concrefcentem, undè febres simul continuæ, & malignæ.

Sed dubitari potest, an Hippocrates hunc Aphorismum voluerit intelligendum de omnibus febribus intermittens, ut nimirum illæ vî solùm intermissionis periculo vacent; an verò solas tertianas expresserit, cùm earum dumtaxat, quæ tertio die fortiores sunt, in priori Aphorismi parte meminerit. Et quidè probabile videtur excipere voluisse solùm tertianas febres quomodolibet intermittentes: etenim hâc ratione exceptio memorata in secûda parte Aphorismi responderet adamussim generali assertioni primæ. Verùm quia febres istiusmodi periculo vacare dicuntur, uti intermittentes, procul dubio parum intererit, an tertianæ, quotidianæ, vel quartanæ sint, dummodò intermittant, & ægrum febre vacantem deserant. Febres siquidè omnes à periodis desumptæ, possunt ab uno, eodèque humore diversimodè tamèn affecto exoriri, ut aliàs à nobis est ostensum. Quare eas periculo vacare putandum non à conditione peccantis humoris, qui idem in omnibus esse potest, sed ab intermissione; Quamvis tertianæ cæteris semper securiores hoc Aphorismo notentur, cùm intermiserint, fortè quia cæteris breviores. Cæterum dicuntur intermit-

tes febres periculo vacare, secluso quocumque alio morbo, cum quo illæ copulari possunt: quippe quartanæ febres, cæteroquæ tutissimæ, ubi intermiserint, si cum obstructione, & scirrho Lienis conjungantur, lethales esse consueverunt, sicut pariter tertianæ cum Ictero, ac Jecinoris tumore, & quotidianæ cum Ventriculi languore, fluxuque cæliaco; Idipsum de cæteris dicendû. Porro quò tempus intermissionis longius fuerit, eò febris securior fiet: habet enim Natura, quò melius seipsâ reficere valeat,

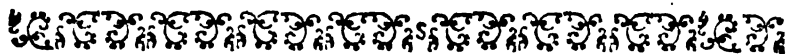

APHORISMUS XLIV.

Quos febres longæ exercent, iis tubercula, vel labores in articulis fiunt.

FACTâ distinctione febrium quarumcumque in acutas, & chronicas, quemadmodum illæ solent sæpissimè per sensibiles evacuationes terminari, potissimum verò per sudores, urinam, ac dejectionem, quoniàm excitantur ab humoribus auxiliioribus, & facilè mobilibus; ità istæ potius per abscessus desinunt, quòd crassi, tenacésque humores difficiliùs extrâ Corpus per consueta emissaria queant expurgari. Hinc Hippocrates eos, hoc Aphorismo, prædicit, qui longis, ac diurnis febribus laborant, in tumores, & articulorum dolores incidere, quo tempore declinationem attigerint. Humores enim in his febribus, tum ex crassitie, & ineptitudine ad motum, tum ex imbecillitate Naturæ, quæ tantâ diurnitate debilis evasit, nequeunt nisi in articulos decumbere, ut antea quæ

què monstratum est; undè postmodùm labores, & dolores accidunt. Tubercula verò licèt in articulis paritèr non rarò oboriantur, nil tamèn prohibet, quia etiàm in reliquis partibus, præsertim adeno-
sis, erumpant, ubi facilè ejusmodi humores adhæ-
rescunt, & in tumores attolluntur. Hinc tubercu-
la non ad articulos referenda putat Cardanus, & Fuchsius Aphorismum legendum esse arbitratur cum particulâ disjunctivâ *vel*, statuit tubercula ad totum Corpus, labores verò, seu dolores ad articulos per-
tineant. Verùm quâ de causâ longis febribus hæc accidunt docet Hippocrates Aphorismo sequenti.

APHORISMUS XLV.

*Quibus tubercula, vel in articulis labores, ex febri-
bus accidunt, ii pleniore utuntur cibo.*

Explicat hoc Aphorismo Hippocrates quibus tubercula, vel in articulis dolores ex febri-
bus accidunt, eos nimirum, qui pleniore utuntur cibo, à febribus evasi. Quare de convalescentibus post febres diuturnas, dictum exponunt cum Galeno Fuchsius, & Cardanus: nèc absquè ratione; siquidèm remanent ab his febrientes multum languidi, & extenuati, proindequè partes diu alimento depauperatæ, mòx uberius pastæ, facilè ob debilem concoquendi facultatem pravis, atquè indigestis succis opplentur, qui deindè ad glandulas Corporis, vel ad articulos depositi, abscessus, tubercula, & dolores articulorum excitant. Hæc eadem ratione experimur à diuturnis ægri-
tudinibus sanatos, plurimum famescentes, nèc tamèn benè ci-

hos conficientes, excrementorum pluralitate, obstructions incurrere, aliâque hujus generis mala. Nequè verò poterunt aliundè hæc acciderè; etenim qui ex febribus convalescunt, post evictam, expulsamque causam, vindictos esse oportet; si ergò non ab humoribus, qui febrim excitarant, nèc à reliquiis eorundem tubercula, & labores articulorum pendere possunt, quippè eos expulsos credere est, si febris desit; procùl dubio à copia ciborum, & ab excrementorum indè emergentium superfluitate tubercula, & articulorum dolores exoriri putandum. At verò pro varia excrementorum, sive ad cutim, sive ad articulos, motione, depositioneque, modò articularii dolores, modò tubercula excitabuntur, ut etiàm superius animadversum est.

APHORISMUS XLVI.

Si Rigor incidat, febre non intermittente, aegro jam debili, lethale est.

Rigor ut in febribus sit salutaris, sequentem opus est ut habeat intermissionem, seu quietem omninò febre vacantem. Si enim exindè febris non intermittat, nèc ægrum immunem deserat, certè mali morbi testimonium erit, & ingentis pravitatis indicium, ut latius à nobis *Aph. XXIX.* est ostensum. Si præterea ægrum debilem invadat, lethale signum omninò erit, ut hic ab Hippocrate indicatur.

Advertit autèm, & rectè Galenus; aliud quid referre verbum *inciderit*, àc *incidat*: *Inciderit* enim unum significat *Rigoris insultum*; *incidat* verò, plures.

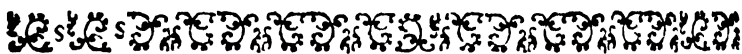
Un-

Undè Rigor hoc loco notatus, non erit qui semel contigerit, sed qui pluriùs repetierit. Plurimum namquè affligitur æger à Rigore ob vehementem totius Corporis concuſionem, per quam vires infringuntur, & univerſa membra delaxantur, quæ ſanè incommoda, niſi febris intermiſſione, reſtauratis ſcilicèt viribus, compenſentur, graviſſima exiſtimandæ ſunt. Quod ſi præterea aliqua evacuatio rigore ſubſequatur, quæ nullam faciat intermiſſionem, propter utrumque diſſolvi hominem par eſt, tum quia in imbecillis ferre non poteſt rigoris agitationem, tum quia ab evacuatione diſſolvitur. Si verò ſolus accidat rigor, nulla evacuatione ſubſequenti, utroque modo caſus caret bonitate, nam tanquam cauſa mala vires hominis tentat; & malum ſignum erit, illius indicans imbecillitatem, quæ ſolita erat noxios humores in rigoribus evacuare, nunc verò hoc non poteſt efficere, Haftenùs Galenus.

Inſupèr animadverſione dignum eſt, quod verbū *incidat* non ſignificat Rigoris repetitionem à principio habitam, ſed vel in augmento, vel in ſtatu contingentem, cum antea febris abſquè rigore invaſerit; undè *incidat* perindè eſt ac *ſuperveniat*, ſive caſu, & ſine ullà cauſà rationabili contingat. Porro ita ſit, ut ab humore maligno, & irritante, non verò à Natura, quæ cauſam morbificam adoriatur. Rigor excitetur; undè meritò Galenus illum vituperat, & veluti cauſam malam, vim, facultatèmq; Corporis lædentem, & uti ſignum malum ejuſdem indicans imbecillitatem, idque potiſſimum, quia febris non intermittit.

Quoniam verò Hippocrates inquit in ægro debili ejuſmodi Rigorem lethale ſignum eſſe, videndum quam imbecillitatem intelligat, partis ſcilicèt natu-

talis, vitalis, an animalis. Et quamvis de omnibus exponi possit, cum unaquæque in ægrotantibus mala sit, & à singulis benè constantibus salutis spes affulgeat, juxtà ac idem auctor scripsit 2. Aph. *Mente constare, & benè se habere ad ea, que offeruntur, bonum; contrà verò malum.* Nihilominus specialius vires vitales attenduntur, quibus Natura pugnam cum morbo sustinet. Parùm autem refert an debilitas absquè causâ manifestâ contingat, an etiàm aliquam evacuationem, aut extremam in diam consequatur, modo talis sit, ut Naturam intendendo impotentem effecerit. Cæterùm de Rigore legi meretur idem Hippocrates lib. I. de morbis, & Cardanus in comm. istius Aphorismi.

APHORISMUS XLVII.

Excreationes, in febribus non intermittentibus, livida, cruenta, fatida, & biliosa, omnes mala. Sed si prosperè excernuntur, sive per alvi excretionem, sive per urinas, bona. Si verò aliquid eorum, que non confert excerni, per hæc loca excernitur, malum.

STatim in ipso limine commentarii incusat Galenus Hippocratem prolixitatis, asserens potuisse sententiam hanc dici compendiosius; Sed necdum is à Cardano defenditur, verùm inscitiaz potius ipsemet Galenus insimulatur. Etenim Hippocrates excreta in febribus trifariam hinc considerat, examinata primùm illorum naturâ, deindè excretionis modo, postremò successu. Excreta siquidè præter Naturæ morem semper reipsâ mala sūt: quæ

quæ facile educuntur, bona; difficultèr verò mala: & demùm si exindè levetur æger, atquè in meliùs proficiat, bonum; contrà, malum. Aphoristicam hanc proptereà sententiam ità exponit Cardanus, ut excreationes in febribus non intermittentibus qualitercumquè pravæ fuerint, seù colore, seù odore, seù substantiâ, seù permistione, alitervè, malum significant, itemquè si difficultèr prodeant, & absquè levamine, secùs bonæ erunt. His adjici quoquè debet locus, per quem fiunt, quemadmodùm ex textu deducitur; nam si per loca consueta, & conferentia habeantur, bonum; per aliena verò, & insueta, malum.

Quâvis insupèr Hippocrates retulerit excreationes speciales per alvum, & vias urinæ, qui debuisset generalioribus Aphorismum describere, ut objicit idem Galenus; implicitè tamèn continentur sub his quæcumquè evacuationes. Mos enim Hippocratis est, sub speciali cujuscpiam exemplo generalem proponere doctrinam. Sed & voluit is quoquè universas evacuationes cum particularibus cõparare, pendentes ex affectionibus similiter universalibus ad particulares relatis: quoniàm ut benè idem Cardanus *specialia signa in morbis universalibus, & universalialia in morbis specialibus, non significant bonum, nequè salutem. Undè excreationes in febre non sunt bonum signum, sicut nèc urina in morbo laterali, sed sunt signa impertinentia.* Hæc pro Hippocrate adversùs Galeni calumnias ex Cardano. Nunc sensum Aphorismi aperiamus.

Memorat Hippocrates excreationes, seù per os expurgationes, in febribus, veluti evacuationes particulares nihilum facientes in febrientibus, in quibus commendabiles solum sunt universales. Illæ etc.

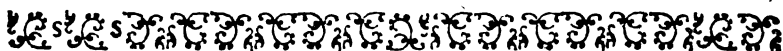
nim

nim veluti non pertinentes, nec facientes ad rem, causamque morbosam, malæ censendæ sunt, & præsertim si fuerint lividæ, cruentæ, fætidæ, & biliosæ, quippè quæ incongruentes simul, & ineptæ, quoniam lividæ, cruentæ, fætidæ, biliosæ. Nam lividæ, & fætidæ, corruptelam; cruentæ, & biliosæ, sanguinis vitium, & vasorum laxitatem, aut erosionem arguunt. Hæc autem si continuè febricitantibus accidant, pessimam in sanguine diathesim, & in visceribus pectoris, aut capitis gravem indicant affectionem.

Veruntamen quæ ex propria substantia, aut conditione excretaiones malæ sunt, poterunt aliquando bonitatem participare, si prosperè, & faciliter prodeant. Nequè verò hæc solum, sed præterea quæ per alvum, & vias urinæ contingunt, bonæ erunt, si modum servaverint Naturæ convenientem, putà absquè dolore, aut anxietate, & sinè ullo virium dispendio. Etenim quamvis excrementa alvi, & vesicæ pravam referant conditionem, si tamèn commodè, & absquè molestia egerantur, salutaria sunt, expulsâ nimirum causâ morbosâ. Contrâ verò oberunt, si Naturam potiùs lacessant, & crucient, viresque labefaciant: quod autem benè prodeant, argumento erit *colitio*, & *bona tolerantia*, inquit *in comm.* Galenus; *atquè cum his, & morbi species, & tempus anni, & regio, & ætas, & natura agentis.*

Concludit demùm Hippocrates: *Si verò aliquid eorum, quæ non confert excerni, per hæc loca excernatur, malum.* Quibus admonet malam, & perniciosam esse evacuationem per has vias eorum, quæ excerni non debent, veluti chylus, sanguis, vel alius ab illo, qui morbum faciens, debet evacuari; nam

nàm quemadmodùm expellenda si retineantur nocent, ità retinenda si egerantur, non proficiunt: quod planè intelligendum nedùm de substãtia rei excretæ, sed etiàm de qualitate, & tempore excretionis. Undè sex universim sempèr sunt in quacumquè evacuatione consideranda, substãtia, & natura rei, quæ excernitur, nùm sanguis, chylus, pus, caro, vermis, lapis: Qualitas rei excretæ, nùm calida, frigida, benè, vel malè olens, mordax, falsa, acida, tenax, aut fluida, alba, vel nigra: Quantitas, nùm moderata, vel immoderata, servatã præsertim proportione cū morbo, & causa morbosas: Tempus, nùm costã, vel crudã materiã, intèr initia, aut in declinatione morbi. Locus, an per loca consentanea, & consueta Naturæ, an verò per dissentanea, ut si fæces per os, non per alyum. Modus demùm, nùm cum dolore, anxietate, vel sinè ullã molestiã, nullòque negotio. Hinc facilè quispiam, conjectabit nùm utilis, salubrisque sit, an perniciofa evacuatio, undecumquè illa prodierit, quemadmodùm hoc loco Hippocrates edocere visus est.

APHORISMUS XLVIII.

In febribus non intermittentibus, si partes exteriores sint frigida, interiores verò urantur, & sitim habeant, lethale est.

IN hoc Aphorismo interitus præfagitur his, qui febre non intermittente laborâtes frigent exteriùs, interiùs verò æstuant & sitiunt. Et quamvis ferè omnes Interpretes id accidere fateantur febribus

Par. II.

P p

bus

bus ardentibus malignis, veluti lipyriis, quarum proprium est ingenti siti ægrotantes cruciari, & æstu immodico exurere, non tamèn cæteris quoquè febribus idipsum quoquè evenire posse negandum, si internam inflammationem consequantur. Verùm necesse est febres hæcè continentè affligere, cum ejusmodi accidentia nequeant cum intermittentibus conjungi, ut prudentè ab Hippocrate est animadvertum, fuitque paritèr notatum à Galeno *comm.* 43. *hujus*, qui intermittentes febres nèc ab interna inflammatione, nèc à maligna humorum putredine oriri posse docuit.

Ut autèm hæc interitum portendant, non satis est ægrotantem interiùs uri, atquè ingenti siti cruciari, sed etiàm necesse est exteriora frigere: quipè viscerum internorum æstus ab inflammatione procedens sanguini circumeunti impedimento est, imò signum est manifestissimum remorantis sanguinis, qui nonnisi ab acido figente restagnat, adeoque non solum frigus extimis partibus incutit, verùm etiàm gangrænâ internam inducit, uti sectionibus Cadaverum pluriès innotuit.

Sed & Erysipelas non rarò interiores partes occupat, undè æstus, & sitis ingens. Quemadmodum enim partes cutanæ erysipelate sæpèpiùs affici solent, & quandoquè etiàm erratico; ità internæ, præsertim Pulmo, Diaphragma, Jecur, aliæque pari modo erysipelate infestantur, ut proptereà multos in praxi ejuscemodi molestiis vexatos, cum inquietudine, anxietate, linguæ scabritie, hoc maligno genere ægrotantes suspicari liceat; undè postmodum fit, cùm non sempèr suppurationes consequantur, cùm deinceps isti convalescunt, resolutâ nimirum insensibilitèr materiâ, quemadmodum externo ery-

sipe-

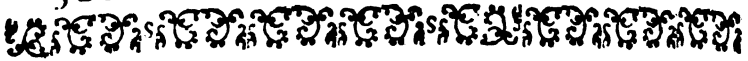
lipelati contingit. Porrò erysipelata interiùs proge-
nita nedùm admittit Galenus *in comm.*, & *alibi*,
sed etiàm Aëtius, qui prætereà *lib. 5. cap. 89.* ex
diversis partibus erysipelate affectis, varias quoquè
februm ardentium species distinguit; undè *lipyriam*
appellat, quæ fit ex erysipelate in Ventriculo, *Ty-*
phodem, quæ in Jecore, & *Crymodem*, quæ in
Pulmone. Hippocrates etiàm *5. Aph. 43.* meminit
erysipelatis in Utero, itemquè erysipelatis in Pul-
mone *2. de morbis*, undè ab exterioribus ad inte-
riora idem verti, malum scripsit *6. Aph. 25.*, ab
interioribus autèm ad exteriora bonum.

*V. etià
Gal. 7.
Aphor.
42.*

*Idem
p. de
morbis.*

Adjecit in textu Hippocrates sitim, veluti sym-
ptoma omninò cum febre ardente conjunctum, si-
quidèm duo referuntur signa illius pathognomoni-
ca, calor exurens, & ingens sitis. Verùm credide-
rim functum etiàm futurum eventum ex solo inter-
norum viscerum æstu, atquè extimarum partium re-
frigeratione. Sitis autèm sive adsit, sive desit, nil
quidpiam perniciosi detrahet, aut addet: equidèm
si adsit, ardorem viscerum confirmat; si verò desit
eorumdem stuporem, & gangrænam arguit. Atquè
sitim fortassè adjunxit Hippocrates veluti signum,
quo internarum partium æstus patentius possit in-
ternosci, non tam ex sensu ipso, quo sæpè istius-
modi febrientes carent, quàm ex linguæ scabritie,
& ariditate, quæ in his numquam abest.

APHORISMUS XLIX.

In febre non intermittente si labrum, palpebra, vel supercilium, vel oculus, vel nasus pervertatur, vel non videat, vel non audiat, jam debili existente Corpore; quidquid horum evenierit, mors proxima est.

TRadit, & hoc alio Aphorismo Hippocrates imminentis exitii signa in febricitatibus, desumpta ex læso sensu, & motu animali, atque adeò ex hebetatis organis in id concurrentibus, hisque potissimum quæ Cerebro sunt proximiora, ac visui, & auditui sunt destinata, atque ex contractis partibus. ad labia, & palpebras spectantibus.

Et quidem hæc febre non intermittente laborantibus si acciderint, instantis interitus indicia esse testantur, nam si fortassè inter initia paroxysmorum intermittentium febrium eveniant, quo tempore per rigorem, horroremque universum Corpus concutitur, nil damni timendum foret; febre enim intermittente, illa statim desinerent; neque verò tam facile est ejuscemodi symptomata intermittenter febribus per rigorem, aut horrorem evenire, & diutius perseverare.

Animales autem operationes hic speciatim læsas memorat, & tum quæ ad motum, tum quæ ad sensum pertinent, contorsionem nimirum, seu contractionem labii, palpebræ, supercilii, oculi, vel nasi, atque hebetudinem visus, & auditus. Conspiciunt enim ejuscemodi contractiones vitia Cerebri,

&

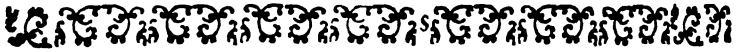
& nervorum, indequè derivantis liquoris, qui fibras nerveas irroraturus, acritudine potius, atquè infensâ conditione vellicat, & compungit, undè convulsionem manifestam parit in partibus proximioribus, & Cerebro attiguis. Solent etiâ non rarò nervi, & Cerebri meninges phlogosi, aut erysipelate corripì, ut proptereâ potius proximiores, quàm remotiores partes contorqueantur. Idipsum quoquè arguit læsa videndi, atquè audiendi facultas, cum perceptiones, sensationesque quæcumquè, ut fiant, ad Cerebrum per nervos referri debeant.

Verumtamèn ægro jam debili hæc accidere oportere animadvertit, quandoquidè perfractis viribus vitalibus, læsiones istæ partis animalis omninò erunt inemendabiles, nequeunte scilicèt Naturâ per sanguinem operationum Animalium vitia corrigere, atquè in pristinum vigorem restituere. Symptomata autèm virium languorem comitantia, aut consequentia, sempèr cæteris pejora sunt, & mortem mòx futuram portendunt, succumbente nimirum, violentiæ morbi Naturâ.

Ne quis autèm putaret symptomata isthæc partè animalem læsam indicantia junctim esse intelligenda, advertit postremò Hippocrates, unumquodquè illorum satis esse ad exitum lethalem prænunciandum, cum ad virium vitalium languorem, quæcumquè animalis operatio læsa si consequatur, naturam omninò labefactatam, ac summè fatiscentem designet. Itaque debilem ægotantem in operibus vitæ, præsertim pulsu, nullo negotio è medio tollunt, & è viventibus cripiunt quæcumquè aliæ partis animalis læsiones etiâ in externis sensibus, si ab internis profisciscantur. Cæterum de tempore

pe-

nequidè verbum fecit Hippocrates, quoniàm quandocumquè prodierint, sempèr mala sunt, quamvis plerumquè in augmento, aut statu febrium universali comparere soleant, & lethum afferant.

APHORISMUS L.

Ubi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, lethale.

PRæcedenti Aphorismo læsas in febricitantibus partis animalis operationes tum ad motum, tum ad sensum pertinentes adnotavit Hippocrates, nunc eas considerat, quæ organis spiritalibus debentur, nempe respirandi difficultatem cum delirio conjunctam, hancque exitiosam quoque pronunciat, si febrem non intermittentem consequatur. Difficultas autem respirandi hic ab Hippocrate memorata, non quæcumquè, & levis solum, per intervalla recurrens, sed gravis, & continens intelligitur: quippe illa ferè sempèr febres acutas committatur, etiàm intermittentes, saltèm intèr initia, aut cum increverint, sed citrà periculum, quoniàm his remittentibus desinit. At verò, quæ hic considerata proponitur in febre non intermittente, perseverans esse debet, quæque nedùm statis horis invadat, sed quousquè febris duraverit, ægrotum continentèr afficiat. Porrò hæc accidit febricitantibus non ex sola febris conditione, quæ plerumquè respirationis usum depravat, ob novi sempèr, recentisque Aëris indigentiam, sed potissimùm ob maximam in Pulmonibus sanguinis exagitationem, fer-

mentationem, & phlogosim, quæ non rarò etiã crysipelatodem inflammationem arguit, Pulmonibus ipsi, & Cordi summoperè insensam, à qua paucissimi sunt, qui mortem effugiant.

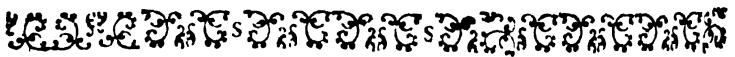
Respirandi difficultati adjicit Hippocrates delirium, ut propterea hæc duo juncta voluerit. Ex ambabus enim, vitali scilicèt, & animali potentiã læsis, mortem præmonstrari animadvertit. Et quidèm, cùm utrūquè in febribus non intermittentibus jungitur, internam indicat inflammationem, potissimum pulmonis; undè respirandi difficultas velut consequens inflammationem, esset quodãmodò causa delirii. Sed & inflammatio diaphragmatis id ipsum afferre potest, cùm illud arteriosum, & nervosum viscus sit, ac principale respirationis Instrumentum, quamobrèm ipso inflammato & respirandi, & ratiocinandi vis, atquè facultas, sæpissimè læditur; quinimò Antiquis sempèr putatum, delirium quodecumquè sympathicum, & interruptum ab una, & sola diaphragmatis inflammatione proficisci: quod tamèn non omninò verum, ut latè ostendimus in nostra praxi *capite de phrenitide*.

Verùm cùm plures difficilis respirationis differentias retulerit Hippocrates 6. *epidem, sect. 2.* sub illis verbis: *spiritus pravi, crebri, magni, rari, hic quidèm tardus, ille verò velox*. Jure dubitari potest, quam hic specialius notatam ille voluerit. Et acutè quidèm Fuchsius, si hæc, inquit, duo symptomata, difficultas spirandi, & delirium conjungantur, necesse erit Hippocratem interpretari de magna & rara spiratione, quòd scilicèt illa propriù sit delirii symptoma, quemadmodùm in prognosticis disertè iis verbis testatur: *magnus spiritus, & ex longis intervallis, delirium declarat.* Et mòx ratio.

1. *pregn*
27.

tionem assignans subdit: quippè ambo hæc, magnitudo scilicèt, & raritas spirationis, veluti oblitæ actionis pathemata sunt. Si verò sensim de difficultate spirandi loquamur, delirio amoto, tunc hæc ipsa, proptèr mala, quæ instrumentis spirationi inservientibus accidunt, & quæ à Galeno in *comm.* recensentur, evenire solet, velox, & crebra crit. At verò concludit, hæc duo symptomata in hoc Aphorismo conjungit Hippocrates, atque esse lethalia, quod nimirum, & Cerebrum, & Instrumenta spirationis læsa esse significant.

Sequitur autèm Pulmonis, aut Diaphragmatis inflammationem Cerebri commotio, & delirium, non tam proptèr nervos mutuò communicantes, quam ob arterias, & medio sanguine, qui suâ per inflammationem contractâ acritudine, Cerebrum vellicat, atquè ad depravare operandum laceffit, ac disponit, ut aliàs à Nobis demonstratum est. Ceterum hæc nonnisi febres continuas comitantur, proindè scriptum; *ubi in febre non intermittente*: hæc enim delirium propriè intèr sua symptomata non admittit.

APHORISMUS LI.

In febribus abscessus, qui ad primas judicationes non solvunt, longitudinem morbi significant.

QUamvis Hippocrates simpliciter dicat in *Febribus*, tacitè tamèn subintelligendum *productis*, ac *protractis*. Etenim, ut superius animadversum, istæ sæpè sæpiùs per abscessus

sus judicantur. Cum autem superveniens abscessus illas non terminat, diuturniores futuras significat, nondum scilicet universam febrium materiam ad habitum Corporis sepositam, sed crassiori, compactiorique adhuc interius hærente, quæ febrim in longius protrahit.

Quoniam verò abscessus morbi longitudinem significare dicuntur, qui ad primas judicationes non solvunt; jure propterea dubitari solet, quid pro illis intelligere voluerit Hippocrates. Sed bene Fuchsius ex græco codice interpretatur, qui in primis diebus judicatoriis contingunt; at non primam aut secundam septimanam, cum febres istæ longæ sint, nec tam citò possint primis hebdomadibus judicari, sed posterioribus; undè non referenda prioritas hæc ad dies ipsos criticos, sed ad abscessus eruptionem, ita ut sensus fiat futuras febres longas, cum non desinunt statim ac abscessus apparuerit, argumento quòd adhuc causa persistat, nec sufficienter per abscessum sit evicta, nec perfecte à sanguine seposita. Qui verò cum Brasavolo Philotheum sequuto, pro non solvunt ad febrim relato, passivè vertunt non solvantur, idèst abscessus, plurimum aberrant à veritate, & ab Hippocratis mente; cum impossibile videatur, abscessus, statim ac apparuerint, solvi, & evanescere, quippè qui fiunt ab humoribus crassis, & consistentibus, non nisi diutissimo tempore solubilibus, ut benè etiàm Fuchsius advertit. Quamquam & abscessus ipsi si diutius persistant, nec tam facile solvantur, aut maturentur, aliam diuturni morbi speciem inferant, in adaucta magnitudine distant.

APHORISMUS LII.

*Iis, qui in febribus, vel in aliis morbis spontè illa-
crymant, nihil horribile accidit; qui verò
non spontè, horribilius.*

Signum hoc à lacrymarum apparitione desum-
ptum pertinet etiàm ad Cerebri, & partis ani-
malis læsionem. Non voluntariæ autèm illæ
esse debent, quæ scilicèt ægrotantibus invitis, &
citrà quamcumquè causam manifestam accidunt, &
absquè ullâ oculorum, & palpebrarum ægritudine.
De his quoquè meminit pluriès idè Hippiocrates,
præsertim verò 1. *prognost.* 13. & 4., & 6. *epidem.* f.
1., & 1. *epidem. const.* 3. Undè Celsus *lib. 2. cap.*
4. intèr mala signa retulit *sinè voluntate lacrymare:*
quippe profiliunt lacrymæ istæ ob languorem, laxi-
tatèmq; caruncularum ocularium, itemquè Cere-
bri, & meatuum in oculos patentium, undè sero-
sitates extillant, quæ plerumquè etiàm in his acri-
tatem sapiunt, à cõsimili lymphâ procedentes: Quòd
si voluntariæ profiliant lacrymæ, vel patentem ali-
quam causam, aut oculorum ægritudinem conse-
quantur, nil mali præfagiunt, nisi quòd ab ipsis
oculis malè affectis indicatur, quemadmodum ex
lippitudine, inflammatione, dolore, quibus nil hor-
ribile accidit illachrymari. Sic paritèr si ob mæro-
rem, commiserationem, gaudium, itemquè tumum,
pulverem, solare lumen, acris alicujus corporis con-
trectationem, aliudque simile lachrymæ defluant. Cæ-
terùm in eo, quòd culpatur Hippocrates, aut pri-
mus librarius, à Galeno, quòd scripserit in Apho-
rif.

rismo *horribilius* comparativè, cùm antea nihil horribile dixerit per negationem, scitè defenditur à Cardano *in comm.*, qui præterea non solum *malum* sed etiàm *mortem* ex non voluntariis lacrymis præfagiri animadvertit, ut accidisse refert suæ uxori Luciae Bandaretæ, cui ob diarrhœam pereunti fluxere ubertim lachrymæ per tres horas antè obitû. Verùm tùm crediderim eas minari lethum, cùm cæteris, & quidèm gravioribus symptomatis associatur, ut accidit Dealcis uxori *agra XV. 3. epidem.* Porrò ipsæ solæ non omninò sunt exitiales, ut pluriès expertum.

APHORISMUS LIII.

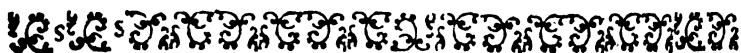
Quibus circa dentes in febris quidam lentores nascuntur, iis fortes fiunt febres.

A Lentore circa dentes adnato in febrientibus præfagit hoc Aphorismo Hippocrates febres futuras vehementes. Sunt autèm lentores tenaces quidam, glutinosique succi faucibus sæpè numero adhærescentes, & non rarò etiàm linguæ, ac dentibus, cùm uberius cumulantur, undè in oris hiatus per diducta labia in liquati glutinis modum extenduntur. Nedùm verò ex viscosis, crassisque humoribus Ventriculi, & œsophagi tunicas, glandulasque occupantibus, gignuntur, verùm etiàm ex lymphâ crassiori è ductibus Stenonianis derivante per palatum in gingivas, & dentes, quæ deindè partim inspirati, expirati que Aëris miscelâ, partim ex halitibus è Ventriculo, & Pulmone elevatis aco-rem præferentibus, partim denique ab æstu febris

adeò densatur, ut glutinis tenacitatem referat.

Ab his igitur portenduntur febres acerbiores, tum quia acris lymphæ, aliisque succus similis febrile fermentatione potentius promovet, & diutius conservat, copiam simul, & crassitie; tum quia viscosi ejusmodi humores oris hiatus liberiores impediunt, ægros in respiratione anxios faciunt, præpeditis non leviter Aëris ductibus; unde etiam sitis, & æstus major. Sed & sanguis ejus generis lymphæ irretitus, mirum quam subigi, & commoveri debeat, ut seipsum per febrim extricet.

Opitulabimur verò ejusmodi malis, nitro aqua dissoluto, vino albo veteri, ejusque spiritu, os sæpius abluendo; itemque elixire proprietatis Helmontii, spiritu salis ammoniaci dulci reddito, balsamo salis, aliisque, etiam assumptis, ex liquoribus in idem conferentibus.

APHORISMUS LIV.

Quibus plurimum sicca tusses leviter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti infestantur.

MEmorat hic Hippocrates quam profint sicca tusses leviter guttur irritantes, febrientibus, cum eos à molesta siti eximant. Febres namque ardentes duobus semper, tamquam pathognomonicis signis, sociari solent, urente nimirum ardore, & siti molestissimâ: modò hæc abesse solet, vel non plurimum urgere, cum sicca tusses leviter fauces, & guttur proritant, scilicet irroratis partibus, tum Pulmonem, tum Ventriculum spe-

ctan-

stantibus, undè fitis originem sumit, ut aliàs ostendimus.

Siccas tusses intelligit eas, ex quibus nil, vel tenuè admodùm, & ferofum expuitur, ad differentiam tuffis humidæ, per quam crassum, multùmque sputum educitur. Eas autèm fieri credendum à ferofâ, & aqueâ materiâ, ad partes faucium, & gutturis pertingente, quam Recentiores Anatomici lympham ex primo ejus Inventore Th. Bartholino appellarunt. E Cerebro, & glandulâ pituitariâ putarunt Veteres in os extillare; at sagaci industriâ Thomæ Vvarthoni, & Nicolai Stenonii, detectum est per peculiare ductus à postica capitis parte, & ex glandulis circâ aures fitis, in radicem linguæ, & in musculos buccinatores depluere, quamobrèm madidum os in statu sano perpetuò experimur. Ab his igitur madescit guttur, & fitis, infringitur, cùm in febribus fortassè liquatur, diluiturque plùs æquo lymphicus ejusmodi humor, ut etiàm exindè tufficula excitetur.

At quâ de causa per tuffim hanc fitis præcipuè remittatur in febricitantibus? Antea meminimus ex doctrina ejusdem Hippocratis, & Platonis, fitim vigere in gutture, & Pulmone, ut propterea illa, faciliùs, promptiùsque sedetur collutionibus, & gargarismis, quibus partes istæ irrorentur, & madescant, defluentibus nonnihil per latera asperæ arteriæ sensim, ac pedetentim in Pulmones. Cùm itaque vî febris lymphicus hic humor tenuatur, & confluens in laryngem, titillando, tuffim promovet absquè screatu, non multùm contingit fiti febricitantes infestari, qui cæteroquì Causone affecti vehementer fitirent. Debent autèm ejusmodi tufficula levitè irritare; sic enim arguunt tenuem, ferofumque

que humorem in eas partes illabi; nam si fortasse copiosior, vel crassior humor tusses pareret molestiores, tale emolumentum haudquaquam afferrent, immò pectus, & Pulmonem molestè admodum concutiendo, febrim potius exasperarent, & sitim adaugerent. At verò levis irritatio, nequè molestim tussim infert, nequè partes spiritales concutit, sed blando solùm madore illas lenit, & irrigat.

Quia verò tusses dixit Hippocrates levitè irritantes, sanè non semèl, sed iteratò repetentes, ac perseverantes intellexit: hâc enim ratione poterat illæ sitim lenire, si nimirum sæpius fauces, & guttur humefaciant; quamobrèm non immeritò adjectum est adverbium *plurimum*, quo significetur multoties per tussim eas partes irrigari oportere.

Tandèm dicitur non multùm siti febrientes infestari, non quòd omninò siti careant, sed quòd mitius afficiantur, adeoque illa, quæ per febrim ardentem molesta nimis esset, & inextinguibilis sitis, per ejuscemodi gutturis, & Asperæ arteriæ irrorationem plurimum remittatur, sedeturque, ut proinde magnâ ex parte tolerabilis evadat.

APHORISMUS LV.

*Ex inguinum tumoribus febres omnes male,
præter diarias.*

LOca tumorum, nempè inguina, quæ Leonice-
nus adjecit in sua versione, alii Expositores
detraxerunt, feceruntque sententiam univer-
saliorem, comprehendentem quemcumquè Tumorem
glandularû: etenim, ut advertit præ cæteris Fuchsius

Bu-

Bubones græcè Hippocrati in Aphorismo notati significant tumores omnes adenum, seu glandularum, ex Galeno 2. ad Glauconem cap. 1. Undè malè Leonicensus hanc vocem ad inguinum tantùm adenas tumefactas contraxit, cùm omnium adenum tumores significet. Occasionem autèm, (subdit idem Fuchsius) errori huic dedit vox ambigua *Bubon*, quæ, ut testis est Phavorinus, & locum Corporis, & malum denotat, inguina nimirùm, & tumorem adenum.

Itaque non solum ex inguinum tumoribus, sed ex aliis quibuscumquè tumefactis glandulis febres obortæ malæ censendæ sunt, exceptis diariis: etenim diariæ febres cùm suâ naturâ brevissimæ sint, vixque spatium unius diei transcendant, certè non poterunt aliundè pendere, quàm à materia facile diffilibili, vel ad summum à confluxu, & suppuratione humorum in adenibus collectorum, citrà sanguinis, aliorumque liquorum, vel viscerum infectionem, quare levis omninò momenti erunt. At verò cùm terminum Diariatum transegerint, & in longius producuntur, ab alia planè materia, præterquàm ab halitibus originem trahent, adeoque vel grave vitium glandularum, vel internarum partium infectionem arguunt difficultè resolubilem, præsertim quia glandulæ in humano Corpore talem, ac tantam inter sese ineunt societatem, ut etiàm vitia protinùs communicent. Observatum namquè est pluriès in cadaverum dissectionibus ad colli, mammarum, aliarumque externarum partium glandulas tumefactas, præcessisse malè affectas eas, quæ interiùs reconduntur in Mesenterio, Pancreate, lumbis, cæterisque visceribus, ut alibi etiàm notatum.

v. Hipp.
6. epid.

2.

Quamvis autèm videatur loqui Hippocrates de
bu-

bubonibus spontè subortis, si tamèn ex venerea lue proveniant, judicium longè diversum faciendum erit: ex ea enim, cùm præter materiæ depositionem, vitium in sanguine, cæterisque liquoribus, imò & in partibus solidis præsignetur, etiàm absquè febre, periculo illi non vacant, nam, & dolores articulorum, exosteses, ulcera, tabes, aliàque gravissima symptomata, consequi solent, ut passim experimur.

Solent quoquè bubones malignam, pestilentemque febrim ostendere, quæ absquè dubio pessima est, & lethalis. Quin & non rarò ab illis mòx apparentibus, febre necdùm conspicuâ, ægrotantes veluti repentè perierunt, ut malo fato experti sumus anno 1656. cùm gravi pestilentia Regnum hoc Neapolitanum devastaretur. Sed hæc meminisse non juvat.

Salubritèr autèm ejusmodi malis occurrere expediet ope dissolventium medicamentorum, sanguinem, & viscera à labè veneni repurgantium, ut sunt omnia Bezoardica, & Alexipharmaca, spiritus theriacalis, spiritus caphuræ, & salis ammoniaci dulcis redditus, extractum ligni Aloës, tinctura Alexipharmaca, elixir vitæ Quercetani, & proprietatis Helmontii, Bezoardicum minerale, & Joviale, Mercurius diaphoreticus, idque genus alia. Glandulis verò tumefactis primùm extrahentia, ut emplastrum fodicationum Paracelsi, tum suppurationia, deindè caustica, & exedentia, tandèm digerentia, detergentia, & repurgantia, erunt admovenda, ut nimirum per eas diutulè reseratas Corpus universum, fortassè labè infectum, inaniatur.

APHOR.

APHORISMUS LVI.

Febricitanti sudor superveniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem.

Hic Aphorif. scribitur etiā lib. de judicationib.

Sudor, ut febricitantibus proficit, debet febri-
vel adimere, vel remittere; cū autē neutrum affert, profectō malus erit: & quidē cum aliis signis pravam febris naturam denotantibus copuletur, etiā mortis periculum minabitur; at verō si his destituatur, morbum fore longum tantummodō præmonstrabit, quippē qui ab humorum copiā proficiſcatur, ut hīc memorat Hippocrates.

Advertit autē Fuchſius sudorem crebrō, & assidue repetentem esse oportere, ut multam materiam, productumque morbum prænunciet. Et quidē si semel accideret, nō mirū si febris non esset desitura; considerabilis autē fit, cū repetit, & febri non interrumpit. Eo enim ex univēso Corpore fluente, fieri nequit, quin vires langueant, & à perseverantē febre magis, magisque debilitentur. Sed & idem omnino accidere poterit, si sudor semel contingens copiosus fuerit, atque universalis, nec tamē febri præcidat: æquē enim vires infringuntur iterato sudore, ac uno, & copioso. Malus quoque istiusmodi sudor erit, quia etsi calidus, ac universalis, consentaneusque febribus, morbum tamē non solvit: decretoria enim non decernentia mala, aut difficilis judicii.

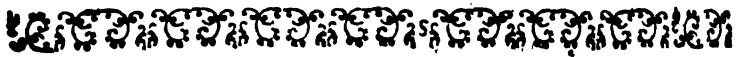
Cū ergo febri sudor superveniens non interrumpit, profectō morbum longum ostendit, quippē

Par. II.

R r

qui

qui is sit, qui per sudorem veluti per evacuationem convenientem, nec desinat, nec intermittat, idque non nisi à copia, & multitudine serosæ substantiæ, quæ planè longius tempus exigit, ut secernatur, ac repurgetur. Præstabit ergò ad ægritudinem hanc breviandam paulatim imminuere tantam serosæ materiæ superfuitatem, & quidem non solum dejectoriis, præsertim hydragogis, verùm etiã diureticis convenientioribus, quæ sanè hæc in re plurimum prodesse poterunt.

APHORISMUS LVII.

Qui à convulsione, aut dissectione nervorum tenetur, febre superveniente, liberatur.

v. etiã
in conc.
prænot.
5.3.

FEbrim non adeò malam esse, ut plerisque persuasum, sed plerumquè juyamento esse, atquè plurimis ægritudinibus suffragari, jam alibi ex pluribus ejusdem Hippocratis testimoniis demonstravimus; sed tamèn vel ex hoc præcipuè Aphorismo palàm fieri potest, quo Auctor confitetur Spasmus, ac Tetanum eã superveniente sanari. Sunt enim istæ ægritudines nervorum, & musculorum, inductæ ab humoribus fibras eorundem rigidas, contractas, obduratásque reddentibus, ut propterea motui, & flexioni incommodent; undè describuntur à Medicis contractiones nervorum, ac musculorum, ad propria capita: quàm autèm febris his attenuandis, dissolvendisquè opportuna sit, cuique norum. Nequè verò solum in ejusmodi capitis affectionibus, sed in cæteris quibuscumquè, in quibus di-

ge-

gerere, diluere, scernere, ac repurgare opus sit. Hinc quemadmodum convulsiones, distentionesque nervorum, ac similes aliæ ægitudines febre superveniente desinunt, quippè quæ dissolvendo, repurgandoque vitiosos humores, remedio est; ità ex adverso si illæ febri accidant omninò exitiosæ sunt, ut idem Hippocrates meminit in *Coac. prænot.* in-
quiens cum febre acuta convulsiones perniciose. Sed ^{Aphor.} 26.
 de hac re aliàs.

Inutilitèr autèm videntur allaborare, qui nimis anxie exponere student, quid per convulsionem, quidque per distentionem nervorum, sit hic intelligendum, cum ex græco codice habeatur memoratus in Aphorismo *Spasmus, & Tetanus*, qui non nisi nominibus differunt, altero generaliori, specialiori altero; cæterùm tum parte affectâ, tum causis conveniunt, iisdemque ferè remediorum generibus tractari solent.

Quamquàm autèm à convulsione, & distentione nervorum habito febris superveniens salutaris sit, illa tamèn nequè lenta nimis esse debet, nequè multo post tempore à convulsione, distentioneque; compertum enim non semèl mihi est, febres modum quemdam non servantes convulsis ejuscemodi nullâ ratione profuisse, sed potius mortem prænu-
 ciasse, veluti quæ ab interiori sanguinis, & liquoris nervorû labe illatâ, exsolutam vitæ cõpagem, arguat: & lenta admodum tenaces succos nervos infarciètes nequeat digerere. Debent itaque febres convulsis supervenientes nequè mites omninò esse, nequè admodum vehementes, & molestæ, sed diariarum naturam quodamodò sapere, ut nimirum convenienti calore, ac moderatâ humorum cõmotione hærentes in fibris nervorum succos dissolvant, & per

inconvenientiora Corporis emissaria deponant; unde idem Hippocrates in *Coac. prænот.* inquit *convulsio- nem solvit febris superveniens acuta, quæ prius non fuit, si verò fuit prius, jam exacerbata*; sed & paulò postquam convulsio acciderit, febrem expedit supervenire, impactos siquidem humores, hebetatas partes, contractas, obduratasque nervorum, ac muscularum fibras, non tam facilè febris concoquere, atquè ad pristinum statum revocare poterit, præsertim quia hujus generis humores acidi, austerique esse solent, & cum diuturnitate temporis concreverint, inemendabiles fiunt, quamobrem Hippocrates *coac. prænот. f. 3. v. 55.* ait *syderationes repente exolutorio modo fientes, temporis progressu febre accedente, perniciose sunt*. Hæc eadem ratione contingit membra jampridem paralyti resoluta difficillimè sanari, etsi magna & efficacia medicamenta adhibeantur, quæ proximè ad febrem inferendam accedant: Procedente enim tempore aded illa ab humoris impacti vitio hebescunt, ut tandem veluti emortua videantur.

Sed nùm liceat febrem, cum forte fortuna non supervenit, medicamentis ad id facientibus, excitare, quæri hic non absre potest. Et quidem videtur Hippocrates suadere 2. *epidem. f. 5.*; ubi si *Puerperis*, inquit, *convulso fiat, febrem excitato*. Verùm nequè tam facilè est id agere, nequè tutum, & nèc ex voto sortitum pro libitu deindè arcerè; semèl enim inducta febris diutiùs planè hærebit, aut etiàm exasperabitur, ex mala humorum, ac viscerum habitudine: licebit autèm solummodò iis remedium generibus uti, quibus passim experimur tenaces humores attenuari, hærentes dissolvi, atquè per sudorem, vel urinam, sensim, paulatimque deduc-

duci. Idque fortasè, crediderim voluisse Hippocratem sub nomine febris significare, cum ejusmodi medicamenta, sudorem potissimum prolicentia, potentiâ præstent, quod à febre naturâ fieri consuevit. Sed de his etiâ aliàs.

APHORISMUS LVIII.

Febre ardente laboranti, rigore superveniente, solutio fit.

Rigor febricitantibus undequaque molestissimus, tum ex sensu frigoris etiâ penitiores partes cruciante, tum ex universi Corporis ingenti, atque inæquali concussione, quâ vires plurimum infringuntur, solet aliquandò criticus, & salutaris fieri, cum subsequenter febrem vel interrumpit, vel terminat. Et quidè cum post præcedentem vitiosæ materiæ coctionem, secretionemque, ejusdem extrâ Corpus propulsionem, vel per sudorem, quod frequentius, vel per dejectionem, aut urinam, quod rarius, consequentem retrahit.

Meminit autè hic speciatim Hippocrates febris ardentis, quippè quæ continens suâ naturâ est, nec unquam ægrum immunem deserit, quin non raro, ut idem Hippocrates author est, septimâ die perimit; nequè verò quam notham, & spuriam vocant, sed legitimam, & exquisitam notasse, credendum est, cum sinè ullâ adjectione illam protulerit, & cui rigor accidere possit: constat autè hunc nonnisi exquisitæ posse supervenire.

At undè possit Rigor continentèr febrientem arripere.

ripere? Hippocrates 1. de morbis id ita definit: Frigefcente sanguine, neceffe est & reliquum totum Corpus perfrigerari; & ubi huiusmodi quid factum fuerit, Rigor appellatur: & si quidem vehemens fiat rigor, vehementior etiam fiet tremor, nam dum contrahuntur venæ, sanguine coacto, & congelato, Corpus etiam contrahunt, & tremere faciunt; si vero minus aliquanto sanguinis coactio fiat, hic Rigor appellatur; Horror autem dicitur debiliffimus rigor. Verum ardens febris, vel ab eo, quod in sanguine vitiosum est, per indebitam commotionem, fermentationemque excitatur, vel etiam ex eo, quod aliunde suggeritur, & cum sanguine commiscetur. Per Rigorem autem, universalemque Corporis concussionem sæpenumerò utrumque repurgari solet, ac per sudorem, aliamque evacuationem, à sanguine secedere, & extramitti, undè postmodum febris vel omninò definit, vel saltèm intermitit, quamobrem idem Hippocrates animadvertit: *Quibus in febribus quotidie Rigores fiunt, quotidie febres solvuntur.* Hinc Rigor in his est indicium futuræ solutionis per aliquam evacuationem, quam Natura moxmox tentans perficiet aliquandò, cum & nonnunquam ipsa eadem accessione Rigoris, interdum etiam succedentibus diebus contingat. Sic mulier, quæ decumbebat in littore *Aegra XIII. 1. epidem.* trimestri festu gravida non nisi crism passa est per vomitum, & sudorem in decimaquarta die, licet riguerit in undecima. Qui verò in sutrina decumbebat, iudicatus est cum iplo rigore in septima, 4. *epidem.* Sed & nequè Rigore solum, verum etiam Horrore idem contingit, ut de Nicodemo in Abderis, & de Virgine Larissæa, aliisque meminit idem Hippocrates 3. *epidem. s. 3. agr. X. & XII.*; nequè tantum febres ar-

Aphor.
63.

ardentes, & continentes, sed alias quoque exinde judicatas testatur 1. *epidem. agr. VI.*, & alibi.

Sed quid si à Rigore, vel Horrore febris nec desinat, nec intermittat? Profectò mali judicii signum erit: arguit enim Naturam tentare sui exonerationem, sed ex defectu secretionis, concoctionisque, non posse, atque adeò imbecilliolem fieri per Rigorem, sine spe succedentis criticæ evacuationis; hinc mortua decimâ quarta die refertur 3. *epidem. agr. 12. sect. 2.* quæ mulier decumbebat in mendacium foro, cum in quarta riguisset, & bis in septima, semel rursus in decima, bis denuò in undecima, atque semel iterum in tertiadecima. Verendum etiã plurimum in istiusmodi iteratis Rigoribus absque crisi, ne Cerebrum, Diaphragma, aliæque nervosæ partes metastasim patiantur ab irruente humore seroso, & acris, undè postmodum internæ inflammationes, erysipelata, deliria, atque hujus generis alia, ut non semel in praxi sumus experti.

APHORISMUS LIX.

Tertiana exquisita septenis circuitibus, cum longissima est, judicatur.

CUM de Rigore nupèr meminisset Hippocrates, veluti futuræ judicationis indicio, istque tertianas exquisitas intermittentes speciatim comitetur, harum terminum nunc proponit, ut inde conjiciamus, quo tempore cæteris febribus continentibus ille superveniens possit criticam refer-

ferre evacuationem, & falubritèr easdem desaturas indicare. Est autèm Tertianæ exquisita intermitens hìc per antonomasiam intelligenda, quæ nimirùm alternis diebus invadit, in singulis accessionibus spatium duodecim horarum non transcendit; rigore incipit, sudore, vomitu, vel dejectione terminatur, præter ea, quibus ad illam internoscendam adnotavit Galenus 2. de differ. febr. cap. 3., & 1. ad Glauconem cap. 5. Septenis verò circuitibus desinere omninò dicitur, quia causam tenuem, facileque subigibilem recognoscit, quæ sponte suâ fecernitur, & à reliquis humoribus repurgatur; ut aliàs ostendimus in *nostra praxi tractatu de febribus*. Cùmque circuitus alternatim reperant tertio quoque die, proindè fit, ut ad summum, non, ut plerique putant, XIV. sed potius XIII. die, quâ septima accessio recurrit, penitùs terminetur, nì tamen error aliquis contingat, aut ex parte Medici Importunè medicamenta præcipientis, vel ex parte ægrotantis, qui fortassè in sex rerum nonnaturalium usu deliquerit.

V. Gal.
in côm.

Sed, *ut tardissimè*, inquit, *judicatur*; nam fieri potest, ut etiàm antè hoc tempus desinat, puta, quarto, quinto, aut sexto circuitu, seu septimâ, nonâ, vel undecimâ die, pro corporum affectorum varietate, & humoris febrem foventis, fortassè perniciosis, ac benignioris, faciliori resolutione; quamobrem rectè dixit extremum illius terminù esse septimum accessionis reditum, cùm scilicèt nullo artis auxilio interrupta, sponte suâ, ut consuevit, procedit; si enim ope antifebrilium medicamentorum, quemadmodùm nostrâ ætate fit, usu Corticis Peruviani, ejus imperus infringatur, & peridicum fermentum hebetetur, profectò citius esset
abi-

abitura, sicut jamnunc passim experimur.

Verum quod hic septimo circuitu, ut tardissime tertianam febrim desitutam inquit, in *Coacis praenotionibus*, ad nonum protulit; ibi enim: *Tertiana exquisita in quinque, aut septem circuitibus, aut ad summum in novem judicatur*, fortasse ex mala habitudine Corporis patientis, ex abundantiori, consistentiorique humore, ex inclementi tempestatum constitutione, aliave de causa, quae illius solutionem retardare queat. Hinc putaverim finem Tertianarum hic ab Hippocrate recensitum plerumque intelligendum, cum pro rerum, causarumque in id concurrentium varietate, & ocyus, & serius, & facilius, & difficilius, desinere possint; quemadmodum easdem experimur modo simplicibus, levioribusque, modo plurimis, & gravioribus symptomatis stipari.

APHORISMUS LX.

Quibus in febribus aures obsurduerunt, sanguis ex naribus fluens, aut alvus turbata, solvit morbum.

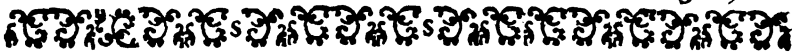
Etsi antea Aphorismo XXVIII. scripserit surditatem desinere supervenientibus biliosis dejectionibus; hic tamen non per dejectionem solum, sed è naribus hæmorrhagiam, si febrientibus accidat, eandem, neque jamdiu genitam, stabilemque, sed ipso febris decursu inductam, à metastasi peccantis humoris solutum iri docet. Idipsum expressius retulisse videtur *lib. de judicationibus*

Par. II,

Sf

in-

Inquiens: *Quibus in febribus aures obsurduerunt, his non soluta febre, insanire necesse est. Solvit autem sanguis ex naribus erumpens, aut alvus biliosa egeres, aut dysenteria accedens, aut coxarum, aut genuum dolor.* Hinc autem colligere est oportere febrem desinere, vel saltem multum mitescere, cum subinde aures obsurduerint, translatione scilicet humoris in organa aurium, & praesertim in eam auditionis semitam, quae Tympano attigua est, atque in glandulas auribus circumjacentes, unde postmodum in alvum is ferri possit; Si vero febris exinde non solvatur, delirium accidit, perturbato potius per humoris metastasim Cerebro, adigente, commotentisque non leviter febre superstitite, quam sane subsurditas veluti novum symptoma sequetur, haud vero ut criticus abscessus judicabit; delirium autem si non vocis, saltem mentis erit. Porro id cum surditate solvetur, aut erumpente affluenter e naribus sanguine, aut diarrhoea, vel dysenteria superveniente, aut translato in coxas, vel genua humore aures occupante, unde postmodum in his dolor, & fortassis etiam tumor sensibilis, ut in caeteris judicatoriis abscessibus fieri solet. Quod autem fluens e naribus sanguis Cerebri sensoria gravata, & male affecta levet, atque alvus soluta surditatem adimat, jam cunctis notum, estque a Nobis latius antea demonstratum in expositione *Aph. XXVIII.* Advertere hinc modò est, non dixisse Hippocratem solvi ex ejusmodi evacuationibus febres ipsas, sed morbum, cum scilicet, qui ex metastasi aures in surditatem, & Cerebrum in insaniam deduxerat.

APHORISMUS LXI.

Febricitans, nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidere.

D Ubitat in comm. Galenus siue reverà hic Aphorismus Hippocratis, an à quopiam alio interfertus; *siquidem is, inquit, non modò die quartodecimo multos vidit judicatos, sed etiàm in vigesimo, & quadragesimo, & sexagesimo, & octuagesimo; ipsi verò judicant & vigesimaquarta, & trigesimaquarta, & ab initio protinùs quarta.* Sed cum alibi idipsum omninò scriptum sit ab Hippocrate præsertim verò 2. epidem.: *si non die impari febris dimittat, reverti necesse est.* Et in Coacis prænotionibus; *quibuscumquè desinunt febres non in diebus judicatoriis, his recidivæ fiunt: profectò ad alium, quàm ad Hippocratem, sententiam hanc referre, nefas.* Sed tamèn quæ commentatus est Cardanus, ut eandem generalem faceret in febris quibuscumquè, non tanti sunt, ut mereantur assensum; quin in plurimis is ab Argenterio redarguitur, quippè qui in decretoriis diebus colligendis, reducendisque ad septenarios, sophistam sapiat. Quamobrèm præstabit in aliorum Interpretum sententiam concedere, qui cum Galeno pro imparibus judicatorios substituant; vel cum Philotheo ad acutas tantùm febres mentem Hippocratis contrahunt.

Verùm cum à Nobis aliàs ex eodè Hippocrate sit ostensũ, quemlibet diem sivè imparem sivè parè, criticum esse posse, si cum signis coctionis conjungatur, & causæ morbificæ motionem, evacuationém-

Sf 2

que

V.3. pro.
gn. & 2
Aph. 24

que comitetur, planè hunc Aphorismum referre licebit ad eas tantùm febres, quæ diebus imparibus suos paroxysmos proferunt, aut in iisdem exacerbantur, cuiusmodi sunt tertianam periodum iterantes, sivè simplices, sivè duplices; Sed enim scribitur 1. *epidem. sect. 3. Quæ paribus diebus exacerbantur, paribus judicantur*; undè credere decet voluisse hic solùm eas febres memorare, quæ circuitum subeunt per dies impares, cæteroque inter acutas frequentiores. Porrò constat apud omnes iis diebus febres omnes judicari, in quibus accessiones incutiunt, nam quibus crisis imminet, nox præcedens molesta fit, nè unquam visa est crisis in die à febre vacuo, aut absquè magnâ colluctatione Naturæ cum morbo, & causâ morbosâ; & licet decimaquarta dies in acutis dicatur critica, reverà tamèn crisis accidit in fine accessionis tertiadecimæ diei, quæ cum soleat ex impetu paroxysmi, ob maximâ morbificæ causæ commotionem, molestior fieri, atquè ex conatu Naturæ crism promoventis in longius tempus produci, fit propterea ut beneficium criseos reluceat in decimaquartâ die, cum victrix Natura, morbosâ causâ depulsâ, immunis à febre remanet. Atqui accessiones febrium intuiti, sæpissimè quoquè experimur, in septimâ accessione febrim finiri, quamvis illa ad decimaquartam diem extendatur, ex motu nimirum ejusdem febris in suis repetitionibus quodammodò variantis, & paroxysmos postponentis; equidèm ut alibi meminimus, oportet non dies, sed accessiones intueri.

Cùm igitur febres desinunt in iis diebus, in quibus accessio vel nulla fit, vel levis, & admodum remissa, de illarum reditu plurimùm verendum, quip-

quippe quæ desinant absquæ crisi, sive morbificæ causæ evacuatione; hæc autem, ut dictum, numquam accidit sinè vi; atquæ impetu ejusdem, sese vehementius commoventis, & Naturæ propellentis ad consueta Corporis emissaria; idcirco cum adhuc intus remaneat, procùl dubio febrium denuò excitabit, nam quæ relinquuntur in morbis recidivas facere consueverunt.

Verùm dixit Hippocrates, *solet recidere*; non enim est omninò necesse, ut febricitans recidat, cum à febre evaserit in die non critico, aut impari, & absquæ crisi: expertum enim pluriès est defuisse febres citrà quamcumquæ evacuationem, & absquæ vehementi Naturæ commotione: an quia iteratis egestionibus per singulos præcedentes paroxysmos solutionem sensim passæ sunt; an quia modicus, exiguusque humor illas fovebat, qui insensibilitèr difflatur; an etiàm quia antifebrilium medicamentorum usu pedetentim extenuatus, edomitusque est; nisi verò aliò translatus, & è primigeniâ cõditione mutatus, aliam morbi speciem excitet, ut in abscessibus.

APHORISMUS LXII.

Quibus in febribus morbus Regius ante diem septimum accidit, malum.

V. etiã lib. de judicacionib., ubi morbus regius, & singulus in ardore 5. die 10. thale dicitur

MIrum sanè est, quàm sit Hippocrates ex hoc Aphorismo reprehensus, quòd in eo sententiam protulit vel erroneam, vel saltèm non ubiquè veram. Plinius enim lib. 26. cap. 12. illum **sal-**

fallitatis arguit, cùm se scire fateatur *vixisse aliquot ab hac desperatione*. Averroës etiã *lib. 4. collect. cap. 43.* in suis Regionibus idipsum experiẽtiã reprobaturum contestatur. Sed & Galenus quoquẽ *in comm. 81. supèr 4. de ratione victus in acutis*, consimilem ferè sententiam interpretatus, quodammodo etiã Hippocratem fugillat. Quem textum exponens Prosper Martianus, ut veritati istius Aphorismi paritèr consuleret, voluit hic adjicendum esse *sine rigore*, nam si fortassè cum rigore Icterus accidat antè septimum, salutarem putat.

Verùm meminisse juvat eorum, quæ à Nobis dicta sunt *in nostra Practice cap. de Ictero*, sæpissimè illum fieri præsertim in acutè febrientibus, à sãguinis vitio ex corrumpente veneno, & à lymphã viatã lixivii conditionem adeptã, ut quemadmodum à viperã demorsis accidit momento ferè temporis flavescere, serpente nimirum brevissimè per totum Corpus veneno, atquè universum sanguinem corrumpente; itã febris pravitate à consimili humore sanguinis diathesim invertente, verisimile. admodum est Icterus morbum in ægrotantibus proficisci. Nequè verò credere fas est voluisse hic Hippocratem Regium morbum commemorare, qui ex Jecoris inflammatione, scirrho, obstructione, ac duritiẽ fieri putatur. Nam, præterquamquòd ejusmodi morbi sæpessimè visi sunt nullum planè Icterus attulisse: & contrã hic visus est pluriès ab omni Jecoris vitio alienus, de his adhuc sejunctam orationem idem Auctor habet *Aph. 64. hujus, & Aph. 42. sexti*, ubi ab affecto Jecinore Icterus memorat. Hic autem ejus dumtaxat meminisse videtur, qui citrà viscerum læsionem à solo sanguine per febrem commoto procedit; cùmque is criticè prodire nequeat in tam
bre-

brevi temporis spatio, quo secretio fermenti febrilis nondum facta est, merito calamitosus ab Hippocrate existimatur. Atque hinc planè fit, cur febrem solvere ipse dicat *c. 4. de rat. vict. in acutis*, si cum rigore conjungatur; absque rigore verò exitialem esse, si præsertim accedat intempestivè, quoniam per rigorem motus Naturæ criticus designatur, qui febrile fermentum à sanguine repurgat, atque ad Corporis habitum deponit; at verò absque rigore, is omninò symptomaticus habebitur corruptis veneni malitiam arguens.

Quamquam autem plerumque accidat malè cedere febrientibus Icterus antè septimum; fieri tamèn potest, ut prævalente Naturâ, etiàm antè septimum repurgatio illa, quæ in sanguine à fermento maligno, desideratur, commodè, & salubritèr habeatur, ut in suis Regionibus calidioribus fateatur Averroës: multum enim variant morbi pro climatum varietate, & qui alicubi longiores observantur, fiunt alibi breviores, beneficio Aëris, ciborum, & potuum naturâ meliori, aliisque de causis. Quamobrèm cum Icterus acritatem, tenuitatèmq; humorum consequatur, & hi promptius secernantur, ac dissidentur sub cœlo æstuosiori, quàm frigidiori, quemadmodùm faciliùs æstate, quàm hyeme, idcirco fit ut in Regionibus calidis citiùs, atque antè septimum, in frigidis seriùs ille febrem judicet: Porrò Hippocrates (ut aliàs animadvertimus) ea posteris tradidit, quæ observavit, & frequentius accidisse vidit. Nequè verò in hoc Aphorismo dixit exitialem esse morbum Regium antè septimum, sed tantummodò malum; quippè negari non potest, quòd lateat in sanguine tantæ commotionis, ac fermentationis incitamentum, ut illum, cæteròsque liquores

*V. histor
Philist.
7. epid.*

tumultuariè perturbet. Quòd si præterea Jecoris phlogosim, aut phlegmonem erysipelatodem consequatur, nedùm malus, & calamitosus, sed planè exitialis dicendus erit, non quòd omninò perimat, sed quòd plerumquè perimere consueverit: nam ex eodem Hippocrate 1. *epidem. const.* 3. habetur. *Quibusdam morbus Regius accidit sexta die. Verùm his purgatio per vesicam, aut alvus exturbata profuit, aut*

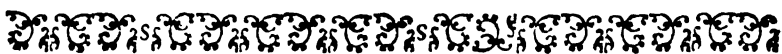
*v. etiã
Histor.
Elermo-
crasis
eggr. 2.3
epidem.*

larga sanguinis eruptio, velut Heraclides, qui decumbebat apud Aristocydam, nam huic & naribus sanguis erupit, & alvus turbata est, & per vesicam purgatus est, vigesima die judicatus est; non velut Phanagore servus, cui nihil tale factum est, & mortuus est, &c.

Cæterùm rectè quidè advertit Galenus in cõm. morbum Regium antè septimum malum esse, sed non tamèn post septimum periculo vacare, si præsertim cum delirio jungatur; ut propterea jure scriptum sit ab Hippocrate *Aph.* 64. *hujus: quibus in febribus morbus Regius septimo, vel nono, vel undecimo, vel quartodecimo supervenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium obduruerit; si verò non, malum est.* Cùm enim ex inflammatione Jecoris, vel cystis fellæ oritur, quocumquè tempore accidat semper malus. Atquè hinc patet, de Ictero hic meminisse Hippocratem, qui febribus accidit ex solo sanguinis vitio, citrà cujusvis visceris obstructionem, aut tumorem; in Aphorismo verò LXIV. sequenti, de eo etiã, qui ex malè affecto Hepate procedit. Verùm si dextrum hypochondrium non obduruerit, & à solâ febre Icterus proficiatur, nisi crisis conditionem referat, & sanguinis repurgationem consequatur, adhuc malus erit, cùm evacuationes quæcumquè non tempora, aut dies ægritudinum, sed criticum Naturæ secernentis motum, ut salutare sint, consequi debeant,

Pro

Pro Coronide tandem hic non diutius reticebo
 Aquam illam *ex albo albi, cap. de Ictero*, à Nobis
 memoratam, fieri ex albumine ovi, quousque in-
 spumam abjerit, conquassato, & cum aqua grami-
 nis, vel fontis permisto, adjecto saccharo candido
 ad gratiorem potionis saporem. Hæc autem mane,
 & vespere, jejuno stomacho, ad uncias quatuor
 pluries exhibita, mirum quam tutò, felicitèrque
 Icterum quemcumque sanet, etiàm ubi cætera non
 profecerint: quod sanè millies expertum.

APHORISMUS LXIII.

*Quibus in febribus quotidie Rigores fiunt,
 quotidie febres solvuntur.*

Rigorem in febribus periodicis succedentis in-
 termissionis indicium esse docet hoc Apho-
 rismo Hippocrates, ut qui semel nonnum-
 quam incidens in febre continenti, post signa co-
 ctionis, illam omninò judicet, si in cæteris quoti-
 diè recurrat, illarum saltèm singulares paroxysmos
 terminet, atque ab aliis succedentibus interrumpat,
 quemadmodum in tertianis febribus, sive simplici-
 bus, sive duplicibus, passim experimur.

Quamvis autem acritèr pleriquè disceptent, an
 Rigor propriè causa dici debeat ejusemodi inter-
 missionis in febribus, an verò potiùs indicium, de
 re tamèn mihi videntur vel levissimà movere alter-
 cationem; nam utrumquè, vel alterutrum si dicatur,
 parùm ad medicinam faciendam intererit. Et qui-
 dèm estò sit causa, per universalem Corporis con-

cussionem, quâ noxiùs humor febrim excitans à sanguine repurgetur, ut vult Galenus; vel ut indicium, denotans accessionem illam jamjam iri terminatum, ut pleriquè alii arbitrantur; profectò non tanti erit, ut peculiaris de illo ratio habenda sit, quin simul febrim ipsam, cujus symptoma præcipuum est, non æquabilitè respiciat. Verumtamèn quoniàm in istiusmodi febribus intermittentibus, quas rigor anteit, fermentum febrile sanguinem in motum fermentationis indebitum adigens, extraneum est, atquè à visceribus naturalibus accedit, rationabilius videtur illum indicem, non opificem intermissionis appellare. Cùm enim sanguis indebitè fermentescit à dissentaneo humore, aliundè suggesto, undè frigora, & rigores ineunte paroxysmo, argumento est, iteratâ circulatione seipsum pedetentim repurgaturum, atquè in propria fecernicula, imò in patentiora emissaria, quod alienum, vitiosumque est, depositurum, ut alibi demonstravimus. Hinc Rigor præcursor est intermittantium febrium, & cùm continuis, aut continentibus supervenit, illas paritèr interrumpit, sin secùs, malignitatis nota est periculi plena, ut antea dictum.

Non est igitur, ut se tantoperè torqueât hic Commentatores in divinando, nùm Hippocrates propriè Rigores, an potiùs frigora voluerit intelligenda, comprehendèdi ergò cæteras quoq; febres quotidianas, semitertianas, duplices tertianas, duplicésque quartanas. Nàm indèfinitè eas memorat, quæ rigoribus arripit, quemadmodùm *lib. de judicationib.* inquit: *quibus febribus Rigor accedit, febris solvitur*: Id est singularis illa accessio, quæ Rigorem prodromû sortitur; ut propterea sicuti continuis superveniens Rigor paroxysmum illum interrumpit; ita intermittentibus, quotidie

V. Bra-
savolù,
& Fm-
chsum
bis.

tidie recurrens, quotidianas accessiones infringit, & terminat. Quia verò non omnes quotidianæ febres, idest quotidie repetentes, rigoribus sociantur, idè fit, ut non omnes ad ἀπυρεσία, seu quietem febre vacantem, reverà perveniant, cum adhuc febres illæ quotidianæ, fieri putatæ ab humoribus phlegmaticis, accessiones tam longas sortiantur, ut vix ægrum à febre immunem deserant, veluti Galenus ipse testatur. Verùm quid de his verisimilius liceat existimare, jam à Nobis latè dictum est de febris in Praxi: Cùm & ipsemet Hippocrates plerisque omnes febres ex bile oriri crediderit, quasi verò ab uno, eodèmq; humore, diversimodè tamèn affecto, aut cum aliis succis commisto, varias parere possit febres, atque pro ejusdem collectione, & ad fermentescendum promptitudine, citiori, vel tardiori, nunc quotidie, nunc verò alternis diebus, & ultra, repetentes efficiat. Sed tamèn advertere decet, speciatim voluisse Hippocratem admonere, quam utilitatem sint febrientes ex rigoribus suscepturi, ut etiamsi quotidie febribus divexentur, algeant, & vehementer concutiantur, per Rigorem tamèn, quietem febre vacantem, & ἀπυρεσία nanciscantur, qua omni periculo se exemptos credant. Hinc de Rigoris beneficio monitos voluit Medicos, & ægrotautes, nihilùm intereà reliquarum febrium, aut symptomatum illas comitantium sollicitus, sive intermittant, an non, & sive periodo quotidiana, tertiana, aut quartana, redeant. Cæterùm usus est voce solutionis, non judicationis: Nam reverà febris ipsa integrè nõ finitur, (aliter minimè rediret) sed solum accessiones illæ repetentes singularim desinunt, & humores fermentationem indebitam in sanguine excitantes in singulis paroxysmis solvuntur, tametsi

V. lib. de
Natura
humana.
na.

ab aliorum suggestu, novi, & novi ingruant; at verò non plures in una, eadèmq; die, ut in febribus subintranctibus dictis evenit, etenim *quotidiè* inquit, idest semèl in die, sed iteratò in succedentibus diebus, ne fortè intèr initia febris solùm, Rigor invadat, nèc deinceps repetat, velùt in continuis mali moris. Quamquàm duplex tertiana intrà unumquemquè diem bis affligens, rigore si inchoet, etiàm aliquandiù intermittat.

Quod de Rigoribus hìc tradidit Hippocrates, licebit pari ratione ad Horrores extendere. Siquidem duplices, triplicèsq; quartanæ horrore prodromo invadentes ad *ἀπυρεξίαν* quoquè deveniunt, & in singulis accessionibus solvuntur; ut propterea non semèl datum sit, illas iterato usu Corticis Peruviani, aliòve simili medicamento, pro re nata, sigillatim salubritèr fugasse, quemadmodùm ad tertianas fieri consuevit. Quomodò autèm istæ, sicùt paritèr Rigores, & Horrores inter sese differant, dictum est à Nobis in parte Medicinæ practica.

APHORISMUS LXIV.

Quibus in febribus morbus Regius septimo, vel nono, vel undecimo, vel quartodecimo, supervenerit, bonum: nisi dextrum hypochondrium obduruerit; si verò non, non bonum.

In còm. **R**Estè quidè m advertit Galenus, meliùs fuisse, hunc, qui nunc scribitur, Aphorismum, illi fuisse conjunctum: *Quibus in febribus morbus Regius antè diem septimum accidit, malum, ut totus sermo talis fiat: Antè septimum quidè m diem morbum*

bum accidere regium, malum omninò; post septimum
 verò bonum, nisi dextrum hypochondrium obduruerit:
 nam absquè ordine videtur hic interjectus. At hoc
 non multum refert. Id verò magis intererit, mor-
 bum Regium hic recensitū pertinere potiùs ad Je-
 coris affectionem, ut proindè sensus sit, illum à
 septimo deinceps febrientibus supervenientem, me-
 liorem esse, utpotè qui probabiliùs sanguinis repur-
 gationem consequatur, nè corruptentis veneni ma-
 litiam arguat, sed secernentis Naturæ vim, & ef-
 ficacitatem. Cōferendus autèm huic est alius Apho-
 rismus ex Coacis prænotionibus (undè hic planè
 desumptus est) sententiam procul dubio clariorem
 reddens: ibi enim scribitur: *Morbus Regius antè sep-
 timum diem accedens, malum. Septimo verò, ac nono,*
& undecimo, ac decimoquarto, judicatorius est, si non
præcordia induret; sin minus ambigua res est. Nam
 si fortassè ex Naturæ repurgantis motu, felleus hu-
 mor in cystim quoquè plusquam deccat, irrumpat, &
 tumorem, inflammationemque pariat, profectò ex
 istius malitiâ, pessimi morbi indicium erit. Quam-
 obrèm inquit, *si non præcordia induret*, quasi verò
 is causa sit ejuscemodi tumoris, & inflammationis.
 Quod si Icterus veluti symptoma dextri hypochon-
 drii inflammationem potiùs consequatur, planè pes-
 simus existimandus erit, tanquam pejoris morbi te-
 stimonium, nè absquè veneni corruptentis mali-
 tiâ, per quam habitus Corporis universus colore
 ad croceum, cum virore commistum, inficitur. Ve-
 rùm cum Hippocrates adnotaverit hanc coloris ad
 cutim translationem à septimo per dies indices, aut
 judices, suspicandi ansam præbet futurum in his
 Icterus, veluti à febre, non ab Hepatis inflamma-
 tione, oriundum, ut proptereà voce usus sit genera-
 lio.

*Idem
 ferè lib
 de juli
 cation.*

*V.3. de
 morbis.*

liori, duritiei, seu duri tumoris in hypochondrio dextro: durities autem nedum inflammationi, sed etiam obstructioni, & scirrho convenit. Sed hæc non tanti sunt, ut sententiam aphoristicam invertant: nam, ut antea dictum, quælibet Hepatis ægritudo quocumque tempore contingens per se perpetuo mala est, secluso morbo Regio.

Si verò, subdit, non in his, sed in aliis à septimo diebus, intra decimumquartum Icterus accidat, non bonum, nam reverà malum adeò non est, ut de diebus antè septimum antea dixerat, nec ex altera parte bonum, quia fit in diebus, in quibus Natura movere per crìsim non solet, cum non nisi per dies accessionum, cujusmodi in his generibus febrium sunt impares, in morbum, causamque morbi, impetat; quamobrèm phrasi clariori scripsit in *Coacis præmotionibus; sin minus, ambigua res est*: ut nimirum significaret, ancipitem indè futurum eventum, saltèm ægritudinis diuturnioris, aut in deteriolem, puta hydròpem, permutatæ. Ultrà decimumquartum diem non meminit, fortè quia de Ictero in acutis febribus sermonem habendum voluit; at non ideò, si ultrà hoc tempus febrientibus contingat, omninò bonus, si à Naturæ expellentis motu, post coctionem, secretionemque non oriatur, quamvis deinceps malitiam semper diminuat; attamen rarentèr accidit Icterus supervenire febribus in longum productis, modò alias ægritudines non arcessant, vel in deteriores commutentur. Cæterum etiam absque febre, *morbo Regio laborantibus, Hepar durum si fiat, malum est, 6. Aph. 42.* tunc enim durities Jecoris sequitur Icterus, & periculum non ex Ictero nascitur, sed ex Jecinoris duritie, ac tumore, qui semper malus: liquidem
scir-

scirrhum, cachexiam, hydrôpem sive humidum, sive ficcum, aliósq; graves morbos minatur. Spes autem salutis aderit, si subindè sponte suâ per alvû, aut per vias urinæ, vel etiã per hæmorrhagiam vitiosus humor egeratur, ut accidit Heraclidi i. *epidem. c.*

APHORISMUS LXV.

*In febribus circa Ventriculum fortis æstus,
& cordis morsus, malum.*

Videntur hæc duo hîc ab Hippocrate memorata symptomata, cum acutis, continuísquè febribus conjuncta, inflammationem præmonstrare imminentem in iis præsertim partibus, quæ Ventriculum, ejúsque orificium superius circundant: illa autem erysipelatis potiùs conditionem referet, undè major acritudo, morsus, & vehemens æstus oriatur. Anatome enim pluriès compertum, ejúsmodi malorum causam extitisse excitatas circa Stomachum, aut Pylorum, inflammationes, itemquè in Hepatis lobo, qui Ventriculo superincumbit, in Omento, in Pancreate, imò etiã in exteriori Ventriculi membrana, ut proindè ægrotantes brevî vitâ defuncti sint. Sed & non rarò etiã contigit hæsisse in his partibus acres quosdam, virulêtosque humores, qui non tam mole, aut copia, quàm pravitate nocerent, & nervos, qui plurimi per easdem partes sparguntur, acritèr compungerent, & lacefferent. At hæc profectò nonnisi in acutis febribus fieri possunt, quas pleriquè non irrationabiliter exist-

stimarunt, numquam ab internis inflammationibus, vel ab hærentibus humoribus in apicibus arteriarum, esse sejunctas. Cum autem in febribus ista copulantur, palam est fieri non posse ægrotantes non periclitaturos. Sive ergo κοιλίην Venter, sive inferiorem Ventrem interpretemur, (cum utriusque dolores magnificat Hippocrates in Coacis prænotionibus) idem omnino timendum erit; quamquam Cordis morsus, in græco codice καρδιαγμός si pro stomachi dolore exponatur, minus periculum arguat, quam si Cordis motus palpitationi similis intelligatur; quippè hæc longè deterior putanda est, veluti proximior Cordis affectio, atque eo magis, quo acutis, continuisque febribus sociatur, veluti disparis omnino conditionis. Atqui malum, inquit, non lethale: siquidem etsi ista periculum vitæ minentur, non tamèn spem salutis adimunt, ut de malignis febribus, quibus hæc plerumquè accidunt, scripsit alibi Galenus. Verumtamèn si partium extimarum frigus accedat, omnino exitiosum; ut antea dictum.

APHORISMUS LXVI.

In acutis febribus convulsiones, & circa viscera dolores vehementes, malum.

Convulsionem febrili supervenientem pejorem asseruit Hippocrates 2. Aph. 26., nunc verò simpliciter malam ait; fortè quia hinc iteratas, & pluriès invadentes intelligit, nequè unius tantum partis, sed totius, jam antea acutâ febre correpti, cui etiàm circa viscera dolores vehementes acci-

accidant. Sed gravius profectò est, quod scribit *in fine libri de judicationibus*, ubi: *si à febre detentum convulsio corripuerit, sedatur febris eadem die, aut postfridiè, aut tertia die.* Et lib. Coacar. pranot.: *Convulsio in febre fiens, sedat febrim eadem die, aut postera, aut tertia.* Undè non videtur tam mala convulsio acutis febribus contingens, quemadmodum in hoc Aphorismo memoratur. Verùm si perpendantur, quæ ibidèm Hippocrates adnotavit, nullo negotio hæc diluentur. Is enim paulò antè inquit: *Convulsio in febre fiens, & eadem die desinens, bona est. & mòx; si verò tempus, in quo incipit, transgrediatur, & non desinat, malum est.* Quare tunc convulsio feбри superveniens bona est, cum eadem die definit, cum autèm tempus istud transgreditur, omninò mala. Si prætereà repetat, aliisque ægritudinibus societur, veluti hoc loco referuntur vehementes circà viscera dolores, procùl dubio nedùm mala, sed exitialis existimanda erit.

In conc.
prenos.

Et quidèm vehementes viscerum dolores fieri nequeunt, nisi ab humoribus acribus, acidis, aculeatis, partes præsertim membranofas, & nerveas lancinantibus, qui per febrim acutam impensius irritati convulsiones planè molestissimas excitant, quamobrem non immeritò eas cum viscerum doloribus conjunxit in hoc Aphorismo Hippocrates, ut vel ex hoc conjiceremus ab his eadem profecturas; & quamvis perpetuò malæ putandæ istæ sint, pejores longè tamèn erunt, si ad febres acutas consequantur, quippè quæ nedùm viscerum, sed & totius sanguinis diathesim vitiatam designent, quam etiàm per convulsiones iteratas nervorum liquor non dissimiliter comitabitur. Verumtamèn malum solummodo dixit, non lethale; quandoquidèm possunt quo-

quoquè febrientes ab utrisque tutò evadere, si nimirum vitiosi humores ferantur in alvum, aut vesicam, & criticè, ut moris est, egerantur: quo sanè modo lactentes vidimus sæpiùs liberatos, qui cum à lacte in intestinis concreto acerbè simul ventre dolerent, febrerent, & convulsionibus corripentur, solutâ posthac alvo, in pristinum salutis statum, fuere restituti.

APHORISMUS LXVII.

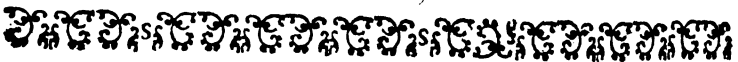
In febribus ex somnis pavores, vel convulsiones malum.

Aphor.
1. 2.

ALiàs meminimus, somnum Animantibus concessum, ad levamen, & quietem Corporis & Animi, ubi potiùs laborem afferret, & lassitudinem, lethalem eventum portendere, ex Hippocrate, nunc verò si pavoribus interrumpatur, malum dicitur, in febrientibus acutè. Accidit enim sæpenumerò illos absquè ulla externa causa inter dormiendum frequentèr exterreri, immò nequè ex phantasmatibus horrificis, aut somniis tumultuosis, è genere terriculamentorum, expavescere, idque toties, quoties sopore arripi contigerit. Subitos autèm istos, repentinòsque à somno timores, quamvis pleriquè ad Cerebri læsionem retulerint, quasi verò vaporibus melancholicis, aut atrabilaris suffundatur, quia tamèn quæsti de his terriculamentis ægrotantes nil se visum passos conqueruntur, cum cæteroquì nèc somno reipsâ, in quo insomnia, capiuntur, putaverim Ego illos oriri ab irritamento potiùs pravorum

rum humorum circa præcordia restagnantium, quibus nerveæ illorum partes laceffitæ quodammodò convellantur, & Cerebrum excitent cum terrore, ob concussionem, exagitationemque fibrarum nervearum, & liquoris easdem irrigantis. Equidè ejuscemodi pavoribus sæpissimè pueros affici experimur cum à lacte coagulato, & acido febricitant; quod cum Ventriculo, & Intestinis intensum fiat, nèc promptè egeri possit, partes istas in illis exquisito sensu præditas vellicat, & laceffit, adeoque repentinæ expergefactiones, & pavores inducit. Idipsum à vermibus etiàm pati solent, undè est, ut huic malo indiscriminatim nostrates foeminae occurrere satagant remediis lumbricos enecare creditis. Modò quis unquam in his Cerebrum ferientes humores, aut vapores melancholicos effinget? nisi melancholicos cum acidis confundat. Atquè contingunt plerumquè ex somno (si tamèn verus somnus is sit) punctiones istæ, quoniàm per id tempus laxatæ quodammodò nervorum fibræ, magisque hiantes poruli faciliùs admittunt, qui ex acidis, pravisque succis fermentescentibus halitus, vaporésque infensi quaquaversùm diffunduntur. Hinc ad convulsiones non irrationabiliter ejusmodi repentinos ex somnis pavores referrem, inductas tamèn non ex affecto nervorum principio, sed ex horum apicibus, fibrisque proritatis. Quà fortassè ratione Hippocrates cum his junxit in Aphorismo convulsiones, nimirum ut eas febrientibus malas pronunciarèt, quæ veræ convulsiones sunt à Cerebri vitio proximo, & quæ à sola, atquè interruptâ irritatione fibrarum nervearum in partes desinentium. Porrò in veris convulsionibus proximè Cerebrum, & principium nervorum afficitur à vitiato illorum liquore in aci-

dum paritèr degenerato; undè & hæc, & graviora mala proficisci facile est. Sivè ergò illæ oriantur ab acido liquore, nervorum principium afficiente, sivè ab humoribus circà præcordia restagnantibus, & partes sensu præditas vellicantibus, sempèr malum, designatâ nimirùm malitiâ, tum à pravis humoribus, tum à partibus affectis. Quod si somnus majori ex parte, vel suavis, vel molestus provenit, ex bonè, vel malè affecto Ventriculo, & adjacentibus visceribus, ut Helmontio non sinè ratione visum est, planè cum in his partibus pravi succi hærent, fieri nequit, quin turbulenti somni fiant, & pavoribus interrupti.

APHORISMUS LXVIII.

In febris spiritus offendens, malum: convulsionem enim significat.

lib. 2. c. 7.

v. Gal. 3. de dif. sic. resp. 9. & 6. Aphor. 66. 54

ID hic significat spiritus offendens, sivè spiritus in faucibus elisus, ut vertit Celsus, ac Respirationis subsistens, & interrupta, quemadmodum ex eodem Hippocrate deducitur 2. *epidem. sect. 3.*, & 6. *epidem. s. 2.*; & quidè tum in inspiratione, tum in expiratione, ut adnotat Galenus in *comm.* Id autè passim accidit pueris ejulantibus, & suspiriosis, plerumquè ex angustia spiritalium organorum. Hanc autè interruptam Respirationem in febricitantibus, instantem convulsionem arguere, atquè adeò malam esse, monet hic Hippocrates, veluti quæ fiat à languente vi muscutorum Thoracem, & Diaphragma attolentium, ac deprimentium pro

Ref-

Respiratione; illi verò, cùm motus suos peragant ope nervorum, quodcumquè deficiant, hos quoque fatiscere designant: & quidè in febribus à vitiatò, exolutòque liquore, qui nedùm illos haudquaquam convenientè irrigat, & confirmat, sed potiùs inficit, & perturbat; undè etiàm non rarò anxietas, angor, & Cordis tremor, cum pulsu inæquali: sempèr autèm ac sanguinis vitio ex febribus indicatò, per indebitam ejusdem ab extraneo humore fermentationem, accedit quoquè liquoris nervei malitia, procùl dubio non solùm dubius eventus, sed omninò perniciosus pertimescendus est; quandoquidè partes cunctæ Corporis ab his proximius robur adipiscuntur, suasque exerunt operationes; quàm imò Cor, & Vita ipsa sustinetur. Quamobrèm ipsis à consuetà, naturalique constitutione permutatis, depravatisque, necesse est reliqua omnia non dissimiliter titubare.

APHORISMUS LXXI.

Quibus, adhuc febricitantibus, urinae sunt crassa, grumosa, pauca, multitudo earum tenuis superveniens juvat: precipue verò tales veniunt, quibus ab initio; vel non ita multo post, sedimentum inest.

*Idem
dicitur
in conc.
pranos.*

URinas in posterum cōsiderat Hippocrates cum excretorū in illis varietate, ut exindè, quoad fieri potest, conjiciamus, quanam in febrientibus meliores, pejorésque dici queant, cùm febrilium fermentorum mutationem consequuntur, quippe non sempèr è liquoribus cum sanguine commistis

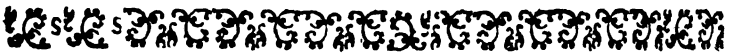
stis procedunt, nequè perpetuò ferum illud referūt; quod cum sanguine circumfluit, atquè ejusdem va-
sa, partésque cunctas Corporis pervadit, sed sæpe-
numerò à cibo, potúque nupèr assumpto, à Sacco
lacteò, & ductibus chyli-feris, à glandulis Melen-
terii, & vasis lymphicis, atquè à visceribus hypo-
chondriorum, per compendiosiores vias, rectâ in re-
nes, & vesicam fertur; undè dubias profectò, &
infideles notas ex illa elicere cogimur, idque po-
tissimùm in iis, qui peculiari quadam constitutione
varias perpetim, differentésque urinas proferunt, &
quandoquè à consueto hominum alienas. Cùm er-
gò à sanguinis sero prodeunt urinæ, atquè à fer-
mentis partium vitiatis secernuntur, observandas
verisimile est hinc Hippocratem voluisse, præsertim
in febribus, quandoquidè in his, per indebitam
sanguinis fermentationem, plerumquè solent cum
serosis ejusdem portionibus aliæ impuritates per vias
urinarias repurgari, ideoquè quæ penitiùs latent, quo-
dammodò denunciare.

Quibus itaquè non sinè febre, inquit, urinæ sunt
crassæ, & grumosæ, sed paucæ; si contingat tenuous
deindè fieri, & affluentius profluere, proderit. Pro
crassis, grumosisque intelligit, quæ commistam, com-
pactamque simul referunt serosam substantiam cum
recrementis è sanguine semotis, ut grumos quodam-
modò plurium Corporum unâ collectorū exhibeant,
vel, ut communiùs dicitur, substantiæ simul aquosæ,
& hypostasis, concretæ: hæc enim cùm debeat,
ut salutaris sit, in urinis innatare, si fortassè sit spar-
sim concreta, & cum illis commista, ex nondum
peractâ secretionem, concoctionéque, urinam procul
dubio reddet crassam, & grumosam, quam idem
Auctor *lib. I. de morbis*, à pituita progenitam exi-
sti-

stimat. Oriri autem ejusmodi crassitiem grumofam, hoc loco memoratam, à concretionem, miffionéque summa hypoftasis cum sero urinario, deduci potest ex appendice ejusdem Aphorismi, ubi adjicitur: *tales equidem prodire, quibus ab initio, aut non multo post sedimem in urinis adfuit; cum scilicet primùm urinæ visæ sunt cum suo sedimine innatante, mox verò ità cum illo commistæ, & concretæ, ut grumum referant; at postmodùm per fermentationem, febrilem dissolutæ, ac secretæ, tenuésque redditæ, crassitiem in copiam commutant, & conferunt, tum quia compingentia salia cum sero commista diluta egerunt, tum quia coctionem, secretionemque fermenti febrilis jam peractam indicant. Tenues autem urinæ hic memoratæ non simpliciter aquæ, & pellucidæ intelligendæ sunt, sed ut à crassis & grumosis contradistinctæ; sicut enim nimium crassæ, & in grumos compactæ malæ hic referuntur, ob coctionem, secretionemque deficientem; ità ex adverso bonæ existimandæ sunt, quæ tenues deindè fiunt, ac dissolutæ, idest non amplius grumosæ, habentq; sedimen omninò secretum, dissolutum, & innatans. Hinc rectè Actuarius lib. 1. de judiciis urinarũ cap. 11. scripsit, nonnunquam in morborum sine copiam, profluere urina albioris, & tenuioris, atque mediocrem continentis subsidentiam, præsertim cum præcesserit urina crassior, & grumosior.*

Judicium autem ab eodem Hippocrate prolatum lib. de judicationibus, huic planè nullatenus contradicit. Ibi enim inconstantes omninò urinas in febribus vituperat, ac de crassis in tenues, iterumque de tenuibus in crassas vicissim permutatas. Inquit enim: *In febribus si mutationes habeat urina, diurnitatem temporis significat, & necesse est agrotum*

mutari, & ad deteriora, & ad alteram partem. Et si urina ab initio non sibi similes fuerint, sed ex tenuibus crassæ fiant, iterumque penitus tenues, tales ægri judicant, ac inconstantes sunt. In hoc autem Aphorismo non solum constantes, sed etiã crassas in moderatè tenues permutatas recenset, easque solito affluentiores.

APHORISMUS LXX.

Quibus febricitantibus urina sunt perturbata, quales jumentorum, iis dolor Capitis vel adest, vel aderit.

CUm recrementa sanguinis, alique humores per Renum tubulos repurgati, & cum sero urinario commisti, sua quiquè non petunt loca, sed fursùm, deorsùmque tumultuariè feruntur, urinas reddunt confusas, & perturbatas; Has ergò considerat in hoc Aphorismo Hippocrates, utque eas à turbidis, sed mōx postea subsidentibus, distinguat, adjicit, *quales Jumentorum*; siquidem in his nondum paulò post quàm fuerint excretæ, sed deinceps adhuc, perpetuòque turbulentiam, confusionemque servant; sed nequè à frigore ambientis aëris concreverint, nequè diù sepositæ in corruptionem abierint, aut Renum, & Vesicæ ægritudines consequantur; quamobrèm non immeritò advertit, & eas in febricitantibus hic notari, & quæ non semel turbatæ comparent, sed quæ perturbatæ sunt, & tales perseverant.

Equidem in febribus dumtaxat fieri potest (quicquid

quid in contrarium opinetur Cardanus) ut urinæ omninò perturbatæ sint, & perseverent, quales jumentorum, quandoquidè in aliis ægritudinibus citrà febrim, quod turbulentum in iis excernitur mòx subsistit, vel evolat, quemadmodùm in Renum affectionibus, catarrhis, aliisque, sicut etiàm ab esu ciborum diuresim promoventium. Oportet autèm urinas ejuscemodi turbatas, ab intimiori causâ serum urinarium confundente exagitari, quæ profectò in sanguine, cæterisque liquoribus inhærebit, ut talem in ipsis fermentationem excitet, & tumultuariam commotionem pariat, quæ sanguinis serum, recrementâ partium, & salia fermentorum turber, & implicet; veluti pluriès expertum in febris maligais, & pestilentibus, à fermento sanguini immisto omnia depravante, & confundente. Hinc brevi vitâ defuncti referuntur uxores Dromeadae, & Philini, Polyphantus, & Evalcidae famula ab Hippocrate 1. & 7. *Epidem.*: Nam, ut idem subdit: *urina densa, & conturbata certum signum sunt doloris capitis, convulsionis, & mortis*; procùl dubio à veneno dissipante, & corruptente. Sed & nequeunt deinceps contenta urinarum perturbata adhuc à liquoribus Corporis seposita subsidere, quia per intraneam fermentationem acorem nacta, ità simul compinguntur, & cum sero urinario commiscentur, ut ab invicem disungi non possint, quemadmodùm experimur in Vino, quod per æstum dierum Canicularium, aut à Tonitru, ventisque Australibus impetuosis, indebitâ fermentatione effervescit, confunditur, & perturbatur, ut tandem in corruptionem desinat.

Hinc modò palàm fit, quâ de causâ dolor Capitis exindè subsequatur, aut immincat; quoniam

*Vetiam
li. Coac.
prenot.*

ex acritate, & virulentia in sanguine inducta, nervæ partes Capitis ab illius transitu, & percolatione, vehementer vellicantur, & compunguntur. Nequè verò hinc dolent solum, sed etiã non raro inflammantur, undè phrenitides, lethargi, convulsiones, ut memoratis ex Hippocrate ægrotantibus accidit; quamobrèm sub nomine Cephalalgia comprehendas crediderim reliquas omnes Capitis affectiones, dolori analogas, vel affines.

Quòd si turbidæ ejuscemodi urinæ pedetentim progressu temporis subsideant, procùl dubio meliores fient, atquè ab enarratis Capitis affectibus præcavebunt: quippè portendent sensim quoquè internam sanguinis commotionem sedari, & fermentantes humores ab utilibus secerni, ac repurgari. Undè idem Hippocrates 6. *Epidem. sect. 6.* commemorat, *urinas multam subsidentiam habentes à mentis motione liberare*, quemadmodum in Dexippo. Non est igitur ut tam facile credamus perseveranter turbidas excerni urinas à flatibus, ut pleriquè sunt arbitrati, adeoquè illos excutere oportere, sed potiùs diaphoreticis pluriès memoratis compagem fermenti febrilis dissolvere, alexipharmacis ejus malitiam oppugnare, & evictam, secretamque per easdem vias urinarias expellere.

APHO-

APHORISMUS LXXI.

Quibus septimo die fit crisis, iis nubecula rubea quarto die in urina apparet, & alia ex ratione.

A Libi dixerat septenorum quartum esse indicem; nunc sumpto exemplo à febribus, quarum crisis incidit die septimâ, inquit, nubeculam rubeam in quarta præcedere in urinis. Verùm hoc non ubiquè verum experimur, sed in quibusdam solùm febrium generibus, quæ nimirum fermentationem in sanguine consequuntur à vitio ejusdem intraneo, quales Veteribus synochæ dicebantur, ex non benè repurgato ejusdem sanguinis sero, cujus causâ in fervorem, & indebitam commotionem adigitur, ut seipsum ab illo extricet, potissimum quia ob remoram in vasis sanguineis contractam nimiâ infectus acritate cunctis visceribus molestiæ est. Sed nequè nubecula hæc reverà rubra est, sed vel pallida, vel flava, vel ad summum subrubra comparet, si crisis ad bonum futura sit: Quamobrèm *z. prognost.* dixit: *Nubecula, quæ feruntur in urinis, albæ quidè bonæ sunt, nigra verò mala:* Undè rectè Heurnius non rubram, sed subrubram vertit. Meminit autèm dumtaxat crisis septimæ diei; nam in cæteris non planè constant ejuscemodi indicum, & judicum dierum proportionnes, quippè sæpissimè Crisis præmonstratæ in undecima, evenere postmodum non decimaquartâ, sed decima septimâ, vel vigesimâ, ac ulterius, pro ratione peccantium humorum, & viarum laxitate; imò pro diversitate morborum, causarum, & affe-

Starum partium, ista nō minimum variabunt substantiā, colore, situ, tempore. Hinc appositè addidit, & alia pro ratione: potissimū si cætera concurrant ad bonam, salutarēque crīsim, eo die perficiendam, ut propterea significare voluerit Morbum salubritèr judicandum die septimo præferre signa coctionis, ac secretionis in quarto, reliquos ad alios dies differendos, non dissimilitèr suis indiciis præmonstrari, eosque non unico evacuationis genere, sed pro ipsorum varietate, putà sudoribus, sputis, dejectionibus, atquè etiā uberioris urinæ profusione, prout Natura in unam, vel aliam partem inclinaverit. Cæterū, quod idem Hippocrates protulit c. lib. prognost. de urinā subrubrā, & sedimento simili, indicante morbum diuturniorem, licèt salutarem, intelligendum, cūm tota urina, ejusquè serum, sanguineum ruborem refert, non verò cūm in sero urinario convenientèr colorato nubecula solum subrubra innatat, ut hic, veluti inchoatæ coctionis indicium.

APHORISMUS LXXII.

Quibus urinæ albæ sunt, & perspicuæ, malæ: præsertim verò si in phreneticis appareant.

*V. in
Coac.
prenot.
lib. 2.
prognostic.
&
de dieb.
judicant*

CUM urinæ albæ, & perspicuæ, scū aquosæ, ut interpretatur Galenus, multis ex causis excerni possint, & pluribus in morbis comparere soleant, potissimū verò Renum, ac Vesicæ, atquè non rarò indicent crīsim futuram per alvum, aut per abscessum, præter eas, quæ in sta-

tu

tu sano quibusdam accidunt, vel ex consuetudine ; vel ex largiori potu aquarum, præsertim diuresimò moventium, visum est ità hunc Aphorismum vertere, aliter ac Leonicensus, qui malas ejuscemodi urinas indefinitè videtur interpretari; comparere autèm solere in delirantibus: quasi verò exemplum dumtaxat apparitionis illarum voluisset Hippocrates hoc loco referre, cum tamèn in Phreneticis maximè sint perniciosæ, quemadmodum & Celsus hoc idem Hippocratis documentum sequutus exponit, lib. 2. cap. 4. inquit: *diluta quoquè, atquè alba urina vitiosa est, sed in phreneticis maximè.* Et Philotheus: *sed in phreneticis magis mala.* Quamobrem Fuchsius Aphorismum hunc ità tradidit: *Quibus urina perspicua, & alba sunt, mala: maximè verò ubi in phreneticis apparuerint.* Rectè autèm admonet phreneticos, non delirantes, hìc Hippocratem adnotasse: quippè phrenetici à delirantibus differunt, etenim non omnes delirantes phrenetici sunt.

Urinæ itaquè albæ, & pellucidæ, quamvis plerumquè à consueto Naturæ declinent, non tamèn omninò malæ illicò sunt existimandæ, quasi verò semper morbosam reipsâ Corporis constitutionem attestentur, cum non desint, qui à natura ferè illas assiduò proferant, & benè valeant; quinimò plerosquè novi, qui se tunc morbosos existimarent, cum urinas benè coloratas egerent. Malæ ergò solùm dicentur, quia non omnibus communes, & quodammodò à consuetis remotiores.

At verò si in phreneticis observentur, omninò malæ, atquè ex Galeno perniciosæ, quippè qui testetur se nullum vidisse phreneticum salvatum, in quo talis urina apparuisset. Verumtamèn nò sunt hæ adedò cum phrenesi conjunctæ, ut illam perpetuò comi-

*V. etiam
in coac.
pranor.
ubi: al-
be uri-
ne à
phreno-
ticis
morti-
fere.*

centur, aut consequantur, siquidem sapissimè etiàm fit, ut in ea compareant nimium coloratæ, multoque sulphure saturæ; sed si fortassè cum illa sciuntur, omninò malæ sint, nisi verò semel tantum appareant: quippè tunc perniciosas penitus illas credere licebit, cum diù perduraverint, & quocumque tempore uniusmodi aquosæ prodierint. Hæc enim ratione significant, partes sanguinis muriaticas, & sulphureas, acritate ingenti præditas, per febrilem fermentationem, cum sero urinario non repurgari, sed interius detineri; adeoque per Cerebrum, ejusque meninges, ac ductus, cum sanguine remeantes, continentèr illius plexus, glandulasque vellicare, undè etiàm liquor nervorum, & universa Hegemoniarum operationum Oeconomia coafficiatur, siquidem ros ille è sanguine per Cerebri corticem exiit, quo universa Animalis regio irroratur, & viviscit, ex vitiata utriusque diathesi, omnia perturbat, depravat, atque adigit in furorem. Cum itaque cò deventum est, ut partes Vitæ, & Rationi destinatæ perpetim laborent, à murata tum sanguinis, tum nervei liquoris constitutione, procùl dubio brevi futurum est, ut æger concidat. Spes autem inerit revalescendi, si ejusmodi sanguinis, & liquoris nervorum impuritates per consueta emissaria depellantur, potissimum verò per urinas, quæ primùm flavescentes, & crassæ, mox etiàm copiosiores, & sequestratæ repurgentur: quod planè usu Antimonii diaphoretici suo nitro sociati non semel peractum vidimus, sicut etiàm ope Bezoardicorum.

Sed & advertere est quod memorat Hippocrates
 1. *epidem. const.* 3. accidisse Bioni apud Silenum,
 decumbenti, Cratiæ apud Xenophanem, & Aretonis
 filix uxori Mnesistrati, ab urinis aquosis, multis, pu-
 ris,

ris, & tenuibus, post judicationem, eos scilicèt benè fuisse judicatos per dysenteriam; quasi verò istiusmodi urinæ post coctionem apparentes crissim, portendant per alvum futuram. Possunt quoquè hæmorrhagiam è naribus præsignare, præsertim in Juvenibus, si postquàm diù probæ visæ, repentè attenuentur, & incrudescant, morbo ad declinationem perducto.

APHORISMUS LXXIII.

Quibus Hypochondria suspensa murmurant, lumborum dolore superveniente, iis alvi humectantur, nisi flatu erumpant, aut urine multitudo proveniat. Hac verò in febris.

DE veritate istius Aphorismi valdè dubitat Argenterius, quippè qui non tam facilè existimet, quomodò tria hæc genera evacuationum accidere possint in febris ex hypochondriis inflatis, & dolore lumborum. Verùm si in memoriam revocentur, quæ aliàs à Nobis, *hoc eodem* libro, sunt recensita, benè poterunt, quæ hic ab Hippocrate referuntur, Rationi, atquè Experimento congruere. Inflantur siquidèm, tumèntque hypochondria à flatibus, seù halitibus elevatis ab humoribus crassis simul, tenacibus, & acidis, qui non rarò loca utriusquè hypochondrii, occupant, præsertim verò glandulas Mesenterii, Pancreatis, & Omenti; cùmque per febrim sensim attenuentur, & dissolvantur, per arterias pedetentim in Intestina-

fe-

feruntur, vel etiã per vasa lymphica, aliõsque ductus inconspicuos deducuntur in Renes, adeoque vel alvi fluxu, vel urinã copiosiori, criticè evacuantur. De his ergò sermonem facit hoc loco Hippocrates, atque, quibus in febribus, (iisque potissimùm, quas Fernelius omnium primus recensuit ex hypochondriis infarctis oriundas) hypochondria tument, ac inflantur, ut suspensa, & elata fiant, si lumborum dolor superveniat, planè fieri, ut laxata alvus congestam succorum colluviem deponat, nisi aliundè in flatus exolvatur, aut per Renes deducta urinam efficiat copiosiore. A tumidis porò, inflatisque hypochondriis conjiciemus crassorum, consistentiùmque succorum copiam, fermentatione febrili, & acidã conditione, in flatus evaporantem, adeoque epigastrium utrinquè attollentem. A murmure, & lumborum dolore conjectabimus humores ipsos jam attenuatos, & dissolutos, vergere per Mesenterium in Intestina: murmur etenim à motu eorundem peristaltico provenit; lumborum verò dolor, à pondere Mesenterii, quod cum lumbis alligetur, juxtà ac Peritonæum, ubi flatulentis humoribus turgeat, gravat simul illos, & extorquet.

Quòd verò hæc citrà Jecoris, Lienis, aliorumque adjacentium viscerum inflammationem evenire scripserit Hippocrates, colligere clarè est ex 2. prognost., ibi: *Præcordiorum dolores, ac tumores, si fuerint recentes, & non cum inflammatione, solvit murmur in præcordio obortum, & maximè quidè si pertransierit cum stercore, & urina, ac flatu; sin minus, etiã ipsum per se, si transierit, prodest.* Dixerat autè lib. I. ejusd. oper. tumores omnes in hypochondriis subortos, intèr initia quidè, mortem brevi affuturam significare; post diès viginti

verò, febre non desinente, ad suppurationem converti. Ea autèm, quæ in hoc Aphorismo memorantur, his profectò non consonant, cum & Nos compertum habeamus, sæpiùs feliciter successisse, ex turgidis hypochondriis febres epatas, alvo, quæ priùs adstricta erat, laxatâ, aut copiosiori urinâ, solutas. Verùm, ut id promptiùs, feliciùsque contingat, medicamentis insistendum, quæ amarore acorem corrigant, & incidendi, attenuandique vî, crassos humores ad exitum disponant.

APHORISMUS LXXIV.

Quibus speratur abscessus futurus ad articulos, eos liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba, qualis in laboriosis febribus, quarto die, quibusdam incipit fieri. Si verò ex naribus fluxerit sanguis, brevi admodum solutio fit.

A Libi ex eodem Hippocrate ostensum est, non rarò febricitantibus, ex crassis humoribus, abscessus ad articulos evenire, atquè ità febres desinere. In hoc autèm Aphorismo memoratur, undè sit, quòd febris, quæ desitura per abscessum visa est, & indicia ejusdem prætulit, abscessu deindè non judicetur; idque propterea fieri, à crassa, & albâ urinâ affluentèr profusâ. Equidèm ubi humores in artus ferendi, vias urinarias petunt, fortè tenuiores, fluxioresque redditi, procùl dubio vindicabunt ab abscessu. Veruntamèn oportet crassam simul, albam, & copiosam excerni urinam: etenim hâc ratione certi erimus, illos eosdem humores,

Par. II.

Y y

res,

comm.
31. hu-
jus,

res, qui febrim fovebant, & ad artus abscedere præmonstrabant, salubritèr per Renes in Vesicam fuisse translatos. Quoniàm verò à lymphâ plerumquè consistentiori ejusmodi febres accidunt, undè Rheumatismi, cum lassitudinibus, & doloribus articulorum; proindè adjectum, *qualis in laboriosis febribus*, cujusmodi sunt, quæ cum sensu laboris, doloris, & lassitudinis in toto Corpore, contingunt: quippè vasa lymphatica plurima per articulos repunt, & non rarò in eisdem exonerantur. In laboriosis autèm febribus cum Rheumatismo sociatis, sæpissimè accidit, à quarta die in succedentes, consimilis conditionis urinam affluentèr expurgari, exsolutâ nimirum per febrim lymphâ, atquè simul cù sero sanguinis secretâ, deductâque in Renes, & Vesicam, quemadmodum passim experimur in praxi. Atquè hinc planè dictum puto, nedum abundantem, sed etiàm albam, & crassam urinam esse oportere, cujusmodi lymphâ est.

V. 6. *epi-*
dem. 4.
2. *undè*
hic. A-
phor. de
sùperius.

Quod prætereà additur: Si verò etiàm ex naribus fluxerit sanguis, brevi admodum solutio fit: in dubium revocat Fuchsius, an simul cum urinx profluvio, an verò seorsim proficere, sit intelligendum. Et quamvis utrumquè Rationi, atquè Experimento congruere visum sit, & alterutro evacuationis genere febrientes ab abscessibus evasisse; nihilominus si mentem Hippocratis attendamus, verisimiliùs asserere cogemur, junctim utramquè evacuationem esse comprehensam: nam inquit, *si verò etiàm ex naribus fluxerit sanguis*: Vel, ut alii vertunt; quòd *si narium quoquè accedat profluvium, multo celerius liberantur*. idque clarius c. 6. *epidem. sect. 4.*: *si verò ultrâ hoc, adhuc sanguis è naribus largè eruperit, valdè etiàm, seu, prorsus levat*. Quæ

V. *Henry*
nium
hic.

ver-

Quæ verba utramque omninò evacuationem referunt, simul junctam. Cæterùm sanguis è naribus profluens maximè quoquè his confert, excreto inde ejusdem sero orgasmum in humoribus excitâte: quò fortassè respiciens Hippocrates junctim urinã, & sanguinem profluentem, citiùs ægrotantem liberare inquit, ut è naribus tenuior, è renibus crassior humor simul educatur. Cui enim commodo esset narium hæmorrhagia, si sanguinis à lympha, & sero, repurgationi minimè opitularetur? Illum autèm egredi Natura finit, ut simul acres, tenuésque serofas ejusdem partes depellat, nisi verò ex accidenti deserat, acritate sibi exitum sero parante.

At verò eam ex his evacuationibus promovere, satagemus, quæ tutior planè est, per vias urinæ. Hâc enim & crassior, & tenuior humor commodè potest educi; quin si tantùm crassior expurgetur, is satis erit, ut ab abscessu tueatur, cùm tenuior facile possit adhuc insensibilitèr diffilari. Conferent eaproptèr in hanc rem, quæ attenuando, & incidendo, diuresim movent, adjunctâ his quoquè congruâ victus ratione attenuante, ut Naturam huic operi intentam adjuvemus, vel diutiùs cunctantem excitemus.

APHORISMUS LXXV.

Si sanguinem, aut pus mingat, Renum, aut Vesicæ exulcerationem significat.

Eandē sententiam habet Celsus lib. 2. cap. 7. V. Gal. 6. de loc. aff. 3. Hippocr. etiam lib. de natura human. air: qui bus cruenta u. rina sunt, his venalabo rant.

V. Gal. 6. de loc. aff. cap. 4.

V. Gal. in cōm.

SIVÈ hic Aphorismus scribatur per particulam aut disjunctivam, sive per & conjunctivam, magnam semper patitur difficultatem: quippe sanguis solummodo excretus per urinam, non semper indicat Renum, aut Vesicæ ulcerationem, cum multis aliis de causis egeri, & à plerisque aliis partibus prodire possit. Si verò simul cum pure excernatur, quamvis ulcerationis indicium certò sit, non proinde ex sanguine, sed ex pure certitudinem nanciscitur. Sed & prætereà fieri potest, ut ab erosa Renum arteriâ, aut venâ, sanguis ad tempus solus prodeat, deinceps transiturus in pus, adeoque inchoatæ ulcerationis symptoma sit, seorsim à pure. Præstaret itaque pro utraqûe particulâ, deinde, vel mox, substituere, ut sensus fiat: *si quis sanguinem, deinde pus mingat, &c.* sic enim Aphorismus veritati perpetuò consonabit. At verò, nec semel, nec ad breve dumtaxat tempus, sanguinis, & puris mictio, Renum, aut Vesicæ ulcerationem designabit, nam pluries expertum, ex disrupto apostemate partium superiorum, & à Renibus remotissimarum, pus cum urina prodiisse; imò etiâ ex Pulmonis vomica, atque ex Empyemate per eadem vias repurgato. Quamobrè necesse est, ut diutius mictio ista perduret, & continentèr purulentus sanguis cum urina egeratur, ut à Renibus, vel Vesicâ manans dici queat. Atqui etiâ, præter

tèr ejusmodi egestionis diurnitatem, à Renibus, aut Vesicâ ulceratis, pus prodire conjiciemus, si in urinis subsideat, vix, ac ne vix quidem, cum illis commistum: quotiès enim cum iisdem omninò commiscetur, & confunditur, ex altiori profectò loco descendere credendum, ut multis ostendit Galenus lib. 6. de loc. aff. cap. 4. Contrà verò si sejunctim ab urina pus egeratur, procùl dubio è meatu urinario, aut ex glandulis parastatis, gallicâ contagione infectis, sponte suâ defluet, ut in virulentis Gonorrhœis passim experimur. Hinc tunc solùm purulenta mictio exulceratos Renes, aut Vesicâ indicabit, cum continua fuerit, cum nūquam ab urinis sejuncta, cum subsederit, & cum sanguinis exitum consequetur. Deniquè prognosim mictus sanguinis, ac puris, retulit idem Hippocrates lib. 2. prædicat. inquit: *sanguinem mingere, rarò quidem, & sine febre, ac dolore, nihil mali significat, sed lassitudinum solutio fit. Si verò sapiùs mingat, & aliquid ex his accesserit, malum est. Verùm prædicere oportet, si vè cum dolore mingatur, si vè cum febre, fore ut insupèr pus mingat, atquè ità dolores, ac afflictiones quiescant. Verùm conferet in his plurimùm partem affectam internosse, & nùm pus ex aliis partibus procedens in transitu per Renes, Ureteres, & Vesicam, suâ acrimoniâ, ac virulenti conditione, illas exulceret, atquè adeò, diversarum partium affectarum complexu, nequeat tam benè distingui, undè pus prodeat, cum ex pluribus confusim emanet. Non multis ab hinc mensibus curandus ad me venit, qui ex mictu sanguinis in urinam purulentam inciderat, cum antea gallicâ gonorrhœâ teneretur, adeoque & ex meatu urinario, & ex renibus pus effunderet, nimirum quandoquè simul cum urina, & aliquandò seorsim.*

Mi,

V. etiã
Prosp.
Martian.
an. hoc
loco,

Mirum autem quam in his proficiat usus pastillorū ex Cinnabari, itēq; Cerussæ stibii A. Salæ, cum gummi terebinthi, balsamo ligni guajaci, & peruviano, extracto hyperici, & caphura.

APHORISMUS LXXVI.

Quibus cum urina crassa caruncula parva, aut veluti capilli, unâ exeunt, iis à Renibus excernuntur.

lib. 2.
cap. 7.

propè finem.

Quod hic disjunctim scribitur de Carunculis parvis, aut veluti capillis, cum urina crassa excretis, Celsus junctim vertit, inquit: *Si urina crassa carunculas quasdam exiguas, quasi capillos habet, utique in Renibus vitium est.* Sed & idem Hippocrates lib. de Natura humana, undè hic Aphorismus videtur desumptus, in hanc eandem sententiam concedit, dùm inquit: *Quibuscumque in urina, crassa existente, caruncula parva capilliformes simul prodeunt, eas à Renibus prodire nosse oportet, & ab Arthriticis.* Hinc P. Martianus pluribus contendit legendum esse hunc Aphorismū absque particula aut; imò quo pacto scriptus invenitur c. lib. de Natura humana.

Sed quamvis ita verisimiliter liceat ex mente Hippocratis opinari, non tamèn falsa erit, ut hic traditur, ejusdem sententia. Quinimò Galenus in comm. omninò existimat alterum de carunculis, alterum de capillis sermonem hic factum, nam nullo modo, inquit, carunculas parvas assimilari posse capillis, ut propterea cum dictione aut Aphorismum

num legendum velit. Expertum enim aliquandò est, ab erosio, ulceratiffque Renibus, carunculas, seu frustilla carnum durissima, cum urina prodiisse. Et quavis è sphinctere Vesicæ musculo similes substantiæ excerni possint, cum tamèn dolor, febris, aliæque affecti Renis indicia concurrunt, non est cur Vesicæ musculum erosum existimemus, qui nèc aliòquì tam duræ substantiæ est, nèc, si semel ulceretur, urinæ exitum poterit impedire, aut aliquantulum remorari, vel saltèm sinè ingenti dolore esse.

Mictum autèm pilorum, aut capillorum, græcè *Trichiasin*, quamvis rarum, nonnulli conspexere, eosque referunt, nedùm molles, flexibilisque, sed du-
V. Hil-
dan. C.
5. obs.
50. 51.

ros, rigidósque interdùm etiàm fuisse, ut setas porcinas æmulerentur. Undè verò illi procedant, non satis benè à Veteribus est explicatù. Galenus enim *in hoc comm.* illos gigni ait ex humore crassiori in Renibus quodammodò usto, ideoquè quemdam memorat talia corpora tam longa minxisse, ut incredibilis longitudinis viderentur, qui tamèn toto ferè anno in usu cibario habuerat legumina, & fabas fractas, & sæpissimè caseum tenerum, ac siccum. At
Vides
Euchf.
in an-
not.

verò. *lib. 6. de loc. aff. cap. 3.* eosdem in venis generari probabiliùs putat. Verùm, cum ea, quæ ad Renes feruntur, non per venas, sed per arterias, lege Circulationis, deducantur, proptereà verisimilius videtur in ipsismet Renibus crassos istos, consistentesque succos in capillamenta commutari; formam autèm, & longitudinem, capillorum ad instar, sortiri, non quidèm in Renum pelvi, sed in eorundem tubulis, & fibrillis urinaryis, per quas serum
V. Clar.
Malpi-
ghi lib.
de Ra-
nib.

transcolatur, quippè alveoli isti quàm aptè, præ nimia exilitate, congruunt producendis ejuscemodi filamentis, cum nimirum per ipsos protruduntur vi-

sco-

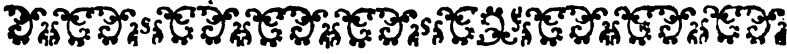
viscosi, concreſcentésque ſucci, fortaiſè ab acido indurati.

Quoniàm verò in Renum alveolis contingit viſcoſos iſtiusmodi ſuccos inſpiffari, & tormam, figurámque capillorum induere, meritò proindè Hippocrates in hoc Aphoriſmo dixit, illos à Renibus excerni: nullibi enim, quàm in eorundem exilibus tubulis, talem, ac tantam ſpiſſitudinem, longitudinémque capillarem poſſent adipiſci, præſertim quia ibidè conſimiles ſuccos, cùm in pelvim extillaverint, lapideam conditionem fortiri paſſim experimur. Plerumquè autèm viſcoſi iſti ſucci à tenaciori lymphâ, vel à portione ſanguinis glutinoſâ progignuntur, cùm utraqùè extrâ ſuos ductus effuſa facillimè concreſcere ſoleat. Atquè hinc idem Hippocrates *c. lib. de Natura humana*, nedùm à Renibus, ſed ab Arthriticis capilliformes carunculas prodire falſus eſt; quandoquidè Arthritici à lymphâ vitiata afficiuntur, & circâ artus plurima vaſa lymphatica perreptare ex Anatome obſervantur.

Nequè verò temerè adjectum credere eſt, iſta cū urina craſſa excerni oportere; etenim, ſi cùm tenui egererentur, verendum valdè foret, ne ab aliis partibus, quâ à Renibus prodirent, nam cùm tenues & percolatæ minguntur urinæ, tubuli illi, & fibrillæ urinarie obſtructæ ſunt, adeoque tranſitum carunculis, & capillamentis non concedunt. Craſſæ igitur eſſe debent, ut patentès Renum tubulos deſignent, & nullum in venis, ac arteriis vitium conſequantur, cùm abſquè febre iſta plerumquè prodeant, adeoque urinâ inculpatâ exiſtente, quemadmodum in ſtatu naturali excerni conſueverat, moderatè craſſâ. Conferet ea proptèr in id mirificè, præter alia, uſus chalybis, quo acritudo ſeri urinarii in-

Re-

Renum erosione, & concretientium acidorum succorum malitia in capillamentis retundatur.

APHORISMUS LXXVII.

Quibus cum urina crassa fursurea quedam simul exeunt, iis Vesica scabie laborat.

*Idem
lib. de
Natur.
human*

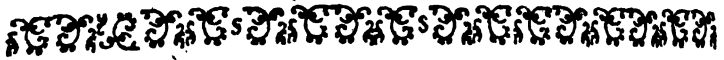
NE hæc quoque excretorum in urinis vitia ad sanguinem, & vasa sanguifera referrentur, cum urina crassa, non tenui, nèc aquosa, excernenda inquit. Si enim cum hac efferrentur, degenerati sanguinis, succique alibilis, ex ardentis, pravæque febre, indicia forent, ut etiam admonet *in comm.* Galenus. Sic ergo Aphorismum, hunc Hippocrates voluit intelligendum, ut ubi absque febre reliqua omnia bene se habeant, si urina moderatè crassa fursurea proferat, Vesicam scabie laborantem denunciaret. Accidit autem Vesicæ scabies pari modo, ac externæ cuti pruritus, ab acritate ejus liquoris, qui in nutrimentum ejusdem cedere deberet, atque ex mistura salium cum urina densatur in fursures, & ima petens fursureum sedimentum exhibet, eo quod referat exteriorem tritici corticem, non bene molitum. Ejus autem speciatim meminit Hippocrates 5. *epidem. in hist.* Filii Theophrasti, qui id potissimum ex Vesicæ scabie patiebatur, ut dum mingere inciperet, ac desineret, pudendum confricaret, ex pruritu nimium ingenti ejus partis, ad Vesicam pertinentis. Solet etiam sæpissimè scabies ista in vulcuscula cõ-

Par. II.

Z z

mi-

migrare, & saniem proferre, ut dicitur *Aphor. 81. hujus*, ut propterea quibusdam occasio fuerit, utramque Vesicæ affectionem confundere, non quòd reverà eadem sit, sed quòd altera in alteram facillimè commutetur, præsertim cum ea, quæ urinis commiscetur, acria, & erodentia sunt, ut infra.

APHORISMUS LXXVIII.

Quicumquè spontè sanguinem mingunt, iis à Renibus venula rupta significatur.

PRO eo, quòd Leonicens legiti *spontè*, visum est aliis *repentè* substituere, quasi verò satis non sit sanguinem è Renibus absquè ullà causà manifestà prodire, nisi etiàm *repentè* exeat. At Hippocrates usus est ἀπὸ ταυτομάτου, quæ dictio utrumquè significat. Et quidè nullam causam evidentem ex iis præcessisse necesse est, quæ valeant venas adaperire, vel dilacerare; sed & opus præterea est, ut *repentè* mictus sanguinis suboriatur, ne fortassè sensim erumpens, & guttatim, à Vesica erosâ emanare credatur, quæ cum non multò sanguine scateat, profectò multum sanguinem effundere non potest. Ab ejusdem verò musculo janitore, si fortassè ulceretur, manabit quidè sanguis, sed ab urina sejunctus, ut propterea fieri non possit, quin *repentè*, & sine causà manifestà syncerus prodiens sanguis cum urina, à Renum venulis adaperitis, vel erosis non proficiatur.

An autè à Venis propriè, an potiùs ab Arteriis is prodeat, jure dubitari potest: etenim post de-

delectam sanguinis circulationem, cunctis notum, sanguinem in partes per arterias ire, redire verò per venas, quæ cum suis intersepantur valvulis, nil profectò poterunt effundere, quod semel in suis conceptaculis fuerit exceptum. Verùm cum nomine venarum, tam venas propriè dictas, quam arterias consueverit Hippocrates indiscriminatim sumere, non erit hic, ut diutiùs mentem ejusdem exagitemus, dummodò constet de parte, quam ille potissimùm hic considerandam voluit, affectam, cui sit remediis succurrendum.

At à quibus causis sanguifera Renum vasa interioriùs dirumpantur, tacuit Hippocrates, quippè illæ innumeræ esse possunt. Attamèn hic commodè ad tres generaliores revocabimus: ad ea scilicèt, quæ ipsius sanguinis sunt, ad vasa illum continentia, & ad ea, quæ per Renes transeunt, vel è Renum tubulis transcolantur. Quæ in sanguine sunt, & cum eo continuò commiscentur, serum, lymphæ, chylus, si acritatem, aut muriaticam conditionem, præsertim à visceribus hypochondriorum, nanciscantur, planè poterunt exilia Renum vasa, ut ejusdem generis alia, cum illuc appulerint, erodere, aut relaxare, undè is spontè deindè exeat. Sic aliquos novi diutiùs sanguinis mictu, ab ejusmodi causa, detentos, qui à corrigentibus è re medicamentis postmodùm convaluere. Vasa ipsa sanguifera per Renum substantiam perreptàtia si fortassè præter exilitatem, naturalem quodammodò constitutionem, fortiantur, debilem, laxam, tenuem, vel etiàm procedente tempore flaccescant, & extenuentur, facile poterunt habenas quoquè dare sanguini præterfluenti. Quæ deniquè per Renes, Renumque tubulos transeunt, serum urinarium, & cum eo diversi ge-

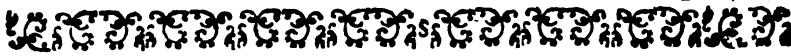
*Emul-
genses
arterie
sifran-
gatur,
aut a-
perian-
tur, ut
serum
sanguini
is oxo-
nerave-
rint, pa-
riente
Asci-
tem :
quò res-
pexisse
vide-
tur Hel-
mörins,
qui ex
labefac-
tatis
renibus
laticem
à san-
guine,
non re-
purgan-
tibus,
hydro-
pem ori-
ri di-
xit.*

neris humores, falia, multaque è superioribus visceribus in eas partes deposita recrementa, pus, sanies, ichor, viscosi, acidi, concretescentesque succi, undè postmodum, arenulæ, calculi, sabulones, idque genus alia, quàm facillimè poterunt erodendo, lacerando, distendendo, gravando, aut aliter afficiendo, sanguinis exitum repentè provocare. Sed & quædam casu deglutita, dura, aspera, acuta, angulosa, cum Renum alveolos subirent, mictum sanguinis non rarò excitarunt; ut sileam nunc ea, quæ veneni naturam referunt, & id ipsum afferre solent, ut de cantharidibus memoratur, Vesicæ speciatim infensis, cum ex his sanguis nèc spontè, nèc citrà causam manifestam egeratur. Quod verò de mutilatis fertur per certa intervalla consuetis sanguinè mingere, vel per alios ductus evacuare, nil penitus evincit, quin etiàm sâguis cum urina prodiens, venulam, aut arteriolam ab impetu sanguinis diruptam, significet.

V. quæ
Heurn.
ex Ca-
lio Au-
vel. &
Archi-
genæ
hic re-
fert.

Ad sistendum autèm ejusmodi sanguinis mictum, variè procedendum erit, pro causarum illum excitantium varietate, de quibus planè, præter ea, quæ hic breviter sunt memorata, fusè à nobis actum est in parte Medicinæ Practicæ; Verumtamèn specialiora hic in usum ducenda erunt, quæ glutinandis vasis, & sanguini corrigendo, videntur magis accommoda, cujusmodi præsertim sunt ex Vitriolo, & Marte parata.

APHORISMUS LXXIX.

*In quorum urinis arenosa subsistunt, iis vesicæ
laborat calculo.*

Cunctis Expositoribus magnarum semper ex-
titit difficultatum præsens hic Aphorismus,
quippe qui adversantem habeat Experientiã,
quã plurimos constitit toto ferè vitæ spatio are-
nulas minxisse, citrà ullam calculi Vesicæ suspicio-
nem. Hinc autèm factum, ut nonnulli Interpre-
tes, Vesicæ vitio Renes quoquè adjunxerint, qua-
si verò Hippocrates brevitatis gratiã illos omise-
rit, qui tamèn cum Vesicã compatibles, forent
hic omninò cumulandi, ut vel hæc, vel illi, ex
arenoso sedimento laborare intelligerentur. Sed nèc
desuere, qui in alia divagati, ne verbum quidèm
fecerint de sensu istius Aphorismi, exterriti fortas-
sè, quomodò possent illum in rationabilem senten-
tiam accommodare. Eum alii Hippocratis nomine
indignum existimarunt, adeoque esse expungendum
à serie reliquorum Aphorismorum. At meliùs Mu-
sa sagaci planè solertiã invertendum illum voluit,
ut potiùs ex Vesicæ calculo arenosa in urinis sub-
sistere deducerentur. Sed tamèn nèc mutatã sen-
tentia phrasi, nec ordine verborum inverso, adhuc
in commodum sensum illum reyocabimus si urina
arenosa contineat, crassa, mucosa, nequè semel, sed
assiduo ejecta, & quocumquè diei tempore. Equi-
dèm comparent sæpenuerò arenulæ in quorun-
dam urinis, citrà calculi suspicionem, sed illæ sub-
sident omninò, ab his ceteroqui benè coloratis se-
pa-

V. Gal.
&
Euchf.

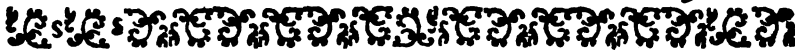
V. Prosp.
Marr.

Brafæ
vo. big

paratæ, atquæ matutino solum tempore excretæ, vel certis solummodo diebus; at verò quæ ex calculo Vesicæ proveniunt, perpetuæ sunt, imò cum multo, crassoquæ sabulo commistæ, & quacumquæ ferè mictione, urinâ interim lixivium æmulant. Atquæ hinc Hippocrates *in urinis*, dixit, *arenosa*, seu potius sabulosa, non verò simpliciter arenulæ, *subsistunt*, idest crassæ, & compactæ resident; ut scilicet prædictas condiciones breviter simul completeretur.

Est præterea quod adjiciam, noluisse Hippocratem ad præsens tempus tantummodo hanc sententiam aphoristicam coarctare, sed illam extendere quoquæ putavit ad futurum, ut sensus esset, eos, quibus urinæ cum arenoso sedimento contingunt, vel jam tum laborare, vel in posterum Vesicæ calculo laboraturos; etenim ejusmodi sabulones in urinis indicio sunt multam crassorum, mucosorumque excrementorum in Vesicæ cavo congeriem coadunari, ut exinde calculus jam sit compactus, vel facile deinceps sit compingendus. Porro aliàs est à Nobis demonstratum, lapides ex hisce recrementis viscosis simul, & salino-acidis exoriri, atquæ pluribus veluti lamellis paulatim incrustari, & increfcere. At verò ex hoc edocemur, non solum quid nobis sit conjiciendum ex ejusmodi arenoso sedimento, sed quibus præfidiis occurrere possimus calculo imminenti, potissimum de eorum genere, quæ tantam saburram corrigere, & educere, aliòque avertere valeant, meliori victus ratione servatâ, ut alibi fufius est à Nobis memoratum.

V.4. de
morbis,
& lib.6
de Arr.
aq. &
loc.

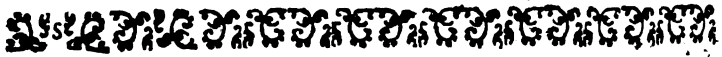

APHORISMUS LXXX.

*Si sanguinem mingant, & grumos, & stillicidium
urina habeant, & dolor in imum incidat
ventrem, & pectinem, & interfœmi-
mineum, ad Vesicam labor est.*

Laborantis Vesicæ, & partium adjacentium
indicia specialitè tradit in hoc Aphorismo
Hippocrates, desumpta ex situ, ex excretis
præter naturam, operationibus læsis, ac dolore,
ut propterea illa junctim, non separatim, sint su-
menda, si non eodem simul temporis momento,
saltèm eâdem morbi duratione, cum fieri possit, ut
ex his modò unum, modo aliud magis in singu-
los dies vigeat. Fiunt autem grumi, quotiès san-
guis è suis vasis exiliens in Vesicæ cavo colligitur,
ibiquè nedùm proptèr glutinosam substantiam, sed
etiàm à sale urinario in ejusmodi affectibus aci-
diori reddito, facilè concrescit, & coagulatur. Eâ-
dem de causa urinæ stillicidium accidit, & dolor,
potissimùm ex acritate ingenti ejusdem musculum
janitorem, & Vesicæ collum vellicante; cùmq; hæc
ad pubem sita sit, & fundo interfœmineum oc-
cupet, seu perinæum, spatium scilicèt illud, quod
anum, & scrotum interjacet, idcirco utrumq; lo-
cum dolor infestat, imò ab his, qui Vesicæ calcu-
lo laborant, gravior semper noxa percipitur in pe-
ringo, ut nec equitare, nec sedere, citrà gravem
ejus partis dolorem, valeant. Ab his ergo inquit
ad Vesicam esse laborem: sive autèm is reverà
lapis sit, sive tophus, sive tumor, aut concreti,
com-

compactique sabuli congestus, crassus, mucosusque succus, aliudve simile, non expressit, fortè quia hæc omnia, modo acorem referant, & compungant, id ipsum possint excitare, nequè solum in ipsa Vesica, sed etiàm in circumstantibus partibus, ut experimentis pluriès constitit.

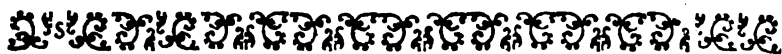

APHORISMUS LXXXI.

Si sanguinem, & pus mingat, & squamulas, & gravis odor adsit, vesicæ exulcerationem significat.

EThi sanguinis, & puris mictio non semper ulceratæ Vesicæ indicium sit, cum etiàm è Renibus egeri possit, ut dictum Aph. 75., attamen si præterea pus malè olens cum squamulis mingatur, non nisi à Vesica prodibit. Malus enim odor, quamvis pus, undecumquè processerit, consequatur, nihilominus cum è Renibus, aliisque superioribus partibus emanat, magnâ ex parte in longo itinere remittitur; at verò proximè derivans ex Vesica longè graviùs foetet, præsertim ex urinæ micturâ. Squamulæ verò id ipsum fortius attestantur, cum exesæ Vesicæ certiora indicia sint. Hinc ista junctim sumenda, ut omnis dubietas adimatur, aliarum, quàm Vesicæ, partium affectarum. Meminit autem primò sanguinis Hippocrates, deinde puris, tum squamularum, & deniquè pravi odoris, servato nimirum ordine, quo ista prodire solent ex illius ulcere; siquidem seriatim accidere necesse est, quamvis unum absquè altero satis non sit

non fit ad ostendendam Vesicæ exulcerationem. Quare non nisi ex diuturniori tempore hæc omnia evenire credendum est, cum verisimile non sit statim ipsa prodire, vel modico post tempore sibi invicem succedere: non immeritò proinde usus est Hippocrates verbo, *minxerit sanguinem, & pus*, quo nimirum designaret multo antea urinam sic intinctam, & foedatam prodiisse; mox verò adjecit, *gravis odor adsit cum squamulis*, qui ex præcedentibus excretionibus consequatur, & perseveret. Verumtamen & plus, & minus, & gravius, & levius, ac inoffensius isthæc Vesicæ accidere possunt, pro varia ejusdem exulceratione, majori, vel minori, magis, minusque foeda.

APHORISMUS LXXXII.

*Quibus in urinaria fistula tubercula nascuntur:
iis suppuratione facta, & eruptione,
solutio advenit.*

Mictionis mala nedum à partibus supra Vesicam positis, verum etiam infra ipsam, atque ab illius meatu provenire possunt, potissimum cum urinæ exitus impeditur à re quapiam ibidem hærente. Hic autem non ea, quæ simul cum urina loco moveri, & egeri possunt, sed quæ infixa, & stabilia sunt, considerans Hippocrates, meminit speciatim tuberculi, quod plerumque in ipsa urinaria fistula innascitur, & mictui impedimento est, adeoque Stranguriam, vel Ischuriam parit.

Quoniam verò tuberculorum meminit, quæ ad

Par. II.

A a a

sup-

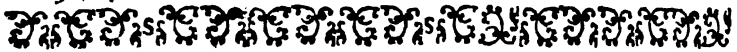
suppurationē perducī possint, videtur propterea ejus dūtaxāt generis illa cōprehendere, quæ ex sāguine, & carne excreſcente proficiſcuntur: multa enim in meatu urinario præter naturam gigni ſolent, quæ rarentèr admodum, imò ſæpenumerò difficillimè ſuppurationi ſubjiciuntur; quin & ex lue venerea ſunt, qui carunculas iis in partibus patiuntur tam difficulter ſanabiles, ut pleriquè ad extremum uſquè ſenium, maximo cum dolore, & mejendi difficultate immedicabiliter deducantur. At verò de iis ſolum videtur locutus Hippocrates, quæ tubercula ſunt nil quidpiam pravitatis, ac virulentæ conditionis participantia, ſed ex ſimplici affluxu, aut congeſtione benignioris humoris progignuntur. Niſi etiã dicere velimus, non omninò, ſed ſub conditione ſolum, ſi maturuerint, tubercula hæc ſuppurabilia voluiſſe illum adnotare. Et quamvis in meatu urinario progenita memorare viſus ſit, veriſimilius tamen ad Veſicæ collū, & ubi Sphincter muſculus jacet, iſtiusmodi tubercula naſci putandum eſt: ſcribitur enim in Coacis prænotionibus: *Quibus tuberculum eſt circa Veſicam, quod mingendi difficultatem facit.* Ubi de Veſicæ ductu, ejuſque orificio, ſermo eſt. Et ſanè Sphincter muſculus cùm excoriatur facilimè excreſcentem carnem, & tuberculum contrahit.

Si ergò contingat iſtud ſuppurari, planè erumpente pure, deterſaque parte tumefactâ, & ſuppuratâ, fieri necelle eſt, ut ſolvatur morbus, qui ex enato tuberculo ægrotantem divexaverat; id enim eſt ſuppurationis beneficium in tumoribus, ut quod mole exceſſerat, & dolorem inferebat, adimatur, indequè ſymptomata conſequentia deſinant, cujuſmodi eſſet Stranguria, vel Iſchuria, in caſu iſtius A-

pho-

phorismi. In hunc eundem sensum conferendus est Aphorismus LVII. libri septimi, ubi in consimilem sententiam scribitur, ex tuberculorum suppuratione, atque eruptione, dolorem ex tumore inductum desinere. Dixit autem Hippocrates fieri solutionem dumtaxat morbi præcedentis: an autem alterius ex suppuratione consequentis mentionem factam significare voluerit, valde ambigo, nam plerumque suppurationes istiusmodi partium perpetuo excrementis madentium difficillimè curantur, nec tam promptè ad consolidationem perducuntur: quâ ratione desinere solet Pleuritis per suppurationem, superveniente tamèn Empyemate. Hujus autem rationem nullam habendam censuit Hippocrates in Aphorismo, in quo solum, undè urina supprimi posset, & non aliarum partium superiorum, aut ipsiusmet Vesicæ affectus, edocere constituit, siquidem urinarum vitia, atque mejendi difficultates, & impedimenta proficisci possunt, affectâ nedùm Vesicâ, verumetiâ partibus tum supra, tum infra ipsam sitis: id quod in his Aphorismis monitum voluit.

APHORISMUS LXXXIII.

Mictio noctu plurima contingens, paucam significat dejectionem.

QUàm intèr sese convenient alvi solutio, & urinæ excretio, advertit in hoc Aphorismo Hippocrates, ut propterea unius evacuationis copiâ, alterius parvitatem designet, quod nedùm experimentis, & usu quotidiano, comprobatum passim testantur Authores, verùm etiã manifestissimè constat Anatome. At verò quamvis una alteram minuere possit, non tamèn indè universalitèr deducere licet, perpetuò verum esse alterutram fieri copiosorem, cùm non raro contingat utràmq; supprimi, vel saltèm magna ex parte diminui, præsertim in febricitibus, in Colico-nephriticis, Asciticis, aliisque. Solet etiã non raro sudor, cùm ubertim effluit, utràmq; egestionem parcam admodùm reddere, absumptis nimirùm humoribus per cutim, qui fortè in vias urinæ, vel in alvum decubissent. Itaque non videtur omninò verum, ut mictio noctu plurima facta modicam significet dejectionem.

Verumtamèn credere licet voluisse hìc duxerit Hippocratem istiusmodi evacuationes inter sese comparare, cùm vel ex criticis egestionibus partium infernarum futura morbi solutio speratur, vel cùm, absquè ulla alia causa, alterutra illarum diminuitur, quæ præcedenti tempore spontè, convenienterque fluebant: vel cùm in affectibus Renum, aut Vesicæ sinè ullâ ope medicâ, aut medicamento diu-

re-

retici beneficio, urina multiplicatur, & abundantior mingitur: fore enim, ut tùm si illa affluentius profiliat, deficiat alvi exoneratio, ideoquè nullus sit admirationi locus, quamobrèm urina finè evidenti causa copiosior habeatur. Equidèm adhuc, benè degentibus id sæpissimè contingit, ut quam ex assumpto cibo, potùque opperiantur evacuationem, illa, alterà congenere supplente, deficiat; atquì hyeme potissimùm abundantius mingere solemus, alvo intereà restrictiori, ut & ex suppressò Sudore sæpissimè quoquè evenit.

Adjecit nèc abs re, *noctu*: quandoquidèm ex ambiente aère crassiori, pori cutis constipantur, & quicquid exindè perspirare interdium consuevit, quodammodò retardatur, aut detinetur, indequè fertur in vias urinæ, quæ propterea copiosior redditur: quâ etiàm ratione fit, ut serosi humores per noctem corpus aggravent, & glandulas præsertim oppleant, undè vulgò perhibeatur, per idem tempus catarrhos promoveri.

Sed prætereà, cùm alimenti coctiones noctu, & quiete, meliùs peragantur, distributiones verò, secretionésque citius interdium; fit proindè, ut ubi serosæ illius partes, motu, ac vigiliâ, per diem, promptè admodùm è vasis chyliferis, aut sacco lacteo; per compendiosiores ductus, in Renes, & Vesicam feruntur; noctu diutius detentæ, adeoque cum chylo commistæ, possint per vasa thoracica in Cor nitare, indequè cum sanguine in arterias emulgentes: saltèm iteratò deduci, & mox per fibrillas, & glandulas urinarias in Renum pelvim, atquè dein. ~~in~~ Ureteres, & Vesicam, transcolari. Undè si major pars humoris à cibo, potùque, eliciti, adhuc noctu feratur in Renes, procul dubio faeces in In-

restinis relictae, exuccae admodum, nimirumque compactae, & obduratae remanebunt; quamobrem dejectio, & alvi exoneratio, vel nulla, vel modica, & tarda erit, eoque magis, si peculiaris urgeat causa, ob quam serosae alimenti portiones memoratum circuitum haudquaquam perficiant, sed etiam recta in vias urinarias deducantur. Nō immeritō igitur inquit: *Noctu*: Equidem, si per id tempus, quo urina diutius detineri solet, crebrius adhuc, & affluentiùs egeratur, planè ex copiosiori ejusdem egestione, faecum evacuatio nedum parciore fiet, sed etiam in longius tempus prorogabitur.

Quoniam verò indefinitè inquit Hippocrates, plurimam mictionem noctu habitam paucam significare dejectionem; ista sanè poterit urinam subsequi, vel praecedere copiosiore. Etenim cum causa mictionis uberioris, ex sero, aut sanguinis, aut cibi, & potus assumpti, in Renes corrivante, proveniat, undè faeces exhaustae, & nimirum constipatae remaneant; profectò non minùs mictio copiosa futuram mòx alvi dejectionem modicam significabit, quam hanc eandem nimis adhuc parcam praecessisse: mòdò caetera, quae cum his concurrere possunt, paria sint, nilque aliundè intermiscetur, quod istiusmodi permutationem, vicissitudinèque perturbet: cum id, quae sponte Naturae fiunt, potissimum consequi soleat.

Hinc postremò admonemur, utramque evacuationem fortassè immodicam, posse alterutrius beneficio, prout necessitas exposulaverit, diminui, aut sedari, promotà nimirum, usu medicamentorum, irruentis humoris derivatione, aut in Intestina, si urina affluentior mingatur, aut in Renes, si fortè alvus lubricior sit, quemadmodum peritiores Pra-

Æici

ctici in harum partium affectionibus agere consue-
verunt, & quidè cum ægrotantium emo-
lumento: quamvis fluxuros potiùs,
quàm fluxos humores aver-
tere, tutius sempèr,
faciliùsque
sit.

Quarti Libri Aphorismorum

FINIS.

Quæ

Quæ in hæc II. Partē irrepererunt

Errata *isà* *corrigas.*

Pag.	lin.		
	5	ad XI. Kal.	ad IX Kal.
	70	compatur	comparatur
	79	levuo	sevo
	97	quòd	quod
	101	quàm	quam
	132	mentibus	mensibus
	151	molestes	molestas
	158	edulcant	edulcent
	178	procisci	proficisci
	207	celeosaccharum	Elæosaccharum
	210	Opistothono, & Emprostothono	Opisthotono, & Empro- sthotono
	211	Mitridatium	Mithridatium
	ibid. 11	chamemælo	chamæmelo
	215	geralissimus	generalissimus
	290	sæpæsepiùs	sæpæsepiùs
	317	arguat, & len- ta .. nequeat	arguant, & lentæ .. ne- queant.
	331	paroxifmos	paroxysmos
	333	<i>ἀπυρεξία</i>	<i>ἀπυρεξία</i>
	ibid. 23	idem	
	343	Aphor. LXXI.	Aphor. LXIX.

*Cætera, quæ fortassis evaserunt, Lectoris
prudentiæ relinquuntur.*

I N-

I N D E X

RERUM NOTABILIUM

Secundæ Partis .

A

A Bortus quâ tempestate faciliùs accidant. pag. 53. 54	
Abortus quî præcaveri possit.	58
Abortus cathartici promovetur.	161
Abscessus quid, & quo fiant modo.	261
Abscessus undè, & cur agrotantibus familiares.	258
Abscessus quânam in parte frequentius fiant.	259
Abscessus futuri signa.	258. 261
Abscessus an possint citò solvi, & evanescere.	307
Abscessus futurus febricitanti, urinarum multitudine diver- titur. 355. item hæmorrhagiâ narium.	356
Abscessus quomodò diverti possit.	357
Abscessu nisi febres solvantur, in longum producuntur.	306
Abscessuum internorum curatio.	260
Accessiones. v. Paroxysmi.	
Acor amarore corrigitur.	355
Acron quomodò Siciliam à Peste præservaverit.	24
Acuti morbi desinunt plerumquè in Chronicos.	142
Acuti morbi an purgationem indicent ex Argenterio.	191
Acute febres numquàm sine internis inflammationibus.	338
in Acutis febribus convulsiones, malum. 338. 340. an sem- per.	339
Adolescentes Vere optimè degunt.	80
Adolescentiæ morbi an ab Hippocrate prætermis- si.	147
Adolescentulorum morbi.	128. & seq.
Aegyptiis an Ver saluberrimum.	39
Par. II.	
B b b	
Aequi-	

I N D E X

<i>Aequinoctia vitanda in purgationibus.</i>	178
<i>Aequinoctium utrumque periculosissimum, 3. quando nobis accidat.</i>	5
<i>Aër cum sanguine commiscetur in Pulmonibus.</i>	116
<i>Aër morborum causa potissima ex Hippocrate.</i>	2
<i>Aër quibus anni temporibus immutetur.</i>	5.6
<i>Aër, principium alimenti, Hippocrati dicitur.</i>	8
<i>Aër causa indifferens à Medicis vocatus.</i>	8
<i>Aër à ventis alterari potest.</i>	8
<i>Aër depravatus què corrigatur.</i>	9
<i>Aër humidior transpirationem interturbat.</i>	22
<i>Aër suâ naturâ nec calidus, nec frigidus, sed fluidus.</i>	71
<i>Aër canicularibus diebus vaporibus differtior, & quare.</i>	179
<i>Aër caliginosus estuosior, & quomodò.</i>	ibid.
<i>Aëris vis in perturbandâ, & tuendâ humani corporis acconomiâ.</i>	1
<i>Aëris repentina vicissitudines nocue.</i>	6
<i>Aëris vis quaecumque corpora alterandi, & corrumpendi.</i>	7
<i>Aëris elater.</i>	ibid.
<i>Aëris mutationes canicularibus diebus, quâ de causâ periculose.</i>	180
<i>Aestas si sit Veri similis, sudores in febris contingunt.</i>	25
<i>& quare.</i>	26
<i>Aestas si sit Veri similis egri ad sudorem disponendi.</i>	27
<i>Aestas Aquilonia, & Autumnus Australis, qua mala perendant.</i>	59
<i>Aestate corpora debilia cur melius degant.</i>	11
<i>Aestate quæ atates melius se habeant.</i>	80
<i>Aestate Vernaes morbi nonnulli contingunt.</i>	100
<i>Aestate qui accidunt morbi.</i>	100. & c.
<i>Aestate medicari per superiora, & quare.</i>	169. 186
<i>Aestate cur os amarescat.</i>	170
<i>Aestate cur humores ventriculum occupent.</i>	172
<i>Aestatem Austrinam qui morbi insequantur.</i>	67
<i>Aesta-</i>	

RERUM NOTABILIUM.

<i>Aestatis principium Veris naturam sapit .</i>	83
<i>Aestivi morbi qui curentur.</i>	106
<i>Aestivi morbi plerumque à Ventriculo.</i>	171
<i>Aestus magnus imbres insequens, undè.</i>	47
<i>Aestus internarum partium, si cum frigore externarum co- puletur, lethalis.</i>	299
<i>Aetates ad quadam tempora, loca, &c. benè, vel malè se ha- bent .</i>	14
<i>Aetates singulae quibus anni temporibus benè se habeant, vel contrà .</i>	80
<i>Aetatum morbi.</i>	118. & seq.
<i>Aetatum mutationes plerumque morbos judicant.</i>	142
<i>Albara nigra quid.</i>	96
<i>Alvi dejectiones in pluviarum multitudine.</i>	72.78
<i>Alvi constipatio in Aquiloniâ tempestate.</i>	77
<i>Alvi fluxus immodicus medicamentis diureticis sedari po- test, & contrà.</i>	376
<i>Alvi profluvia Aestate. 104. v. Diarrhœa.</i>	
<i>Alvi fluxus dentitionis tempore undè.</i>	125
<i>Alvi lubricitas largiorem ciborum usum consequi solet. 249</i>	
<i>Alvi solutio, & urina excretio, quàm inter sese convenient. pag.</i>	374
<i>Alvos duras habentibus molestius dentes erumpunt.</i>	126
<i>Alvus humida febricitantibus accidit, dum reficiuntur à Sanguinis profluvio, & quare.</i>	247
<i>Alvus turbata surditatem in febris solvit.</i>	323
<i>Alvus laxa Hypochondriorum murmur solvere potest.</i>	354
<i>Amarore acor retunditur.</i>	355
<i>Amblyopia quid. 157. ejus causa. ibid. &</i>	158
<i>Anasarca quid.</i>	111
<i>Angina pueris lethalis Neapoli, anno 1618. 86. 137. &</i>	266
<i>Angina cur Autumnno.</i>	113
<i>Angina an purgationem indicet.</i>	215
<i>Angina ex pluvîâ tempestate.</i>	74

I N D E X

<i>Animales operationes quacumquè si vitalium vitio laedantur, periculofum.</i>	303
<i>Animalium operationum laefo in continuis febribus quantii momenti.</i>	302
<i>Anni temporum mutationes morbos pariant.</i>	3
<i>Anni quaternaria diuiffo non omnibus congruit.</i>	4
<i>Anni tempora fi constantia fint, constantes fiunt morbi, & contra.</i>	31
<i>Anni tempora legitima, & constantia qua.</i>	32
<i>Anni tempora quò varientur.</i>	ibid.
<i>Anni 1690. constitutio hìc Neapoli.</i>	34
<i>Anni temporum constitutionem variam, qua morborum genera in fequantur.</i>	44. & c.
<i>Anni tempora qua fingulis etatibus conueniant.</i>	80
<i>Anni temporum fingulorum morbi.</i>	88. & seq.
<i>Annum Veteres in feptem tempora diuifere.</i>	4
<i>Anferes cur clamofius obftrepant imminente pluuià.</i>	47
<i>Anticanis quid ex Galeno.</i>	176
<i>Aphthæ Pueris undè.</i>	119
<i>Apoplexia Hyeme quare.</i>	47
<i>Apoplexia cur Senibus contingat.</i>	154
<i>Apoplexiæ quò ex imbrum copià.</i>	73
<i>Apyrexia quid.</i>	333
<i>Aqua intercus quomodò colligatur. I I X. v. Hydraps.</i>	
<i>Aqua noftra ex albo albi quid.</i>	331
<i>Aqua gelida potus purgationem promouet.</i>	229
<i>Aquilonarium Ventorum vis. I 7. quos morbos pariant.</i>	23
<i>Aquiloniæ constitutionis commoda, & incommoda.</i>	75
<i>Arati phenomena Cicero in latinum tranftulit.</i>	176
<i>Arcturi occafus in purgationibus vitandus.</i>	178
<i>Ardentes febres an à putrefcente bile.</i>	101
<i>Ardentes febres Viris undè.</i>	151
<i>Ardentes febres ex Eryfpelate interno ex Aëtio.</i>	301
<i>Ardentes febres rigore fuperueniente; foluuntur.</i>	319
<i>Ar-</i>	

RERUM NOTABILUM.

<i>Ardentes febres notha, & exquisita.</i>	ibid.
<i>Ardentis febris signa pathognomonica.</i>	301. & 310
<i>in Ardentibus febribus sicca Tusses sibi mitigant.</i>	310
<i>Arena in urinis subsidentes an Vesica calculum designent.</i>	
367. an futurum.	368
<i>Argentarius Galenum impugnat.</i>	257
<i>Arteria sub Venarum nomine comprehenduntur ab Hippocrate.</i>	365
<i>Arthritidis causa, lymphæ.</i>	362
<i>Articulorum dolores Vere undè.</i>	99
<i>Articulorum dolores Senibus.</i>	154
<i>Articulorum dolores fiunt ex longis febribus. 292. si pleniori cibo ager utatur.</i>	293
<i>Ascites quid.</i>	III. 196
<i>Asthma quâ de re Autumno observetur.</i>	113
<i>Asthma Pueris quamobrè.</i>	129
<i>Asthma Virorum morbus.</i>	150
<i>Asthma Senibus familiare.</i>	153
<i>Asthma non semper affectis Pulmonibus ex Platone.</i>	153
<i>Astronomia maximam partem confert ad rem medicam ex Hippocrate.</i>	3
<i>Astronomia Medico summè utilis.</i>	174
<i>Atra Bilis. v. Bilis atra.</i>	
<i>Auditus gravis Senibus undè.</i>	158
<i>Aurium cum intestinis consensus, undè.</i>	251
<i>Aurium humiditates Puerulis.</i>	121
<i>Aurium dolores quomodo Aestate, & quibus accidit de causis.</i>	105
<i>Australium ventorum efficacia. 17. & qui Aërem cõturbent.</i>	
pag.	21
<i>Austri corpori officiunt, & quare.</i>	22
<i>Austrina constitutionis incommoda.</i>	75
<i>Autumnus cur morbos pariat.</i>	16
<i>Autumnus Tabidis malus. 41. & quare.</i>	43.

Au-

I N D E X

<i>Autumnus Australis s; Aquiloniam Aestatem insequatur, quae mala accidans.</i>	59
<i>Autumnus Aquilonaris quibus proffit, quibus obfit.</i>	64
<i>Autumnus Senibus periculofus.</i>	83
<i>Autumni tempus quale.</i>	3
<i>Autumno cur procella, & tonitrua.</i>	20
<i>Autumno quae aetas melius se habeat.</i>	80
<i>Autumno Aestivi plurimi morbi accidunt.</i>	107
<i>Autumno morbi acutissimi, & lethales ex Hippocrate.</i>	35.
<i>& quare.</i>	36
<i>Autumnales morbi inconstantes.</i>	15
<i>Autumnales morbi an lethales ob atram bilem, an ob esum fructuum, &c.</i>	38
<i>Autumnales morbi quinam.</i>	107
<i>Autumnales morbi quomodò præcaveantur.</i>	114

B

B <i>ilis putrescens an febrium causa.</i>	101
<i>Bilis nutritia an ulla sit in humano corpore.</i>	233
<i>Bilis omnium februm causa ex Hippocrate.</i>	103.333
<i>Bilis degeneris effectus.</i>	234
<i>Bilis in febris depravatur.</i>	248
<i>Bilis atra in morbi principio exiens lethalis.</i>	232
<i>Bilis atra quid, ejusque qualitates, & generationis modus.</i>	pag.
	233
<i>Bilis atra dyfenteriam lethalem parit.</i>	239
<i>Biliosa dejectiones surditate sanantur, & contra.</i>	249. &c.
<i>Biliosi qui dicantur.</i>	189
<i>Borealiu ventorum vis. 17. quomodò Aërem serenum faciant.</i>	21
<i>Breëtomètrum, seu instrumentum ad Aëris humiditatem mensurandam nuperrimè excogitatum.</i>	22
<i>Bubones quid.</i>	313
<i>Bubones Venerei, & pestilentes. 314. quæ eorundem malis</i>	oc-

RERUM NOTABILIUM.

occurrendum.

ibid.

C

C Acbexia Senibus quâ de causâ. 155. quomodo curetur.	
pag.	158
Calculi vesicæ Pueris accidunt.	129
Calculi vesicæ quâ fiunt, quove præcaueantur modo.	368
Calculi vesicæ signum an sit arenarum excretio.	367.
Calor quâ parte corporis percipitur, ibi morbum esse significat. 278. si permanens, & non à causâ externâ fuerit.	
pag.	279
Calor non sine aliquo sensu doloris.	280
Caloris sensus quâ fiat.	272
Caloris, & frigoris eâdem die vicissitudines morbos Autumnales præsignificant.	15
Caninorum dentium eruptio summas parit molestias.	126
Caniculares dies.	6
Canicularibus diebus an omninò cavendæ purgationes.	181
Canicularium dierum numerus ex Argolo, Magino, Keplero, Hippocrate.	177
Canicularium dierum æstus undè. 179. itèm cur eodem tempore mane frigus experiamur.	180
Canicula iis, qui illam habent in vertice, frigus parit.	179
Caniculæ nomen cuiusnam Cani tribuendum.	175
Canicula an ulla insit ergâ nos vis.	178. 179
Caniculæ amplitudo ortiva.	179
Canis in firmamento duplex.	175
Canis utriusque varius, pro temporum, & locorum varietate, exortus.	176. 177
sub Cane, & ante Canem difficiles sunt purgationes. quodnam sit hoc tempus.	174. 175
sub Cane, an oppositum tempus ortûs Canis designet.	180
Cantharides vesicæ peculiaritèr insensæ.	366
Capillorum cum urinâ excretio undè. 360. & seq. quomodo cura-	

I N D E X

<i>curari possit.</i>	362
<i>Capitis dolores vehementissimi quomodo ab Austrinâ Autumni tempestate.</i>	61
<i>Capitis dolor febricitantibus ex urinâ perturbatâ.</i>	347
<i>Cardanus Galenum reprehendit.</i>	141
<i>Cardanus in criticorum dierum septenariis numerandis siphistam sapit.</i>	325
<i>Καδιωγμὸς quid .</i>	338
<i>Carnes sanas habentibus Helleborus spasmus parit.</i>	208
<i>Carnosi mediocriter per inferiora purgandi.</i>	185
<i>Carunculae si egerantur in dysenteria, letale.</i>	245
<i>Carunculae urinâ crassâ mista è renibus educuntur.</i>	360
<i>Caruncularum nomine quid veniat.</i>	246
<i>Catarrhos capitis dolores prænunciant.</i>	117
<i>Cathartica gravidis an exhibenda. 161. v. Evacuationes.</i>	
<i>Cathartica opportuno tempore exhibita, conferunt.</i>	174
<i>Cathartica sub Cane, & ante Canem difficilia. 174. num ratione caloris, vel influxûs.</i>	178. 180
<i>Cathartica præservatoria canicularibus diebus interduntur ex Galeno .</i>	181
<i>Cathartica diuretica fieri solent.</i>	213
<i>Cathartica quando locum habeant.</i>	216
<i>Cathartica quomodo vim suam in intestinis exerant.</i>	221
<i>Catharticum spontaneas evacuationes imitari debet.</i>	166
<i>Catharticum baud à morbi acutie indicatur.</i>	191
<i>Cathartici necessitas quibus signis in non febricentibus designetur .</i>	224
<i>Catharticis utendum statim in valdè acutis, si materia turgeat .</i>	190
<i>Catharticorum usus Hyeme magis.</i>	172
<i>Catharticorum assumptionem cur sitis sequatur, & an completam designet evacuationem .</i>	217. & seq.
<i>Catharticorum operatio gelida potu magnoperè promovetur.</i>	224
<i>pag.</i>	
	<i>Cel-</i>

RERUM NOTABILIU M.

<i>Celsus an Hippocrati contradicat.</i>	184
<i>Celsus Latinus Hippocrates.</i>	24
<i>Ceruminis exortus, & natura.</i>	250.252
<i>Chlorosis quid.</i>	140
<i>Cholera Viris undè accidat.</i>	151
<i>Chronici morbi minimè securi.</i>	283
<i>Chronica febres in tubercula desinunt.</i>	292
<i>Chronicos, eosque contumaces morbos fugans remedium.</i>	
<i>pag.</i>	285
<i>Cibus copiosior sudores in somno facit.</i>	283. & seq.
<i>Cibus exhibitus evacuationes per alvum sistit.</i>	207
<i>Ciborum largior usus alvi parere solet laxitatem.</i>	249
<i>Ciborum digestio Hyeme citiùs peragitur, & quare.</i>	172
<i>Ciborum digestio quibus perficiatur.</i>	198
<i>Ciborum fastidio quid designetur.</i>	212
<i>Ciborum confectio, & distributio somno meliùs, an vigiliâ peragatur.</i>	375
<i>Climatum varietate variant morbi.</i>	329
<i>Coctionem quæ præcedunt symptomatica censenda.</i>	254
<i>Κοιλίη quid apud Hippocratem.</i>	338
<i>Collum si febricitanti pervertatur ita ut deglutitio impediatur, lethale.</i>	266.267
<i>Color cutis internos corporis humores designat.</i>	281
<i>Colori nimidum non est credendum.</i>	125
<i>Colorum pluralitas in excretis an augeat malitiam.</i>	230.
&	231
<i>Coloris mutatio in morbis, ejus longitudinem significat.</i>	280
<i>Colostrum puerulis utilissimum.</i>	122
<i>Comitialis morbus. v. Epilepsia.</i>	
<i>Conferentia, & tolerantia in evacuationibus.</i>	168
<i>Conspiciliorum varius usus in visus hebetudine.</i>	157
<i>Contagii natura multiformis.</i>	135
<i>Continuâ febre laborantes, si exteriùs frigeant, interiùs urantur, lethale.</i>	299

Par. II.

C c c

Con-

I N D E X

<i>Continua febres tertio quoque die ingravescentes magis periculosa.</i>	287. & quanam ha sint.	288
<i>Continua febres quae dicantur.</i>		288
<i>Continua febres quae ex Intermittentibus fiunt.</i>		291
<i>Continua febri si dyspnœa, vel delirium superveniat, letbale.</i>		304
<i>pag.</i>		304
<i>in Continuis febribus faciei distorsiones, ac sensuum hebetudines letbales.</i>		302
<i>in Continuis febribus quomodo possit æger rigere.</i>		319
<i>Convalescentes à febribus in tubercula incidunt si pleniori utantur cibo.</i>		293
<i>Convalescentibus si aliqua pars doleat, ibi fiunt abscessus.</i>		261
<i>pag.</i>		261
<i>Convulso quomodo ab Helleboro.</i>	209. & qualis.	210
<i>Convulso an febre superveniens bona esse possit, & quomodo.</i>		339
<i>Convulsionis causa.</i>		316
<i>Convulsionis curatio.</i>		318
<i>Convulsionem febris superveniens solvit.</i>	316. si statim.	318.
<i>& qualis.</i>		317
<i>in Convulsione an liceat medicamentis febrem excitare.</i>		318
<i>Convulsionem dentitionem comitantes.</i>		124
<i>Convulsionem partium faciei in continuis febribus, letbales.</i>		302
<i>pag.</i>		302
<i>Convulsi motus ab Helleboro quae curentur.</i>		210. 211
<i>Convulsionem in acutis febribus, malum.</i>		338. 340
<i>Cordis morsus in febribus, malum.</i>		337
<i>Coryza ab Autumno Aquilonari.</i>		66
<i>Coxendicum dolores quomodo Autumno contingant.</i>		112
<i>Crassissimi puelli dentium eruptione molestius afficiuntur.</i>		126
<i>pag.</i>		126
<i>Crises cur aliquando paribus accidant diebus.</i>		271
<i>Crises rarissime quarto die.</i>		271
<i>Crises nunquam in die febre vacuo.</i>		326
		Cri-

RERUM NOTABILIU M.

<i>Crisis à quibus promoveatur.</i>	327
<i>Crisis cùm fit septimâ die , nubecula quartâ die in urinâ apparet.</i>	349
<i>Critici dies & pares, & impares.</i>	269
<i>Criticis diebus an ullam fidem Hippocrates , & Celsus habuerint .</i>	269
<i>Criticus dies quicumque esse potest, & quomodò.</i>	325
<i>Crymodes febres quanam apud Aëtium.</i>	301
<i>Catanearum affectionum diversitas undè.</i>	98
<i>Cynodontes qui .</i>	126

D

D <i>'Ebiliores partes humorum depositiones recipiunt.</i>	261
<i>Declinantes morbi nunquàm lethales ex Galeno .</i>	
<i>pag.</i>	238
<i>Declinantibus febribus cunctæ promoventur evacuationes .</i>	
<i>pag.</i>	248
<i>Decretoria non decernentia, mala.</i>	315
<i>Deglutitio s; ob colli torturam febricitantibus impediatur , lethale.</i>	266
<i>Deglutitionis læsione, respirationis læsio periculosior.</i>	264
<i>Dejectiones nigra spontanea , & à medicamento, quid portendant .</i>	226
<i>Dejectiones nigri sanguinis an bonæ.</i>	243
<i>Dejectiones nigra sanguini atro similes quanam apud Hippocratem.</i>	227
<i>Dejectiones istæ quæ corrigi possint.</i>	229
<i>Dejectiones nigra , & multicolores à medicamento, an timendæ.</i>	230
<i>Dejectiones nigra extenuatis mortem ad sequentem diem portendant.</i>	235
<i>Dejectiones hæ non nisi in Augmento , & Statu contingunt .</i>	
<i>pag.</i>	238
<i>Dejectiones biliosa quæ sanentur, & surditatem sanent.</i>	249
<i>& seq.</i>	

I N D E X

<i>Dejectiones tenuium humorum febricitantibus undè.</i>	250
<i>Dejectionibus parotides sanatae.</i>	251. v. Evacuaciones.
<i>Delirium si continua febre superveniat, lethale.</i>	304. &c.
<i>Delirium inflammato Diaphragmate.</i>	305. 306
<i>Delirantes à Phreneticis differunt.</i>	350
<i>Dentes in infantiâ an verè generentur.</i>	123
<i>Dentibus qui adnascuntur lentiores, fortes significant febres</i> <i>309. què tollantur.</i>	310
<i>Dentati pueri ex utero prodeuntes.</i>	123
<i>Dentitionis incommoda. 123. quomodo præcaveantur.</i>	128
<i>Dentitionis incommoda, crassissimi, & alvos duras habentes</i> <i>pueri vehementiùs patiuntur.</i>	126
<i>Destillationes tussiculosa Senibus familiares.</i>	153
<i>Diaria febris ex inguinum tumore, an mala.</i>	312
<i>Diaria febris cujusmodi sit.</i>	313
<i>Diarrhœa graviùs Stipticos afficit, quàm lubricos.</i>	127
<i>Diarrhœa puellis dentitionis tempore contingentes, quam re-</i> <i>cognoscant causam.</i>	125
<i>Diarrhœa Viris diuturna.</i>	151
<i>Dies, an accessiones in morbis consideranda.</i>	326
<i>Difficultas spirandi. v. Dyspnoea.</i>	
<i>Dolor in parte aliquâ si convalescenti superveniat, ibi futu-</i> <i>rum abscessum indicat.</i>	261
<i>Dolor an astrabat veluti cucurbitula.</i>	261
<i>Dolor partis alicujus si morbum præcedat, ibidem illum</i> <i>futurum præmonstrat.</i>	263
<i>Dolor non nisi soluto continuo fit.</i>	280
<i>Dolores quomoda à succis humefacientibus excitentur.</i>	61
<i>Dolores purgationem exoptulantes, si partes supra præcor-</i> <i>dia occupaverint, vomitus provocandus; si infra, de-</i> <i>jectio.</i>	215. & seqq.
<i>Dolores viscerum in acutis febribus, malum. 338. eorum</i> <i>causa.</i>	339
<i>Dorsalis Tabes qua.</i>	43

Dy.

RERUM NOTABILIMUM.

<i>Dysenteria à pluvioso Vere quomodò.</i>	30
<i>Dysenteria quâ ratione Autumno accidere possit.</i>	112
<i>Dysenteria quo pacto Virorum sit morbus.</i>	151
<i>Dysenteria ab atrâ bile lethalis.</i>	239. & 240
<i>Dysenteriâ si caruncula egerantur, lethale.</i>	245
<i>in Dysenteriâ qua perpendenda.</i>	245. 246
<i>Dysenteria morbos judicans.</i>	353
<i>Dysenteria nomen, definitio, causa.</i>	239
<i>Dysenteriam genuina curandi methodus.</i>	240
<i>Dyspnœa si continua feбри superveniat, lethalis.</i>	304. & c.
<i>Dyspnœa inflammationes internas insequens.</i>	305
<i>Dyspnœa differentia.</i>	305
<i>Dysuria senilis morbus.</i>	154
E	
E Later Aëris quid.	7
<i>Elephantiasis descriptio ex Aretæo.</i>	96
<i>Elephanticus Neapoli nullo comite contagio.</i>	97
<i>Empyema vomitu curatum à Rulando.</i>	215
<i>Endemii morbi.</i>	87
<i>Epilepsia cur Autumno accidat.</i>	114
<i>Epilepsia sympathica Juvenibus plerumquè accidit.</i>	149
<i>Epilepsia quomodò à pluviarum multisudine.</i>	73
<i>Erotica febres quæ.</i>	140
<i>Erratica febres quo modo Autumno contingant.</i>	108
<i>Erratica febres difficillima solutionis.</i>	257
<i>Erysipelas ab intus extrâ bonum, non contrâ.</i>	301
<i>Erysipelata interna.</i>	300. & c.
<i>Etesia venti quâ aëris æstum temperent.</i>	21
<i>Etesia salubres, & sereni.</i>	49
<i>Evacuatio quæcumque, non præcedente cõffione, pro symptomaticâ reputanda.</i>	254
<i>Evacuatione quânam opus sit in copiosis sudoribus.</i>	285
<i>Evacuaciones eorum sunt promovenda, quæ spontè procedunt.</i>	166
<i>Eva-</i>	

I N D E X

<i>Evacuaciones sp̄taneas quas appellaverit Hippocrates.</i>	167
<i>Evacuaciones humorum, quas Natura non utilitèr educet, mala.</i>	167
<i>Evacuaciones motu promoventur.</i>	205.207
<i>Evacuaciones per alvum cibo compescuntur. 207. v. Dejectiones.</i>	
<i>Evacuaciones symptomatica, & critica.</i>	229
<i>Evacuaciones quaecumque nigra extenuatis plerumquè lethales.</i>	237
<i>Evacuaciones omnes promoventur declinantibus febribus.</i>	248
<i>Evacuaciones malorum si commodè succedant, commendabiles.</i>	296.298
<i>Evacuaciones minimè dierum numero estimanda.</i>	330
<i>Evacuacionis utilitas undè conjicienda.</i>	168
<i>Evacuacionum per determinatas partes indicationes undè desumenda.</i>	171. & seq.
<i>in Evacuacionibus quibuscumque sex perpendenda.</i>	299
<i>Εἰδιος ὁ χυμὸν, quomodò interpretandum.</i>	52
<i>Excreationes in febribus nihil ad rem.</i>	297
<i>Excretiones in febribus quanam bona, quae verò mala.</i>	296.
&	297
<i>Exomphalon cur patientur pueruli.</i>	120
<i>Extenuatis dejectiones nigrae ad sequentem diem mortè pertendunt.</i>	235
<i>in Extenuatis qualibet evacuatio magnificienda est.</i>	237
<i>Extenuatorum nomine quinam hic veniant.</i>	238

F

F <i>Aucium tumor an lethale signum.</i>	264
<i>Febris convulsiõni superveniens illam solvit. 316. si statim superveniat. 318. & qualis.</i>	317
<i>Febris plerumquè utilis.</i>	316
<i>Febris cum rigore nisi desinat, vel intermittat, malum.</i>	321
Fe-	

RERUM NOTABILIMUM.

<i>Febris surditate superveniente mitescit.</i>	324
<i>Febri convulso si accidas an aliquandò bona.</i>	339
<i>Febrem an convulsis liceat excitare.</i>	318
<i>Febre corpora exarescunt.</i>	248
<i>Febres acutissima quæ ab Austris, & imbribus fieri possint.</i>	
48.v. <i>Acute.</i>	
<i>Febres diuturna pluviosam constitutionem insequuntur.</i>	72
<i>Febres quanam Aestate accidunt.</i>	101
<i>Febres omnes ad fermentationem variam reducuntur.</i>	102
<i>Febres omnes à bile fiunt ex Hippocrate.</i>	103-333
<i>Febres quanam Autumno contingant.</i>	107
<i>Febres dentitionis undè.</i>	123
<i>Febres quanam Juvenibus accidunt.</i>	148
<i>Febres ardentes Viris undè 151.v. <i>Ardentes.</i></i>	
<i>Febres per subintrantiam dicta, difficilis judicii.</i>	256
<i>Febres pusilla quandoquæ valdè maligna.</i>	274
<i>Febres continua quæ tertio quoque die exacerbantur magis periculosa. 287. & quanam hæ sint.</i>	288
<i>Febres intermittentes omnes ab uno, eodemque oriri possunt humore.</i>	291-333
<i>Febres longæ in tubercula desinunt. 292. si cibo pleniori æger utatur.</i>	293
<i>Febres, quas non solvunt abscessus, in longum protrahuntur.</i>	306
<i>Febres ex inguinum tumoribus, an mala.</i>	312
<i>Febres nisi diebus imparibus reliquerint, recidivæ sunt.</i>	325
<i>Febres quandoquæ citrà ullam evacuationem soluta.</i>	327
<i>Febres Hypochondriorum Ferneliana.</i>	354
<i>Febres laboriosa quanam.</i>	356
<i>Febrium causa quæ juxtà mentem Hippocratis.</i>	48
<i>Febrium continuarum, ardentium, & tertianarum differentia undè.</i>	101
<i>Febrium paroxysmi, si constantes sint, judicium difficile significant.</i>	255
	in

I N D E X

<i>in Febribus continuis astus internarum partium, ac exter- narum frigus, lethale.</i>	299.v. Continua.
<i>in Febribus circa Ventriculum astus, & cardiogmos, ma- lum.</i>	337
<i>in Febribus respiratio interrupta, malum.</i>	342
<i>in Febribus tantum, urinae, quae perseverant perturbatae, ege- ri possunt.</i>	347
<i>Febricitanti suffocatio absque tumore lethalis.</i>	263
<i>Febricitanti si deglutitio impediatur ob colli torturam, le- thale.</i>	266
<i>Febricitantibus si sextâ die rigores fiant, difficile iudicium.</i>	252
<i>pag.</i>	
<i>Febricitantibus in somno pavores, malum.</i>	340
<i>Febricitantibus lassitudo, abscessus in articulos praesignificat.</i>	258
<i>pag.</i>	
<i>Febricitantibus sudor frigidus quid portendat.</i>	272
<i>Febricitantium cibus vulgaris.</i>	13
<i>Febricitantium urinae.</i>	343. & seq.
<i>Fermentorum indebitâ mixturâ delesterii humores progi- gnuntur.</i>	234
<i>Fernelianae febres quanam.</i>	354
<i>Flatus an causa sint urinarum perturbatarum.</i>	348
<i>Flatuum eruptio Hypochondriorum murmur solvere potest.</i>	354
<i>pag.</i>	
<i>Fœtus quibus de causis imbecilles reddantur.</i>	54
<i>Fœtus in utero quo tempore moveri incipiat.</i>	164
<i>Fœtus in utero fructui ex arbore pëdenti comparatus à Ga- leno.</i>	165
<i>Frigoris sensus qui percipiatur.</i>	272. 273
<i>Frigus quâ parte sentitur, sibi morbus. 278. si permanens sit, & non ab externâ causâ.</i>	279
<i>Frigus, & calor eâdem die si accendant, morbos Autumnales prænuunciant.</i>	15
<i>Frigus circa lumbos in Tertianis, & Quartanis undè.</i>	276
	Fri-

RERUM NOTABILIU M.

<i>Frigus nonnisi cum sensu aliquo doloris.</i>	280
<i>Frigus externarum partium, si cum internarum astu copuletur, lethale.</i>	299
<i>Frigus externarum partium undè.</i>	300
<i>Fructuum usus an morbos pariat Autumnales.</i>	38
<i>Fuchsus Celsum Hippocrati conciliat.</i>	185
<i>Fuligines putrida an febrium causa.</i>	102
<i>Furfaracea urina quid denotet.</i>	363
<i>Furores quo anni tempore accidant.</i>	88.91
<i>Furorum species. 91. quare Autumnno.</i>	114

G

G <i>Alenus à Cardano reprehensus.</i>	141
<i>Galenus Hippocratem notat.</i>	147
<i>Galenus ab Argenterio impugnatur.</i>	257
<i>Galeni de siti doctrina enervata.</i>	217
<i>Genuum gravitas quid significet.</i>	224
<i>Glandulae subtercutaneae innumerae.</i>	227
<i>Glandula potissimum catharticis medicamentis inaniuntur.</i>	221
<i>pag.</i>	221
<i>Glandularum omnium consensus.</i>	313
<i>Glandularum tumores quo tollantur modo.</i>	314
<i>ex Glandularum tumoribus quam febres mala.</i>	313
<i>in Glandulas potissimum externas, & internas Abscessus fiunt.</i>	260
<i>Glaucedines Senibus decrepitis undè.</i>	158
<i>Gonorrhoeas virulentas purulenta mictio comitari solet.</i>	359
<i>Graciles, & facile vomentes per superiora purgandi.</i>	182. &
<i>quando.</i>	185.
<i>Graciles ut plurimum vegetiores, & quare.</i>	183
<i>Gracilitatis causa.</i>	183
<i>Gravedines quam tempestatem insequantur.</i>	62
<i>Gravedines an ex Hippocratis mente Autumnnum Aquilonarem insequantur.</i>	66

Par. II.

D d d

Gra-

<i>Gravedines Vere undè.</i>	98
<i>Gravedines Hyeme undè.</i>	117
<i>Gravida. v. Utero-gerentes.</i>	
<i>Grumi quì fiant in Vesicâ.</i>	369

H

H <i>Aemorrhagia pueris quâ de causâ.</i>	141
<i>Hæmorrhagia narium an, & quândò proficua.</i>	241
<i>Hæmorrhagia narium surditatem in febribus solvit.</i>	323
<i>Hæmorrhagia narium an ab abscessu liberet.</i>	356
<i>Hæmorrhagia quì ab urinis significetur.</i>	353
<i>Hæmorrhoides Virorum morbus.</i>	151
<i>Hæmorrhoides an ab humore melancholico.</i>	228
<i>Hæmorrhoidum commoda, & incommoda.</i>	244
<i>Hælyonia tempestas.</i>	6
<i>Hebræi tantum Patavii gravi morbo quondàm affecti ex Cardano.</i>	86
<i>Helleborus duplex, albus, & niger, atque utriusq; vires.</i>	201
<i>Helleborus quondàm terribilis, deinde promiscuus Antiquis evasit.</i>	202
<i>Helleborus quando uberius purgabit.</i>	206
<i>Helleborus carnes sanas habentibus parit convulsionem.</i>	209
<i>208. & quândò.</i>	
<i>Hellebori usus. à pag.</i>	201. ad 211
<i>Hellebori potionem qua præcedere debeant.</i>	203. qua inse-
<i>qui.</i>	204
<i>Hellebori usus jam exolevit.</i>	204
<i>Hemitritæos quid.</i>	288
<i>Hemitritæum cur periculosum dixerit Hippocrates.</i>	33
<i>Hepatis vitio Icterus.</i>	328. 330. 335
<i>Hepatis morbus quilibet alex plenus.</i>	336
<i>Heterogeni humores morbos pariunt difficilis solutionis.</i>	33
<i>Hippocrates à Galeno prolixitate notatus: à Cardano de-</i>	
<i>sensus.</i>	295
	Hip-

RERUM NOTABILIVM.

<i>Hippocrates reprehensus. 81. 327. defensus.</i>	82
<i>Hippocrates oblivione notatus à Galeno.</i>	147
<i>Hippocrates à Galeni calumniis vindicatus.</i>	205
<i>Hippocrates an sibi ipsi contradicat.</i>	243
<i>Hippocratis artificium ad pestem arcendam.</i>	25
<i>Hispani ab Indis pro Variolis lucem Veneream retulerunt.</i>	
pag.	133
<i>Horror, Rigor, Tremor.</i>	320
<i>Horrores quotidie facti, an quotidie febres solvant.</i>	334
<i>Humidâ constitutione an sicca salubrior.</i>	68
<i>Humoris in Aëre copiam, vel inopiam internoscendi modus, ope cujusdam instrumenti.</i>	22
<i>Humorum translatione diversa accidunt agritudines.</i>	249
<i>Humorum quaternarius numerus in derisum abiit.</i>	101.
☉	227
<i>Humores quandoquè in venenosam degenerant naturam, ex Galeno.</i>	234
<i>Hydrocele quid.</i>	111
<i>Hydrocephalos quid.</i>	ibid.
<i>Hydrops quâ fiat, cujusve partis vitio.</i>	111
<i>Hydropis sicci causa.</i>	195. 196
<i>Hyemales morbi.</i>	115. & seq.
<i>Hyemales morbi quâ præcaveantur.</i>	118
<i>Hyems sicca, & Ver pluviosum quos pariant morbos. 45. & an necessariò.</i>	46
<i>Hyems pluviosa, & Ver Aquilonium quas inducant affectiones. 51. quâ vitentur.</i>	57
<i>Hyems vâdios quid.</i>	52. 53
<i>Hyems Austrina simul, & clemens.</i>	53
<i>Hyeme qua atates melius se habeant.</i>	80
<i>Hyeme an Autumnales morbi contingant.</i>	115
<i>Hyeme purgare per inferiora magis, & quare.</i>	169. 184
<i>Hyeme cur humores vitiosi intestina occupent.</i>	172
<i>Hyeme lientericos per superiora purgare malum.</i>	200
	D d d 2
	Hye-

I N D E X

<i>Hyeme quare abundantius mingamus.</i>	375
<i>Hypercatbarseos incommoda.</i>	223
<i>Hypochondriorum murmur, quando alvus lubrica con-</i> <i>quatur.</i>	353
<i>Hypochondria qui inflari possint.</i>	353
<i>Hypochondriorum tumores quemnam habeant exitum.</i>	354
<i>Hypochondriorum durities in Ictero febricitantibus mala.</i>	335
<i>pag.</i>	

I

I cterus quo tempore febris commendabilis.	334
<i>Icterus ante septimum an in febribus malus.</i>	327.329
<i>Icterus cum rigore febrem solvit, non contra.</i>	329
<i>Icterus Jecoris inflammationem insequens exitialis.</i>	330.
&	335
<i>Icterus post septimum an periculo vacet.</i>	330
<i>Icteri causa.</i>	328
<i>Icteri remedium efficacissimum.</i>	331
<i>Ignis depravatam Aërem corrigere potest.</i>	9
<i>Ilei causa: & cur Autumno increbrescere dicatur.</i>	113
<i>Impetigines quid.</i>	98
<i>Indi Hispanis pro Variolis luem Veneream reddidere.</i>	133
<i>Indicatio potissima non à temporibus, sed à causis.</i>	181
<i>Infantilis ætatis morbi.</i>	118
<i>Inflammationes an purgationem indicent.</i>	215
<i>ex Inguinum tumoribus febres an mala.</i>	312
<i>Instrumentum ad humorem Aëris mensurandum nuperri-</i> <i>mè inventum.</i>	22
<i>Intermittentium febrium signum inseparabile, rigor.</i>	251
<i>Intermittentes febres minimè periculose. 287. seclusa quo-</i> <i>cumque alio morbo.</i>	292
<i>Intermittentes febres an aliquandò lethales.</i>	289.290
<i>Intermittentès febres qui quandoquè transeant in conti-</i> <i>nuas.</i>	291
<i>Intermittentes febres, nec ab inflammatione, nec à maligni-</i> <i>tate</i>	

RERUM NOTABILIMUM.

<i>tate ex Galeno.</i>	300
<i>Intestina discissa non coalescunt.</i>	246
<i>Intestinorum cum auribus consensus unde.</i>	251
<i>Intestinorum levitas, & difficultas. v. Lienteria, & Dysenteria.</i>	
<i>Intestinorum interior tunica glandulis innumeris referta.</i>	
<i>pag.</i>	199
<i>Intestinorum glandula, & fibra carnea.</i>	246
<i>Ischiades quare Autumno contingant.</i>	112
<i>Ischuria à tuberculo.</i>	371. & seq.
<i>Juvenes quo anni tempore salubrius vivant.</i>	84
<i>Juventutis morbi.</i>	147

L

L <i>Ac maternum infantibus praeferendum.</i>	122
L <i>Lactis conditio ad naturam, & mores facit. 57. &</i>	
<i>pag.</i>	122
<i>Lacryma spontè profluentes an lethales.</i>	308. &c.
<i>Lassitudo febricitantibus abscessus in articulos futuros significat.</i>	258
<i>Lassitudo triplex ex Galeno, & quam ex his abscessus in febris praesignificet.</i>	259
<i>Laudani opiatum in vomitu cauta exhibitio.</i>	208
<i>Lentores dentibus haerentes fortes significant febres. 309. quæ tollantur.</i>	310
<i>Leipyria febres quam.</i>	300. 301
<i>Lepra quæ Vere dicatur contingere.</i>	95
<i>Lepra Hebraorum, Græcorum, & Arabum.</i>	96
<i>Lethargi an Hyeme.</i>	117
<i>Lethargus Virorum morbus.</i>	150
<i>Lien Fisco comparatus ab Alciato.</i>	109
<i>Lien Sanguinis officina existimatus.</i>	110
<i>Lien frustra à animalibus datus ex Erasistrato, & Plinio.</i>	
<i>ibid.</i>	

Lie-

I N D E X

<i>Lienis tumores Autumno contingentes.</i>	109
<i>Lienis extractio in canibus instituta: an in hominibus.</i>	110
<i>Lienteria an ab intestinorum laxitate.</i>	199
<i>Lienteria quid.</i>	197
<i>Lienteria quæ Autumno accidere possit.</i>	112
<i>Lienteria Viris.</i>	151
<i>Lienteria an vomitu curetur, vel dejectione.</i>	197.200
<i>Lienteria causa juxta Antiquorum, & Neotericorum doctrinam.</i>	198
<i>Lippitudines undè.</i>	49
<i>Lippitudines quomodò à sicca tempestate.</i>	74
<i>Lippitudo quotuplex. 55. v. Ophthalmia.</i>	
<i>Lumborum dolores undè. 195. quid significent.</i>	224
<i>Lumborum dolores, ubi Hypochondria murmuraverint, quid denotent.</i>	354
<i>Lumbrici Pueris familiares.</i>	130
<i>Lumbrici timoris in somno causa.</i>	341
<i>Lumbricorum remedia.</i>	139
<i>Luna motus ventos huc, vel illuc dirigere valet.</i>	21
<i>Lympha quid.</i>	311
<i>Lympha Rheumatismi causa.</i>	356.362
<i>Lympha usus, & circuitus.</i>	220
<i>Lympha defectus, vel vitium sitis causa.</i>	220
<i>Lymphatica vasa plurima per articulos.</i>	356.362

M

M <i>Aligna febres quandoquè pusillæ videntur.</i>	274
<i>Medicari quid significet.</i>	190
<i>Medici optimi est pro ratione temporum, etatum, &c. agri- tudines moderari.</i>	14
<i>Medicina non in omnibus regionibus iisdem dogmatibus tractatur.</i>	40
<i>Melancholici morbi quæ Vere oriuntur.</i>	92
<i>Melancholici morbi quomodò accidunt Autumno.</i>	114
<i>Me-</i>	

RERUM NOTABILIU M.

<i>Melancholici qui dicantur : & an per inferiora purgandi.</i>	188. & 189
<i>Melancholici succi vehementioribus catharticis excandesunt.</i>	189
<i>Melancholicus humor an uspiam reperiatur.</i>	227
<i>Menstruis deficientibus sanguis supra ferri solet.</i>	242
<i>Mictio noctu plurima paucam significat dejectionem.</i>	374
<i>Mictionis uberioris cause.</i>	376
<i>Mictionis copiosa remedia. ibid. v. Urina.</i>	
<i>Morbi in quibusdam etatibus, locis, temporibus, &c. bene, vel male se habent. 12. & quare.</i>	13
<i>Morbi quidam certis temporibus longiores, vel breviores.</i>	
<i>pag.</i>	13
<i>Morbi magna ex parte temporum constitutiones sequuntur.</i>	
<i>pag.</i>	30
<i>Morbi legitimi qui.</i>	32
<i>Morbi legitimi, legitimis constitutionibus qui accidunt, plerumque boni iudicii.</i>	33
<i>Morbi lethales ad declinationem non pertingunt.</i>	37.238
<i>Morbi quinam varias anni temporum constitutiones insequantur.</i>	44. & seq.
<i>Morbi quidam magis in quibusdam temporibus fiunt, & exacerbantur.</i>	85
<i>Morbi omnes, omnibus fiunt temporibus. 85. & quare.</i>	87
<i>Morbi peracuti ex se non indicant purgationem.</i>	191
<i>Morbi longi minimè securi.</i>	283
<i>Morbi variant pro climatum varietate.</i>	329
<i>Morbis incipientibus evacuationes quacumque contingentes symptomaticæ.</i>	232
<i>Morborum diversitas.</i>	37
<i>ad Morbos omnes contumaces pulvis Auctoris efficax.</i>	285
<i>Morbilli an ad sanguinem maternum referendi.</i>	132
<i>Morbilli an ad siderum influentiam revocandi.</i>	133
<i>Morbilli an ab Aère, & alimentis.</i>	134

Mor-

I N D E X

<i>Morbilli frigidis medicamentis reprimuntur.</i>	138
<i>Morbillis, & Variolis affecti quomodo tractandi.</i>	137
<i>Morbillosum nulla apud Græcos Medicos mentio.</i>	127
<i>Morbillosum primò Arabes meminere.</i>	132.136
<i>Morbillosum causa ex Auctoris sententiâ.</i>	134
<i>Morbillosum, & Variolarum fermentum contagiosam naturam sapit.</i>	134.135
<i>Mortis occasio inevitabilis.</i>	67
<i>Mortis causa: & an cum febris intermissione.</i>	290
<i>Motu promovuntur evacuationes.</i>	205.207
<i>Motus quinam vomitionem juvent.</i>	ibid.
<i>Muscæ cur solito insensiores imminente pluvîâ.</i>	48
<i>Mutationes omnes repentina nocua.</i>	7.16.17
<i>Mutationes corporis longitudinem morbi significant.</i>	280
<i>Mutationes quanam morbi significant longitudinem.</i>	281.& 282
<i>quare.</i>	
<i>Myopia quid. 156. ejus causa, & curatio.</i>	157.

N

N <i>Arium humiditates Senibus. 156. quæ tollantur.</i>	159
<i>Natura nomine temperies venit ex Galeno. 10. quid ex Auctoris sententiâ.</i>	ibid.
<i>Naturarum alia ad Aestatem, alia ad Hyemem bene, melleve se habent.</i>	9
<i>Navigatio corpora turbat.</i>	205
<i>Neapolitanus tractus humidior.</i>	23
<i>Nephritis Senum morbus.</i>	154
<i>Nervei liquoris in febribus malitia.</i>	343
<i>Nervei liquoris impuritates, quæ, & quibus viis sequestrari soleant.</i>	352
<i>Nervorum distentiones febre superveniente solvuntur.</i>	316
<i>Noctu quare urina copiosa.</i>	375
<i>Noctu quamobrem Catarrhi promoveantur.</i>	375
<i>Nubecula quartâ die in urinâ apparens Crisim septimâ futuram</i>	

RERUM NOTABILIUM.

curam significat. 349
Nubecularum bonitas, vel malitia. *ibid.*

O

O *Best vomitioni inepti.* 186
Obesitas corporis undè. 183
Oculorum morsus in Aquiloniâ tempestate. 77
Oculorum humiditates senibus. 156. quibus tollantur. 159
Oedema quid. 265
Ophthalmia Aestate undè. 104. v. Lippitudines.
Opora quid. 5
Oris exulcerationes Aestate quâ de causâ. 105

P

P *Ancreaticus succus acido-austerus dejectiones nigras
 parit.* 228
Paristhmia quæ. 128
Parotides dejectionibus sanata. 251
Paroxysmorum constantia iudicium difficile significat. 255
Paroxysmorum subintrantia difficile iudiciû præmõstrat. 256
Pastilli pro miêtu purulento. 360
Pavores puerulis in somno undè. 120
*Pectoris, & Pulmonum morbi an vomitu curentur ex Ru-
 lando.* 215
Perinaus quid. 369
Periodicæ febres possût ab uno, eodemq; humore oriri. 291
Periodicæ febres undè distinguantur. 103. 109
Peripneumonia an purgationem indicet. 215
Peripneumonia Viris quo accidat modo. 150
Peripneumonia Hyberno tempore. 116
Pestis Græciæ ventorum afflatu delata, igneq; correctâ. 9
Pbrenetici à delirantibus differunt. 350
Pbreneticis urina albæ, & pellucidæ mala. 350. &c.
Pbrenitidem an semper urina committentur pellucidæ. 351
 Par. II. E c c Pbren-

I N D E X

<i>Phrenitides Viris qui accidunt.</i>	150
<i>Phtihises Juvenibus familiares. 148. & Tabes.</i>	
<i>Phytalia quid.</i>	5
<i>Pituitosi qui dicantur à Galieno.</i>	189
<i>Plejadam occasus in purgationibus vitandus.</i>	178
<i>Pleuritis an purgationem indicet.</i>	215
<i>Pleuritides cur Hyemali tempore.</i>	126
<i>Pleuritides Viria quomodo.</i>	150
<i>Pleuriticis sanguinis per os eductio salubriter accidit.</i>	242
<i>Pluviosa constitutio quae pariat morbos.</i>	72
<i>Pluviosâ constitutione sicca salubrior.</i>	68
<i>Potentiorum an aliquid ad Pulmunes pertingat.</i>	219
<i>Præcordia quas partes comprehendant.</i>	215
<i>Presbytia quid. 156. ejus causæ, & curatio.</i>	157
<i>Procyon quodnam sidus.</i>	175
<i>Procyonis ortus.</i>	176. 177
<i>Prognosticum boni, vel mali judicii unde desumendum.</i>	33
<i>Pruritus totius corporis non ab Hepatis intemperie sed aliunde.</i>	155
<i>Pruritus totius corporis quibus curetur remediis.</i>	158
<i>Puberum morbi.</i>	140
<i>Pubertatis tempus.</i>	ibid.
<i>Pubertate morbi plerumquæ judicari solent.</i>	143
<i>Pudendorum ulcerationes quid significant.</i>	106
<i>Pueri Vere optimè degunt.</i>	80
<i>Puerorum Angina endemia lethalis Neapoli anno 1618.</i>	86
<i>266. &</i>	
<i>Puerorum morbi quo soleant judicari tempore.</i>	141
<i>Puerulorum morbi. 118. qui præcaveantur.</i>	121
<i>Pulmoniacæ Tabes quæ.</i>	41
<i>Pulvis biceps Auctoris ad morbos contumaces fugandos. 285</i>	
<i>Purgatio. v. Cathartica.</i>	
<i>Purgationis per superiora, vel inferiora faciendæ signa. 211.</i>	224

Par-

RERUM NOTABILIU M.

<i>Purgationis completa signum, sitis.</i>	217
<i>Purificatio an Renum, vel Vesicae ulcus significet.</i>	358.370
<i>Purulenta mictionis curatio.</i>	359.360
<i>Pus urinae mistum, an ex remotis partibus excernatur, quod dignosci possit.</i>	359
<i>Pustulae sudorosae Aestate contingentes, undè.</i>	106
<i>Putredines quanam pluviarum insequantur multitudinem.</i>	
pag.	72

Q

<i>Quartana febris an ab humore melancholico.</i>	103
<i>Quartana an inter morbos Aestivos connumeranda.</i>	
pag.	102
<i>Quartanae Autumnales undè.</i>	108
<i>Quartanae quomodo aliquando lethales.</i>	292
<i>Quietis commoda.</i>	203
<i>Quintana febres.</i>	108
<i>Quotidianae febres non omnes cum rigoribus sociantur.</i>	333

R

<i>Raucedines quâ tempore ingrauescant.</i>	62
<i>Raucedines Vere undè.</i>	95
<i>Raucedines Hyeme undè.</i>	117
<i>Regius morbus. v. Icterus.</i>	
<i>Renum tubuli.</i>	361
<i>Respirandi difficultas. v. Asthma.</i>	
<i>Respirationis lesio deglutitionis lesione periculosa.</i>	264
<i>Respiratio in febribus interrupta convulsionem significat.</i>	342
<i>Rheumatismi causa.</i>	356
<i>Rigor sextâ febris die si accidat, difficile arguit iudicium.</i>	
252. & quare.	253
<i>Rigor febricitantibus familiaris.</i>	252
<i>Rigor Periodicus, Criticus, & Symptomaticus.</i>	ibid.
<i>Rigor inseparabile Intermittentium signum.</i>	ibid.
<i>Rigor membra delaxat.</i>	295

E e e 2

Ri-

I N D E X

Rigor febre non intermittente, agro debili, lethalis. 294. *quoniam hac fit imbecillitas.* 295. &c.

Rigor quo modo continentèr febrientem arripere possit. 319

Rigor crises designat. 320

Rigor, Tremor, Horror. 320

Rigor si morbum regium comitetur febres solvit. 329

Rigor causa, vel signum intermissionis. 331

Rigor quandoquè malignitatis nota. 332

Rigoris definitio, incommoda, cause. 253. &c.

Rigoris critici, & salutaris conditiones. 254

Rigoris beneficia. 333

Rigore superueniente febris ardens soluitur. 319

Rigore nisi intermittat, aut desinat febris, malum. 321

Rigores qui quotidie in febribus fiunt, quotidie illas solvunt. 331

pag.

Rufus Festus Arati Paraphraſtes. 276

S

S *Alivalia vasa.* 311

Sanguis it per arterias, redit per venas. 365

Sanguis Vere novam fermè induit naturam. 90

Sanguis cum Aère commiscetur in pulmonibus. 116

Sanguis in Variolarum, & Morbillorum eruptione indebitè efferveſcit, & quamobrem. 134

Sanguis obſtitatis, & marcoris causa. 183

Sanguis ſi per os excernatur, qualis cumque ſit, malum. 240.

241. non tamèn ſemper. 242

Sanguis è faucibus fluens quandoquè ſalutaris. 243

Sanguis niger infernè prodiens an bonum ſignum. 244

Sanguis per os excretus in ſæminis, pleuriticis, abſceſſibus, levius malum portendit. 242

Sanguis floridus ſi infernè excernatur, malum. 244

Sanguis eſt causa caloris, & frigoris. 273

Sanguis acido ſigente reſtagnat. 300

in Sen-

RERUM NOTABILIMUM.

<i>à Sanguinis fluxu febricitantes dum reficiuntur, alvum humidam acquirunt.</i>	247
<i>Sanguinis profluvia Vere quare contingant.</i>	94
<i>Sanguinis superfluitates, quæ ad cutim demandantur, dum intus continentur, non tanta sunt pravitatis.</i>	99
<i>Sanguinis per ætates mutationes.</i>	143
<i>Sanguinis spuitiones Juvenibus.</i>	147
<i>Sanguinis alicubi restagantis effectus.</i>	241
<i>Sanguinis miæctus quæ curetur.</i>	366
<i>Sanguinis miæctio an Renum, vel Vesicæ ulcus denotet.</i>	358
<i>‡ 370. an aliquid aliud.</i>	364
<i>Sanguinis impuritates quomodo sequestrari possint.</i>	352
<i>Sanguinea vasa quotupliciter rumpi possint.</i>	365
<i>Sanguinei qui dicantur à Galeno.</i>	189
<i>Satyria, Satyrismus, Satyriasmus quid significent.</i>	130
<i>Scabies Vesicæ undè.</i>	363
<i>Semitertiana febris quenam.</i>	288
<i>Senectus Cruda, Media, & Matura.</i>	153
<i>Senectutis principium ex Hippocrate.</i>	84
<i>Senectutis morbi. 152. quæ curentur.</i>	158
<i>Senes quo anni tempore melius degant.</i>	81
<i>Senes acutis morbis non corripuntur, & quare.</i>	148
<i>Senibus qui morbi ex pluviosâ Hyeme, & sicco Vere imminant.</i>	55
<i>Senilis Tabes quæ.</i>	41
<i>Sensuum hebetudo in continuis febribus letalis.</i>	302
<i>Septentrionales populi cur firmiores.</i>	76
<i>Septimana febres.</i>	108
<i>Serosa superfluitates corporis quibus minuantur præfidiis. pag.</i>	316
<i>Sextana febres.</i>	108
<i>Sextâ febris die rigores difficile iudicium pariunt.</i>	252
<i>Sextus dies tyrannicus.</i>	253
<i>Sicca constitutio præcedat, an comitetur acutas febres.</i>	30

Sic-

I N D E X

<i>Sicca constitutio an humidiori salubrior.</i>	68.69
<i>Sicca constitutio quos pariat morbos.</i>	74
<i>Siccitas morbos breves parit. & cur.</i>	29
<i>Siccitas quid importet.</i>	ibid.
<i>Siccitas an mortis causa Senibus.</i>	70
<i>Siccitates si extrema fuerint, febres acuta sunt, & quare.</i>	28
<i>Sirii ortus Cosmicus, & Heliacus tempore Hippocratis, Avicennae, Magini, Argoli, & Nostro.</i>	176.177
<i>Sirii ortum quae in terris consequantur ex Plinio.</i>	178
<i>Sirio an ulla vis erga nos insit.</i>	178.179
<i>Sirius stella pulcherrima ex Ptolemaeo.</i>	175
<i>Sitis quamobrem à purgante medicamento.</i>	217.222
<i>Sitis an à caliditate, & siccitate. 218. an ab humoris inopia, vel caloris copia.</i>	ibid.
<i>Sitis sedes an pulmones. 218. an ventriculus, &c.</i>	221
<i>Sitis remedium taciturnitas ex Hippocrate.</i>	219
<i>Sitis causa.</i>	219.220.311
<i>Sitis cur quandoquæ vino, ejusque spiritu sedetur.</i>	220
<i>Sitis nisi purgatis superveniat, an denuò purgandi. 223. an verò movendum corpus.</i>	ibid.
<i>Sitis in purgationibus infidele signum.</i>	223
<i>Sitis si urgeat cum externarum partium frigore, lethale.</i>	299. &c.
<i>pag.</i>	
<i>Sitis quid significet in ardentibus.</i>	301
<i>Sitis in ardētibus febribus sicca tussi mitigatur. 310. & quare.</i>	311
<i>re.</i>	21
<i>Solis radii ventos saepe sapius impellunt.</i>	5
<i>Solstitium utrumque periculosissimum ex Hippocrate. 3. quādo nobis accidat.</i>	120
<i>Somnus infantibus familiaris.</i>	156.340
<i>Somnus requies animorum ex Homero.</i>	205
<i>Somno quae evacuationes sobibeantur.</i>	283. &c.
<i>Somno sudor multus factus quid significet.</i>	341
<i>Somno halitus quaquaversum facilius diffunduntur.</i>	Som-

RERUM NOTABILIU M.

<i>Somnus à Ventriculo.</i>	342
<i>in Somno pavores febricitantibus, malum. 340. horum cau-</i>	
<i>sa.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Spasmus.v.Convulso.</i>	
<i>Sporatos quid.</i>	5
<i>Squamulae in urinâ quid denotent.</i>	370
<i>Stellarum annuus motus in ortum quâtus. 51. ex Tycho.</i>	
<i>pag.</i>	177
<i>Stellarum an ulla sit erga nos potestas.</i>	179
<i>Stomachi morsus quid denotet.</i>	212
<i>Stranguria cur Autumno.</i>	112
<i>Stranguria à Tubercula.</i>	372
<i>Stranguriae Pueris undè. 131. Senibus quomodò.</i>	154
<i>Stranguriae quâ à siccâ constitutione.</i>	74
<i>Strumarum generatio in Pueris.</i>	131
<i>Strumarum remedia.</i>	139
<i>Sudor somno non cohibetur.</i>	205
<i>Sudor copiosus parcam reddit urina, & facum excretionem.</i>	
<i>pag.</i>	374
<i>Sudor salutaris an tertio, & quinto die.</i>	270
<i>Sudor frigidus quomodò fiat.</i>	273
<i>Sudor multus ex somno quid significet.</i>	283. &c.
<i>Sudor omnis bonus calidus, at non contra.</i>	287
<i>Sudor nisi febrem solvat, malus.</i>	315
<i>Sudores in febribus expectandi. si Aestas sit Veri similis. 250.</i>	
<i>& quare.</i>	26
<i>Sudores boni quibus accidunt diebus.</i>	268
<i>Sudores ultra trigesimum primu: n diem an mali.</i>	270
<i>Sudores quinam laborem portendant, & morbi longitudi-</i>	
<i>nem.</i>	272
<i>Sudores frigidi in febribus quid significant.</i>	272. &c.
<i>Sudores frigidi in acutis febribus non ejusdem natura, ac</i>	
<i>in mitibus.</i>	274
<i>Sudores multi in principiis morborum periculosi ex Mercuri-</i>	
	<i>ria-</i>

I N D E X

<i>riali.</i>	275
Sudores calidi an semper probandi.	ibid.
Sudores frigidi diaphoreticis alexipharmacis compeſcuntur .	275
pag.	276
Sudores uniuersales eſſe debent.	ibid.
Sudor particularis ejuſdem partis morbum designat .	277
vel illius unde provenit.	278
Sudores nocturni, & diurni.	285
Sudores qui catharticis curentur.	286
Sudores multi calidi, vel frigidi, quid portendant.	27
Sudoris copia nec omnino formidanda, nec ultra commenda.	263
Suffocatio febricitanti citra tumorem lethalis.	266
Suffocatio ex halitibus mineralium.	264
Suffocationis descriptio, & causa.	372
Suppurationis beneficia.	76
Surditas unde.	249
Surditas bilioſis dejectionibus sanatur, & vice versa.	250.251
Surditas quanam hoc modo sanetur.	251
Surditas febricitantibus unde.	323
Surditatem in febribus narium hamorrhagia, & alvus turbata solvit.	167
Symptomata evacuationes quandoque bona in genere causa, male in genere signi.	288.349
Synocha febres quanam.	129
Synocha febres Asthmaticas Galenus vocavit, & quare.	

T

T Abes qua tempeſtate vagari ſoleat.	62.
Tabes cur Autumno accidunt.	111
Tabes Juuenibus familiaris.	148
Tabi contrahenda aptiores qui.	63.187
Tabis ſpecies.	41
Tabidi per inferiora purgandi.	186
	Ta-

RERUM NOTABILIMUM.

<i>Tabidi quibus medicamentis purgandi.</i>	188
<i>Tabidorum sanguis cujus sit indolis.</i>	43
<i>Tabidis Autumnus malus.</i>	41
<i>Tabitudo qua ex sicca oriatur constitutione.</i>	74
<i>Tactus corporum est passio.</i>	280
<i>Temperamenta quomodo explicantur.</i>	10
<i>Temperies Naturæ nomine appellata.</i>	ibid.
<i>Tempus quibus dentibus cuncta vorare dicatur.</i>	8
<i>Temporum mutationes morbos pariunt.</i>	2
<i>Tenesmus Autumnus familiaris.</i>	112
<i>Tertiana intermittens periculo vacat.</i>	291
<i>Tertiana febris an à putrescente bile.</i>	101
<i>Tertiana exquisita septenis circuitibus judicatur. 321. ut tar-</i> <i>dissimè.</i>	322
<i>Tertiana exquisita quanam.</i>	322
<i>Tertiana exquisita an septimum circuitum aliquandò exce-</i> <i>dat.</i>	323
<i>Terra-tremor Neapoli anno 1688.</i>	20
<i>Tetanus quid, & undè.</i>	316
<i>Theodorus Gaza à Cardano commendatus.</i>	78
<i>Timores in somno febricitantibus mali, eorum causa.</i>	340
<i>Timores infantibus undè.</i>	120. 341
<i>Tolerantia, & Conferentia in evacuationibus.</i>	168
<i>Tonsillarum inflammatio.</i>	128
<i>Tormina, & lumborum dolores, nisi medicamentis solvan-</i> <i>tur, in Hydropem siccum transeunt.</i>	193
<i>Tormina non febricitantibus sè accidat, quid significent.</i>	224
<i>Torminum causa.</i>	194
<i>Tremor, Horror, Rigor.</i>	320
<i>Trichiasis quid, & ejus causa.</i>	361
<i>Trisæopbyes febres quanam, & cur periculosiores.</i>	289
<i>Tubercula fistula urinaria undè, & quo modò solvantur.</i>	371. & seq.
<i>pag.</i>	372
<i>Tubercula quanam suppurentur.</i>	372
Par-II.	Fff
	Tu-

I N D E X

<i>Tubercula verno tempore quare.</i>	99
<i>in Tubercula quandoquē desinunt longa febres . 292. si pleni- niori cibo ager utatur .</i>	293
<i>Tumorum species tres.</i>	265
<i>Turgens humor ex se evacuationem querit.</i>	162
<i>Turgentia in gravidis catharticum admittit.</i>	161
<i>Turgentia tripliciter inducitur.</i>	162
<i>Turgētia in valde acutis subitam purgationem indicat.</i>	190.
<i> & quare.</i>	192
<i>Tusses sicca siccim in ardentibus febribus mitigant.</i>	310
<i>Tusses vehementes, & febrem, & siccim augent.</i>	312
<i>Tusses quā tempestate fiant.</i>	62
<i>Tusses Hyeme quare.</i>	117
<i>Tusses quam ob rem puerulis vehementes.</i>	120
<i>Tussis qua dicatur ab Aristotele sedari sobibito spiritu.</i>	25
<i> pag.</i>	
<i>Tussis sicca, & humida causa.</i>	311
<i>Tympanites quid, & ejus causa.</i>	196
<i>Typhodes febres quanam Aëtio.</i>	301

V

V <i>Arices virilitatis morbus.</i>	152
<i>Variola an ad sanguinem maternum referenda.</i>	132
<i>Variola an siderum influentiam sequantur.</i>	133
<i>Variola an ab aëre, & alimentis.</i>	133
<i>Variolarum nulla apud Græcos Medicos mentio.</i>	127
<i>Variolarum Arabes primò meminere. 132. 136. v. Morbilli.</i>	
<i>Vasorum sanguineorum diruptionis causa.</i>	365
<i>Venarum nomine apud Hippocratem etiam Arterie compre- bentur.</i>	365
<i>Venena quanam sanguinis mictum pariant.</i>	366
<i>Venena quā à circumforaneis innoxie assumantur.</i>	210
<i>Venti in Aëre pariunt mutationes.</i>	8
<i>Venti non variantur pro locorum per qua transeunt varie- sate.</i>	

RERUM NOTABILIU M.

<i>sate.</i>	19
<i>Venti suaves Zonam Torridam perflant.</i>	19
<i>Venti haud remotas regiones percurrunt.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Venti Solis, & Luna motum quadantenus sequuntur.</i>	21
<i>Venti quidam quibusdam locis familiares.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ventorum commoda, & incommoda.</i>	9
<i>Ventorum detrimenta.</i>	17.20
<i>Ventorum natura, & origo.</i>	18
<i>Ventorum causa non sunt exhalationes terrea.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ventorum varietas ad quos halitus referenda.</i>	20. <i>bi ve-</i>
<i>ro halitus quo impellente moveantur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ventorum incommoda qui praecaveantur.</i>	24
<i>Ventriculi aestus in febribus malum.</i>	337
<i>Ventriculus morborum Aestivorum proxima causa.</i>	171
<i>Ver pluviosum magis quam Hyems.</i>	26
<i>Ver saluberrimum, & minimè letbale.</i>	35. & quâ ratione .
39.88. &	89
<i>Ver quoque Tabescentibus malum.</i>	42
<i>Ver pluviosum sicca Hyemi succedens quos morbos excitet</i>	45. & an necessariò.
	46
<i>Ver pluviosum quomodo Aestatem calidiorem efficiat.</i>	47
<i>Ver Aquilonium Hyemi pluviosa succedens quae pariat in-</i>	51. & quomodo vitari possint.
	57
<i>Vere qua atas melius se habeat.</i>	80
<i>Vere qui morbi contingant.</i>	88. & seq.
<i>Vere cur cerebrum potissimùm affici dicatur.</i>	93
<i>Veris tempore sanguis quodammodò repurgatur.</i>	90
<i>Vernales morbi abscessus naturam referunt.</i>	93
<i>Vernales morbi qui praecaveantur, curenturque.</i>	100
<i>Veratrum. v. Helleborus.</i>	
<i>Vermes. v. Lumbrici.</i>	
<i>Verruca quomodo erumpant.</i>	130
<i>Verrucarum remedia.</i>	139
<i>Vertebrae occipitis luxationes Pueris.</i>	129

I N D E X

<i>Vertebrarum luxatio quàm periculosa.</i>	267
<i>Vertigo à Ventriculo.</i>	212.251
<i>Vertigo quanam ex Austrinâ constitutione accidat.</i>	78
<i>Vertigo oculorum, & cerebri.</i>	79.117
<i>Vertigines Senum.</i>	154
<i>Vesicæ affectæ indicia.</i>	369
<i>Vesicæ ulceris signa.</i>	370
<i>Vesicæ scabies quomodò accidat.</i>	363
<i>Vicissitudo Aëris an morbos pariat Autumnales.</i>	38
<i>Vicissitudines repentina morbos inducunt.</i>	16
<i>Vigésimus dies inter potiores criticos ab Hippocrate recensitus.</i>	268
<i>Vigilia infantibus undè.</i>	120
<i>Vigilia Senibus familiares.</i>	155
<i>Vinum aestu, vel tonitru effervesces.</i>	347
<i>à Viperâ demorsû quare flavescant.</i>	328
<i>Virium languorem comitantia symptomata cateris pejora.</i>	303
<i>pag.</i>	152
<i>Virorum morbi. 150. &c. quâ curentur.</i>	338.339
<i>Viscerum dolores in febris, & eorum causa.</i>	156
<i>Visûs hebetudo Senibus familiaris.</i>	ibid.
<i>Visûs debilitas triplex: an à solâ spirituum inopiâ.</i>	69
<i>Vita an sit mansio caloris in humido.</i>	70
<i>Vita an melius humiditate, vel siccitate conservetur.</i>	98
<i>Visilignes quid.</i>	245
<i>in Ulceribus qua perpendenda.</i>	121
<i>Umbilici inflammatio Pueris quâ fiat de causâ.</i>	195
<i>Umbilicalium partium dolores undè.</i>	113
<i>Volvuli causa, & cur Autumnò observetur.</i>	114
<i>Volvulosa femina secessus quosdam habuit ex Hippocrate,</i>	155
<i>& quomodò.</i>	202
<i>Vomentes difficultè per inferiora purgandi.</i>	209
<i>Vomentes difficultè tantùm Hellebora tractandi.</i>	209
<i>Vomere Antiquis consuetum.</i>	Vo-

RERUM NOTABILIU M.

<i>Vomitus cur Aestate.</i>	103
<i>Vomitus puerulis undè.</i>	113
<i>Vomitus an rectè Utero-gerentibus provocetur.</i>	169
<i>Vomitus an utilior Hyeme,quàm Aestate.</i>	170
<i>Vomitûs indicatio undè desumenda.</i>	171.173
<i>Vomitus an caput, & thoracem exoneret.</i>	173
<i>Vomitûs difficultas undè.</i>	202
<i>Vomitûs necessarij signa.</i>	211.&c.
<i>Vomitûs indicatio vera.</i>	213
<i>Vomitus extenuatis lethalis.</i>	237
<i>Vomitus ventriculi peculiaris actio.</i>	243
<i>Vomitum quinam motus juvet.</i>	205.206
<i>Vomitum immoderatum an ciborum exhibitio compefcatur,vel potius alia medicamina.</i>	207
<i>Vomitoria Tabidis interdicens.</i>	187
<i>Vomitoria tutiora undè petenda.</i>	214
<i>Vomiturientes quam sortiti sint primarum viarum dispcffionem.</i>	182
<i>Urina subrubra quid significet.</i>	350
<i>Urina copiosior Hypochondriorum murmur tollere potest.</i>	354
<i>pag.</i>	355
<i>Urina multa ab abscessu febrientes quandoquè liberat.</i>	355
<i>pag.</i>	358
<i>Urina purulenta ex Pulmanis vomica, Empyemate, &c.</i>	358
<i>Urina furfuracea Vesica scabiem denotat.</i>	363
<i>Urina arenosa an calculum Vesica designet.</i>	367
<i>Urina quibus præpediatur causis.</i>	373
<i>Urina noctu plurima excreta paucam significat dejectionem.</i>	374
<i>pag.</i>	374
<i>Urina crassa cum carunculis, & veluti capilli, undè.</i>	360
<i>Urina alba, & perspicua mata maximè phreneticis: an id perpetuè verum.</i>	351
<i>Urina percolata quid significent.</i>	362
<i>Urina stillicidii causa.369.v.Stranguria.</i>	

Uri-

I N D E X

<i>Urina excretio, & alvi solutio, quàm inter se conveniant.</i>	285
374. &	
<i>Urina excretio immodica medicamentis alvum solventibus sedari potest, & contrà.</i>	376
<i>Urina in febricitantibus quanam bona, vel mala. pag.</i>	343
&c.	
<i>Urina materia sæpè potus est nupèr assumptus.</i>	344
<i>Urina crassa, & grumosa quæ.</i>	ibid.
<i>Urina tenues quanam febricitantibus prosint.</i>	345
<i>Urina febricitantium si inconstantes sint mala.</i>	345
<i>Urina perturbata febricitantibus quid portendant: earum causa.</i>	346
<i>Urina quæ perseverant perturbata solùm in febricitantibus fieri possunt.</i>	347
<i>Urina subsidentes in febribus meliores.</i>	348
<i>Urina turbida an à flatibus. 348. quomodò corrigenda. ibid.</i>	ibid.
<i>Urina nubecula quartà die apparens crissim septimà futuram præsignificat.</i>	349
<i>Urinarum, & facum evacuatio consentiens. 285.</i>	374
<i>Urinarum infidele signum.</i>	344
<i>Urinarum hypostasis.</i>	ibid.
<i>Urinarie fistula tubercula undè.</i>	371. &c.
<i>Utero-gerentes an, & quo tempore medicanda sint. 160. 164</i>	162
<i>Utero-gerentes quibus cathartics tractanda.</i>	162
<i>Utero-gerentes an purgari possint etiamsi humores non turgent.</i>	163
<i>Utero-gerentes, an quarto, & septimo mense purgationem admittant.</i>	164
<i>Utero-gerentibus an vomitoria propinanda.</i>	163

Z

Zona Torrida inhabitabilis ab Antiquis perperàm credità.

F I N I S.

